AL. JIRÁSEK

MEZI PROUDY.

Oak Street
UNCLASSIFIED

III.

ÚDY.

III.

ESTÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.
1917.

MEZI PROUDY.

TŘI HISTORICKÉ OBRAZY.

III.

DO TŘÍ HLASŮ.

ŠESTÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.
1917.

PSÁNO ROKU 1889—1890 („SVĚTOZOR“.)

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

TISKEM „POLITIKY“ V PRAZE.

PŘÍTELI

JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

DO TŘÍ HLASŮ.

Trocnov.

I.

Jeněk Žíla, kabelatý, černý, po líci zbodaný, jemuž před časy v Praze oko vyťali, stahoval tři světle hnědé veverky a jednu černou, zavěšené u dveří dřevěné světnice o jediném, nevelikém měchuřinou vylepeném okně. Oknem tím, otevřeným toho pozdního, červnového odpoledne, bylo viděti do lesa, do svahu opodál za světnicí, do spousty jehličnatých haluzí, jimiž prokmitovaly jako šedé sloupy omšené, rovné kmeny starých stromův.

Odtud zelenavý přísvit padal do jizby na Jeňka Žílu ve škorních, v kožených nohavicích odřených a v šeré kytli řemenem přepásané, rukávů nyní vyhrnutých. V přísvitu tom seděla také Mareta, mladá ženka černovlasá, oděná košilí a červenou, vyrudlou sukní. Seděla na nízké stoličce nedaleko druhých dveří, nenatřených, vedoucích do nějaké komory, a měla před sebou kupu koňských vlásin i vlásin z kravských ohonův.

Do té cuchanice zabořovala obnaženou nad loket ruku a přebírala pak a rovnala vlásiny i v rulíčky je skrucovala. Při tom si notovala nějakou písničku hlasem ne zvláště příjemným.

V pozvukování to se chvilkou ozvalo Jeňkovo zaklení, svědčící mrtvým veveřicím, když jejich kůže místem tak nepovolovala, jak si Jeněk Zíla, lapka,*) přál. —

V koutě na zemi ležel na stlaní, pokrytém starým kožichem a dvojí ovčí kůží, Mařík, hudec, jenž uměl také pískati na floitnu. Byl oděn jako chudý člověk a sukni měl jmenovitě jako jednu záplatu. Staré housle visely nad ním na dřevěném kolíku ve stěně. Spav tvrdě do té chvíle protíral si právě oči.

Přišel sem v poledne velmi unaven. Byltě klecavý na levou nohu a šel od svítání. Přinesl důležitou novinu, jako skoro vždycky. Chodil' s houslemi krajinou široko daleko; hraje a zpívaje dobře pozoroval a chytře vyzvídal. Netušil' nikdo, že ten obstarožný člověk, prokvétající hlavy kadeřavé, krhavých očí, klecavý, všecek bídný, je špehéřem a že zanáší zprávy své lapkám sem do lesní chalupy nebo jinam kamkoliv, kde právě stav měli.

Sám sice nikdy na kupce nebo na poutníky nestrahoval, leda že někdy, když běželo o veliký lup, stával v stráži někde pokraj lesa nebo na vrchu; nicméně požíval mezi loupežníky značné vážnosti, poněvadž byl ve všem spolehlivý a že, když někdy na tovaryšstvo nouze trhla, on jistě je stíhané a v doupatech skryté neopustil a zanesl jim na lesy, kdyby v sebe tužší leči byli, potřeby mezi sedláky dobyté, aby hladem nehynuli.

Někdy býval při cestách k Pasovu a k Drkolnám v Rakousích a znal na té straně Čech každý strom

*) loupežník.

a každou stezku — ale pak už tam nemohl obstáti a nic nebylo platno, že se měnil jednou v černou sukni, po druhé v červenou, že i bradu sobě učinil a že chodil posléze v poutničí osobě.

Pánovi lidé*) mu již příliš na paty došlapovali, a tak boje se, aby ho nechytili a neodvedli na Krumlov nebo na jiný hrad páně na muka a pak pod šibenici nebo pod meč, obrátil se v tyto končiny budějovické a chodil až na Soběslav až k Příběnicím i dále.

Nyní pozívav sobě a probrav se z ospalosti ptal se, je-li krmě již hotova.

»Podívej se!« odvětila Mareta a ukázala na syrové veveřice.

Jeněk Žíla se zasmál, jak jen mohl pro nůž, který držel ve velikých svých kabelích mezi zuby; pak vyňav ho pravil, ani se neohlédnuv:

»Raději si zahrej, abys teřich ukonejšil jako hladového vlka.«

»Nebo pojď a pomoz mně, abys měl čistou bradu. Zedranec chce také, černou; tobě dáme plesnivou, jako máš hlavu —« a Mareta se zasmála.

»A tobě ošiji líce —« odvětil Mařík mrzutě. »Na veveřice čekati nebudu. Ty čekají na jiné —«

»Kdy asi se vrátí?« ptal se Jeněk, teprve nyní po hudci se obraceje.

»Až budou hotovi, a nerozvrátí-li jim hlavy. Kdo z toho pobití vyjde —«

»Bude jísti tu ty veveřice s cibulí,« vpadl Jeněk směje se. »V soumrak, či později? V noci?«

»Nevím — ale toť vím, že já budu jísti dříve —« a Mařík vstav bral se napadaje na klecavou nohu rozhodně přímo do dveří, opodál nichž Mareta vlásiny přebírala a rovnala. Jak do dveří strčil, otočily se

*) Rožmberští.

celé, až uhodily o zeď nevelikého sklepení či kuchyně zděné. Byla všecka černá kolem otvoru ve stropě i po všem stropě i po stěnách, jež se místem až svítily sazemi. Na ohništi, z hrubého kamene vyzděném, plápolal oheň; nad ohněm na řetěze visel černý kotel, kolem něho pak stály v plamenech dva hliněné hrnce.

U ohniště stál veliký a silný chlap v rozhalené na prsou košili, ve přiléhavých nohavicích, někdy rudých a míchal velikou, dřevěnou lžicí něco v kotli. Hlavu měl mocnou, černých krátkých vlasů na mohutném, zrovna býčím týle, a pořád jí třásl. Byl piknosý a šilhal.

»Hvězdáři, dej mně jíst!« Mařík hurtem žádal vstupuje do černého sklepení, rudě ozářeného.

Šilhavý »Hvězdář« nechal ihned míchání a vzav z kouta železnou vidlici hrubou na dlouhé, zčernalé násadě, nabral zručně jeden z hrnců vidlicí za ucho a postavil jej Maříkovi k nohoum. Z hrnce se jen pářilo.

»Už povřely — tu máš!« děl třesohlavý Hvězdář a podal vidlici hudcovi. Ten nabrav na ni hrnek, vynesl ho vedle do jizby, kde bylo světleji. Ale jen ho na černou podlahu z hlíny jako humno upěchovanou postavil a do něho se podíval, a již zaklel. Poznalť, že ho Hvězdář ošidil. Nebyloť v hrnci nic k jídlu, nýbrž ležely tam ve vroucí vodě vlásiny v rulíčky tuho spletené a skroucené.

Mařík hudec jak byl sklamán a rozzloben, div že do hrnce nekopl; do černé kuchyně se však obrátil a pěsti i slovy hrozil Hvězdáři, jehož hrubé chechtání sem hlasně zaznívalo. Také Mareta se smála nedbajíc Maříka, jenž jako podrážděný medvěd zase na svůj brloh se belhal a tam se uložil, vytahovala dřívkem vlásinové rulíčky a kladla je na prkénko, a s tím ven na okno je položila, aby oschly; pak naházela nově nakroucené u stoličky ležící do vroucí vody a zanesla

je do černé kuchyně na oheň, aby se povařily. Toť bylo dnes jejím hlavním úkolem, aby vlásiny skrucovala, a vařením v prstence skroucené a pak usušené, pokud možno bylo, rozčesala, a tak skadeřené na tuhé struny k líci a bradě upravené a za uši závěsné přilepila, tak aby vousy byly buď černé nebo bílé aneb i prokvetalé —

Byloť v tovaryšstvu takových různých brad často třeba, zvláště když se loupilo ne v lesích, ale na silnici nebo i ve staveních. Mareta donesši nesvařené rulíčky do kuchyně, vrátila se odtud s hliněnou miskou, z které se kouřilo. Také vůně z ní šla po celé jizbě až k loži Maříkovu, kdež se běžná ženka zastavila, smiřujíc si pohněvaného hudce.

A také si jej jídlem smířila. Za chvilku byla miska prázdna, a Mařík si jen oblizoval prsty, kterými maso trhal a ústům podával. Pak už vyjasniv líce vyhověl Maretinu přání, a sňav housle ze hřebu, jal se je laditi, aby žence zahrál. Sotva že však přejel struny hrubým smyčcem, ustal. Ozvalť se venku hluk, a v tom už se také mihl kolem okna bílý, kropenatý kůň, jenž tu zarazil. S něho seskočil jezdec, jenž koně pustiv přistoupil chvatně k okénci a vstrčiv jím do vnitř hlavu ryšavé brady volal:

»Nechte všeho, a kde jest kdo, pojďte! Pospěšte! Je nás málo — Ale bez prodlení! A vody, Mareto, vody, žízním —«

Mareta nepromluvivši hnala se ven s hliněným džbánem, stojícím na hrubém špalku v koutě. Jeněk Žíla nechav veverek shrnul hned rukávy a otřev nůž o nohavice, strčil ho do nožny u pasu. Tam také zastrčil sekeru na zemi ležící, a strhnuv se stěny luk a chlupatý toul hodil vše přes plece. Zatím také Hvězdář vzav na se rychle sukni hnědé barvy a ozbrojiv se

tesákem i sekerou, měl se k odchodu. Ve dveřích ještě potkav Maretu, napojivší žíznivého posla, poručil jí oheň i kotel a hrnce k opatrování. Pak vyšel ven za Jeňkem Žílou, třesa ještě více nežli prve mohutnou svou hlavou, na niž byl vrazil bílou čepici.

Mareta stála u okna a hleděla za odcházejícími. Brali se kvapně za ryšavým druhem; ten vsednuv opět na bělouše je vedl. Hledíc upřeně za nimi odpovídala na otázky Maříkovy, jenž se dotazoval co Tlačisvět vypravoval, co že se stalo, že tak náhle přijel.

»Neříkal nic, jen to, že jich není dost — a že jich je více, nežli's pravil.«

Hudec se divil, kde že by se vzali.

»Že jich není dost — na dva vozy a na těch několik pacholků!« opakoval si, neboť nesrovnávalo se s tím, jak on zvěděl. Náhle však nechav úvah upřel žádostivě oči na Maretu. Padlať mu v ten okamžik do očí, jak tu stála majíc obnažené rámě o stěnu opřené. Vztáhl po ní ruce, aby ji objal, ale již také zpět vrávoral, jak Mareta jím prudko strčila —

»Dědku starý —« děla bez hněvu a beze všeho rozčilení, ale přísně, »kdybys raději si lehl a natáhl klecavou nohu a modlil se, aby hrom do tebe neuhodil, do starého hříšníka. Budeť beztoho bíti.«

Nevšímajíc si hudce, jenž ve svém překvapení a zmatku byl k smíchu, odešla do černé kuchyně k ohni. Mařík bruče a spílaje hleděl za ní, ale pak přece uposlechl. Usedl na pelech opodál okna na kožich a kože a zahleděl se ven, neboť v ten okamžik se v jizbě setmělo. Bylo od veliké černavy, zaklopivší všecko nebe nad lesem. V ten okamžik také stromy hlasno zašuměly, a změť jejich haluzí počala se bouřlivě zmítati, jak se vichr zdvihl a vzmáhal.

II.

Jeněk Žíla i Hvězdář dobře stačili ryšavému Tlačisvětovi, jenž měl roztrženou chřípi, a to levou. Bělouš bez toho dosti hubený, a noh nikoliv nejbystřejších, nehnal se příliš, jsa již unaven a zpocen; nad to vedla stezka z hluboké úžlabiny lesní od osamělé chalupy nahoru do svahu dosti prudkého a také lesem.

Jeněk a Hvězdář se Tlačisvěta vyptávali, co že se stalo, že tak náhle pro ně přijel. I zvěděli, že kromě vozů, na něž dle udání Maříkova čekali, jedou ještě nějací poutníci na koních, ale ne od Budějovic, jako ty vozy, ale nejspíše od Třeboně, protože dle zpráv blíží se cestou od Ledenic.

Hovor byl čím dále tím nesnadnější.

Nevešli se všichni na lesní stezník, tak že musil jeden za druhým: nejprve Tlačisvět na koni, za ním Jeněk Žíla a poslední Hvězdář šilhavý, hlavou třesoucí. Pak nebylo také možno rozprávěti pro vítr. Zdvihl se neobyčejně prudce, ano zuřivě a vál proti nim, tak že až oči museli chrániti proti němu i proti haluzím a větvičkám, jež kolem nich v pravo v levo se zmítaly a šlehaly.

Když došli na volnější místo na mýtinu v lese, přidali lapkové do kroku. Odtud zase svahem dolů do lesního úvalu. Tam se zastavili, aby naslouchali. Než nadarmo. Hlas větru a bouřlivý šumot lesa naplňoval všechno povětří, tak že v něm všeliký zvuk zanikal, jako ptačí hlas v mořském vlnobití.

»Jsou asi dosud v stráži,« volal Tlačisvět na druhy jako na hluché, a ukázal opět do svahu na výšinu, rovněž lesem porostlou, naznačuje, že se přes ni dají. A dali.

Nahoře na výšině byl také les, ale již značně řidší, a záhy jim došli na nevelikou paseku, která se z části svahem dolů rozkládala. Na jejím pokraji již ve svahu, mírném a povlovném a málo zarostlém, zastali tři muže svého tovaryšstva. Dva z nich měli čepice na hlavách, třetí starý plstěný klobouk beze střechy. Ten také měl kožený kabátec, ale již značně usmolený, a jako oba druhové za pasem sekery a v ruce samostříl. S jedním z nich se patrně o něčem umlouval; třetí pak rozhrnuje křovisko, za kterým stáli, schýlen vyhlížel na cestu, vedoucí od Ledenic něco níže úpatím toho mírného svahu. Za ní na druhé straně černal se les, a v lese také zanikala, dále k západu vedouc ke vsi Strážkovicům, kdež přecházela silnici táhnoucí se od Budějovic dále k Trhovým Svinům a přes Nové Hrady k Vitorazi v Dolních Rakousích.

Vítr neustal, a křoviny ve svahu zmítajíce se hlasno šuměly, jakož i duby porůznu v nich rostoucí. Tlačisvět jen několik slov promluvil s těmi třemi, pak opět dále jel svahem dolů na cestu, kterou se hnaly u divokém chvatu kotouče a oblaka prachu jeden za druhým.

V nich také brzo zanikl.

Jeněk Žíla a Hvězdář zůstali však s těmi třemi za houštinou vedle starého dubu. Jeněk se ptal, jaké přišly zprávy.

»Teprve je čekáme a na Dušičku. Vzkázal, že pojede několik poutníků —« děl ten v klobouce, osmahlý a všecek zarostlý, Vítek, někdy pivovar v Praze, patrně vůdce tohoto oddělení.

»Ale kolik jich bude, nevzkázal —« dodal z těch tří nejmenší, Tvergl Němec.

V tom ten třetí, co na cestu vyhlížel, sebou škubl, a chvatně, polo nahlas volal, ač hlas nyní tlumiti bylo zbytečno.

»Dolů, tovařiši, dolů — už se mně zdá, jedou.«

Všichni skrčivše se chvátali mezi houštinami k nedaleké cestě. Tam se za stromy ukryli; jen Vítek přeběhl přes cestu, kdež jiní dva tovařiši čekali za houštinou, se zbraní k zápasu přichystanou.

Cesta mezi lesy byla zase pusta, opuštěna, a zdálo se, že není kolem ani živoucího tvora. Mračna prachu hnala se po ní k západu, jakoby vzbuzena neviditelnými, kvapícími jezdci. Nebesa nad lesy byla jedna černava, a hluboký, těžký jejich stín zatemnil všecku osamělou krajinu. Z daleka se ozvalo temné hřímání, a těžké krůpěje počaly padati na haluze i do prachu.

Loupežníci se ani nehýbali. Ležíce u samé cesty mezi houštinami v zaprášené trávě ničeho si nevšímali, ani blížící se bouře, ani deště, jenž byl na spadnutí; jen po cestě vzhůru k východu obraceli své zraky, dychtivě vyhlížejíce svou kořist. Dlouho na ni nečekali.

Ukázala se jim nejprve na nevelikém návrší, přes které dolů vedla cesta. Jeden, dva, tři jezdci oštípy ozbrojeni, a za nimi, hle, zase tři a za těmi v neveliké vzdálenosti zase několik jezdců.

Vítek, někdy pivovar, hlasitě zaklel, neboť za těmito jezdci ukázalo se na výši silnice zase několik řad jezdců, a ti byli také v lebkách a dobře ozbrojeni. Poznal hned, že to žoldnéřské oddělení nebo nějaký průvod, že se tudy ubírá něco vznešeného a bohatého, jež střeží ti jezdci v předu i v zadu a také po stranách.

A již jeli kolem a rychlejším krokem pacholci v lebkách a pancířích; za nimi nějací páni tři: dva z nich na hnědých koních, oba po kraji a ten prostřední na pěkném bělouši grošovatém. Ti tři neměli helmic, jakož i tři jezdci za nimi — ale ti, kteří za

těmito jeli, byli opět v lebkách a dobře ozbrojeni. Vítek, vůdce, všechny zhruba spočítal a také se již rozhodl.

Co on se šesti muži sám sedmý proti těmto, jichž bylo hodně nade dvacet! Zaklel v duchu na Dušičku, že dal tak neurčitou zprávu, a byl rád, že průvod jel kolem hrubě si ničeho nevšímaje, toliko bouře, na kterou se všichni chystali.

Vítek, vůdce, jen po pánech v prostředku hleděl. Viděl dobře, ani skoro před ním se zastavili, jak jeden z těch zadnějších, jenž byl bez lebky, patrně sluha nějaký, vyndal z tlumoku plášť a podal jej jednomu z pánů na hnědém koni. Ten si však pláště nenechal, nýbrž nabídl jej onomu na grošovatém bělouši.

Pán ten světlých vlasův a vousů, v birytku a v kabátci višňově barvy, jen hlavou pokynul a hned mu vložil onen pán na hnědém koni plášť na ramena.

V tom se zablesklo dvakráte za sebou, a než se Vítek pokřižoval, byl pán na bělouši ten tam i jeho průvodčí na hnědácích. Jen průvodní jezdce bylo ještě viděti.

V tom také zdvihl se ohromný mrak prachu na cestě, neboť vichr novou prudkostí se přihnal, a nežli se rozešel, ztratil se všechen houfec jezdců skoro úplně mezi stromy. Jen několik nejzadnějších bylo ještě vidět; i ti záhy zanikli v šeru lesním, jak pohasl blesk, jenž je naposled ozářil. Všechen ten průvod zmizel jako nějaké vidění.

Jeněk Žíla, Hvězdář, Tvergl Němec a druh jeho Opička, někdy podkoní, z druhé pak strany Vítek, vůdce, a jeho dva druhové, Chunc, Němec piknosý, a Jan Hřebínek, jež měl šrám přes veliký nos, sešli se teď všichni na cestě a dívali se hloupě za průvodem.

»To jich bylo!« ozval se nejprve Tvergl Němec.

»Ten nás pěkně zpravil!« zvolal Vítek a zaklel na Dušičku špehéře. »Ten chodil pěkně na učení!«

»Jistě se někde schmelil —« dodal Hvězdář ustavičně potřásaje mocnou hlavou.

»Však víte-li, kdo byl ten na hnědém koni —« děl Chunc.

»Ten, co plášť podával?« ptali se tři najednou.

»Ten. To byl sám pán —«

»Jaký pán?« osopil se Vítek rozmrzen, že se výprava nepodařila.

»No, pán, můj bývalý a všeho toho —« a Němec mluvě těžko po česku mávl kolem sebe, chtěje naznačiti všecku krajinu. »Pán z Rožmberka.«

»Z Rožmberka?!« ozval se Vítek žasna.

»Nu, ano, Heinrich —« jmenoval Chunc po německu.

»A kdo byl ten druhý, ten na brůně.«

»Co mu plášť podávali —«

Tak naléhali skoro všichni na Chunce. Ten hleděl chvilku z jednoho na druhého a děl pak:

»Ten? No, to já nevím — toho já neznat.«

Jen Vítek, vůdce, mlčel, hledě zamyšleně k lesu. V tom se za ním strhl pokřik.

»Dušička jde! Dušička!«

Všichni hleděli zpět na výšinu silnice, kdež prve se onen průvod ukázal, a kdež nyní zahlédli dva muže: jednoho prostřední postavy a druhého značně větší. Onen byl dosti silný, tento náramně hubený, jak bylo znáti na dlouhých pavoukovitých nohách. Ten tlustší a menší chvátal, za to hubený nějak nechutě a mdle kráčel, ano se i zastavil. Ten menší byl druhý špehéř tovařišstva, Ondřej, někdy žák, příjmím Dušička, asi třicetiletý. Byl rumného, ducatého líce, povyvalených, bledě modrých očí, jako opilých, vlasů pro-

stých a hnědých, ve tmavé sukni a černých nohavicích jako bakalář nějaký.

Ještě nedošel, a již jej lapkové nepěkně vítali, jak že je nesprávně zpravil. Dušička však nezaleknuv se, jen se usmíval, a na všechno klení a na všechno odvětil směje se:

»A kdybych byl vás i zpravil — kdybych i byl mohl — ale já nemohl — snad byste nebyli takoví lotrové, abyste na samou velebnost královskou lapkovali?«

Loupežníci žasli, a jeden na druhého v němém úžasu hleděli. Jen Vítek, někdy pivovar v Praze, uhodil se pěstí do čela, a pak zvolal:

»Tak to byl přece on! Však se mně hned zdálo!«

»Kdo, kdo!«

»Co, co se ti zdálo —«

»Kdo to byl, když ho znáš —«

Tak ze všech stran naléhali. Ale než Vítek úžasem pořád ještě zamyšlený se probral, obrátil se Ondřej, řečený Dušička na svého dlouhého a hubeného průvodce tenounkých lýtek v krátkém pláštíku a v točence, a ne bez humoru zvolal:

»Tento učený a rozšafný bakalář Martin Tkanička vám dosvědčí.«

Ten stál strachy ubledlý, v rozčilení soukaje si řídkou bradu a přehlížeje vyjeveným zrakem pěknou společnost. Překvapení jeho bylo velmi veliké. Netušil ani dost málo, čím je vlastně jeho »kolega« Dušička, s nímž se v osamělé krčmě u cesty smluvil, a to po latinsku, jak jej Dušička tuše v něm učenost, oslovil. Nyní rázem poznal, že se na něm naplnila slova písma sv., že upadl mezi lotry, stoupaje od Příběnic ke Krumlovu, a že jej mezi ně zavedl čistý

kolega, s nímž v krčmě pil a takový kus cesty šel, a k němuž nabyl tolik důvěry.

Lapkové se obrátili na nešťastného někdy milovníka spanilé Adličky, pak manžela dcery faráře Bohuňka a kantora u sv. Petra na Poříčí, pak famula královského čaroděje Žita a posléze služebníka králova. Shrnuvše se kolem něho začali se mu chechtati pro jeho tlouštku a jméno. Martin se třásl. Nejvíce však tkvěl ustrašený jeho pohled na Hvězdáři zrovna před ním stojícím. Děsilať Martina i veliká silná postava i sekera v ruce. Ale nejvíce jej mátla a děsila mocná hlava Hvězdářova na býčím týle, ustavičně se třesoucí a šilhavý pohled, o němž nevěděl, upírá-li se na něj nebo někam jinam.

Všichni čekali od Martina Tkaničky odpověď, ale on nemohl ani slova ze sebe vyraziti.

»Ozveš-li se!« vzkřikl pojednou Hvězdář, a hlava se mu prudčeji zatřásla. »Nebo ti duši vyrazím!« a pohrozil sekerou vysoko nad hlavou.

»Probůh — milí páni — povím — povím,« drkotal Tkanička. »To byl — sám — Jeho Milost královská — král — on sám — V zajetí!«

»Cože! V zajetí!« vzkřikl Vítek; také ostatní neutajili svého úžasu.

»Kdo ho zajal?« zvolal Vítek.

»Pan Jindřich —« odvětil za Tkaničku Dušička.

»A páni — věru —« dodal ochotně a hned Tkanička, jemuž počínalo býti volněji, když postřehl, že hněv těch čistých tovařišů jinam se obrací. Bylo by jistě na to došlo, že by Tkanička a Dušička byli musili vykládati, proč byl král od pánů zajat, kdy a kde a kam jej vedou — ale v tom obrátili se všichni po dupotu koňském.

Hnalať se k nim kropenatá, bílá kobyla, na které byl Tlačisvět odejel. A on teď na ni zase přijížděl a již z daleka na druhy kýval, aby pospíšili. A kýval úsilně, prudce; proto poručil Vítek druhům, aby běželi, sám pak zavolav Dušičku stranou, chvilku s ním rozmlouval. Po té obrátiv se k Martinovi zahřměl na něj:

»Ty půjdeš tu s Ondřejem! Hneš-li se, uvidíš. Je nás tu plno, za každým houštím. Nechceš-li viseti, pěkně jdi a poslouchej.«

»A vždyť on půjde,« chlácholivě Dušička doložil a usmíval se na »kolegu«. Zatím se Vítek, vůdce, obrátil a spěchal za druhy obstoupivšími Tlačisvěta, jenž jim s bílé své kobyly něco horlivě vykládal. Ondřej Dušička hleděl na ně tak dlouho, dokavad se neobrátili, a ještě pak sledoval je, až velmi pospíchajíce ano chvátajíce zmizeli v temnu lesním.

»A teď půjdeme my!« pravil špehéř pojednou na Tkaničku se obrátiv. Řekl to po latinsku a po česku dodal:

»Za nimi nepůjdeme. Vímť o lepším hnízdě. Ale přidáme do kroku, abychom nezmokli.«

A ono již poprchávalo.

Tkanička neodvážil se ani odporovati ani o tom se zmíniti, jak jej Dušička čistě ošidil a zavedl. Vydychnuv zhluboka poslechl a šel vedle bezděčného průvodce z cesty v pravo do svahu mezi houštinami a duby. Martinův zrak plaše kolem těkal po každém křovisku a po každém stromě, nepostřehne-li tam skrčené, číhající lapky.

III.

Šli skorem touže cestou, jakou se prve brali směrem opačným, Tlačisvět s Žílou Jeňkem a Hvěz-

dářem. Bouře se shlukovala nad lesem, kterým se brali, a kterým hučel vítr a rachotil déšť o jeho hustý kryt.

Martin Tkanička nepohody nedbal. Na mysli měl jen svého průvodce a jeho pěkné tovařišstvo. Sám na sebe se v duchu zlobil, jak že byl tak lehkovážný, dada se tak snadno oklamati trochem žákovské latiny a nepodezřelým oblekem. Vždyť přece cestou zaslechl, ubíraje se v tyto jižní končiny Čech, že tu není nikde jisto, a že tu lapek a zlodějů po lesích i při cestách jako much.

Vydal se z Prahy, aby vyhledal krále, aby našel stopu jeho nepřátel, kteří jej u Berouna zajatého z Hradčan pojednou odvezli, a to tak, že nikdo neměl ani potuchy, kam. A on, Martin Tkanička, uhodil posléze na stopu nepřátel králových, ano zvěděl, že krále zavezli na Přiběnice hrad, a odtud že jej zase vzali a že jej vezou pryč. Kam, toho nevěděl, ale byl by se najisto toho dopátral, o tom byl přesvědčen, kdyby ďas mu nepřipletl do cesty tu toho žáka ničemného, zlodějův a loupežníkův ohavného špehéře.

Jakou měl k němu důvěru, když se v krčmě u cesty sešli, a jak mu víc a více důvěřoval, když tak drahnou chvíli u stolu spolu seděli a pili! Tak pěkně ten žák mluvil, a zvláště o králi; jak klel a pěstí o stůl tloukl, když uslyšel, že páni krále zajali, a Bůh milý ví, kam jej zavezli! A pak jak se rozveselil, když on, Martin, sňav křídlo, zahrál mu na ně a zazpíval! Jak hlavou pokyvoval, když on, Martin, začal třaslavým hlasem svou zamilovanou:

»Tajná žalost při mně bydlí —«

jak po té prsty louskal a pozvukoval bručivým hlasem, když Tkanička spustil tu:

»Šla dva tovaříše
v jedno místo tiše,
mile je přivítali,
dobrá slova dali —«

Pak už spustil sám a mával před sebou korbelem, zpívaje vysmoleným, křaplavým hlasem:

»Kdož se večer opije,
ten pí ráno opět,
budeť čerstev jako květ —«

A teď! Kam jej zavedl a kam jej vede! Co se bude díti! Peněz dosud na něm nechtěli, ale vezmou je všechny, plášť i křídlo a všechno, hůře nežli ten lotr tenkráte, jenž jej, Tkaničku, obral, když se před Berounem v řece koupal. Nebudou-li více chtíti! Snad i život! Nezabijí-li ho, nepůjde-li tu někde na věčnost tak jak je bez přípravy, bez kněze a v hříších, s nikým nesmířen! Což zakusil tenkráte strachu, když před lety musil s druhy v noci v křivoklátských lesích na Jivnu hrad. Ale což teď!

Martin Tkanička v duchu povzdychoval, že to tenkráte tak nedopadne. Všecek se oddával strachu a malomyslnosti, a nic ho nepotěšilo, že druh na něj vesele mluvil jako dříve. Toť všecko jenom na oko. Víra Tkaničkova k němu byla ta tam.

Sklíčenost jeho mysli byla tím větší, poněvadž se brali pustým lesem, od bouře ještě více stmělým a prudce šumícím. Déšť se již lil, a blesky se míhaly čím dále tím častěji, tak že již nestačili se ani křižovati. Jak rudě nebo sinavě zasvitlo, rozhlédl se Tkanička vyjeveným zrakem, neuhlídá-li v tom příšerném světle někde za kmenem nějakého lapku na stráži stojícího.

Když po všechnu tu namáhavou cestu nikde nic podezřelého nespatřil, napadalo jej hrdinství, a chtěl utéci.

Jak se právě druh jeho zastavil, aby plášť si lépe přitáhl, Tkanička se mu trhl a skokem jal se páditi odtud. Neběžel však daleko. Sklouzlť se nehorázně na půdě od deště rozmočené a jel kus svahem dolů jako po ledě, kolísaje se a rukama třepaje, až posléze pozbyv rovnováhy natáhl se na břicho tak znamenitě, že mu pavoukovité nohy jeho vysoko se vymrštily.

Když se sbíral všechen umazán a mokrý, stál nad ním Ondřej Dušička v plášti všechen zahalen. Z kukly přes hlavu stažené vyhlížel jeho plný obličej, všechen se smějící.

»Nač tak, brachu, pospícháš?« zvolal chechtaje se. »Vždyť už tam budeme a hned —«

I ukázal před se, kde mezi stromy teprve teď Tkanička zahlédl nějaké stavení. Nehlesnuv ani, poslechl Dušičku a šel pěkně před ním směrem k tomu stavení. Záhy stanuli pod jeho ochrannou doškovou střechou. Hrubé, nenatřené dvéře i okenice byly zavřeny. Chalupa vypadala jako pustá.

Když Dušička však na okenici zabušil, ozval se na síni ženský hlas: »Kdo to?«

»Já, zmoklá, nebohá Dušička!«

Klapla závora, a žák vstrčil umazaného, mokrého Tkaničku do tmavé síně, tak že by byl málem vrazil do Marety. Služebník králův počal teprve jak náleží trnouti, když překročoval práh loupežnického doupěte, jak osamělou chalupu v duchu nazval.

Děsil se, jaké hrůzy tam uvidí. A hle! Smíchem vítala jej černovlasá mladice v červené sukni, držíc v ruce planoucí voskovici. Svítíc si ukazovala na něj rukou a chechtala se.

A v koutě, hle — toť ten starý hudec, s kterým se onehdy setkal v krčmě jakés, a s nímž rozjařen se dal i do hraní. Dědek hrál na housle, a on, Martin, na křídlo, až všecku hospodu rozveselili.

Ten tu také? Kdo teď poctivým člověkem? Komu věřiti? Tak se mu všecko myslí mihlo, jak vstoupil. Druhu jeho však padl více do očí veliký kus silné voskovice, kterou Mareta na špalek v rohu přilepovala. —

»Tato svíce,« děl Dušička, žák, »tať jest někde ukradena.«

»Budiž, třeba-li ukradena, jen když svítí a proti hromu —« odbyla jej ženka, hned při tom ukazujíc na Tkaničku a tázajíc se, kdo to je.

Ten zatím v rozpacích zůstal u dveří, a ještě u větších přistoupil k Maříkovi, jenž mu ruku podával a děl beze všeho: »Vítej!« jako nějakému starému, dávno známému tovaříši.

Na svou otázku dostala odpověď Mareta v černém sklepení, kam Dušička pokynuv jí, odešel. Oheň na ohništi už nehořel. Uhasili ho prve, když nastala tak hrozná větřice. Jen hrnce a kotel na ohništi zůstaly, a z kotla teď vybírala Mareta dřevěnou lžicí kusy uvařeného masa, kladouc je na dřevěnou mísku. Dušička jí při tom onou svěcí svítil, nechav Maříka s Tkaničkou při zásvitech bleskových, a vypravoval, jak se s Martinem setkal a jak hned poznal, že má něco za lubem, že po něčem slídí.

Uslyšel sice od něho, že jde za králem, ale on, Dušička mu nevěřil, maje jej za nějakého špehéře Rožmberského, a tak že jej až sem vlákal, aby na něm pravdu zvěděli.

»Vítek velmi chvátal a všichni — a děl, abych tu s ním zatím počkal, že až se v noci vrátí, že jej zmučí, aby pravdu pověděl. Slyšeliť, že Rožmberský

takové divné špehéře má, a ten že by mohl býti z nich.«

»Toť nějaký divný špehéř! Věru se mi nezdá, jeť k smíchu,« mínila Mareta hledíc na Dušičku, an hltavě pojídal.

»Zdá se, zdá — ale ďas mu věř. Jeť třeba čertovou mastí tak mazaný a chytřejší nás. No, zatím jej necháme.«

»A jísti mu nedáš?«

»Hlad jistě má. A pěkně zpívá i hraje. Má křídlo, a jaké — toť bych hned zloupil — no —«

»A to mu dám najíst. Ať pak zahraje.«

Mareta rozžehnuvši louč nabrala z kotla na mísku a zanesla Tkaničkovi, jenž zatím byl pláštík i kabátec svlékl a usadil se na vyzvání Maříkovo na lože v koutě. Králův služebník jako vlk hladový chutě přijal krmi z rukou běžné ženky a slíbil jí i ze strachu i z vděčnosti, že zahraje. Ale ani tentokráte se nesplnilo Maretino přání. Bouře zmařila vše.

Vzmohlať se zatím neslýchaně. Vítr hvízdal kolem chalupy a bylo ho i v jizbě cítiti. Plameny voskovic a louče se jen mihotaly. V jek větru mísilo se vrzání a praskání kmenů kolem chaty. Skulinami okenic míhaly se ustavičně zásvity blesků; rachocení hromu neumdlévalo ani okamžik, a přes tu chvíli uhodilo.

Až sluch z toho všeho přecházel; rána za ranou — Hrom bil a nedaleko. Když na okamžik ulevil, bylo slyšeti, jak déšť šumí mocnými proudy.

Ondřej Dušička se již nesmál. Seděl u zdi na hrubé lavici, poslouchal a bouři pozoroval. Tkanička ani úplně nedojedl, položil mísku na zemi a všechen rozrušen v duchu se modlil. Mareta seděla u špalku a držela v rukou svěcenou, ukradenou svíci. Mařík sepjav ruce na kolenou složené, sklopil hlavu a jal se polonahlas »Otčenáš« odříkávati.

»Naši dnes nepochodí —« ozval se pojednou Dušička.

»Nech raději loupení a mysli na Pánaboha!« odbyl jej více mrzutě než přísně Mařík.

»Umíte-li kdo říkati modlitbu proti bouřce,« ozvala se v tom Mareta, patrně již ustrašená, pevněji tisknouc v pravici svěcenou svíci. »Říkejte —« dodala prudčeji, »sic do nás uhodí — Jakživa jsem — Matko boží přežádoucí!« vykřikla, jak strašlivě zarachotilo, a ohlušující praskot se ozval téměř vedle samé chalupy.

Za té rány vyskočil Tkanička jako jelen, a s ním Mařík prudce se s lože sbíral volaje:

»Žáku, Dušičko, modli se, říkej, nebo ty — bakaláři — modlete se, aby —«

Nedomluvil, neboť v ten okamžik vichr se tak prudce opřel do chalupy, že vyviklaná okenice povolivši rázem se vytrhla a klátila se prudce u větru jako křídlo. Už i chatrné okno povolilo. Proud deště hnal se jím do jizby — Než toho nikdo nedbal. Zraky všech upřely se ven do tmy, na les děsnou bouří zmítaný, na černé stíny stromů prudko se klátících a ohýbajících se jako pruty; a pak to hned opět viděli v sinavém i v různobarevném světle bleskův a v něm už také stromy vyvrácené i zlomené, i proud kalné vody řítící se s protějšího svahu směrem k nim na dolík k chalupě.

»Zatopí nás to!« vzkřikla Mareta.

Žák Dušička nejprve se vzpamatoval. Skočiv k oknu chtěl chytiti okenici — ale jen hlavu vystrčil, již opět ucouvl. Déšť lil se jako z konve a zmočil jej za ten okamžik; blesky oslnily jeho zrak tak, že nevydržel. Než ani pak nepozbyl zcela ducha, jako kollega bakalář, jenž stál prostřed jizby a maje ruce sepjaty, odříkával latinskou modlitbu, a Mareta strachy bledá s voskovicí v ruce, a Mařík, hudec, kteříž oba stáli

těsně vedle něho, jako by hledali záštitu v jeho modlitbě.

»Posvěť mi!« vzkřikl Dušička, jenž od okna odskočiv chtěl na síň. Vida, že se Mareta bojí, vytrhl jí svíčku a zmizel na síni. Však už se ozval odtud jeho hlas, jenž v ten okamžik zněl děsivě.

»Velká voda!« křičel.

V otevřených dveřích v prudkém tažení větru stanuli oba mužští s Maretou, hledíce vyděšeně na Ondřeje Dušičku. Ten stál na síni na žebříku, jímž se ze síně na půdu stoupalo. V plápolavém a mdlém světle voskovice leskla se pod žebříkem kalná, červená voda. Byla již po celé síni a přibývalo jí. Tlačila se pode dveřmi a skulinami mezi trámy zdí.

»Je průtrž mračen!« volal Dušička se žebříku.

»Lez nahoru —« křičela Mareta, »abychom tam také mohli.«

»Ne, voda odnese chalupu,« mínil žák.

»To utoneme,« děl starostně a ne beze strachu Mařík.

Mareta počala hlasem bědovati, až ji žák okřikl:

»Mlčiž — tím nic nespravíš! Musíme odtud, dokud voda nezatopí úžlabinu. Musíme do protějšího svahu, na skálu.«

»Ale půjdeme proti vodě,« mínil Mařík. »Přebrodíme-li tu dole. A je tma — smolnice nevydrží —«

Umlkl, jako když utne, a všichni zůstali jako zkamenělí. V bouření větru a řevu hromu ozval se jim nad hlavami děsný praskot, jako by se všecka chalupa řítila; svíčka náhle shasla, kolem nich i na ně něco padalo, jako kusy dřeva, a lily se proudy vody. Vichřice se jim nad hlavami točila skučíc a hvízdajíc. Nežli se vzpamatovali, byli na kůži promoklí. Déšť se na ně hrnul, a v oslňujícím světle blesků postřehli

nad sebou a kolem stromy bouří zmítané. Byli beze střechy. Vichr ji odnesl jako pírko.

»Pryč! Pryč! Sic se to na nás všecko sesype!« křičela Mareta, naříkajíc a pannu Marii vzývajíc.

»Pryč — pryč! Ale co můžete, vezměte s sebou!« křičel Dušička brodě se vodou na síni do světnice. Nikoho neviděl, neboť nastala kolem čirá tma, a jen jak se zablesklo, postřehl Maříka, an napadaje na klecavou nohu a kolem tápaje mířil ku dveřím —

Neobyčejně děsná bouře řádila široko daleko.

Tou dobou, kdy se počínala rozzuřovati, bylo to asi v ten čas, kdy Ondřej Dušička a Martin Tkanička docházeli pod střechu loupežnického stavu, jely silnicí jižně ode vsi Stražkovic ku Trhovým Svinům lesem vedoucí dva vozy pod hrubými plachtami. V každém byli zapřaženi čtyři koně. Na podsedních u prvního páru u vah seděli vozatajové a bili do koní, aby unikli bouři a dostali se z lesa ven k hospodě pod ním, kam měli namířeno a kde chtěli přenocovati.

Vedle vozů jeli dva jezdci a šlo šest mužů dobře ozbrojených. Na silnici se valem stmívalo od zataženého nebe; les v pravo v levo byl už zmítán bouřlivým vichrem. Kupecký průvod měl na spěch. Jeden z jezdců stále pobízel, a vozatajové nedbajíce těžkého nákladu a špatné cesty neustávali koní poháněti. Dokud jeli cestou dolů se ponenáhlu svažující, šlo to. Ale jak se dostali pod malé návrší, do něhož se cesta vinula, musili zaraziti, aby si koně vydechli.

Ale byli by tu i jinak zarazili.

Vyřítiltě se na ně z lesa z prava i z leva houfec mužů. Nic nedbali rozhněvaných nebes, jimiž bouře rachotila a jež se pořád otvírala. Rota loupežnická divoce křičíc vrhla se na svou kořisť. Než průvodčí kupeckých vozů se nedali zastrašiti a chutě se měli

k obraně. Nastal zuřivý boj kolem vozův a nejvíce u koní.

Bojováno v temnu lesa a bouře, ozařovaném jen svitem blesků. V prudkém světle jejich bylo viděti rudé, různobarevné sukně zápasících, jejich sekery a meče, bílé, hnědé i černé koně, jak se vzpínali. V hlas bouře ozýval se křik lidí, jejich klení, hlasy zlosti a bolesti, i řehtání plašících se vyděšených zvířat.

Lapkové došli odporu, jakého se nenadáli. Ozbrojení průvodčí, pěší i na koni, jakož i vozatajové bránili se znamenitě. Lapkové jich nemohli zmoci. Ale v tom ozval se divoký pokřik, jenž dolehl i hlasem bouře až k vozům. Cestou dolů hnal se někdo na bílém koni, jemu v patách několik mužských, kteří zuřivě halekajíce drželi sekery vzhůru nad hlavami. To byla pomoc loupežníkům, již vedl Vítek z nezdařené své výpravy. Ale ani teď ti tam u vozů se nevzdali, aniž se rozprchli. Boj na okamžik jen přerušený začal znova za šera nyní ještě většího, za hlasnější bouře a prudšího blýskání.

Pojednou svezl se klikatý blesk tak silný, že zdálo se, jako by se všecko nebe otevřelo. Černé povozy s bělavými plachtami, koně u nich a klubko kolem zápasících lidí mihli se jasně v bílém, oslňujícím tom osvětlení — pak strašlivá rána — a u vozů nastalo ticho.

Lidský hlas tam umlkl. Bylo po boji. Jen les v pravo v levo hučel a déšť šuměl a bouře rachotila. Teprve za drahnou chvíli mihlo se opodál vozů několik černých stínů, které sem tam, různo do lesa i zpět silnicí daly se na útěk. Když se zase zablesklo, bylo postřehnouti, že u předního vozu leží lidé na zemi a také koně jako poraženi, tak jak byli ustrojeni, zapleteni v řemení, a že na druhém voze uvolněná

plachta plápolá a vzdouvá se nad vozem ve tmě a větru jako bělavé, veliké křídlo. —

IV.

Asi půl hodiny na východ od tohoto místa, za lesem, kde sveden tak tuhý boj, rozkládala se tenkráte malá vesnička Trocnov, opodál vladyckého dvora, také Trocnov řečeného. Dvůr stál o samotě, jako dnešního dne, a byl výstavnosti prosté. Hlavní stavení zděné a bíle natřené pod temnošedou střechou šindelovou zavíralo s ostatními budovami hospodářskými a chlévy, jež byly ode dřeva a došky kryté, čtverhranné nádvoří. Opodál dvorce, nedaleko hlavního stavení na severní straně, rozkládaly košatou korunu stará lípa a vysoký, štíhlý jasan.

K nim mířil ze dvorce starý zeman v lehké šubě a v čapce kožešinou lemované. Teplejší ten oděv stařec dobře snesl, ač bylo v červnu měsíci. Nastávalť po hrozné v noci bouři den na tuto dobu nad obyčej chladný. Jitro bylo zasmušilé od nebes zcela zatažených a jako snížených. Starý zeman, Ješek z Trocnova, vyšed rozhlédnout se, co škod bouře nadělala, zastavil se, sotva že ze vrat vyšel.

Vzhlížel ku staré, košaté lípě, kteréž vichřice urvala mohutnou větev; ta byla sama jako statný strom a visela, plnička pupenců květových, pocuchána, rozervána dolů, zabořena nesčetnými větvičkami do rozmoklé, blátivé půdy. Starý zeman, hubené, osmahlé tváře, vyholené, jen bílými kníry značně dlouhými ozdobené, hleděl nahoru do koruny; pak kolem stromů, kdež ležela spousta urvaných větví a větviček s lípy i jasanu.

Ranní, studený vítr šumě v korunách střásal odtud studenou pršku. Starý vladyka se jí vyhnuv postoupil výše, neboť půda nade dvorem ponenáhlu a mírně stoupala; přitáhnuv šubu těsněji k tělu rozhlížel se krajinou. Daleko neviděl, neboť obzor byl zachmuřen, a v parách zanikly modravé obrysy šumavských vrchů, jež jindy dodávaly poněkud rozmanitosti krajině jinak dosti jednotvárné výrazu vážného, zasmušilého.

Teď po bouři, za toho kalného studeného světla jitřního chmurně vypadala. A všude stopy divé noční bouře. Luka kolem samoty, místem jindy dosti mokřinatá, byla všecka zmočena a místem probleskovaly se kalužiny a rybníčky; lany obilí mezi lukami skoro všecky ležely, místem jako by je omlátil, anebo byly aspoň hrubě zcuchány. A na lesích a lesíčkách i hájích, namnoze borových, blíž i dál, již odtud vladyka viděl, jak v nich vichřice řádila.

Než i na samém dvorci a nejbližším jeho okolí bylo to také velmi patrno na střechách dosud mokrých a došků namnoze pocuchaných, na ovocných stromech u samého dvorce, ještě více však na olších, dubech, osykách u rybníka při samém dvoře jakož i při ostatních třech rybníčkách, které se leskly jeden nade druhých, až po les opodál dvora, stranou severovýchodní.

Tam nyní čilý ruch panoval. Ženské ze dvora se tam kmitaly kolem dolejšího rybníčka, něco sbírajíce, na hrázi pak předposledního rybníka pracovali čtyři čelední mužští, nad nimiž stál pátý, dohlížeje na jich dílo. Byl prostřední velikosti, ale statný, asi čtyřiadvacetiletý, ve vysokých škorních, v čapce a lehké šubě, kterou rozvíval ranní vítr.

Starý vladyka tam chvilku hleděl, pak zraky své k nedaleké vísce obrátil. Tam rovněž lidé venku pobíhali, ženské, mužští i děti, nedostrojení nebo jen

nakvap ustrojení, s okříny, košíky i hrnci, do nich pod stromy pilně sbírajíce.

V tom zahlédl starý vladyka mladou dívku chvátající od jednoho z rybníčků ke dvoru. Zavolal na ni, a ona hned zamířila k němu. Nesla v rukou koš dosti hrubý, nad kterým se starý zeman žasna sklonil. Byltě koš plný mrtvých ptáků, větších, menších. Vítr cuchal jejich peří, umoklé, tu i tam blátem umazané.

Ješek z Trocnova přehrábl zabité, aby se podíval, jakého jsou druhu.

»Vás škoda není!« řekl odhrnuje vrabce. »Ale vás —«

Byli to většinou pěnkavy a čížkové.

»A tebe!« dodal živěji vzav do ruky pěkného sedmihláska stuhlých nožiček a oček blanou zastřených. Otevřený zobáček byl zbláceu.

»Všude jich je —« mínila dívka.

»Sedmihlásků?«

»Těch ne tolik, ale všeho ptactva u rybníků a ve vsi je také sbírají — ani jim nádoby nestačí.«

V tom blížil se blátivou, mazlavou půdou onen zemanský mládenec, jenž byl na dílc na hrázi dohlížel.

»Jste-li hotovi, Jene?« ptal se starý.

»Jsme. Hráze je spravena. Ale bylo již na čase. Kam půjdeš, strýče?«

»Na hráz a pak do vsi.«

»A já do lesa.«

»Matka tam šla před chvilkou s Mikšem.«

»Jdu za ní. Tam je asi teprve škody!«

»Jakživ takové bouře nepamatuji,« odvětil starý. »Ani v Polsku jsem nic takového nezkusil, a tam bývaly vichřice —«

To dodav zamířil ku hrázi přesvědčit se, jak ji spravili. Bratrovec pak jeho Jan, nejstarší syn nedávno

zesnulého vladyky trocnovského Jana, dal se k nedalekému lesu.

Bral se úzkým stezníkem v mokré lučině, místem od vody protrhané, maje rybníčky s pocuchanými křovinami a porouchanými stromy po pravé ruce. Mladý zeman se však po nich neohlížel aniž zpět po krajině, nýbrž hleděl přímo k lesu. Již odtud viděl několik vývratů na samém pokraji. Pak už k samému lesu docházeje zamířil poněkud na levo k mohutnému dubu rozložité koruny. Stanuv opodál, bedlivě si ho prohlížel. Kolem bylo v mokré trávě a ve vřesu plno větviček a snětí, jež vichřice zurážela, ale dubu samému nebylo nic. Nepozbyl ani jediné mocnější haluze. Za to pod ním i dále na pokraji lesa leželo hojně mrtvých ptáků, bouří zmařených.

Tu hejl, tam červenka, tu zase čermáček s několika sýkorami leželi nožičkami vzhůru.

V tom se ozval opodál v lese hlas úsečně volající: »Mikši! Mikši!«

Mladý zeman zahlédl mezi kmeny svou matku k němu se blížící. Čekal na ni u dubu, vstříc jí hledě. Byla žena statné postavy asi padesátiletá, ve tmavých šatech, mající hlavu rouchou ovinutou. Tvář její barvy osmahlé, výrazu vážného, ano přísného, oživla, když zahlédla nejstaršího syna u dubu.

»Nic se mu nestalo,« děla docházejíc. »Také jsem se již prve dívala. Panbůh ho ochránil — Ale tu —« a mávla rukou kolem, na les ukazujíc. »Tam je boží dopuštění. A jinde! Bůh se rozhněval; všaktě na něj svět zapomíná.«

»Kde je Mikeš?« ptal se syn.

»Zaběhl do lesa; sbírá veverky a ptáky. Jdi za ním, projdi lesem a podívej se, kde všude jsou vývraty. Já byla jen z kraje. A Mikše najdi, ať se s tebou vrátí.«

*

To všecko zemanka propověděla úsečně, tónem rozkazovacím a jakoby přísným. Syn mlčky a poslušně vyslechl a také tak učinil. Zemanka od dubu, pod nímž tohoto svého nejstaršího porodila, zamířila zase ke dvoru, syn pak do lesa. Sotva že několik kroků zašel, již se shýbl po veverčím hnízdě bouří shozeném, a po veveřici staré a mladé, jež opodál hnízda v mokrém mechu a v borůvčí ležely. Bělostné, ostré zoubky měly vyceněny. Byly mrtvy. Mladý vladyka je zase na zemi pohodil a šel dále. Pak si již ani zabitého sojáka ani dvou mrtvých strak, které kousek dále na zemi shlédl, nevšiml.

Oči jeho tkvěly na ohromnějších spoustách noční bouře. Čím dále tím více vývratů leželo, stromů mocných i slabších, jež vichr z kořenů vyvrátil. Hluboké jámy zely, kde prve stály, zem kolem rozryta a také jí plno v hustém pletivu kořenův.

Scuchané větve padlých i kmeny zatarasovaly místem všechnu cestu. Kolem skácených trčely pahýly stromů v půli vichrem přeražených, roztřepené, plné třísek, nebo stromy z půdy natržené a tím nachýlené; všude pak kol kolem bylo viděti mladší štíhlé stromy, jež bouři odolaly; byly jí však zohýbány jako luky.

Mladý vladyka se zastavoval a žasna nad spoustou, jaké posud nespatřil, rozhlížel se lesem jindy mile šumícím, různými hlasy se ozývajícím. Nyní byl v pochmurném šeru tichý, bez hlasu, pln ztrát, s půdou pokrytou zuráženými haluzemi i mrtvolami ptákův a veveřic.

Pojednou vytrhl lidský hlas mladého zemana. To nejmladší bratr Mikeš se ozval. Jan mu v odpověď zahoukal, a záhy po té mezi stromy spatřil bratra, jinocha šestnáctiletého, v čapce, v sukni přepásané, v přiléhavých nohavicích a vysokých škorních. Mladík

všechen urousaný, zavlhlý na šatech i na dlouhých vlasech od lesního mokra, chvatem byl všechen zardělý.

Ještě nedošed kýval na bratra a volal:

»Pojď! Rychle pojď!«

Když se s bratrem setkal, vyprávěl mu všechen patrně vzrušen, co dále v lese, sbíraje veveřice a sojáky, spatřil: raněného člověka nějakého, ležícího pod starým bukem, a vedle něho jiného, oba měšťany dle obleku.

Žižka uslyšev tu novinu vyptal se na místo a hned tam pospíchal. Nešel daleko. Na volnějším místě, obklopeném jehličnatými stromy, spatřil dva muže v promoklých měšťanských šatech. Starší, ani ne čtyřicetiletý, opíraje se o mladšího, asi pětadvacetiletého, kráčel namáhavě, velmi namáhavě od starého buku v pozadí korunu svou rozkládajícího.

Mladší jej skoro nesl. Ten bezděky sáhl k pasu po dýce, když z nenadání proti nim vystoupili oba vladyčtí synkové, oba bratří z trocnovského dvora.

Než poznav po šatě, jakého stavu jsou, nechal zbraně a posadiv raněného, vstříc jim pokročil a děl:

»Pánbůh vás nám posílá — Je nám zle — Jste dobří lidé, vidím, pomozte!«

Stručně pověděl, že jsou z Prahy, kupečtí lidé, že je nedaleko odtud loupežníci přepadli, a že po tuhém zápase s nimi dostali se až sem do lesa, kdež přečkali strašlivou noc za hrozné bouře.

Mladý zeman se vyptával, kde, a přišli-li o zboží. Průvodčí raněného odpověděl, že myslí, že lapkové všecko probrali, a udal, kde, kterými místy byli přepadeni. Mladý zeman poslal bratra Mikše domů, aby spěchal, aby přivedl sem Janka pacholka a všecky čeledíny, i také několik mužských z vísky. To nařídil bratrovi, když se od Pražana dověděl zevrubnějších udajův o kupeckém průvodu a rotě loupežnické. —

Mikeš odkvapil.

»Mně běží jen o to nejvíce, aby tu ten —« mínil mladý průvodce raněného, »dostal se pod střechu, aby mohl býti ošetřen.«

»A ty, jsi-li raněn.«

»Jsem, je málo — to já snesu — ale zde můj přítel —«

Shýbl se chvatně k raněnému, na nějž přicházely mdloby.

Mladý zeman nepromluviv chopil raněného na smrt bledého, promoklého, pod pažemi a děl: »Můžeš-li, pomoz.«

Průvodčí chopil se nohou raněného, a tak jej nesli lesem nyní hrubě neschůdným. Když se dostali na pokraj, spatřili Mikše k lesu kvapícího a za ním několik mužů ze dvora. Dva jiní, pacholek ze dvora a podruh z nedaleké vísky přišli pro raněného. Mladý zeman požádav ještě průvodce jeho, aby šel také do dvora a byl bez starosti, oznámil, že teď půjde na silnici podívat se k jejich vozům.

Obrátiv se, bral se kvapně do lesa s nevelikým průvodem svým, od něhož se mladý Mikeš neodloučil. Všichni byli lesa povědomi, a tak vykonavše několik oklik pro stromy bouří skácené a cestu stěžující, dostali se za dobré půl hodiny na cestu mezi lesy. Byla blátivá, rozmokla, plná kalužin a místem i od vody potrhána.

Šli po ní kus vzhůru, a tu již plni úžasu stanuli. Shlédli dva vozy s promoklými plachtami v kalužině kalné vody, zapadlé v blátě, místem krví zbarveném. U předního vozu leželi koně na zemi v chomoutech, ve spleteném řemení, s nohami strnule do vzduchu trčícími. U nich dva vozatajové. Byli mrtvi jako koně, zabiti od blesku. Bylo to patrno na jich požehnutém obleku i na kovových ozdobách na řemení koňů.

Druhý vůz stál bez koní. Na zbytcích postraňků bylo zřejmo, že je lidé přeřezali nebo přesekali a na koních že ujeli. Jen jednoho člověka, čeledína jakéhosi, našli ve voze, a ten byl bez sebe. Lezl tam byv zraněn; ale již na kraji zmohly ho mdloby. Tam také zůstal, zakrvácený, na kůži promoklý, maje vlasy na čelo i ke tváři slepeny.

Mladý vladyka poručil, aby jej vytáhli, vzkřísili a pokud možno ošetřili. Po té jal se vozy prohlížeti. Náklad byl celkem netknutý. Jen na předním voze poznali, že se o něj loupežníci pokoušeli. Ustanoviv, aby dva odnesli do dvora raněného pacholka, poručil ostatním, aby tu ve stráži zůstali. Vrchní dozor svěřil Janku, pacholkovi nevelikému, vlasů krátce přistřižených, dobrému čtyřicátníkovi, osvědčenému služebníkovi vladycké rodiny, jenž už před tím strýci Ješkovi, když v Polsku bojoval, vždy věrně tovařišil a sloužil.

Po té mladý Žižka domů zamířil a s ním bratr jeho Mikeš.

V.

Zatím již oni dva mužové, pacholek ze dvora a podruh z nedaleké vísky, donesli raněného kupce ke trocnovskému dvoru. U vrat potkali starého vladyku Ješka, vracejícího se z vísky domů. Uslyšev, kdo cizinci jsou a jak se sem dostali, zaklel na bohaprázdné lapky a pospíchal napřed do stavení vše oznámit a připravit.

A tak když se s raněným ode vrat v pravo k obytnému stavení dali, čekala je na prahu již stará vladyka, Ješkova švagrová, Janova matka. Druh raněného vstupuje do síně všiml si bezdčky raka ve štítku

erbovním, vytesaném do kamenného venýře nade dveřmi. Na síni, kdež byl železný poklop, kryjící schody do podzemního sklepu, visely na zdi nevod a zaječí tenata.

Vladyka vedla hosty do světnice, kdež aby chvilku počkali, požádala. Sama pak rychle vkročila do vedlejší komory lože upravit. Raněného složili mužové zatím na širokou lavici s truhlíkem, táhnoucí se podél čelní stěny až za mocný tvrdý stůl skřížených noh, jenž stál v rohu světnice čistě vybílené a klenuté. U stolu byly dvě stolice z dubových prken, bez lenochu; kromě těch stály u stěn dvě truhly, lože s koltrami a křeslo koží potažené s polštářkem. To byl kromě police s cínovým nádobím všechen nábytek vladycké světnice.

Druh raněného sotva se jen ohlédl. Nemohl se již dočekati, aby druh přišel na lože, i on sám. Cítil velikou mdlobu a pak jím už zima třásla, to od toho, že celou noc za bouře a v dešti v lese strávil, i od poranění, třeba že nebylo tak veliké jako druhovo.

V tom, dříve nežli se nadál, vybídli jej, aby šel, že lože jsou připravena. Zjevilať se ve dveřích z komory mladá dívka, asi sedmnáctiletá, v šatech barvy tmavé, v celku prostě ušitých, vlasů hnědých, pěkně v rulíky spletených, a ta zvala cizince, aby vstoupili.

Muži odnesli raněného do komory na lože, které stará vladyka právě upravila. Pak ještě poručila dceři své, Anežkou ji jmenovala, aby dala rozdělati oheň, že uvaří hostem polévku na zahřátí. Jen vladyka zůstal s cizinci, aby vyšetřil jejich rány. Rozumělť jim jako starý válečník.

Když se za drahnou chvíli mladý Žižka s bratrem Mikšem domů z lesa vrátil, zaslechl od strýce jak cizincům rány vymyl a obvázal, jak jsou oba

schvácení a zmořeni, a že ten druhý, mladší a zdravější, sotva že se převlékl, už na lože dopadl, a nečekaje na jídlo, rázem usnul. —

Když se pak probudil, dal se do jídla, a Mikeš s Anežkou se podivili, s jakou chutí a jak mnoho jedl. Tu také ukojena zvědavost mladých lidí, Mikšova i Anežčina. Dověděliť se, koho to trocnovský dvůr hostí. Strýc Ješek, jenž vyšel z komory a švakrové vypravoval, co od raněných zvěděl, podotkl, jak patrně měl ten mladší strach, jak byl zprvu opatrný, domnívaje se, že je na půdě panské, na některém dvoře pana Jindřicha z Rožmberka. Hned však byl prý veselejší, když z řeči jeho, Ješkovy, vyrozuměl, že v tomto dvoře nemají krumlovského pána hrubě v lásce, že to je svobodný, vladycký dvorec; a prý chutě jemu, starému vladykovi, podal ruku, když zvěděl, kdo tu vládne a hospodaří.

»A on,« dodal starý vladyka, »on není ani kupec ani měšťan, on je dvořenín, jak se z toho vyznal, dvořenín Jeho Milosti krále, Jan se jmenuje, příjmím Ohnivec —«

»To ten mladší?« ptala se Anežka; Mikeš pak se divil, že je tak oblečen, skoro jako nějaký soused z Budějovic.

»Kdo ví, proč,« odtušil starý strýc. »A ten druhý, ten je v pravdě kupec, Vacek Křížův, bohatého Kříže, kramáře z Prahy, syn — toho, jenž vystavěl tu českou kapli. Sám je také kupcem — ten je hrubě raněn a dvakrát. Srdnatě se hájil, a ti lapkové — že jich hrom všechněch nepobil! Ten si tu poleží.«

»A ten druhý?« ptal se Mikeš.

»Ten by nejraději hned odtud.«

»A jak s jeho ranou?« ptala se vladyka stará.

»Není zle. Pro tu by mohl. Nic mu nebude, je člověk jadrný a otužilý. Ale dnes odtud nemůže. Řekl jsem mu, že ho nepustíme.«

Anežka i Mikeš pohlédli tázavě na strýce, jemuž, jak měl smeknuto, bylo dobře viděti vysoké čelo a zarudlý šrám nad levým spánkem, nesmazatelnou tu stopu německého rytířského meče.

»Nesmí dříve odtud, dokavad tu vozů nebude. Ať si všechno prohlédne, aby mohl v Praze pověděti Křížově rodině.«

Dali se do řeči o kupeckých vozech v lese, o Janovi, jenž vsednuv na koně zajel si k nim na novo, poručiv, aby za ním vyslali tři spřežení koňů, dvě že by vozu nezmohla za toho bláta a za té necesty. Ješek počítal, že by tu již mohli býti, a vyšel i ven se podívat, nejedou-li již s kupeckým pražským vozem.

Vedle v klenuté komoře meškal Jan Ohnivec u lože syna Křížova, Vacka. S ním náhodou v Budějovicích se setkal a maje s ním na kus společnou cestu, vyprovázel jeho vozy a byl s ním pak přepaden. Nyní ležel Kříž, jak ranná horečka polevila, tiše a podřimoval. Mladý králův dvořenín byl velmi neklidný. Tu se nachyloval k raněnému prohlížeje si jej, tu již k nevelikému oknu přistoupil a pootevřev je, ven do zachmuřeného dne nazíral. Pak opět usedl a zamyšleně se rozhlížel klenutím komory i po zdech, kde visela zbraň i zbroj, dvě lebky starobylé a jedna nová, lesklá, brněné rukavice a přední kus, dva meče a šavle polská, nákladná, na bitém, krásně pracovaném pasu vedle dvou palcátův a samostřílu a starého luku prostřed pobitého.

Po tom všem smekl se Janův pohled i po novém sedle na podlaze u zdi, potaženém rudou ovčí kožíš, s lesklými střemeništi, i na staré sedlo z březových

kor v koutě postrčené. Na to vše hleděl, ale myšlenkami byl jinde.

Uvažoval, jak bude s raněným Křížem, mohl-li by jej opustiti, aby se vydal na další cestu. Praha mu na mysl připadla, jak tam je, co asi dělá mladá žena a dítě, rozmilý synek, a kdyby tak žena věděla i strýc její doktor Donát Osvětlo, v jakém byl nebezpečenství, jak by byl málem zahynul!

Myšlenky jeho stanuly zase tu na vladyckém dvoře, u staré vážné vladyky i jejího syna i jeho starého strýce. Usuzoval o nich, že jsou hodní lidé, že jim možno věřiti, a že Vacek Křížův dobře bude u nich opatřen. Zrálo v něm rozhodnutí, že se vydá zase na cestu, možno-li hned. Odkládati nelze. Královi nepřátelé získali beztoho mnoho času.

Venku se ozval hluk; pro králova dvořenína přišel Mikeš, aby se šel podívat, že přivezli první vůz z lesa. Stál už na nádvoří a právě vypřahali zpocené koně nad břicha zablácené.

Mladý Jan Žižka sestoupiv s hnědáka, na němž povoz byl doprovázel, oznamoval dvořenínu, že zase hned, co si jen koně oddechnou, pošle pro druhý vůz, Podotekl také, jaká je zlá cesta, že by tu jindy byli alespoň o dvě hodiny dříve.

Jan Ohnivec děkoval za svého druha, zároveň však vyslovil své rozhodnutí, že ještě dnes odcestuje, a prosil, aby mu zapůjčili koně. O tom již mluvili v jizbě, kde starý vladyka na hosta naléhal, aby jen počkal, dokavad se nepřesvědčí, jak je na vozech.

Jan Ohnivec však mínil, že toho není třeba, že všecko je v nejlepších rukou, a prozradil, proč se do těchto končin vydal. Pověděl to vida, že hostitelům může to svěřiti, a také proto, aby ho ani do zítřka nezdržovali. Když začal, což se podivili! Sic tyto dny

lecjaká divná zvěst zanesena až k nim na osamělý trocnovský dvůr. Leccos znělo tak podivně, že tomu ani neuvěřili. Nejméně pak tomu, že páni sáhli na velebnost královu a že jej chovají jako vězně. —

Nyní jim to sám králův dvořenín pověděl, jenž meškal s králem na Žebráce a byl při tom, když krále zajali.

»Bylo to v pátek na den sv. Stanislava minulého měsíce,« *) vypravoval mladý dvořenín. »Vyjeli jsme ze Žebráka ku Praze. V Žebráce se král již od měsíce března zdržoval. Před polednem jsme dorazili před Beroun, a tam jeho Milost se zastavila ve svém dvoře. Máť tam sličný dvorec. Tam jsme byli na oběd. Již jsme chtěli zasednouti, v tom přibyl valný houf na koních, a páni, a s nimi Jeho Milosti bratranec Jošt, markrabí moravský —«

»Ten lakomec?« vpadl starý vladyka.

»Tenť, třeba že při tom nejučenější. Máť traktáty a volumina všeliká nad míru rád, a kde možno, je shání; arci že zadarmo. I po klášteřích si knížky vypůjčuje, jen aby nemusel ani groše za ně splatiti.«

»Tedy z lakomstva se zapřisáhl proti králi?« tázala se vladyka.

»Z lakomstva. Chceť vedle krále vládnouti, aby si mohl měšec cpáti.«

»A kdo byli s ním?« otázal se pojednou mladý vladyka, dosud mlčky a vážně naslouchav.

»Všech nejpřednější a hlava ničemné té jednoty, nejvyšší purkrabí.«

»Náš rozmilý soused!« zvolal starý vladyka. »Pan Jindřich! Ovšem, ovšem, ten by nejraději ne vedle krále, ale nad králem. Pravý Rožmberský!«

*) 3. května 1394.

»Pan Hynek Berka z Dubé,« pokračoval dvořenín, »pan Michalec mladší z Risenburka, Boreš na Mečově, a vedle Rožmberského nejmocnější Jindřich starší z Hradce, a ze všech nejhorší, Ota z Bergova, králův urputný nepřítel. Také pana Viléma z Landštejna jsem zhlédl. Přijeli všichni vystrojení, jako by jeli králi naproti, a my si tak myslili, ač divno bylo, že byli ve zbroji. Ale nikdo nic netušil, leda mistr komory královy,*) pan Strnad. Stál na síni u okna s komorníkem královým Poduškou,**) a dívali se na valný houf pánů, kteříž se blížili ke dvoru. Já stál zrovna opodál komorníka a dobře jsem slyšel, jak pan Strnad povídal, že v tom něco je, že králi z toho nic dobrého netuší — a hned k němu chvátal, aby mu pověděl a poradil, aby pánů nepouštěl. Ale král je pustil —«

»A co chtěli?« ptal se starý vladyka.

»Panování. Když král nechtěl na jejich naléhání propustiti svých milců vladyckých a poslouchati pánů, přišli na něj takto. Vyčítali mu, že dobrého zemského nehledá, že nepřivádí zemi k pravdě a právu, že nedbá o důstojenství a řády české koruny —«

»Ale nejvíce o řády panské!« přerušil jej vladyka Ješek.

»Já nezůstal na síni,« pokračoval Ohnivec. »Ale jak pan Strnad řekl, že něco zlého tuší, vyšel jsem ven podívat se dvorem. A tu shlédnu, že všude u vrat a u všech dveří panští drábové. I kvapím zase nahoru to oznámit, v tom na síni před komnatou královou vidím šaška králova, jenž vyběhnuv z komnaty volal na mistra kuchyně, ten tam právě nesl krmi,

*) Václav Purkart, řečený Strnad z Janovic, jeden z milců královych.

**) Štěpán z Martinic, řečený Poduška.

aby se vrátil, že páni už králi čistě nadrobili. Všichni, kteříž tam byli, myslili, že to žert, ale já se lekl. A v tom se i oni lekli, neboť z komnaty královy se ozval křik. Všichni jsme poznali králův hlas. Křičel u velikém hněvu — a toho jsme se lekli, nebo jak se rozzlobí, nic o sobě neví. Ale tu vyšel kvapně z komnaty pan Strnad, tváře a oči mu jen hořely, a za ním maršálek králův*) také u velikém pohnutí mysli. Jak mě shlédl, poručil mně, abych dal osedlati koně. Řekl jsem mu, co jsem viděl, tu se oba páni zarazili a velmi. Maršálek se však hned vzpamatoval, a povídá mně, abych přece zkusil s tím osedláním. ‚A kdyby nešlo,' dodal pan Strnad, ‚hleď, abys odtud alespoň sám proklouzl, a pospěš na Žebrák k panu hofmistru králové**) a oznam, co se stalo, jak sem páni a markrabí přijeli, že nutí krále, aby s nimi do Prahy jel, jak nás přepadli bezbranné, a že jsme asi všichni v zajetí'. Vyběhl jsem ven. Ale již mne nechtěli nikudy pustit, a nepustili. Také pak žádného z dvořanů, jen maršálkovi a Pluhovi z Rabšteina se podařilo, jak jsem pak uslyšel, že také unikli.«

»A proč opouštěli krále!« zvolal Mikeš.

»V zajetí s ním by mu ničím neprospěli. Na svobodě mohli pracovat o jeho osvobození.«

»Kudy's ty unikl?« ptal se jinoch na novo.

»Zahradou. Je tam za hustým křovím branka malá, o té nevěděli. Tou jsem prchl. Na Žebrák jsem se šťastně dostal. Pan Jíra mne však hned do Prahy poslal, abych vyzvěděl, jak je s králem, a co Pražané. Myslil jsem, že bude Praha vzhůru, že bude hrad obležen, že se měšťané všech měst poženou, aby osvo-

*) Jan Čúch ze Zásady, pán na Lobkovicích.
**) Pan Jíra z Roztok.

bodili krále. Ale Praha byla jako jindy, a dali se mi do smíchu, když jsem řekl, že je král zajat. ‚Vždyť se vrátil ze Žebráka s pány a s markrabím a se svými dvořany. Viděli jsme jej na koni, an vjížděl branou.‘ Tak mi odpovídali a nechtěli věřit, že páni a všechen ten slavný průvod jsou vlastně strážcové královi a jeho služebníků, že žádný z nich se nesmí hnouti —«

»A dali je do vězení?« ptala se Anežka tiším hlasem nespouštějíc očí s vypravujícího.

»Do sklepa podzemního nikoliv. Krále vsadili do komnat nahoru do veliké věže nad hradskou branou, první vnitřní; nic mu tu nescházelo, jen volnost. Nesmělť s nikým ze svých mluviti.«

»Aby je Pán ranil, aby uzdraveni býti nemohli!« zvolal starý vladyka, a čelo se mu zardělo. »Takhle se jedná s králem?! A což Pražané! Utajilo-li se to, či dověděli se, co se nahoře na hradě děje?«

»Nedověděli, protože je páni oklamali listy královými, které na králi vynutili. Ale šalba ta dlouho netrvala. Vzala konec dříve, než jsme se nadáli. Znenadání přibyl sem do Čech králův bratr,*) a nyní již sebral ve jménu Jeho Milosti krále hrubě četné vojsko.«

»Toť má dost peněz,« mínil starý bojovník.

»Král mu dal moc nade všemi poklady. Největší našel na Horách Kutných, kde začal vojsko sbírat. Odtud táhne ku Praze. Dnes tam už asi je —«

»Prosím tebe, kdo pro něj vzkázal? Dvořané královi?« ptal se vladyka.

»Král sám. Komorníku jeho se podařilo, že se dostal z pražského hradu s listy královými a plnou mocí, a s tím dojel ku knížeti Janovi. Toho se páni

*) Jan, kníže Zhořelecký.

z jednoty nenadáli. Také hned se dali na útěk, jakmile kníže s vojskem ku Praze se přiblížil, ale krále vzali s sebou. A já teď s několika jinými hledám jeho stopu. Zavezli jej nejprve na Přiběnice; to jsem vypátral. Tam už není. Ale byl jsem jim opět v patách; tu ti lapkové —«

V tom mladý vladyka Jan, jenž zachmuřen mlčky dosud naslouchal, zkrátka oznámil, že dvořenína zase na stopu přivede. Všichni byli překvapeni, nejvíce ovšem Ohnivec.

I pověděl mladý zeman, že prve, když v lese pro vůz byli, že se tam vyskytlo několik lidí vesnických z nedalekých Strážkovic, ti že mluvili o hrozné bouři, a také o tom, jak včera z večera jel jejich vsí valný houf zbrojencův a několik pánů, mezi nimiž poznali pana Jindřicha z Rožmberka, a ti že doprovázeli nějakého pána, jenž byl jich všech znamenitější, poněvadž se k němu měli ze zvláštní poctivostí.

Jan Ohnivec nedav Žižkovi ani domluviti, povstal a živě pravil:

»To byla Jeho Milost král! A kam s ním jeli?«

»Ve vsi zůstali na noc. Ráno pak odejeli ke Krumlovu. Tak alespoň ti lidé mínili. A sám bych také myslil. Kamž také jinam, ne-li na pevný Krumlov.«

»Pravda, pravda. Prosím tebe, rač mně vypraviti koně, možno-li hned.«

Jan Ohnivec usilovně žádal. Marně mu vykládali, že nastává večer, že jsou cesty zlé, že se nikam nedostane. Nepolevil žádati, až mu vyhověli. Ještě k raněnému druhu se odebral; tomu vše vyložil a pověděl o voze, který přivezli, a že druhý také ještě dnes přivezou, že lidem ve dvoře možno zplna věřiti. Také jej prosil, že jej opouští, aby prominul.

Raněný mu nedal ani domluviti.

»Jeď, jeď, ať zvíš, jak je s králem. Toť nejprvnější.«

Jan Ohnivec napsal rychle zprávu do Budějovic známému Křížovu o tom, co se s Křížem událo, aby zpravil rodinu Křížovu v Praze, pak nachvat pojedl, a poděkovav za lásku a pohostinství vyšel na dvůr, aby vsedl na koně.

Ale tam stáli tři. Na jednom, předním, seděl už ozbrojený pacholek; na druhého koně pak ukázav, řekl mladý Žižka:

»Vyprovodím tě na kus cesty.«

Jan nabídnutí to milerád přijal.

Soumrak už nastal, kdy oba mladí muži vyjeli z trocnovského dvora. Před nimi kus jel ozbrojený pacholek. Mikeš i Anežka vyšli až před vrata a hleděli za nimi, dokavad nezanikli v šeru. Mikeš pak obraceje se domů pravil:

»Teď víš, proč králův dvořenín je tak oblečen jako nějaký soused —«

»Ale tmí se, a za tmy přijedou do lesa. Kdyby tak —« děla starostně Anežka.

»Potkali lapky, myslíš? Oh, ani Jan, ani ten dvořenín se nebojí; a pak toho mají loupežníci dost od hromu. A našim neublíží. Toť oni jen na cizí kupce a co je Rožmberského.«

Zatím vladyka stará chystajíc čerstvý obvaz raněnému, děla svému švakrovi:

»Toho všeho bych nechtěla vzíti na svou duši. Takto rušiti přísahu svému králi. Odtud hněv boží.«

»V lýčeném brodu bych je utopil všechny, a našeho panského souseda nejdřív!« drsně starý vladyka bojovník odvětil; pak vešel do komory k Vackovi Křížovu, a švakrová jeho za ním.

VI.

Jan Ohnivec se hned za dvorem přesvědčil, že měl starý vladyka pravdu. Necesta byla taková, že by si byl nikdy takové nepomyslil. Sám by byl sotva kam dorazil; ale že měli pacholka před sebou, jenž jim nejschůdnější místa vyhledával a označoval, mohli přece ku předu, byť jen pozvolna. Koně přes tu chvíli zapadali do kalužin, voda jim stříkala až do tváře, a koňům vázly nohy v hojném blátě ustavičně.

Šera valem přibývalo, a když se dostali na lesní silnici, byla již skoro tma. Cestou mnoho nemluvili. Ohnivec jen na cestu, na svůj úkol a na zajatého krále myslil. Mladý pak vladyka dle všeho mnoho řečí nemiloval. Jen to jej patrně zajímalo, když se králův dvořenín zmínil o vojsku, jež sebral Jan, kníže Zhořelecký. Tu se i sám živěji dotazoval na sílu toho vojska, na hejtmany i všecko složení.

Jan mu nemohl ani na všechny otázky odpověděti, poněvadž nebyl sám při vojsku, nýbrž konal rozmanitá důležitá a rychlá poselství. Jen to věděl, že všichni purkrabí královských hradů zůstali králi věrni, a že na vyzvání bratra králova vyslali ozbrojené houfy k Horám Kutným. Také že mnoho set horníkův nechalo práce a chopilo se zbraně, a drábů rozmanitých že se sběhlo ze sousedních krajů až dost, protože kníže dobře platí, osmnáct zlatých kopinníku i střelci ve zbroji na měsíc.

»A což páni a vladykové?« ptal se mladý trocnovský vladyka.

»Také jsem jich v táboře dosti zahlédl, vladyků více, ovšem, a dosti lidu z měst královských.«

Setmělo se, když dojeli do Stražkovic, kdež se zastavili u rychtáře. Tu Jan Ohnivec, nedav se poznati, znova se na průvod panský vyptával, i na určitý směr,

kterým odjeli. Nebylo téměř ani pochyby, že zamířili ke Krumlovu.

V tom, jak ještě mluvili, postoupila mladá ještě žena rychtářova od učouzeného krbu ke hrubému stolu, u kterého seděli, boubelatá, smělá, usmívavých rtů i bystrých jasných očí, a drbnuvši svého volného, loudavě mluvícího muže, řekla vesele, po hostech zraky otáčejíc:

»A řekni ještě tuhle pánům, řekni, jakého tu máme ve vsi ptáka divného. Ah, pane Jene!« dodala pojednou ku známému panici trocnovskému se obracejíc. »To je ti člověk. Je u Petra Černého Dobešova, od nás přes dva statky. Našli jej v lese, bloudil tam —«

»Kdo jej našel?« ptal se lhostejně vladyka.

»No, mužští, a tuhle muž také — no, povídej.«

Než že pokyn ten nestačil a dost rychle neúčinkoval, již sama hbitou vyřídilkou jala se vyprávěti o tom divném ptáku.

Našli jej, když les po bouřce přehlíželi, poloustrojeného, zabláceného a do krve poškrábaného.

»Celou noc byl v lese za toho božího dopuštění. Ale nejvíce zkusil asi strachy. To byl skoro mrtvý. Je to nějaký hrozný straš pytel. I našich se bál a třásl se před nimi a schovával se. Když jej vytáhli z díry, padl před nimi na kolena, a sepjal ruce a prosil pro Bůh a všechny svaté —«

»No, když měl plné oči lapek a zlodějův,« ozval se konečně rychtář, a obrátiv se k trocnovskému panici dodal volně a flegmaticky: »On mezi ně včera padl. Chytili jej —«

»Byl také u vozů, tam u těch kupeckých na silnici?« ptal se Jan.

»Ne, to nebyl. To jinak vypravuje. O vozech neví nic.«

*

»A kdo je?« ptal se panic.

»Kdo pak ví,« odvětila selka. »On říká, že králův služebník. Mužským to povídal. Ale já se jim vysmála. Takový —« Selka se dala zase do smíchu.

Než Jan se kvapně otázal: »Jaký — pověz — Snad suchý, tenký —«

»Tak, tak, jako nitka, má takové pavoučí nohy. Dobšova postel ani nestačí.«

»Zaveď mne k němu,« požádal pojednou Jan rychtáře.

Ten vyvalil oči na králova dvořenína a selka se přestala smáti.

Když mužští vyšli ze stavení, dala se také za nimi do sousedství, do statku Petra Černého Dobešova. Cestou pověděl Jan Ohnivec trocnovskému panici, koho tam ve statku čeká, že to opravdu králův sluha, bývalý žák a kantor, jenž se také vydal z Prahy za králem na výzvědy. Jan Ohnivec šel dle selčina popisu skoro na jisto. Také se nezmýlil.

Ve dřevěné, nízké komoře, jež měla jediné okénko ve trámu vyseknuté a nyní okenicí zadělané, ležel někdo na posteli hrubě přitesané.

Dobře na něj viděti nebylo, jednak že louč stranou ve skulině zastrčená na něj nesvítila, jednak že byl takměř utopen v těžkých peřinách. Ale jak Jan Ohnivec jen řídkou bradku postřehl do výše z peřin trčící, věděl hned, že tu neleží nikdo jiný nežli Martin, řečený Tkanička.

Ten uslyšev venku hlasy a kroky schválně se více do peřin zahrabal; než jakmile poznal vstupujícího, ihned odhodil těžkou svrchnici a div že nevyskočil ven, tak jak byl, nahý, a neobjal svého známého, jenž mu přišel tak z nenadání, jako anděl strážný.

Chytiv jeho ruku, začal si mu bez prodlení stýskati a žalovati a dotazovati se; než Jan Ohnivec obrátil

se k panici trocnovskému, jenž zůstal ve dveřích, a pravil:

»Je to on. A nyní tě poslechnu. Nežli se tu s Martinem smluvíme, bylo by pozdě.«

Mínil tím, že tu zůstane přes noc, že teprve na úsvitě vyjede, jak mu Žižka cestou sem do statku radil. Pak vyšel ven za Žižkou, jenž se měl k odchodu. Vyprovodil jej až ke koni a znova mu děkoval za všecku lásku i za to, že mu tu nechal pacholka, aby měl bezpečného posla.

»Ani neděkuj,« pravil panic do sedla dosednuv. »Jeť všechno pro krále a proti pánům. A o svého druha péče neměj. Budeť o něj dobře postaráno. Jen abys ty dobře pořídil. Pánbůh všemohoucí rač býti s tebou!«

Podav Ohnivcovi ruku, bodl svého koně a vyjel.

Ohnivec hleděl za statným panicem, až zanikl mezi statky ve tmě. Pak se vrátil do komory, kdež byli sám hospodář Petr Černý Dobešův se ženou i rychtář se ženou, a kdež jim Martin Tkanička vítězoslavně s postele vyčítal, hle, že teď sami vidí, že jim nelhal, že se mu smáli, když povídal —

V tom Ohnivcovo latinské, aby mlčel, jej zarazilo. Sedláci a ještě více jich ženy neradi odcházeli z komory, myslíce, že by se od toho suchého lecčeho dověděli.

Za to Jan Ohnivec toho dost uslyšel.

Martin Tkanička vypravoval obšírně o tom, co se mu přihodilo od té doby, kdy se s Janem Ohnivcem rozešli každý jinou stranou hledat krále. Mladý dvořením musil Martina až zdržovati a otázkami z odboček na cestu vlastního vypravování zaváděti.

Zvláště obšírně o tom Tkanička vypravoval, jak ho Dušička zavedl; to proto tak per longum et latum vykládal, aby vysvětlil a omluvil, že tak prohloupil a dal se přelstiti. Při tom Dušičku proklel, jaký to

čistý žák, a nač že do škol chodil jen aby každému, kdo je literatus, ostudu plodil, protože se spřáhl s takovou rotou!

Velmi živé pak bylo vypravování Tkaničkovo o tom, jak se dostal do lesní chatrče, o Maretě a Maříkovi, o bouřce přeukrutné a větru neslýchaném, jak jim vítr vzal střechu nad hlavou, a jak pak utekli z chalupy do tmy, bouře a vody.

»Jáť nevím, jak jsem se ven dostal. Byla tma tmoucí, a blesky, ty člověka ještě oslepovaly. Třásl jsem se strachy; je pravda, a proč by ne, když takoví lidé, jako ti lapkové bohaprázdní, od strachu zmírali. Ale v tom, jak začali křičet: ‚Utíkejte! Běžte!' hned mi napadlo: Budu! Budu! Ale před vámi — A tak nechav pláštěk i křídlo, ach, toho mi žel, škoda, přeškoda, a již druhé! — utíkal jsem pryč, na zdařbůh — a nic jsem nedbal na hlas toho hubence hubeného, Dušičky, toho mizery nevlídného, jenž pořád křičel: ‚Za mnou! Tudy, hle, tudy!' Lez si! myslil jsem si, lez si! A aby ti hromy pleskaly kolem uší jako pohlavky —«

»Tak jsi jen hrdlem vyvázl —« přerušil jej Jan.

»I ne — tuhle —« a Tkanička ohlédnuv se plaše komorou, ač v ní sami dva byli, sáhl pod podušku a vytáhl váček peněz. »Ten jsem měl na břiše, vespod skrytě přivázaný.«

»Že tě neobrali —«

»Jak pak — To by se byl Dušička pěkně vyzradil. Ale byli by mne jistě tam v chalupě.«

»A tak jsi jim utekl.«

»Utekl. Štěstí, že jsem si pamatoval, že hned za chalupou je svah. Do toho jsem lezl. Padal jsem na hubu přes tu chvíli, a voda se hnala proti mně, div že mně nohy nepodrazila — a také podrazila — ale lezl jsem zase dále, dole bych se byl utopil —

a tu na stráni, bylo ti jako do střechy, chytal jsem se stromů a také —«

Tu se Tkanička zarazil.

»A čeho ještě jsi se chytal?

»Už ničeho — ale to — že jednou mně podala ruku ta —«

»Ta běžná ženka —«

»Mareta. Tať věru. Tak se mi pojednou namanula.«

»Ej, namanula,« a Jan Ohnivec se dal bezděky do smíchu.

»Namanula, věř mi, na moutě duchu. Slyšela mne —«

»Tak jsi křičel?«

»Ah, křičel — kdo by křičel — ale ruku mi podala a kousek mě vytáhla, když jsem začal jeti —«

»Odkud?«

»Tím svahem dolů. No, Pánbůh ji pozdrav. Drží s lapkami, ale dobré srdce má — to —«

»A když tě vytáhla, tak jsi pak utekl?«

»No, ztratil jsem se ve tmě —«

»Tos už pak nekřičel —« Jan se opět zasmál.

»Nemohl jsem ani — pořád jsem klopýtal a padal. A tady viz!« i ukázal na rozdrápané ruce i obličej poškrábaný, »já jistě trním a hložím se vláčel — ale já nic necítil — až pak teprve — ach, to pálilo! A pálí dosud!«

»Kam se poděla ta ženka a ti ostatní?«

»To, pane, nevím, a jsem rád. Já pak ráno našel takovou díru krytou, v té nebylo přece tak mokro — a bylo tam něco stlaní. Zahrabal jsem se jako sysel, mokrý, hladový, utrmácený, a usnul jsem — A spal jsem, až mne tu ti sedláci našli a sem zavedli.«

»Ale těch jsi se již nebál?« tázal se zkoumavě Jan Ohnivec, vzpomenuv na to, co před malou

chvilkou vypravovala rychtářova žena o hrdinství Tkaničkově.

»Těch?!« ptal se Tkanička, jako by uražen, a ne bez opovržení dodal:

»Smrdíť ty duše nemastným zelím a kyselým mlékem, a já, abych — Pěkně jsem se postavil jako svíce a řku: Já služebník Jeho Milosti krále —«

»Mlčiž, prohnaný sagitáři!« okřikl jej usmívaje Ohnivec. »Podívej se jen na své nohavice,« a ukázal na ně na bidélku vedle visící, aby uschly, »uvidíš na kolenou samé bláto; to od toho, jak jsi před nimi klečel. Ale již dosti těch tlachů. Mluv, jak ti je, můžeš-li na nohy —«

Spražený hrdina protáhl obličej, jako by do šťovíku kousl.

»Mám-li jíti dále?« tázal se jaksi nechutě. »Tu v těch končinách krále není. A brní mne celé tělo.«

»Ale za to tu dosti lapek, a těch se bojíš — jen mluv pravdu. Však tebe dále neposílám. Ale abys šel zpět —«

»Do Prahy!« zvolal kvapně Tkanička, neutajiv radostného překvapení.

»Budiž, třeba do Prahy. To tě již tělo nebrní!«

I dohodli se pak snadno. Ujednáno, aby Martin Tkanička ráno se vypravil do Budějovic, tam aby se zastavil u kupce Petra Kynyše, Křižova známého, toho aby zpravil, co se stalo s Vackem Křížovým, a aby mu byl nápomocen s další dopravou zboží v trocnovském dvoře složeného. On pak, Tkanička, měl nad to sehnati spolehlivého a rychlého posla, jenž by zajel se zprávou o králi do Prahy k panu Jírovi nebo k samému knížeti, bratru královu, bude-li již tou dobou v Praze samé, o čemž Ohnivec nepochyboval.

Martin Tkanička byl rád, že druh jeho nepřijav pozvání rychtářova i jeho ženy, zůstal s ním tu v ko-

moře. Tu mu ustlali na zemi, a tu si také lehl jak byl ustrojen. Lože, jež mu Tkanička nabízel, nepřijal. Nespal však dlouho. Sotva že se den rozbřeskoval, již se chystal na cestu a zburcoval také Tkaničku. Nežli posnídali mléka a chleba, jež jim selka ochotně přinesla, stáli již také koně přede dveřmi. Přivedlť je trocnovský pacholek, jak mu byl Jan večer nařídil.

Nežli vyšli ven z komory, položil Ohnivec ruku Tkaničkovi na rameno a zvážněv pravil:

»Martine, ty se k domovu obracíš, a bohdá se tam dostaneš. Ale já jedu v horší stranu. Nevím, kdy a jak se navrátím, a možno, že se třeba ani nenavrátím. Až přijdeš do Prahy, vyřiď, cos viděl, co jsem ti řekl, co vzkazuji. Zajdi také k doktoru Osvětlovi. Pověz mu vše — tomu můžeš — ale před mou manželkou — netlachej — pravím ti — nic o lapkách a zlé cestě — nic, to ti povídám. Jen to, že ji pozdravuji a dítě — že je líbám a že na ně často myslím — aby se modlili a Pánaboha prosili, ne — to ne — to by Aleně divné myšlenky napadaly. Tak tedy, že jsem zdráv — tak raději — že jsem zdráv, vesel, a že na ně pořád myslím. A ty se měj na pozoru — Teď jdi a nic se neboj, máš dobrého průvodce.«

I odevzdav Tkaničkovi list, v Trocnově už napsaný vyvedl ho pak polo po selsku oblečeného, musilť si Tkanička sukni a čepici přikoupiti, jen co by se dostal do nedalekých Budějovic, a pomohl mu na pacholkova koně, na nějž se také pacholek sám vyšvihl. Tak ti dva jezdci na jednom hnědáku vyjeli ze statku na Budějovickou silnici. Jan Ohnivec pak odměniv své hostitele několika groši, vyhoupl se do sedla vypůjčené ryzky a pokřižovav se, vyjel také, ale jinou stranou, k jihozápadu, k sídlu rožmberského pána, ke Krumlovu.

Krumlov.

VII.

Jan Ohnivec chtěl na jisto zvědět, kam zavezli nebo zavezou krále, aby mohl o tom podati rychlou zprávu do Prahy. Více vykonati nemohl. Než i tento úkol byl dosti nesnadný. Páni odvedli krále tajně z Přiběnic, jakož ho tajně z Prahy vyvezli. Budou jej i na dále tajit i všeliké zprávy o něm a také každou cestu a cestičku k němu neb od něho vedoucí, a běda tomu, kdož by jim padl do rukou, chtěje protrhnouti léč, do které krále dostali; o tom mladý dvořenín nepochyboval.

Ze Stražkovic vyjel před slunce východem a počítal, že bude brzo před polednem v Krumlově. Záhy

však poznal, že se přepočítal. Cesta byla zlá, a pak nemohl zcela volně a bezstarostně před se jeti.

S počátku, kdy na úsvitě bral se opuštěnou ještě krajinou, jel bez valné o sebe péče. Především o to mu běželo, aby zjistil, uhodil-li na pravou cestu. Za Stražkovicemi, když minul řevněvický zemanský dvůr, potkal dvě ženy, které však nic nevěděly o panském průvodu. Za to když se dostal poblíže vladycké tvrze Komařic, uslyšel od starého pastuchy u cesty pasoucího, že včera záhy ráno po té bouřce, ještě za šera jel tudy houfec jezdcův, a že dle všeho to byli lidé krumlovského pána. Čas i počet koní se dobře shodoval se zprávami, jež měl Ohnivec ze Stražkovic.

To byla dobrá novina, než hovorný a zároveň zvědavý pastucha, jenž se Jana vyptával, je-li z panské čeledi, a co se děje, že je nějaký shon, také vykládal, že na Velešíně je náramně živo, že purkrabí velešínský shání branný lid, a všichni purkrabí panští; to že se stalo jistě nějaké velké záští, však že se přesvědčí sám, protože panští drábové jezdí po cestách, že jsou asi posláni po nějakém šlaku, že asi na někoho bedlivě strahují.

»Ach, to bude zas bída!« povzdechl stařec; »panské záští věc nejhroznější, to zas budou ze svých rukou vypouštěti oheň ve vsích na chudé lidi. Ach, jak se říká: páni se perou, sedláci, půjčte vlasův! A slyš, milý kmochu —« dodal stařec prostomyslně, „také hustě řeč proskakuje, že krumlovský pán — ale ne — kdo pak by věřil,« sám sebe pastucha opatrně opravoval. »A slyšel-lis pak,« dodal pojednou si vzpomenuv, »že u rájovského brodu v stráži stojí —«

»Kdo?« ptal se Ohnivec překvapen touto zprávou, pro něj nemilou.

»Panský lid — tak alespoň pacholci vypravovali, kteří včera přijeli ze Zlaté Koruny.«

V tom se oba náhle ohlédli, a to po jezdci, jenž se hnal cestou tím směrem, jako jel Ohnivec. Kůň i jezdec byli blátem zastříkáni, a kůň, patrně již unavený, v běhu ochaboval. Pán jeho však toho nedbaje, bodal jej i křikem pobízel.

»To je od včerejška druhý, co já vím,« děl pastucha, hledě za jezdcem kvapně mizícím. »Tenť důležité noviny nese, jistě. Včera se také hnali, a zrovna dva, ale tudy,« a ukázal směrem protivným.

Jan Ohnivec jel od pastuchy se starostí. Ti rychlí jezdci ho ani tak nezalekli; jistěť jsou poslové Rožmberského nebo jeho purkrabí. Ale s tím rájovským brodem. Hned ve Stražkovicích se na tom ustanovil, že pojede přes něj a dále, pomina Zlatou Korunu, v pravo dolů ke Krumlovu, již odtud nedalekému. — Mínil tudy proto, ponévadž se chtěl vyhnouti rožmberskému hradu Velešínu. Ani teď, i když slyšel, že rájovský brod je osazen, nechtěl mimo Velešín, osazený panským lidem, jenž cesty kolem jistě dobře hlídá.

Proč jen brod osadili? To všechno k vůli králi. Uvažuje rozhlížel se mladý dvořenín planinou, rozkládající se na pravém břehu Malše. Před ním po levé ruce rozkládal se les. Za tím lesem, slyšel prve, je Malše, za řekou Římov, dědina s vladyckým dvorem. Tam se doví zevrubnější zprávy o stráži při rájovském brodě, které se bál, aby ho nezabavila a zcela nezadržela. Poněvadž tu byla cesta schůdnější, pobídl ostřeji koně. Ale zarazil ho brzo, a to když vjel do onoho lesa. Tam jej zastavili dva jezdci.

Byli oba bradatí, v přílbicích, měli plechy a za vysokou pravou škorní zatknuté kopí, jež ihned vytrhli a proti Janu Ohnivcovi podvrhli, rychle se rozjevše. Tak se musil zastaviti, a již začala zpověď

Vyptávali se, kdo je, kam jede, odkud, jede-li sám, nemá-li někoho za sebou. Jan odpovídal tak, jak se na tom byl v duchu již ustanovil hned, když ze Stražkovic vyjížděl, kdyby jej cestou někde zastavili. Vydal se za kramáře z Prahy, jenž jel s vozy Kříže kramáře, vypravoval, jak byli loupežníky přepadeni (a tu svou ránu na ruce ukázal), jak unikli lapkám, a nyní že jede na Krumlov, kamž jej Vacek Křížův poslal.

»Kdo je ten Vacek Křížův?« ptal se jeden ze zbrojenců.

»Bohatý kramář.«

»A kde je? Proč si nejel sám?«

»Protože je tíže raněný nežli já a leží.«

»A kde je?«

»Teď už v Budějovicích, zavezou jej tam.«

»A kudy pojedeš na Krumlov?«

»Kudy je nejblíž, to já nevím.«

»Ke komu tam jedeš!«

»K Vítu kramáři,« odvětil Jan jistě. Znal jméno to od Vacka kramáře, jenž skutečně o tom muži mluvil s nějakým kupcem, a to ještě v Budějovicích, nežli byli přepadeni.

Všecko to, co Jan odpovídal, vypadalo pravdivé; nicméně se oba jezdci sem tam ještě vyptávali, co tam chce na Krumlově u toho kramáře, jak se tam dlouho zdrží, a co je v Praze nového, co se tam děje —

Jan odvětil, že jede do Krumlova pro peníze, které Vít kramář Kříži dávno již dluhuje, že už je drahný čas z Prahy, a tak že mnoho neví.

Posléze jej opustili a ještě mu poradili cestu přes Velešín. Jan chutě bodl koně a vydechnuv si ujížděl lesní cestou. Teprve za chvilku se obrátil po rožmberských zbrojencích, ale už jich nezahlédl.

Narazil na ně záhy, téměř na kraji zboží rožmberského. Jak bude dále? Ještě snad hůř. A třeba již nenajde takových důvěřivých jako byli tito dva. Tak Jan pomýšlel a uvažoval, co činiti. Připadlo mu, že by bylo lépe, kdyby byl opěšalý a v jiném rouše, takhle v selském. Opatřiti si je nebylo nemožno. Než jak hovořiti? Poznal, že lid v této krajině mluví značně jinak nežli v Praze a kolem Křivoklátu. Kdyby jel ve zdejším kroji a mluvil jinak, cize, ještě hůře by bylo. Nezbývalo, než zůstati kupcem.

Lesní cesta se počala na dol svažovati. Bylo velmi pěkně. Vlhkost po bouři ještě naplňovala sice všechen les, i cesta byla ještě mokrá a místem značně blativá, ale nad vlhkým lesem klenulo se modrojasné nebe, paprsky červnového slunce pronikaly jeho šerem, a zlaté pruhy jejich zářily na kmenech i na mechu a hustém podrostu půdy.

Chládek byl zvláště příjemný na pokraji lesa na suchém místě dole na svahu, na výsluní, u samé Malše, vinoucí se pod vysokým zarostlým břehem. Ohnivec seskočil tu s koně, zavedl jej stranou za stromy a podvázav mu nohy, pustil jej, aby se popásl. Sám dal se k nedalekému brodu, u něhož se rozhlížel krajinou, nejvíce za vodu ke vsi.

Slunce zatím již hezky vystoupilo; den byl parný. Kolem ticho a pusto, nikde člověka; jen řeka se ozývala.

Ohnivec byl by rád někoho ze vsi zahlédl, aby s ním mohl promluviti a přeptati se ho. Ve vsi samé nechtěl se ani staviti; proto také pustil koně tu na břehu na pastvu, aby jej nemusil krmiti ve vesnické krčmě. Drahnou chvíli čekal, nežli zahlédl na druhé straně selský povoz, kterého se nemohl — jsa již netrpěliv a chvátaje — ani dočekati, ač sedlák jel dosti rychle, neboť měl mladé koně.

Jak ke brodu sjížděli, začali si ještě bujněji vésti, tak že je vozataj sotva udržel na oprati. Nemohl se ani ohlédnouti po hlase, jenž ze zadu vozu z košatiny se ozýval, po německu, křiče na sedláka, aby dal pozor, aby jen dal pozor —

V tom se koně u samé vody, děsíce se jí, zarazili, a nechtěli z místa. Sedlák jal se křičeti, až se pak bičem po koních rozehnal. I trhli sebou tak prudce, že ten vzadu v košatině sedící hezky vysoko nevolky povyskočil. Ale již chytiv se klanice, jal se křičeti:

»Pomalu! Pomalu!«

Ale bylo to pomalu! Koně ucítivše bič vyrazili do vody, jež šumíc vysoko kolem stříkala, jak ji prudce rozráželi, divě vpřed se ženouce. Ten vzadu v košatině, byl to nějaký mnich, jak Ohnivec nyní dobře rozeznal, pořád po německu na sedláka volal, aby jel pomalu a tak neklel.

Ale sedlák všechen zardělý od namáhání, s jakým podsedního koně na oprati udržoval, klel dál a křičel, až pojednou, bylo to opodál břehu, umlkl. Náruční kůň vzepjav se ve vodě vysoko stříkající a špláchající, škubl sebou, tak že vůz vraziv na nějaký kámen povážlivě se nachýlil a se překotil.

Sedlák v ten okamžik šťastně seskočil, ale vzadu mihla se s padajícím vozem tmavá hazuka, a zmizela kdesi pod ním v rozčeřené vodě. —

Za chvilku po té vynášel Jan Ohnivec promočeného mnicha z řeky, a položil jej na výsluní na suché místo vedle starého buku, za nímž se Janův kůň popásal. Mnich byl leknutím značně od sebe, a pořád po německu povzdychoval a prosil:

»Ach, svatá Panno Krumlovská! Ach, příteli milý! Bůh tě pozdrav, kdožkoliv jsi. Tys mne zachránil! Jen mne neopouštěj! Jen mne neopouštěj! A ta šelma

selská! Ten zlořečený hřbet! Pořád na něj křičím, aby tak neklel. To má z toho. Ach to byla lázeň — Ach — ach — Cože! homo literatus! Mluvíš latině! A pravda pravda — jsem jako myš — svléknu se — Gratias, gratias —«

Ten údiv mnichův byl proto, že jej Jan Ohnivec latinsky oslovil, aby se svlékl, aby si dal hazuku usušiti. Neumělť králův dvořenín německy, mnich pak česky. Ten nemoha se z leknutí vzpamatovati, poslouchal Jana jako dítě. Byl muž již starý, hubený a vráščitý, malý a jako rtuť, čilý a hovorný. Pořád Janovi děkoval, že mu zachránil život, ač služba Janova nebyla takové ceny. Byl by se mnich zajisté i sám z vody vyhrabal. Jan mu to připomenul, než marně. Mnich vedl svou, že by bez jeho pomoci utonul, zahynul bez zpovědi a bez přípravy.

Jan mu ochotně pomáhal, a ujal se ho pak tím horlivěji, když uslyšel, že františkán je z krumlovského kláštera, že se ubírá do Třeboně, kdež má v tamějším klášteře jakési jednání.

»Ale já tam nedojdu. Ne — nedojdu — po té lázni a po tom leknutí! Po tom! Cítím se v nohou — v celém těle. — A pak — co bych pořídil. To již je zlé znamení. Vrátím se — vrátím, ale jak? Pěšky se sotva dobelhám, a na vůz s takovým chámem — to bych si už nesedl za všechen svět. A kde je ten — prosím tebe — utonul-li? Ten mne pěkně svezl. Neměl jsem sedat, když mne vybídl.«

Jan se neubránil úsměvu. Mnich se nemálo divil když uslyšel, že se koně zarazili sami, když se vůz překotil, a že je sedlák už z řeky zase ven a pryč.

»A nečekal! Vida! Teď, když nemohu se z místa hnout, to ujede!«

Tak se františkán durdil zapomenuv, co právě byl řekl. Ohnivec užil této náhody a nabídl se starému mnichu, že jej do Krumlova dopraví.

»A jak! Ty, sám opěšalý, jak bys mne dopravil — já jsem na nohy pryč. Byl bych rád, kdybych se alespoň dostal zase zpátky za řeku, do Římova, tu do té vsi.«

Hnul sebou v živé radosti, jak seděl, když mu Jan ukázal svého koně a řekl, že to je dobré, krotké zvíře, že jej vezme s sebou přes řeku a dál až do Krumlova, že tam má také cestu. Tu se naskytla starému, zvědavému mnichu vhodná příležitost, aby se otázal, je-li jeho ochránce z okolí; z Krumlova že jistě není, tam že on, kněz Amand, zná každé dítě. Jan vypravoval svou povídku nanovo jen že trochu jinak, nežli oběma zbrojencům rožmberským.

Pověděl, že je pražského kupce syn, ale neřekl, že Křížův, nýbrž Vykyjanův, že chodil do kolleje artistské, ale že nechav studia po přání otcově dal se na kupectví. Hned však také dodal o nesnázích, jaké měl cestou, jmenovitě s těmi zbrojenci rožmberskými, že se další cesty bojí, protože jej budou všude zastavovat a zdržovat, on pak že žádného výkazu s sebou nemá, protože všeho pozbyl s těmi lapkami.

Kněz Amand vpadl mu živě do řeči, jen aby se nebál, v tom že on mu pomůže.

»To by bylo, mladý příteli,« dodal, »abys ty, můj ochránce, se mnou nedojel do Krumlova! Kněze Amanda tu všude znají, a sám pán na mé slovo něco dá.«

Mínil pána rožmberského.

Tak seděli na pokraji lesa, stařec poloodstrojený na výsluní vedle své hazuky, na slunci roztažené, Jan pak hned vedle pod bukem.

Byl krásný, teplý den; listí vrb a olší u řeky se v paprscích slunečních jen lesklo; časem se mezi křovím nad vodou mihl modravý lednáček.

Nastalo poledne, bylo horko; mateřídouška voněla. Všechen hlas kolem umlkl, jen koníček ve vřesu chvílemi zavrzal a mihl se na rudých křidelkách ve slunci. Hovorný mnich umlkal víc a více; jen si liboval, jak je tu pěkně teploučko, jak po té bezděčné lázni je zvláště příjemně. Spokojeně si oddychuje, jako by z libé únavy, hově si, položil se na mech, a za chvilku zamlkl nadobro. Usnul.

Jan chvíli na stařečka hleděl přemýšleje o té náhodě. Také mu připadlo, že by si mohl vzíti na sebe mnichovu hazuku a jistě pak až ke Krumlovu putovati. Ale to se mu jen tak bezděky mihlo, a dále na to nemyslil. Seděl chvíli u spícího, a neprobudil ho za drahnou chvíli. Věděl', že dnes do Krumlova dorazí, a pak by teď raději vjel tam za šera, aby si ho tak nepovšimli při knězi Amandovi. Měl ovšem starost, jak bude s Vítem kramářem, na kterého se pořád odvolával, bude-li kněz Amand chtít jej k němu zavésti. Ale to zase nějak půjde! Tak mladý můž starost odbyl, a již zase byl za Martinem Tkaničkou, kam ten už asi dorazil, kdy bude asi v Praze, kdy dojde k Donátu Osvětlovi a uvidí Alenu a hoška, rozmilého jeho, Janova, hoška!

To mnichovi valně spánek prodloužilo, že ochránce jeho v duchu si zašel až do Prahy ku mladé ženě své a ku svému dítěti.

Když se Jan vytrhl z myšlení, vzal mnichovu hazuku, drhl ji v pěstích, aby nebyla tak tuha, a pak probudil kněze. Ten všecek nyní zardělý jako mraveneček protíral si oči a hladil šedivou hlavu, libuje si, jak si odpočinul, jak okřál.

Až ke brodu šli pěšky. U brodu pomohl Jan knězi do sedla, pak se tam také vyšvihl, a vjeli do vody.

Mnicha zase napadala úzkost.

»Tuhle, tuhle bylo to neblahé místo,« již z daleka ukazoval žádaje, aby se mu vyhnuli.

Přebrodili se šťastně. Na druhém břehu sestoupil Jan s koně, ač kněz chtěl tak učinit. Než brzo popustil a byl Janovi nemálo vděčen, v duchu jej velebě, jaký to hodný mladík, jenž dovede si starého mnicha vážiti. —

Cesta jim dosti zvolna ubývala, ale jinak dobře. Starý mnich byl hovorný, dost vypravoval a hodně se dotazoval. Také se častěji zastavili, neboť jízda v sedle kněze Amanda unavovala. Ba šel také na kus pěšky, a Jan nedbaje jeho pobídnutí, zůstal také vedle něho. Jan jsa opatrný s počátku se málo dotazoval; za to odpovídal dosti obšírně na otázky mnichovy. Týkaly se nejvíce arcibiskupa, krále i generálního vikáře, Jana z Pomuku. Osud tohoto, loni popraveného, zvláště dojímal krumlovského mnicha.

»Takový slavný doktor, ten kněz vikář arcibiskupův! A pod mostem zhynul jako nějaký zločinec krále Václavovým rozkázáním!«

»Král se rozzlobil, že stvrdil proti jeho vůli opata kladrubského, a —«

»Proto?!« zvolal mnich patrně se rozehřívaje. »Proto?! Byl doktor Johánek vikářem královým, či arcibiskupovým? Arcibiskup tak poručil, a kněz arcibiskup byl jeho vrchním pastýřem, a ne takový vzteklý král. Však za to má! Viděl to hned, viděl hned hněv boží. Proč ta suchota po celé zemi loňského roku? Ta byla na paměť smrti toho doktora utopeného. A což, že v Praze přes řeku bředli, co? Proč to?«

»Bředli, ale —«

*

»A voda byla zelená všechna jako tráva. To není také nic? To není také znamení pro tu nevinnou smrť slavného doktora? A s arcibiskupem! Takhle se jedná s arcibiskupem? Což pak je on nějaký slouha králův? To ty ani nevíš!« zvolal rozhorlený mnich zastaviv se. »Víš-li pak, slyšel-lis, co mu udělal, když se sešli v klášteře sv. Maří konec mostu*) v Praze? Arcibiskup se dost poddal, přišel tam ke králi srovnat ten spor o kladrubského opata, to byl ještě doktor Johánek na živu. Slyšel-lis o tom?« A nečekaje odpovědi dodal živě:

»Abys věřil, mám to z dobrého pramene — od samotného pána vladaře, od pana Jindřicha Rožmberského. Vypravoval nám to v refektáři, když nás v klášteře navštívil. Také se zlobil, jaké to jednání.«

Starý mnich opět se rozešed pokračoval:

»A jak by ne — arcibiskup přijde s dobrým úmyslem narovnat se — ale jen vkročil, jak zhlédl král jeho dvořany, vikáře a rady, již ho chytil vztek. Byl opilý — toť se ví — a tak jako zvíře rozčertěný obořil se na arcibiskupa a hrozil mu, že toho bude litovati — a v tom se obořil na arcibiskupova hofmistra, aby se odtud klidil hned a hned, a v tom už zase na vikáře a na jiné kanovníky a ukazoval na ně rukou; jako kat si je vybíral a křičel: ‚Tebe dám utopit! A tebe také! A tebe! —‘ A skřípal zuby a blyštěl očima, byl zardělý všecek jako krocan. Toť opilý a tak rozzlobený. —«

Jan Ohnivec znaje příběh ten lépe nežli mnich, věděl, že je v podstatě vše pravda. Chtěl se ozvati, aby vysvětlil jednání královo, ale starý mnich jen si vydechl a pokračoval:

---

*) Maltanský klášter.

»Bylo to královské jednání? Ale co pak to — ale pak! Toť se ví, že všichni, ale všichni byli jako omráčeni tou vzteklostí, a sám arcibiskup se lekl. Jak by ne! Lekl se, toť, ne snad krále, ale toho, co by král mohl vyvésti. A tak, aby ho uchlácholil, poddal se jako pravý křesťan — a klekl — slyšíš-li — klekl, on, kněz, arcibiskup, nejprvnější v tomto království, klekl, ne jednou, ale kolikrát; poklekoval za králem, jak se král utrhuje ustupoval. A prosil, on, arcibiskup, prosil sepjatýma rukama —«

Mnich se zastavil a chytnuv se za boky dodal:

»A on, král? Víš-li, co udělal král? Nahnul kolena, jako by si chtěl také kleknout a dělal vše po arcibiskupovi. Oškliboval se po něm, mluvil po něm a šklebil zuby —« Starý mnich to počal naznačovati pohyby i tváří, jak to král dělal a také mluvil po něm, upíraje oči na Ohnivce, jako by měl arcibiskupa před sebou: »To ty teď prosíš — vidíš, že je zle. Ale počkej!«

Kněz Amand se vzpřímil udýchán, všechen ve tváři zardělý. Nicméně pokračoval:

»Takhle jednal král s arcibiskupem. A ještě toho neměl do syta, ještě dále zuřil jako šelma. A ne-li? Není to šelma, když chytne meč a tluče jilcem do šedivé hlavy nevinného kněze, jako tloukl děkana Bohuslava, až mu tekla proudem krev po tvářích? A pak tohle. Je to král, když na staroměstské rychtě pomáhal mučit vikáře arcibiskupova a míšeňského probošta, i starého hofmistra arcibiskupova a kanovníka Puchníka? To již nebyl při rozumu, není možno — To byl už jako posedlý — Pánbůh s námi! —«

Janovi počínalo býti nevolno u rozvášněného mnicha. Všecko, co tu slyšel, bylo sice celkem pravda. Nicméně se dalo na to odvětit, jak také druhá strana krále dráždila; než v tuto chvíli bylo by marno bývalo. Jan věděl, že by mnicha nepřesvědčil a pak chtěje

králi samému prospěti, nesměl si nenadálého společníka a bezdečného pomocníka, jak v něj doufal, popudit. Proto jen dodal, že všecko to se nestalo jen proto, že arcibiskup ustanoviv v kladrubském klášteře nového opata zmařil tak, co král zamýšlel, zříditi totiž pro západní Čechy nové biskupství a nadati je statky kláštera kladrubského, nýbrž to že vzplanul starý hněv mezi králem a arcibiskupem.

»Ano, ano, již dávný hněv, protože král už dávno skracuje moc arcibiskupovu. Neboť nač chtěl to biskupství? Ne-li proto, aby ztenčil diecési, a tím moc arcibiskupskou? To mu ti zlořečení milcové napískali. A také to, že pohání duchovní před světský soud, ano je odsuzuje — Což ten klerikus, kterého předloni královský podkomoří dal upáliti?«

»Ten klerikus vylámal v Holubicích truhlu v kostele a ukradl z ní kalich s patenami i monstrancí —« odvětil Jan nemoha se udržeti. Odpovědí tou byl mnich velmi zaražen. Zaslechl jen o spálení toho klerika, ne však o pravé příčině. Leč nepoddal se přece, míně, to že může být pravda, ale proto přece že králi do toho nic nebylo, protože ten klerik patřil před soud arcibiskupův. »Však uvidí, kdo zvítězí, on-li nebo církev! A není mu jen ta nepřítelem, má také jiných dost — Ale což jemu pomůže těch několik zemánků, kteří mu na všecko kývají a s ním celé noci pijí! Teď už to má!« dodal vítězně, ale nějak tajůplně.

»Ba, králi se nevyplatilo, že si pohněval kněží a pány. Arcibiskup se smluvil s pány, a ti —« začal Jan užívaje vhodného okamžiku. Mnicha jako by bodl. O zajetí králově věděl, ale tajil to před Janem. Nyní se přesvědčil, že mladý ten muž to ví a něco nového ještě. Kněz Amand byl nemálo překvapen, když uslyšel, že páni krále z Prahy unesli.

Jan to jako z doslechu vypravoval, netvrdě nic určitého, že krále dali do nosítek a v noci že s ním z pražského hradu vyjeli a odnesli ho někam v tyto strany, beztoho že na některý rožmberský hrad. To zvědavost mnichovu nadmíru podrážděilo. Zapomenuv na spory královy s arcibiskupem, uvažoval jen, kde by asi král byl, kam ho asi zavezli; a hned se zas vyptával na čas a jiné okolnosti. Jan většinu schválně zamlčel a jen tak prohodil, že zaslechl, že snad krále na Velešín zavezli.

»Mohlo by být, mohlo — ale nemyslím — ne — Velešín je dost tvrdý, ale pan Jindřich má tvrdší hrady. No, uvidíme —«

To již byli na cestě k Velešínu, kterému se Jan prve chtěl vyhnouti. I nyní nebyl bez obavy; nejvíce spoléhal na kněze Amanda. Když po té zahlédli před sebou na vysokém, skalnatém ostrohu, jejž Malše obtékala, vysokou a kulatou věž a ostatní neveliký hrad Velešínský, vzpomněl si Jan ihned, nesedí-li tam nahoře ve věži nebo v některé komnatě, dobře střežen, jeho pán. Sám by o tom jistoty nenabyl, ale doufal tu v toho starého mnicha, jenž bez toho již sám hořel asi zvědavostí.

Jan záhy poznal, že se Velešína nadarmo nestrachoval a že nebýti kněze Amanda, byl by tu pěkně uvázl. Hned pod hradem na pokraji neveliké osady s kostelem a kaplí zastavilo je několik mužů. Byli z osady samé, hradu poddané, vykonávajíce nyní úkol strážců cestních. Vyptávali se Jana na jméno, na cestu a podobné, a nebýti kněze Amanda, k němuž se chovali velmi uctivě, byli by mladého dvořenína ihned na hrad zavedli, jakmile zaslechli, že jede z Prahy. Měli tak nařízeno.

Než Krumlovský mnich se jim za Jana zaručil a upokojil hlavně tím, že půjde sám na hrad pohovo-

řit si s purkrabím, dobrým svým známým. I učinil tak a Jan se v duchu zaradoval, že mnicha tam vede především zvědavost a že se od něho něčeho snad doví. On sám se odebral do krčmy, kdež opatřiv svého koně, chutě se sílil jídlem a pitím, častuje pivem jednoho ze strážců, jenž s ním, střeha ho, se tam odebral. Byl by rád něco na něm vyzvěděl, než záhy poznal, že ani ten muž, aniž zajisté kdo jiný v osadě má povědomost. Střehli cestu a poutníky, proč a nač nevědouce.

Poledne již dávno minulo, když se vrátil kněz Amand. S ním přišel hostitel jeho, purkrabí Vintíř z Houžné, zeman v panské službě, muž statečné postavy, osmahlý, ale hubený jako louč, mečem opásaný. Ten pronikavým zrakem Jana si změřil, pak se ho jal vyptávati, ale v soukromí, ve přístěnku krčmy, na Prahu, na zhořeleckého knížete, krále bratra, na vojsko, jež sbírá, co slyšeti o něm, a kamže potáhne.

Jan mnoho nepověděl. Mohlť se vymluviti, že za kupectvím je mnoho dní z Prahy, že se omeškal v Budějovicích; a tak purkrabí o mnoho více neuslyšel, nežli co mu hovorný mnich dle Janova vypravování již na hradě byl pověděl.

Největší parno minulo, když Jan s mnichem se vydal na další cestu, jsa toho pevného přesvědčení, že mu purkrabí nedůvěřoval. O tom ovšem nevěděl, že purkrabí, prve nežli odjeli, pošeptal stranou knězi Amandovi, že se mu ten mladý kupec nelíbí, že dost po kupcovsku nevypadá, aby se měl na pozoru a aby si ho v klášteře dobře všímali.

Dověrný kněz, jenž si Jana oblíbil a jemu vděčen byl, udiveně na purkrabího se podíval. Na chvíli ho tato poznámka zarazila; první dobu cesty mnoho nemluvil a jen si po očku Jana všímal. Ale ten vedl

si bezstarostně jako prve a buď rozhlížel se planinou kolem nebo hovořil o věcech obyčejných. Na hrad, na krále se nevyptával, jako by na to zapomněl. A tak netrvalo dlouho a dověrný mnich si pomyslil, co že to purkrabího napadlo a znovu se rozhovořil.

První ovšem bylo, aby zvěděl, nač se purkrabí Jana ve přístěnku ptal; Jan beze všeho pověděl. Tak se dostali zase k vážným věcem a když se blížili ke Krumlovu, věděl už Jan, že krále na Velešínském hradě není. Byla to zpráva spolehlivá.

»To bude u nás,« opakoval si kněz Amand, »u nás nebo na Rožmberku. No, uvidíme.«

Jan na to mlčel, ale v duchu se těšil, že mu to společník jeho také poví.

Slunce již zapadlo, když se brali krajinou lesnatou a hornatější, již u samé Vltavy. Před nimi modraly se obrysy blanského lesa. Když první soumrak se na pohorskou, půvabnou krajinu ukládal, zastavil Jan bezděky koně, neboť rozložila se před ním, jak náhle objeli oklikou cesty, nová krajina. Pod nimi u řeky toku klikatého město, u řeky i výše; nad ně do večerního šera trčela vysoká střecha gotického kostela. A tu, hle, štíhlé, chrámové věže, chrám a budova při něm. To byl klášter, jak mnich nejprve pověděl. Nad klášterem na vysoké skále v poloze pevné a krásné zároveň, mocný hrad skládající se ze dvou částí hlubokým příkopem od sebe oddělených, jakoby dva hrady byly. Okrouhlé bašty mocně vystupovaly z průčelí. Mezi nimi černala se dřevěná podsebití nad bělavými zdmi pevných budov, nad něž vysoko strměla kulatá věž jako strážce jejich nejmohutnější.

Červnový tichý večer obetkal hrad, město pod ním i lesnaté kolem výšiny, i řeku mezi nimi se vi-

noucí zvláštním kouzlem. Měsíc nesvítil, jen hvězdy sem tam prokmitávaly. Bylo vlažno a ztichlým pohorským zákoutím ozval se z kláštera večerní zvon. —

Mnich pokřižovav se počal polonahlas říkati »Ave Maria«, a Jan Ohnivec smeknuv modlil se potichu s ním. Zraky jeho utkvěly na hradě, kdež v několika oknech proskočila v tu chvíli rudá zář.

»Kde za kterým asi sedí nešťastný král! Co asi dělá!« pomyslil si dvořenín, jsa přesvědčen, sem že zavezli odbojní páni svého krále.

Setmělo se, když stanuli, nechavše koně v nedaleké hospodě, u vrat klášterních.

VIII.

Neveliký pokoj kožených, hnědých čalounů, na nichž byli vytlačeni jeleni a psi a myslivci na koních, všichni pozlatití, měl ještě v poledne dosti stínu. Odpoledne se však do něho červnové slunce opřelo a v plném proudu jeho palčivých paprsků, v nichž zahořeli zlacení jeleni a psi a myslivci, vyjasnil se také tmavý, dubový nábytek: dvě truhly díla velmi řemeslného, jedna z nich polopokrytá pravým tournayským kobercem, dvě vyřezávané stolice bez lenochův a stolek v rohu, na němž stála skříňka z bělostné kosti. Na vypouklém víčku té skříňky, potaženém pergamenem, zastkvěly se té chvíle živé barvy drobných maleb, zpodobující výjevy z trojanského bojování.

V proudu slunečném zaleskly se také jasněji na velikém stole stříbrná miska skoro ještě plná rdících se, šťavnatých jahod i stříbrná konvička vedle, z níž jen málo ulito sladké smetany.

Nad miskou i konvicí mouchy poletovaly a na nich se usazovaly, jakož i na stříbrném talíři, na němž zbylo ještě něco smetany a něco jahod. A tak rozmlsavše se, daly mouchy pokoj Václavu králi, jenž sedě u stolu v křesle vysokého lenochu podřimoval. Hlava mu do zadu klesla, nohy se opřely o podnožku stejně vyřezávanou jako stolice. Mladý král, bylo mu třiatřicet let, jehož statná postava poslední dobou zmohutněla, usnul záhy po obědě, dokud ještě byl v komnatě stín. Nyní ho počalo rušiti plné, odpolední světlo, neboť dřevěná skládací okenice nebyla zavřena; posléze ho probudilo.

Procitnutí nebylo příjemné. Odpolední spánek za toho vedra a dusna neúčinkoval osvěživě. Král setřev s čela drobný pot i plavé vlasy odhrnuv, rozepjal na prsou kabátec z jemného modrošedého sukna, velmi přiléhavý, i košili porozhalil, tak že mu bylo viděti na zardělých prsou zlatý křížek, v němž zasazen byl drobný kousek ze dřeva kříže Spasitelova. Křížek ten byl dědictvím po otci, císaři Karlovi slavné paměti, a ten jej zase měl po svém dědu, někdy císaři svaté říše římské, Jindřichovi VII. Lucemburském.

Král rozhlédl se komnatou, do které ho na oběd zavedli. Pak přistoupil k otevřenému, zamřížovanému oknu. Spatřil hluboko pod sebou kus nádvoří, hradbu a baštu kulatou s kurkovou střechou, za tím lesnatou stráň mohutné hory a kus modrojasného nebe. Nespatřil nic více, nežli co viděl z dřívější světnice, ve které ho věznili a nemohl tu jako tam ani tušiti, kde je, na který hrad ho zavezli. Z Prahy ho vynesli v noci v zakrytých nosítkách a v těch se dostal na nějaký hrad. Odtud pak za nedlouho zase ho unášeli v nosítkách pryč a nechali ho jen na chvíli na vol-

nější vzduch, na koně, a to když se ubírali končinami lesnatými.

Neznal nic kolem sebe, nic před sebou, a sem, do těchto míst, dopravili ho zase v zastřených nosítkách. Tušil jen, že je na zboží některého z těch odbojníků, nejspíše toho Rožmberského nebo staršího Jindřicha, pána Hradeckého. —

Zasmušile odstoupil od okna a zaměřil ke dveřím, u nichž poblíže na zdi na prkně byla neveliká librář asi deseti knih, větších, menších, v koži svázaných. Po jednom z těch svazků chtěl sáhnouti. V tom zarachotil v zámku klíč a do jizby vstoupil služebník, dle obleku i chování muž zemanského rodu, jenž ukloniv se hluboce, ptal se uctivě, poroučí-li Jeho Milost něco. Král upřev na něj velké, modré své oči výrazu unylého, bezděky stáhl si u hrdla kabátec a rychle a dosti zprudka se otázal, kde je.

Dvořenín rožmberského pána mírně odvětil, že nesmí říci.

»Víš-li, kdo jsem?« zvolal král.

»Nevím.«

»Co tu chceš?«

»Jsem Tvé Milosti ustanoven na službu komornickou.«

»Komornickou! Ty mým komorníkem! Mám svých dost. Mám Podušku, Řitku, Kepku. Jakou ty chceš přezdívku? Ještě hezčí, ovšem, aby pán tvůj měl potěšení.«

Král se zlostně zasmál neodvraceje očí svých od žasnoucího služebníka, až pojednou prudce zvolal:

»Komu sloužíš? Kdo je tvůj pán?«

»Pán z jednoty,« odvětil služebník, patrně jak mu bylo poručeno.

»A ti páni z jednoty! Ti mi přejí! Ani komorníka! A psa také žádného. Viď, že žádného! Nevzali mně sem žádného z mých psů. Mluv!«

Služebník prudkostí neznámého pána zaražen, bezděky o krok ustoupil a v rozpacích odvětil:

»Nevím o žádném psu —«

»Nevíš! Ani Jiskru mně nevzali, ani toho ne! A šotlandského chrta také ne. Báli se snad, že by je pokousal. Nebo je dali otrávit, když už mne trávili. Jdi!« a mávl prudce rukou.

Sluha ochotně poslechl, ve dveřích však se zastavil na královo zavolání.

»Vína mi přines.«

Klíč zase zaskřípal v zámku. Král osaměv přešel několikráte komnatou, ale pak unaven dusnem usedl na stolici do stínu nedaleko dveří. A tu zase padl jeho zrak na knihy.

Sňal první, pohlédl na titul (byl to passional) a hned knihu odloživ, sáhl po druhé. Obsahovala naučení a verše Katonovy latině s českým rýmovaným překladem.

Král maně sem tam četl, ale záhy počal čelo chmuřiti, on dobrý latiník, a to nad nezdařeným, rozvleklým překladem nechutných rýmů. Nechal pak čtení a jen tak si přehlížel ostatní knihy z libráře svého protivníka literně pro svůj stav vzácně vzdělaného. Našel tu německého Parcivala Eschenbachova i Oldřicha Lichtenšteinského »Frowen dienst«, pak volumen legend latině psaných.

Když sáhl po vedlejším rukopisu velmi úhledně psaném a přečetl jeho nadpis, hned té knihy neodložil jako ostatní, nýbrž obracel zvolna listy a bedlivěji přehlížel verše jednoho ze svých odpůrců z jednoty panské. Byla to Nová rada vážného pana Smila z Pardubic a

na Rychmburce. Kniha vzbudila osobou svého autora královu zvědavost. Když však služebník páně Rožmberkův vstoupil opět do komnaty a přinesl pohár a konvici plnou vína, pohodil král knihu na nejbližší stolici a poručil služebníku panskému, aby on se nejprve vína napil. Když se tak stalo, a služebník pak odešel, zasedl ke stolu a jal se chutě píti. S počátku zvolna. Sedě při poháru, hleděl zamyšleně ven na zelený les ve stráni, jenž mu živě na mysl uváděl širé hvozdy křivoklátské, jenž budil touhu po veselé společnosti pana Jíry a ostatních milců, po ržání koňův a lání zalíbených ohařů, po hlaholu lovecké trubky, po žertech a šprýmech honící se družiny, po rozkoši lovecké jemu nejmilejší, po zlaté volnosti a svobodě —

Po té musil toužiti on, pán tohoto království, uvažoval, a to pro zvůli několika ctižádostivých, kteří by rádi veškerou zemí i jím vládli, kteří nemohou snésti, aby také spravedlivým byl ku všem ostatním, kteří křičí s arcibiskupem a velikými kněžími, že utiskuje církev, ač chce jenom staviti všeliké neřády a ztrestati nehodné —

Tvář králova se zasmušovala. Počínal rychleji píti. Líce se již živěji pozardělo, oči zaleskly. Vstal a jal se přecházeti komnatou, ze které se již vytratil proud zlatých paprsků palčivého slunce —

Tou dobou pan Jindřich z Rožmberka, muž nejlepšího věku, radiv se po obědě dlouho se svým hostem a jednotníkem, s pánem Ottou z Bergova, vstoupil do nádherné komnaty své, odkudž byl otevřenými okny utěšený rozhled na Krumlov dolů, na řeku a na lesnaté kolem výšiny.

V komnatě čekal již kaplan páně a zároveň český jeho písař, kterého si sem, a ne do kanceláře, zase

jako ráno objednal, aby pokračovali v důležitém díle: v návrhu smlouvy se zajatým králem.

Rožmberský vladař vstoupil rychle, a chvatně se měl k dílu, ač bylo na něm patrno, že je unaven. Byloť posledních dnů tolik ruchu a rozčilení, a skoro všechny starosti, jež byly z únosu krále, padaly na něj. Pán byl zasmušilý. Nedařiloť se smělé dílo, jak všichni očekávali. Nenadáliť se, že se králi dostane tak záhy pomoci, že budou nuceni s ním prchati. Od Prahy, ač se k nim, k jednotě, přidala, docházely ty dny zprávy neutěšené.

Rychlý posel za poslem přijížděl oznamuje, že kníže Zhořelecký, bratr králův, se již hnul od Hor Kutných, že postupuje ku Praze, a poslední posel, jenž včera dorazil, přinesl novinu, že je kníže již u samé Prahy.

Nyní byl strach z toho, co Praha. Zůstane-li při pánech, k nimž se nedávno přidala, zdrží se kníže u Prahy dlouho. Odpadnou-li však měšťáci, povalí se proud královského vojska kamž jinam, nežli na zboží pánů z jednoty, a kamž jinam nejprve, ne-li sem, v tyto jeho končiny? Již teď bylo z toho tolik starostí: opevňovati hrady, a vladař rožmberský měl jich mnoho, zásobiti je vším, starati se o zbroj a lid.

Kdyby však král dříve povolil, prve nežli zví, že se mu blíží pomoc — — Vazba, nevolnost ho již unavují. Touha po volnosti přemůže snad jeho tvrdošíjnost.

Vladař rožmberský dosednuv do křesla u pulpitu písařova, přejel čelo a bezděky zívnuv požádal kaplana, aby přečetl poslední kus, který ráno napsal.

»Více také, co se jest kolivěk mezi námi a mezi markrabí Joštem Moravským,« četl písař, »mezi Jindřichem z Rosenberka, Jindřichem z Hradce a mezi

pány dříve řečenými i všemi jinými pány, kdož jsou kolivěk skrze to zašli, toho všeho jim všem pánům —«

V tom ustal, neboť vešel služebník oznamuje, že kněz Amand prosí pána —

»Ať počká!«

»A také purkrabí velešínský.«

»Na toho také nečekám —« odbyl mrzutě vladař služebníka.

»Že má něco důležitého —«

»Já také. Ať počká. Ať nikdo sem nevstupuje!«

Na hněvný hlas pánův sluha již odešel.

Písař četl dále navazuje:

»— toho všeho jim všem pánům i jich budoucím nižádnými řečmi, ni skutky, ni čím zlým ani skrze se, ani skrze koho jiného pod touž naší dobrou věrou slibujem věčně ve zlém nezdvihati, ani kterými nechutmi —«

Dvéře se opět otevřely. Vcházel ne sluha, ale komorník páně.

Vladař se prudko ohlédl, a zrudnuv náhle ve tváři hněvem zvolal:

»Kdo tě sem pustil! Co chceš?«

Mladý komorník nějak vzrušen a udýchán, odvětil:

»Mám novinu. Je tu — Ohnivec — Jan —«

Pán rožmberský vstal a postoupil na krok, hledě s úžasem na komorníka svého.

»Jaký Ohnivec! Jaký Jan!«

»Dvořenín Jeho Milosti —«

»Králův?!«

»Ano, služebník králův — tajně — v přestrojení.«

»Jakže! Už vědí o králi! Kde je! A kde je ten —«

»Dole v klášteře.«

»V klášteře?! Jak tys o něm zvěděl? Vědí-li v klášteře, koho tam mají? Jak se tam dostal, kdo jej tam zavedl?« ptal se pán chvatně.

»Nevědí nic v klášteře, ale já jej poznal — jak jsi mne ráčil poslati pro kněze Anselma.«

To byl německý písař vladařův.

Komorník i kaplan upřeli zraky své na pána, jenž na okamžik se zamysliv hleděl před se do prázdna. Pojednou vytrhnuv se poroučel komorníkovi:

»Je tu kněz Amand. Zavolej ho. Ale ne — počkej, pověz, kde jsi toho králova služebníka spatřil, a jak. Nemýlíš-li se —«

»Nemýlím, Milosti, známť jej dobře.«

I pověděl dále, že Jan Ohnivec je ve službách králových, ale ne příliš dlouho, že se dostal ke dvoru před třemi lety, tenkráte, když králův čaroděj Žito zmizel, a kdy král tak onemocněl.

Pán z Rožmberka na toto udání patrně sebou hnul; zasmušilý pohled jeho utkvěl na vypravujícím, tak že se tento bezděky zamlčel.

»Dále!« zhurta pán poroučel.

»Hned po té přijat Ohnivec ke dvoru královu — a dostal od krále dům.«

»A čím byl dřív?«

»Studentem — a najednou tak odměněn, jakož i famulus Žitův. Leccos se tenkráte povídalo.«

Rožmberský vladař víc a více se chmuře vpadl mu do řeči, ví-li to jistě, zná-li dobře toho králova dvořenína.

»Znám, dobře. Býval často s poselstvím. Také jsem se s ním setkal v purbrabském domě, když jsi mne tam ráčil poslati. Byl jsem s ním tam za drahnou chvíli; čekali jsme oba purkrabí —«

»Poznal-li tebe?«

»Nepoznal, ani neviděl. Jak jsem šel pro kněze Anselma, a jak jsem šel křížovou chodbou kolem, zahlédl jsem jej přes dvorec na druhé straně na chodbě. Stál tam u pilíře s mnichem fortnýřem. Já

jej hned poznal, třeba že byl přestrojen. A hned jsem si pomyslil, co že ten tu — — Šel jsem nepozorovaně blíž, ukryl jsem se za pilíř. A pak když odešel, ptal jsem se mnicha fortnýře, a ten mi pověděl, že to mladý kupec z Prahy.«

Komorník pověděv dle fortnýřova udání Janovu povídku o kupectví dodal:

»A také se ptal na kněze Amanda, ten prý jej tuze chválí, přišel-li již odtud od nás, a na tvou Milost, ráčíš-li tu býti, a jací tu jsou hosté, že by rád sem stran drahých suken.«

Pan Jindřich se posupně zasmál, a pojednou rozkázal, aby sem přivedli kněze Amanda. Komorník odešel. Kněz Amand přišel na hrad ze zvědavosti, vypátrat, je-li tu ten bezbožný král, a nyní musil sám se zpovídati a vypravovati. Vycházel pak odtud všecek popleten. Pán byl jednak mrzut, a pořád jen o tom kupci mladém, a když všecko vyslechl, bylo pak na ráz po všem hovoru. Propustil jej. An on, kněz Amand, odcházel ničeho se nedověděv. A pak s tím kupcem! Co mají? Co je? Že purkrabí velešínský na něj žaloval! Slyšeli, že je tu. Však oni se zmýlí!

Jen odešel, a již si dal pan Jindřich zavolati purkrabí krumlovského. Tomu nařídil aby vezma s sebou komorníka, šel dolů do kláštera a tam převora požádal, aby cizince z Prahy jim vydali, že ten domnělý kupec je nebezpečný člověk, zrádce a špehéř. Purkrabí učinil ihned, jak mu poručeno, a vzal s sebou ještě tři ozbrojené dráby, které však nechal venku před fortnou klášterní.

Zatím pán jeho přecházel zamyšlen komnatou, a minula drahná chvíle, nežli se jal dále pracovati se svým českým písařem.

Když návrh listiny posléze byl vypracován, a pán si ho ještě přečítal, vstoupil neohlášen pán plavých

vlasů, ryšavé brady, statný, dobrý čtyřicátník v tmavém, přiléhavém kabátci, bohatě lemovaném a v úzkých šedých nohavicích. Byl to pán z Bergova, jeden z nejhorlivějších jednotníků, nyní host pána rožmberského.

Pan Jindřich nechav čtení, pohlédl na hosta, jenž se vedle něho usadil..

»Co neseš?« tázal se vladař.

»Dost. Krále již vazba hněte. Již pozbyv klidné mysli, jak slyším, počíná se zlobiti. Brzo se bude vztekati,« dodal z Bergova posměšně, »pak ochabne a bude křehčí.«

»Jen kdyby věděl, jaká se mu pomoc chystá.«

»Ale on nezví!« odvětil pán z Bergova jistě.

»Také doufám, než poslové již za ním chodí —«

»Jací poslové?«

»Od knížete Jana.«

Vladař pověděl druhu svému o Janu Ohnivci. Krk i líce pana Oty zrudlo, oči se mu hněvivě zaleskly.

»Dej ho pověsit!« zvolal zprudka, »psa smělého!«

»Ne, to bych vám i sobě špatně posloužil. Bude-li třeba, dám jej katovi — ale na mučení. Ať nám poví, co měl králi vyříditi.«

»Ale pak pověsiti — pro strach všem. Kde je?«

»Uvidíš jej záhy.«

V tom trhli sebou oba páni. Ohlášení rychlý posel z Prahy. Ihned zapomněli na Ohnivce, a pán z Bergova samou dychtivostí vstal. Bylo slyšeti ostruhy v předsíni, a když se těžká koltra rozhrnula, vstoupil do komnaty mladý muž, patrně právě s koně sestoupivší. Byl všecek zardělý, zpocen a zaprášen. Ukloniv se hluboce podal vladaři dobře složený a obvázaný list.

Bylo dobře viděti, že vladař čta změnil barvu. Pak mlčky ho podal pánu z Bergova, jenž sotva že několik řádek přečetl, zaklel polonahlas. Ohlašovalť list, že bratr králův, Jan, kníže Zhořelecký, přitrhl již

*

ku Praze, že měšťané Novoměstští mu hned a ochotně otevřeli brány, ano vesele jej vítali, že kníže je pánem Nového města, a že již vyzval Staroměstské, aby zanechavše jednoty s odbojnými pány, přijali jej, zástupce pravého krále svého a pána. Neučiní-li tak, že bude krveprolití. Staroměstští že sice ještě se nepoddali, ale že je strach, že tak učiní.

To byla zlá novina a nepřicházela sama. Oznámenoť také v listě, že někteří páni, kteří slíbili se přidati k jednotě, že tak neučinili, ano také že někteří hledí se z ní vymknouti — —

Posel odešel i písař; páni se dlouho radili nad listem i nad listinou před chvílí složenou.

V tu chvíli přivedli nahoru na hrad Jana Ohnivce. Uveden knězem Amandem byl v klášteře dobře přijat a pohostěn. Přespav tu musil ráno do města, alespoň na oko, vyhledat Víta kramáře, aby jednal věrně dle své myšlénky. Tím kněze Amanda zcela upokojil. Ten pak nemohl se odpoledne ani dočekati, až by mohl na hrad, a Jan se ho zase nemohl dočekati, až by se vrátil. Sám, když byl prve ve městě, nezvěděl skoro nic, leda že tu je vladař. Nemohlť se z opatrnosti najednou příliš vyptávati a také, jak pozoroval, ve městě nic nezvěděli. Tajiliť na hradě vše příliš. Nežli kněz Amand se vrátil z hradu, byl Jan ku převorovi povolán.

Převor mu oznámil, že ho nemůže déle hostiti, aby ihned opustil klášter. Jan poznal, že je zle — zbytí nebylo. Ptal se proč, dovolával se kněze Amanda, prosil, aby ho zavolali. Vše bylo marno. Musil jít a jak jen z fortny vykročil, chytli ho dva ozbrojenci panští za rameno a poručili mu, aby šel s nimi. Brániti se nebylo možno, ani nic platno.

Dav lidu se ihned sběhl a sprovázel je až ku předhradí. Když došli nahoru ku paláci hradskému,

zahlédl Jan u dveří suchého, dlouhého zemana. Poznal ihned, že to velešínský purkrabí, Vyntíř z Houžné.

Ten zastaviv žoldnéře přistoupil k Janovi a pronikavým zrakem svým si ho prohlédnuv řekl ostře i posměšně:

»Vidíš, ptáčku, že jsem se nemýlil? Nemusím teď litovati, že jsem schválně k vůli tobě sem jel —«

Zbrojenci zavedli Jana do nějaké světnice světlé a slušné, kdež se u něho postavili; on na dlouhou, dubovou lavici u zdi usedl. Počal se na mysli sbírati a uvažovati. Zatčení bylo tak náhlé a nenadálé, že pozbyl jím na první chvíli veškeré odvahy. V klášteře do poslední chvíle dobře tušil a cítil, že tu je bezpečen a dobře ukryt. Těšil se v duchu, že toho odpoledne podá mu kněz Amand zprávy o králi, že ještě odpoledne, nejdéle zítra ráno se vydá na cestu do Prahy, na kterou se těšil, po které se mu již, a to pro ženu a dítko stýskalo.

A teď tu mezi rožmberskými žoldnéři na cestě do vězení nebo kam. Hned v klášteře mu napadlo, že ho kněz Amand zradil, udav ho tu na hradě. Ale když teď velešínského purkrabího spatřil, vinil opět toho a zdálo se mu jistým. Než pravé jistoty nabyl za chvilku, kdy do světnice vstoupil krumlovský purkrabí a komorník, kteří teprve nyní za ním přicházeli z kláštera.

Komorník se ihned k Janovi hlásil, ale ne bez posměšku, ptaje se ho, co je v Praze nového.

»Že tě tam oběsí, až se tam vrátíš!« odbyl ho zpurně králův dvořenín.

»Ale dříve jim tam ohlásím, že jsis to již na krumlovském provaze odbyl —«

A šel do panské komnaty ohlásit, že rozkaz vykonán. Slova jeho bodla Jana Ohnivce. Připadlyť mu na mysl v ten okamžik zase jako již prve dole v klá-

šteře mladá jeho žena a synáček. Ten hubenec komornický, tenť ho poznal, není možno zapírati. Ale kde, kde ho jen viděl? V klášteře, či ve městě? V tom se již komorník vracel, a to s knězem nějakým, kterého Jan neznal. Byl to český písař vladařův a ten oznámil purkrabí krumlovskému, že musí počkati, že páni se odebrali ke králi.

To Jan zaslechl, ale ostatek kněz už šeptal byv upozorněn purkrabím, jenž v tom poručil žoldnéřům, aby zavedli zajatce do věže. Chvíli po té zapadly těžké, kované dvéře malého, šerého sklepení o jediném, nevelkém okně hustě zamřežovaném, a v tom sklepení osaměl Ohnivec.

Hluboké ticho kolem. Jako ve snách Jan stál a rozhlížel se nízkou těsnou prostorou, jejíhož klenutí skoro se hlavou dotýkal. Jedno bylo jisto: že tu na krumlovském hradě je zajatý král. To ví, ale jak o tom zprávu podati? Bezděky přistoupiv k okénku, ven se nachýlil. I spatřil hladké, kulaté tělo veliké věže. Zeď byla jako nekonečna a pod ní ještě strmá skála, jejíhož konce se nedohleděl. A on tak vysoko! Odstoupil od okna —

Co bude? Budou na něm vyzvídati, budou na něj naléhati, aby pověděl. Kdyby však — Lekl se a zarazil velmi. Hned však zapuzoval krutou myšlénku. Neodváží se! Neníť lapka žádný, ale králův dvořenín. A kdyby aspoň král věděl, že tu je, kdyby on, Jan, mohl oknem shlédnouti, jemu pokynouti, aby se nestrachoval, že pomoc přijde. Tu se sám potěšil. Ta pomoc i jemu poslouží. Jen kdyby brzo přišla! A ke králi že šli, povídal ten kněz.

IX.

V tu dobu, bylo již pozdě odpoledne, meškali vladař pan Jindřich z Rožmberka s panem Otou z Bergova skutečně u krále.

Přijal je skoro mlčky a mlčky také poslouchal, sedě ve křesle, o čem rožmberský vladař vykládal, že on, vladař, i ostatní páni Jeho Milosti přirozenou věrou poddaní obmýšlejí všecko ke cti Jeho Milosti i Jeho koruny české počestnému i k obecnému dobrému. Ale že tohoto nynějšího času leccos se pomíjí, co jich otcové měli za právo, a tím že obec duchovních i světských na cti i na statcích jest obmeškána. Aby tedy Jeho Milost, chce-li obecného křiku a zvláště stížností všech pánův prázden býti —

Pan Jindřich bezděky ustal, neboť král, jenž za posledních slov rychle si pokrucoval dva praménky své neveliké plavé brady, jej zakřikl a prudko se otázal, nač těch řečí, co chtějí.

Vladař se nikterak nezalekl: schmuřiv čelo podal králi listinu, kterou prve písař jeho dohotovil, návrh smlouvy, kterou pan Jindřich ve jménu Jednoty králi nabízel. Ten četl tiše, pojednou se usmál, pohlédl na oba pány, hleděl na ně okamžik s úsměškem, pak jal se nahlas čísti k pánům jsa obrácen:

»— pod touž naší dobrou věrou slibujem věčně ve zlém nezdvihati, ani kterými nechutmi jim toho vzpomínati; neb co jsou kolivěk páni k nám byli učinili —« král četl hlasem pozdviženějším a důrazně: »— to jsou pro obecné dobro učinili, a toho jim dověříme úplně —«

V tom se zprudka zasmál a zvolal rudna ve tváři: »Ale já ne! Já nedověřím —« a roztrhnuv listinu, pohodil ji na stůl.

Pán z Bergova prudce sebou hnul, vladař jako by se vztyčil, vzrostl; na okamžik mlčel, pak promluviv přemáhaje hněv, hlasem, jenž se pohnutím bezděky stlumil a chvěl:

»Nejsme tu sami dva — za námi stoji Tvé Milosti bratr, král uherský a markrabí moravský —“

»A vévoda rakouský,« dodal pán z Bergova, »a kněz arcibiskup a litomyšlský biskup!«

»Sami zrádci!« vpadl popuzený král. »A se mnou je všechna země —«

»Jen ne města pražská!«

»Nevěřím! Proto-li jste mne z Prahy odvezli? Oh, máte příliš na chvat. Nevyhrozíte mně!«

»Tvé Milosti služebník dosvědčí,« vyhrkl prudký pán z Bergova.

Vladař se po něm ohlédl.

»Jaký služebník! Co mi namlouváte! Kdybyste jej měli —«

Vladař měl slova svého druha za neprozřetelná. Nebylo však možno jich odvolati.

»Chytili jej,« odvětil z Bergova.

»Ohnivec se jmenuje,« doplnil vladař.

Král byl patrně překvapen. Ale v tom zprudka se ozval:

»Ukažte mi jej! Ať uvidím —«

»Přivedeme jej, než odpověď Tvá —«

»Tu je!« vpadl prudce král, a strčil do roztržené listiny na stole ležící, až sletěla na zemi; pak se obrátil.

Rožmberský vladař vyšel všechen pohněván; také se mrzel na pána z Bergova, že příliš záhy pověděl králi o jeho dvořenínu. K vůli tomuto dal si také hned zavolati purkrabí krumlovského.

Jan Ohnivec seděl na podlaze svého vězení, v němž nebylo ani kouska nábytku. A seděl potmě. Čas mu

zvolna, plíživě míjel. Na spaní neměl ani pomyšlení, ačkoliv se mu zdálo, že již je hodně pozdě na noc. Pojednou zaslechl přede dveřmi hlasy, pak se dvéře otevřely.

V nich stanul ozbrojenec, jenž jej vyzval, aby šel s ním. Jím a ještě jedním provázen, kráčel úzkými schody ve tlusté zdi vedoucími dolů za světla pochodně, kterou první z drábů nesl. Pojednou zahlédl Jan dole před sebou malou síňku a v ní nízké, železné dvéře. Bezděky se zarazil. Děsivá myšlenka, jež se mu prve nahoře kmitla, jako vyplašený rázem netopýr, zvolna pohnula jeho myslí. Nadál se nejhoršího.

Čekal zalklý vzduch mučírny; ale ovanul jej lahodný dech vlažné, letní noci. Vyšelť vykročiv dveřmi na můstek vysoko se nesoucí, vedoucí od věže o sobě stojící do nejbližší budovy hradské. Na tom vysokém můstku se bezděky zastavil

Pod ním v hlubokém šeru zčernalé budovy a hradby rozlehlého hradu, jeho výstupky a bašty, nad ním temně modrá nebesa a mihotavá zář početných hvězd, kolem tmavé obrysy lesnatých chlumův a vrchů, mezi nimi řeka a dřímající město — a všude hluboký, konejšivý klid i v temném šumotu, v hlase to vody, či lesa —

Mladému zajatci se srdce sevřelo. Ale hned jej pobízeli do kroku. Z půvabné noci ocitl se zase v dunivé chodbě a zase na schodech, jejichž tmu neplně plašila zář pochodně na zdech se třesoucí; zase jej vedli nějakou síní klenutou, nějakým mazhauzem hradským. Pak otevřely se dvéře; prošed dvěma jizbami, stanul posléze v komnatě značně prostranné, ozářené kulatým lustrem četných svěc.

U stolu, na němž byly ještě mísy s jídly a konvice a číše, seděl vladař s pánem z Bergova. U křesla

pánova stál purkrabí krumlovský, za ním komorník páně. Králův komorník jej postřehl ihned, a viděl, že není možno, aby sebe zapíral. Výslech začal hned. Dotazovali se purkrabí, vladař i pán z Bergova. Jan nezatajil, kdo je, a pověděl, že proto jen sem přišel, aby vyzvěděl, chovají-li tu krále. Ale to jim bylo málo. Chtěli, aby se vyznal, s jakým poselstvím přichází. Ujišťoval, že žádného nemá. Dále zase chtěli, aby vypravoval, co ví o knížeti, bratru králově, o panu Jírovi z Roztok a jiných milcích králových, o čem jednali, co hodlají.

Tu by byl leccos mohl pověděti. Než on popřel a nevyznal, opakoval, že nic neví. Pán z Bergova už chvíli sebou trhal a počal hroziti. Vladař však vážnost zachoval. Mluvil přísně, pak také důtklivě domlouval. I mladou ženu i dítě, o nichž z Janova výslechu zvěděl, na mysl uvedl zajatci. Ten touto připomínkou se zarazil, ale nepověděl. Tu kynul vladař rožmberský purkrabímu, a ten opět žoldnéřům.

Hned po té ocitl se králův dvořenín venku na chodbě, pak na tmavém dvorci ve stínu tmavých budov, pak ve sklepení, v jehož podlaze zela prostřed černá, kulatá díra. Nad ní v záři pochodně zahlédl rumpál a na jeho hřídeli natočený provaz, ztrácející se ve tmě dotčené díry.

Jan dobře věděl, kde toho provazu konec, že se tratí v hlubokém, podzemním vězení.

Zachvěl se pomyšlením, že jej za ten provaz uvážou a dolů spustí. Ale jak ihned zrak odvrátil, zahlédl v pozadí žebřík a špalek, a na něm a na zdi náčiní — mučidla.

Nadarmo se prve neděsil. —

Za půl hodiny po té vrátil se purkrabí nahoru do panské jídelny a ohlašoval pánu a jeho hosti, co mladý ten špehéř na mučení vyznal.

Nejprve purkrabí vypravoval, jak se mučidel zarazil, ale pak že ducha nabyv, směle si vedl a jemu, purkrabímu, připomenul, aby rozvážil, co činí, an hodlá jej, králova dvořenína, mučiti, jako nějakého lapku nebo zloděje.

»Já ovšem nedbal. Dal jsem mu nejprve palečnici. Ale byl tuhý. Nechtěl a nechtěl, a jen toho jsem se dověděl, s kým se vydal z Prahy na zvědy, s nějakým jiným služebníkem královým. To s těmi loupežníky nebyla žádná báseň, žádná myšlenka. Jen to ještě vyznal, že se jeho a toho kupce Kříže ujali v Trocnově dvoře, vladykové trocnovští — však toho koně má od mladého vladyky.«

»A věděl-li Trocnovský, kam ten Ohnivec míří, a za čím, že to je proti mně?«

»Jistěť že věděl, jak by ne. Toť mu bylo jistě zrovna po chuti.«

»Hle, panského dvoru přílepek, koně půjčuje a proti mně, nejbližšímu sousedu! Koně půjčí, a bude teď chodit pěšky ve škorních a ostruhách.«

Zvolal vladař a zasmál se a s ním jeho host.

»A jiného nevyznal nic — o knížeti, hofmistru králové, nebo tak, jak jsem ti uložil?« ptal se pan Jindřich, míně Jana Ohnivce.

»Nic, urozený pane, byl tuhý. Poroučíš-li, natáhneme jej na žebřík —«

»Prozatím dost,« odvětil vladař, a obrátiv se k pánu z Bergova, děl:

»Chtěl bych míti takové služebníky. Věru, zaslouží —«

»Provaz,« vpadl host zprudka.

»Od nás ano, ale jinak — A pak, jak bychom jej králi ukázali —«

»Ty bys chtěl?!« zvolal udiveně z Bergova.

»Když jsi nestajil, musíme. Či bys chtěl, aby nám král dal lhářův a úskočníkův?« —

Druhého dne odpoledne rozmlouval vladař s pánem z Bergova opět o Janu Ohnivci.

»Byl dnes opět na mučení. Sám jsem poslouchal, ale on mne neviděl. Purkrabí se tázal, jak jsem nařídil.«

»Vydržel-li?«

»Vydržel i nevydržel, ač mu valně přitužili.«

»Co pověděl o králi?«

»To, jako včera. Věřím již, že nemá k němu žádného poselství, že jde jen po králově stopě. Také nic u něho nenalezli, ani řádky, a rozpárali každý šev jeho oděvu. Ale —«

»Přece něco!«

»Víš-li, proč se nám před třemi lety nezdařilo? Dal jsem se tázati, a ten mladík pověděl více, nežli jsem se nadál.«

»Zrada —«

»Ale té se ten žid nedopustil, jak jsme se domnívali. Famulus čarodějův, Žitův.«

»Tak tedy se dověděli!«

»Ten všecko pověděl, co pozoroval, hofmistru králové.« *)

»Ó!« A pán z Bergova zaťal zuby.

»Ale famulus jenom věděl, že se něco proti králi strojí.«

»A kdo, co, to také —«

»Nikoliv. Ale oni šli po šlaku a chytili Žito.«

»A ten —«

»Neřekl nic. Nezradil. Otrávil se, než jej dali na žebřík. Žasl jsem.«

O tomto spiklí páni slyšeli teď poprvé.

---

*) Pan Jira z Roztok.

»Ah, proto si čert vzal čaroděje!« zvolal pán z Bergova a posupně se usmál.

»Hodili jej do řeky.«

»To všechno ten mladík pověděl?«

»Nechtělo se mu, ale pacholek přitužoval —«

»A více nic?«

»Že již nic neví.«

»Ale vždyť komorník tvůj řekl, že tento náš ptáček lapený něco znamenitého vykonal, poněvadž dostal od krále dům a sedlaného koně; a bylo to prý tenkráte v tu dobu —«

»I na to jsem se dal ptáti. Vyznal se, že to dostal na přímluvu Jírovu.«

»Hm —«

»Nevěřil jsem také. Však on podruhé poví více.«

»A co s ním pak?«

V tom ohlášen nový posel z Prahy. Okamžitě byl puštěn, a oba páni dychtivě hleděli mu vstříc. Ale byl Jobův. Ohlásil, že pražská města, i Staré, opustivše panskou jednotu, uznala za svého pána králova bratra, knížete Jana.

Otto z Bergova prudce vstal z křesla, div že nevyskočil, a zrudl po tváři i po krku. Pán z Rožmberka, Jindřich, na chvíli se zamlčel. Oba dobře vážili tuto událost vědouce, že se teď vojsko knížete Jana ve jménu krále samého povalí na pány z Jednoty.

»Co teď?« ozval se vladař, když posel odešel.

»Krále donutiti, aby se poddal a povolil, prve nežli mu přijde pomoc —«

»Ale jak? Po té jeho odpovědi!«

»Zastrašme jej ještě více. A snad —« vyhrkl pán z Bergova, »snad by nám v tom mohl pomoci ten jeho služebník zajatý.«

»Ten?!«

»Ten! Ano — —«

Ten v tu chvíli ležel všechen ochablý, sesláblý prudkými bolestmi, jež po druhé na mučení vytrpěl, na slámě ve tmavém sklepení opodál mučírny. Tu jej již po prvním mučení věznili. Bolesti cítil dosud a tělo měl jakoby rozlámáno. Pro bolesti nemohl pak ani usnouti, a také pro myšlení, trapnější ještě nežli včera. Uvažoval teď a rozpomínal se, co řekl bolestmi jsa donucen, nevyznal-li příliš. Znova si na paměť uváděl otázky a zvláště ty o králi, o panu Jírovi a ostatní radě králově. A na Žito se ptali! Ó, kdyby tak král a pan Jíra a všichni ostatní slyšeli, jak by se přesvědčili, kdo tenkráte koupil žida i toho zrádného čaroděje! Ti měli tenkráte přijíti na mučení. A on teď musil jim, těm úkladníkům, se vyznávati!

Většinu na Martina Tkaničku uvalil, a mohl. Tenť již zajisté v Praze nebo jí na blízku. Oh, šťastný zbabělec! Dojde Prahy, uvidí Alenu, uvidí synáčka jeho. A on! Přijdou-li pro něj po třetí, budou-li jej tak dlouho mučit, až ducha pustí! Což by bylo Rožmberskému na tom! Ještě líp by mohl utajiti, jak s ním, královým dvořenínem, nakládali. Ubohá Alena a dítě! —

I jal se v tesknosti své v duchu Boha prositi o pomoc a sílu.

Noc již skoro minula, když zmořen a všecek sesláblý usnul. Když se probudil, pronikal do vězení slabý svit světla malým, zamřežovaným oknem. V ten čas mu přinesli dobré polévky a nevalné kaše. Pak jej vyvedli přes dvůr do klenuté jizby, kdež měl připravenu lázeň. Tam lazebník natřel mu také modřiny na těle i pomazal je olejem a kde třeba bylo mastí. Také dostal Jan nový oblek, tak že již pak nevypadal jako kupec nějaký.

Z lázně do světlé jizby nábytkem opatřené jej zavedli, odkudž viděl modré nebe a širý ve stráni

les. To jej velmi potěšilo a počal sobě lépe tušiti na loži u okna, na které se mohl volně natáhnouti a tělu hověti. Bylo mu tu volněji, za to však mu trudilo mysl, že je přece vězněm, a nejistota, nač toto vše. Do té chvíle s ním jako s lapkou nějakým nakládali, a teď pojednou! Proč tak náhle? Co se stalo? Divné věci mu připadaly, jako: že páni dostali strach, nebo že již pomoc se blíží, nebo že chtějí na něm něco vymámiti.

Dopoledne v tomto vězení rychleji minulo. Oběd byl pak chutný a dobrý, ne jako před tím. I vína mu dali. Po jídle usnul, a když se probudil, přišel nedlouho po tom purkrabí a vyzval jej, aby šel s ním. Zavedl jej do nádherné komnaty, kdež meškal sám vladař se svým hostem. Ti spatřivše příchozí ihned povstali a ubírali se z komnaty do jizby vedlejší, z té pak chodbou dále, až stanuli u nevelikých, dubových, pevných dveří, kde čekal klíčník s klíčem. Na chodbě stálo několik ozbrojených drábů. Zá pány se ubíral purkrabí a před ním Jan. Ten kráčel namáhavě a matným krokem. Klíčník otevřel dubové, dobře kované dvéře, a všichni vstoupili do jizby. Tam se páni zastavili, a purkrábí obrátiv se k Janovi, přísně pravil:

»Budeš mluviti s králem.«

Jan se lekl.

»Budeš odpovídati jen na to, nač se tě otáže. Promluvíš-li jen slovo víc, živ z hradu neodejdeš.«

»Slyšel-lis!« doložil prudce Otto z Bergova.

Jan přisvědčil.

»Král se tě dvakráte otáže,« pokračoval purkrabí obrácen jsa k Janovi.

"Nač se tě bude tázati, na to přisvědčíš!« řekl přísně Jindřich z Rožmberka.

»Nepřisvědčíš-li, budeš ještě dnes pověšen!« dodal purkrabí, a k tomu vladař:

»Víš, co jsou muka; neposlechneš-li, zvíš, co je oprátka. Učiníš-li tak? Mluv! A pamatuj na mladou ženu a dítě!«

Jan byl jako u vidění. Vše bylo tak náhlé; uhodili na něj tak z nenadání! Neměl ani tušení, oč běží, nač má přisvědčiti. Že bude na škodu královu, to mu hned připadlo. Co činiti! Hrozí provazem! A oni tak vykonají, jako že ho již zmučili. Proto jej vykoupali, proto jej sílili! Takhle se má sejíti s králem, svým dobrodincem!

To vše se mihlo okamžikem v rozpálené hlavě mladého dvořenína. Chvíli hleděl vyjeveným zrakem na vladaře, jsa v mučivém rozporu a hrozné nejistotě. Náhle jal se prositi, aby mu dali čas na rozmyšlenou. Nepřipadlo mu, že schválně na něj tak uhodili, aby zaleknut a zastrašen povolil. Pán z Bergova se na něj osopil, aby slíbil, že tak učiní, nebo že bude viset.

Jan i tu prosil o shovění, ale to se již jenom na pana Jindřicha obrátil. Ten však zasmušile a přísně řekl:

»Slyšels. Učiň, jak ti poručeno, nebo se rozluč se vším. Půjdeš-li?«

Jan přemožen mlčky přisvědčil hlavou.

Vedli jej dále do jiné jizby; v té otevřel purkrabí sám dvéře. Vstoupil do komnaty, jejíž stěny hořely zlatem, pozlatitými jeleny a lovci; bylo před slunce západem.

Jan neviděl nic, ničeho si nevšímal, jen krále hledal. A tam hle — v křesle u okna zády k nim obrácen. Teď vstal.

Trhl sebou, tvář se mu v ten okamžik rozjasnila. Poznal hned svého sluhu.

Jan Ohnivec bezděky poklekl na pravé koleno a sklonil hlavu. Byl dojat, rozrušen.

Král rychle postupoval k němu a v živém jsa pohnutí zvolal:

»Tys to, Ohnivče! Tys mne —«

Ale nedořekl. Vladař pokročiv proti králi, uctivě, ale určitě mu po německu připomenul, aby ráčil pamatovati, co vespolek ujednali, že jen na dvě věci se má otázati. Král odvětil hněvivým pohledem, nicméně připomenut byv na dané slovo poslechl.

»Pověz, Jene,« řekl dvořenínu, »jsou-li pražská města za jedno s pány?«

Na okamžik nastalo hluboké ticho. Zraky všech se upřely na Jana Ohnivce.

»Ano, jsou —« odvětil dvořenín temným hlasem, všecek jsa zaražen a rozčilen. Přisvědčil, jak páni chtěli. Byloť to pravda. Alespoň když z Prahy vyjížděl.

Král se zarazil. Než opanovav se tázal se druhé:

»Byl-li posel můj ke knížeti Janovi vyslaný chycen?«

Jan pozvednuv hlavu, spatřil pohnutí i napjetí ve tváři králově. Král čekal dychtivě, upíraje oči na Janovy rty. Mladý dvořenín na okamžik váhal. Bezděky se kolem rozhlédl; v tom setkaly se jeho zraky s pohledem pána z Rožmberka, jenž mu před malou chvilkou uvedl na paměť Alenu i synáčka, a již nejsa sebe mocen, jakoby slepě puzen vyhrkl:

»Byl —«

»Chycen?! Byl?!« opakoval král.

Jan však neměl ani síly, ani odvahy, aby ještě jednou hlasitě přisvědčil. Kývnul jen slabě hlavou. Byl všecek zardělý, a pot na něm vystával. Ale v tom, jak kývnutím přisvědčil, plaše na krále po-

hlédl. Viděl, jak jej svým nepravým svědectvím zarazil jako nenadálou ranou. A král se rozkřikl:

»Lžeš! Ohnivče, lžeš! Zastrašili tě — koupili —«

Jan prudko vstal ze země, jako by jej vymrštil.

»Ne, Velebnosti královská — nekoupili — ale hrozili — zle hrozili ženou a dítětem. Nekoupili. Není pravda, co jsem řekl. Posla nechytili — a pomoc jde — jde, už —«

To řekl jako by jedním dechem, dříve nežli se užaslí páni vzpamatovali. Purkrabí jej chytil za rameno, a pán z Bergova hněvem zapálen sáhl prudko po dýce u pasu.

V tom však se král naň rozkřikl, ať nechá zbraně, sice přisámbůh zle to pán z Bergova odstůně. Co se dále dělo, Jan Ohnivec nevěděl, neboť prve nežli se nadál, ocitl se přede dveřmi královy komnaty. Purkrabí jej mocně vyvedl. Za nimi vyrazil Otto z Bergova všecek lítý. Jak Jana shlédl, ještě prudčeji se rozkatil a žena se za ním zuřivě volal:

»Ty dvorský polivečníku!« kopl Jana, tak že se mu dech zatajil, a v tom se také po něm rozehnal dýkou.

Krev z Jana proudem vystřikla a zbarvila stěnu neširoké chodby. Jan zavrávoral a byl by na dlážky klesl, kdyby ho purkrabí byl nezachytil. V tom pán z Rožmberka vyšel.

»Co děláš?!« zvolal vida krev i Bergova ještě s dýkou v ruce.

»Ať pojde, zrádný pes!« odvětil z Bergova zuby zatínaje.

»Král právě teď mi hrozil —«

»Ať hrozí —«

»Bude-li tomuto jen za vlas ublíženo —«

»A což až jemu!« odvětil Jan z Bergova a divoce se zasmál.

Páni zacházeli zabráni v prudký hovor. Rožmberský vladař byl na svého druha rozhorlen, a vyčetl mu do očí, že všeho toho on je příčinou.

Na pokyn purkrabího přikvapila stráž. Jan Ohnivec odnesen do své světničky, ve které naposled meškal. Byl bez vědomí, když jej na lože ukládali. — —

Na večer po této události i v noci bylo na Krumlově velmi živo. Vladycký služebník, na komornickou službu králi přikázaný, oznámil králi při večeři, aby se neráčil na lože ukládati, nýbrž aby byl na cestu připraven. Nedlouho před půlnocí přišel nanovo s purkrabím požádat krále, aby ráčil vyjít. Král se optal, povezou-li jej odtud pryč. Mlčky přisvědčili.

»A kam?«

Oba mlčeli.

Než poslechl a vzav na ramena plášť vyšel za nimi. Na chodbě stálo několik ozbrojených pacholků. Krále vedli chodbou, pak několika jizbami, až v poslední zastal pána z Rožmberka.

»Tak zase prcháme!« zvolal král s úštěpkem, shlédnuv svého protivníka, a dodal:

»To se dle toho zase brzy vrátíme.«

»Tvá Milost si nedobře vykládá slova toho mladého dvořenína. Neračiž se těšiti. Pomoc, o které —«

»Dobře, dobře. Kde je Ohnivec, můj služebník?«

»Je tu na hradě dobře opatřen.«

»Ať jde se mnou! Pusťte ho!«

»Račiž odpustiti — není možno —«

»Tak. Ale pamatuj, co jsem ti o něm řekl,« pravil král přísně.

Pán z Rožmberka neodpověděv vykročil z komnaty. —

*

Na chodbě přede dveřmi stála nosítka, u nich pak dva silní mužové a několik ozbrojenců.

Pán z Rožmberka zastaviv se u nosítek rozhrnul těžkou jejich záslonu, a obrátiv se po králi také vycházejícím, žádal jej vážně, ale zdvořile, aby ráčil vstoupit. Král vida nezbytí poslechl. Mužové vynesli jej v nosítkách na hradské nádvoří, kdež stálo několik osedlaných koní. Světel tu bylo málo. Jen dvě pochodně hořely; zář jejich na všecku prostoru nestačila. Budovy zůstávaly v šeru.

Kolem panovalo hluboké ticho; mužové stojící u koní se ani neozvali. Bylo patrno, že vladař přísně nařídil, aby se vše bez hluku a nenápadně odbylo. Sám nyní se také na koně vyšvihl a vyjel s ostatními v průvodu nosítek.

Na předhradí čekal větší houfec jízdných. Mosty již byly všude spuštěny, a tak bez velikého hřmotu a hluku vytrhl houf z krumlovského hradu. Pochodně, které svítily jezdcům až ku poslední bráně, zhaseny. Průvod ubíral se v šeru nočním, znaje dobře cestu. Zamířil k řece, a té se pak celkem držel, ubíraje se proti jejímu toku.

Za nedlouho zmizely hrad i město za nimi. Jezdci jeli neširokou cestou v lesnatém údolí, kterým Vltava tekla. Šumot její ozýval se jasněji tichem nočním, odrážeje se od černých, lesnatých strání půvabného údolí, nad nímž mrkaly hvězdy. Král s počátku pozoroval skulinou pevně zatažené koltry cestu.

Záhy však poznav, že se nadarmo namáhá, aby něco rozeznal, jmenovitě směr, opřel hlavu o polštář a oddal se myšlení. Houpavé však pohyby, jednotvárný kolem nosítek dusot jízdních koní a temný šumot, o němž nevěděl, odkud a z čeho je, uspánlivě účinkoval na jeho unavenou mysl, až usnul.

Spal nemaje ani potuchy, že jej vyvážejí ven ze země, že za nedlouho se octne za hranicemi své říše české, v cizí, německé zemi. —

X.

Mladý vladyka trocnovský Jan, vyprovodiv Jana Ohnivce a rozloučiv se s ním, dojel do rodného dvora již za čiré tmy. Raněného kupce pražského, Vacka Křížova, ovšem nemálo zajímalo, když ráno od mladého vladyky uslyšel, jak se druh jeho setkal podivně s nějakým známým z Prahy, dlouhým a hubeným, Tkaničkou řečeným. Kupec byl proto rád, poněvadž se nadál, že nyní bude zboží jeho na místo dovezeno, a že dojde o něm, o kupcovi, zpráva do Prahy starému otci.

Skutečně pak pacholek trocnovský, jenž Martina Tkaničku až do Budějovic vyprovodil, oznámil na večer, když se vrátil, že přijede sem budějovický Petr Kynyš, Křížův dobrý známý. O loupežnících nevěděl nic. Nebylo po nich ani památky. Jako by je vichr za té bouře nebo veliká voda byly odnesly.

Petr Kynyš přibyl příštího dne, a smluviv se s raněným Křížem odvezl zachráněné vozy ze dvora, aby je po vůli pražského kupce opatřil. Zboží na nich odvezl všecko, až na několik balíků, které si Vacek Křížův vyžádal a ve dvoře ponechal. Petr Kynyš chtěl si také Kříže samého s sebou vzíti. Ale jednak s ranou jeho dobře nešlo, jednak ho Trocnovští, jmenovitě starý vladyka Ješek, nechtěli pustiti.

»Až mu bude lépe,« řekl určitě. »Takhle ho nenecháme. Nemůžeme. Již pro tu ránu. Vždyť vím, co taková rána chce a žádá. Jen se o něj nestrachuj.«

Vacek Křížův sám odtud hrubě nepospíchal. Domů do Prahy by beztoho nemohl, a tu v té rodině vladycké, ve které se mu zalíbilo, byl dobře opatřen.

Toho dne, kdy budějovický Kynyš odvážel Křížovo zboží z Trocnova, vrátil se do dvora třetí syn vladyky trocnovské, druhorozený, Jaroslav, dvacetiletý. Byl u příbuzných z matčiny strany. Povah byl veselejších, hovorný, a rád se zasmál. V tom valně se lišil od staršího bratra Jana, Žižky, vážného, velikých řečí nemilovného.

Jen když se starý strýc Ješek rozhovořil, byl rád a poslouchal rovněž tak pozorně, ano napjatěji a dychtivěji nežli bratři Jaroslav a Mikeš, třeba že tak za vypravování strýcova v živém účastenství nepokřikoval, jako jmenovitě Mikeš. Vážně a mlčky naslouchal vypravování strýcovu o Zákonu křižáckém, o Litvanech a bojích, o těch tam zemích, o Polácích, že jsou Čechům podobni v kroji i v řeči, protože jsou jazyka slovanského, o lovech a lesích hlubokých. Jen někdy strýce vyrušil tou neb onou otázkou, týkající se těch polských končin nebo koní, zbroje nebo srážek vojenských. O těch míval dosti otázek; z těch se nejednou rozpředl hovor mezi ním a strýcem, ano začasté i spor, neboť mladý vladyka míval náhledy, s kterými se starý nemohl srovnati.

Vacek Křížův záhy dobře poznal všecku vladyckou rodinu a oblíbil si ji. Poznal, jaká tu přísná kázeň; tu nejvíce stará vladyka, přísná a pobožná, vykonávala. Všichni žili sdružně, majíce lásku k Bohu a k sobě vespolek.

Pražský kupec bystře si všeho všímaje, poznal, že to zemanský rod starého rázu, z něhož nikdo nesnažil se, jak v zemanstvu toho času tu a tam bývalo, a on kupec to dobře znal, aby sousedy své přetrávili a rouchem přepýchali. Panicové trocnovští ne-

chodili si v utáhlých, krátkých kabátcích drahých. nýbrž v sukních přepásaných, aniž nosili dlouhé čepky; sestře jejich by vladyka stará také nestrpěla, kdyby i dívka byla chtěla, aby se tak strojila jako mnohé panny a paní ze sousedství, kteréž nosily drahá roucha, prsy své v nich okazujíce.

»Příprava drahého roucha je hřích!« říkávala přísná vladyka dětem. »Znáte-liž o bohatci v evangeliu, jenž chodil zde ve drahém rouše, a za to v pekle byl pohřeben?«

A synům říkávala:

»Jste ctného, dobrého a starého rodu po otci i po mateři; tou ctí se každému pánu vyrovnáte. Ale rouchem se jim vyrovnati nechtějte. Není toho třeba a není to slušné.«

Pobožnost doma společně vykonávali. Do Borovan do kostela chodívali nebo jezdívali často. K hospodářství, aby si ho pilně všímali, je nejvíce matka naváděla. Otec nebožtík také, ale ten kromě toho je učil na koních jezdit a jich si hleděti, cvičil je ve zbrani a také v lovectví, neboť sám k němu mysl přílišně přikládal, chovaje dobře cvičené psy, sokola a raroha.

Nyní je v tom strýc, starý válečník, podporoval. Zbraně a myslivosti si nejvíce hleděl nejstarší Jan. Ten nevyhledával kratochvílí, v jakých měli zálibu panicové jeho věku. Ano raději meškával se starými zemany, kdekolivěk se příležitost naskytla, o trhu v městečku nebo o pouti, nebo o posvícení nebo na sousedských besedách, pilně naslouchaje jejich hovoru, jak bývalo za jejich časův i za starodávna dle paměti jejich otcův a dědův.

Tu zaslechl o nejednom nebezpečném lovu, o těžkém boji předkův, o tuhé kolbě, ale také nejeden stesk, jmenovitě na hrdé a bohaté měšťany budějovské,

tuhé Němce, na jejich mnohé svobody a z těch velikou jejich pýchu. A nepřeslechl jen jako stařecký stesk, když ostrolovský vladyka starý jednou, když jelo jich zemanských lidí několik na pěších koních z budějovské brány, potřásaje hlavou pravil:

»Viděli jste, jak na nás ti měšťáci hleděli? Již se to na nás vyplňuje: Příchozí, jenž s tebou bydlí v zemi, vyvýší se nad tě a bude vyšší nad tě a řekne: Poniž se! On ti bude poroučet, ale ne ty jemu. On bude hlavou a ty ocasem —«

»Jakáž porada! Jakáž pomoc!« řekl tenkráte vladyka ze dvorecké tvrze.

»Ó, nikoliv, bratře, nikoliv!« odvětil prudce čeřejovský zeman starý, Janův strýc. »Byla by a krátká. Jen kdybychom si rozuměli. Ale my! — —«

Panic trocnovský slýchal také doma o Němcích, když strýc Ješek vypravuje, zhusta se zmínil o Zákonu německých rytířů v Prusích; a teď také od hosta Pražana, od Vacka Křížova.

Tomu se rána tak rychle nehojila. Vstáti nemohl, a tak byl rád, že trocnovští k němu do komory přicházeli, aby s ním hovořili a chvíli mu ukrátili. Nejčastěji a také nejdéle starý vladyka Ješek tu meškával. Nejprve vždy ránu, již po vojansku léčil, ohledal, pak hovory zapřádal, těše a konejše nemocného. Ten se nemohl zpráv dočekati, ani z Prahy a o Praze, ani o svém druhu, Janu Ohnivci, na nějž také všecka zemanská rodina často a s účastenstvím vzpomínala.

Nejčastěji o něm Mikeš s Anežkou rozmlouvali, neboť jim se mladý a statečný dvořenín, králi svému tak oddaný, zvláště zalíbil. Když minuly tři dny, počali v trocnovském dvoře vážněji mluviti a počítati, že by tu již vlastně mohl býti neb alespoň zpráva nějaká. Ale ani čtvrtého dne se ho nedočekali, ani pá-

tého. Tu již nikdo z rodiny neodporoval hosti, když starostně si opakoval:

»To se mu něco stalo! To se mu něco stalo! To budou noviny!«

Myslil na Janovu rodinu, zvláště na mladičkou jeho ženu, jak jí to poví, až se vrátí do Prahy. Zatím vladyka Jan o tom přemýšlel, jak by nabyli nějakých zpráv o zaniklém dvořenínu, a že by mu třeba mohli nějak prospěti, uvázl-li někde v rukou pyšného jejich souseda, jenž na ně, zemanské sousedy, s vrchu hleděl a s nepřízní, zvláště na ty, kteří se mu dost nekořili jako jeho purkrabí, a nechtěli zapomenouti, že jsou šlechtici jako on.

Jan Žižka se již smluvil se strýcem, že pošlou Janka pacholka osvědčeného již z Polska sluhu Ješkova, za slušnou záminkou ke Krumlovu, aby pátral po králově dvořenínu. Ale v tom z nenadání došla na Trocnov o něm zpráva.

Bylo v neděli odpoledne. Všecka rodina sesedla se ve veliké jizbě, aby vykonala nešporní pobožnost. Také Vacek Křížův, povstav dnes poprvé s lože, seděl s nimi v křesle u stolu, maje účastenství v pobožnosti. Bylo mu milo mezi nimi a líbilo se mu, jak všichni horlivě zbožní byli.

Nejstarší Jan z knížky říkal, starý strýc bílých knírů vážně naslouchal, upíraje přes tu chvilku zrak na tvář čtoucího synovce. Měl zajisté z něho radost, a v duchu se mu i divil, on, starý válečník, jemuž psaní bylo těžkým a neznámým uměním, jak Jan hbitě a pěkně čte, jako kněz nějaký. Vladyka stará, majíc sepjaté ruce o stůl opřeny, hleděla vážně před se, myslí svou jsouc všecka pobožnosti oddána. Jí po boku seděla svěží Anežka s očima sklopenýma; jim naproti panicové Jaroslav a Mikeš. Opodál na dlouhé lavici u zdi seděl Janek a jeho žena, vedle něho poklasný se

ženou a její sestrou, všichni starší lidé z čeledi. Mladší byli v městečku na nešporách.

V klenuté, vybílené jizbě, kterou proudily otevřenými okny paprsky odpoledního slunce, že se v nich cínové nádobí na tmavé polici jen svítilo, bylo ticho. svátečno. Jen hlas mladého zemana, čtoucího evangelium, se vážně ozýval.

Když dokončil a když matka jeho chtěla zanotovati pobožnou píseň, mihl se někdo kolem oken na koni a zastavil se u zamčených dvorských vrat, jak svědčilo silné na nich bušení, až do zemanské jizby doléhající.

Vladyka stará nechala zpěvu, ostatní naslouchali. Mikeš k oknu přiskočil a jím vychýlil hlavu bujných a hustých vlasův, až mu do tváře sjely; Janek i šafář na první zabušení rychle vstali a vyšli ven.

Než za chvilku již se Janek vrátil. Byl vážné tváře, a hned na ní vyčetli, že nese nemilou nějakou novinu.

»Kdo je to?« ozvala se první vladyka.

»Z Velešína — pacholek rožmberský.«

Zpráva ta překvapila všechny a velmi.

Mladý vladyka kvapně vykročil od stolu. Starý Ješek také rychle vstal.

»Co chce?« ptal se Žižka.

»Nevím, ale přivedl koně.«

»Jakého koně?«

»Hnědáka — co na něm vyjel ke Krumlovu — on —«

Všichni se zarazili, a Vacek Křížův nejvíce. Kůň. na němž Jan Ohnivec vyjel, je tu — a bez něho — bez dvořenína. A rožmberský pacholek koně přivedl! Toť si všichni hned v mysli urovnali, že se stalo něco neblahého.

Mladý vladyka vyšel kvapně ven. Strýc a bratří za ním. Jen stará vladyka s Anežkou zůstaly u mladšího Kříže. Zůstaly tu s ním samy, neboť ženské z čeledi vidouce, že pro dnes je po pobožnosti, vyšly ven.

Na dvoře opodál vrat seděl na koni hranatý, vysoký pacholek z Velešína tesákem ozbrojený, drže jiného osedlaného koně. Byl to skutečně hnědák, na kterémž Jan Ohnivec vyjel z trocnovského dvora na zvědy. Pacholek shlédnuv zemany oznamoval, že jim přivádí koně, že jim ho posílá sám pán, vladař krumlovský, že děkuje za sousedskou službu, že půjčují koně špehéřům.

»Ale vrací vám ho, aby o vás lidé neříkali, ze trocnovští zemané chodí v ostruhách, ale kůň že jim v plotě vězí. To pán náš vzkazuje —«

To pacholek pověděv otočil rychle svého koně a bodnuv ho prudce, až vyskočil, vyrazil jím ze brány ven. Za ním se strhly křik a lání.

Starý vladyka zaklel, jen se zaprášilo; v tom Janek, někdy jeho sluha na Litvě i v Polsku, vyšvihl se do sedla přivedeného hnědáka, poklasný pak, jak to shlédl, hnal se ku stájím, a za ním oba mladší panicové. Chtěli vyvésti koně a vsednouti na ně, aby se pustili za neomaleným poslem.

Ale všechny je mladý vladyka, Žižka, zarazil, i Janka, jenž byl už s hnědákem na půl vraty ven. Zarazil je rozkřiknuv se na ně tak velitelsky, že bezděky poslechli na ráz.

»Nikam nepojedete!« dodal, ale již klidněji a ne tak zprudka. Na zasmušilé však, osmahlé tváři jeho bylo znáti, že v něm vře prudký hněv nad tou pohanou. Jako mrak mu to leželo na čele a jako bouře lesklo se v očích.

»Proč bys jich nenechal!« ozval se prudko starý zeman, jehož proud českých i polských a česko-

polských nadávek a kleteb zaražen nenadálým rozkazem bratrovcovým.

»Protože je to pacholek —« odvětil temně Jan. »a protože se musíme vyrovnati s pánem samým.« —

Klid tichého nedělního odpoledne byl ve trocnovském dvoře tímto zcela porušen.

Všichni byli pohnuti i panskou pohanou i neblahým osudem Janovým. Ten nejvíce se Vacka Křížova dotýkal. Nebyloť pochyby, že jeho věrný druh, jenž jeho vozů proti loupežníkům hájil ze všech nejstatečněji, padl do rukou rožmberského pána. Než kupec se těšil alespoň tím, že Jan sebe nezatajil, že pověděl, kdo je, a tu že sotva na Krumlově odváží se na něj tak jako na jiného.

Než při tom, jak toto vyslovil, i stará vladyka i nejstarší její syn mlčeli; strýc pak docela přímo řekl, aby se tím neklamal, že neví, co to panská zvůle, to že je vladař tu jako druhý král v těchto končinách.

»Však jsi teď slyšel, jak nás pro nic za nic potupil. A tak začasté, kde jen možno, dá na jevo, že je bohatý a mocný — a my —«

»Nemluv o tom, prosím tebe, strýče,« vpadl mu Jan do řeči ne prudce, nýbrž klidně, ale zasmušile.

Ze slov těch i tváře však bylo znáti, jak hluboko urazila mladého zemana panská slova, plna pýchy a zpupnosti.

Vacek Křížův od té chvíle nejvíce na Jana Ohnivce myslil, a radil se pak na večer i druhého dne se starým vladykou, nebylo-li by přece možno vyzvěděti na určito, co se stalo s mladým dvořenínem, živ-li nebo je-li někde ve vězení, a kde; i nabízel se, že by posla sám na svůj náklad vypravil, a že by rád splatil vše, jen kdyby nešťastnému mladíku mohl pomoci neb alespoň stopu jeho nalézti.

Nabídky té nebylo ani třeba, neboť trocnovští sami to teď vykonali, jak už před tím na to pomýšleli. V pondělí večer již za tmy vydal se zkušený Janek ze dvora. Nikdo ho z cizích nebo z vesnických neviděl, a kdyby jej byl potkal, byl by ho nepoznal, jak byl dobře za sedláka přestrojen a jak dobře si v tom vykračoval.

Vacek Křížův, ačkoliv se mu rána tak polepšila, že by se byl mohl vydati na cestu do Budějovic a odtud dále do Prahy, umínil si, že ve dvoře počká, až se Janek vrátí. Než nevydržel. Přijelť druhého dne z nenadání jeho obchodní přítel a dobrý známý Kynyš, jenž před tím jeho vozy opatřil, a ten přinesl divnou novinu, že Praha nechala panské jednoty, že králův bratr urovnav všecko v Praze a vyčkav tu, až sehnal ještě více vojska, vytrhl právě do pole, a že táhne před se na poledne, zajisté sem, do končin z valné části rožmberských.

Novina ta zvrátila úmysl kupcův. Zalekl se toho, že by se tu měl vojska dočekati, že by pro ně pak se odtud třeba tak hned nedostal; pak tím mocněji na něj dolehly starosti, které ho tu již častěji napadly, jak je doma, co se tam asi stalo za těch obecných zmatků. Osud Ohnivcův jej arci zdržoval; nicméně uváživ, že sluha zemanský kdo ví kdy se vrátí a třeba ještě s nepořízenou, rozhodl se, že opustí trocnovský dvůr s Kynyšem.

Srdečně jako by dávný přítel loučil se se zemanskou rodinou, vyžádav si, aby pro Anežku směl tu nechati postav krásného, drahého sukna i troubu bělostného kmentu. Stará vladyka se těm darům bránila, že co učinili, stalo se pro Boha a z lásky křesťanské, než vidouc, že by se host zkormoutil, povolila, ovšem že na velikou radost tiché Anežky.

Vacek Křížův ještě když už na koně sedal, prosil ještě jednou, aby trocnovští, jak ujednáno, neopominuli poslati rychlou zprávu o tom, jak Janek pochodil, do Budějovic tu Petru Kynyšovi, jenž ji dále, jemu samému do Prahy, dodá.

Po té vyjeli oba kupci majíce v průvodu čtyři ozbrojené pacholky Kynyšovy z trocnovského dvora.

XI.

Co mělo zůstati tajemstvím, dlouho jím nezůstalo. Záhy se rozneslo široko daleko po krajinách, že páni z jednoty odvezli krále jako zajatce z Prahy. Kam, o tom šly zprávy nejdivnější.

Než záhy jiné zprávy počaly proskakovati a pak proudem se šířily, že se vojsko sbírá na pomoc králové; teď už šel jeden hlas, že vojsko vytrhlo z Prahy a že se hrne na poledne, na rožmberského vladaře a pána z Hradce nejprve a především.

Strach z toho byl obecný a nejvíce v jižních končinách království. Všude povzdychovali jako onen starý pastucha, s nímž Jan Ohnivec míře ke Krumlovu z rána byl rozmlouval, že panské záští je nejhroznější, že zase budou ze svých rukou vypouštěti oheň ve vsích na chudé lidi. Šel strach z holdů a násilí, z platů a vydírání, nejvíce ovšem po zbožích pana Jindřicha Rožmberského.

Ten hrady své a tvrze dobře lidem a všelikou potřebou jak náleží opatřoval, o lid však ve vsích a městečkách nikdo se nestaral.

Než místem mluvili o nastávající válce beze strachu, ano spokojeně, i těšili se na ni.

Tak právě společnost mužů na kraji nevelikého palouku, v nenáhlém svahu obklopeného kolkolem hustým černým lesem. Leželi většinou na pokraji toho

lesa na suchu, neboť na palouku byla rosa. Jediná jen ženská byla s nimi, a ta seděla na pařezu vedle dvou mužů poblíž dohořívajícího ohníka. Bylo za červencové noci; na tmavomodrém nebi svítilo jen málo hvězd, kolkolem vládlo hluboké ticho. Vzduch byl nad obyčej vlažný. V klidném tom zákoutí, kam jindy obyčejně tou pozdní dobou jen srny přicházely, mluvili o vojně, o krveprolití a loupeži. A klidně, řemeslně. Zejména Jeněk Žíla, kabelatý, černý, jemuž před časy v Praze oko vyťali, a Tlačisvět ryšavý, ten, jenž měl roztrženou levou chřípi, Chunc, Němec piknosý, malý, zavalitý, a prostřed nich Vítek, někdy pivovar, všecek zarostlý, v klobouce beze střechy s kohoutími péry, v koženém, usmoleném kabátci. Vítek mluvil nejvíce, a žádný mu neodmlouval jako Chuncovi, Němci, jejž, ozval-li se, přes tu chvíli ten neb onen zakřikl směje nebo pošklebuje se jeho těžké výřečnosti, jeho divné češtině, protýkané silně německými slovy, nejvíce kletbami.

Opodál u ohně, jenž mdle hořel časem jen vyšlehuje živějším plaménkem, hovořili o věcech příjemnějších. Měli hlad, čekali na jídlo a proto o něm živě rozmlouvali.

Jan Hřebínek v červené sukni, jenž měl veliký šrám přes veliký nos, vykládal s chutí, až se jemu i Maretě, běžné žence, i třesohlavému Hvězdáři, vedle něhož sekera ležela, sliny sbíhaly, jak onehdy on, Velík a Pivoluštěk, syn Matějův z Bedřichovic, vzali bůch masa, a že bylo hrubě tlusté a dobře uzené, celý bůch*) z velikého prasete, a že té noci ještě také dvě živé svině pokradli a hnali je k Lalkovi, mlynáři, to že je dobrý příjemník všeho, žádný proradce, že smlčí vše a dobře stají, u toho že je jistý stav, a tam že si dali.

*) Půl uzeného vepře.

I vykládal Hřebínek o vepřové pečeni, jak ji mlynářka krásně na rožni upekla, jaké měla ta pečínka kůrky chrupavé a bílé maso, a tlustého co bylo, až se třáslo, a zelí že mlynářka uvařila s kmínem tuze dobré, a mlynář že přinesl piva a také láhev romanie, tuze dobrého vína, a pak že hráli, ale on, Hřebínek, že nešťastně, že prohrál pancíř, co dostali podílem při bitunku*) v Krsově lese, když tam vzal, rakouským poutníkům dva koně, dva pancíře a samostříly a tlumok, v němž byly dva ornáty krásného krumplování.

Tak z vepřové pečinky a bochu dobře uzeného dostali se na strahování v lesích, na kořist a bitunky.

Plamen jasněji povyšlehnul, a v záři jeho jasněji vynikla postava velikého, silného Hvězdáře, jehož černovlasá, nachýlená hlava na silném, zrovna býčím týle se pořád třásla. Na piknosou tvář padala zář ohně z pravé strany; na té měl Hvězdář své šilhavé oko. Nyní bylo jen jeho bělmo viděti; tmavé oko do stínu koutku stočené mířilo po Maretě. Ta si za toho hovoru vzpomněla na nebožtíka bratra a vypravovala o něm, jak jej Přiběničtí chytili s Václavem z Črnovic, a jak bratr v Přiběnicích skonal na mukách.

»A ten Václav z vězení ušel,« dodala.

»Ale ne konopnému brodu,« ozval se pojednou Hvězdář, a hlava se mu živěji zatřásla.

»Víš-li o něm?«

»Jakž bych nevěděl. Chodil s námi za půl léta. Ale pak se mu doma znelíbilo, a šel do světa.«

»Z Čech?«

»Do říše?« ptali se Hřebínek a Mareta najednou.

»Ne, za moře.«

»Ah!«

*) Dělení kořisti.

»Jdi!«

»Za moře, pravím, do Engelantu.«

»Tak daleko! A co tam?« ptala se Mareta žasnouc.

Hvězdář a Hřebínek se dali do smíchu.

»Co tam?« opakoval Hvězdář. »Kradl rubáše a jiné hadry, a za to jest oběšen —«

V tom se ozvalo písknutí dvakráte po sobě. Znělo níže z lesa. Hnulo malým táborem loupežnickým. Všichni naslouchali. Písknutí se ozvalo nanovo zvláštním způsobem a teď třikráte po sobě.

»Již jdou!« zvolal Vítek, pivovar, a dodal velitelsky: »Přilož!«

Mareta hodila na oheň suchého roští, stranou připraveného; plamen suché větvičky jen hltaje vysoko vyšlehl, jasně ozařuje nejbližší les v pozadí i kus palouku i loupežníky, kteří všichni vstali, až na Chunce Němce a Jana Hřebínka. Všichni hleděli dolů pod palouk k lesu, odkud se ozvalo znamení, na něž Jeněk Žíla strkaje prsty mezi své veliké kabele odpovídal pronikavým pískáním.

Hlas ten i zář ohně byly dobrými vůdci. Za chvíli vynořili se dole pod paloukem z temna lesního dva muži a žena. Jeden z mužů měl levou ruku na šátku; druhý nesl koš, jakož žena. Šli šourem přes palouk nedbajíce urosené trávy.

Ten s tou rukou zavázanou byl Tvergl, Němec; ránu měl z onoho nešťastného útoku na vozy Vacka Křížova. Vyslán byv pro potravu dobře pochodil. Přivádělť vesničana s ženou, a ti lapkám přinášeli chléb, sýr a máslo i tvaroh.

Loupežníci vyhladovělí dali se jako dravci do košů, a nežli chvíle minula, nebylo v nich nic. Zatím již také oheň uhasili. Nasytivše se vydali se na další cestu. Vítek kráčel v čele; Mareta byla s třesohlavým hvězdářem poslední.

Chudý vesničan, bosý, v nohavicích a kytli z hrubého plátna, maje na hlavě čepici bez štítu beránkem lemovanou, hleděl se ženou za odcházejícími, až zanikli mezi stromy v černu lesa. Pak usednuv do vřesu jal se na dlani počítati peníze, které mu Vítek vyplatil. Žena usednuvši vedle muže počítala s ním a libovala si, že je o dva haléře více, nežli ten Němec byl slíbil.

»O dva haléře!« opakoval chalupník a dodal spokojeně. »A prasátko i kozu máme jisté. Ti nás teď minou a nechají chlívek spokojem.«

»Ale kdyby páni zvěděli!«

»Kdož by jim řekl! Noc nevidí.« —

Zatím rota statně lesem v před kráčela. Od poslední hrozné bouře a nezdařeného útoku na vozy Vacka Křížova pouštěla se poprvé v tomto počtu zase do díla. Do té chvíle byli roztrouseni po lesích a různých stavech a brlozích, neboť budějovští po tom smělém útoku vyslali po všem okolí své dobře ozbrojené dráby, aby lapky schytali. A že také na rožmberském nebylo nikde jisto, nastaly nejisté a nebezpečné dny; až nyní, jak se ty války počaly, bylo jistěji.

Tak se tu sešli vyhladovělí jako vlci, a nyní se brali sejít se s ostatními. Že všichni tam z roty nebudou, dobře věděli.

Dvěma tam u těch kupeckých vozů hlavu nadobro rozvrátili, dva na rány zemřeli; z těch jeden byl Opička, někdy podkoní. Ta bouře pak nehorázná zle také vyplatila Maříka hudce, jenž uměl také pískat na floitnu. Toho tenkráte odehnala od Marety i od Dušičky i od toho zajatého Tkaničky Martina. Bloudiv celou noc Mařík a potloukav se lesem po bouři skoro celý den, roznemohl se a zůstal v nějaké chatrči osamělé u dobrých lidí. Mareta ho nespatřila od

té chvíle, jak vichr jim nad hlavou střechu odnesl, a jak se brodili za tmy vodou, jsouce u velikém nebezpečenství.

Les byl tichý a tmavý.

Cesta je hrubě namáhala, neboť brali se houštím aneb zase cestičkou plnou kořenů. Bylo již na úsvitě, když se dostali z lesa ven. Před nimi rozkládala se pahorkovitá krajina v ranním šeru. V levo opodál probělávala se ves, vlastně její kostelík s dřevěnou zvonicí nade vsí v dolině rozloženou.

Vítek zastaviv se hleděl kolem, až mávnuv rukou v pravo ukázal na skupinu stromů. Bylo to vlastně několik korun, nyní jako by v jedno slitých. Více ze stromů viděti nebylo. V tu stranu se také černal tmavý pruh lesa, a nad ním počínala tmavá ještě nebesa blednouti ve světlejší pruh.

Všude v polích krajinou hluboké ticho, jen opodál v louce hrnul se hrčivě potůček. Tam se všichni zastavili a pili. Pak minuvše polní cestu, na kterou uhodili, brali se mezemi a stezníky nejvíce mezi vysokým již obilím pořád tím směrem ke skupině oněch stromův.

Skřivanova píseň již zněla, ale onen pruh na východě ještě nezazářil, když rota Vítkem vedená stanula u skupiny lip na planině. Tam stála stráž z jejich lidí. Kolem lip šli vedle stezníků dolů k rybníku a k náhonu v malém údolíčku, kdež probělával se mezi stromy osamělý mlýn. Stál. Kolo se netočilo, ve mlýnici bylo ticho, ale ve mlýně živo.

Čekalo tam pět jejich druhův, a s nimi Ondřej Dušička. Ten vlastně spal, leže na lavici. Mlynář, »dobrý příjemník«, u něhož mívali jistý stav, vítal příchozí, a žena jeho hned jim přinesla mísu polévky. Čekalať s ní na ně, až přijdou. Jedli chutě z hliněné mísy

*

dřevěnými lžícemi, chléb přikusujíce. Seděli jistě a bezpečně, mlynáři důvěřujíce i stráži venku postavené.

Proto nemálo se zarazili, když venku z nenadání se ozval zvuk flétny. Ale v tom Mareta, prve Dušičku lehtáním vzbudivši, držíc lžíci v ruce zvolala:

»Že to je ten krkavec!«

A věru. Do světnice černého, povalového stropu vešel sešlý člověk prokvétajících vlasů, klecavý na levou nohu, mající plátěný pytlík přes ramena k boku uvázaný, Mařík, hudec. Ale houslí teď neměl, neboť jeho staré housle se mu někde za té bouřky utopily. Za ně sehnal někde flétnu, na kterou uměl, a s tou v ruce nyní vcházel.

Všichni myslili, že někde nemocen dosud leží. Proto jej hlučně a vesele vítali; měliť jej jako spolehlivého špehéře rádi, a také jim v tuto dobu přicházel hodně vhod, neboť Dušička na všecko nestačil a leckams i nechtěl.

Ale klecavý Mařík překvapil své druhy ještě více tím, že sotva že z lože byl povstal, noviny přinášel. A dobré. O vojsku královském i o tom, co se na rožmberském zboží v sousedství děje, jak tam všecky hrady opatřili, ale jak lecjaká tvrz i mnohý dvůr jsou za to slabší.

Zprávy Maříkovy pobídly všechny, aby ještě více pospěli. Sotva že pojedli a trochu odpočívali. Než i za toho odpočinku Vítek nelenil. Ve stáji měla rota tři své koně, dosud nikomu neprodané; dva z nich rakouským poutníkům vzali, třetího jednomu sedláku z rádla. Byl plavý a ryzí. Toho si Vítek sám osedlal, druhý byl pro Jana Hřebínka, jenž ze všech nejlépe vypadal, a třetí pro Ondřeje Dušičku, aby špehéřské zprávy tím spíše mohl donášeti.

Mlynář přinesl také z komory kapalín a přední kus,*) což obé na se vzal Vítek pivovar, tak že když na koně vsedl, maje meč po boku, slušně jako nějaký rotymajstr vypadal. Jen staré ostruhy, které mu Chunc Němec připjal, divně vypadaly; než ty do očí nebily. —

Před samým slunce východem vytrhla rota ze mlýna. Dušička vyjel napřed a záhy jím zmizel z očí. Mařík, hudec, zůstal ve mlýně všecek jsa unaven a sláb. Bylo mu delšího oddechu třeba. A pak měl své zvláštní cesty a spády. Mareta šla s rotou a nesla na zádech notný uzel chleba a sýrcův.

Ze mlýna se brali úzkou cestou nahoru do svahu, odtud planinou polem a lesem, až stanuli na jeho pokraji nad silnicí, níže pod svahem kolem vedoucí. Koně v lese u stromů uvázali, sami pak lehli do vřesu mezi křoví nad samou silnicí. Nemluvili a jen vzhůru po cestě hleděli, jako by čekali, spoléhajíce na Maříkovu zprávu. A neklamali se.

Dlouho tak neleželi, a již se ozval dusot koňský. Pak viděli houfec jezdců ve šlapích**) s nánosníky, ozbrojených kopím s hákem, jinak lehce ozbrojených. Jeli dosti volně, bez valného pořádku.

»Ti jedou v koněberkách,« šeptal Tlačisvět Jeňku Žílovi.

»Ale ještě nic nemají,« mínil Chunc Němec, slova tato zaslechnuv.

»I mlč!« odbýval jej Tlačisvět. »Jak by měli, vždyť jedou na přátelském —«

V tom je Vítek šťouchl, aby mlčeli, neboť houfec lehké jízdy dojížděl. Loupežníci se bezděky k zemi přitiskli a schoulili, zároveň více zrak i sluch napí-

*) Helmice a pancíř.
**) Šlap = klobouk, helmice.

najíce. Dusot koní a jejich frkání jasně až k nim nahoru se ozýval ranním tichem. Houfec přejel, ale dříve nežli se loupežníci nadáli, objevil se druhý také na koních, ale ten již spořádaný, v řadách a pod praporcem. Dříve však nežli na praporec, upřeli zraky na dva jezdce v čele. Jeden z nich na hnědáku ve šlapu a brni*) byl patrně rotymajstr, neboť všech jezdců bylo asi půl sta. Více však ten druhý na bílém koni, od hlavy do paty rudě oděný, v rudé kukle, muž dlouhé šedivé brady vábil pozornost veškeré roty, číhající nad cestou.

Chtěli si jej zevrubněji prohlédnouti, když houfec až pod ně dojel. Nezpozorovali však nic více, nežli že je starý, jak už sivá brada svědčila. Také nebyl hrubě ozbrojen; jen tesák měl u pasu. Jel mlčky nedbaje hovoru, který se za ním v řadách ozýval.

»To je králův ohnivec!« šeptal Hvězdář, jenž o něm kdysi v Praze slyšel.

»Co je to?« tiše se Mareta ptala, hledíc za červeným jezdcem.

»Pouští před králem oheň.«

»Tak bude krumlovského pána vyžehovati.«

»Bude. Musí. Kdekoliv.«

Nejen Mareta, nýbrž i ostatní obraceli zraky po neobyčejném jezdci. Jen Vítek, pivovar, nezapomněl pro králova ohnivce na rudý praporec nad jezdci. Dobře si všiml, že byl královského znamení s bílým lvem. To ovšem nevěděl, že houfec jezdců je z královského zboží z Hrádku Křivoklátu, že v něm jsou manové křivoklátští i lid hradský, v jejich pak čele sám purkrabí. Houfec přejel.

Loupežníci, jež dlouhé ležení na zemi a krčení se již mrzelo, usedli za křoví. Jen Vítek zůstal ležeti,

*) Železná košile.

nachyluje se nad okraj svahu. Netrvalo dlouho, a již opět polohlasně, ale přísně velel, aby lehli. V tom se ozval krajinou mezi lesy hlahol válečné trouby a rozléhal se jasně ranním vzduchem. Opět zahlédli oddělení jezdců v kapalínech, kopím ozbrojených, pod praporcem, oddělení četnější, v jehož čele jelo několik rytířských lidí, jak zřejmo bylo na nákladnějším odění četných a lesklých plátů na nohou i na rukou, na řemeslných, kovem lesklých pásech i na lesklých řetízcích, na pancířích pro dýky v pěkných pochvách.

Všichni byli dobré mysli, neboť živě vespolek hovořili, a z houfů se i zazpívání ozvalo. A-ujalo se. Zrovna jak jeli silnicí těmito místy ještě v ranních stínech pod lesem, spustil všechen sbor jednohlasně: »Pánbůh naděje má«; mohutný ten zpěv četných mužských hrdel rozléhal se mocně jasným jitrem, až se lesy ozývaly, a zanikl v nich, jak houfec zajížděl cestou v šeru lesním se tratící.

Byli to karlštejnští z posádky i šlechtičtí manové královského toho hradu. Ohlas jejich zpěvu ještě se ozýval, a již opět zahlédla číhající rota nový, ne tak četný houfec a ten byl pěší. Drábové ti jen tesáky ozbrojení, kráčeli v několika řadách, nesouce na ramenou motyky, kratce, rýče, lopaty i sekyry.

»Teď vozy pojedou,« mínil Tlačisvět.

»To tihle jdou, bylo-li by kde potřebí cest opravovati,« mínil Chunc Němec.

»I mlč —« drhl jej Vítek, pivovar.

Za sborem, který měl ten úkol, jak jej Chunc naznačil, neukázaly se hned vozy, nýbrž oddělení pěších drábů pod praporem, v helmicích kloboukových, dlouhým kopím ozbrojených. Pak se bral houfec za houfcem, ten větší, onen menší, ten pod praporcem,

ten pod korouhví; praporce i korouhve byly různých barev a většinou také různých znaků. Hejtmané jejich jeli v čele na koních. Skoro každý houfec za pištci vesele pískajícími kráčel, a jeden také měl v první řadě dudáka, jenž na kejdy vyluzoval pronikavou notu.

Houfec za houfcem následovaly, tak že tvořily téměř jeden jako by nekonečný houf; až zrak přecházel z toho stále stejného a přece stálé se měnícího proudu v ohlase píšťal a pádných, stejnoměrných krokův.

Až pak jiné zvuky se ozvaly; temný rachot a klapot. Vozy se blížily a již se ukázaly. Jely jedním řadem, neboť cesta ta na dva nestačila. Jely samé těžké vozy fasuňkové tažené čtyřmi silnými vozníky domácího plemene. Na podsedním prvního páru seděl vozataj s lebkou na hlavě a s pavezou na levé ruce. Po stranách vozů jeli porůznu jezdci.

Vozy hrčely dosti rychle a mihaly se jeden za druhým, a na každém střelci i kopí s hákem a s praporečkem, zatknuté v přední postranici vozu. Muži i kopí a zvláště jejich praporce třásli se, jak vozy rychle jedoucí hrčely na kamenité cestě.

Vůz za vozem, praporec za praporcem míjely před zrakoma je pozorujících; a ne již ve stínu modravého lesa, nýbrž v záři paprsků, které tou dobou i sem pronikly, a v pusté směsi zvuků z rachotu kol, frkání a dusotu koní, z pokřiků vozatajů bičů švihajících, z řinčení řetězův a hovoru i zpěvu střelcův.

To vše slévalo se v jedno, mdlíc pak a slábnouc a tratíc se ponenáhlu dále na lesní cestě.

V tu chvíli již Chunc Němec vstával, ale Tlačisvět jej notným drbnutím opět na břicho srazil, aby tak nepospíchal, že není ještě konec. A nebyl, neboť za

vozy táhlo několik houfců pěších, a za těmi jelo, všecko tažení zavírajíc, oddělení jízdy dobře vyzbrojené.

Teď teprve, když i jezdci zajížděli, poručil Vítek, pivovar, svým, aby se chystali na cestu, teď že je příhodná chvíle.

»A kde byl ten kníže, králův bratr?« ptala se Mareta.

Hvězdářova hlava se živěji potřásala, jak se chystal k odpovědi. Ale než vyřekl, že on ho nezná, Vítek vyložil, tohle že nebylo všecko vojsko, nýbrž jenom část, hlavní že táhne za tímto, a při tom hlavním že je asi králův bratr.

»Ale my patříme k těmto,« dodal polo žertem, polo vážně.

»My budeme v koněberkách,« ozval se Chunc Němec, a všichni se mu dali do smíchu. Brali se na levo pokrajem lesa, až přišli na místo, kde svah k silnici byl mírný a nenáhlý. Tu také svedli koně, na něž pak Vítek a Jan Hřebínek se vyšvihli. Ostatní sešikovali se v řad a vykročili za nimi, jako za svými rotymajstry.

Ti však nedali se cestou dolů za vojskem, nýbrž přes ni do polí, míříce mezemi a chodníky do vesnic a nejvíce k samotám, aby tu vydávajíce se za dráby královského vojska za bílého dne a bezpečně sobě holdovali.

XII.

Janek, někdy osvědčený sluha vladyky Ješka, vrátil se do trocnovského dvora dříve, nežli se zemanská rodina nadála. A nepřišel s prázdnou. Výborně se mu hodilo přestrojení, ve kterém vyšel, a že znal všecku krajinu a měl sem tam známosti; tak se vrátil nesa dvě noviny. Jedna byla o králově dvořenínu. Vy-

zvědělť Janek, že v krumlovském klášteře chytili nějakého mladého špehéře, a toho že na hrad odvedli. Tam že je dosud, jestliže ho neoběsili.

Janek jména špehéřova nezvěděl, ale čas, a co o něm slyšel, to všecko bylo na toho dvořenína; stará vladyka i syn Jan i strýc Ješek s politováním přisvědčili, že ten zajatec jistě je Jan Ohnivec.

Druhá novina byla rovněž o zajatci na krumlovském hradě, a to velmi vznešeném. Již mezi lidem proskakovalo veřejně, že tam měli krále, ale že jej pojednou v noci odvezli. Které noci a kam, o tom nikdo nevěděl. Tak to dovedli hradští utajiti. Kam by se byl král teď poděl, o tom si trocnovští darmo hlavy lámali.

Obě tyto noviny vzkázali hned do Budějovic kupci Kynyšovi, aby o nich podal zprávu Vacku Křížovu.

Mladý vladyka Jan byl tyto dny málomluvnější nežli kdy jindy, a nějak zasmušile zamyšlený. Nikdo se ho neptal, co mu je, co jej snad mrzí nebo tíží. Ale i matka i strýc dobře tušili, že nemůže zapomenout na pohanu pyšného panského souseda.

Proto se stará vladyka nic nedivila, když ráno po tom, co se Janek vrátil z Krumlovska, vešel Jan k ní do jizby a oznámil jí, že pojede na vojnu. Ona sama té chvíle na ni myslila, na noviny, nyní se valem hrnoucí, že královské vojsko táhne od Prahy na pány, na hradeckého i krumlovského, ti že se také chystají, a tak že v těchto končinách se oboje vojsko smele, a strhne se krvavá válka.

Myslila na škody a zádavy po všem širém kraji, a jak bude, vtrhnou-li také na ně sem na osamělý, nepevný dvůr.

A nejstarší chtěl na tu vojnu odejíti. Tak jí stručně, zamračen jsa v tváři oznamoval. Nezarazila

se, neboť v duchu čekala teď každou chvíli, že tak ohlásí.

»Král je náš pán,« řekla chvilku pomlčevši na oznámení synovo, »a nepravou válku za něj nesou. Král není křiv, ale páni —«

»A nejvíc ten rožmberský!« Synovy oči živěji se zaleskly.

»Boj je spravedlný,« pokračovala matka. »Ale my tu zůstaneme sami. Přijdou-li panští, vyženou nás.«

»Nepřijdou. Není jich dost. Budou rádi, sami-li se na svém uhájí. Nech mne, máti.«

Odvětila, až co strýc řekne. Ten svolil, míně, že se to samo rozumí. Tak vladyka povolila Janovi; Jaroslavovi však nechtěla a nepovolila, leda že dopustila, aby jel s bratrem a strýcem, který jej chtěl vyprovoditi, do tábora královského vojska se podívat.

I nastaly válečné přípravy v trocnovském dvoře. Janek, ustanovený teď za průvodčího a sluhu mladému vladykovi, chystal sedla, čistil jejich střemeniště, cídil ostruhy, plechy i lebku novou, a bývalému pánu svému vladykovi Ješkovi nákladnou polskou šavlí u bitého, krásně pracovaného pasu.

Mladý Mikeš stál pořád nad ním nebo mu pomáhal, jen o tom pořád mluvě, jaká to asi krása, a kdyby se mohl jen podívati, jen podívati.

Janek nic ho nechlácholil, nic nemírnil, ano ještě nevolky více dráždil, vypravuje mu, jak to je ve válečném táboře, jak tam jezdí rytíři v lesklé zbroji na krásných koních v prsosinách drahým kamením ozdobených, jaké mají ti koně také krásné kropíře. —

A starší Mikše Jaroslav, jindy tak veselý, chodil zamlkle a jen strýce vyhledával, kde by s ním o sa-

motě mohl promluviti a jej požádati, aby se přimluvil u mateře, aby máti také jemu nebránila. —

Strýc Ješek jako by omladl; byl čilejší a veselejší Oči mu jen hrály, a bílé kníry pohlazoval a pořád dohlížel a nařizoval, jako by měl jeti zrovna na Litvu nebo do Polska. A chtěl jen bratrovce do tábora doprovoditi. Se švakrovou jednal toho dne před odjezdem stranu Jaroslava dvakráte; ale pokaždé mrzut odcházel. Až pak na večer, když jednal potřetí, vyšel rychle ven a hledal Jaroslava. Zastal jej s Mikšem u Janka spravujícího sedlo, červenou ovčí koží potažené. Jak starý řekl svou novinu, Jaroslav div že si nevýskl. Matka svolila, davši se přemluviti, že on, Ješek, ve dvoře s čeledí všecko zastane, a že Jaroslavovi taková výprava bude nemálo na prospěch.

»A je to pro krále — a na toho rožmberského Či-lis zapomněla, co nám vzkázal? Ať vidí, ať ucítí že nám koně v plotě nevězí.«

Zřejmo to bylo příštího dne ráno, kdy na nádvoří čekalo pět osedlaných koní. Tam v jizbě se právě loučili, krátce, bez mnohých řečí, ale upřímně. Nikdo neplakal, jen Anežka, Jan i Jaroslav klekli před matkou, a ta jim žehnala svatým křížem.

Vedle stál strýc ve sváteční sukni, a Mikeš také na cestu vystrojený. Toho matka sama ráno překvapila, oznámivši mu, aby jel se strýcem a s bratřími, aby se podíval, že to bude pro něj, ale aby se strýce držel a s ním se domů vrátil.

Mikeš byl jako na trní, nemoha se dočekati, kdy bude po loučení.

Bratři vstali. Jan Žižka, vážný, Jaroslav veselejší, protože bezstarostný. Matka s Anežkou je vyprovázela na nádvoří. Byla dojata, vážna, ale neplakala.

Také všechna čeleď sešla se u osedlaných koní. Zraky všech tkvěly na jezdcích, na něž bylo se milo podívati; i na starého vladyku bílých knírů, v čapce, ve sváteční sukni s třpytným pasem a drahou šavlí, ve vysokých škorních lesklých ostruh, jejž, jak do sedla vsedl, jako by mladý duch dávných jeho let oživil a zpružil, i na jeho mladé bratrovce v lebkách s drátěnými kuklami přes uši, krk na ramena splývajícími, v kroužkové košili přes kožený kabátec i v pancíři, v plátech na rukou i na nohou.

Pádný meč visel jim po boku, palcáty v předu po pravici u sedla.

Ženské čelední si povídaly, jak to panicům sluší; všimly si také nejmladšího, Mikše, jak je už nedočkavý, a jak by ještě více snad spěchal, kdyby byl tak vyzbrojen jako bratři a směl do války. Mužští z čeledi, zvláště poklasný, sobě vykládali, že to celé hnízdo mladých sokolův, a že kdyby jich vladyka ještě více měla, že by je starý Ješek všechny vyvedl, kdyby směl; však že zatím je na těchto dosti, že rožmberskou růži pomohou jistě hodně škubat.

Když mladí zemané se na koně vyšvihli, matka jejich je znova nabádala, aby měli všude Pánaboha na mysli, a přála jim, to mluvila již zalklejším hlasem, aby je Pánbůh opatroval a zachoval. V tom však švakr její, dělaje před sebe do vzduchu kříž, zvolal: »Tak s pomocí boží —« a bodl svého bělouše.

Jan a po něm Jaroslav podali ještě matce a sestře ruku, pak vyjeli za strýcem. S nimi Mikeš. Poslední byl Janek — na větší průvod čeleď nestačila — a ten vesele a dověrně těšil svou plačící ženu, aby se nestrachovala, on že přečkal v Polsku jinačí věci.

Stará vladyka vyšla s Anežkou až před dvůr a hleděla za odjíždějícími, až jí zmizeli s očí. Tu se jí teprve zalily oči slzami.

Červencový den byl jasný a teplý. V polích pracovalo mnoho lidí. Kladli obilí na letošní léto poněkud záhy. Než každý pospíchal. Strach je hnal s kosou a se srpem na pole; každý pomýšlel na to, aby dostal obilí domů, prve nežli mu je zdupou kopyta žoldnéřských koní.

Po vojsku však nebylo v těchto stranách ještě ani památky. Rožmberští se nikde přes hranice panství páně Jindřichových ještě neodvážili, královští pak sem ještě nepronikli.

Strýc jsa dobré mysli mluvil cestou o vojně, o táboru, dával bratrovcům různá naučení i různé rady, těšil se, že v táboře jistě najde nějaké staré známé, hádal, které asi, a těšil se na ně.

Když silnicí jeli, blížíce se k Budějovicům, zahlédli první královské žoldnéře. Bylo to několik jezdců v koněberkách, kteří nejdále proniknuvše krajinou harcovali. Ti starého zemana a jeho průvod zastavili, dotazujíce se, kdo jsou, a kam jedou.

»Celé to hnízdo vedu do tábora,« vesele i sebevědomě ohlašoval starý bojovník, a pak, nečekaje ani na další otázky, vypovídal sám znalecky, co věděl o Rožmberských, aby jezdci mohli oznámiti svým hejtmanům. Drábové otevírali oči poznávajíce, že před nimi člověk vojny znalý a v bitkách tužený, a proto také hned s větší uctivostí ho propouštěli.

Bratrovci mladí si toho všimli a měli radost ze svého strýce. Než sotva že kus popojeli, již opět koně zastavili. Zahlédliť před sebou několik jezdců proti nim jedoucích, z nichž dva nevypadali nikterak válečně. Jeden z nich v černém obleku, starší již a značně tělnatý, vypadal jako mistr nějaký. Vedle něho jel jezdec dlouhých nohou, vychrtlý, s kozí bradkou, v birytku s pérem, oděný v tmavozelený, přiléhavý kabátec a v rudé, přiléhavé nohavice. Na toho jme-

novitě mladý zeman, Jan Žižka, oči upíral. Připadalať mu ta podivná osoba nějak povědoma.

Užasl, když jeden z průvodních, ozbrojených jezdců pobídnuv koně napřed k nim dojel a ptal se, vědí-li, jak je daleko na Trocnov, a kudy by se tam dostali nejkratší cestou.

»Jedou-li ti dva, které provázíte, na Trocnov?« ptal se panic Jan.

»Jedou.«

»Kdo jsou?«

Jezdec váhal s odpovědí, načež starý vladyka sám dodal:

»My jsme Trocnovští. Snad jedou k nám.«

Jezdec rozvázal:

»Ten černý, tlustý, to je doktor v lékařství, Donat Osvětlo z Prahy.«

»A ten druhý?«

»To je králův služebník.«

V tom oba jmenovaní dojeli k nim.

»Ty-lis byl s Janem Ohnivcem, ležels ve Strážkovicích u Petra Černého Dobešova?« zeptal se pojednou panic.

Úžas hubeného, dlouhého jezdce, Martina Tkaničky, byl nemalý.

Mladého vladyku, jenž jej u dotčeného sedláka viděl v komoře ležícího, nemohl poznati. Zbroj válečná jej změnila, a pak tenkráte si Martin v komoře více všímal Jana Ohnivce, vítaje ho jako svého spasitele.

Nyní se všichni záhy smluvili. Doktor Donat Osvětlo pověděl, že Jan Ohnivec má jeho neteř Alenu za manželku, že tu ten srdnatý muž, Martin Tkanička, přišel se zprávami, které je znepokojily, jmenovitě neteř Alenu.

Zatím koně obrátil i Martin i jejich průvod, a všichni se dali k Budějovicům. Doktor Donat zhusta

si pot utíraje a z hluboka si oddychuje dále vypravoval, co měl s neteří, jak o Jana tesknila, jak nad dítkem svým plakala, mluvíc o tatíčkovi a litujíc je i otce, jak všecka trnula a starostmi schla, když nedocházely žádné zprávy.

Vypravoval, jak jí domlouval a ji těšil, ale marně. Jindy statečná Alena, která mu začasté, když rány obvazoval, pomáhala, nedala se utěšiti a úzkosti své si vymluviti. On sám že s počátku neměl takových obav, ale že se pak lekl, když přibyl do Prahy Vacek Křížův, právě když vojsko z Prahy již vytrhlo, a když od Vacka uslyšel, jak bylo s Janem, a co on, Vacek, na trocnovském dvoře slyšel a viděl.

Doktor Donat Osvětlo, co mohl, Aleně stajil; aby ji pak potěšil, rozhodl se, že se vydá nakvap za vojskem, aby pátral po Janovi, staral se o jeho vybavení, aby na ně připomínal dvorské pány, kteří by jistě ve hluku válečném na jediného zapomněli, a když nezapomněli, tak hrubě nedbali.

Alena, to také doktor podotkl, jak je statečná, že by byla nejraději sama se na tu cestu vydala, než uznala, že k vůli synkovi není možno. A tak strýc sám se vypravil. Nebyla to malá oběť od něho, jenž ve svém domě miloval a měl svatý pokoj a všechen řád i pořádek od jitra až do večera, od vrat domovních až do kuchyně i do jizbice, ve které po dobrých obědech hřešil proti přikázáním a radám mistrů školy salernské, ač je jinak svým nemocným velmi chválil a poroučel.

Jaké měl nyní svízele cestou a teď také v táboře válečném! Doma jedl jenom to, co bylo dobře uvařeno i upečeno, protože z nedovařeného stává se žáha a hrubá parnost, jak tvrdil. Ale teď! Byl rád někdy, když se pořádně do syta najedl, neboť začasté ani za drahé peníze nebylo možno dostati kousek slušného

masa. A jaká nepohodlí, jaké noclehy ve stanu nebo v bídných komorách malých, kde kromě něho jich obyčejně ještě několik noclehovalo na podlaze, na lavicích, kde jen místečko bylo. A té nečistoty leckde, toho vedra za dne i v noci, a těch nápojů! Pil už raději jen vodu, nežli aby kazil sobě žaludek octovým vínem anebo teplým zvětralým pivem, jaké bylo všude.

A také hřešil bezděky proti svému nejhlavnějšímu pravidlu, jež měl z mistra Aviceny, a jež nejvíce schvaloval: »Smutku a žalosti a zvláště hněvu se vystříhej jakožto od vraha svého života.«

Jakž proti tomu naučení nehřešiti! Měl velikou starost jako dusný mrak, to o Jana. Kromě toho všelikých mrzutostí a zlostí cestou i v táboře a nespokojenost po celé dny. Ještě se mu leckdy tu a tam vysmáli, když se domáhal pohodlí nebo nechtělo se mu do toho neb onoho jídla nebo noclehu.

Hlavní útěchu měl teď v Martinu Tkaničkovi, kterého, když vojska dojel, nejprve vyhledal, věda, že je při panu maršálkovi králové, panu Jírovi z Roztok, dobrém příznivci Janově. Od toho se nadál nejvíce pomoci.

Pan Jíra uslyšel, jak Jan zmizel na rožmberském zboží, upřímně litoval mladého dvořenína a slíbil všelikou pomoc. Dodal však ihned, že na tu chvíli nelze ničeho podniknouti, dokavad nebude zevrubnějších zpráv o Janovi. I uložil doktorovi a Martinu Tkaničkovi, aby se o to starali.

Tak se stal Tkanička průvodčím, společníkem a pomocníkem tlustého doktora Donata Osvětla. Přišel mu vhod. Martinovi si mohl postěžovati, pohubovati, Martin také rád něco dobrého na zub i do hrdla, a což hlavního bylo, Martinovi opravdu o to běželo, aby se Jan Ohnivec navrátil. Proto, ač neměl srdnatosti

nazbyt, vydal se s doktorem na trocnovský dvůr, o němž zvěděli z vypravování Vacka Křížova. Jeli tam doufajíce, že se tam doslechnou nových zpráv.

Nyní se nad pomyšlení záhy vraceli v průvodu, který jim pan Jíra z Roztok opatřil a ve společnosti, které se nenadáli.

»To mám poprvé štěstí na té proklaté cestě,« pomyslil si doktor Donat Osvětlo, když uslyšel, kdo přijíždějící bojovníci jsou. Než záhy se zasmušil, když trocnovským vypověděv, kdo je a proč se sem vypravil, od nich se dověděl, jaké zprávy o Janu Ohnivcovi přinesl z Krumlovska Janek pacholek. Ten nyni starým vladykou byv vyzván, pobodl koně a přibočiv se mezi doktora a Martina Tkaničku, znova jim vypravoval, co o Janovi věděl.

Novina nebyla nikterak veselá. Doktor poslouchal oddychuje sobě a pot si utíraje, a přes tu chvíli prohodil tu latinské, tu české citoslovce. Martin Tkanička se tvářil vážně, bedlivě naslouchaje. Živěji však sebou v sedle hnul, když se doktor počal na Krumlov vyptávati, na cestu tam, na klášter krumlovský.

Martin si bradku posukoval a ne bez úzkosti čekal, jak výpovědí na tyto dotazy trocnovští vladykové. Tušil, že doktor Osvětlo pojímá úmysl vydati se na Krumlov. Než vydechl si, neboť starý vladyka řekl své mínění, že nyní za té vojny nesnadno by bylo dostati se na Krumlov, a na hrad sám, k zajatému, zajisté že nemožno.

»Vždyť ani o samém králi nevíme, kde je,« dodal.

To doktora zarazilo, a více o tom nemluvil. Zatím už k Budějovicům se přiblížili. Bylo znáti, že jsou nedaleko válečného tábora. Cestou potkávali čím dále tím více jezdcův a také jich dosti viděli v pravo v levo od silnice v polích porůznu v menších tlupách;

u samého pak města musili zastaviti, nežli přejela řada selských vozů, vezoucích do města všeliké zásoby.

Po druhé musili zastaviti ve bráně, kde byla veliká tlačenice lidu i žoldnéřů, tak že se všecko kolem hlukem ozývalo. Rovněž úzkými ulicemi proudilo lidstvo: domácí, venkované, žoldnéři pěší i na koních. Na širém náměstí stálo mnoho seřaděných vozů jednak bez koní, jednak s koňmi vypřaženými, krmícími se ze žlabů, visících na podélné straně vozů. Stráže stály u vozů, lid kolem se zastavoval, prohlížeje sobě neobvyklé divadlo. U pilířů klenutého loubí, všecko náměstí obklopujícího, stáli tu tam jezdečtí koně osedlaní; po náměstí, všude znečištěném slamou i hnojem, hemžili se lidé, a také z podsíní zaléhal hluk a šum proudících zástupův.

Otevřenými okny, z výstupků domů vysokých štítů domácí vyhlíželi, nejvíce ženy a dívky, místem však bylo také viděti příslušníky královského vojska, tu rytíře, tam mladé panoše.

Trocnovští a jich noví známí z Prahy jen zvolna mohli před se jeti. Na náměstí se zastavili, aby se rozloučili.

Hodlalť doktor Osvětlo do radnice, kde byl hospodou kníže Jan, králův bratr, a čelní dvořané. Tam chtěl dáti zprávu panu Jírovi o Janu Ohnivci. Trocnovští chtěli zrovna do tábora, opodál za městem se rozkládajícího; než doktor Osvětlo jim poradil, aby pokrmili zde ve městě a tu se posilnili, v táboře že by nic nepořídili, a kdyby počkali, co by se navrátil, že by s nimi jel do tábora oznámit tu smutnou novinu také Janovu otci, jenž je královým ohnivcem, a nyní při houfu manů křivoklátských.

Starý vladyka rozhodl, že tedy počkají. I zaměřili do známé hospody; tam se jen stěží protlačili, jaký byl všude nával lidstva.

*

Mikše to nikterak netěšilo a Jaroslava rovněž tuze ne. Byli by již raději v táboře, neboť, co tu již přehlédli, podnítilo ještě více jejich touhu. Proto také ani v hospodě nevydrželi. Sotva že trochu žízeň uhasili, vytratili se ven na ulici a zpět zase na náměstí, kdež je prve vábili vozy i žoldnéři, silní koně i několik rytířských jezdců, kteří všichni mířili k radnici nebo odtud na koních pospíchali. Přinášeliť zprávy knížeti a jeho radě a roznášeli jejich rozkazy do různých konců nedalekého tábora.

Když se vrátili do hospody ke strýci a bratru Janovi, zastali tam už pražského doktora, i toho tenkého sluhu královského, kterému se stranou už dosti nasmáli, jaká to tříska a jak na koni seděl hrdinsky. Doktor se vrátil s nepořízenou. Nezastalť pana Jíry v bytě jeho, dověděl se, že je s knížetem v táboře. Proto ihned vydal se za trocnovskými.

Ti by byli se ihned na cestu vypravili, ale doktor sám je zdržel, že se musí trochu zotaviti a posilniti, Byl pak tomu nad míru povděčen, že dostal víno. jakého dosud na celé té cestě nepil, a liboval si přese všechnu svou starost o Jana, že našel tak dobrou krčmu a nad to dobře českou, že tu všude Němcův až nazbyt.

A tím se dostal na svou zalíbenou kapitolu o Němcích v Praze, jak tam vládnou, zvláště pak o německých mistřích a doktorech; i jal se vladykům vykládati, jak mu ti Němci zkazili cestu na stolici v kolleji, na kterou se tolik byl připravoval.

»Kam se člověk podíval,« opakoval, »všude samý Němec. Přirozeného Čecha k ničemu nepustili, všude buď Bavor nebo Sas, a kde se jeden usadil, hned kolik Švábů přivábil anebo teplé hnízdo své hned zase pro Němce chystal. Avšak vy tu v Budějovi-

cích — oč je tu líp — také vám tu Němci vládnou a hospodaří.«

Trocnovští mu notovali, zvláště starý vladyka i bratrovec Jan, stěžujíce si, jak jsou ti měšťané pyšni, zvláště na zemany a vůbec na každého Čecha. Oba mladší trocnovští byli by jindy jistě chutě pomáhali, ale tentokráte neměli stání.

Hbitě proto vyskočili a byli první u koní, když strýc Ješek oznámil, že pojedou dále.

XIII.

Do tábora nebylo daleko; nicméně jeli tam drahnou chvíli, poněvadž cesta vojskem a povozy ani netrhla. Hemžícím se tím lidem zahlédli trocnovští řadu vozů, kterými byl všechen tábor obehnán. Stály dvojím řadem; u nich na straně táborové bylo zvláště živo.

Do tábora se dostali trocnovští majíce s sebou doktora Donata Osvětla a jeho list beze všech obtíží.

Starý vladyka sice toužil setkati se s některými známými, o kterých, že tu jsou, se jednak od doktora, jednak ve městě dověděl, nicméně nechvátal přímo k nim, nýbrž jel volně táborem, aby jeho mladí, zvláště Mikeš, jenž se s ním domů měl vrátiti, si všecko jak náleží mohli prohlédnouti.

Na pokraji tábora se s trocnovskými rozloučil Donat Osvětlo i Martin Tkanička, kteří mířili ku křivoklátskému houfu vyhledat Janova otce a pak pana Jíru z Roztok. Vladyka Ješek hledal především někdy druha svého, s nímž v Polsku bojoval, Václava Hodětínského, jenž nyní byl ve službách knížete Jana

při vozích vojanských, jsa nad jiné znalý v jich kladení a strhování.

Tomuto, ač mladšímu, ale dobrému druhu svému chtěl zvláště poručiti své bratrovce. Ti se jen rozhlíželi a vše pozorovali, na vše ostatní zapomenuvše. Nové a nové výjevy se jim naskytovaly, hluk a šum, pustá směs hlasů je provázela všude.

Tábor byl několika ulicemi na příč i podél vedoucími na několik polí rozdělen; v každém z těch polí bylo plno stanů, zvláště hloub v ležení, nebo barákův a buď ze slámy a roští pořízených. Stály v řadách vedle sebe a před každou, jak v ní jeden houfec měl svůj obyt, zaražen byl jeho praporec nebo korouhev různých barev a znaků, takže jich v čele každého oddělení stála celá řada. Byly tu praporce a korouhve posádek a manů hradů královských, jiné horníků kutnohorských. Všecky visely teď za toho parna a bezvětří tiše a nehnutě.

Ve stanech, před nimi, mezi nimi, všude, kde jen trochu stín ležel, bylo viděti žoldnéře sedící nebo ležící; tu a tam koně stáli za stany u kolíků uvázáni, neumdlévajíce se ohonem ošvihovati proti nesčetným mouchám. Ač bylo vedro úmorné, přece tu a tam u vozů nebo mezi stany kouř vystupoval tetelícím se vzduchem. Tam vařili. Opodál mečení bravu se ozývalo, i táhlé, chraptivé bučení žíznícího skotu, na porážku přivedeného.

Tu sedlák nějaký i žoldnéř s ním hnali vrtohlavé, ječící vepře, tam žoldnéři koním vodu nosili. Na nevelikém prostranství na křižovatce dvou táborových ulic trocnovští se bezděky zastavili nad nevídaným divadlem: kráčelť tu řadou drábů polonahý, vousatý dráb, a jak kráčel, bili do něho drábové z prava z leva pružnými holemi, až mu pruhy na těle naskakovaly a pak i krev vytryskovala.

»Ah, tenť je kárán hodnou pomstou vedle práva vojenského,« děl starý vladyka a dodal: »Hm, dali mu šilink,*) ten jistě hrubě porušil práva vojenská.«

Sotva že minuli toto nepěkné divadlo, užasl na novo mladičký Mikeš, jenž očekával všude samé rytíře na krásných koních v bohatých kropírích a lesklém odění, když shlédl opodál na prostranství mezi stany šibenici, hrubě sbitou a žebřík k ní přikloněný. Dosud tam nikdo nevisel.

Nevypadalo to vůbec tak, jak si Mikeš představoval válečný tábor. Nebylo v něm toho lesku, za to více nečistoty, smetí, odpadků a schnoucí zčernalé krve z poraženého dobytka, což vše se na parném slunci smahlo, naplňujíc dusný vzduch těžkým zápachem.

Posléze dojeli do vzhlednějších končin, kde místo barákův a bud stály tu větší, tam menší plátěné stany, vzepřené kolíky a provazy, kde bylo přece čistěji a tišeji, kde místo bradatých, polosvlečených drábů surových tváří objevovaly se postavy onačejší rytířské, namnoze krásně a bohatě oděné.

Tu mnoho pánův a dvořanů mělo své byty, tu také byl Václav Hodětínský, na kterého se brzo doptali. Vyšel ze stanu, neveliký, ramenatý, osmahlý ve tváři, ve škorních s ostruhami, zakřivlých nohou pravý jezdec, jenž značnou část života strávil na koni. Vlasy i kníry, jinak byl ve tváři oholen, mu prokvétaly. Jak vladyku Ješka zhlédl, upřel na něj okamžik oči, pak sebou trhnuv, smekl rychle čapku a zamávav jí zvolal:

»A, sláva Bohu — bratře Poláku!«

Hned chvátal ke koni, a objímal dávného druha z polských válek, potřásal rukou Janovi a bratřím,

*) Běhání ulicí.

když mu starý vladyka potěšen shledáním i uvítáním tak srdečným pověděl, koho mu vede a nač.

»Budete u mne, chlapci — toť se ví — budu vás učit — u vozů a všemu, a budeme se bít, abychom osvobodili krále a ztrestali panskou pýchu.«

Všechny je uváděl do svého stanu, u něhož stáli dva osedlaní koně; třetí bez sedla ležel na zdupané zemi, potrouseným senem vystlané. —

V oddělení, v němž bytoval houf manů křivoklátských, seděl ve stínu před barákem opodál rudého praporce s bílým lvem královským Šíp, rudý man křivoklátský, králův ohnivec. Bílý jeho kůň stál za ním u stanu, u kolíku uvázán.

Ohnivec seděl maje osmahlé, mocné ruce na kolenou sepjaty. Starý ten muž, od hlavy do paty rudě oděný, s kuklou do týla shrnutou, silně prokvetlých vlasův, a takové dlouhé brady, hleděl do země. Husté, sivé obočí viselo mu nad sklopenými víčky jako houštiny. Osmahlý, vráskovitý obličej vypadal, jako by spal.

Drsný stařec však nepodřimoval, nýbrž se modlil. Rty jeho se pohybovaly, jak modlitbu šeptal; chvilkou vyrazil nějaké slovo hlasitěji nebo si zhluboka povzdychl.

Pojednou ho vytrhl z pobožnosti pronikavý křik, jenž se opodál ozval. Nějaká mladá ženská křičela, jako by ji na nože bral. Zahlédl, ana se mihla mezi baráky; jak ji žoldnéři sem tam zastavovali nebo chytali, křičela napořád:

»Pusťte mne! Oni mne chtějí zabit! Pusťte mne!«

A skutečně bylo za ní slyšeti směs mužských hlasů, za ní křičících.

V tom vyrazila zrovna vedle stanu Šípova, a jak byla v divém honu, nějak klopýtla přes kolík a klesla. Králův ohnivec vstal a vkročil do cesty dvěma drábům

ze sousedního baráku, kteří se chtěli mladé ženské pro surový žert chopiti. Odbyl je zostra, aby jí dali pokoj, ano rozpřáhl se, když jeden z drábů chtěl přes to mocně po mladé ženšině sáhnouti. Ta se již sebrala a chtěla dále prchati.

Ale v tom se ukázali opodál oni muži, kteří se za ní hnali, v čele jich vojenský rychtář s ohromnou žilou v ruce, a ten křičel:

»Drž ji — utekla mně — je to taková zlá žena!«

Jen to dořekl, a již »zlá žena« mladá, učinivši první skok, dále prchajíc, rázem se zarazila. Železná Šípova pěst ji chytla, a jako před okamžikem se rozehnala na její ochranu, tak jí nyní prudce uhodila, až se běžná ženská zapotácela. Šíp tak učinil, uslyšev, kdo je, a že jednala proti vojenskému řádu; ale kdyby takové ženštiny měly i přístup do tábora, byl by zrovna s ní tak jednal.

»Ze všeho byste nadělaly Sodomu, vy ďáblovy svodnice. Všeho zlého jste kořen. Tu ji máš.«

Odevzdal ji vojenskému rychtáři, jenž uvítav ji několika ranami žilou, chytil ji za rameno a vedl na potrestání. Běžná ženka jala se opět křičeti, ale hlas její tlumen pustým chechtotem a hrubými žerty žoldnéřů s obou stran táborové uličky.

Králův ohnivec pak opět usedl na své místo, a nedbaje křiku a hluku sepjal ruce a začal opět říkati modlitbu.

Dlouho však se nemodlil, neboť za chvíli stanuli před ním doktor Donat Osvětlo a Martin Tkanička.

Doktor Donat hned poprve jak přibyl do tábora, vyptával se po ohnivci, tuše, že tu je s křivoklátskými, a vyhledal jej i oznámil mu, co o jeho synu zvěděl od Vacka Křížova. Nyní mu vypravoval, jak se setkal s trocnovskými a od těch že nabyl jisté

zprávy, že Jan opravdu upadl do zajetí a že je na Krumlově.

»Ač je-li živ,« dodal chmurně ohnivec sám, když doktor se odmlčel. »Děj se po vůli boží. Každý z nás tu v poli smrt za pasem nosí. A on se pustil nejdále.«

»Chceme po něm pátrati, by byl osvobozen.«

Ohnivec nevyjasnil tváře, nýbrž vzhlédnuv zasmušile k doktorovi řekl:

»Chytili jej jako špehéře — a tu nevím —« stařec bezděky povzdychl. »Živ-li, pak je v rukou božích a my dva mu nepomůžeme.«

»Ale pan Jíra —«

»Pánbůh dopustí-li, abychom je přemohli. Pak jej vydají — anebo budeme-li míti někoho z jejich strany, chytneme-li někoho — nebo —«

Tu se odmlčel.

»Nebo?« dotazoval se doktor

«Nebo pustíme-li na ně takovou hrůzu a takové spuštění,« pokračoval ohnivec stahuje husté obočí, »aby záhy prosili a nechali vojny, a pustili — krále, a pak s ním také Jana. Živ-li.«

To opětoval ohnivec klopě hlavu, a nepozvedl jí, ani když doktor s Tkaničkou ještě chvilku mlčky nad ním stáli čekajíce, že ještě něco promluví. Ale on nic, jako by jich tu ani nebylo, a jen sivou hlavou pokývl, když mu s Bohem dávali ohlašujíce, že půjdou za panem Jírou, maršálkem králové.

»Kdybyste jej byli nechali, byl by teď sluhou Páně a nebyl by v nebezpečenství života i duše —« pomýšlel ohnivec, jenž nemoha nikdy docela oželeti své zalíbené myšlénky o kněžství synově, nemohl se také nikdy jak náleží upřímně spřáteliti s těmi »městskými«. A již se zase modlil, sedě nehnutě jako prve,

a na syna myslil, nevšímaje si kolem ruchu a hluku táborového.

Nic ho nevytrhlo, seděl tu jako doma v ohnivém dvoře sedal v šeré jizbě u krbu sám, modle se nebo mysle na minulost, na nešťastnou nebožku ženu svou, uvažuje, jak je svět zvrhlý a plný hříchů, zvláště tam v Praze, a duchovenstvo nejvíce, a jak by měl přijíti někdo, jenž by zahřímal všem do duše, jak jsou zaslepeni, jak jsou v hříších, a že přijde a přijíti musí trest boží.

Ten někdo mohl býti jeho Jan, jeho syn, tak si někdy myslíval, maje v tom největší svou útěchu a tajnou radost. Teď si to za pýchu a hřích vyčítal; proto jej Pánbůh potrestal.

Kolem všechen tábor zvučel nejdivnější směsí hlasův. Ale jen jediný vytrhl králova ohnivce z jeho pobožnosti i rozjímání. V jeho oddělení vzhůru zatroubili. Ihned vstal a neohlížeje se hrubě, co se stalo, šel ku svému bělouši, přitáhl uvolněné sedlo, vynesl z baráku dvě smolnice, uvázal je v předu k sedlu po pravé straně, opásal se tesákem a vsedl na koně.

Všecko to učinil rychle, ale vážně; nemluvil, jako druhové z křivoklátského houfu, kteří hlučně sedlali své koně a na ně pak sedali. Dán byl rozkaz, a on ho poslechl. Tušil, že mu nastane práce a těžká; ale byla jeho povinností, od Boha mu určenou, a byla pro zajatého krále, jehož pře byla pravá. Stáliť proti němu neposlušní páni, arcibiskup a všichni velicí kněží, proti nimž on, ohnivec, zvláště pak proti arcibiskupovi, měl takový odpor.

Družina křivoklátská záhy se seřadila, a majíc purkrabího v čele vyjížděla z tábora. Vedle purkrabího jel rudý bradatý man, starý Šíp.

Slunce právě zapadalo.

Tou dobou, když se vedro denní poněkud zmírnilo, prováděl Václav Hodětínský své hosty: starého zemana trocnovského Ješka, svého někdy druha válečného, a jeho celé hnízdo sokolí, tři panice. Těch nové divadlo nikterak ještě neomrzelo, poskytujíc jejich očím pořád něco nového.

Poznali nejbližší okolí stanu jejich přátelského průvodce, zahlédli nejvyššího v táboře po knížeti Janovi, vlastního velitele veškeré válečné výpravy, pana Strnada z Janovic, nejvyššího purkrabí českého království, spatřili také statečnou postavu maršálka králové, pana Jíru z Roztok, a to jak jel na bělouši po boku králova bratra, knížete Jana, zde v táboře za toho parna bez brnění se projíždějícího. Čtyřiadvacetiletému knížeti plavé, dlouhé vlasy na slunci jen zářily i mladistvé zardělé vousy kol příjemné tváře.

Panicové jej zahlédli, an se vítal s nějakým pánem o něco starším, pečlivě oholeným, oděným kabátcem přiléhavým a takovými spodky fialové barvy.

»To je Králík z Buřenic,« vysvětloval Hodětínský, »od jara králův kancléř; také zemanského původu, jako skoro všichni, kteříž jsou kolem krále.

To děl Hodětínský sebevědomě a ne bez chlouby, věda, že to také trocnovskému zemanu polahodí. Ten chutě přisvědčil a dodal:

»Všaktě král ví, na koho se spolehnouti. Tu v ležení to nejlépe zřejmo, kdo s králem a kdo proti němu.« —

Kníže a lesklý průvod dvořanský přejeli a zanikli mezi stany. Hodětínský vedl dále táborem své hosty, míře s nimi k vozům, jemu nejzalíbenějším.

Cestou panicové ještě leccos nového přehlédli, tu tam se bezděky zastavili. Viděli písaře vojenské, jak ten tu dráby v řadách stojící přehlíží, jejich zbroj a samostříly, jak ten tam zase drábům, kteréž tu pa-

desátník, tam desátník osobně před ním ukázal, žold dává, jinde jiný jim ustanovoval ponůcky a varty na dnešní noc.

Minuli také větší oddělení pěší na pochod připravené, proti němuž seděl na koni hejtman jeho zřízený, starší již rytíř, klidný, jako přibitý na koni nepokojně hlavou pohazujícím a ohonem pošvihujícím.

Vedle hejtmana stál na nějakém pařezu bradatý písař vojenský dlouhých knírů, jenž namáhaje se, aby mu všechen houf dobře rozuměl, byl od hlasitého mluvení všechen zardělý.

»Ať žádný z vás včelám nepřekáží ani vydírá, nebo takovým nebude odpuštěno —«

To slyšeli panicové docházejíce. A pak ještě dobře toto, jak kolem šli, jak houfu důtklivě připomínal a vykládal:

»A kdežkolivěk, buďto na přátelském nebo ne na přátelském, kdež se ženy s uzly a šaty vynesou a na nich i při nich sednou, ať jimi žádný z vás nehýbá, ani těm ženám co béře. Pakli jim přes to kdo bráti bude, takový kázán bude jako jiný loupežník. Víte-li — rozumíte-li, jako loupežník, nebo — Však vidíte!«

Písař mávl rukou, ukazuje k šibenici opodál nad stany strmící.

»A kdež potáhnete po přátelském, chalup nevybíjejte, dobytka a koní nezajímejte, a ženy na pokoji nechejte, rozumíte-li — —«

Více z výkladu práv vojenských panicové neslyšeli, nebo Hodětínský je pobídl, aby šli dále, že toto častěji budou slýchati, a že se brzo setmí. I vedl je podél řadu vozového, ukazoval vozy a vykládal o jich kladení a strhování.

Výklad starého bojovníka zemana byl příliš obšírný, i unavil nejprve mladičkého Mikše, pak i Jaroslava. Nejstarší však, Jan Žižka, se od Hodětínského ani nehnul a zraků s něho téměř nespustil poslouchaje s opravdovým účastenstvím, tak že nevěda, získal si tím přízeň zkušeného válečníka.

Zatím mladší bratři sem tam se ohlíželi po ohních, jež počali na mnohých místech u vozův i mezi nimi zažehovati. Slunce již dávno zapadlo, a soumrak se počal snášeti na tábor i všecku krajinu. Než ani v jeho šeru neutuchly ruch a šum v širém ležení. Tu tam se na chvíli ztlumil, když větřík zanášel od Budějovic hlas zvonů, klekání ohlašujících; tu smekli, onde klekli, modlíce se. Ale toho poutišení v obecném hlomozu a hluku nebylo ani znáti.

Všechen tábor nabýval v šeru v záři přemnohých ohňů nového rázu. Dým jejich stoupal u sloupích ku tmícímu se nebi, nebo táhl se místy jako pruh mlhy mezi stany, a s ním šířil se zápach páleného roští a slámy.

Z odlehlého konce táboru ozvalo se troubení, u některého ohně píšťala nebo dudy zaječely.

Tou chvílí seděli trocnovští se svým hostitelem v jeho stanu u večeře, kdež s ním po té také zůstal i na nocleh starý Ješek. Mladí panicové uloženi vedle ve stanu. Měli slámu pod sebou a sedla pod hlavou. Než neusnuli tak hned. Dlouho seděli před stanem pozorujíce ruch táborový.

Mikeš ustavičně litoval, že tu nesmí s bratry zůstati, že musí zítra ráno se strýcem opět na Trocnov. Třeba že tu v táboře nebylo vše, jak si myslil a představoval, přece se mu to líbilo; těšil jej i ten prostý stan, i tvrdé lože i sedlo za podušku, byl rád, že slyší frkání koní, zrovna za stanem uvázaných.

Všechen šum a hluk, troubení, hlasy ponůcek jak je osazovali okolo vozův a ve branách táborových, berouce od každého vozu kromě špižních po jednom drábu, lahodily jeho sluchu.

Jan byl také dlouho vzhůru; uvažoval o tom všem, co byl spatřil a slyšel, o službě vojenské, o vozích, jak bude zítra, zůstane-li u Hodětínského při vozích, nebo pojede-li s některým houfem. Cítě, že jde na něj spaní, začal se modliti, a modle se tvrdě usnul.

XIV.

Stará vladyka trocnovská probudila se na úsvitě První její pomyšlení bylo, jak asi synové v táboře noc strávili a jak se jim tam bude dařiti; a také to, kdyby jen švakr s Mikšem brzo přijeli. O nejmladšího jí zvláště běželo. Pomodlivši se vyšla ven dohlédnout na čeládku. Ještě ani všechno nádvoří neobešla, a již ji od brány volali. Pacholek ohlašoval, že venku stojí tlupa jízdných. Zarazila se, nicméně vyšla bez otálení jim vstříc, nařídivši šafářce, aby šla vzbudit Anežku a říci jí, aby se hned ustrojila.

Četná tlupa jezdců v helmicích, v kožených kabátcích a brni, v kroužkových kuklách pod helmicemi byla z lidu rožmberského. Vůdce, nějaký zeman ve službách páně Jindřichových, vyptával se vladyky přísně, ač beze hrozeb, na královské, viděli-li je tu nebo jsou-li snad na blízku.

Když uslyšel, že do té chvíle tu po vojsku královském nebylo ani potuchy, poručil jezdcům, aby otočili; za chvíli zmizeli zrakům vážné vladyky i čeládky dvorské, před bránu přiběhší.

»Kde se vzali, tu se vzali,« mínila šafářka. »Odkud asi přijeli?«

»Ti jistě celou noc sem tam jezdili po šlaku.*) Nyní se domů vracejí.«

»Jedou k Borovanům.«

Vladyka se vrátila do jizby tím toužebněji sobě přejíc, jen aby švakr s Mikšem se brzo vrátili. Do poledne je čekala najisto. Než poledne minulo, o starém vladykovi a jeho bratrovci ani památky. Ve dvoře šlo všecko nějak zamlkle. Čeládka sklízela z nedalekého pole, zavážela do stodoly; obvyklé však veselí zmizelo nadobro.

»Kdo ví, pro koho to svážíme,« děl starý pacholek, když na poli nakládali; všichni mu přisvědčili.

»Rožmberští tu nebyli naposledy,« mínil kdosi z čeládky.

»Nebyli — a královští tu mohou býti každinké chvíle.«

»Kdyby se tu tak setkali!«

Na ráz umlkli, jak sviňáče mladé, jež povřísla kladlo, náhle vykřiklo, ukazujíc před se k východu, kde na polní cestě nad rybníčky ukázalo se několik jezdců. Hnali jeden za druhým, jen se prášilo, a záhy zmizeli žasnoucí čeládce z očí.

»To byli také rožmberští.«

»Ti jedou od Ledenice. Jistě k Borovanům jako ti ráno —«

»Tady! K Borovanům! Leda ke dvoru.«

Dělník, jenž toto řekl, mínil borovanský dvůr, a všichni s ním souhlasili. Když pak se o tom vladyka dověděla, vyslala mrštného pasáčka, aby zběhna přes pole a louku do lesa, za nímž byl v dolině borovanský dvůr, vyzvěděl, děje-li se tam cosi.

Za drahnou chvíli po té přiběhla Anežka, venku před dvorem na zahrádce meškavší, s novinou, že

*) Stopě.

strýc s Mikšem se vracejí, že je shlédla a poznala po koních. Vladyka nemohouc se již dočekati vyšla ven a vyhlížela s dcerou. Byli to oni. Než užasla i lekla se, když uviděla svého nejmladšího, že má zavázanou ruku.

»Co se stalo?« zvolala úzkostně.

Švakr se jen usmíval, a Mikeš sám se konejšivě ohlásil, aby se nelekaly, to že nic není, jen lehké seknutí.

»Mám z něho radost,« pochvaloval si starý vladyka ubíraje se s ostatními do jizby. »Nedá se a bránil se dobře.«

»A co bylo?«

»I s takovým měšťánkem německým se chytil.« Starý vladyka se uplivl i po polsku zaklel. Teprve v jizbě dovídaly se matka s dcerou zevrubnějších zpráv, jak strýc s Mikšem opustivše tábor v Budějovicích se zastavili, a jak se tam Mikeš zastal nějakého starého sedláka, Čecha — bylo to na nádvoří hospody — z něhož si bohatý synek šašky tropil, vysmívaje se mu po německu i tupě ho; tu se Mikeš ozval, sedláka se zastávaje, a Němec se směle obořil na mladičkého panice.

»Myslil, že se leknu, jak na meč uhodí, ale já tasil také.«

V tom šafář vstoupil oznamuje, že se sviňáče vrátilo a co vidělo.

Starý vladyka zaslechnuv o rožmberských jezdcích, jak je tu po dvakráte viděli, poručil, aby hocha sem k němu pustili. Určený pastoušek vypravoval, že u borovanského dvora stojí mnoho koní a u nich oldnéři, a že jako by na někoho čekali, a že co tam žd lesa se na ně díval, přijeli dva brzo za sebou.

»A odkud —« vpadl mu starý válečník do řeči.

»Ten jeden nejspíše od Čeřejova a ten druhý tou stranou od Újezda.«

»Od silnice oba,« řekl starý zeman, když hocha ven poslal. »Od silnice ke Svinům. Tam tudy potáhne houf královských. Tihle jim vpadnou v bok. A řekl jsem Hodětínskému, aby si chránili bok, když potáhnou na Sviny,*) že budou mít rožmberské v boku od Ledenice i od Borovan. Borovan nic neváží li, jen proti Ledenici poslali. A teď, hle! Aby z toho neměli —«

To mluvil před Mikšem a ženskými, vlastně však více pro sebe. Náhle se rozhodnuv měl se k odchodu, oznamuje, že se brzo vrátí.

Nikdo ho nezdržoval, protože ho dobře znali. Za chvílku vyjel ze dvora a zmizel v tu stranu ku Svinům vedoucí.

»To jistě jede hledat královské, nějakou stráž anebo ty, již jsou v koněberkách, aby je zpravil,« mínil Mikeš.

Stará vladyka všecka vážná, ano zasmušilá, neřekla nic, a také proti jednání švakrovu nic neměla. Než starost se v ní vzbudila, kdyby tak rožmberští o tom zvěděli. Požádala Mikše, aby ruku ukázal; Anežka přinesla měděnici čerstvé vody, aby si bratr vymyl ránu. Ten ruku do vody ponořiv na matčinu žádost šíře vypravoval o té potržce. Doložil, že se musil toho starého člověka ujati, že ten Němec Henslin, nejstarší Sechcenjarův, bohatého kupce, je pyšný, zvláště na Čechy, na sedláky i na zemany, v tom jsa nejhorší ze všech budějovských synkův, a že ten ryšavec po tom českém sedláku div neplil.

»Roztrhli vás?« dodala vladyka dotazujíc se.

---

*) Byly rožmberské.

»Roztrhli, a Henslin utekl z nádvoří někam do uličky. Vyhrnuliť se na něj našinci, nejvíce žoldnéři, a ti by jej byli snad utloukli.«

»To nebudeš teď směti ani do Budějovic,« mínila Anežka.

Mikeš té obavy neměl, a zamluviv to jako událost vedlejší, jal se vypravovati o cestě do tábora, o městě, jak se tam všecko tou válkou změnilo, nejvíce pak a nejživěji o táboře samém, co tam viděl, jak tam nocovali, o strýcových známých, nejvíce ovšem o Václavu Hodětínském, při němž Jan i Jaroslav zůstali.

Že jsou při houfu hejtmana tak známého, přítele strýcova, tomu byla nejvíce stará vladyka povděčna.

Strýc se vrátil až k večeru, pořídil, co zamýšlel. Uhodilť, jak se nadál, na hlídku královskou. Jejímu náčelníkovi oznámil, co se chystá u nedalekého dvora, aby se měli na pozoru, že odtud ten valný houf udeří královským do boku, až potáhnou tudy ke Svinům oblehnout tamější rožmberský hrad. Vůdce jízdného houfce uvěřil tím spíše, když Ješek udal, kdo je, když pověděl o Václavu Hodětínském a různé podrobnosti z tábora.

»Ihned poslal jezdce se zprávou,« dokončil starý zeman. »Bohdá, že dojede v čas.«

»Tak se tu na blízku strhne bitka,« mínil Mikeš. Strýc přisvědčil, a švakrová hned starostlivě pomyslila na oba syny, Jana a Jaroslava, budou-li při tom.

Nebyli. Meškaliť právě na straně opačné, na půlnoc, při jízdném oddělení, vedeném Václavem Hodětínským. Za oddělením tím jelo drahně špižních vozů, na něž chtěli naložiti vše, co vezmou na rožmberském, především pak obilí. Mířili od Budějovic k Lede-

*

nici, hradu mladého pána z Landštejna, jednotníka, panu Jindřichovi oddaného.

Pozdě odpoledne zastavili se, jsouce hosty nevítanými v rožmberské vsi Záluží, na cestě ze Stražkovic do Ledenic. Hodětínský nechav všechen lid svůj ve zbrani, poručil rychtáři, aby po vsi oznámil, že on, Jeho Milosti královské hejtman, pokládá na ně dvacet čberův ovsa a žita a z každého statku krávu, a to když dají a vyplní, že odjede dále s pokojem, ne-li, že dá žoldnéřům páliti.

Rychtář a starší jali se probůh prositi, že obec je chuda a malá, ale neveliký hejtman zaklel na ně s koně, až ještě více ztrnuli a hřbety ohnuli, na chvíli oněměvše.

Zatím Jan, mladý vladyka trocnovský, s bratrem Jaroslavem vyjeli »v jízdu« na rozkaz hejtmanův. Byli při malém oddílu o devíti koních, jemuž Hodětinský poručil, aby se pustil dále po silnici k Ledenici a byl ve stráži, zároveň však aby vyzvěděl, je-li tou stranou někde zbrojný lid rožmberský.

Pojížděli sem tam až do samého večera, na nic podezřelého neuhodivše. Krajina kolem za letního šera byla tichá, jen cvrčkové se s polí hlasně ozývali. Nebe se téměř všecko zaklopilo chmurami.

Jezdci unaveni skoro celodenní jízdou a vedrem, sundali lebky a pověsili je v předu na sedlo, libujíce sobě večerní vánek. Mlčeli, unaveni, žíznivi, plni prachu, jehož prve na silnici měli dost v očích i v ústech.

Brali se širokou mezí potemnělými již poli, těšíce se v duchu, že jedou zpět ku silnici, a tou že se záhy dostanou do vsi, kde druhové po holdu nyní sobě jistě již hoví.

Pojednou všichni zarazili koně a upřeli své zraky v pravo do černé pláně pod zachmuřenými nebesy.

Zahlédlit tam oheň. Vzplanul náhle, prudko a mocně, a živě svítil do tmy. Ale již sebou jako živý hnul, náhle se vytrhl a nesl se ve prudkém honu drahný kus před tlupou žoldnéřskou.

Bylo, jako by chalupa náhle vzplanuvši se rozběhla. A běžela, běžela čím dále, tím prudčeji; oheň planul jako ohromná pochodeň, a plameny jeho plápolaly vzad po větru jako hříva a černý dým u sloupech s nimi vál zanikaje vzadu ve tmě, jakož i jiskry a ohnivé chomáče, jež z plamenů vysoko prskajíce sršely a lítaly.

Za běhutým požárem i kolem nesla se rudá zář, jako ohon řeřavé, planoucí vlasatice.

Žoldnéři shlédnuvše oheň myslili, že to je stoh.

Ale jak se dal do běhu, žasli, a z několika úst ozvalo se najednou:

»To je vůz.«

Byl, a hořely na něm snopy vysoko narovnané, a vezli je koně. S počátku jich žoldnéři neviděli. Až teď, jak se vůz před nimi ovšem ještě dosti daleko mihl, spatřili spřežení zdivočilých koní; bělouš na ruků a vedle něho hnědák, oba v rudé záři, v divokém chvatu, majíce hlavy i ohony vzhůru.

Jen se mihli, a již, zahnuvše, zmizeli, a jen požár, který vezli, ač plameny klesl, plápolal za tmy, unikaje dál a dále.

»To již asi vůz hoří,« mínil rotymajstr.

»Už stojí!« vzkřikli asi tři žoldnéři najednou.

A skutečně. Požár mnohem už slabší náhle znenadání se zarazil.

»To se asi kůň svalil,« řekl Jaroslav.

Dva žoldnéři mínili, že by tam zajeli se podívat.

»Co nám do vozu,« odbyl je rotymajstr. »Ale odkud přijel?«

»Tady je Mysletín,« ozval se mladý Žižka a mávl v tu stranu, odkud vůz prve vyjel.

»Je to ves?« ptal se náčelník.

»Ne, tvrz a dvůr.«

»Zcela o samotě,« dodal mladší panic trocnovský. On i bratr znali dobře mysletínskou tvrz, neboť vladyka její byl jejich dobrým sousedem, k němuž měli jen málo přes hodinu cesty.

»Je rožmberským manem?« ptal se rotymajstr.

»Není, ani v jeho službách,« odvětil Žižka. »Myslím, že to má právě za to.« Mínil oheň. »A tam snad na tvrzi je ještě hůř. Ještě bychom je snad stihli.« Myslil rožmberské.

Vůdce porozuměl a souhlasil.

»Pobídněte koně, a ty nás, vladyko, veď!«

Jezdci vráželi na hlavy helmice, a vytasivše bodli koně do slabin. V čele jel Žižka, k němuž se přibočili rotymajstr a bratr Jaroslav.

Podivný oheň zůstal jim v zádech. Jeli do tmy, strništěm, pak pastvinou, až pojednou před nimi zaleskla se hladina rybníka.

»Jedeme dobře,« zvolal Žižka. »Teď opatrně. Pojedeme svahem dolů.«

Svah nebyl prudký; ocitli se na lučině, pak na hrázi širokého rybníka, za nímž se rozkládaly rozložité koruny stromů, nyní jako by v jedno slité. Těmi místy musili jezdci jeti pozvolna; tu zase bylo možno slovo promluviti. Rotymajstr se divil, že na nikoho dosud neuhodili, a nejvíce mu bylo divno s tím vozem.

»Však my je stihneme ve dvoře nebo ve tvrzi. Jistěť,« mínil Jaroslav. »Ti se nás nenadějí —«

»Stůjte!« zvolal náhle Žižka, jako by sám byl velitelem, a zarazil koně. »Poslouchejte!«

Všichni se zastavili a naslouchali. Temný křik doráželi sem od nedaleké tvrze nebo dvora, jichž dobře nebylo rozeznati. V tom se tam pod košatými stromy počala světla míhati, a ozvaly se hlasy opodál. Blížily se a kvapem. Uzřeli dvě ženské postavy, které nyní zděšeně vykřikly, stanuvše jako ohromeny, když pojednou jezdce spatřily. Jaroslav zajel k nim volaje, aby se nebály, jsou-li z tvrze, že jim jedou na pomoc. To vydalo a ještě více to, když udal, kdo on sám.

Prchající byli z čeládky mysletínské. Od nich dověděli se divných věcí.

Mysletínští sklízeli na nejzazším poli, poblíž lesa, a že spěchali a chtěli všecko dokončiti zůstali tam až do tmy. Vladyka dohlížeje meškal tam také. Obilí bylo ještě na dva vozy. Jeden už odváželi, druhý byl skoro naložen. V tom vyrazil houf lidí z lesa na ně, několik na koních, ostatní pěší, ale všichni ozbrojeni, a ti že přepadli všechny, vladyku nejprve, svázali všechny a hnali je do dvora.

»Mne také,« doložila vypravující.

»Nikdo neutekl?« ptal se rotymajstr.

»To nevím —«

»Byli to lidé panští, Rožmberského pána?«

»Toť, kdo jiný —«

»A co se dělo dále?«

»Zavedli nás do dvora; tam se dostali snadno.«

»Jak je s vladykou, s tvrzí? —« vpadl jí do řeči Žižka.

»To já nic nevím. Nás zavřeli do stodoly, ale já a tu Dorota vykroutily jsme ruce z provazu a utekly dsme ven —«

»Ale stodolu zavřeli —«

»Vrata, ale o dvířkách nevěděli, a pak nějak tuze pospíchali.«

»A nás ženských se tak tuze nebáli —« dodala Dorota, sbírajíc se ze svého polekání.

»Pospíchají,« děl Žižka k rotymajstrovi a potrhl uzdou.

Rotymajstr se ještě ptal, kolik jich asi bylo, když z lesa vyrazili.

»Ó houf, valný houf —« ujišťovala ustrašená děvečka, ale mladý vladyka mínil, že ve straších počítala, tu že počet vždycky hrubý. Vyjel, ostatní pak za ním. Vyděšené ženské však nedaly se za svými ochránci, nýbrž utekly se, když jezdcové zajeli, na hráz rybníka poblíže místa, kde vysoké rákosí šustělo v nočním větříku, slibujíc bezpečný útulek, když by mělo trhnouti zle.

Prozatím však byly jisty a proto zůstaly na hrázi, hledíce za jezdci a ke dvoru. Náhle sebou trhly, neboť tam, kde se černaly koruny rozložitých stromů, pojednou prosvitlo rudě, zlověstně, a již zbarvily se stromy ohnivou září, již jí i okolí prosvitlo. Hořelo. Dvůr byl v plamenech.

Ty osvětlily také tvrzku vedle něho opodál stojící. Byla neveliká, úzká, zdí sešlých, a příkopec měla nevalný, jako by dvakrát překročiti mohl. Bylo na ní zřejmo, že majitelé příliš spoléhali na pokoj po léta v Čechách panovavší. Opevnění její hrubě zanedbáno. Jen nové kolí na náspu, nedokončené, a rovněž rozdělaný srub na sešlé vížce nevysoké nade vraty svědčily, že nynější vladyka dostal strach z pověstí válečných a pamatoval na bezpečnost.

Ale již pozdě. Prve sám pomohl nepřátelům vlastní své tvrze dobyti. Jak jej z večera na poli jali, přivedli ho před tvrz a pohrozili jeho rodině, neotevrou-li, že vladyku před tvrzí zabijí a dvůr zapálí.

Ve tvrzi se toho lekli. Byla tam manželka vladykova, dcera, nemocný syn a kromě staré služebné jediný

pacholek. Ti na hájení nemohli pomýšleti. Žena vladykova poslechla, trnouc o muže, o děti; u nemocného zůstala sama, mladičkou dcerku zavřela do klenuté komory. Nadála se zlého, bylo však hůř nežli myslila. Nepřítel začal nemilosrdně po tvrzi drancovati; náčelník hrozil zajatému vladykovi i jeho ženě smrtí, nepovědí-li, kde mají peníze, a nevydají-li všech klenotův.

Náčelník v kapalínu a v předním kuse, všechen zarostlý, jemuž ostruhy při každém kroku silně drnčely, nadarmo nehrozil. Ještě s větší hrůzou hleděla vladyka na jeho druha, velikého, silného chlapa, ve přiléhavých nohavicích někdy rudých, mocné hlavy na mohutném, zrovna býčím týle. Byl piknosý a šilhal a pořád hlavou třásl, drže sekeru v ruce.

Vladyka, dobrý padesátník, lysé hlavy a dlouhých knírů, marně ujišťoval, že žádných peněz na hotově nemá; marně prosila vladyka, stojíc u lože nemocného syna, aby měli s nebohým slitování. V tom vedle ozvaly se rány do dveří. Vladyka vykřikla zděšením — To bylo do klenuté komory, kde dcera zavřena!

»Na něco uhodili!« zvolal náčelník bušením i výkřikem upozorněn. Jen dořekl a již byl třesohlavý u prahu.

Ale v tom dva chlapi vcházeli, vedouce mladou dívku, strachy bledou, vyděšenou. Jak zhlédla matku, chtěla se vytrhnouti a k ní skočiti; ale dráb, jenž ji držel, tak jí smykl, až na podlahu sklesla.

Do jizby zaléhl pokřik. Strhl se náhle a zněl pustě. Náčelník přiskočil k oknu, jeden z chlapů ven vyběhl, a již se nevrátil. Venku se něco sběhlo. Náčelník — Vítek, někdy pivovar — poručil třesohlavému, aby tu hlídal; sám druhý vyrazil kvapně ven. Třesohlavý, Hvězdář, postavil se u dveří a šilhavým pohledem hleděl do okna naslouchaje: vyděšené však vladyce a její chvějící se dcerce, která u lože nemocného

bratra k matce se přitulila, se zdálo, že ten ošklivý pohled děsného toho chlapa tkví na nich.

A skutečně, když vladyka chtěl přistoupiti ke svým, Hvězdář na něj zahřměl, aby se ani nehýbal; a při tom pozdvihl sekeru. Vladyka nebyl spoután, ale měl holé ruce; musil poslechnouti a marně skřípal zuby. Mdlé zastenání nemocného v ten okamžik zaniklo v hluku, jenž se na dvoře rázem vzmohl jako náhlá bouřka.

Hvězdář stál jako na trní. Venku byl nepřítel, a ty tu zemanské lidi jen tak nechati — Dlouho nerozvažoval. Sevřel pevněji topor své sekery, již ji chtěl pozvednouti na ženské strachem mroucí, na zemana hněvem a rozčilením bledého, aby neužili nenadálé pomoci. Ale v tom zrovna za ním ozvalo se řinčení zbraně a vřava pusté bitky, a v ten okamžik také prosvitlo.

Rudá zář padla do jizby zrovna na lože pod nebesy, na matku a dceru v úzkostech se objavší, skleslé na kolena, schýlené tělem k nemocnému, na vladyku, jenž k nim přiskočil.

Zář jasněla rázem, a již také u dveří bylo v ní jasně viděti tuhý zápas. Hvězdář se tam divoce sekerou oháněl proti nepříteli, jenž dříve sem vnikl, nežli mohl sekerou udeřiti na zemanskou rodinu. A pojednou dostalo se mu ještě nového protivníka. Starý zeman, jak byl jen lehkou sukní na pole oděný, vyskočil v tom na truhlu a strhl se zdi meč tam visící.

To rozhodlo. Hvězdář se pojednou zapotácel a skácel se jako veliký strom, a krev jeho barvila podlahu zemanské jizby. —

Dvůr hořel. Hasiti v tom zmatku nebylo možno. Se dvorem skoro všecka úroda brala za své. Ale na tvrzi ztráty této v ten okamžik tak nevážili. Běželo jim do nedávné chvíle o život. A ten zachráněn.

Škůdcové zahnáni anebo pobiti nebo zjímáni.

Hvězdáře, sotva že boj skončen, vytáhli žoldnéři jako zdechlou šelmu za nohy, až se mu hlava o prahy otloukala, ven na dvorec, kde rotymajstr přehlížel zajaté a vyslýchal je.

Stáli před ním kabelatý, černý Jeněk Žíla, jemuž před časy v Praze oko vyťali, Vítek pivovar, jemuž nejen zbraň jako všem odňali, nýbrž také helmici a přední kus. Vedle něho stál Chunc Němec, všechen sklíčený a do kolenou skleslý, a ještě dva z oněch pěti, kteří se s rotou Vítkovou nedávno byli spojili v osamělém mlýně u dobrého »příjemníka«.

Opodál ležel Jan Hřebínek v červené sukni nadobro zabitý, a vedle něho jeden z dotčených pěti. Teď k těmto mrtvým přivlékli Hvězdáře, dosud však dýchajícího.

Rotymajstr s Vítkem, patrným všech vůdcem, nemohl nic pořídit. Někdejší pivovar vydával sebe a lidi své za žoldnéře rožmberské a žádal, aby s nimi jako se zajatými bylo nakládáno. Ale šafář dvorský, jenž vysvobozen byv, ode dvora sem do tvrze přiběhl podívat se, jak je s rodinou vladykovou, dosvědčil, že tato rota, když je na večer na poli přepadlo, vydávala se za královskou, za žoldnéře Jeho Milosti bratra králova.

Oznámení to popudilo královského rotymajstra nesmírně. Obořil se na zajaté jako hrom a hrozil tak, že Chunc Němec nedbaje zuřivých pohledů Vítkových vyznal, že nejsou rožmberští ani královští, ale že jsou chudí lidé, kteří chodili po lesích, většinou ze zboží rožmberských uteklí, kde nemohli obstáti pro veliké útisky panské. Jak se rotymajstr dále vyptával, odpovídal a vyznal hned na místě a bez mučení, že jich bylo dvanáct, a že ani na tvrz nemyslili, alespoň on že o tom nic neví, že jen trochu koní chtěli aby

nebyli opěšalí. Měli ť jen dva z nich koně, tu Vítek pivovar a Hřebínek, a když tak viděli mysletínská spřežení —

»Tak jste je vzali a lidi jste svázali. A kdo zapálil ten vůz?«

Vítek sebou škubl, ne leknutím, nýbrž zlostí, že ten hořící vůz je prozradil, jak se hned dovtípil. Chunc, na nějž zase rotymajstr uhodil, nic nevěděl, ale vyslovil své domnění, že to byl asi Tlačisvět, ten že tak rád zapaluje a v požeh dává, i tam, kde by ani neměl, že se nemůže ani udržeti.

»A dvůr — kdo ho zapálil?« zvolal vůdce královských žoldnéřův.

»To jistě také on, Tlačisvět; já alespoň ne, a žádný z nás, my byli tu, a on, Tlačisvět a Tvergl a Škouda, ti byli ve dvoře u koní a hlídali.«

Zjistilo se pak, že tomu tak jistě bylo; ryšavý Tlačisvět a Tvergl Němec s raněnou rukou a Škouda ujeli na ukradených koních, když postřehli dav jezdců tak z nenadání na pomoc přikvapivší, a tu také asi ryšavý, nežli ujel, v tom zmatku snadno založil.

Zatím oba panicové trocnovští meškali v zemanské jizbě, stojíce s vladykou poblíže lože nemocného panice. Tam také vladykova manželka seděla, skleslá na nízkou židli, všecka ještě od sebe strachy, jež přestála, i zármutkem nad zničeným dvorem. Dcerka její, dívka sedmnáctiletá, příjemného líce mírného výrazu, zděšením také ještě rozechvěná a pobledlá, spíše se sbírala nežli matka. Sklánějíc se k bratrovi dotazovala se ho starostně, jak mu je, není-li mu hůře.

Panicové jednali s vladykou. Mladší jej zval, aby opustiv tvrz zajel s rodinou k nim na Trocnov, že tady při spaleném dvoře by měli nedobré bydlo, zvláště nemocný.

Vladyka váhal, než bylo zřejmo, že není zcela proti tomu návrhu; mínil, že by alespoň rodina tam mohla. Než mladičká dcera se po něm obrátila.

»My tě tu samotného nenecháme!« zvolala.

»Já tu musím zůstati, kdož by —«

»Tak my také — Bez tebe nepůjdeme.« Řekla to tak živě a rozhodně, že až panicové byli překvapeni. Oddanost dceřina se jim líbila.

V tom rotymajstr vkročil do jizby, oznamuje, že je po výslechu. »A div že jsem jich uchoval, že jich neroztrhali,« dodal. »Čeládka i moji jsou rozzuřeni na ty lapky a loupežníky. Měli by ovšem hned býti káráni. Ale ta sběř musí do tábora, ať tam naši uvidí, co vyváděla ve jméno naše.«

I vypravoval o loupežnících, o jejich vůdci a vše, co výslechem zvěděl, jak všecko navlékli, jak na poli zapálili i tu, a že jich několik přece prchlo.

Mysletínský vladyka naslouchaje zatínal pěst, a zaklel hlasitě a pohrozil, když manželka jeho uslyševši, že několik těch lotrů uprchlo, starostně podotkla, nevrátí-li se, aby se pomstili.

»Jen ať přijdou!« zvolal vladyka. »To by nebylo jako na poli — pak —« a tu pohleděl ven nedomluviv a upřel zraky na zničený dvůr, z jehož ssutin ještě dým se valil i plameny sem tam vyšlehovaly.

Jaroslav položeptem rotymajstrovi i bratru pověděl, že by tu měli zůstati alespoň až do rána; než náčelník nesouhlasil. Pravil, že do rána musí býti zase ve vsi, dokud tam je Hodětínský s lidem; zde na tvrzi že bude pokoj, ti lotři že se jistě nevrátí, a jinak on se svým lidem že by tu bez toho nic nezpomohli.

Když se panicové loučili, oznámil Jan mysletínskému vladykovi, že ihned ještě pošle Janka pacholka

na Trocnov, aby tam oznámil, co se tu stalo, aby sem přišli sousedsky na pomoc. Starý vladyka poděkoval mu ruky tisknutím, a dcera jeho vděným pohledem.

Když vyšli ven, upřímně se rozžehnavše, zastali na nevelikém nádvoří žoldnéře i čeleď v jednom chumáči. Shlukliť se nad mrtvým Janem Hřebínkem a jeho druhem. Šacovali je hledajíce u nich peníze. Když je obrali, uhodili na Hvězdáře, jenž opodál za mrtvého ležel. Ale jak ho obraceli, postřehli, že ještě je živ. Čeleď i žoldnéři, jako by vztekem jati, obořili se na něj. Panicové s rotymajstrem přibyli právě v ten okamžik, když třesohlavého loupežníka dorazili.

Na rozkaz vsedli žoldnéři do sedel; četa královských vyrazila ze tvrze.

Nebe na východě bledlo. Zsinavý pruh tam prosvitoval. Krajina však kolem byla dosud v hustém, ranním šeru, jímž probleskovaly na spáleništi sem tam plaménky, a jímž šířil se dým a zápach požárový.

Jezdci měli nyní lepší cestu nežli prve polem a lukami. Ač ještě více unaveni nežli z večera, byli čilejší nežli oné doby. Hovořili o nenadálé bitvě, v níž tři z nich utržili lehčí poranění, o loupežnících, které spoutané, provazy svázané měli mezi sebou, vedouce je do tábora; tepali je posměšky i pěstí, pobízejíce je, všecky už unavené a ztýrané, bez milosrdenství do kroku. Také náčelník v předu před houfem živě hovořil, a to s Jaroslavem. Jelť starší panic skoro pořád mlčky vedle nich.

Drahnou chvíli meškal v duchu u vyžehnutého dvora, v zemanské jizbě a živě mu na mysli tanula vladykova dcerka, její pohled, její tvář; i hlas její mu ještě zněl, jak odpověděla, že samy na Trocnov nepůjdou, že otce samotného nenechají. Znal ji už dříve,

několikráte ji viděl, ale nikdy si jí, mladičké dívky, tak nepovšiml jako dnes.

Pojednou ho vytrhl z myšlének hlas trouby. Zněl z nedalekého již Záluží. To Václav Hodětínský dává »vzhůru« troubiti v opanované vísce, jejíž matné obrysy bylo viděti v ranním šeru mezi silhouettami stromův.

Jezdci pobídli koně i zajaté lapky do kroku.

XV.

Požár osamělého dvora mysletínského nebyl té noci jediný. Na zatažených, chmurných nebesích chvělo se v různých stranách několik záplav. Všude, kde je pozorovali, neptali se, jak asi oheň povstal. Věděliť, to že všude vojna v požeh dává. Ale všude trnuli a děsili se, zvláště na hranicích rožmberských panství, nejbližších vojsku královskému.

Byltť toto všecko jen počátek. Zlověstné ty záře ohlašovaly, že toto pálení ještě nic není, žeť teprve bude. A co oheň nezničí, to rozchvátí ruka žoldnéřská. Toho se děsili.

V trocnovském dvoře už za dne, zvláště pak odpoledne, byli v nemalém napjetí. Čekaliť opodál nedaleko dvora, na silnici, srážku královských s rožmberskými.

Starý vladyka Ješek se nemýlil, a ten z čeládky, kterého vyslal do lesa, k silnici, přinesl mu chvatně zprávu, jak houf královských se tu opravdu utkal s nepřítelem a jak se hrozně sekají, že až strachy utekl, boje se a nemoha na to hleděti.

Později po té přiběhl opět pastoušek z druhé strany, z lesa, v tu stranu k borovanskému dvoru, jak tam už před tím hlídal a pozoroval rožmberské jezdce šikující se, aby přepadli královské. Nyní novinu

přinesl, jak kolem zpět od silnice k témuž dvoru a dál ani se tu nezastaviv̌še k Borovanům uháněli, ne v houfu, ale jako stádo, a mnozí bez helmice, na koních jako by splašených cestou, necestou.

Starý vladyka si pohladil spokojeně kníry.

»Dostali —« pravil ku švakrové. »Má zpráva došla královských asi v čas. Teď už potáhnou bez překážky ke Svinům, a rožmberští v těchto našich stranách všude ustoupí. Musí. Hloub, na poledne.«

»I od Borovan?«

»Jistě. Sice by je tu zaskočili. A my teď budeme míti od nich pokoj.«

»Teď, ale pak! Po válce,« mínila vladyka.

»Pak budou ran plní, že je pyšný pán krumlovský sotva snese. Z toho nebude strach.«

Srážka se stala před večerem. Když se setmělo a připozdilo, postřehli trocnovští velikou zář na půlnočním nebi. Všichni na ni přede dvorem hleděli, ustrojení jako za dne. Nemělť nikdo na spaní ani pomyšlení a pak se báli všelikého překvapení.

Nyní hádali, že to asi Záluží, panská ves, hoří. Šafář však a pak i sám vladyka usoudili, že je to dál, to že by mohla býti mysletínská tvrz nebo její dvůr.

»Ale pak — je-li to —« děl starý vladyka zamyšleně, »to by ji rožmberští zapálili. Královští jistě ne. Že by snad od Lodenice — a tam v tu stranu jsou naši. Byla-li bitka, ustoupí-li —«

Úvahy ty polekaly jen vladyku i Anežku, myslící ustavičně na Jana i Jaroslava. Dívka, halíc hlavu, ramena i ruce rouchem, slabě se třásla, chladem i strachem; vladyka, majíc ruce sepjaty, hleděla vážně, zachmuřeně na rudou záplavu nad zčernalým lesem na půlnočním nebi.

Teskno bylo kol osamělého dvora lesy obklopeného; teskněji však na cestách i stezkách za lesy, na

jih hloub do panství rožmberských vedoucích, zvláště na úsvitě. Hemžilyť se prchajícím lidem.

Počaliť královští žoldnéři na rožmberském hubiti. Všude pokládali na rožmberské poddané nesčíslné čebry obilí i drahně dobytka; a když dostali, nedali listu holdovního ani znamení pálení. A tak sotva že odešli, mohl hold na novo před se jíti, když by nový houf královských přitrhl.

Protož ti, co ještě něco měli, prchali, aby zbytek uchránili. Všude na všech cestách bylo plno selských vozův a vozíků s obilím, peřinami, starými lidmi a dětmi; místy až nemohli dále. Za vozy a vedle nich vedli dobytek, brav, skot i koně, aby je v bezpečnějších místech u sousedů nebo v lesích ukryli a přechovali.

Všude na jih od Budějovic, od hranic zboží rožmberského, od Borovan až po Vltavu byl ten ruch a zmatek od prchajících. Ranním jitrem a pak za dne ozývala se v těch stranách všude směs pustých hlasův, křik, tam pláč i klení, a v ně mísily se řev a bučení skotu i řehtot koní.

Ženy plakaly i modlily se nebo děti konejšily, a samy zarudlé, zpocené, div že neklesaly pod tíží různých uzlův.

Jak dále na jih různými stezkami a cestami uprchlíci se brali, tak rostly zmatek a strach, běžíce před nimi. Všude poddaní naříkali, že jim nikdo není ani raden ani pomocen.

Všude si stýskali na »pána« krumlovského, že se může na to dívati, jak je chudina hubena, že jen na sebe, na své hrady a tvrze pamatuje, ale na lid že nikterak. Žoldnéřů jeho tu tam dosti viděli. Začasté jim, hrubě pospíchajícím se vším všudy, s dobytkem i s vozy musili ještě ustupovati a s cesty jíti.

Hnalyť se ozbrojené houfy pěší i jízdné na sever ku hranicím panství, aby buď královské zdržovaly zálohami a přepadáním, nebo aby sesílily tu neb onu posádku hradskou. Žoldnéři chvátajíce nic lidu nedbali, ano mocí si cestu dobývali; bili vesničany nebo plochými meči je tepali a rozháněli, kdekoliv nastala na cestě zácpa a tlačenice.

Před prchajícími strach šel a rychlí poslové uháněli. Jeli z různých stran: od Budějovic, od Ledenice i Borovan a Svin Trhových, od Velešína i Menštejna, a všichni na Krumlov oznámit, že královští na všechny strany po celé šíři vyrazili, že všude holdují a pálí; nebo jeli donést od toho neb onoho purkrabí list s prosbou Jeho Milosti panu Jindřichovi, aby nemeškal s pomocí nebo s vesnicemi, zejména v listu vypsanými, které buď královští holdovali nebo v požeh dali. V seznamech těch byl už také nejeden panský dvůr s plnými stodolami i vysokými stohy.

A již také kvapil ke Krumlovu posel, nesoucí zprávu o nešťastné srážce panského houfu na silnici ke Svinům vedoucí, zejména o tom, že mnoho z nich bylo pobito, a drahní pacholci zajati a odvedeni jsou do Budějovic.

Byly to samé zprávy Jobovy a na samém počátku války tím horší. Všude si o tom povídali, lid i zemané, že krumlovskému pánu a ostatním z jednoty bude teskno; toho se nenadáli, že králi se podaří ze zajetí podati o sobě zprávu, a že se ho mladší bratr zhořelecký kníže, tak ujme, a že se mu podaří sehnati tolik vojska, dobrých patnácte tisíc. Rozumní také počítali, že na to pan Jindřich nevystačí, třeba že jeho pevné hrady zdrží mnoho vojska královského; ostatek že před se dále na Krumlov nebo na Hradec potáhne.

Jinak si tušili v královském táboře. Tam bylo hlučno a veselo, zvláště když docházely zprávy, jak

rožmberští nejprve na silnici ku Svinům a pak i jinde rozprášeni, že královští na všech stranách postoupili a postupují na rožmberské půdě. Nežli zprávy do tábora a pak táborem přešly, během rostly nadmíru; dle nich přibývalo štěstí královským ustavičně, víc a více.

Všude tomu věřili, neboť nepřicházely jen holé zprávy, ale hojné také vzatky z rožmbershého a kořist nemalá z holdů. Vozy plné obilí, sena, slámy a v ten čas také nevymláceného obilí dojížděly řadami do tábora, provázené pěšími nebo jízdnými žoldnéři. Vedle vozů pak nebo za nimi hnali vesničané, násilím donuceni, tu kusy skotu, tam stáda bravu, začasté svůj majetek. To všecko tábor pohltil. Otrhaní, vyděšení sedláci s tajeným zármutkem viděli, jak majetek jejich se tu rozchází, jak plod jejich těžké práce a jejich potu zbůhdarma se tu kazí a hubí. Stlalit žoldnéři nevymláceným obilím a nic se nebáli Pánaboha, aniž dbali steskův a vzdechů sedláků nad tím zpuštěním trnoucích.

U stanův a mezi nimi i na placech bylo ustavičně veselo, zvláště tam, kde v některém houfu měli již vlastní kořist, ukládajíce ji a hromadíce ke konečnému bituňku.

Martinu Tkaničkovi se ten veselý a rozmanitý život líbil. Byl rád, když měl cestu z Budějovic, kde bydlel s Donatem Osvětlem, do tábora a když se tu mohl pozdržeti. A pozdržel se vždy, i když svou věc vyřídil.

Posledně byl vyslán, aby se podíval na starého ohnivce, co s ním je. V oddělení křivoklátském ho nezastal. Bylo tu jen několik žoldnéřův u stanů zůstavších. K nim právě toho dne přibylo několik raněných, které sem dovezli s pole. Od těch dověděl se Martin Tkanička, že již houf křivoklátský měl po-

tyčku s rožmberskými, že postupuje k Velešínu hradu, a že ohnivec pálí všude jako divý.

Martin trnul nad odvážností ano divokostí starého muže, jenž, jak raněný žoldnéř sám ne bez údivu vypravoval, pouští se všude napřed. Nejprve si na vůdci, purkrabím, vyprosil, aby ho dal mezi koněberky v čelo, a když mezi nimi byl, že se pouštěl a pouští na svém bělouši ještě dále před ně, začasté sám a sám, a že hubí a pálí, vyhledávaje přede vším dvory páně Jindřichovy a jeho samoty a mlýny, ale že ani jeho vsí nešetří, a stohů panských že už popálil jako krtčích kopečkův.

»Nejraději by sám Krumlov zapálil,« mínil žoldnéř, »a nemůže se již dočekati, aby se tam alespoň hodně na blízko dostal. A on se dostane. Bojíť se ho všude jako rudého čerta. Ale jak zpátky! Padne-li rožmberským po rukou! A jak by nepadl, když je tak odvážný, zrovna slepý. Pak mu ani Pánbůh nepomůže.«

Martin Tkanička upřímně souhlasil; zároveň užil také té příležitosti, aby si u žoldnéře váhy dodal, vykládaje, proč to králův ohnivec dělá, že k vůli zajatému synovi, aby se krumlovskému pánu za něj vymstil. A hned byl v tom, jak on s tím zajatým synem ohnivcovým krále zachránili, jaké kousky čaroděj Žito tenkráte vyváděl.

Pro ně zapomněl na spiknutí a jen o Žitovi vypravoval, budě upřímný, veliký úžas žoldnéřů. Pak mu posluchačů znenáhla přibývalo. Kolem dlouhého, tenkého Martina v rudých nohavicích a ve tmavozeleném kabátci přiléhavém shukl se houfec bradatých žoldnéřův, poloustrojených i také ozbrojených tak, jak se ze sousedních stanů sběhli. Martina to nemálo těšilo, zvláště když toto své hrubé auditorium rozchechtal povídkou, jak Žito prodal pražskému pekaři

prasata, a jak se pekařovi proměnila ve víchy slámy, když je do vody vehnal.

Než chechtot rázem utichl, jak někdo v pozadí, právě přiběhnuv vykřikl:

»Už visí!«

Na ten hlas nastaly šum v posluchačstvu a živé hnutí. Což byl nyní žoldnéřům Žito a jeho kousky! Táborová šibenice měla první své viselce. Ta novina zajala všechny. Rokovali o ní, dotazovali se a mnozí se také odtud rozběhli podívat. Tkanička s nimi. Záhy spatřil před sebou, jak zahnul z oddílu křivoklátského na hlavní ulici táborovou, ale ještě drahný kus, šibenici a na ní několik těl. I přidal do kroku, a kde byla tlačenice, statečně lokty v pravo v levo vesloval, krk natahuje a oči od neočekávaného divadla neodvraceje.

Tak dodral se posléze na blízko šibenice, a tu vyrozuměl z řečí žoldnéřů, stojících v tlupách a skupinách, že ti tam nahoře na trámě, bosí, polosvlečení, prostovlasí, jsou loupežníci, kteří za královské dráby se vydávali a na jejich vrub holdovali. —

Viseli tam zarostlý Vítek pivovar, vůdce té roty. Jeněk Žíla, kabelatý, černý, s vyťatým okem, vedle něho ještě dva a poslední Chunc Němec, jemuž nic nezpomohlo, že hned na tvrzi mysletínské i pak při novém výslechu Václavu Hodětínskému se ze všeho upřímně vyznal.

Žoldnéři se na ně jako na divadlo dívali: ti tupě, ti klnouce mrtvým, že jim to patří, proč loupili na jméno poctivých žoldnéřů. Jiní se dotazovali, jak ty lapky dostali, jinde o tom někdo právě vypravoval.

Martin Tkanička se záhy do syta nadíval. Nebylo mu u šibenice volno, a proto se odvrátil snaže se, aby se co nejdříve odtud dostal. Směr cesty udaly mu

zvuky, opodál se ozvavší. Tam někdo vesele a dost uměle pískal, a někdo hrál při tom na housle. Jak se Tkanička žoldnéři protlačil, zahlédl u velikého stanu skupinu drábů kolem hudce a pištce.

A právě nad tímto Tkanička užasl.

Pištěc, pískající na flétnu, byl oděn jako chudý člověk; sukni měl jednu záplatu. Obstarožný ten muž prokvetající, kadeřavé hlavy, krhavých očí, všecek bídný, seděl na nějakém soudku a hrál veselou notu, kterou mladší hudec doprovázel.

Martin Tkanička s něho oka nespustil a čekal i drahnou chvíli, až pištěc vstal. Ten vybrav do sešlého klobouku beze střechy něco drobných penízků, bral se odtud. Jak vykročil, bylo zřejmo, že napadá; byl klecavý na levou nohu.

Králův sluha čekal na toto znamení. Už nepochyboval. Vykročiv za pištcem zastavil ho a — zarazil. Než pištěc se ihned vzpamatovav, odvětil Tkaničkovi na jeho otázku, že ho nezná, a chtěl dále jíti. Ale jak mu Martin připomenul, že spolu před nedávnem jednou v krčmě hráli, a pak to, jak se shledali v osamělém brlohu loupežnickém, Mařík přestal zapírati a počal — prositi. Bezděky pohlédl na šibenici v pozadí a pak plachým zrakem kolem sebe. Vyváznutí jemu klecavému člověku tu v tom mraveništi nebylo. Prosil Martina především, aby tak nahlas nemluvil, a hned se dušil, on že s nimi nebyl, však že vidí, že tamhle visí —

»To jsou oni?!« zvolal Tkanička žasna.

»Jsou — a já — já jen z donucení s nimi —«

»A kde je ta ženka?«

»Ta, pane zlatý — o té ani nevím.«

Mařík, hudec, všecek pokorný a ponížený jal se vzpomínati na onen strašlivý večer a dušovati se, jak

tenkráte Martina litoval a jak ho k sobě zval, a že si hned, jak ho spatřil a poznal, že spolu před tím v krčmě hráli, umínil, že mu pomůže, a Mareta že byla při tom.

Martin to vše velkopansky poslouchal, tváře se tvrdým a nedávaje na sobě znáti, že si hudce zachoval v dobré paměti, poněvadž se k němu, k Martinovi, v tom pelechu lotrovském měl ze všech nejvlídněji.

Jeho strojená ledovost a přísnost se viklala, když Mařík pokorně a zároveň lichotně se vyznával, že si tenkráte v duchu řekl: »Tohoto sličného, urostlého panice a hudce znamenitého bylo by smrtelná škoda. Tomu pomůžeš.«

»A což ten černý, víš, ten lotrovský bakalář?« zprudka se zeptal Martin.

»Dušička, ta šelma — ta sběhlá partéka,« odpovídal Mařík, a za těmito jeho málo lichotivými slovy nešla dál také žádná chvála. Tím si dobře sloužil. Však to na Martinově tváři četl; i jal se znova prositi, že je člověk starý a mrzák, že má ženu a děti, a že pro kus chleba a ze strachu a z donucení šel mezi ty lotry zahrát jim a vydělat si nějaký groš. —

Napadaje na nohu, jda všechen pokorně skrčen a zkroušeně mluvě dostal se s Martinem na kraj táboru. Tkanička byl pořád na oko neoblomný, míně, to že jen tak nejde. Ale na kraji tábora se zastaviv, pohleděl přimhouřeně na klecavého hudce, jehož mu bylo líto, a milostivě řekl:

»Kdybys byl Dušička, už bys na mé slovo visel. Ale žes hudec — abys věděl, dám ti milost. Ale se mnou půjdeš!«

Mařík děkoval vřele, pokorně hřbet ohýbaje a ujišťoval, že půjde milerád, kam jen panic ráčí. »Panic« si v duchu liboval, jak ho dostal, jak se doktor

Osvětlo bude divit, až mu toho s floitnou přivede, až poví, že tento hudec vše kolem dobře zná a že by mohl poraditi stran Jana Ohnivce.

Ale když se u města dostali do tlačenice vojska a vozů, ztratil se Mařík v tom zmatku svému »panici«, nic se neohlásiv. Ten se pak po něm nadarmo sháněl.

»Že utekl, mizera klecavá!« děl si v duchu Martin Tkanička. Měl rázem po radosti z toho, »že to tak vyvedl, a že se bude doktor Osvětlo diviti.« —

XVI.

Pater Amand, mnich františkánského kláštera v Krumlově, bral se ze svého kláštera nahoru na hrad páně. Býval tam nyní častěji a chodil tam rád, protože se tam skoro pokaždé nějakých novin dověděl, třeba ne veselých, nýbrž vážných, ano smutných. Než byly to přece jen noviny, a těch malý, starý a vrásčitý, hubený, čilý však mnich byl každé chvíle velmi žádostiv, a válečný, bouřlivý čas přál mu jich hojně.

Ustavičně chodila zpráva za zprávou a někdy kolik najednou, jak královští všude hospodaří, jak drancují a holdují, jak lid odevšad utíká. Pak ho již v samém Krumlově zahlédli. Přiběhlo tam uprchlíků selských se všech stran, mužských, ženských, mladých, starých, mnozí nic, mnozí jen málo uchránivše.

A co den jich přibývalo. Všichni hledali ochrany pod mocným hradem svého pána. Špatně však pochodili. Sotva že si tu oddechli, již hradní lidé je odtud pobízeli, že v městě je plno, aby se hnuli dál a jinde hledali si útočiště, tu že je nutno místa pro zbrojný lid.

A tak musíli uprchlíci odtud. Pater Amand byl vždycky mezi nimi, když noví přibyli, aby se dověděl novin. On nejlépe slyšel jejich nářky na královy žoldnéře, ale i na pana Jindřicha, do čeho je přivedl, že se králi protiví, to že on všechnu tu bídu způsobil.

Nářek ten a stesky byly pronikavy, nahoru však na hrad ku samému pánu přece nepronikly. Pater Amand sám toho byl svědkem, jak pochodilo několik rychtářů, kteří se odvážili nahoru k purkrabímu, aby je zavedl k Jeho Milosti pánu, že ho budou prositi, aby se nad ubohým lidem smiloval a nedal hubiti všech krajin kolem, aby těm zádavám a tomu krveprolévání nějak přítrž učinil.

Rychtáři mluvili pokorně a prosebně a bylo mezi nimi několik šedivých i bílých hlav, v hradní bráně krumlovské, kde je purkrabí přijal. Pater Amand jda na hrad se k tomu namanul a viděl, jak pochodili. Purkrabí jim nedal ani domluviti a div že je karabáčem za to nevyplatil, neřku-li, aby je pustil k pánu. Starému mnichovi bylo tenkráte těch nebohých až líto, jak byli odbyti, a jak teskně s hlavami svěšenými se dolů ku svým vraceli. Než ještě toho dne došla pana Jindřicha zpráva, která důtklivě se přimluvila za to, oč sedláci prosili: aby té válce byl už konec. Zpráva týkala se pomoci, kterou pan Jindřich očekával z Rakous. Čekal ji na jisto, a nyní pojednou mu oznámeno, že čekal nadarmo, že Rakušané nepřijdou. Za to špehéř jeden brzo po té přinesl mu zprávu od Budějovic, že tam královu vojsku dostalo se posily, že přitáhlo do ležení králova bratra několik valných houfů bavorských.

Pater Amand vyzvěděl, jak ona zpráva z Rakous pana Jindřicha popudila, jak se krutě rozzlobil a hro-

zil, toho že nezapomene, ale proto že i bez těch Němců bude dále válčiti, že se nedá.

Že pak po této zprávě o pomoci bavorské byl pan Jindřich velmi zaražen, ano sklíčen, o tom pater Amand nic nezvěděl. To jen purkrabí viděl.

Nyní, kdy pater Amand docházel ku hradní bráně, podráždil jeho zvědavost rychlý posel. Dojel ho na zpoceném koni, jemuž husté pěny od udidla jen kapaly.

Mnich byv puštěn do hradu, šel volněji za svým cílem; bezděky tu tam se zastavoval, kdyby snad někde nějaké slovíčko — — Ale ono nic; tak došel z předhradí do hradu, přešel několika chodbami, až stanul u nízkých dveří kamenných tesaných venýřův.

Měl tam nemocného, kteréhož navštěvoval i také léčil, Jana Ohnivce.

Toho tenkráte, když ho pán z Bergova dýkou bodl, odnesli sem za mrtvého. Rána byla hluboká a nebezpečná.

To také cítil mladý dvořan králův, neboť sebrav se poněkud žádal, aby mu dali kněze, aby ho zaopatřil. V tom se stalo po jeho vůli. Přijav svátosti prosil Jan mdlým hlasem kněze, aby požádal patera Amanda. Více tenkráte nemohl pověděti. Kněz se smiloval a vyřídil mnichovi, čeho sobě těžce raněný zajatec žádá. Pater Amand měl na něj s vrchu, jak byl uslyšel, s kým vlastně šel, že ho ten domnělý mladý kupec klamal, ale jak teď zvěděl jeho žádost, obměkčil se.

Byloť mu mladého člověka líto a pak, kdyby jeho nebylo, jistě by jeho, patera Amanda, tu na světě také již nebylo, byl by se jistě utopil. To a také trochu zvědavosti přimělo jej, že šel nahoru. Purkrabí mu nebránil, neboť pan Jindřich patrně dbaje hrozby

královy nařídil, aby se zajatým jak náleží šetrně bylo jednáno. Když pater Amand poprvé spatřil Jana Ohnivce, před tím tak statného a jarého, nyní na smrt bledého, slabého, rannou horečkou schváceného, jat byl upřímnou útrpností.

A když mladý muž slabým hlasem trhaně ho prosil, aby mu prominul, a když mu řekl, že má mladou ženu a dítko jediné, a těm aby dal věděti, zemře-li on, Jan — tu pater Amand dojat jal se ho těšiti, a slíbil mu, že vše mu udělá, jak jen bude lze, a sám se mu nabídl, že jej zase navštíví.

Dostál slovu. Navštěvoval Jana, toho však vzkázání vyříditi mu nebylo možno. Zdravé, statné tělo Janovo sneslo těžké poranění. Životem vyvázl, ale s lože nemohl se ani hnouti.

Jan s počátku ležel ve velikých bolestech; pak, když tělu se uvolnilo, zase duch více trpěl. Každá hodina se jen vlekla, dny a noci byly nekonečny. Tesknota byla ustavičně při mladém muži v klenuté jeho jizbici, tesknota, starost a touha. Toužil po svých, po ženě i dítěti, prahl jen po jediném slovu od nich, ač věděl, že je nemožno, aby došlo. Nevěděliť ani, kde je, co se s ním stalo. To jej tížilo a kdykoliv ho pater Amand navštívil, ptal se, není-li možno poslati nějakou zprávu. Ale mnich čím dále tím rozhodněji tvrdil, že nemožno, že již vojna nastala. —

Když o ní Jan poprvé slyšel, že vojsko královské se položilo táborem u Budějovic, zaradoval se v duchu. Vzpomněl na krále, že ho osvobodí, vzpomněl i na sebe, že také on snad bude vybaven. Dychtivě, nedočkavě očekával teď pokaždé patera Amanda, aby se něčeho od něho dověděl. Mnich si pokaždé umiňoval, že dvořenínu královu nic nepoví, že mu zatají, jak královští všude postupují, než z plna toho nedokázal. Začalť obyčejně horliti, jak všude královo

vojsko hospodaří, a tu mu maně sem tam slovo uklouzlo, nebo jinak bezděky mladému dvořenínu prozradil, že pomocné vojsko královo neodraženo, ba že naopak se blíží.

Tím se raněný zajatec těšil ve své samotě. Proto také častěji přehlížel svou ránu, hojí-li se, a počal už býti netrpělivým, a zas už se zamyšloval, do Prahy ku svým zabíhal maluje si, co asi dělají, jak bude, až se s nimi zase shledá. V to doufal nyní —

Pateru Amandovi, dobrému Němci, jak mu v duchu říkal, byl velmi vděčen a vítal ho vždy upřímně. Dnes vstoupil mnich s tváří zasmušilou. Tížilo jej, co asi přinesl rychlý posel, který ho u brány dojel, tížilo jej, že nepřítel tak postupuje. Mnoho nevypravoval a jen tak prohodil na dotaz Janův, že je všechno při starém, že všude samé požáry, a po celou noc všude po nebi záplavy, to že všechno bez toho ten červený čert —

»Jaký červený čert?« ptal se Jan, divě se.

»Mají nějakého zběsilého člověka, s ďáblem spolčeného. Toho se všichni bojí. A on pálí stohy, stavení, dvory, všecko —«

»A proč mu říkají červený čert?« ptal se dychtivě Jan, počínaje tušiti.

»Protože je od hlavy do paty červený jako rak, a bradatý, strach z něho jde. Nějaký prý králův man, ale jak dím, s čertem spolčený —«

Mladý dvořenín se na chvíli odmlčel a zamyslil. Toť jeho otec! Jistě on! Pálí za krále i pro něj, pro syna, ví-li, že je zajat. A jak by nevěděl! Z Prahy jej o tom zajisté zpravili.

Pater Amand se až podivil, co že se raněný tak zamyslil, a co po té, vytrhnuv se ze zamyšlení, na toho rudého ďábla se tak vyptává. Netušil, že mladý

muž se v duchu zalekl, když uslyšel, že ten ohnivec je tak smělý a daleko se pouští na panské.

Pater Amand neměl tu dnes dlouhého stání. Pospíchal, aby zvěděl, co ten posel přinesl. Než odešel z hradu s prázdnou, a byl pak doma v klášteře teprve jako na trní, když tam proniklo, že k večeru dojelo nahoru na hrad poselství z králova tábora, že přijeli poslové od knížete Zhořeleckého jednat s panem Jindřichem. A což by se byl starý, zvědavý mnich teprve byl podivil, kdyby byl zvěděl, že dva z toho poselství zašli k jeho raněnému, k Janovi, krali zajatému dvořenínu!

Bylo po slunce západu, kdy poslední světlo denní padalo již jen na část klenuté jizby, proti oknu, u něhož opodál odpočíval Jan na chudém loži. Hleděl ven na jasné nebe, na pruh lesnaté stráně, jedinou svou a nejmilejší vyhlídku. Myslil si právě, jak teď často vzpomínal, bude-li ještě dlouho na kousek toho lesa se dívati, bude-li Krumlovský pán ještě dlouho vzdorovati. Počítal, těšil se, že to již asi dlouho nevydrží, a pak —

V tom klíč ve hrubém zámku zarachotil. Jan sebou trhl a rychle se ohlédl, neboť tou dobou nikdo k němu nechodíval. Sotva že se dvéře pootevřely, protáhlo se jejich průlinou něco dlouhého a tenkého, od polovice zeleného, od polovice rudého, a v tom dva tři skoky pavoučích noh, a již Martin Tkanička klonil se k Janovi, ruce mu podávaje a vesele volaje:

»Jene! Jene! Vidíš, že jsme tě nenechali!«

A v tom mohutná postava doktora Donata Osvětla v černém obleku, teřicha dosti patrného, hrnula se ode dveří k loži. Vztahuje masité ruce krátkých prstů po Janovi broukal hlasitě na Tkaničku, jen aby mlu-

vil, on že je čistý hrdina. Skláněl se k raněnému, dotazuje se ho, jak se má, a co mu je, nač stůně?

Jan žasna nad nenadálou, neočekávanou návštěvou, nemohl hned, jsa radostně uleknut, ani promluviti. Jen líce i čelo se mu pohnutím zarděly, a když doktor chopil se jeho rukou, vyrazil ze sebe:

»Ty!« A v tom hned:

»Co Alena! Co Jiříček!«

»Dobře, dobře, všechno zdrávo. Ale ty! Co ty! Ukaž! —«

Jan musil povoliti a ránu ukázati. Stručně pověděl, jak byl raněn.

Doktor vyšetřuje poranění klel latinsky i česky, Martin Tkanička pak trnul a v duchu žasl nad odvážností Janovou. Ale pak klel a broukal doktor Donat ještě více, a to, když mu ránu převazujícímu Jan na jeho vyzvání pověděl, jak ho léčili. Při tom dostalo se pateru Amandovi za jeho umění léčebné nejednoho titulu málo lichotivého.

Než pak už musil Janovi povolit a povědět o Aleně, o Jiříčkovi, jsou-li opravdu zdrávi, jak se hošek má a vzpomněl-li někdy na tátu, jak Alena, a v tom už zase, aby pověděl, jak oni se sem dostali. že jsou jako by s nebe spadli.

Jan byl dojat slyše o starostlivosti a obavách své mladé ženy i obětavosti doktora Donáta, kterouž, znaje jeho pohodlnost, cenil a vážil sám nejvíce. Hovor s počátku byl jen jako trhaný. Martin Tkanička sem tam o tom i onom slovo prohodil nemoha se pro doktora dáti do obšírného vypravování, jak by rád.

»Přijeli jsme s poselstvím,« řekl na vysvětlenou. Donat Osvětlo ho zarazil, volaje:

»Přijeli, a báli jsme se cestou — ty hrdino nehodný svatého patrona svého. Ten se ti třásl,« do-

dal obraceje se k Janovi — »za každým křem čekal houf rožmberských pacholkův.«

Tu teprve se Jan dověděl, že starý pan z Dubé přijel sem na Krumlov vyzvat pana Jindřicha, aby krále vydal a sám se poddal, a že pan Jíra z Roztok, jakmile ujednáno bylo, aby se pan Dubé sem na Krumlov vydal, hned dal o tom zpraviti doktora Donata, a ten že si hned vyprosil, aby směl s panem z Dubé.

»A jak pořídil?« ptal se chvatně Jan. »Pustí-li krále?«

»Nevím, neboť na mou usilovnou žádost vymohl mně pan z Dubé, abych mohl hned sem k tobě. Ale tolik si myslím, že pan Jindřich změkl. Jak by ne! Té hrůzy, jen co jsme cestou přehlédli! A pak nemá náležité moci proti nám —«

Na dotazy Janovy vypravovali doktor i Martin, co se zatím zběhlo; Tkanička o loupežnících, jak jim tenkráte vyvázl a jak se s nimi shledal, jak je spatřil na šibenici. Tu se podřekl o Maříkovi a musil s barvou ven, začež se mu dostalo doktorova výsměchu.

O loupežnících byl by tuze obšírně vypravoval, zakládaje si na té kapitole, ale Donat ho vyrušil vypravuje o trocnovských, jak se s nimi shledal, o Vacku Křížovu, a zase o knížeti, bratru králově, o vojsku, o táboře, jaká tam síla —

Zatím už soumrak nastal a pojednou služebník vešel ohlašuje slušně, že purkrabí žádá —

»Je dobře — bude dobře, měknou,« děl doktor po latinsku chystaje se k odchodu. »Když nás tak přijali, sem pustili a takhle s námi jednají! To povolují mnoho. Půjde to, již to půjde!«

»Jen kdyby také mne pustili!« zvolal toužebně Jan.

»A kdyby pustili. Ty bys nemohl s námi pro ránu. Ale již to brzo bude. Když ten mastičkář tě tak čistě hojil, hůře nežli barvíř.« *)

Jan opět osaměl. Všechen blaze rozčilen a pohnutím znaven sklesl zase na lože. Hleděl ven na tmící se les, ale nedbal ho jako jindy. V duchu děkoval Pánu Bohu, že se nad ním tak smiloval, a již zase na ženu a dítě myslil, těše se, že jsou zdrávi, že se snad s nimi brzo shledá. Bylo mu volno a milo. Litoval jen, že mu tu nenechali ani strýce ani Martina. Byl by vydržel celou noc s nimi, vypravovati jim, dotazovati se, poslouchati.

Bylo pozdě, když usnul těše se na ráno. To bylo poprvé, co na Krumlově meškal.

Nažejtří přišel doktor Osvětlo s Martinem později nežli se Jan nadál; a přišel se již rozloučit, oznamuje, že ho sem dříve nechtěli pustit, až teď, kdy pan z Dubé se vrátil od vladaře rožmberského, s nímž vyjednával.

»Jak pochodil?« ptal se Jan dychtivě.

»Nevím, nic nepověděl. Ale čta z jasné tváře jeho mínil bych, že ne zle. Také z toho, že nás sem k tobě pustili. Jednoho však nám nedovolili. Aby jeden z nás tu u tebe zůstal.«

Loučení nebylo dlouhé, aniž smutné. Doktor odcházel spokojeněji vida, že rána Janova se brzo zahojí. Jan pak se těšil, že doma jsou všichni zdrávi a že brzo shledá se ženou i s dítětem.

Neméně se těšil Martin Tkanička z toho, že vladař nepovolil, aby tu jeden z nich zůstal. Jemu by se bylo nechtělo; tu zrovna v samém tom hnízdě nepřátelském nebylo mu nikterak volno. Za to se těšil, že se dostane z té vojny vůbec, že ho pošlou s no-

*) Lazebník.

vinami do Prahy. Také to Janovi, jen že ne úplně, pověděl, míně, že tentokráte ponese Aleně jinačí noviny. V duchu však se na to nejvíce těšil, jak zasedne »U bílého jelena« v poklidu, jak v bázni boží bude sedět u korbele a veselým druhům vypravovati, co všechno na té vojně viděl a zkusil, a jak budou žasnouti.

Pater Amand se nemohl dosti nadiviti, když přišed odpoledne, spatřil Jana tak nad obyčej veselého, zářících očí, když od něho uslyšel, jakou tu měl návštěvu a jaké to tedy bylo poselstvo na hradě. Jan začal všechen jsa šťasten vypravovati o své ženě, o dítěti, ale mnicha více zajímalo, jak pořídilo poselstvo u vladaře. Jan však nic nevěděl.

O tom sám nabyl jakési jistoty teprve za několik dnů, kdy poprvé vykročil ze své jizby. Dovolili mu; vyvedli ho na nedalekou pavlač, odkudž viděl na město a lesnaté kolem vrchy. Bylo o slunce západu, kdy pohorská krajina na dole halila se již stíny; na výšinách však ještě zářil poslední proud zlatého světla.

Jasný vzduch letního dne, boží slunce, sličná krajina, to vše účinkovalo na Jana ranou seslabeného, že se mu až dech zatajil a hlava zatočila. Sklesl na lávku a chvíli zůstal tak v blaživém omámení. Pocítil neskonalé blaho. Svět, s kterým, on mladý, se měl rozžehnati, připadal mu tak krásný jako nikdy. A spatří Alenu, Jiříčka — všechny. Bezděky ruce sepjal, hluboce jsa dojat. —

Když se již za soumraku vracel, provázen jsa strážcem i sluhou svým, zaslechl na předhradí hluk a směs hlasů. Zastavil se naslouchaje; pak se ptal svého průvodce, co je, kdo přibyl.

V ten okamžik se mu mihlo, že snad nové poselstvo, že by teď s ním mohl —

Strážce ohlédnuv se kolem, přistoupil blíže a tlumeným hlasem řekl Janovi:

»Teď už to snad smím říci. Pán, vladař, byl v poli u Budějovic, alespoň tam záhy z rána vyjel; a veliký průvod s ním. Byli tam jednat, slyšel jsem, a teď se vrátili. To je on, pán, to jsou oni. Vrátili se.«

Jan by byl nejraději venku zůstal, aby něco zvěděl. Než průvodčí nutil jej, aby vešel do jizby, že ho beztoho nechal déle venku, nežli měl. Jan osaměv pořáde myslil na vládaře a na jeho cestu. S jakou se vrátil? Jak to tam v poli u Budějovic vyjednali? Podal-li se, či bude-li dále válčiti?

Naděje i obavy rozechvívaly mysl mladého dvořenína, jenž nemohl se již dočekati, aby se odtud dostal. —

V nejistotě zůstal i druhého dne. Strážce, jenž mu jídlo přinesl, nevěděl nic. Jan ještě v patera Amanda doufal, ten že mu snad poví. Nemohl se ho ani dočekati. Přišel až pozdě odpoledne a to s tváří zasmušilou. Za to Jan neutajil svého radostného pohnutí, když od mnicha uslyšel, že dnes pan vladař poslal pro krále.

»A kam? Kde je král? Teď už to snad známo a dovoleno říci, když to dříve tak tajeno.«

»Někde v Rakousích,« odvětil mnich mrzutě hladě si bradu.

»A přijede sem?«

»Nevím. To snad, ne-li již na svobodu, aby zase mohl topiti hodné kněze svatého života.«

Jan sotva radost svou opanoval, aby nepohněval mnicha.

Král se vrátí ze zajetí! Už tomu tak! Včera u Budějovic se tedy nějak shodli. Vrátí se a pak bude také konec jeho, Janova zajetí!

XVII.

Trocnovští panicové Jan a Jaroslav vrátili se po své malé výpravě, za které zachránili rodinu mysletínského vladyky, se starým Hodětínským do tábora, kdež zajatci jejich, lapkové, beze všeho milosrdenství popraveni.

Panicové v táboře dlouho se neomeškali. Vytrhliť s houfem starého Hodětínského, a to ne jako posledně na východ, nýbrž na poledne. Oba se z toho těšili nadějíce se, že tímto směrem spíše vrazí někde na rožmberské. Dychtiliť oba po takovém setkání. Pojíždky a hlídky polem počínaly již jmenovitě mladšího. Jaroslava, unavovati. Jan pak pro jinou příčinu dychtil po boji. Jemu neběželo tak o čest, aby svou statečnost mohl prokázati, jako více o to, aby mohl pomoci ztrestati zpupného pána, jenž se směle králi opřel a jenž ve své panské pýše jej, zemana, potupil.

Kudy táhli, všude viděli stopy holdův i drancování. Zastavili se teprve u rožmberského hradu Velešína, aby sesílili tu vojsko před ním už ležící. Jaroslava to hrubě netěšilo. Byl by raději v širém poli s nepřítelem se utkal, nežli aby ležel tu třeba několik neděl. Za to Jan, hned jak přibyli, měl se chutě k dílu. Hned prošel táborem a prohlížel si zvláště všechny přípravy obléhací, zejména praky a totachy veliké, provázeje starého Hodětínského, jenž všechno zkoumal znaleckým okem.

Kníry sobě pohlazuje hleděl starý válečník vážně na neveliký, ale pevný hrad na skalnatém, vysokém ostrohu, jejž obtékala Malše, vinoucí se tu mezi lesnatými stráněmi.

Jen stranou západní mírněji se ten ostroh svažoval; tu také leželi královští táborem, počavše pevné hnízdo vysoké, mohutné věže obléhati.

Starý Hodětínský převzav vrchní velení nemínil nikterak hrad vyležeti, nýbrž co možno nejdříve ho ztéci. První bylo, co poručil, aby sehnalo se více selských vozův, aby hodně žernovův a jiného kamení a balvanův i trámů před hrad do tábora sváželi.

Nebylo to bez velikých nesnází, neboť sedláci z nejbližšího okolí namnoze prchli i s potahy svými. Pak bídné cesty vadily; místem bylo je nutno upraviti, jmenovitě před hradem samým. Než starý Hodětínský ničeho se nelekal. Povozy sehnány i lid z okolí, a ten donucen kopati a cestu spravovati i znova zřizovati.

Před hradem na straně, kde královští táborem leželi, bylo jako na mraveništi. Sta venkovanů, mužských i ženských, z donucení tu pracovalo za dozoru i pomoci samých žoldnéřů. Směs hlasův od rána do večera a i dlouho do noci se tu ozývala: volání, pokřiky, rozkazy i dotazy, v to hlučné pobízení koní, táhnoucích stěží vozy, plné kamení a balvanů. Biče svištěly, rány padaly; koně se napínali, až se jim hřbety ohýbaly, až div, že se řemení na nich a provazy nespřetrhaly.

Kamení a balvany skládány u veliké hromady. Z nich žoldnéři největší vybravše, donášeli je ku prakům a totachům, nebo je tam váleli nebo strkali, začasté tři, čtyři mužové jediný balvan. Jinde příhodné kamení v koule přitesávali, onde zase poráželi stromy nebo kameny vlekli do tábora.

Tu oklestivše je, ostrve*) z nich robili, aby je měli do příkopův a ku hradbám, tam z nich hrubé střely trámové přisekávali. Osekané klestí v otepě vázali, aby jimi v čas útoku mohli naplniti hradní příkop, nebo je na ohně přikládali.

Ač bylo koncem července, hořelo v táboře obléhajících a za dne několik ohňů. Na těch smůlu a síru

*) Žebříky.

rozpalovali, v ní hrubé plátno namáčeli, aby jím pak ovinuli těžké střely na zapálení hradu určené. Přípravy ty usilovně konány ustavičně od rána do večera i v noci. Starý Hodětínský byl neúmorný; všude dohlížel, pořád nabádal a pobízel. Tu klel a se zlobil i hrozil, tam pochvalou chuti dodával.

Starší panic trocnovský meškal stále, neměl-li jiné povinnosti, po jeho boku, přihlížeje s velikou horlivostí ke všem těm přípravám, vše pozoruje i sobě prohlížeje. Při tom však nezmeškal také prvního drobného boje, stavě se rád v první řady střelcův a pračat, kteří, jak v pozadí v táboře a blízko něho přípravy konány, pilně již na hrad, na jeho obhájce stříleli a loučeli, kryjíce se, jak bylo možno. Především na srub měli spadeno, jenž v té straně proti táboru obléhajících byl nejpřednějším velešínského hradu opevněním.

Purkrabí velešínský, Vintíř z Houžné, jejž také Jan Ohnivec poznal, bera se na Krumlov s knězem Amandem, sám tu velel svým střelcům. Začasté bylo viděti jeho vysokou, hubenou postavu, jak se z podsebití směle vychyloval. Činil to na rozhled, i aby nepříteli směle ukázal, že se nebojí jeho střel, často jako mrak se na něj sypajících.

Ale pak už nepršely jen střely, ale také kamení větší, menší počalo dopadati ke srubu a již také na něj. Královští zřídivše si praky okopali je, a počali s hrubou střelbou. Střecha hradního srubu a podsebití jeho praskalo, otřasalo se v hrozném tom dešti; kusy prken, trámcův a trámů odletovaly, nebo přeražené trčely plny na konci třísek.

Hrozný ten déšť počal třetího dne odpoledne a nepřestal ani večer. Ani v noci praky a stroje neustaly. Provazy na nich napjaté jen svištěly, řetězy řinčely, trámce a čepy vrzaly. Kolem strojů rozléhaly se roz-

kazy, křik útočníků, jejich jásání, kdykoliv postřehli že balvan nebo trám dobře dopadl.

Srub a ještě více vlastní hrad za ním, dále po ostrožně skalnatých boků rozložený, halily se v noční šero. Z tábora však obléhajících vystupovaly do tmy sloupy záře i sloupy dýmu, a již počal také odtud lítati živý oheň setmělým vzduchem.

To z prakův a totachů vymršťovaly trámy obalené plátnem, prosáklým smolou a sírou, prudce se zaněcující a prudce hořící prudkým letem. Obrovské ty páchnoucí střely planoucí, z nichž plamenky a plameny jen šlehaly a létaly jako prskavice, dopadaly kolem srubu i na něj. Jak dopadly, spousta jisker u vířivých chomáčích se do výše rozestříkla, a černý dým se hustěji vyvalil.

Obležení se bránili, seč byli. Stříleli se srubu i z ohrady u něho, i kamení z praků loučeli na obléhající. Než škod hrubě nenadělali, zvláště teď v noci. Hodětínský byl úplně spokojen; hladě sobě kníry pozoroval srub i účinky svých strojův, a pravil několikráte jako k sobě i k Janu Trocnovskému, že do druhé noci tam ve srubu nevydrží.

Trocnovští panicové hleděli na vše s velikým účastenstvím a s pozorností. Divadla podobného, jehož dosud nikdy neviděli, nikterak se nenadáli, a živě vykřikli bezděky se všemi, když postřehli, že srub chytl, že tam vypukl oheň. Než suchý, osmahlý Vintíř z Houžné na takovouto nehodu už dříve pomyslil; že měl vše přichystáno, záhy zkazil obléhajícím radost.

Tím popudil starého Hodětínského a všechny. Sivý velitel rozkřikl se na lidi u strojů. Provazy prudčeji se napjaly, řetězy jen řinčely, trámec a čepy stenaly a vrzaly. Planoucí střely i kamení a balvany novou prudkostí počaly lítati. —

Bylo již po půlnoci, když srub začal znova hořet. A tu se již nepodařilo obleženým, aby oheň uhasili. Srub hořel jako veliká pochodeň, a útočníci za velikého hluku a jásavého pokřiku i troubení postupovali hned ku předu; přede všemi střelci pokročili. Se srubu v té chvíli nebylo žádného odporu ani obrany. Vyklízeliť tam hořící opevnění i ohradu.

Zatím už počalo svítati, a když se rozlilo krajinou ranní světlo, stanul starý Hodětínský s průvodem svým a se střelci poblíže zničeného srubu u samého prvního příkopu hradního. Ten byl hluboký a široký; vysoký pak val se pjal nad ním, stvrzený ještě hustým kolím. Hodětínský již před tím vyzvěděl od lidu z podhradí, že za tím prvním příkopem a náspem je příkop druhý, rovněž hluboký. Za tím pak rozkládalo se předhradí s čtverhrannou věží, za předhradím třetí příkop a za tím teprve stálo na konci ostrožny nad skalními srázy hradské hlavní stavení s kulatou, vysokou věží. Čekala tu všechny znamenitá ještě práce.

»Hnízdo je pevné,« děl Hodětínský k Janovi, »a ti tam také nejsou baby.«

I mávl rukou ke hradu, kde na valu za kolím bylo pozorovati ruch, a odkudž až k nim pronikaly hlasy. Než Hodětínský ani na okamžik se bázlivě nezarazil. Na jeho rozkaz, hned jak srub počal hořeti, posouvány hrubé praky a totachy ku předu. Pošinuty až poblíže hradského příkopu, a kryty jsouce střechami a náspy na rychlo nahozenými, počaly nanovo svou práci, nyní již do samého hradu.

Po ránu hned také vsedl Jan Trocnovský na koně, a vzav s sebou Jaroslava a houfec jezdců, vyjel z tábora ven do krajiny na obhlídku. Došlať k ránu Hodětínského nenadálá zpráva, že se ukázal v tu stranu k Pořešínu rožmberský houf, jenž snad míří sem, Velešínu na pomoc. Proto musil Žižka v tu stranu.

Panicové se vrátili až pozdě odpoledne, na nic neuhodivše. Rožmberský onen houf, jak vyzvěděli, záhy se opět vrátil. Blížíce se k táboru pozorovali, že v táboře utuchl všechen ruch, a žasli, když vjíždějíce viděli, že praky a totachy stojí nehybně, že boj utuchl nadobro. Žoldnéři tu tam v hlucích stáli, jiní leželi u strojů nebo před baráky, jiní snášeli, jako by se na cestu chystali.

»Je po všem!«

»Je po vojně!«

Tak volali se všech stran na trocnovské panice, ani se ubírali ke stanu Hodětínského.

»Náhlý posel přijel! O polednách —«

»Je mír. Vladař se poddal.«

To slyšeli panicové již cestou, Hodětínský jim to pak dotvrdil. Byl mrzut.

»Krále prý již vezou do Budějovic,« děl, »to mne těší, ale když to již tak dlouho trvalo, také mohli ještě nějaký den počkati, co bychom to hnízdo zde rozbořili. A to máme nechati všeho, a hned, na ránu, a na ráz takřka se vrátiti do tábora.

Panicové, ač měli radost, že se hrdý soused rožmberský poddal a že bude král na svobodu puštěn, přece souhlasili také se starým válečníkem.

Než rozkaz byl tu, a dle něho nařídil jim Hodětínský, aby se vypravili do tábora s prvním houfem. Když z jeho stanu měli se k odchodu, děkoval jim a zvláště Janovi, jemuž, maje pravici na jeho rameni, děl, hlavou pokyvuje a do očí mu hledě:

»Tys, Jene, dobrý školník*) vojanský; máš k tomu chuť a bystrou mysl, škoda, že musíš domů ke pluhu. No, je-li v tobě pravá jiskra, však ono ti nedá. Jeď s Bohem, v táboře se ještě uvidíme.«

---

*) Žák.

Panicové s houfem dojeli beze všech nesnází k Budějovicům. Cestou potkávali tu větší, tu menší oddělení, jež všechna se vracela se svých stanovišť do ležení. Bylo zřejmo, že je opravdu po vojně. Mezi královskými šel jeden hlas, že to škoda, že panu Rožmberskému mělo ještě více býti zasoleno; smáli se mu, jak mu již teď bylo, že se za ten krátký čas už poddal.

XVIII.

V Budějovicích bylo jako na mraveništi. Náměstí i ulice všecko lidu plno; zvláště vojska mnoho se tu hemžilo. Než i mezi měšťanstvem byl veliký ruch, poněvadž se chystali uvítati krále.

Panicové stěží prodrali se do známé jim krčmy, do které tenkráte jedouce poprvé do ležení, také zavedli nové své známé, pražského doktora Donáta Osvětlo a Martina Tkaničku. Nyní tam novou svou známost také zastali, a to doktora. Za oné první návštěvy se mu tu zalíbilo a proto pak sem pořád chodil, a také té chvíle chladil se pivem a dobrým rosolem. Panice uvítal jako staré známé a hned jim pověděl o Janovi, jak se s ním shledal, jak se nedávno vrátil z Krumlova a že již Martina Tkaničku napřed do Prahy poslal, k Aleně.

»Ten hrdina, ten Martin, se mi sám nabídl,« vypravoval doktor. »Má toho vojanského živobytí do syta. Stýská se mu po pražských krčmách a dívčicích. Já bych také jel, ale chci dočekati krále a Jana. Ten snad také přijede. Pojedeme jim dnes naproti.« Zval panice, aby jeli s ním, že je vezme s sebou ku dvorské čeledi, že něco uvidí.

Panicové rádi přijali.

Příštího dne ráno zajeli na koních pěkně přistrojených sami v lesklé zbroji k hospodě doktorově.

Ten, dostav se s pomocí podkoního do sedla, ale ne bez namáhání, zajel s panici k domu, v němž pan hofmistr králové, pan Jíra z Roztok bytoval, a kdež už jeho družina čekala. K ní se přidali, a s tou se pak dostali k četnému komonstvu, jež sjelo se na prostranném náměstí, vše v šatu svátečním a v lesklé zbroji, na koních čistě ládrovaných a krásně i bohatě sedlaných. Všecko čekalo na hlavu: na bratra králova, na Jana Zhořeleckého. Mladý, plavovlasý kníže přijel na krásném bělouši v průvodu starého pána z Dubé, pana Strnada z Janovic, nejvyššího purkrabí a vrchního velitele veškeré výpravy a kancléře Králíka z Buřenic. K nim přibočil se pan Jíra z Roztok a s ním Jan z Milheima, králův dvořenín a spoluzakladatel kaple betlemské, maršálek králův, Čúch ze Zásady a Bořivoj ze Svinař a jiní páni a dvořané.

Doktor Donat Osvětlo nestačil ani všechny jmenovati. Bylo jich mnoho ve skvělé té družině a pak se vše míhalo v pestré a lesklé směsi.

Panicové vyjeli s doktorem hned za družinou v jejím komonstvu. Jeli z města ven králi naproti. Okna, vikýře, výstupky i pavlače byly všude lidu plny. Ulicemi sotva projeli, za branou pak stála část vojska seřaděná, ulici tvoříc. Tou jeli, majíce před sebou oddělení jízdné pod praporci královských hradů Karlštejna a Křivoklátu. Tam také jel králův ohnivec ve svém rudém šatě na bílém koni, vrátiv se bez pohromy z pole. Čekal dychtivě krále hlavně proto, vrátí-li se s ním také Jan, s nímž, jak je, zprávu obdržel od doktora Donata.

Panicové leccos cestou přeslechli. Tak si kolem v družině vypravovali, že pán z Rožmberka odevzdal Jeho Milost krále pánům ze Štaremberka v Rakousích, ti že krále chovali na hradě Vildperku, a odtud že se vrací. V družině o tom byla také řeč, jak krále

pustili, jak pan z Dubé ve jménu králova bratra vymáhal a posléze vymohl, aby páni nejprve krále na svobodu pustili, a pak že bude s nimi jednáno o jejich stížnostech. Pan Jindřich, tak si kolem vypravovali, se tomu s počátku tuze vzpíral, ale když mu pohroženo, že dokavad bude král v zajetí, že po ten čas vojsko bude na panském holdovati a že zničí, kde co, tu posléze povolil.

Slunce mělo ještě ku poledni drahně cesty, když v jízdném průvodě nastalo jmenovitě v předu živé hnutí. Jezdci přijížděli, a jak rychle přibyli, tak už opět koně otočivše pryč uháněli. Šel hlas po všem mužstvu, že se král blíží. Pak v předu zahlaholily trouby, bubny vzezvučely a výše vztyčeny praporce i korouhve do jasného vzduchu zářícího dne prvního měsíce srpna.

Všichni bezděky zaráželi koně. Trocnovští panicové napjatě naslouchali a vše pozorovali. Prve se přičiňovali, aby dobře shlédli králova bratra mladého knížete a pány v jeho průvodě, nyní jim jen o to běželo, aby spatřili samého krále.

A podařilo se jim, poněvadž byli v družině pana Jíry z Roztok; s tou se značně do předu dostali, a skoro do první řady, když se všichni rozestoupili při silnici a na přilehlém strništi, aby bylo místa na první královo uvítání.

Sloupy prachu na silnici z daleka ohlašovaly králův příchod, pak temný hluk, a v tom zahřměla kol jásavá bouře radostného křiku.

Nastal ruch a na chvíli i zmatek. Jezdci se počali tlačiti, koně tu tam se vzpínali a řehtali, ale přední houfce jízdné se rozestoupily v ulici, a tou blížil se průvod králův.

Kníže Jan se svými pány a s družinami čekali u velikém půlkruhu. A v tom byli také oba panicové

i s doktorem Donatem Osvětlem, kterého vzali mezi sebe, aby ho neztratili, a jenž hrdlo napínaje především Jana Ohnivce vyhlížel, jede-li s králem. Ale nespatřil ho.

V tom, jak se houf krále provázející blížil, vyjel z něho pojednou jezdec na hnědém koni; v ten okamžik kníže Jan bodnuv svého bělouše vyjel tomuto jezdci vstříc.

A nový křik, nová jásavá bouře daleko se rozléhající. Ještě nedozněla a již zvučela nanovo, a již seskakovali páni s koní, napřed pan Jíra, pan Strnad a všichni, a brali se k oběma jezdcům. Ti seskočivše se objímali za radostného volání a jásání.

»To je král! To je král!« volal doktor Donat, hned jak vyjel onen jezdec na hnědém koni. Panicové oka s něho nespustili, ničeho jiného hrubě si nevšímajíce, ani ne tuze svého doktorského společníka, jenž pořád hlasitě sám sebe se dotazoval:

»A Jan? Kde Jan? Snad se mu přitížilo. Snad ten mastičkář mu pohoršil. A král — spadl-li se? Zdá se mně, že je hubenější. Toť u německé mísy. Kdo ví, čím ho sytili. Ale Jan — Jan! Snad je vzadu. A hle — dobře král vypadá. Bona natura — no, dobře mu sloužilo, nebyl adfectus valetudine —«

Panicové krále jen zahlédli, a již unikl jejich zrakům, jak uvítav se s bratrem vstoupil mezi pány srdečně ho vítající.

Pak ho ještě jednou zahlédli, an opět vsednuv do sedla mihl se kolem nich ve skvělém průvodě. V ten okamžik také doktor Osvětlo živě ukazoval svým masitým prstem před sebe na skupinu šlechtických jezdců patrně cizích.

»To jsou asi páni z jednoty, kteří krále přivezli,« ozývaly se kolem hlasy.

»Ne, ne,« bránil se doktor, »to jsou Němci z Rakous — to jistě jsou ti Němci.«

Jako v chumli bylo kolem a živo a veselo na zpáteční cestě, a nežli se kdo nadál, ozval se v předu zpěv a hned šel po veškeré vojenské družině, a mohutné »Hospodine, pomiluj nás!« neslo se velebně, jsouc pěno několika sty mužských hrdel; v tom zavzněl temný hlahol zvonův.

I slyšeli ho pak jasněji víc a více, až pak u městské brány přehlušil jej jásavý křik vojska tu rozestaveného, i všeho lidu. Za toho jásotu a za hlaholu zvonů vjel král Václav do města, uvítán byv před branou purkmistrem a všemi konšely města. A jásavý křik zvučel s brány, s výstupků, v ulicích, s oken, pavlačí i střech, kudy se ubíral průvod, mající v čele krále, po jehož boku jeli kníže Jan a králův kancléř, Králík z Buřenic.

Král nejprve se do kostela odebral, pak do bytu svého bratra. Zatím všechen průvod se rozjížděl a rozcházel; klidu však nepřibylo. Budějovice hemžily se lidem žoldnéřským, domácím i venkovským, a neobyčejný ruch ten neustal ani v parné poledne srpnového dne.

Trocnovští panicové krále ještě jednou, a to ve městě spatřivše zajeli po obědě do tábora. Tam bylo také neméně živo a veselo. Všude slavili vítězství, že se král vrátil, a také byl bituňk, rozdělování dobyté kořisti. Všude bylo viděti hejtmany před nahromaděnou kořistí, jejich houfy, mužstvo kolem a písaře vojanské, kteří po boku hejtmanově kořist počítali, odhadovali a rozvrhovali a vše počítali, nezapomínajíce na svůj díl, totiž od každé kopy po jednom groši.

Leckdes bylo dosti hluku, vády a sporu při bituňku. Jinde se živě veselili, popíjejíce a naslouchajíce tu houslím a flétně, tam dudám. Leckdes ve stínu žoldnéři za ruce se držíce v tanci proti sobě pokračovali odměřenými kroky, natřásajíce se i tělem se houpajíce, popěvovali si i podupávali.

Všechen ten hluk a rej však ustaly pozdě odpoledne, kdy král z nenadání přijel do tábora, provázen jsa bratrem a milci svými.

Tu jej panicové Trocnovští na novo a z blízka shlédli. Jel prostřed žoldnéřských houfů táborovými ulicemi, provázen jásavým křikem všech. Děkuje, hlavou pokyvoval i rukou kynul, ale jak Jaroslav svému bratru podotekl, ve tváři neměl žádného veselí. Spíše nějak vážně hleděl.

Když soumrak nastával, odjel do města. Panicové čekali ještě jen na Hodětínského, jenž se vrátil teprve příštího dne. Rozloučili se s ním. Když už byli na odchodu, řekl starý válečník:

»Kdyby zase něco trhlo, a myslím že bude dosti brzo, přijďte zas, a rozumí se, že ke mně —« a hleděl při tom na staršího, na Jana Žižku.

Panicové chutě slíbili, ještě jednou šedému hejtmanu ruku s koně podávajíce. Pak do města zamířili, aby odtud, rozžehnavše se s tím pražským doktorem, vrátili se na rodnou tvrz s Jankem pacholkem i s kořistí.

Doktora Donata Osvětla zastali v dobré míře. Vypravoval panicům, přátelsky je uvítav, jak se včera mrzel i strachoval, že Jan s králem se nevrátil, jak měl radost z králova návratu tím pokaženu, co se nasháněl zpráv o Janovi, nemoha v tom zmatku a hluku proniknouti až k průvodčím královým. Teprve z večera se dověděl, že Jan také z Krumlova vytrhl, že mu král vymohl propuštění, ale že nejsa ještě

dosti silen, musí Jan zvolna jeti, a tak že nestačiv a nevydržev ustavičně v sedle, dorazil teprve dnes ráno.

»Teď je u pana Jíry, u maršálka králové, šel k němu zrovna, sotva že si oddechl. No, půjde to s ním, uzdraví se a jinak si také nepoškodil,« dodal doktor spokojeně se usmívaje. Ne bez sebelibosti pokračoval, že Jeho Milost, král sám, Jana na Krumlově v jeho komoře navštívil, že chvíli zůstal u jeho lože a děkoval mu a pochválil ho za jeho věrnost, která mu tam na Krumlově byla dvojnásob milá. »Tam na Krumlově,« vysvětloval doktor, »jako v tom sídle nevěrnosti panské. Ale abyste věděli, byli tam také hodní lidé — jeden obzvlášť, mnich, a nad to Němec, rozumíte-li Němec — a hodný k Janovi. S tím se dost těžko loučil. Však také ten Němček zachoval se opravdu jako pravý křesťan.«

I jal se doktor Osvětlo v radosti nad míru se rozhovořiv vypravovati o kněži Amandovi a jak se s ním Jan srdečně rozloučil.

»A což král?« ozval se pojednou Žižka, nemoha se dočekati, až doktor své vypravování ukončí.

»No, myslil jsem, a každý jistě myslil, že bude veselejší.«

Panicové pohlédli na sebe.

»Ono ho to přece hněte, třeba již byl na svobodě. Ale že byl vězněm! On král — ve svém království vězněm a svých poddaných!« pokračoval doktor. »A ještě, jak slyším, má všecko všem těm panským jednotníkům zapomenouti, ničím zlým nevzpomínat, a dále s nimi jednati, o jejich stížnostech a přáních. Na to jen ho rožmberský propustil; to také slíbil kníže, králův bratr, a padesát pánů a rytířů se s ním zaručilo, že to tak Jeho Milost učiní. Krále to netěší, že tak slíbili a se zavázali. A jak by těšilo!«

V tom Jan, Ohnivec, vstoupil. Trocnovští panicové nemohli ho hned ani poznati. U nich byl v kupeckém šatě a zdráv, kvetoucí a silný. Nyní vstupoval v zemanském obleku, přepadlý, hubený o hůl se opíraje. On však panice poznal hned. Ve zraku nepozbyvším jiskry zasvitlo a srdečně se s nimi vítal. Vděčně vzpomenul na Trocnov, jak se jich tam s Vackem Křížovým ujali, vyptával se na stýce Ješka, na matku, Mikše i sestru Anežku, dotekl se svého zajetí a utrpení a toho, že teď bude lépe, že se již nemůže ani dočekati, že je nyní netrpělivějším nežli jindy, touže, aby již již spatřil ženu i dítě.

Tak hovoře došel až k tomu, že byl u pana Jíry, maršálka. Pověděl, co zaslechl v předsíni mezi dvořany i co vyrozuměl z řeči páně maršálkovy: že je král rozmrzelý, roztrpčen na jednotu panskou a že nemá hrubě chuti dále s ní jednati.

»Ale musí, je zavázán slovem,« vpadl doktor Osvětlo.

»Musí a bude, ale jaký toho všeho konec! Co jsem přeslechl, nikdo nic dobrého netuší, leda nové zmatky. Ale jedno mne potěšilo. Král se prý velmi na pražské Němce rozzlobil, na konšely německé, že hned, jak ho páni zatkli, přidali se k jednotě, že vstoupili s pány v zápis, a že se pak hned nepřidali ku knížeti Janovi, když přitáhl ku Praze, leda jen novoměstští. A to byli našinci, přirození Čechové. Ale ti Němci na Starém městě.«

»Dobře tak. Mají vroubek. By jich jen více měli a notných. Ale jedno je jisto, že je král na svobodě, a my že se vrátíme do Prahy, že nebudu již bídně ležeti, bídně jísti a ještě bídnější všeho pivo a víno píti, a že přijdu zase do svého pořádku.«

Doktor Osvětlo si upřímně zamnul své masité ruce.

XIX.

Trocnovský dvůr posledních dnů tak tichý náhle oživl, a to pozdního odpoledne srpnového, kdy panicové Jan a Jaroslav z vojny přijeli. Kde kdo ve dvoře, vyšel a vyběhl na nádvoří, kam panicové vjížděli s Jankem a ještě nějakým pacholkem přibraným. Ten a Janek vedli pět koní, z nichž tři byli osedláni, dva pak nesli tlumoky panicův i kořist. Koně sami byli také kořistí.

Stará vladyka syny objala, i sestra jen pro ně oči měla. Strýc však a Mikeš jen se s nimi uvítali, a hned ke koňům šli a prohlíželi si je; panicové musili ihned vyložiti, jak jich nabyli. Ukázali, kteří jim při bituňku byli přiděleni, i které od koněberek koupili. Všichni dvorští žasli, jak lacino tak pěkné klusáky pořídili.

Jan vykládaje to posměšně podotekl, že jsou všichni rožmberští, teď že krumlovský pán by také koně darem potřeboval a ne jednoho, že by mu měl nějakého poslati —

Panicové nestačili ani odpovídati. Mikeš hned na nádvoří u koní jal se otázkami zvláště na Jaroslava naléhati, jelikož na sdílnějšího a hovornějšího. Jan pak, ač skoupěji a stručněji, zase strýci a matce odpovídal na otázky o králi, o válce i všem, co se přihodilo. Strýc se hned dotazoval na ně samé, byli-li kde, došlo-li na meče, a jak se měli u Hodětínského.

To Jan již v jizbě vykládal, rozvazuje jeden z tlumoků, v němž měli také dary pro matku, sestru, Mikše i strýce. Pro toho a pro Mikše pěkné dýky nové, pro Anežku pentlík krásně vyšívaný, živých barev, a pro máteř krásný pateř akštejnový;*) to vše v Budě-

*) Růženec jantarový.

jovicích ze žoldu koupili a všem tím způsobili milé překvapení a radost.

Nejvíce se však stará vladyka z toho těšila, že synové se jí beze vší pohromy vrátili. Všichni jejich vypravování bez únavy, napjatě naslouchali — ale Jan všecko příliš stručně bral. Záhy se odmlčev optal se pojednou, jak oni se tu měli a je-li něco nového. Nebylo však nic obzvláštního, a hned se ho zase sami dotazovali. Odpovídal, mluvil, pojednou však na Mysletín se otázal, jak tam je. Od Janka, kterého tenkráte v noci z mysletínské tvrze na Trocnov vyslal a jenž se po té hned opět k panicům vrátil, zvěděl, že matka pomoc slíbila. Toho se ovšem nadál. Nyní sama pověděla, ale jen stručně, že mysletínský již opět dvorec začal stavěti, že tam jsou v plné práci.

»A zdráv-li jsou všichni — Václav?« Mínil nemocného syna mysletínského vladyky.

»Již mu lépe. Ale tenkráte, když ti loupežníci je přepadli, přitížilo se mu. Ale pečovali o něj, zvláště Anna. Ta se od jeho lože ani nehnula. Hodná to sestra. Jsou ubozí, škody mají velmi, třeba jim pomoci; a podívati byste se k nim měli, rádi by vás uviděli.«

Jaroslav živě souhlasil, Jan jen hlavou pokynul, ale pak nějak živěji slova se chytl, aby dále vypravoval. Než teď už Mikeš bratry přerušil, nemoha svou »vojnu“ déle v mlčení zachovati. Pověděl, jak se utkal s Henslinem Sechcenjarem, ukazuje při tom čerstvou ještě jizvu.

»Že jsme při tom nebyli!« zvolal Jaroslav a zaklel bezděky na budějovského Němce. »Toho bychom mu neměli darovati!«

Téhož dne zašel si starý vladyka Ješek ještě jednou k novým koním; maje panice po boku kořist tu se zalíbením znalecky prohlížel, znova se na válku

dotazuje. To činil i příštího dne. Ač se nenadál, že všecko bude tak záhy skončeno ač myslil, že bratrovci budou déle ve válečné té škole, byl přece spokojen. Zvláště měl z výpovědi Janových radost. Jaroslav odpovídal a vypravoval horkokrevně, jako nováček, ale Jan hleděl na vše již rozumně a s rozvahou, všeho si všiml a vše pozoroval, až se tomu starý v duchu divil.

»Tak se ti vojna líbí,« děl za jednoho takového hovoru.

A Jan odvětil:

»Líbí, je-li nutna a spravedliva, jako byla tato. Ale začít ji jako Rožmberský, toho bych nechtěl míti na svědomí. Vojna je trest boží, a hrozný.«

Za nějaký den po tom vybídl Jan Jaroslava, aby si vyjeli do Mysletína. Jaroslavovi bylo dosti divno, že si bratr, jenž se nerad vydával na pojížďky k sousedům a na schůzky, libuje sobě více v samotě, tak pojednou vzpomněl a jej dosti horlivě měl k této návštěvě.

Cestu měli pěknou, lepší nežli tenkráte, když se od Záluží hnali s jízdnými žoldnéři v noci, a když je vedla rudá požárová záplava. Srpnový den byl jasný a slunečný. Jeli nejkratší cestou, lesem, v němž vítr šuměl a táhl, pak poli kolem strnišť dosud nespálených a nezdělaných.

Tou dobou užíval toho pěkného odpoledne, jeho čistého vzduchu i zářících paprsků slunečných, v nichž všecko kolem krajinou jasněji vyniklo a se rýsovalo, i bujné již otavy v lukách, jednotlivé stromy v nich, hájky kolem i modravý pruh lesů na obzoru, synek mysletínského vladyky, zotavující se po těžké nemoci. Polo ležel, polo seděl na starém plášti rozestřeném, maje ramena i záda zpodepřena dvěma poduškami pruhovatými. Spodní část těla mladičkého panice —

bylo mu asi čtrnácte let — zakrývala vlněná roucha vlčatá. Chlapec odpočíval opodál tvrze na pokraji nevelikého březového hájku ve stínu košatého dubu.

Skoro pod jeho nohami skláněla se travnatá půda v mělký dolec, jenž dále se šířil v lučinu. Za tou zvedal se travnatý násep otecké tvrze, a nad ním nový srub na vížce nad vraty. Pro tvrz nebylo dobře viděti k vyžehnutému dvoru za ní opodál.

Zemanský synek zapadlých, bledých lící, maje vyhublé bílé ruce volně ležeti na přikrývce, upíral v tu stranu tmavé své oči, nabývající opět lesku. Pozoroval tam stavební ruch. Osekávali tam trámy, na dvou povozech hrubé kmeny přiváželi. Pracovali tam pilně, aby, nežli nastane podzim, vystavěli dvorské stavení.

Panic hleděl a hleděl, a zase na levo zrak otočil po lyskách na rybníce, jehož hladina na slunci svítila z temné obruby vysokého rákosí.

Kolem panice motýlové různých barev přeletovali, na květy usedali a opět se honili; ve vřesu při pokraji březového hájku na slunci koník vrzal, a ustavičně zněl bzukot much, v nějž chvíli zalehl hluboký hlas čmeláků. Všude kolem ruch, hlasy, život a přece milý klid, a volně se tu dýchalo.

Chlapec hleděl na vše jako by poprvé. Byl‘ po několika nedělích plných utrpení i hrůzy poprvé venku, a proto mu vše kolem připadalo tak nové a vzácné.

Z březového hájku za dubem ozval se milý sestřin hlas, volající: »Slávku, jsem tu, trhám ti květiny, přijdu hned, hned, jen pěkně lež!«

Znělo to tak srdečně a starostně. A hned zas začala zase sestra zpívati.

Slávek ani nehlesnuv chutě poslouchal. I to mu bylo vzácno. Dávno již neslyšel sestřina zpěvu. V tom zahlédl za rybníkem u lesa, ale drahný ještě kus,

jezdce; v tom se mu i druhý před očima mihl, ale zase zanikl jako ten přední v hluboké cestě pod lesem. Kdo jsou? Kam asi jedou? Na tvrz-li, či jen kolem? Ale jedou — Ah, jak to je pěkné, a v tenhle čas. Kdy on si zase na koně vsedne! Asi tak hned ne, jak ho před chvilenkou sestra těšila a jemu slibovala. Koník jeho ten tam, loupežníci mu ho odehnali tenkráte, když tvrz i dvůr přepadli a otec mu sotva tak hned takového pořídí. Má teď jiné starosti.

Jinoch myslil na ztraceného svého koníka zalíbeného, na jízdu, na to, čím jej sestra těšila — a mouchy bzučely i čmeláci, nad panicem ozýval se dub svým zvláštním letním šustěním, jak zní jen za suchých slunečných dnů, břízy zticha šuměly a sestřina píseň z nich se ozývala tu jasněji, tu temněji, jak dívka místo měnila, nebo se shýbala kvítí trhajíc — až pak to vše znělo temněji, neurčitěji, splývajíc v nejasné znění. To se již panicovi oči zavíraly. A již všecko utichlo; usnul.

Ale i dub i břízy šuměly dál i sestra si ještě pozvukovala vycházejíc z hájku a nesouc plné hrsti různého kvítí. Dívka však ihned umlkla, jakmile postřehla, že bratr spí. Tiše se u něho spustila do trávy ve stínu; usednuvši položila kvítí do klína a jala se je přebírati a v kytku rovnati. Činila to horlivě, s potěšením, nicméně na bratra nezapomněla. Přes tu chvilku se po něm tiše a pevně spícím ohlédla, a jak mouchu třeba se jen blížící postřehla, již ji haluzkou odháněla.

Tak odpočíval Václav v libém spánku drahnou chvíli. Když se posléze probudil, byl zase sám; slyšel však opodál nějaký hovor. Usednuv na loži zahlédl stranou sestru, matku a ještě dva mužské.

Byli to trocnovští panicové, které vladyka mysletínská, když přibyše z nenadání na tvrz s ní a s man-

želem jejím pohovořili i na stavbu se podívali, sem zavedla, aby také promluvili s jejími dětmi.

Anna sedíc u bratra je zhlédla, jak loukou přicházeli. Bezděky vyskočila, ale hned opět stanula váhajíc, rozpakujíc se. Teprve když docházeli, šla jim vstříc; vítajíc je pozarděla se a hned o bratru povídala, jak mu je tady dobře, jak ho musila těšiti stran toho ztraceného koníka jeho, a zase jak si tu liboval, až usnul.

Jak tak s nelíčenou starostlivostí o něm vypravovala, tkvěly na ní zraky trocnovských paniců. Z těch pak nejvíce Jaroslav hovořil; Jan více pozoroval. Neušlo mu ani slovo, které mladičká dcera mysletínského vladyky pronesla, ani jediný její pohyb. Příjemné její líce mírného výrazu, od slunce poněkud osmahlé, oživlo i šedé upřímné oči vyjasnily se zvláštním leskem, když o bratru vypravovala.

Tato její k němu oddanost líbila se Janovi, jako za toho přepadnutí tenkráte, jakou měla péči o otce. Také to bylo Janovi příjemno, když se ho zeptala, jak se měli na vojně dokládajíc, že často na ně vzpomínali a že byli rádi, když uslyšeli, že se zdraví vrátili z té výpravy. Mluvili chvíli o válce, o loupežnících a jejich osudu, až pojednou Anna sebou trhla. Postřehlať první, že se bratr vztyčil na lůžku; skokem byla ve travnatém břehu, míříc ku starému dubu.

Tam stanula ve světlých šatech v celku šitých, úzkých rukávů, majíc pletenec hnědých vlasů přes temeno hlavy zavinuté a přes čelo panenský pentlík, od něhož jí v týle dvě světle modré pentle k zádům splývaly a povívaly. Panenka nevysoké postavy, drobná, ale štíhlá, s půvabem svěžího mládí i mírné veselosti a něžné mysli, jež zářily z usměvavé tváře i z očí.

Stála tak okamžik v kvetoucím břehu nad společností matky a paniců, jasně ozářená; ale již Slávkovi

navštěvu ohlašujíc stanula pod dubem. Tam pak se z nenadání živě zarděla. Bylo to, když Jan Slávkovi, jak se chlapec zmínil o ztraceném koníkovi svém, řekl, že si přivezli z vojny kolik koňův, a mezi nimi pěkného uherského, ten že běhá jako vítr a je krotký a nevysoký, tak zrovna pro něj, pro Slávka, kdyby jej chtěl, že by mu jej poslal.

Chlapcem zpráva ta zrovna trhla; s úžasem, jako by ani věřiti nechtěl, hleděl na Jana, z toho pak na matku, na sestru. Jana těšila chlapcova živá radost, ale ještě více byl potěšen tím, že se darem svým zavděčil jeho sestře.

Soumrak již nastával, když trocnovští panicové domů se vraceli. Tak jim mile čas na Mysletíně uběhl. Zvláště spokojen byl starší, Jan; než ani slovem se o tom nezmínil. Jel vedle bratra mlčky a myslil většinou na mysletínského vladyky dcerku, již měl živěji na mysli nežli posledně, kdy tu lapky přehnali. Také bylo dnes příjemnější vzpomínání: tam jak stála na břehu, jak se k bratrovi skláněla, jak se radostí nad jeho, Janovým, darem až pozarděla, jak po té všichni u Slávka do trávy usedli a seděli tam drahnou chvíli, až slunce zapadlo; to vše bylo tak milé a příjemné. Ani se tak pěkného dne nenadál.

Druhého dne ráno panic Jan bedlivě si prohlédl uherského koníka, jak ho vyčistili, a poručil, aby koníkovi zapletli do hřívy různobarevné stuhy a fáborečky, jež si na sestře Anežce vyžádal. Sám také z komory přinesl pěknou uzdu, lesklým kováním ozdobenou, tak že pak bylo milo se podívati na mladého bělouše grošovatého, pěkné hlavy, dlouhé hřívy v rulíčky zapletené a pentlami ozdobené, když takto vyzdoben na dvoře hlavou pohazoval a bystrou nožkou nepokojně pohraboval.

Panic Jan nikomu jinému nežli zkušenému Jankovi ho nesvěřil, a Janek, vrátiv se z Mysletína, vypravoval, jaká tam byla radost, jak se všechna tvrz sběhla, jak musili ke koníkovi Slávka vyvésti, jak jeho sestra bezděky rukama zatleskala spatřivši pěkné zvíře, a jak je po srsti hladila.

Jan mlčky poslouchal, na nic se nedotazoval, ale na tváři bylo mu znáti, že ho to těší, že je spokojen. —

To se přihodilo těch dnů, kdy vojsko královské od Budějovic zrovna odtáhlo, jednak se tu hned rozešlo. Také na zbožích rožmberských ustal ruch válečný, ač klid se tam tak hned neuhostil. Uprchlíci se vraceli do svých opuštěných osad, a nové ozývaly se tu nářky, když shlédli spoustu svého majetku. V těch končinách bylo všude zle, a nářek pronikal daleko. Trocnovští jsouce na samém pomezí rožmberského panství měli tu bídu a tíseň rožmberských poddaných téměř na očích. —

Stará vladyka, kde mohla, pomohla v nejbližším sousedství. Sama však chovala tajnou starost, a to z mocného souseda rožmberského.

»Zví-li, a jak by nezvěděl, že Jan s Jaroslavem byli ve vojště králové,« pravila jednou v neděli odpoledne, když se o tom rozhovořili, co bude, když došly nevalné zprávy z kraje.

»Ať zví,« mínil švakr Ješek. »Chlapci konali, co bylo jejich povinností. A teď má rožmberský jinačí starosti, nežli aby se o nás staral.«

Mínil tím, že pan Jindřich z Rožmberka i ostatní páni z Jednoty, jak o tom zprávy došly, dosud se s králem úplně nedohodli; král že nemůže zapomenouti, co s ním udělali a nechce tolik pánům povoliti, jak žádají.

»Ale kdyby přece král učinil po jejich,« mínila vladyka, »kdyby Rožmberský domohl se zase místa u dvora —«

»Tak se budeme brániti,« vpadl jí do řeči nejstarší Jan, jenž tu sám s ní a se strýcem seděl. »Zvůli panské se nedáme.«

Stalo se skutečně, jak starý vladyka Ješek mínil. Trocnovští jako by pána Rožmberského, jenž jim na potupu koně zpět poslal, v sousedství ani neměli. Nedal nikterak znáti svou nevoli k nim. Nemeškal ani doma na svých panstvích; a přijel-li na Krumlov, jen na krátko se tu zdržel. Dáloť se zajisté něco přepilného, že tu neměl stání.

Tak chodilo na trocnovské samotě vše obyčejným krokem.

Podzim už nastal a s ním práce na polích. Hlavní, ano jedinou zábavou paniců byl v ten čas lov. Návštěv nebylo na osamělém dvoře nikdy mnoho; teď po válce tím méně. Jediný ze sousedství, jenž schválně do dvora přijel, byl mysletínský vladyka. Bylo za pěkné slunečné neděle, kdy se z nenadání objevil na samotě a s ním jeho synek Václav, jeda na grošovatém bělouši, kterého mu Jan z kořisti byl daroval.

Vladyka se omlouval, že by byl dříve přijel, ale že povolil tu Slávkovi, jenž ustavičně prosil, aby počkal, až by také on mohl. Přijeli se poděkovat; vladyka za všecku sousedskou pomoc, synek za koně, který se mu více líbil a lépe mu sloužil nežli onen, loupežníky odvedený.

Toho odpoledne sestra jeho málo se zdržela doma v jizbě, v mysletínské tvrzi. Neměla tu žádného stání, venku jí bylo volněji. Nejdéle se zdržela v březovém hájku, již žloutnoucím, pod dubem, sedíc ve schnoucí, vybledlé trávě a rozhlížejíc se podzimní krajinou

Když se slunce k západu nachylovalo, vyběhla odtud zpět ke tvrzi, pak mimo dvůr, tou dobou již skoro úplně sroubený, na neveliký chlumek nad cestou. Odtud bratra i otce vyhlížela, nemohouc se jich dočkati.

Když přijeli, byla, sklamána. Od otce se mnoho nedověděla. Vypravoval, jak je na Trocnově rádi viděli, jak je sousedsky uctili; pak zavedl řeč na trocnovský dvůr, na polní práce, pověděl, čeho se tam dověděl o Rožmberském a jednání jeho s králem.

Nežli dokončil, vytratila se Anna do vedlejší komory za Slávkem. Zdálo se, že ji vypravování otcovo unavilo, nebo že ji netěší; než v komoře sama o trocnovském dvoře začala, dotazujíc se na to i ono, jak se tam mají, jaká je stará vladyka, jak je uvítala, a což panicové, zdaliž se také trocnovští na Mysletín ptali.

Toto nějak plaše pověděla a na okamžik oči sklopila. Pak když osaměla a když už na lože se odebrala, myslila na to, čeho se od bratra dověděla. A když on, také hoch těkavý, málo čeho si všiml a málo jen pověděl! Než to, co o staré vladyce pověděl, ji zajímalo, a že není tam hrubě bohatstva, ba že všecko tak jako u nich. O panicích mnoho Slávek nepověděl, leda že s nimi o koni bělouši rozmlouval, a že mu ukázali také ostatní a lovecké psy. Jen to se zmínil, že Jaroslav je takový veselý a Mikeš také, ale Jan, ten že mnoho nemluví. Tu se bezděky, nevědouc, dlouho v myšlénkách zastavila. Slávek měl pravdu. Jaroslav se zdá veselejší, a je také hezčí; ale Jan, ten je statný a statečný. To se jí líbilo, i ta jeho vážnost.

Anna vzpomínala na něj teď i nazejtří, a častěji i pak jí zatanul na mysli. Také jej několikráte toho podzimu a počátkem zimy spatřila. Jednou přijel

s bratřími Jaroslavem a Mikšem přímo k nim, po druhé se zastavil jeda do Ledenice, po třetí přišel z nenadání, vypravuje, že na lovu daleko zašel, a tu že si pomyslil, aby se tu zastavil. Pak se tu opět s bratrem jsa na lovu stavil, a po té ještě jednou sám. Do té doby žádného roku nebyl tolikrát na mysletínské tvrzi.

Ač doma o všech jeho tu návštěvách ani nezvěděli, přece si toho povšimli. Totiž matka, a ta švakrovi se o tom stranou zmínila, dávajíc na jevo, že to není ani samo sebou.

Švakr porozuměl, ale zakroutiv hlavou mínil, na takové věci že Jan nemyslí, že mu více leží v hlavě vojna a to, co se ve světě děje.

To bylo již v zimě, když vše kolem zavál sníh. Jednou za mrazivého jiskrného dne zvonily rolničky od Mysletína až k Trocnovu na koních, zapřažených v malované veliké saně, a stichly teprve v trocnovském dvoře.

Mysletínští přijeli, učinivše po důtklivém pozvání staré vladyky trocnovské, jež je pozvala upřímně, přátelsky, aby přijeli na dobrou vůli. Přijeli z nenadání; Anna byla nějak vzrušena, když se ke tmavému dvoru mezi lesy blížili. Byla by zajisté ještě více, kdyby tušila, že ji chce stará vladyka poznati.

Nevycházelat nikam aniž vyjížděla, kromě do kostela do Borovan, a to od smrti manželovy, a tak měla na mysli mysletínskou dceru nejasně, jako děvčátko mladičké z dřevnějších dob, kdy ji několikrát jen málo spatřila.

Když na nádvoří hluk se strhl a rolničky zvučely, vyšel Jan z jizby. Až se mu spánky zarděly, když zahlédl tak z nenadání Annu, vyskočivsi právě hbitě ze saní, s nichž visela dolů do sněhu odhrnutá přikryvka, veliká a lesklá medvědí kůže.

Za té návštěvy odpoledne minulo jako voda. Tak se zdálo v družném hovoru, zvláště však mladým, Anně a Janovi.

Sousedské přátelství obou vladyckých rodin, utužené jmenovitě za nedávných pohnutých dnů, kdy Mysletín stihlo neštěstí, sesílilo se patrně.

Soumrak už nastal, když hosté vyjeli z trocnovského dvora. Nejeli sami. Jan je na kus vyprovázel na koni a sám, nebo bratři si vyjeli dopoledne na saních do města, do Budějovic. Jízda za zimního podvečera, kdy na západě nad zardělou září mrkala jiskřící se večernice, kdy fijalové tóny na lesích počaly temněti, byla spanilá.

Bylo tak pěkně kolem; Jan si však nejvíce saní všímal a v těch mysletínské dcerky v sametové čapce, bobřinou lemované, v pěkném kožíšku soukenném, sedící pod chundelatou, černou měděvdicí. Vypadala mile, svěží, zardělá. Janovi se líbila více nežli kdy jindy, a těšilo jej, kdykoliv se na něj laskavě usmála nebo promluvila.

U lesa se s hostmi rozloučil. Domů jel všechen zamyšlen nedbaje, že kůň kráčí zvolna, jen krokem. Na návštěvu, zvláště na toto vyprovázení myslil i doma, a pak velmi často.

Z této návstěvy a z těch, jež na Mysletín vykonal před tím i po té vznikalo v panici pomyšlení a vroucí přání, aby zavedl Annička jako svou do trocnovského dvora. Vše při tom uvážil: jaká je vyvolená jeho pobožná, mírných povah, rodině oddaná, takovou že by byla i muži, jak je zbožně vedená a nikoliv ku světským marnostem, že neshání zápon a prstenů, věncův a rozkošných pascův.

Pomýšlel, že by bylo na čase nabyti jistoty v Mysletíně, aby pak mohl strýci a matce povědéti a s nimi ujednati o slově o nevěstu i o svatbách.

To již jaro nastalo; ale právě v ten čas, kdy luka byla v plném rozkvětu, a obilí bujně se zelenalo, doneseny na trocnovskou samotu noviny, že na rožmberském zboží je zase nad míru živo, že krumlovský pán chystá se k vojně.

»Já to čekal, já to čekal,« děl starý vladyka Ješek, když o té novině rozmlouvali. »Páni krále pustili myslíce, že teď jim ve všem povolí, že budou oni královati, a zvláště on — krumlovský. Ale král, toť se ví, zůstal králem a chce jím zůstati, aby mu páni do kaše nefoukali. A z toho zloba — a zase vojna. Smělí jsou dost —«

»Když vlastní příbuzní královi jsou s nimi,« mínil Jaroslav.

»Ano — ano, a tak panstvu roste hřeben.«

»A nám nastávají zlé časy —« dodala stará vladyka.

Jan mlčel, chmuřil se však velmi. Hatilo se mu, co zamýšlel. Kdyby nastala vojna, oni by tu na Trocnově v pokoji nezůstali. A v takový čas se ženiti. —

Než těšil se, že se snad to mračno rozejde, že se páni tak daleko nepustí. V tom však, bylo zrovna v čas senoseče, stalo se něco nenadálého. Právě vyjel na koni ze dvora, aby pole objel a k sekáčům na zadních lukách se podíval. Při tom už bylo jako rozhodnuto, že si pak na Mysletín zajede, kamž z luk neměl drahně daleko. Na nějakou záminku již nepomýšlel, neboť poslední čas se tam již beze všeho ob čas zastavil.

Tušiliť již vladyka mysletínský i vladyka jeho, tušilať také jejich dcera, proč se tam stavuje.

Ale jen vyjel, už slyšel za sebou hlas. Janek pacholek běžel ze dvora za ním volaje, aby se hned vrátil.

Panic nerad koně otočil. Vstoupiv do jizby zastal matku, strýce a oba bratry u stolu skupené kolem listu jakéhosi, jejž strýc Ješek, neuměje čísti, sem tam obracel a klel. Všichni byli zaraženi, matčina tvář zachmuřena.

»Tu máš a čti,« zvolal strýc na Jana. »A čti nahlas — Jaroslav už četl, ale já mu nevěřím, že to tak psáno. Čti!«

Jan vzal list a podíval se na pečeť. Byla Vintířova z Houžné, purkrabí velešínského. List byl jemu, Janovi, poslán. I četl z něho, co vzkazoval služebný zeman rožmberského pána:

»Znesl na mě pán můj, pan Jindřich z Rožmberka přikázáním, abych Jeho Milosti slovem tě zobeslal, abys též sám svým životem i lidem svým na hotově se měl k tahu vedle Jeho Milosti, a to v tuto neděli nejprve příští ať nezmeškáš k Jeho Milosti k Budějovicům přijetí. A kdož by na pole netáhl, na tom chce Jeho Milost ležeti jakožto na nepříteli. A tím nemeškej, aby se ti škoda nestala.

Datum Velešin in die sti. Joannis bapt. anno LXXXXV.

Vintíř z Houžné, purkrabí na Velešíně.«

XX.

Když panic četl, starý vladyka Ješek nespustil s něho očí. Bratrovec říkal první řádek zvolna, pak se na okamžik zarazil, a zase četl a již po líci i po hrdle zčervenal. Strýc v ten okamžik hladě si rychle bílé kníry zvolal:

»Tak je to přece tak!«

V tom Jan mrštil panským listem o stůl, a rozjítřen vzkřikl:

»Jsem-li jeho man jakýs? Nebo myslí-li mne jako nějakého robotného chlapa dříti proti pravdě?«

»Té msty! To není pán, ale násilník,« děla pochmurně vladyka.

»Zmýlí se, mysle, že ho poslechnu,« mluvil syn rozhorleně. »Jsemť šlechtic jako on, jen králi poddaný, a nebudu panské pýše sloužiti, kdy si jen uráčí Kde je posel!« dodal náhle; uslyšev, že hned odejel. litoval toho velmi, že by byl pánu ihned vzkázal, je-li bláznový. —

List způsobil veliké pohnutí v trocnovském dvoře. Nikdo nepochyboval, že je to panská msta, že Rožmberský si hledá jen záminku proti vladycké rodině, která podporovala králova posla, a ze které dva bojovali proti němu a pánům.

Nicméně připadlo také Trocnovským, poslal-li Rožmberský rovněž ostatním zemanům v sousedství takový list, a Jan Žižka, nic nemeškaje, vsedl na koně ještě osedlaného, a dokonal vyjížďku prve zamýšlenou. Jel na Mysletín, bratr pak, Jaroslav, pustil se do Oujezda Ostrolovu.

Jan nezastal kromě Anny nikoho z vladycké rodiny. Vladyka meškal se synem v lukách, manželka byla v Ledenici. Chmurou, která ležela na mysli trocnovského panice, jakoby paprslek prosvitl, když Anna, patrně mile překvapena, ho uvítala; i to mu bylo milo, že všimnuvši sobě jeho vážného výrazu, starostlivě se otázala, stalo-li se něco, stůně-li snad paní máti nebo Anežka.

Jan vyjasnil líce. Bera před dívkou na lehčí váhu věc rožmberskou pověděl, proč přijel, dostal-li otec nějaký list od rožmberského pána.

Anna o ničem nevěděla.

»Ale tys dostal! A jistě nemilý!« dodala kvapně.

»Dostal, a nemilý; nejvíc nemilý proto —«

Než odmlčev se pověděl, co psal velešínský purkrabí z rozkázání páně.

Anna se zarazila.

»Budou-li tebe — nebo vás všechny — nutit —« děla, upírajíc na panice zrak plný obavy.

»Nutit se nedám, na vojnu mne proti králi bohdá nedostane ani krumlovský pán —« odvětil panic beze všeho vypínavého horlení. Slova zněla spíše zasmušile, chmurně, za to však pevně a určitě. Ale v tom změnil hlas; i tvář nabyla mírnějšího výrazu.

»Chtěl jsem ti, panno, něco říci, prve jsem už proto vyjel —«

Odmlčel se; Anna v ten okamžik na něj tázavě pohlédla, a zdálo se, že i ústy se chtěla otázati, co, než zarazila se ihned, když panic pojednou dodal:

»O nás —«

Sklopila bezděky oči, a jak panic vyřknuv ta slova podal jí ruku přes roh stolu, u něhož seděli, mile se zarděla.

V klenuté jizbě, na jejíž dubové táflování podél zdi padalo oknem širším nežli vyšším poslední světlo, nastalo ticho. Ani panic ani vladycká dcerka nepozorovali, že se na drahný okamžik zamlčeli. Stisknuté jejich pravice spočívaly té chvilky na stole a pustily se, když se ozvaly na síni kroky.

Mysletínský vladyka vítal přátelsky trocnovského panice a nevšiml si pro něj hrubě své dcerky, ustoupivší nějak v rozpacích stranou ke tmavé polici, plné cínového nádobí.

Vladyka byl Janovou novinou velmi překvapen, a na první okamžik i zaražen.

»Takového listu jsem nedostal —«

»Také nedostaneš, a myslím, že nikdo v sousedství bylť jen na Trocnov psán.«

Vladyka panicovi nic nevymlouval, jinak ho netěšil, souhlase, že to vážné znamení a že by z toho mohly býti spory.

»Ale staniž se jakkoliv, já vám budu pomocen seč budu,« děl rozhodně a vřele mysletínský soused. Radil k opatrnosti, aby na Trocnově pro všechno se opatřili, jmenovitě aby v čas uchránili a uschovali, co by se dalo ukryti a uschovati před rožmberskými žoldnéři, když by přišli holdem. Do toho také Anna promluvila, zvouc panice, aby matku a sestru poslal k nim, sem na Mysletín. Měla ještě jednu otázku, než tu ostýchala se pronésti. Ale otec jí bezděky pověděl za ni, tázaje se panice, jak on, míní-li Rožmberských dočekati.

»A proč bych nevyčkal?« tázal se udiveně Jan. »Mám-li před nimi pro nic a za nic prchati —«

»Kdyby však tebe nutili násilím —«

»Jsem šlechtic — toho neučiní — a mám meč!« odpovětil Jan klidně, ale odhodlaně.

Anna za těch slov starostně na něj pohlédla, všecka jsouc znepokojena. Dnes jí pak nebylo tak volně a milo, jako jindy, když panic u nich meškal, a nějak zaražena, netušíc dobrých věcí, mu s Bohem dávala.

Byl již samý soumrak, když z jizby vycházel. Tu, jak otec z okna vyhlédl, je-li hostův kůň už vyveden, tiše, jako by zavanutím, k panici zavznělo: »Budu se za tebe modliti.«

Jan tiskl Anně ruku; vážnou jeho tváří prosvitlo usmál se povděčen i potěšen...

Setmělo se, když na Trocnov dojel. Jaroslav byl už z Oujezda Ostrolovu doma. Přinesl odtud zprávu, že tam nedostali žádného listu, že o žádném ani neslyšeli, leda to, že Rožmberský vyzývá své zemanské many, aby se chystali do pole.

Jan sevřel pěst, strýc zaklel. Nebylo pochyby, že jenom je tu na Trocnově pyšný pán tak ponížil, jako by jeho many byli.

Trocnovská rodina dlouho nešla spat, radíc se, co učiniti. Shodli se v tom, že panský list není jen planá hrozba, že Rožmberský bude s nimi jako s nepřítelem jednati, nepojede-li Jan vedle něho do pole. O tom však nebylo ani řeči. V tom se také shodli, aby Anežka se odebrala na Mysletín.

Když panicové také matku vyzývali, aby šla s Anežkou, stará vladyka určitě je odbyla, ze dvora že se nehne.

Na přípravy bylo času dosti. List byl dán ve čtvrtek na sv. Jana Křtitele, a lhůta určena do příští neděle. Posel však přišel v pondělí, a do neděle nejprve příští bylo tedy kolik dnů volných. Vlastně nocí. Nebo za pozdních nocí odváděli z Trocnova porůznu jednotlivé kusy dobytka, bravu i skotu na Mysletín. Tam také zavedla čeleď rovněž za tmy noční několik koní, kterých ve dvoře nebylo nutně třeba.

Vše to se stalo, jak ujednal Jan s mysletínským vladykou, a tak opatrně a tajně, že ani ve vísce za dvorem o tom nic nezvěděli. Bylo již také na čase, neboť poslové z Trocnova na rožmberské zboží vyslaní přinesli zprávu, jak tam všude pán pole sbírá, jak všude hlučno od houfů se na vojnu vypravujících, a že všechno se chystá k Budějovicům.

Nebylo naděje, že by Trocnov minuli. Proto konečně všichni ve dvoře byli za jedno, aby Anežka nechala odkladů a vypravila se na Mysletín. Dívka ani tu ještě nechtěla a plačky ujišťovala že se nebojí, že tu s nimi zůstane. Než nebylo zbytí. Matka sama, vědouc, jaké neštěstí by mohlo dceru stihnouti od surovosti žoldnéřské, nepolevila jejím prosbám, a uchystala jí vše na delší pobyt na Mysletíně. Také jí dala

nějaký ten šperk zlatý, jehož na Trocnově hrubě nechovali. Již bylo ustanoveno, že Jan s Mikšem ji vyprovodí, v tom sám mysletínský vladyka přijel na koni a s ním povoz. Na ten kromě uchystaných už uzlů naložili panicové nejmilejší a nejdražší kusy své zbroje, aby je uchránili před loupeživou rukou žoldnéřskou. Jisty by alespoň před ní na Trocnově nebyly.

Anežka plačíc loučila se s matkou, strýcem a s bratřími. Plakala ne tak tesknotou, jako že se o ně strachovala. Když Janovi ruku podávala, bezděky se prudčeji rozplakavši klesla hlavou na jeho prsa.

Všichni ji těšili, Jan nejvíce, a vyprovodili ji za dvůr až k lesu. Bylo již po slunce západu. Soumrak nastával, když dojížděli k mysletínské samotě. Kus před novým dvorem povstal někdo z meze u vlnícího se obilí a chvátal jim vstříc. Byla to Anna, čekající tu již drahnou chvíli.

Nemohlať se nové družky již dočekati. Těšila se na ni a také se jí myslí kmitlo, že snad Jan sestru až sem doprovodí —

Nepřijel — nemohl jistě, ale byla tu jeho sestra a tu uvítala srdečně jako svou sestru; Anežku to nelíčené přijetí velmi potěšilo. Dívky se blíže seznaly v zimě za oné návtěvy Mysletínských na Trocnově; nyní záhy se spřátelily. Byly po celý den pospolu a také lože měly v jedné komoře. Pro obě dívky měl nový ten družný život zvláštní půvab, nebo obě žily dosud na samotách bez sester a družky. Kdyby nebylo chmur visících nad Trocnovem i celou krajinou, nebylo by spokojenějších dívek. Ale obavy ty dusily všecku jejich veselost; než měly takto více útěchy, nežli by jí měla každá z nich jsouc sama o samotě.

Tak ať když byly doma v jizbě nebo ať meškaly pod dubem u březového hájku, nebo ať seděly večer

na lůžkách svých nemohouce usnouti, zacházely přečasto na Trocnov. Anežka starajíc se o svou rodinu zhusta na něj vzpomínala. Annu pak to nikterak neunavovalo: ba přičinila začasté sama, aby si zašly v hovoru na osamělý dvorec.

Anna rovněž jako Anežka dychtivě čekala denně odtud posla, jenž měl přijíti, jak ujednáno, kdyžby něco důležitého se na Trocnově přihodilo.

Zatím však nežli přišel, pronikly z jiných stran na mysletínskou samotu noviny o tom, jak vojna opravdu se počíná, a sám vladyka si vyjel se Slávkem k nedaleké silnici podívat se na žoldnéřský houf, který táhl od Ledenice k Budějovicům, jak to pastucha ohlásil, přihnav se všechen bez dechu.

To bylo v pátek před nedělí, které se měl Jan k Budějovicům dostaviti. Příštího dne, v sobotu, které jmenovitě Anežka byla jako na trní, přiběhl na večer z Trocnova pacholek oznámit, že již měli hosti, rožmberské dráby, těch nemnoho, ale více Němců z Rakous, kteří táhnou s Rožmberským proti králi.

Anežka všecka ustrašená ptala se po rodině, stalo-li se jí něco.

»Nestalo, ale ve dvoře hospodařili ti Němci a ti panští jako na nepřátelském. Vzali skoro všechen dobytek, co ho tu bylo, i tři koně, a také plný vůz ovsa a jiného obilí, co ho bylo, musili jsme naložiti a za nimi zavésti ku městu. Sami ještě — Škoda veliká, hrubě veliká!«

»A jinak opravdu nic nedělali? Janovi? Nechtěli, nenutili ho, aby s nimi jel,« ptala se opět Anežka.

»Nenutili. Nic se mu nestalo, a žádnému — ale kleli a hrozili ti Němci, až Bůh bránil.«

»A co Jan, a Jaroslav?«

»Myslím, že dost pěstě zatínali. Paní máti byla s panem Janem v jizbě, nepustila ho ani ven. Byl velmi rozhněván.«

»Ale nic se nestalo —« dodala pojednou Anna.

»Nic. Kromě těch škod, a těch je dost. Paní máti vám to vzkazuje, abyste se nelekali, že bohdá všecko přejde, že tím to odbyto. Už se schladili. Ale vojska všude táhne, po všech cestách od Borovan, od Velešína, odevšad, a všecko na silnici, Němci z Rakous, Rožmberští a Hradeckého pána lid, a všecko k Budějovicům, jako kobylky.«

»Holdují-li?«

»Už začali — na královském, a co je Budějovských. Už jim kolik forberkův a jiných dvorů vypálili. Povídali to, však také jsme viděli v noci záře —«

»Ale u nás nic?« tázala se opět Anežka.

»Bohdá, že teď bude pokoj; snad už nikdo nepřijde, a u města také nezůstanou. Ale abych nezapomněl: Rožmberští obléhají také králův hrad — Kuglvaid — o ten hrubě prý usilují — a všude boží dopuštění, všude nářku —«

Posel opět odběhl domů, aby pověděl, jak je na Mysletíně.

Tu si oddechli, zvláště obě panny. Starý vladyka však nevyjasnil docela svého líce. Měl také starost o svůj dvůr i o svou tvrz. Ležely ovšem stranou, a vojsko všecko mířilo k Budějovicům; ale jistoty neměl. Také nebyl zbaven hned všechněch starostí o Trocnov.

Pro jistotu opatrovány dvůr i tvrz co nejpečlivěji. Žádný nesměl se z nich vzdáliti, kromě toho neb onoho z čeládky na zvědy vyslaného. Jmenovitě dívky měly po svých zalíbených vycházkách k ryb-

níku, ke starému dubu a do březového háje. Sedaly teď ustavičně doma, oknem nebo s vížky nade vraty do krajiny vyhlížejíce.

Tak minula osudná neděle i pondělí, a nikdo se neukázal, aniž posel přišel. Bylo tedy na Trocnově vše v pořádku. Za to viděli večer po oba dva dny za lesy na temných nebesích třesavé, rudé záplavy požárové, a všechny v tu stranu k Budějovicům.

Obě dívky pilně na polední stranu směrem ke Trocnovu pohlížely. Ale nad lesy mezi nimi a osamělým dvorem nesvitlo zlověstnou září. Tmavé nebe se nad nimi klenulo, a několik hvězd tam mrkalo.

Spokojeněji sestupovaly v pondělí večer obě dívky s vížky, a poseděvše ještě chvíli se starou vladykou na malém nádvoří na zápraží odebraly se pak do své komory. Ale na spaní nebylo ani pomyšlení. Zůstaly u otevřeného okna, kterým k nim vanul libý dech letní noci. Bylo hluboké ticho a vlažno; obě dívky hledíce ven povídaly si, jak teď je asi pod dubem a v březovém hájku. Vzpomněly na něj, jak jim prokmitla zář měsíce.

V tom obě náhle umlkly. Podivný náhlý zvuk v té noční tišině je zarazil. Naslouchaly, Anna pak náhle vstala.

»Někdo přijel,« pravila ne bez ulekání.

Bylo slyšeti dusot cválajících koní, pak hlasy venku před branou. Obě dívky, jak když laně vyplaší, vyskočivše pádily od okna do světnice a tou ven. Venku na zápraží stála Anina matka; otec bral se nádvořím, měsícem ozářeným ku bráně, již dva pacholci otevírali.

Ale než ji otevřeli, obě dívky vykřikly, zaslechnuvše od matky, že se to před branou hlásil Jan, trocnovský panic.

Vjev do nádvoří s Jankem pacholkem seskakoval s koně.

»Bratře, probůh, co se stalo?« zvolala Anežka všecka vyděsena, chytivši bratra za ruku. Byl bez odění, jen v čapce, sukni a toliko mečem opásán.

»Nelekej se, doma nic — alespoň když jsem vyjížděl, nebylo nic — ale mne chtěli.«

»Rožmberští?« vpadl vladyka.

»Ano — jako smečka psů vrazili — ale prosím tebe — chvátám — vydej mi mou zbraň, co tu mám, ať si vyberu.«

»Nač?«

»Musím dále —«

Všichni strnuli, nejvíce však Anna s Anežkou. Jen vladyka zachoval nejvíce klidné mysli. Vybídl všechny, aby tu nezůstávali. Šli do vnitř; Jan u prahu obrátil se po pacholcích volaje, aby koní neodstrojovali, že pojede zase hned dále.

XXI.

Nenadálý příjezd Janův překvapil všechny; ještě více však žasli, když vstoupiv do jizby, nechtěl si ani sednouti, a žádal, aby mu zbroj byla vydána. Hned také vešed s vladykou do komory, kde byly uschovány zbraně a zbroj z Trocnova, vybral si tu na chvat přední kus i zadní a plechy, přilbu i palcát, a vypůjčil si od vladyky plášť a Jankovi vybral čekan a také plášť.

Vybíraje všecky tyto kusy vypravoval stručně a chvatně vladykovi i ženským, které za nimi do malé té zbrojnice vešly, co od posla již věděli, jak Rožmberští nadělavše nemalé škody z Trocnova k Budějovicům odtáhli, a jak všichni ve dvoře myslili, teď že

bude pokoj. Ale najednou byl dvůr přepaden, a to večer, ten jízdný houf že přicválal ne od jihu, ale od Budějovic, patrně byv sem schválně poslán, a že velešínský purkrabí sám ho vedl.

»Přijeli pro mne, když jsem nepřijel já. Vyzývali mne, abych jel s nimi, že pán poroučí. Když mne pak nutili, protloukl jsem se šťastně ze dvora ke vratům, a tu stálo několik osedlaných koní uvázaných. Já beze všeho na jednoho vsedl, bodl jsem ho a uháněl jsem —«

»A Janek?« ptal se vladyka.

»Byl se mnou — pomáhal mně, a pořídil to také tak.«

Vladyka i dívky trnuly. Věděliť dobře, že si Jan jen na chvíli pomohl, že Rožmberští ho asi stíhají, a že třeba co nevidět přirazí sem. Anna chvějíc se hleděla na Jana. Anežka pak jala se nahlas bědovati, co teď, a co se teď asi děje na Trocnově, že se tam třeba mstí, a jak je asi s mateří. V tom se zas na Jana obracela, aby se raději ukryl, dobře schoval.

Bratr dopínaje si s pomocí vladykovou pancíř, zachmuřil se a pravil:

»Co se u nás děje, nevím; ale jistěť tam není hůř, nežli kdybych tam byl zůstal. A já se skryji, sestro, neboj se, ale tu ne, tu zůstati nelze, bylo by zle pro mne, i pro vás všechny.« A pohlédl na Annu.

Mysletínský vladyka vše uznával, a proto Janovi povolil. Sám mu nabídl něco peněz, co měl na hotovosti, vladyka pak přese všechno zdráhání Janovo sehnala tlumok a nabila ho chvatně nejpotřebnějším.

Jan se loučil. Když Anně ruku podával, zmohla ho na okamžik tesknost, že nemohl ani slova vyraziti, Anna pak se nebránila slzím, hojně se řinoucím. Její ruka se v jeho zachvěla.

»Zvíme-li pak o tobě —« zašeptala třesoucím se hlasem

Slíbil, že pošle o sobě zprávu hned, jak bude moci. Objav plačící sestru kvapil ven ke koním, k nimž zatím z rozkazu vladykova třetího přidali, aby nesl tlumok a v čas jízdy odloženou zbroj. Vraníka toho přivázal Janek ke svému.

Brána zaskřípěla, a jí vyrazili pozdní jezdci. Mysletínští za nimi hleděli, až zajeli mezi stromy v bělavém průsvitu měsíčné noci. Dívky pak chtěly na násep, ale vladyka jich nepustil.

»Rožmberští jsou třeba na blízku, dojíždějí, mohli by vás snadno spatřiti — Co by si pomyslili, vidouce v tento čas lidi na valu, do kraje vyhlížející.«

Manželka jeho vedla dívky do jizby, těšíc jmenovitě Anežku, že bratr si najde dále jistě bezpečný úkryt.

Starý vladyka stoje nahoře na vížce rozhlížel se okolím. Kraj všechen kolem v záři měsíce stopený byl tichý: nikde ani člověka.

Zatím manželka vladykova těšila Anežku. Seděly v jizbě, ani světla nerozžehnuvše. Upokojila dívku valně tím, že vyslala pacholka na Trocnov, aby zvěděl, jak tam je a také aby pověděl, jak panic vyvázl. Anna s nimi dlouho nevydržela.

Utekla do své komory a tu déle se již nepřemáhajíc, sklesla tváří na neodestlané lože a propukla v hlasitý pláč.

Za chvíli se vytrhla. Anežka vcházela. Jak ji vladykova dcerka spatřila, skočila jí naproti a objala ji prudce.

»Ach, co s ním bude!« zvolala. — »Ach, Anežko, mám o něj takové strachy, mám — ho tolik ráda. — Ó, vrátí-li se jen.«

Tak vyznala se ve svém zármutku ze své lásky a tak našla úlevu i ve svém bolu. Obě přítelkyně zůstaly dlouho vzhůru nemajíce žádného pomyšlení na spánek. Dočekaly se téměř půlnoci. V tu chvíli ozval se venku temný hluk. Trhli sebou dobře tušíce, že přijeli asi Rožmberští za Janem.

Matka vstoupivši dotvrdila, že přibylo šest jezdců, že vymáhají sobě vstup do tvrze. Mysletínský vladyka je z opatrnosti pustil přesvědčiv se, že nic jiného nechtějí, nežli se přesvědčit, není-li tu ten, jejž stíhají, trocnovský panic. Vladyka užil také té příležitosti na prospěch Janův. Zdrželť je vyjednáváním a pak vodě je po tvrzi. U dívčí komory však nechtěl jich dále pustiti; až když počali zbraní hroziti, polevil.

Tak vstoupil do komory, kde Anna s Anežkou a stará vladyka meškaly, jezdec v železném kapalínu, v brněné košili a v pancíři, řinče ostruhami svých těžkých jízdeckých škorní. Za ním vešli ještě dva žoldnéři také s tasenými meči. Prohledali každý kout, ani dívčích loží neušetřili.

Odcházeli s nepořízenou a kleli. Vladyka však, jenž stále opakoval ujišťuje, že nejen nikoho cizího tu nemá, ale že také nikoho nepozorovali tudy kolem jeti, schlácholil je také tím, že jim nabídl jídlo a pití, aby se posilnili a občerstvili.

Sice se vytáčeli, že by se purkrabí rozkatil, kdyby zvěděl, jak to jdou prudce po šlaku, ale zůstali přece »na chvilku«, a pak si ještě chvilku přidali.

Bylo již drahně po půl noci, když vyjeli z mysletínské tvrze do tiché noci.

Dívky i stará vladyka si bezděky oddechly, ne tak proto, že odjeli, ale že se tak zdrželi a tím Janovi útěk usnadnili. Byliť mu tito nejvíce v stopách.

Jitro pak přineslo novou úlevu. Posel se vrátil se zprávou, že v Trocnově jsou všichni zdrávi, že rožmberští žoldnéři nikomu násilím neublížili a že jsou již z Trocnova pryč, snad k Budějovicům že odjeli nebo stíhat panice.

Odpoledne Jaroslav přijel a ten vše zevrubněji pověděl, a také o sobě, že právě nebyl doma, že se vracel z lesa, ale že ho ještě pro štěstí pasáček matkou tam vyslaný našel a oznámil mu, aby se domů nevracel, že jsou tu asi také pro něj, že ho chtějí jako chlapa nějakého na vojnu odvésti. Jaroslav zůstal na Mysletíně ještě několik dnů, dokud bylo největší nebezpečenství.

Za jeho pobytu bylo na osamělé tvrzi živěji, ano veseleji; ale tajné starosti tu zůstalo dosti. Anežka měla radost, že se nikomu na Trocnově nic nestalo, ani matce, o niž měla největší strach, ani strýci, ani bratřím. O Jana se starala; dala se však spíše utěšiti a netrpěla tak pro něj jako Anna, poněvadž se netajila se svými strachy a obavami.

Ale Anna skrývala bol svůj i před svými, a jen Anežce, když byly o samotě, si posteskla. Obě pak hned druhého dne po noci, kdy Jan tak náhle odejel, vyhlížely, nejde-li posel, ač jim vladyka vyložil, že to nemožno, aby Jan už mohl o sobě zprávu podati.

Pak když to již bylo možno, přece se nikoho nedočkaly, a marně denně kolikráte vyhlížely s náspu, s vížky i od starého dubu. Marně upíraly své zraky v tu stranu, kam Jan zajel, a odkud čekali zprávu. Nejednou se marně poplašily, nejednou se chvatně s valu hnaly nebo z vížky seběhly, když zahlédly blížícího se člověka, o němž se domnívaly, že ten nese zprávu tak toužebně žádanou.

Jan jako by do země zapadl. Už i vladyka kroutil hlavou, již i stará vladyka netěšila dívky tak

upřímně a s vnitřní přesvědčeností, nýbrž jen aby těšila. —

Z Trocnova vzkazali pro Anežku, aby se měla k návratu, a bratr Jaroslav pak pro ni přijel. Nastalť v okolí zase pokoj a bylo dosti bezpečno, neboť rožmberské houfy a jiné panské a pomocné z Rakous spojivše se u Budějovic, kde dlouho táborem ležely, vytrhly dále na královské město, k Vodňanům, jak se proslýchalo.

Obě, Anežka i Anna těžko se rozcházely, a ne tak, jak se často v důvěrném hovoru těšívaly: že Anežka tu na Mysletíně počká na Jana, až se vrátí, a že teprve s ním na Trocnov pojede.

Než déle již čekati nemohla; musila domů bez Jana. Na to myslila s Annou, a proto se oběma družkám stalo loučení těžším.

Zvláště Annu pak, když osaměla, napadla veliká tesknota. Zůstalať sama se svými obavami a se svou starostí, a nemohla si teď tak postesknouti jako své družce.

Všichni na Mysletíně i v Trocnově se nadáli, že Jan oné noci s Jankem šťastně vyvázli, že se uchýlili stranou, do končin, kde nerozhodovalo slovo rožmberského pána, a že teď, kdy panské vojsko dále do země odtáhlo, domů se navrátí.

Ale žně minuly, a po trocnovském panici ani slechu. Již sdělil mysletínský vladyka své ženě tajnou svou obavu, že panic upadl asi v ruce svých nepřátel, a že ho někde vězní — ač nezahynul-li, bráně se.

Starý však vladyka Ješek na Trocnově, když viděl zachmuřenou svou švakrovou, ana nenaříkajíc mlčky teskní a často se zamyšluje i při modlení — a modlívala se teď častěji nežli jindy, u stolu sedíc — stahoval husté, sivé obočí, čelo chmuřil anebo si drhl

temeno sivé hlavy. Mrzelť se, že se švakrová oddává tak záhy beznadějnosti a smutku přes příliš.

Hůře ještě bylo, když trapným tichem v jizbě ozval se hluboký, bezděčný povzdech starostné matky. Tu sebou starý válečník vždycky škubl, nemoha vzdechů slyšeti, a mávl mrzutě rukou; posledně obrátiv se od okna, jímž zachmuřeně ven vyhlížel, už i drsně se ozval:

»Vždyť ještě není pozdě, vždyť dost času — což tak tesknís. Kdož ví, jak bylo s poslem — a zmatků všude kolem. Ti dva se neztratí, vím — a v Janka věřím a spoléhám na něj, vímť, jak býval v Polsku — a pak mezi Janem a námi ta vojna. Kuglvait už králi zbořili, a již se mluví, že Vodňany se neudrží, ba snad už je panstvo má. Jak by mohl tam z té strany k nám jen tak —«

»Z jaké strany?!«

»Z královy. Tušímť a malík na to vsadím, žeť Jan v králově vojště.«

Domněnka starého válečníka se osvědčila, a to na podzim, kdy větry již sváły všecko listí se stromů. Tu za deštivého sychravého večera přijel na Trocnov nenadálý posel — sám Janek, Janův pacholek a průvodčí.

Lekli se ho, jak z nenadání vstoupil do jizby. Starý vladyka sedě u planoucího krbu prudce sebou hnul, a švakrové první slovo bylo, kde je Jan.

Utěšil je hned, že jede sice sám, bez panice, ale ten že je živ a zdráv, aby se nic nelekali; než ostatní zprávy, že je Jan v královu vojsku, že bojuje proti Rožmberským a jednotě, starou vladyku i Anežku zarazily. Jen strýc Ješek rád o tom slyšel.

Janek, unavený jízdou, málo si toho večera pohověl. Musilť vladycké rodině vypravovati, a dlouho i obšírně. I líčil, jak z Mysletína na dále prchali, jak

příštího dne vrazili na rožmberskou hlídku, ale jak se šťastně probili, když je chtěla zadržeti. Pověděl, že panic, hned jak z Trocnova musil ujeti, se rozhodl, že se vydá do králova tábora, jak jej tu Václav Hodětínský vesele a přátelsky přijal, a hned si jej u svého houfu nechal. A zas už četné otázky přerušovaly vypravování Jankovo.

Stará vladyka se ptala, Anežka, a nejvíce strýc i bratři Janovi. Mužští na vojnu se dotazovali, na nepřítele, na obléhání Vodňan, jak jich páni dobyli, a co nyní je; ženské především na to, je-li Jan zdráv, nebyl-li zraněn, jak se má, jak na domov vzpomíná a proč nepřijel také.

Tu teprve se domluvili, že Jan hned druhého dne, jak z Mysletína vyjel, poslal domů posla, a pak z tábora za dobré příležitosti list. Ale ani posel, ani list nedošel do osamělého dvora.

Stará vladyka povzdechla, když Janek vypravoval, že Jan se teď domů nevrátí, že chce dále proti Rožmberskému bojovati. Starý vladyka jal se živěji hlavou pokyvovati, když se Janek také zmínil, jak je panic na zpupného pána popuzen, v jaké nenávisti má tu panskou pýchu, jež proti králi se bouří a ze zemanů by nejraději robotníků nadělala, a tiskne je jako poddaný lid.

Anežka příštího dne ráno, hned jak s lože vstala, šla se k oknu podívat, jak je venku. Déšť v noci ustal a nebe se vybralo. Bylo jasné, ač studené jitro podzimní. Měla z něho zvláštní radost, poněvadž mohla hned dnes učiniti, co si již včera umínila, když Janek přijel, a k čemuž si také Mikše zjednala. Bratr chutě uposlechl, a tak vydali se oba hned po ránu na Mysletín, aby zvěstovali, jaké noviny došly.

Na osamělé tvrzi bylo z toho nemalé a v pravdě veselé překvapení. Všichni se z těch zpráv radovali,

a všichni také hned a bezděky pohlédli s úsměvem na Annu, jež se zapýřila jako z růže květ, jak zaslechla, že došly zprávy o Janovi.

Ještě více pak se radostně vzrušila v komůrce své, když tam Anežka, jak samy dvě tu na truhle u okna seděly, sáhla za ňadra a vyňala složený a zavázaný list, který jí dal Janek, aby ho Anně odevzdala. Jan ho posýlal.

»Žádnému jinému neposlal,« pravila Anežka vesele se usmívajíc, »žádnému. Janek všecko ústně vyřídil. Jen tobě poslal Jan list —« a polo čtveračivě, polo zvědavě dodala: »Toť asi něco důležitého píše.« Anna všecka rozradostněna podala jí lístek.

Byla to cedule neveliká a v ní řádků nemnoho. První bylo psáno, aby Pán Bůh všemohoucí ráčil býti s ní svou svatou milostí a žádost všeho dobrého v Pánu Bohu. A hned po té:

»Anno milá!«

Anežka čtouc tato slova ohlédla se s úsměvem po Anně vedle ní sedící a s ní zase zároveň čtoucí, i viděla, jak ta slova družku těší. Pak dále si tiše říkala z listu, že Jan věděti dává, že je zdráv a že na Mysletín často vzpomíná, aby Anna také pamatovala a za něj se, jak mu, když odcházel, slíbila, modlila, a že bohdá do roka na Mysletín přijede.

Anna bezděky povzdychla.

Byla to dlouhá lhůta; než list ji zbavil mnohých starostí a obav, přinesl jí útěchu pěknou, a což nejvíce: jistotu, ze Jan na ni vzpomíná a rád ji má.

Ani ve svém blahém zamyšlení hned nepostřehla, že Anežka dočetši zraky na ni upřela. Vytrhla se teprve, když zaslechla veselé:

»Nyní abys ty zase psala.«

Anna se zarděla.

»Já? Jakž bych mohla! Což by si pomyslil.«

A přece na to myslila, když pak osaměvši v komoře lístek opětně četla, i pak, když odpoledne Anežku vyprovodivši zašla si pod starý dub ku březovému hájku. Místečko to bylo jí od té doby, co se tu setkala s Janem tenkráte, když chorého bratra opatrovala, zvláště milým.

I teď, ač břízy byly již holé a na dubu žluté, suché listí harašilo v podzimním větru, ráda tu dlela, zvláště teď s milým listem, pro nějž se na novo zamyslila, majíc zraky své upřeny před se krajinou do dálky — —

Když na zejtří přibyl na Mysletín Janek, Janův pacholek, aby dle přikázání mladého pána svého vyřídil od něho všem pozdravení, a na vybídnutí vladykovo usednuv jal se vypravovati, žádný ho tak upřímně a s takovým účastenstvím neposlouchal jako vladykova dcerka. Ne bez úzkosti sledovala jeho líčení bojů před Vodňany a o Vodňany samé a litovala v duchu Jana, když Janek vypravoval, co všichni na ústupu k Sušici zkusili za sloty a bouřek podzimních, v necestách horských těch končin, na strážích za sychravých lijavcův a v potyčkách za dne i v noci.

Nyní meškal Jan u Sušic města; odtud také vypravil Janka do domova, nemoha se dočekati odtud žádných zpráv a maje mnohé obavy o Trocnov a svou rodinu, co se s nimi stalo, když tak nenadále musil odjeti.

Vladyka se Janka otázal, jak se dlouho doma zdrží.

»Ne dlouho. Nařizovalť mně panic, abych se vrátil co nejdříve možná. A nutno spěchati, abych se k němu dostal.«

»Jak bys se nedostal —«

»Přilnul-li nepřítel zatím k městu, k Sušicům, stěží bych se tam prodral. Proto vyjedu pozejtří a koně nebudu šetřiti.«

Když se loučil s Mysletínskými, Anna v jizbě nebyla. Ale když dojel k rybníku za tvrzí, potkal ji na hrázi, u vysokého rákosí. Bylo mu to divno, ale hned mu svitlo, když panna zardívajíc se ho zastavila. Sám jí pomohl, otázav se, jakou pošle panici odpověď na list, který poslal. Neměla žádné psané, nemohlať se k tomu odhodlati a také ne odvážiti, neumějíc tak psáti, jako uměla čísti. Žádala Janka, aby panici vyřídil, že ji lístek jeho hrubě potěšil, že ona tak činí, jak píše, a že mu přeje, aby s pomocí Boží zdráv a brzo domů se navrátil.

»Jistět se panic tvým vzkázáním, panno, potěší!« děl Janek, jemuž studený vítr čechral dlouhé kníry. A podav bodře vladycké dcerce drsnou svou pravici děl:

»Do jara se nevrátíme. Ale z jara bohdá Rožmberské zkrušíme, že budou před námi běhati, a pak se vesele vrátíme.«

Do jara! Než mine smutný podzim a smutnější ještě dlouhá zima! A z jara. Kdož ví! Vladycká dcerka ohlédnuvši se ještě jednou za panicovým služebníkem do lesa zajíždějícím, povzdychla a brala se hrází kolem rákosí teskně šumícího a vybledlou lučinou k tvrzi.

XXII.

Starý Hodětínský bráně se mužsky přesile panských houfů ustoupil od Vodňan do Sušice. Přibyl tam po Všech Svatých necestami, za nevlídného, větrného počasí, kdy se zachmuřených nebes přes tu chvíli spouštěl se déšť nebo zase sníh.

Houfy Hodětínského hrubě prořídly těmi šarvátkami a boji s panským vojskem i nemocí, jakož i tím, že se z nich mnoho zbrojných drábů rozprchlo. Hrubá ztráta byla také na koních, jichž morní jakousi nemocí (a ta přišla z toho, že jeden čas nemohli jich ničím jiným krmiti nežli nevymlácenou pšenicí) veliké množství popadalo a zdechlo; a tak nejeden jezdec stal se opěšalým drábem a málokterý vůz měl svůj počet čtyř vozníků.

Tak sešlý dostal se voj královský do Sušice. Brzo po té uhodily mrazy a nastala tuhá zima. Starý Hodětínský nemohl se dočekati jejího konce. Hnětlo ho, že nemohli Vodňan udržeti, že tam panská posádka a hojná, jak měl jisté zprávy od zvědů. Když únor nastal, a sněhu pořád ještě přibývalo, mračil se starý hejtman víc a více. Klel na zimu, že je tak tuhá, a že jaro nejde. V ně doufal. S jarem, tak na jisto čekal, dojdou z Prahy posily, a pak s pomocí Boží obrátí se ze Sušic tam, odkud přitrhl, k Vodňanům, jež bohdá pánům zase vyrve.

Když pak koncem února mimo nadání nastalo náhlé a prudké tání, a slunce ustavičně jasně svítilo, vysušujíc bláta, počal i starý hejtman jasniti tvář a pohlazovati své bílé kníry.

»Jaro je tu. Jen ještě Praha! Jen ještě Praha!« říkal mladému vladyku Trocnovskému, svému zalíbenému, jenž s ním měl jedno obydlí a jenž mu skoro ustavičně byl po boku.

To čekal Hodětínský příznivou odpověď z Prahy, kam byl už poslal posla s důtklivou žádostí, aby mu sem k Sušici vypravili záhy pomocné houfy. Ale posel dlouho nejel, a zatím špehéři donesli noviny, že panská posádka ve Vodňanech počíná se hýbati, že se tam na něco chystají, a že již tam přibyl nový houf dobře vyzbrojených pacholků.

Tu starý Hodětínský se rozzlobil a zrudnuv ve tváři zle mluvil o dvorských pletichářích, kteří pro samé úskoky a kejkle a pletichy zapomínají na vojsko v poli, nechají je hynouti a nepřítele růsti.

»Jistěť ti páni dříve na nás vytrhnou!« zvolal. »Myslil jsem, že na ně vytrhnu jako na zajíce v loži — a oni zatím — A co my — Co my takhle, jak jsme, pořídíme!«

Poručil Janovi Žižkovi, aby vybral spolehlivého zemana, ten že musí hned do Prahy, a že on, Hodětínský, dá pánům znovu napsati list, ale ten že jim nebude milý, že je uhodí do žeber, aby přece pamatovali na svého pána, krále, a na poctivé jeho žoldnéře.

Posel jen vypraven, a již donesena Hodětínskému zpráva, že prý v tu stranu od Vodňan ukázalo se několik panských jezdců. Novina starého vůdce zarazila. Vyslalť ráno tam v tu stranu několik vozů s houfcem zbrojných pacholků na pícování. Hned mu připadlo, že ti jezdci jsou harcovníci, že za nimi asi valnější houf, a ten kdyby napadl jeho vozy a houfec —

Za chvíli po té vyjížděl Žižka s dvacíti jezdci tím směrem, kterým ráno se vydaly pícovní vozy a houfec. Starý Hodětínský svěřil mladému zemanovi úkol, aby vyzvěděl, jak je s nepřítelem, a kdyby nutno bylo, aby přispěl na pomoc pícovníkům. Důvěřovalť mu ve všem. Poznalť už u Budějovic a pak u Velešína, že mladý zeman má mysl pravého žoldnéře, že je statečný a při tom nade vše dbalý kázně a pořádku. Statečnost svou pak zvláště na jevo dal, když od Vodňan ustupovali; tu bojuje ve zbytném houfu znamenitě pomáhal nepřítele zdržovati, aby za tím valný houf mohl před se postupovati. Také věděl starý Hodětínsky, že po všech svých houfích by nenašel bojovníka proti pánům a zvláště proti Rožm-

*

berskému tak popuzeného a rozezleného, jako byl mladý trocnovský zeman.

Věděl nejvyšší hejtman nařízený, proč vlastně Žižka sem k němu zajel.

A to Janovi z mysli nešlo. Násilnost panská těžko urazila jeho živý cit pro právo i spravedlnost i jeho lásku k zemanské svobodě. Příkoří to cítil tím živěji a tím více toužil, aby pomohl pyšnému vladaři splatiti, že se stalo zrovna v dobu, kdy se těšil, že uvede do svého dvorce mladou milou žínku —

Zatím musil nevěstu a všechno opustit pro panskou zvůli. Jen starost o rodinu v Trocnově i o Mysletínské mu zůstala a touha. Dosti se přemáhal, ale teskné chvíle přicházely, zvláště kdy osaměl, a v noci nejvíce. Od podzima, co Janek vrátiv se z Trocnova i z Mysletína přinesl tak milé vzkázání, nedošlo žádné zprávy z těch končin.

Různé obavy i starosti v té nejistotě, jak doma je, skličovaly mu často mysl. Napadalo mu, nevymstil-li se Rožmberský za něj na Trocnově, nebo netrhla-li tam nebo na Mysletín nemoc nějaká. Myšlénky ty v poli by tak často nebyly chodily — Ale za té nečinnosti v pohorském městě zasypaném sněhem —

Také Jan, jako jeho nařízený hejtman, toužil po jaře: aby bojem se rozhodlo, aby páni, a přede všemi Rožmberský, byli zkrušeni, nebo alespoň že by spíše mohly dojíti z domova nějaké zprávy —

Proto dnes chutě chvátal do sedla a chutě s houfcem vyjížděl z města, jak měl nařízeno. Byl v tom žádaný počátek. Nyní již boj opravdu začne a rozhodne se. Po tak dlouhé zahálce těšil se na jízdu, nemoha se dočekati, aby zase již uhodil na panské.

Bylo odpoledne, když vyjeli z města, počátkem měsíce března. Nebe bylo zataženo a vzduch do večerejška jarně jasný a vlahý, hrubě se zchladil. Všecka pohorská krajina kolem, bez sněhu, v neveselých barvách pod zataženými nebesy, vypadala zasmušile. Bylo cítit, že roste sníh, že co chvíli spustí se jarní přeháňka. Mladý zeman však nedbal ani nebe ani krajiny. Jen po nepříteli slídil, veda opatrně svůj houfec. Už asi hodinu jeli, když náhle poručil, aby zarazili. Jakýs jezdec proti nim hnal. Viděli, že je bez helmice, že sedí všechen shrbený, sotva v sedle se drže. Prázdná pochva lítala mu za prudké jízdy u opásání a bila do boku koně, jenž všechen od potu mokrý, zablácen uháněl sbíraje poslední své síly.

Všechen uřícen, udýchán, supaje, maje udidlo bílé od hustých pěn, stanul třesa se před Janovým houfcem, a jezdec, krví zbrocen, bled, téměř do mdlob klesaje, oznamoval, že je jediný z houfce, který ráno Hodětínský vyslal, že všichni buď padli nebo jsou v panském zajetí, že je panští tak náhle a z nenadání, z úvozu přepadli —

»A vozy —« zvolal Žižka.

»Všecko pryč.«

»S nákladem?!«

Jezdec jen přisvědčil a již se mu kalné oči přimkly, zavrávoral a sklesl u noh svého koně přemožen vysílením. Žižka poručil jednomu jezdci, aby naložeho na koně dovezl zpět do města nebo do nejbližší vsi, a druhému nařídil, aby hned, ihned jel do města oznámit hejtmanovi, co se stalo. Sám s ostatními pustil se v před na výzvědy. Pudilo jej také tajné přání, kdyby snad mohl ještě panský houf stihnout a uhoditi naň, třeba že byl silnější. Jistěť se nenadějí —

Ale nestalo se tak. Vrátil se již samý večer, za prudké chumelenice do Sušice s novinou, že panských nestihl; přinesl však jistotnou zprávu, že to byli skutečně jen harcovníci, že za nimi táhne valný houf a ten že míří sem, k Sušici.

Nadál se, že Hodětínský bude rozzuřen novinou, jakou utrpěli ztrátu. Než mimo nadání zastal ho klidnějšího, nežli očekával. Když mu Jan vypověděl, co shlédl a vyzvěděl, řekl hejtman: »Už jsem tu veselou novinu poslal do Prahy. Posel už jede — Aby věděli, že jsem z rozkoše nežádal o posilu a pomoc. Teď snad uvěří, že nám tu není volno. A neuvěří-li — hm —« a mávl prudce rukou. Na okamžik se zamyslil, pak upřev malé sivé oči na svého mladého zemanského důvěrníka pravil:

»Jen tak jich sem nepustíme.«

Po té poručil Janovi, aby si šel odpočinout, že ho snad ještě dnes bude potřeba. Když Jan odebral se do vedlejší své komory, dal si Hodětínský zavolati jednoho z městských konšelů, s nímž dlouho rokoval o městském okolí, zvláště v tu stranu k Vodňanům. Vyptával se ho na vše, na cesty, potoky, tvrze, ouvozy, vesnice a milerád slyšel, když mu konšel přisvědčil, že mu opatří souseda spolehlivého, všeho okolí jak náleží znalého.

Jan leže vedle v komoře na loži nemohl usnouti. Přemýšlel o své výpravě proti panským a jak bude, nepřijde-li záhy pomoc z Prahy. Vedle z jizby hejtmanovy ozýval se hovor, který po chvíli utichl. Ale ne na dlouho. Ozvalyť se tam pojednou kroky, zařinčely ostruhy, pak také bylo slyšeti hovor hlučnější nežli prve. Žižka se domýšlel, kdo tam je, ale ze směsi hlasů nevyrozuměl nic.

Pojednou však vnikl proud světla do jeho temné komory dveřmi, jež Hodětínský prudce otevřel volaje

na Jana, aby k nim vešel. V jizbě u stolu, na němž hořel kahan, seděli dva hejtmané, a to bradatý nejvyšší nad vozy, maje na hlavě čapku bobrovinou lemovanou, a sivý hejtman nad jízdou, lysé hlavy, opírající ruce o jilec mocného meče.

S těmi Hodětínský rokoval. Ten pokynuv Janovi děl svým úsečným způsobem:

»Pojď a přisedni, ať zvíš, o čem jsme jednali. Tys v tom také.« Mladý zeman se v duchu zaradoval. Těšilať ho důvěra vůdcova i zkušených hejtmanů. Dlouho neseděl. Hodětínský zkrátka vyložil, o čem se uradili, a mladý bojovník hned porozuměv chutě přijal, čeho na něm žádali. Nežli Hodětínský dokončil, odešli oba hejtmané, a za chvíli po té nastal po veškerém městě neobyčejný ruch. Tmou březnové noci vzhůru troubeno a do zbraně volali. Ve tmavých většinou oknech zplanula pojednou zář a světla svítilen i pochodní počala se míhati ulicemi. Všude přebíhali kvapně žoldnéři jednotlivě i v tlupách, zbraň řinčela, pokřiky se ozývaly, i dusot koňský.

Po půlnoci vytrhla většina královské posádky ze Sušice. Bylo mrazivo a sníh počal zase poletovati. Sousedé se křižovali, litujíce žoldnéřů, že musí za noci do takové psoty, a divili se Hodětínskému, co zamýšlí.

Ten se odvažoval smělého kusu. Mířil proti panskému vojsku, jež, jak Žižka vyzvěděl, táhlo Sušici obléhnout a překvapit královskou posádku. Ale teď starý Hodětínský chtěl jim sám podobného překvapení popřáti. Věděl, že nepřítel leží asi na míli cesty od města, a že jeho jistě nečeká. V tom hledal náhradu za pomoc, které mu z Prahy neposýlali. Překvapí nepřipraveného nepřítele, jenž zítra chtěl jej samého sevříti v městě a přemoci ho, prve nežli by přišla pomoc z Prahy.

Vojsko Hodětínského, všeho všudy na dva tisíce mužů, postupovalo zvolna tmavou nocí. V čele, hrubě napřed, jeli honci, za nimi oddíl jízdných, pak valný houf rozdělený ve dvojí a za ním menší oddíl jízdy. Nikde, ani v honcích, ani u hlavního houfu ani světelka. Tmou a mlhou, postupovali na přísný hejtmanův rozkaz co možná bez hluku. Ani mnoho hovoru nebylo. V čele hlavního voje jel Hodětínský, maje po boku souseda jemu poručeného, dobrého znalce krajiny. Starý hejtman sice za tu dobu, co v Sušici meškal s posádkou, nejednou se projel okolím, aby je shlédl a poznal, z pravidla s mladým zemanem trocnovským, ale dnes za té tmy a za husté mlhy nebylo by to vše stačilo. Na mlhu klel, když někdy musili bezděky se zastaviti, jako by na rozcestí, ale zase již ji chválil, když na nepřátelské straně pořáde bylo ticho a nic se tam ani nehnulo. Nejvíce se jí také obával k vůli Janovi Žižkovi.

Ten s nimi nebyl, odděliv se záhy od nich, sotva že na dva hony byli za městem. Vyrazil s nevalným houfcem jízdných, o padesáti koních, na levo a ztratil se záhy v šeru.

Starý Hodětínský, jenž mu přikázal, aby se zmocnil dvorce opodál vsi nepřítelem dle zpráv dobře obsazeného, nebo alespoň zdržel jeho posádku, aby nemohla královským do boku, počal se strachovati, nesvěřil-li příliš mnoho bojovníku tak mladému; a zase mu napadalo, bude-li Žižkovi možná, aby vykonal, co mu uloženo, pro mlhu. Kdyby tak jen zbloudiv se omeškal! Jaká pohroma by z toho pošla! Jako příval stínů bralo se královské vojsko před se vyschlou cestou, již nyní vlhčil poprašek březnového sněhu. Z moře bělavé mlhy zahlédli les, u něhož Hodětínské houfy zastavil. Čekal, až přišly zprávy z honců. Zněly příz-

nivě. Po nepřítelí nikde ani památky, na stráže jeho neuhodili nikde. Jistě nemají ani potuchy —

Od lesa mohlo vojsko volněji postupovati. Nebralo se úvozovými cestami, mezi chlumy, nýbrž volným, širým svahem, polem i paloukem, pak také pustou mýtinou, suchou její travou a metlicí i vřesem, mezi keři tou dobou zčernalými. Hodětínský víc a více napínal sluch i zrak. Tušil a soused průvodce vedle něho jedoucí mu dotvrzoval, že jsou blízko vsi a nepřítele. A z honců pořád nic, v předu ticho jako v hrobě —

Až tu pojednou — slyš — ohlas pustého hlaholu! To se honci utkali — Než lomoz ten příliš hlučný — A v tom také v tu stranu rudě prosvitlo!

Přiharcoval první, druhý jezdec z honců oznámit, že oni dosud na nepřítele neuhodili ani na stráž, ale tam ve vsi že je pravá bitva, ale že nevědí, kdo by tam — Hodětínský zaražen jen na okamžik přemýšlel a hned zkřikl:

»Pro věčný Bůh — že on, ten synek! Žižka je tam! Smělec nerozumný! I aby do něho! Ale nechati ho nemůžeme. Tak tedy s pánem Bohem! Hrr na ně!«

Hnal jízdu, aby největším tryskem pospíšila do vsi, že tam jistě Žižka se strany nebo ze zad vpadl, a že jistě zajde se všemi, nedostane-li se mu záhy pomoci.

»Je to Ješkova krev!« v duchu si hejtman liboval, vzpomněv si na druha z polsko-německých bitev, na Žižkova strýce. — »A ten chlapec zmátl je jistě — jen abychom v čas přišli —«

To pomýšlel veda pěší houfy a pobízeje je ku pospěchu. Hnali se prudko v před; ohlas boje za-

zníval jasněji a jasněji, a také zář požáru neochabla. Část vesnice byla v plamenech. Ve vsi zuřil skutečně boj; Žižka jej začal, jak že Hodětínský dobře domníval.

Dvůr, který měl vlastně za úkol, minul, poněvadž nikde tam na žádnou stráž nevrazil. Mlha tu výborně sloužila a mladý zeman jí užil. Uznal hned, že bude lépe, obejde-li dvůr a udeří-li na ves ze zad, tím že zmate nepřítele. Počítal, že Hodětínský už před ves také již dorazil.

Bylo to odvážné. Kdyby Hodětínský v čas nepřišel, mohl smělý houfec za své vzíti. To mladý zeman věděl. Ale spoléhal na svého vůdce a pak na děs a zmatek nepřátel.

A tak se stalo. Panské vojsko nepřítele ani netušíc, bylo poplašeno, zmateno, když z nenadání zalehl mu do spaní zuřivý válečný pokřik, když zahlédlo ohňovou zář a sloupy dýmu. A nepřátelský křik zněl ze zad —

Všichni i hejtmané byli zmateni. Nežli se kdo vzpamatoval, už také v předu, ze sušické strany strhl se válečný pokřik, hromnější, silnější nežli onen v zádech. Odtud se hnali jezdci a vráželi, pobivše u branek stráže, mezi vozy a do vsi, a za nimi pak přihnali se jako velká voda pěší — — Mlhou krvavě prozářenou požárem míhaly se stíny zuřivých bojovníků dorážejících i slabě se bránících i prchajících — — —

Ráno, když mlha opadla, ukázalo se teprve bojiště. Přes půl vesnice vyhořelo. Tu i v ostatní části a kolem vesnice leželo mrtvých i raněných jako naseto a mezi nimi mrchy padlých koní. Bojištěm přecházeli královští žoldnéři; opanovali pole. Vojsko panské zanechavši své mrtvé i raněné i všechny vozy a zásoby rozprchlo se, kam je hrůza hnala, různo, nejvíce směrem k Vodňanům.

V selském opuštěném statku seděl po ránu starý Hodětínský, veselý, samý žert a smích; pokrucuje si bílé kníry mluvil s nejvyšším nad vozy o dobytém vítězství.

»Ti dvořáci v Praze se podiví, že bez jejich pomoci. Ale dobře, že se nestalo dřív, sice by nám teprve nic neposlali.«

»Ale pošleš zprávu do Prahy.«

»A hned, jak se do Sušic vrátíme. Aby J. Milost král věděl, na čem je. Takové vítězství bude mu vhod proti pyšným pánům. Ti teď hrubě, doufám, zkrotnou. Víš-li koho pošlu s poselstvím do Prahy. Toho mládence statečného, smělého Žižku. Ať ho pochválí a odmění. Jistěť bez něho, nevím. — Alespoň tak, jak je, by se nám sotva podařilo. On je nejvíce zmátl a splašil.«

V tom starý hejtman rychle vstal a vychýliv se vybitým oknem ven, volal na trocnovského vladyku, jenž právě se svými jezdci vedl kolem značný houf zajatých panských žoldnéřů; hejtman volal, aby se stavil.

Když Žižka s koně seskočiv vstupoval, Hodětínský skoro až ku dveřím jda mu vstříc ruku mu podával a mluvil:

»Chceš-li do Prahy se zprávou o vítězství?«

Mladý zeman byl velmi mile překvapen, a hned a chutě přisvědčil. Kmitlit se mu na mysli Křížovi, a že by skrze ně mohl poslati domů o sobě zprávu a třeba že by se od nich mohl něčeho dověděti o svém domově —

Byl by třeba hned, jak byl nočním bojem unaven, vydal se na cestu. Ale ten den služba zabrala, pak bylo třeba se přichystati, odpočinouti si. A tak teprve příštího rána, ale za tmy, vyjel s Jankem pacholkem ku Praze —

XXIII.

Pozdě odpoledne v březnu měsíci r. 1396. bral se Martin Tkanička z králova paláce na Hradčanech do Starého města.

Soumrak se na město ukládal a šerem vál ostrý vítr, zvlášť citelně na mostě. Řeka z části volná černala se tmavým pruhem mezi světlejšími pruhy ledu, pokrytého popraškem sněhovým, jenž už drahnou chvíli padal.

Dlouhonohý Tkanička v plášti a v kukle pospíchal, neboť se těšil na večer u doktora Donáta Osvětla, kteréhož, seznámiv se s ním lépe za války v Budějovicích, ob čas navštěvoval. Těšíval se na veselého doktora, jenž ustavičně na Němce huboval, těšíval se na jeho dobrou kuchyni i dobré víno. U něho bylo mu volněji a veseleji než tam »nahoře«, na Hradčanech, kdež se mu hrubě nelíbilo. To ve králově dvoře na Starém městě bývalo lépe. Tenkráte ovšem byl také král jinačí a nebylo těch nešťastných pletich, záští, toho neblahého zajetí králova a těch svárů z něho pošlých. Od mostu však nešel Martin Tkanička zrovna ku sv. Valentinu, kdež poblíže měl doktor dům, nýbrž zaměřil směrem do ulice sv. Martina.*)

Připadlo mu, že je k doktorovi skoro ještě záhy, a že by se mohl zase jednou podívati na bývalé své studentské zátiší. Nebylť tam už tuze dávno. Zatoužil pojednou po své někdejší krčmě, kde zažil tolik veselých chvil, kde se tolik na křídlo nahrál a nazpíval, na kterou měl jedinou kalnou vzpomínku: že seznámiv se tu s farářem Bohuňkem a notně se s ním zpiv a ulicemi v noci bloudiv, že se ocitl posléze na

*) Nynější Perštejn.

jeho faře. Tu poznal jeho dceru, tu ho pak dostali do léček a vnutili mu jednu z nich, tu nejstarší a nejhorší, a to vlastně ostrá vladařka fary sv.-Petrské, faráře Bohuňka hospodyně Mandalena.

Král mu pak od toho trápení, od té metly, jakou mu byla Bohuňkova Bětuška, sice pomohl, ale aby měl nadobro od ní pokoj, na to ani moc králova nestačila. Nepřestalať se Bětka ke svému mužíčkovi hlásiti, jej vábiti, pak i mu vyhrožovat.

Uvolnilo se mu teprve, když se dostal do služeb královských a nyní již za drahnou dobu o své Bětušce nic ani neslyšel, ani o její mateři Mandaleně, která mu tak čistě vyčinila s pranýře, když se na něm ocitla z rozkazu králova. Však tomu již kolik let — a po ten všechen čas soutrpitele svého faráře Bohuňka zřídka kdy viděl.

Skrze něho vlastně přišel tenkráte do těch ženských trampot, ale přece se na něj nemohl rozzlobiti. Viděl, že byl na své faře, dokud tam vládl ten drak Mandalena, pravým mučedníkem, hůře nežli v očistci, jako v pekle horoucím; a pak to byl takový dobrý tovařiš krčemný, žádné duše nezarmoutil, a tolik pil, a tolikerou švandu rozmanitou a frašné kousky s nimi, studenty, vyvedl, a všechno si dal líbiti, sám jako starý student, i tu oraci tenkráte na svou holou hlavu.

A tak se Martin dnes nějak obzvláště živě rozpomněl na ten zastrčený kouteček, i vzbuzena v něm touha, aby se podíval na ty známé místnosti. Bětka tam na něj číhati nebude, a ostatní, kdož by ho poznal. Ze starých bratří z mokré čtvrti sotva tam kdo bude, a pak ještě není večer.

Z ulice sv. Martina vešel do nedlouhé, neširoké uličky vedoucí na Nový uhelný trh,*) a tam hned

*) Nynější Uhelný trh.

padlo mu do očí krčemné stavení přízemní, šindelové, vysoké střechy, jemu teď, jak šel, po levé ruce. Oknem širším nežli vyšším padala rudá zář na tmavou okenici, na níž byl hrubým štětcem namalován bílý jelen, a do špinavé uličky i na protější šerá stavení s pavlačemi.

V klenuté přední jizbě, do níž Tkanička sestoupil po třech schodech, bylo ještě ticho. Seděli tam jenom tři muži, z nichž dva dle umouněnosti byli pacholci uhlířského rychtáře.

V zadní a hlavní místnosti panovalo ticho. Tkanička tam zastal jen dva, kteří seděli proti sobě jako dva berani. Jeden, patrně ježatý švec, a druhý ve světlé sukni.

Tkanička usedl stranou, výše ve druhém rohu na pravo od hlavního stolu, tam, kde také často sedával. V místnosti se kolem nic nezměnilo. Jen krčmářka sestarala a také ztloustla. Hned si také Tkanička všiml, že má čipernou dívku posluhující, boubelatou, plných ňader, a pak zraky jeho utkvěly na těch dvou níže stojících.

Ten ve světlé sukni, patrně pekař, jenž Tkaničkovi byl odněkud povědomý, na nějž se však nemohl rozpomenouti, vykládal něco svému protějšku, přes tu chvíli palcem ho rýpaje, a přes tu chvíli opakoval:

»Kdybys, kmoše, věděl!«

Švec potřásaje nádobkou s kostkami všechen už zarudlý, po každém takovém drbnutí se horlivě dotazoval, ano dorážel:

»Nu tak, jak — pověz — nu tak —«

»Inu, inu, já bych řekl, já bych řekl — To ti je — inu — víš, ale mlčet — běží o hlavu — povídám, o hlavu — to se podíváš — ale —«

Prst klada na rty na znamení mlčenlivosti bezdčky přiklonil hloub svou hlavu již silně šednoucí

k ježaté hlavě ševcově, aby mu hrozné to tajemství pověděl:

»Psy — rozumíš-li, dva psy, ve dne v noci — a ten, víš-li, co roztrhal královou Johanu nebožku —«

Švec se v tom nejistou rukou křižoval; pekař níže ke stolu a blíže k ševci se chýlil, a po jizbě se plaše rozhlédnuv, neposlouchá-li kdo, pokračoval tlumenějším hlasem, všechen už rudý ve tváři:

»Psy — rozumíš-li — má; ve dne v noci jsou u krále — a ten zlý leží u postele, a ani na krok nejde od krále — a on, král, nikomu nevěří, a dýku pořád v hrsti, a v loži meč, s mečem spí. Nikomu nevěří od té doby, co se vrátil, víš-li, co na Krumlově seděl o vodě a chlebě.«

»Jdižiž, o vodě a chlebě!«

»O chlebě a vodě! Jistěť. A proto nevěří — ani piva mu nedali — nic — tam na Krumlově — a otrávili — slyšíš-li, víc nic — jen to — pak věř někomu —«

»Ale pan Jíra, ten přece —«

»No ten —«

»A pan Králík —«

»No s tím také ještě mluví.«

»A purkrabímu, panu Strnadovi, to snad taktéž věří.«

»No snad. Těm bych já také věřil, a všem těm zemanům, víš-li, těm ano, ti jsou jako z nás — ale pánům — jářku — pánům, to ne; to moudře jedná. A já bych — víš-li, já bych ještě někomu nevěřil —« Pekař Šant upřel vyvalené oči na svého druha.

Ten okamžik přemýšlel, pak náhle vyrazil:

»A já — já také — kmochu. Že vím! Královu bratru — uherskému králi! Čert ho sem nosil!«

V tom ho pekař Šant, více se pamatující, tak drbl, že švec bezděky sklesl do lenocha.

»Mlčíš-li!« pekař šeptem domlouval, ale tak, že ho dobře bylo slyšeti, mrkaje po Tkaničkovi a palcem na něj ukazuje, že to je cizí člověk, a před tím že se nesmí tak mluviti.

Ale Tkanička slyšel vše a rád. Měl z toho kratochvíli, a jak ti dva sousedé rozprávěli; s tím, co ten švec pověděl o královu bratru, také souhlasil. Vždyt u dvora, pan Strnad a všichni milci neradi viděli, že přijel. Tušiliť, že z Uher nic dobrého nepřivezl, a že domlouvaje ustavičně králi, aby zjednal v zemi pokoj, pomáhá panské jednotě, že je s markrabím Joštem a s pány za jedno, že každý z nich jen na sebe myslí, a oba že s pány o krále ukládají.

Tkanička poslouchaje pořád si vzpomínal, kde toho v bělavé sukni viděl. Ale šero v jizbě houstlo, tak že se v něm oba řemeslníci tratili; také v tu chvíli usedla pod okno dívka pivo roznášející. Poslední žlutavý zásvit padal na její tvář, a v něm prosvitoval také jasněji bělavý, plný její živůtek.

Martin Tkanička uvábeu začal s dívkou hovor; za chvilku vstal a postavil se před ni vypravuje jí, že sem dlouho chodí, ale že tu ještě nikdy neměli tak hezké dívky, jako je ona.

Smějíc se poslouchala, a Tkanička neviděl, jak si prohlíží jeho dlouhou, vyzáblou postavu dlouhých nohou, jež v tom zášeří jako by až do klenutého stropu sáhala. Pak, když dívka planoucí kahan přinesla, a když Tkanička začal se jí nanovo dvořiti, že při světle je teprve hezká, zasmálo se děvče a čtverácky zvolalo:

»Ty také, pane mladý!«

Tu Tkanička přisednuv si k ní zaváděl hovor o kanceláři královské, aby mohl říci, že je při dvoře; dívka se jen usmívala, nechtíc hned uvěřiti. Ale Martin víc a více se rozehřívaje, vykládal jí, že píše v kance-

láři, někdy že také koná důležitá poselství, a že na všech svých cestách, i když byl posledně v poli, kdež tolik zkusil a mnohé nebezpečenství přestál, nespatřil takové dívky vnadné a spanilé jako ona je. —

Přistrčil se blíže k ní na židli, na které seděl, a bral, všechen se rozohňuje, dívku za ruku —

V zanícenosti své ani nezpozoroval, že pekař Šant umlkal ve svých výkladech, že si ho začal všímati, a že pojednou vstav na ševce mrkal; pak náhle se rozhodnuv pleskl Tkaničkovi na rameno a zvolal.

»Jsi-li to ty, nebo nejsi-li —«

Martin Tkanička byl nemile vyrušen tím, že se k němu ten pekař tak důvěrně hlásil, upomínaje ho na minulost; ještě více však Tkaničku zamrzelo, že pekař mu řekl, že se nezměnil, až na hlavu, tu že mu vlasy hrubě prořídly. To před Margetičkou — Martin už zvěděl, jak se dívka jmenuje — se ho zvláště nelibě doteklo. Zamračil se ještě mrzutěji a odvrátil se od Šanta pekaře, k němu dotěrně se klonícího, když nezvaný druh se pojednou otázal:

»A což manželka tvá, Bětuška — rozmilá. Víš-li pak — slyšel-lis?«

Dívka zasmávši se vstala.

»Ach — tys čistý dvořák!« zvolala, »jako jsi panic —«

Pekař Sant nedbaje pohnutí, které způsobil, jal se vykládati o faráři Bohuňkovi, proč ten tu není, že tu často bývá, ač ne tak často, jako když s ním, Tkaničkou, sem chodili. Dnes že se sem strojil a že chtěl s ním, s Šantem pekařem, ale v tom, co na něj, on, Šant, čekal, přiběhla prý jakási dívka s novinou, že jeho dcera, faráře Bohuňka, se na smrt roznemohla, aby k ní přišel, a hned, že se rána nedočká.

Tato novina chytla Martina rázem. Pro ni zapomněl i na prořídlé témě své i na dívku.

»Která z dcer Bohuňkových —« tázal se kvapně, dychtivě.

»Ta tvoje — Bětka!«

»Není možná —«

»Jistěť. Jáť faráře viděl, že tam šel.«

»A jak —«

»To nevím, vždyť vyšel se mnou zároveň. Tou dobou tam jistě ještě je. To on se dosud nevrátil.«

»A kde bydlí — Bětka —«

Šant pověděl a dodal:

»Půjdeš-li ji navštívit?«

»Jak by ne — umírající ženu —« vpadla kvapně dívka, a švec u stolu rachotě kostkami v nádobce hlasitě přisvědčoval, ač mu do toho nic nebylo.

Martin Tkanička se dlouho nerozhodoval.

Šant pekař, jak se přihlásil a tím, co zvěstoval, zhasil všechen milostný žár Tkaničkův. Dvořákovi tu bylo pojednou nevolno, a proto zaplativ bral na se plášť a kuklu. Pekař se chtěl s ním tovaryšsky loučiti, i švec Mikeš vstával, ale Tkanička se rychle druhům z mokré čtvrti vymknul a chvátal ven, užívaje toho okamžiku, kterého dívka odešla do sklepa s prázdnými korbely.

Venku se zatím setmělo.

XXIV.

Martin Tkanička nešel daleko a již se zastavil. Co teď? Vzpomněl na doktora Donata, který ho očekává. Ale Bětka umírá. A byla přece jeho ženou, třeba že s ní měl horoucí peklo, tak že s ní obstáti nemohl. Kdyby dnes zemřela, byl by svoboden jako pták, nemusil by se na nic ohlížeti, zapírati se, mohl

by si vybrati dívku dle libosti. Teprve by užil manželství.

Než jíti ku Bětce přece váhal. Je-li u ní matka její, ta babice Mandalena, ta by ho uvítala! Líp by bylo, aby šel na faru ke svatému Petru, přeptat se faráře Bohuňka. Ale ten se jistě ještě nevrátil. A tu mu v mysli svitlo. Mohl by na něj počkati tam, u bytu Bětčina, a mohl by se tam v sousedstvu přeptati a jistoty nabyti.

Přitáhnuv plášť i kuklu, neboť vítr vál a sníh padal, bral se rychlým krokem ku bráně na Nové město.

Již chvíli byl pryč z krčmy »U bílého jelena«, a pořád tam ještě o něm mluvili. Vlastně Šant pekař vykládal. Druh jeho, švec Mikeš, ten už pitím do němoty přicházeje, jen přikyvoval ježatou hlavou, jež při každém kývnutí strhovala se mu k prsům, div že bradou do stolu neuhodil.

Šant vypravoval, jak tu »U bílého jelena«, nyní tak tichého, bývalo před lety hlučno, co studentů se každého večera tu sešlo, jak tu ten nohatý Tkanička, jemuž za ta léta už vlasy tak seřídly a řídká brada nenarostla, aniž zhoustla, zpíval a hrál, jak se s ním a s farářem Bohuňkem jednou motali domů, a jak tu toho smolíka ševce ztratili, jak po té Tkaničku čert nebo čaroděj unesl.

Dívka nejprve se smějíc nyní nechtěla věřiti, ač švec se začal zaklínati, že tenkrát při tom byl, a že ho ten oheň také omráčil, a že pak byl takový smrad po celé krčmě, když ten čert s Tkaničkou zmizel.

To než dobleptal, Šant mu do řeči vpadl:

»Tenkrát ho ten čaroděj unesl, a dnes aby ho dostalo do rukou šibalstvo!«

»Je-li to pravda s tím šibalstvem?« vskočila Margeta dívka do řeči.

*

»A je. Čisté tovařišstvo, je jich čtyřiadvacet, mají svého mistra či hejtmana; toho nikdo nezná. Ani oni ne, ti z bratrstva. Ale poslouchají ho na slovo. A jak by neposlechli — smrt — rozumíš-li — hned —« vykládal Šant vážně a přísně, jako by byl z bratrstva nebo sám tajný hejtman.

»A kde jsou?« ptala se dívka, jejíž zvědavost tajemným tovaryšstvem byla podrážděna.

»A jsou všude — a třeba už tu u vás, hle, seděli — ani nevíš.«

»Ano, ano —« ozval se švec, jenž oči již přimhuřoval a hlavu klopil. »Seděli — ano, ano, a třeba dobu sedí —«

Margeta se smíchu neubránila.

»Tuhle, tu,« volala, chechtajíc se a na ševce ukazujíc.

»No, nesměj se nic,« káral ji pekař, nelibě nesa, že byl takto ze svého vážného vypravování vyrušen. »Jsou opravdu a všude. Brzo tu, brzo onde, na Starém městě, také v Menším se ukázali — ale nejraději na Novém městě.«

»A co dělají?«

»Obírají, kradou i mordují.«

»Hu,« otřásla se dívka. »Mordují. A ten suchý dvořák, šel-li na Nové město —«

»Však on nešel!« zvolal Šant. »Pro Bětku se nesplaší. A pak —«

»A pak —« opakovala dívka.

»Dosud je brzo.«

»Nic brzo,« ozval se pojednou švec, vytrhnuv se z poklimování a zachytiv jen poslední slovo. Měl patrně chuť do nějakého sporu.

»Nic není brzo — pozdě je — půjdu domů — žena by zle lála — už jdu — ale já jí povím —«

V tom rázem umlkl; pekař Šant se prudko obrátil, Margeta vyskočila. Zabušil někdo náhle na okenici a drápal se po ní a rachotil jí, jako by ji chtěl odtrhnouti. V tom se v přední jizbě ozvala krčmářka, a nežli Margeta nabyla řeči, majíc na mysli tajemné šibalstvo a mordy, otevřely se dvéře, a do jizby vstoupil — Bohuněk farář.

Všecek udýchán, zardělý, potem zalitý, maje na hlavě vydrovici, nyní od roztálého sněhu všecku zavlhlou, a liščí šubu rozhalenou, sklesl na židli.

Minula chvíle, nežli ducha nabyl a slovo pověděl krčmářce, její dívce a Šantovi, kteří ho obstoupili plni zvědavosti. Švec stál za nimi, poklesaje do kolen a chytaje rovnováhu, poněvadž se nemohl dohmatati za oporu lenochu těžké židle, ač vedle něho samého stála. Než na okamžik se vzpřímil a oči vyvalil, jak farář Bohuněk rázem vyrazil z rozedmutých plic:

»Šibalstvo!«

Na ostatní byl účinek toho slova ještě větší — Margeta až vykřikla.

Uštvaný, ulekaný Bohuněk, jenž strachy zmaten doběhnuv ke krčmě, tu jako můra noční po světle se hnal a na okenici bušil mysle, že je u dveří, začal posléze vypravovati. Řeč jeho byla s počátku nesouvislá, než budila úžas.

Nejprve vypravoval, co již Šant pekař prve Tkaničkovi pověděl, jak pro něj, pro faráře, přiběhli, že Bětka, dcera, umírá. Lekl se té zprávy i z toho, že se měl setkati se svou Mandalenou, s kterou na faře tolik zkusil a které se nyní vyhýbal, co mohl. Už rok jí neviděl; jen ob čas, aby ji upokojil, něco peněz jí posýlal, nedbaje jejích vzkazův a hrozeb, aby ji navštívil. Nyní měl jíti k ní, věda dobře, že je všechna rozezlena. Než Bětka byla jeho dcera, a nenavštíviti jí ležící na smrtelném loži —

Bohuněk šel, ač cesta i jinak nebyla nejjistější. Bydlilať Mandalena v odlehlých končinách, na konci Nového města, za sv. Štěpánem v osamělém domku. Leccos bylo o těch místech slýchati, zvláště poslední dobou, co proskakovaly divné zprávy o jakémsi tajném a rozvětveným šibalstvu. Ale šel.

»Úzkosti jsem měl — věřte, dobří lidé — již cestou. A lekal jsem se, jak bude, až vstoupím, co Bětka. Bylo mně jí líto — toť víte — na prahu věčnosti —«

»A jak —« vpadla Margeta dívka nedočkavě.

»Okenice byly zavřeny. Všecko ticho —«

»Nikohos, kněže faráři, nepotkal?« ptal se Šant pekař, a švec chytnuv se konečně stolice vyrazil v ten okamžik:

»Víš-li — ty — no, to — šibalstvo —«

»Nic — jen u stavení někdo stál — a ten ze stínu pojednou na mne vystoupil — až jsem ustrnul,« farář se uplivl jako by z leknutí.

»Dech se mně zatajil. Jak by ne — všude pusto kolem, ani duše — takový chlap, jako hora —«

»A co chtěl?«

»Ptal se, kdo jsem, co chci. A já mu děl — a tu on hned k domku, zaklepe na dvéře a povídá: ‚Pojď, však už je na čase.‘ Ale, Margetko, dívko,« otočil pojednou farář, »korbílek — hrdlo mně vyschlo na dobro — korbílek —«

Odmlčev se, rukávem si utíral zpocené, lysé čelo i rumnou, ducatou tvář. Pak když Margeta, dychtiva, jak bude dále, nad obyčej rychle přinesla korbílek, vypil ho farář skoro na ráz. Vydechnuv si spokojeněji, ústa si utřel a počal:

»Vejdu — vnitřnosti se mně nějak kroutily. Na síni slyším hlasy ze světnice — vstoupím. Ach — ach — lidé dobří, co jsem tu spatřil! Mandalena,

no, jistěť jste o ní slyšeli, sedí u stolu, na stole mísa koblih a vedle mísy láhev, jedna, dvě a snad víc — a s Mandalenou nějaké dvě ženské —«

»Bětka?«

»Ne — té jsem neviděl. Zraku jsem nevěřil — Hody, když někdo ve stavení umírá —«

»A co ony?«

»Mandalena, jak mne shlédla, vyskočí a dá se do smíchu — slyšíte-li, do smíchu!«

Šant pekař drbl ševce tak, že ztratil zase lenoch a povážlivě zavrávoral.

»A v tom se do mne dala — nečistě, nekřesťansky — a ty dvě, furie, životné furie, také vyskočily — až jsem všechen leknutím zdřevěněl. A v tom z vedlejší jizby vyběhne Bětka, zdravá, veselá, smějíc se, chechtajíc se, až se za boky chytala.«

Farář umlkl. Švec bezděky se rozchechtal, Šant divě se opakoval: »Totě šibalstvo!« A Margeta s hospodskou s počátku žasnouce daly se také do smíchu.

»A co dál! Pozvaly tě na koblihy —« volaly.

»Daly mně — oh — Schumelili se na mne ženské a také mužští —«

»Ten, co tě uvedl?«

»Ten, nevím, a ještě nějaký, posměšky si tropili, a ať platím —«

»Obrali tě?«

»Obrali —«

Tu si zhluboka povzdychl, pak pokračoval:

»A pak jsem se najednou otočil, jak, nevím — a již jsem byl venku, jak, také nevím, zrovna na ulici. Ti tam křičeli, chechtali se, kleli a láli, nejvíc jsem Mandalenu slyšel, a už se na mne sypaly rány. A pořád, jen pršely, nejprve v síni, ano, tam to začalo, ba již v jizbě — i pak, když mne ven vystrčili. Oh, oh, já myslil, že mne ubijí —«

Farář opět se odmlčev notně se napil.

»Jak do mne tak bušili, vzkřikl jeden z těch chlapů: ‚Má tlustou šubu — svlekněme mu ji, aby víc cítil.« A lidé dobří — věru byli by mne snad do naha svlékli — a já bych byl zůstal za mrtvého ležeti, jako ten v písmě, jenž putoval do Jerusalema a upadl mezi lotry. Ale v tom se vám ozve písknutí —«

Švec v tom zdvihnuv ruku se vztyčeným ukazovákem bezděky si hvízdl a vyvalil oči na pekaře, chtěje zchytrale mrkati.

»Písknutí vám, kroky — a ti chlapi najednou pryč — jako by je vítr smetl — a já také pryč —«

»A křičel-lis —«

»Nemohl jsem ani — jak jsem cítil, že mne pustili, dal jsem se na útěk.«

»Měls čekati. Toť jistě rychtář s biřici přicházel,« mínila krčmářka.

»A kdo ví — já nic neuvažoval, já utíkal — pryč — kudy, jak, ani nevím, ale pojednou jsem poznal vaši uličku —«

»Tos hnal —«

»A to je šibalstvo —« mínil Šant, usednuv zatím u faráře. Svec také zapomněl na to, že chtěl jíti domů; sklesl opodál na dlouhou lavici u zdi.

»A což ten dvořenín!« vzpomněla si pojednou Margeta. »Ten suchý, tenký —«

Farář Bohuněk žasl, když uslyšel, že tu byl Martin Tkanička, a že šel asi také tam.

»Ten vyvalí očí,« zvolal — a všichni se dali do smíchu.

»Jen aby se mu hůře nevedlo, nežli mně,« dodal farář vážněji. »Jeť to nečistá končina — Bohpomozi!

»A zvláště v tento čas!« dodala krčmářka.

»To bude shledání s manželkou, tak náhle uzdravenou!« zvolala vesele Margeta. »Vida toho dvořáka! A což kdyby věděli, jak by si rád namlouval — —«

Martin Tkanička, o němž »U bílého jelena« tolik mluveno, kráčel, jak se rozhodl, na Nové město. Přešed branou ubíral se vzhůru koňským trhem kolem hřbitova u Panny Marie Sněžné, a dále kolem nevelikých domův a domků. Z nich sem tam padala zarudlá zář do temného vzduchu, jímž řídko sníh poletoval. Kotce a krámy, hlavně pasířské, měšečníků i tobolečníků prostředkem koňského trhu řadami stojící, černaly se u večerním temnu a jen stříšky jejich probělávaly se sněhovým popraškem.

Nebylo pozdě a přece jen málo lidí rozlehlým prostranstvím přecházelo. Kdo šel, každý kvapil, aby se dostal ze sychravého večera ke kamnům nebo ke krbu. Každý nesl si svítilnu, jejíž rudá zář se před chodcem míhala na blátě i sněhu. Tkanička si teď teprve vzpomněl, že nemá žádné lucerny, a že kdyby na něj rychtář s biřici trhl — Než těšil se, že do té doby, než bude dáno znamení zvonem, aby všecky krčmy se pozavíraly, že bude zase doma nebo alespoň »U bílého jelena«.

Docházeje nahoru na konec trhu, zastavil se a rozmýšlel. Nahoře u brány sv. Prokopa,*) nad níž trčely do temného vzduchu dvě věže a od níž v pravo, v levo táhly se vysoké hradby, prokmitovala se zář ručních svítilen a v ní černalo se několik osob, patrně strážných.

Martin chtěje se jim vyhnouti zabočil v pravo, ale ne do Krakova.**) Znalť tu dlouhou, špinavou

*) Později koňské.
**) Nynější Krakovská ulice.

ulici nevelikých domků se dvorky i bez nich, plnou smetišť i hnojišť, v níž bydlil novoměstský kat v domku zdí obklopeném, a v níž v pravo v levo stálo nejedno pověstné gallimordium.

Martin Tkanička nebyl tam neznám; před lety, dokud byl studentem, nejednou tam zabrousil. Nikdy však sám, nýbrž vždy s veselou společností svých druhův.

Nyní se mu teprve nechtělo do té neosvětlené, prokřičené a nejisté ulice, a proto nedošed ani ke Krakovu pustil se Smečkami do Žitné ulice, odtud minuv v pravo kostel sv. Štěpána i hřbitov kolem něho se rozkládající, pustil se do staré Sviňské ulice,*) míře v tu stranu, kde nad domy i domky i nad zahradami nejvýše vynikala štíhlá věž kostela sv. Kateřiny u kláštera jeptišek řádu sv. Augustina.

Tu již kolem bylo všecko jako vymřelo. Jen nahoře na konci Sviňské ulice ve Sviňské bráně mrkalo světlo a bylo viděti nějaké lidi. Jinde však jako by vyplákl. Domy tu stály pořádku, namnoze u zahrad nebo v zahradách, ploty i zděmi ohrazených. Černé, holé koruny nad ně se rozkládaly probělávajíce se sněhem, a jak studený vítr vál, šuměly. Hlas ten zněl v této samotě poblíže hřbitova smutně.

Martin Tkanička přešed Sviňskou ulici napříč zastavil se na rohu Škeřidlovy uličky u veliké Škeřidlovy zahrady. Rozmýšlel se. Nechtěloť se mu dále. Pomýšlel, že dům Mandalenin je dále, o samotě, že tam je nejisto.

A přece by zase byl rád měl jistotu, jak je s Bětkou, umírá-li nebo zemřela-li již. Maně vykročiv popošel několik kroků. Nikde se nic nehnulo. Jen vítr vál a stromy šuměly.

---

*) Nynější Ječná.

»Kdybys ho tak potkal. Snad tuhle, za uličkou —« pomyslil si Martin, a mysli sobě dodav pustil se podél zdi zahradní pod holými korunami nad ní se pnoucími. Prošel tudy velmi kvapně, až stanul na konci, na výšině, a již viděl před sebou vysokou zeď, za ní stromoví a v něm kostel sv. Kateřiny. V těch místech bylo volněji viděti zatažené nebe, a hlasněji vál tu mrazivější vítr.

Tkanička však nehleděl ani na noční krajinu k Vyšehradu ani na nebesa, nýbrž rozhlížel se strachy, při tom také hledaje domek, v němž Bětčina matka bydlela. Šant pekař mu ho tak dobře popsal — než, ač se tu Martin Tkanička vyznal, toulávalť se tu za let studentských, přece nevěděl si v ten okamžik rady, nemoha se nějak vzpamatovati. V tom za ním, a zrovna ze Škeřidlovy uličky kroky. Škubl sebou, a zahlédnuv několik postav chtěl se pustiti nejbližší ulicí dolů; ale již na něj křičeli, a to mocně, aby stál a počkal.

To rychtář s biřici obcházeje ho zastavoval. Netěšilo ho to, ale líp přece, než aby ho zloději a lupiči zastavili. Nemýlil se. Rychtář mocných vousů, s ukrutnou žilou pod pláštěm, a dva biřicové oštěpy a meči ozbrojení, rovněž v pláštích.

Martin Tkanička se nadál, že když poví, kdo je, že s ním nebude nakládáno jako s tulákem; pak také ještě nezvoněno.

Ale rychtář se na něj zle obořil, míně, to že by každý lotr mohl říci, že je u dvora králova. A takové že dvořany by král asi nejspíše si vybíral jako on je, Tkanička, takové zlambidlo.

»A co tu chceš! Co tu děláš?« Obořil se na něj pojednou. Martin vida, že dvořanství mu nepomůže, pozbyl mysli a nějak vykoktal, že hledá, a zase že

čeká na faráře Bohuňka od sv. Petra. Mínil, že si tím pomůže.

»A to je čistá myš!« vzkřikl rychtář a zasmál se. »To půjdeš s námi — a hned — marné řeči —«

V tom níže v ulici rudě problesklo. Světlo se tam ukázalo a rychle se blížilo. Zář jeho se míhala tmou, jak se svítilna klátila. Bylo viděti několik osob.

»To je rychtář!« vyhrkl jeden z biřiců rychtářových. Ten hleděl okamžik dolů do ulice, náhle se obrátil a poručil:

»Pryč — a vezmete ho —«

Nežli se nadál, už byl Tkanička mezi těmi dvěma; davše se do klusu vlekli ho s sebou. Před nimi sám »rychtář« klusem ubíhal. Tkanička byl jako u vidění. Rychtář utíká a biřici s ním! A to na slovo, jak jeden z nich zvolal: »Rychtář!« Rychtář před rychtářem! Ten se světlem je pravý. Teď teprve napadlo Martinovi, že rychtář ho zastaviv neměl ani žádné svítilny.

To vše se Tkaničkovi jen hlavou mihlo, a již vykřikl úzkostně, velikým hlasem:

»Pomoc! Pomoc!«

Biřicové ho okřikli, »rychtář« obrátiv se pohrozil mu, že ho skolí jako štěně, kvikne-li jen ještě jednou. Hrozba ta zarazila všechen Tkaničkův hlas. Strachy jsa skoro bez sebe poslechl na ráz, a také se nevzpíral, ani oba »biřicové« majíce ho mezi sebou jako v kleštích, nutili ho, aby si přispíšil. Nevolky natahoval své dlouhé nohy k velikým, rychlým krokům, až pojednou ho prudce strhli, sami také náhle zarazivše.

Tkanička, jenž na tom útěku nic určitého neviděl a nepozoroval, leda nějakou zeď a holé stromoví pod temným nebem, všiml si teď, že stanuli před nějakou

zdí u nevysokých dvířek. Jen na ně průvodčí zabušili, a již se otevřely. Vešli jimi, vlastně ho jimi strčili, a přešedše nevelikým dvorečkem vstoupili do nějakého stavení nevelikého, vysoké střechy. V tom však nezůstali. Jeho síní došli k zadním dveřím, a těmi ven; ocitli se v nějaké zahradě, plné stromů. Chvátali pod nimi cestičkou vedoucí před se rovně, za světlem, které Tkanička na konci mezi stromy spatřil.

Zář proudila nevelikým pruhem z nízkého okna, zadělaného na půl okenicí, z nevysokého domku dřevěného, šindelem krytého. Průvodčí Tkaničkovi, bez rychtáře, jenž zůstal někde v předním stavení, zabušili na dvéře; netrvalo dlouho, a Martin Tkanička ocitl se v nějaké komoře sám. Byla tu tma. Když dvéře za ním zapadly, vzpamatoval se poněkud v tom temnu a tichu.

Počal uvažovati a se rozpomínati.

Průvodčí jeho nebyli biřici, a ten rychtář, jenž ho prvně zatkl, nebyl rychtářem. O tom nebylo pochybnosti. Tu se zhrozil. Vzpomněl si, co předevčírem u doktora Donáta Osvětla vypravovali, jaké prý divné šibalstvo v Praze povstalo, že prý ti lotři se divně a jinak přestrojují —

Jistě to rychtářství a to biřicství je také nastrojená věc na osamělé noční chodce, aby je bez křiku zarazili, odvedli, obrali nebo —

Husí kůže naskočila Martinovi, a hned si také v duchu posteskl, jaké on má štěstí na taková lotrovství, že se vždycky dostane mezi takovou chasu. Co s ním chtějí! Oberou-li ho jen, neb aby se neprozradili, hrdla ho zbaví —

Naslouchal. Bylo ticho. Tápaje po stěnách obcházel také svou temnici, zastavuje se přes tu chvilku. Že byl vysoký, dosahoval nevěda skoro až ke stropu nízké komory. Jak tak hmatal, ucítil pojednou něco

měkkého v hrsti, a již vytáhl nějakou hadru nebo co — Než toho nedbal. Padloť mu do očí, že rudý pruh světla vnikl do komory. Přicházel z nevelikého záseku, z párníku ve trámě. Děrou tou pouštěli patrně z vedlejší světnice teplo, zdálo-li se jim tam přílišné. Jinak ji ucpávali. Na to Tkanička hned připadl, neboť to leckdes ve staveních viděl. Natáhl se, co mohl, vystoupil na špičky, napjal krk; mnoho však nespatřil.

Vedle byla zajisté nějaká jizba. Na pravo zahlédl také bradatého mužského v beranici a nohy druhého. Ale maje nepříznivé postavení kromě části volné jizby nic jiného nespatřil. Až tu v té volné, rudou září osvětlené části zahlédl pojednou něco, co jej poprvé hrubě zarazilo. Šloť něco jizbou kolísavým krokem, tělo jakési nevelké, černě oděné, jako by bez hlavy. Vypadalo to jako by nějaká židle nebo malý stolek v ženských šatech, s černým šátkem na vrch přehozeným se jizbou kolébal.

Divná ta osoba přešla a zmizela na druhém konci, kam neviděl. Chvíli stál, chvíli se pokoušel všelijak, aby nabyl lepšího postavení a více spatřil, ale nadarmo. Báltť se také, aby nějaký hluk nestropil a se neprozradil. Pak už jen poslouchal. Než mnoho také nepochytil. Znělyť hlasy zmateně, a když pak jeden mluvil zřetelněji, Tkanička z toho také nic neměl. Ten chlap tam mluvil německy, a Martin Tkanička, jakkoli v latině hovořil hbitě, v německém jazyce se jen chatrně vyznal. Jen tu tam nějaké slovo rozuměl. Nejurčitěji to, že ten německý hlas kolikrát opakoval: »Tomu já nerozumím. No, když tomu nerozumím.«

Načež někdo po česku mu domlouval:

»Ale jen čti. Rozumět nemušíš. To zas my rozumíme —«

»Trinksaus, čti!« vyzýval druhý hlas.

»A nech ho, Vydurku, vždyť nic neumí,« vzkřikl v to pronikavý ženský hlas.

Na to se dali ostatní do hlasitého smíchu.

Tkaničku již bolelo všechno: hrdlo, jak je napínal, ruce, jak se jimi držel trámu ve stěně, jen vším úsilím téměř jen za špičky prstů, až do nich křeče dostával, i nohy, které se mu již třásly. Spustil se, aby si vydechl. Taková lotrovina skoro prostřed města! Tenkráte, když za Budějovicemi ho lapli, to bylo v lesích — a tu —

V tom se dvéře otevřely, a chlap jakýsi bez čapky, s vlasy do čela sčesanými, v kabátci na loktech děravém, ve škorních vešel, nesa planoucí louč v ruce a kynul Martinovi, aby šel. Ten, jak byl v kukle a v plášti, šel za nevítaným hostem a vstoupil s ním pak do černé síně a z té do prostranné světnice, nebílené, černého stropu, s lavicemi bez lenochů podél stěn.

Než Tkanička po jizbě se neohlížel, nýbrž po lidech. V koutě u stolu, na němž bylo divných věcí nakupeno, seděli čtyři muži, a před nimi prostřed světnice stála ta černá, jako bezhlavá osůbka, podepírajíc se o nevysokou hůl.

Průvodčí strhl Tkaničkovi, jak vstoupili, kuklu; jak nad pláštěm od sněhu vlhkým ukázala se jeho hlava prořídlých na temeni vlasů, řídké bradky, výrazu ustrašeného, chlapi se u stolu zasmáli a černá osůbka se obrátila. Teď teprve si jí mohl dvořením zevrubněji všimnouti, jejího neobyčejně skřiveného do oblouku páteře, tak že za ním jako za vrškem se divákovi její hlava tratila, když stála k němu zády. Nyní pohleděl jí Tkanička do žluté, vráskovité tváře, vroubené jakousi černou kuklicí či karkulí, a její zapadlé světlé oči pronikavého, pichlavého pohledu utkvěly na něm tak, že své zraky odvrátil. Hned mu výslech na-

stal; ten, jenž ho přivedl, strhl mu také plášť, míně, že mu bude tu příliš horko. Čisté tovařišstvo se nanovo zasmálo, buď tomu důvodu, nebo Tkaničkovi, jak tu dlouhý a suchý v úzkosti stál.

»Ať to přečte —« ozval se jeden z bradatých chlapův a ukázal na jakousi knížku malou, ležící na stole mezi různými kusy divných látek, kdež se také probleskoval kostelní kalich i zlaté krumplování nějakého roucha patrně kostelního.

Bába černá tomu přisvědčila přes odpor jiného ze šibalstva, míníc, že to měl v pokladu, že to je jistě něco podivného. Ten »on« byl patrně ten, jemuž tyto všechny na stole ležící věci pobrali, zajisté kněz. Černá, shrbená babice podala malou knížku, černě vázanou, pergamenovou, Martinu Tkaničkovi.

»Nedávej mu jí!« volal poznovu bradatý v liščí čapce za stolem. »Je-li to nějaké zaříkávání — čert tomu věř. Muří noha je na tom namalována, a divné v ní klikyháky —«

»Jen ať čte!« volala babice a na Martina spustila: »Čti! Povídám!«

Jeden ze šibalstva u stolu vzkřikl: »Co by takový zloděj měl s čáry! Ten raději kostky a korbel a ženské, Lojza Kojatův!« a zachechtav se poručil Tkaničkovi, aby četl.

Ten v rudých, uzounkých nohavicích, v přiléhavém kabátci tmavé barvy, stál prostřed jizby v záři planoucích loučí; ve chvějící se ruce držel černou knížku s muří nohou na deskách. Pohlédnuv plaše na neobyčejné své auditorium čísti neumějící, na lotrovské tovařišstvo a shrbenou babici opodál, jíž, jak k němu tváří stála obrácena, čněl ohnutý páteř nad hlavou v černé karkuli, otevřel knížku a jal se čísti nejistým, zamlženým hlasem:

»Toto jest země Páně, a matka má.

Já otvírám život její a kladu na mozek svůj, aby všickni nepřátelé zadrženi byli, dokavad nepřijdu sám.

A počínám ve jméno Páně. Ve jméno Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha Svatého, v Trojici nerozdílné sedící na trůně nebeském.«

Tovařiši ze šibalstva mlčky naslouchali. Jeden z nich, dle řeči Němec, kterému prve »Trinksaus« říkali, smekl čapku, jak Tkanička čta »Ve jméno Boha Otce —« se bezděky pokřižoval, žehnaje se tak ve smrtelné své úzkosti. Po Trinksausovi smekli ještě dva z tovařišstva své čapky, lemované kožešinou. Jeden z nich byl ten, jenž prve nechtěl, aby četli z knížky, maje z ní strach, jelikož snad čarodějná. Čtvrtý nesmekl, pustil však ruku, o kterou měl bradu opřenu.

Tkanička zvolna čta mrkal přes knihu. Viděl účinek slov a bezděky polevilo jeho ustrašení. Nebyl si vědom proč, že má v ruce zbraň, které ti tu neměli, ale hlas jeho zjasněl a zněl vážněji.

»Když Maria matka s Kristem Ježíšem a svatým Josefem z Betlema do Egypta utíkali,« četl Martin dále a všiml si dobře, že ten čtvrtý, ten nejtvrdší, při těchto svatých jménech smekl, »syn Boží se zasmál. Ej, řekla mu Maria: ‚Mé milé dítě, co se směješ? Odpověděl syn Boží Kristus Ježíš: ‚Má milá matičko! Zbojníky, kteří nás chtějí zmordovati, já chci a poroučím Petrovi, aby je svázal.‘ Sv. Petr řekl: ‚Svážu zloděje provazy a řetězy, vazbou železnou, tou, kterou Ježíš Kristus byl vázán —‘«.

»Dost!« vzkřikl z tovařišstva ten, jenž už prve Tkaničku okřikl. Ostatní zvážněvše mlčeli, jsouce nějak v nejistotě; jen ten čtvrtý, ten nejtvrdší, spurně, s posměškem vzkřikl, aby jen četl dále. Rovněž i babice žádala.

Tkanička zatím přelétnuv zrakem další řádky se zarazil, ale povzbuzen voláním spustil:

»Předně zaklínám a zavazuji vás, zlodějové a zbojníci skrze hvězdu, kterou jsou svatí tři králové nad Betlemem spatřili, abyste nemohli odejíti, až spočítáte všecky hvězdy na obloze nebeské.«

Jak vyřkl slovo »zaklínám vás« osmělil se teprve jak náleží. Poznalť, jakou má mocnou knížku v ruce: i on věřil pevně a svatosvatě, že možno zloděje slovy staviti. Teď teprve se ohrůzil, cítě v ruce zbraň, jaké neměli ti tam u stolu plného loupeže, z níž svítil jasně kostelní kalich i krumplování mšálového ornátu. A ti chlapi tam se zarazili jeho slovy a babice se otočila po nich. Ten, jenž nejposléze smekl, vyvstal prudce za stolem a vztáhnuv pravici chtěl se na Tkaničku rozkřiknouti, aby ustal. Ale druh ten, jenž hned prve měl z knížky strach, chytil prudkého tovaříše za ruku zdržuje ho.

Tkanička však nezaleknuv se četl dále. To již volal mocným hlasem, a rozkročiv se vztáhl pravici ke stolu.

»Po druhé zaklínám a zavazuji vás, zlodějové a loupežníci, skrze vodu jordánskou, abyste nemohli odejíti, až spočítáte všecky krůpěje vody a písek na břehu mořském.«

Tu o svůj dlouhý krok ustoupil, nezamlčev se však ani na okamžik.

»Po třetí zaklínám a zavazuji vás, zlodějové a loupežníci, skrze slovo boží, které k vám v den soudný bude vyřknuto, aby na vás padlo a tak dlouho na vás leželo, dokavad nespočítáte všeho stromoví a všeho listí na stromích —« Tkanička zase v emfasi zaklínačské o svůj dlouhý krok ustoupil, mávaje při tom divně pravicí, a již skoro křičel:

»— a kamení celého světa; abyste zakleni byli abyste stáli jako kozlové a pařezové se složenýma rukama a se skřiveným bokem, a tvář vaše ať jest jako uhel, nebe a země ať jest na vás složena —«

Černá babice skřiveného páteře sebou škubala, divně skuhrajíc. Strach a hrůza jí vjely do všech údů, tím spíše, že tovařiši u stolu byli jako omráčeni. Napadl je strach i žasli nenadálým zjevem. Věřili v kletbu a slova její, jež nyní se tak nenadále jako náhlý trest boží ozvala, působila tím více, poněvadž šla z knížky, části to *kostelní* loupeže.

»Abyste zakleni byli, ať tvář vaše jest jako uhel,« znělo tak hrozivě; a dále slyšeli:

»A země ať je na vás složena, dokavad já sám nepřijdu a vás nepropustím. K tomu mně dopomáhej — —«

Náhle se v jizbě setmělo. Dohořívající louče padly rázem na černou podlahu, až chumáč jisker se rozestřikl, a v tom v jizbě, ve které se dosud hlubokým tichem rozléhal jen Tkaničkův hlas, čtoucí kletbu, strhl se pokřik všech. Nejpronikavěji ozýval se babin hlas; v to také stůl zašramotil i padající židle. Pojednou však vzezněl venku temný hluk, a mezi stromy rudě prokmitlo. V ten okamžik vzkřikl také někdo náhle na prahu do tmy a zmatku v jizbě:

»Přepadli nás! Utíkejte — Rychtář — právo —«

Sotva že slova dozněla, mihlo se několik temných postav ve dveřích, a jedna také vyrazivši okno ven se vyhoupla. Ale všichni z jizby, vše tam nechavše, padli do nejtužšího. Venku mezi stromy byla již honba. Temné postavy s tasenou zbraní pobíhaly tam se světly i bez nich. Rudá zář padala na půdu lehce posněženou, na kmeny stromů, mezi nimiž mihlo se několik prchajících ze šibalstva.

*

Hluk a pokřikování i kletby rozléhaly se pustou zahradou pod nočními nebesy.

I potyčky se tu strhly. Na dvou místech loupežníci byvše dopadeni začali se zoufale brániti, než nadarmo. Byla přesila proti nim. Výprava rychtářova s četnými biřici na jejich hnízdo, oba domy v osamělé zahradě, dobře se vydařila. Dva z tovařišstva padli do sněhu, barvíce ho svou krví, tři byli chyceni a svázáni, a ještě tam jednoho vytahovali z houštiny jakési u starého, rozložitého jasanu.

Padli na něj schouleného a skrčeného; ale že byl chlapík vysoké postavy, nemohla ho křovina, ač stočeného téměř do klubka, utajiti zrakům stíhající spravedlnosti. Dopaden, nic se nebránil, ano, když biřice poznal, vztáhl k nim ruce a volal:

»Buď Pánbůh pochválen. Ach — jsem zachráněn — ach, Pánbůh vás poslal.«

Biřicové byli na okamžik zaraženi, ale pak se dali někteří do hlasitého smíchu, jiní do zlostného klení, když dlouhý tovařiš smělého šibalstva se hlásil jako králův dvořenín žádaje, aby se ho ujali a odtud pustili.

Nedbajíce toho, co mluvil, i že se zimou třásl, byltě bez kukly i pláště, spoutali ho a zavedli do předního stavení, nyní biřici úplně opanovaného. Stráž, kteréž tam byl odevzdán, dala se mu také do smíchu, když znova se toho dovolával, že je Martin Tkanička, služebník králův.

»Tkanička jsi, suchá, tenká ale zlodějská, šibalská!« obořili se pak na něj, a také nejeden štilec i nejeden pohlavek suchý mu uštědřili, když nechtěl přestati a pořád mlel jednu, že je služebník Jeho Milosti krále, že píše v jeho kanceláři, a na doklad toho jmenoval všechny v kanceláři; nejvyššího písaře Martina, kanovníka i Vlachníka z Veitmile, že je zná

i všechny písaře ostatní, písaře katedrála především, též registratora, ingrossatora a toho nejvíc, tomu že pomáhá, ten že si tuze chválí jeho, Martinovu ruku.

Ale nic mu nevěřili, to že takový lotr šibalský bez toho všecko zná; tak musil Tkanička, spoután, čekati, až bude po honu. Přivedli černou babu s ohnutou páteří, pak ještě dva lapky, zle pocuchané, s oblekem ve rvačce potrhaným.

Bylo již pozdě, když rychtář novoměstský, Ocas, jenž honbu na šibalstvo vedl, vstoupiv, dal znamení, že je po všem, aby se zajatými vytrhli. Martin počal se u něho dovolávati, ale marně. Pak už volal zajaté zloděje i babku za svědky, aby dosvědčili, že není z nich. Zamračení a stlučení chlapi ani nehlesli; jen babice se ozvala, že mu poví, aby páni věděli, že je horší všech, že je zaklinač a čaroděj, jenž paboňky a kouzla strojí.

Nedali jí ani domluviti — a Tkaničkovi zašla poslední naděje. Musil spoután, přivázán jsa k čistému šibalstvu, ven do tmavé noci. Ani tolik se nad ním nesmilovali, aby mu dali plášť, jehož se dožadoval. Jen čapku na zemi sebranou cizí a jemu velikou mu vrazil jeden z biřiců na hlavu.

Sníh sice již nepadal, ale dosud vál studený, sychravý vítr. Vedli je dolů Sviňskou ulicí*) k dobytčímu trhu. Před ním černala se ve svitu měsíce, jenž se zatím z mraků prodral, věž u sv. Štěpána nad domky a domy i holé koruny stromů na hřbitově; došli ke kostelu Božího těla na trhu a blížili se k novoměstské radnici, a Martin Tkanička pořád ještě v duchu pronařikal, ano proklínal ženské pokolení, že je pro samou trampotu, že všecko zlé, co ho kdy stihlo, bylo vždycky pro ženské: tam na Jivně,

*) Ječná.

pro Adličku, pro Bětku, a teď opět pro ni — a že se mu nic nedaří, a když něco vyvede, že to sám ještě odpyká, jako při tom Žitově spiknutí, kdy jej, Martina, za to, že pomohl toho zrádce lapiti, chtěli natáhnouti na žebřík a páliti mu boky.

A teď — jistěť prve zavedl pravého rychtáře a jeho lidi na pravou stopu šibalstva, a nyní za to —

Odvrátil se, když je zarazili zrovna u vrat radnice, aby se nemusil dívati na ty chlapy zlodějské a tu ohyzdnou babici, s nimiž ho zavrou.

Tu služebník Jeho Milosti krále ještě jednou a naposled se pokusil, aby ho pustili, dovolávaje se toho, kdo je — ale jeden z bradatých biřiců chytil ho za rameno a smýkl jím do průjezdu, smolnicemi ozářeného, až se dvořenín tak zapotácel, že dlouhý jeho stín směšných tvarů ještě směšněji se po zdi i po klenutí zamíhal.

XXV.

Téhož dne už pozdě odpoledne rozloučil se Jan Ohnivec se svou mladou ženou Alenou, a vyhoupnuv naposledy svého Jiříka, držícího v ručce maňáska strakatě omalovaného, vysoko nad hlavu svou, a zulíbav ho vyšel ze svého domu, králem mu darovaného. Šel za svou službou nahoru na hradčanský hrad, cestou se však zastavil u ženina strýce, Donáta Osvětla. Ten sedě ve křesle poblíže kamen, jejichž kachle zdobila podoba jezdce na koni v prsosinách a v řemení, vše díla polovypouklého, odložil právě traktát nějaký, aby vyslechl zprávu své kuchařky, jak bude s večeří. Staralť se o to vždy pečlivě, dnes pak tím horlivěji, poněvadž čekal hosta, Martina Tkaničku, a ten měl také mlsného zajíce hubu.

S Janem o krmích řeč nebyla; za to se v hovoru hned ke královu dvoru dostali, a Jan si posteskl, že se mu tam hrubě nechce, teď poslední dobou že je všecko jinak, nežli bývalo před tím královým zajetím, a přece že zase dosti pospíchá, a proto, že třeba až dojde na hrad, uslyší, že je po všem, že se král už rozhodl.

»Že povolí panské jednotě?« dotazoval se doktor.

»Ano. Jdou zchytra i mocně na něj. Páni si pozvali uherského krále, a markrabí Jošt je dávno s nimi.«

»Čistí příbuzní!«

»Ano, vlastní bratr a bratranec pomáhají krále škubati, aby sami nejvíc utrhli. Král Zikmund ho ustavičně napomíná, slyším, aby pamatoval, co pánům slíbil, když ho pustili ze zajetí, že bude s nimi jednati, aby se dohodli, že vyslechne jejich žaloby, že dal na to zápis, aby pamatoval na své slovo královské, a že bude v zemi pokoj, toho že nutno, že má nejen Čechy, ale i říši, o tu aby měl také péči —«

»Ah, toť se ví, a to největší, aby ji zachoval pro toho frejovného Uhra, aby ho učinil svým vikářem v říši!« zvolal doktor Osvětlo nevolně, a dodal: »A co král?«

»Váhá, kolísá. Ale hučí jich tolik do něho, a pak by rád stavil zmatky v církvi. To jest jeho upřímné přání, a to páni a král Zikmund vědí, a tak na něj naléhají, aby spokojil zemi.«

»A Rožmberský?«

»Tenť jako had. Zas v nové koži. Nejprve vojnou začal, teď králi hladce mluví, že mu je věrně oddán, že nic jiného nechce, než aby král nechal pány při jich dávných právech a úřadech —«

»Aby mohli sami vládnouti. A což pan Jíra z Roztok, a pan Strnad a všechno zemanské konsilium?«

»Zdržují krále, seč jsou. Všaktě kdyby jich nebylo, král by již bratrovi a markrabímu i pánům asi byl povolil. Jen kdyby již měli nějaké noviny.«

»Jaké?«

»Veselé. Z pole. To také pánům a Rožmberskému pomáhalo; dobyti na králi Kuglvaitu, Vodňan, Sušic! Kdyby se však pojednou štěstí obrátilo, kdyby páni v poli dostali —«

»Je naděje nějaká?«

»Poslány do pole posilné houfy. Čekáme proto každého dne noviny, že naši zvítězili. Vzkazovalť Hodětínský, že má na všem nedostatek, na lidech, na vozech i na koních, ale nejvíce na lidech. Teď už asi pomoc mu došla.«

»Cesty jsou zlé —«

»Zlé, ale nařízený hejtman měl přikázáno, pan Strnad mu zle přikazoval, ať nešetří ani lidí ani koní, ať jen pospíchá, aby co nejdříve dorazil k Hodětínskému.«

»Nevím, nevím. A což, kdyby i dorazil a kdyby Hodětínský pány porazil —«

»Pak bude pánům hřeben sražen a budou skromnější ve svých žádostech.«

»A kdyby těch veselých novin nedošlo?«

Jan mávl rukou a schmuřiv čelo odvětil:

»Pak je zle. Pak král povolí bratru a tím pánům, a ti ho donutí, aby splnil všecko, co chtějí, aby měli vládu v rukou; zvláště zřeknou-li se arcibiskupa.«

»Že by se ho zřekli!«

»Podobá se. Překážíť jim. Jeť nedůtklivý, s celým světem v soudech, a což nade vše, že král nechce o něm ani slyšeti. S ním se nesmíří — nikdy! Kladrub mu nezapomene; to páni vědí. A král Zikmund je k tomu zvláště má, aby jej nechali a pustili ze spolku.«

»Ah, hle, veselého krále! Toť věřím. A jak, je-li pravda, víš-li, co se povídá o dívkách a krásných jeho harapannách — víš-li — ten Uher, že jich nemá nikde dost. Veneris valde —«

V tom kuchařka vstoupivši přinesla hořící svíci. Doktor, jenž měl po té rozprávce jej dost unavující nabroušeno na nové dotazy o královském stolu, co se teď tak strojí, když tu jsou hosté z příbuzenstva, a také o milostných pletkách mladšího bratra krále Václavova, bezděky se odmlčel. Jan pak mu ostatek zkazil, neboť byv světlem na čas připomenut, odešel za službou.

Již se soumračilo, když prošed branami a nádvořím královského hradu na Hradčanech, kdež se králi Václavu teď po zajetí zdálo býti jistěji nežli dole v novém dvoře, vstoupil do předsíně k pokojům královým.

U dveří stáli dva strážní v kapalínech s oštěpy v rukách a s meči po boku. V komnatě samé, dosti prostorné, hnědých čalounů, stály na dvou stolech u zdí mnohoramenné svícny s planoucími voskovicemi.

Ve světle jejich blýskaly se zlaté šňůry i zlaté vyšívání na dlouhých sukních, kožešinou lemovaných tří uherských dvořanů, sedících na lavici u zdi a živě rokujících. Byli ještě mladí. Černé, lesklé vlasy jejich, spletené v rulíky, padaly jim po spáncích do osmahlé tváře, dva z nich měli v uších zlaté kroužky, třetímu pak blýskaly se tam malé zlaté šípy.

Jan poznal, spatřiv Uhry, že čekají na svého pána, že král Zikmund je u svého bratra, krále Václava. Kromě uherských dvořanů zastal Jan tu několik známých. Prostřed jizby živě rokoval Chval ze Rzavého s Nikolajem Chudým,*) kterého si král ze svých milců poslední dobou zvláště obliboval.

*) Mikuláš z Lobkovic.

Z jich tváří Jan vyrozuměl, že jednají o něčem vážném. A dověděl se toho. Stranou více v koutě seděli dva moravští šlechtici, průvodčí markrabí Jošta, a s nimi hladký dvořan hladkých lící, vlasů pečlivě učesaných, mladý dost, ale tváří patrně valným užíváním uvadlých, jeden z královských komorníkův a druh Jana Ohnivce, Vilém, jemuž proto, že po ženské sukni jen hořel, Kepka přezdělí. Ten přistoupiv k Janovi hovorně mu oznamoval, že uherský král a markrabí a páni, pán z Rožmberka přede všemi, a také pan Smil Flaška z Pardubic, jsou u krále, a že se teď jedná o narovnání.

»Už to dnes bude — král povolí — pak bude večeře, jistěť slavná, pan Jindřich*) pro všechno již pamatoval — budeš míti veselou noc —« Narážel na noční službu, kterou Jan dnes měl.

»A král?« ptal se Jan, nikterak nepotěšen.

»U stolu zapomene. A on — uherský král, toť veselý pán — jeho komorník se vyptával, jistěť pro něj, máme-li tu dost hezkých paní a dívek, a vyptával se ti tak —«

Komorník začal se významně usmívati a očima mžourati; v tom položil Janovi na rameno ruku Nikolaj Chudý, vladyka nejlepších let, osmahlý, kučeravých vlasů, ne hrubě hezký, ale výrazné tváře a jasných mluvných očí.

»Víš-li, Jene, co se děje —« pravil vážně.

»Slyším, že páni — — A posel?« dodal Jan pojednou si vzpomenuv.

»Přijel odpoledne z tábora a přinesl neveselé noviny. Našich byl zase houf, a to na pícování, přepaden a drahně pacholků zajato i zabito.«

»A pomoc?«

---

*) Jindřich Kolman z Křikavy, mistr královy kuchyně.

»Té tam ještě nebylo.«

»To je zle —« pravil Jan a povzdychl.

»Teprve bude.« A vážný Nikolaj nachýliv se k Janovi pravil mu tlumeným hlasem:

»Stav se ráno u mne, abych zvěděl, jak bylo v noci.«

Po té se obrátil opět za vyšehradským purkrabím Chvalem ze Rzavého, jenž k Uhrům přistoupil.

V tom Kepka volaje Jana k Moravanům, jež právě rozesmál nějakou frejovnou historií, kýval mu, aby přisedl. Ale tu ve vedlejší komnatě šum hlasů a kroků se ozval, a hned dveřník rozhrnoval oponu. Panstvo se vracelo od krále. Všichni v nádherných oblecích. Napřed pan Jindřich z Rožmberka, tváře jasné a spokojené, za ním starosta druhého velikomocného rodu panského, pan Jindřich starší z Hradce. Jemu po boku šel vážně pan Smil Flaška.

Jan Ohnivec je všechny bedlivě prohlížel. Spatřil ještě Jana Michalce a pana Švihovského, ale toho, kterého nejvíce vyhlížel, jenž mu na Krumlově zasadil tu těžkou ránu, Oty z Bergova, neuhlídal.

»Tenť jistě nesměl před krále,« pomyslil si a pověděl to také Nikolaji Chudému, jenž odvětil:

»Jsou opatrní. A pořídí tak více. Král by zlostí vzplanul, jak by Bergova shlédl, jako bylo s arcibiskupem. Takhle spokojeni by neodcházeli.«

Uherští dvořané a Moravané také vstali, čekajíce svých pánův. Ale již páni odešli, již chvíli byli pryč, a příbuzní královi nepřicházeli.

»Rozmlouvají ještě s Jeho Milostí —« mínil Jan.

»Foukají mu na bolest,« odvětil Nikolaj, trpce se usmívaje.

Zatím Kapka vyšel za pány se přesvědčit, kam jdou. Postřehl z druhé chodby, že jdou na dvůr ke koním. Vrátiv se oznamoval, co viděl, a že tedy ne-

bude slavné večeře, že Jeho Milost asi jen s bratrem a markrabím bude večeřeti. Sotva že dořekl, vycházeli dotčení z komnat královych: napřed uherský král Zikmund, sličný, urostlý muž osmadvacetiletý, tváří živě zardělých, v přiléhavém, krátkém kabátci z modrého sukna.

Kráčel hrdě a nevšimnuv si dvořanů v předsíni dal si od svého Uhra obléci lehký kožich choděcí z drahých kožešin. Za to bratranec jeho, markrabí Jošt, muž pětatřicetiletý, ve tmavém prostém kabátci a v takových nohavicích, hubený, lysého čela, šel z návyku nahrbeně nesa nějakou knížku. Zrak jeho na každém slídivě utkvěl, a rty jeho se neurčitě usmívaly. Dav si obléci šubu vyšel s uherským králem. Za nimi moravští šlechtici a Uhři.

Na okamžik nastalo v královské předsíni ticho, až komorník Kepka se ozval:

»Viděli jste, jak si nesl markrabí návdavek?«

»Jaký?«

»Tu knížku. Jistěť ji učený pán u krále shlédl a také si hned vypůjčil. Ku králi šel bez ní.«

»A s ní již tam také nepůjde —« dodal Jan. »Nerad odvádí.«

»Jen kdyby nic jiného neodnášel,« děl vážně Nikolaj Chudý.

V tom zraky všech utkvěly na dveřích, jimiž vcházel jeden z nejmilejších rádců královych, vyšehradský probošt Králík z Buřenic. Viděli, že jeho tvář, jindy vždy jasná, je vážná, že milec králův, jenž ničeho se nelekal a vše s důvěrou přijímal, je nějak zaražen. Svléknuv choděcí kožich i vydrovici, odebral se ke králi.

»Jde, trvám, pozdě —« mínil Jan.

Dvořané čekali v předsíni tentokráte velmi netrpělivě. Zdálo se jim, že patriarcha nad obyčej dlouho

u krále prodlévá, ač se tam omeškal méně nežli obyčejně. Vyšel s tváří zachmuřenou; zastaviv se na prahu kynul Kepkovi a poroučel:

»Obešli Mníška,*) ať jede hned do pole a odevzdá Hodětínskému list Jeho Milosti. Ještě teď v noci ať se vydá na cestu. Tak Jeho Milost poroučí. List už píší —«

Kepka hned odešel, ač nerad. Byl by se rád dověděl, co se stalo.

Nikolaj Chudý přistoupiv k patriarchovi, jemuž Jan sundaval kožich s hřebu, pravil:

»Zvítězili. Král se smířil —«

»Smířil, Nikolaji, cum iis?! Ale povolil příměří; Mníšek s tím už pojede. Podal se král ve své při s pány na výrok uherského krále a markrabí.«

Jan sebou živě hnul, Nikolaj Chudý mávl bezděky odmítavě rukou.

Patriarcha vida to znamení sklamání a nevole, pravil:

»A Jeho Milost ještě myslí, že mu páni hrubě v tom povolili. Je valně spokojen. Míní, že bratr a bratranec nebudou na jeho škodu s pány za jedno.«

»A již jsou —« vyhrkl Nikolaj prudce.

Patriarcha, jenž u kožichu utahoval pasec z předu, pokrčil rameny a tišeji pravil:

»Dnes by té pravdy nesnesl. Jen jsem zavadil, a již začal hořeti. S Bohem —« a podávaje Nikolaji ruku ptal se, kdo dnes bude u krále. Jan se sám přihlásil, a Nikolaj významně dodal:

»Již jsem vše opatřil.« Když patriarcha odešel, pravil Janovi: »Ach, by byli všichni tak poctivého, upřímného srdce jako král. Ten neuvěří, že by vlastní

*) Byl poslem královým.

krev mohla z úmyslu zle raditi a býti za jedno s nepřátely.«

»Myslíť, že každý je tak spravedliv jako on.«

»Jdiž, Jene, k Jeho Milosti, a neopomiň ráno mi říci.«

Jan vstoupil do královych komnat.

XXVI.

První, jen mdle osvětlená, byla prázdna. Ve druhé také nikoho neshledal. Na gotickém však lustru hořely nebo dohořívaly četné svíce, vrhajíce jasnou zář na drahé arraské koberce na stěnách. Pod lustrem stály dosud přistavené stolice bez lenochův opodál stolu, u něhož se rděly polštáře na třech křeslech vyřezávaných lenochů. Tuť prve král a příbuzní jeho a páni jednali. —

V tom zaslechl Jan ve třetí komnatě psí vrčení. Nedbaje ho rozhrnul těžkou hedvábnou oponu tmavozelené barvy a vstoupil po třech schodech dolů do jizby, kde král Václav meškal.

V ten okamžik zaštěkla veliká, šedě plavá fena, vyskočivši od krbu, u něhož král seděl.

Pětatřicetiletý panovník mohutné, statné postavy seděl v křesle nízkého lenochu a šťáral pohrabáčkem v řeřavém uhlí v krbu. Jak vysoká, silná fena zaštěkavši vyskočila, ohlédl se; ale poznav Jana opět se ke krbu obrátil.

Jan stoje u dveří čekal, hladě po hlavě fenu, jež dobře ho znajíc k němu se lísala. V tiché komnatě bylo dvojí světlo. Nahoře u dvou oken hořely svíce na stříbrném svícnu; na dolejším konci chvěl se zardělý svit mocného krbu s plášťem, ozařuje třesavě malování živých barev na stěnách, zpodobující život Najtharta.

Jan zabýval se královým zalíbeným psem, s krále však ani oka nespustil, zkoumaje, jaké je míry. Nejednou již ho viděl, co ho ze zajetí pustili, tak zamyšleného, za to však ani jednou tak upřímně rozveseleného jako jindy býval. Přestal býti dověrným, ano každého již k sobě nepřipouštěl. Jen Jan sobě stěžovati nemohl. Naopak zdálo se mu, že král mu více důvěřuje nežli jiným. Tušil, že toho příčinou krumlovská příhoda.

Ale důvěra ta přinášela s sebou někdy těžkou službu, a to ve chvílích, kdy král pojat nedůvěrou, trpkostí a obavami více nežli jindy, všem se vyhýbal i milcům, a hledal útěchu a zapomenutí v samotě a v korbeli.

Jak dnes bude? Patriarcha děl, že je král spokojen úradou, že pře jeho s pány dána na výrok bratrův a bratrancův. Ale že nejde k večeři! Již čas a hosté čekají. A král tak zamyšlený. Což —

Jan nedomyslil. Král se náhle obrátiv okamžik hleděl na Jana, jako by se ještě rozmýšlel, pak zkrátka mu poručil, aby dal sem něco jídla přinésti a víno.

Jan ihned vykročil, ale již se také zeptal, ráčí-li Jeho Milost také Jejich Milostem něco vzkázati, že budou Jeho Milost krále čekati k večeři.

»Nic, k večeři ještě dosti času. A ty se vrať!«

Jan odešel splnit rozkaz páně. Divil se, že král změnil tak náhle úmysl. Nechá hosti čekati a dá se před večeří do jídla. To již pak sotva kam půjde. A byl přece spokojen, jak patriarcha děl. Ach, ano, patriarcha! Tenť mu asi brouka nasadil. Jistěť — Ten to umí, a od toho to král ještě přijme, neboť si váží jeho rady. Jistě mu Králík napověděl, aby ani bratru tak příliš nedůvěřoval.

Král zasedl k večeři zamyšlen. Pojednou postřehl sluhu podávajícího mu mísu. Osopil se na něj, aby odešel, a kynul Janovi, aby přistoupil.

»Nalej!« poroučel zkrátka.

Sotva několik soust pozřel a již nechal jídla, jež dle jeho rozkazu odneseno. Jan, sám druhý teď v komnatě, stál opodál napjatě pozoruje, aby v čas nalil. Král sedě nehnutě upíral modré, unylé své oči, poněkud vyvstalé, do prázdna. V komnatě bylo ticho. Jen tabulky oken chvílemi zarachotily v nočním větru.

Pojednou se král zeptal, ale ani trochu se při tom neobrátiv, pořád před se hledě, mnoho-li má s sebou uherský král lidu, a mnoho-li markrabí.

Jan odpověděl, a také na to, že Uhři a lid markrabův nejsou tu na Hradčanech, nýbrž na Zderaze a dole ve dvoře staroměstském. Jan rozuměl, proč se král tak ptá na to, co byl sám nařídil stran toho ubytování.

A zase musil Ohnivec naliti, a zase přisvědčil králi na jeho otázku, že jsou brány zavřeny, že ve branách je všude dvakrát tolik strážných jak Jeho Milost ráčila nařídíti.

»Střehou-li dobře?«

»Bedlivě, královská Milosti. Habart Vrták je hejtmanem.«

Král zakýval hlavou, pak napiv se mocnými doušky opět se zamlčel. Tváře se mu již živě zarděly. Nastalo ticho na drahnou chvíli, jež porušeno, kdykoliv Jan králi plnil na novo číši. Pojednou král se po Janovi otočiv ptal se ho, co je dole ve městě nového.

Ohnivec nevěda nic obzvláštního, pověděl bez rozvahy, že se dle doslechu dnes studenti u auly posekali. —

»Proč?«

»Milosti, jako vždy — Češi a Němci. Němci svým obyčejem, zpupní —«

»Mlčiž!« zvolal prudce král. »Těch rvaček mám do syta. Nevíš-li nic lepšího,« dodal mrzutě nanejvýš nespokojen.

Jan byl v rozpacích. Nevěděl nic veselého ani příjemného.

»Milosti, novin není, leda že jakési šibalstvo —«

»Šibalstvo? Už vím, slyšel jsem. Mají je? Mají? Musí je schytati, při sám Bůh — tu neplechu. Ta se vylíhla, když mne tu nebylo, když moji fideles et dilectissimi —« a tu se zasmál, »mne jali. A řekni, bylo-li kdy před tím takové lotrovství?«

»Nebylo, jistěť nebylo, Milosti.«

»Nebylo, až za té lotrovské vlády. Co z lotrovství může pojíti nežli zmatky a šibalstva.«

Napiv se zvolal:

»Ale toho teď nesmí býti. Za mého panování ne. Při sám Bůh — Dám je všechny zvěšeti.« A náhle se rozkřikl: »Ať je všechny zvěsí, hned, jak je dostanou. Hned, hned, poroučím. Slyšíš-li? — Co stojíš?«

Jan váhal, věda, že ještě nikoho ze šibalstva nedostali. Než váhal také to králi říci, aby ho ještě více nepopudil. Ten se však rozkřikl:

»Půjdeš-li! Či chceš, abych dal tobě hlavu sraziti?«

Jan kvapně vyšed vyhledal velitele stráží a oznámil mu králův rozkaz. Pak se vrátil zase ku králi.

Ten všechen červený po hrdle, po obličeji až po vlasy seděl skleslý v křesle, drže prazdnou číši v bílé, masité své ruce, hovoře sám před sebe:

»Dám, dám — všechno to dám sporážet jako to šibalstvo. Ať všechno kolem šibalstvo.«

Spatřiv Jana podal mu mlčky číši. Když Jan naléval, ptal se král, kdo číhal u dveří, kdo tam naslouchal.

»Nikdo, Milosti; leda že šašek čeká v předsíni.«

»Šašek?! Co tam dělá? Naslouchá, viď?«

»Tvá Milost ho ráčívá tou dobou volati. Tak dnes také čeká.«

»Jako pes u dveří —« a král se zasmáv zvolal: »Tak ho pusť — psí hubu.«

Za okamžik ozvaly se v sousední komnatě rolničky; rozhrnuv oponu vstoupil šašek v pestrém svém obleku, maje na kukli a při pasu malé zvonečky i rolničky, jež cinkaly a chřestily, jak jen sebou hnul. Fena ležíc dosud u nohou svého pána na půl se vztyčila, ale nevyskočila, majíc před sebou dobrého známého.

Bezvousý šašek vráscité tváře, širokých úst, v nichž, jak se ušklíbl, bylo viděti sem tam nějaký zub nebo jeho zbytek, mhouřil své chytré oči a snesl pohled královych vyvalených modrých očí, jež omženy přece svítily zvláštním leskem.

»Cos dělal u dveří?« ptal se král zhurta.

»Chtěl jsem už léku užívati.«

»Jakého?«

»Spaní —«

»Léku — takového! Ty! Nač ty ho potřebuješ!«

»Není mi dobře.«

»Co je ti?«

»Vidím a slyším a myslím —«

»To je zle?«

»Pro toho, kdo musí mlčeti.«

»Tedy mluv! Ať vyvrhneš svou nemoc, svou moudrost,« a král se zachechtal.

»Abych dostal, že se můj jazyk ke všem věcem připlichtí —«

»Ty hubenče opatrná! Tyť nejsi šašek, ale dvořák hladkého jazyka. Nevidíš-li, že nemám ani biče, ani důtek. Mluv a raď! Dnes mi toho třeba.« Král se potupně zasmál.

»Já radit?! Nesluší se, aby na psa sedlo kladli.«

»On nechce do rady, blázen bláznový! A jiný se tam tlačí —«

»Až z daleka, až od machometských hranic,« hbitě odvětil šašek, naráženje na uherského krále. I skrčil svá prohnutá záda, jako by čekal, že dostane ránu, ale dodal: »Vědíť, že má zajíc s dobrou koží odřín býti.«

»Ha, ty kolozubko! Ty-li tak málo věříš!« A král se živě ke stolu z křesla přihnul.

»Kdo nad mlékem stojící kočku věrnou nalezne?« odvětil šašek jistěji.

»Ty tak? Myslíš-li, že mne zase chtějí — I ty bláznový!« a najednou zvolal: »Pro koho mluvíš?«

»Pro toho, kdo se ptá.«

»A proti komu mluvíš?«

»Proti sobě —«

»E, napěnožko! Proč proti sobě!«

»Protože pravdu mluvím.«

»To mi každý říká, i když ohavně mluví. A každý za tu pravdu něco chce. Co ty chceš?«

»Nic —«

»Tak kdo ti zaplatí! Někdo jiný, viď?«

»Uvidíš, až budu odcházeti.«

»Ha, to ještě dřív. Mluv, kdo ti platí, abys ryl jako krt svou nečistou hubou —«

»Uvidíš, až uslyšíš výrok.«

»Jaký?«

*

»Na kterýs se podal.«

Král se na okamžik zarazil. Pojednou, maje kníry již od pití zmáčeny, prudce se optal:

»Také ty jim nevěříš?«

Jan se lekl o šaška. Věděl, že je věrně při milcích, přál mu. Nyní v nevhodnou chvíli se příliš odvážil, mluvě proti královu bratranci i bratru, proti nimž ani patriarcha Králík, králi tak zalíbený, zplna se nepustil.

»Mluv!« poroučel král, s temnější červeň vystoupila mu na čele. Zlost ho pojímala.

»Budeš-li mluviti, hánce klecavý! Každý jde kolem, jen pobodne, popichne, a chce dál. Či nechcete, aby ty kramoly byly staveny, aby byl už pokoj? Nač mne štvete? Nač ty, ty obludný běhoune! Mluv! Mluv, nebo — tě dám —«

Králi, jenž z křesla vyvstav o stůl levicí se opřel, vystřikly od úst sliny. Prudká řeč se mu pobouřením náhle zarazila. Šašek, jenž směšně skrčen dosud proti králi seděl, zbledl a prudce sebou trhl na polo vstanuv. Než vzpamatovav se spustil pokorným hlasem:

»Nechtěj, prosím, abych srdce dvojil, abych jednou stranou táhl k pravdě a druhou k —«

»Ochechule! — hop — lapej!« vzkřikl král, a již zařinčelo kácející se nádobí na stole, konvice s vínem a jiné náčiní, jak veliká králova fena, jež sedíc na stolici bez lenochu vedle samého krále, na jeho náhlý rozkaz rychle na stůl vyskočila.

V ten okamžik šašek poděšeně vykřiknuv dal se na útěk. U stolu stolici poraziv hnal se komnatou rachotě a zvoně svými rolničkami a zvonečky; fena za ním. Skokem byla se stolu, několika skoky dohnala šaška na schodech, vedoucích výše do sousední komnaty, a chňapla ho vzadu za jeho strakaté roucho.

Jan trnul, hledě se šaška na krále. Dosud nebylo sice zle, ale kdyby rozzlobený král feně poručil — — Než ten vida skroucenou figuru, na níž zvonky už jen slabě rachotily, a její směšně skřivenou tvář, dal se do smíchu; pak zvolal:

»Teď mluv!«

»Teď vidíš, kdo mne za pravdu platí, a jak —« zvolal šašek ducha nabývaje.

»To teprve uvidíš! Ochechule!« vzkřikl král na vrčícího psa, jenž po něm zardělé oči otočil, »pusť ho!«

Fena poslechla okamžitě. Šašek však nečekaje užil okamžiku volnosti a zmizel za záclonou. Ale v ten okamžik se v ní objevil králův hofmistr Beneš Škopek z Dubé. Žasl vida, co se děje.

Jak šašek kolem něho jako šipka se mihl a dál utíkal, hofmistr také se rychle obrátil a ustoupil za záclonu, aby ho král ani nespatřil. Přišel ho připomenout, že hosté čekají. Vida však, jaké je míry, nechal ho. Jan, jenž s králem osamotněl, toho litoval. Byl by raději býval, kdyby král šel.

Hofmistr králův zůstav za těžkou záclonou naslouchal i skulinou nahlížel. Slyšel, jak se král nad útěkem šaškovým rozchechtal, jak volal na fenu a k ní mluvil. Pojednou zaslechl, jak král povzdychuje, že mu horko, a ponachýliv se viděl, že král zachází k oknu, jež Jan na jeho rozkaz otevřel.

Hofmistr domnívaje se, že se král utišil, spustil porozhrnutou záclonu a přešed několik kroků z opatrnosti potichu, chvátal pak do večeřadla ku královým hostem. Byli to jeho nejbližší příbuzní, bratr a bratranec; ale hofmistr dobře tušil, jak budou zprávou jeho pohněváni a uraženi, jak uherský král očima zablýská, jak markrabí Jošt zamžourá a bude se při tom usmívati tím svým protivným, jedovatým úsměvem!

V předsíni večeřadla zastal hofmistr pana Jíru z Roztok. Ten zaslechnuv co se děje, zachmuřil líce.

»Uhři a páni budou míti zlost. Sotva že příměří ujednali, a již s nimi král takto jedná,« mínil hofmistr.

»Ó, nikoliv, tím líp pro ně a hůř — a hůř —« a pan Jíra kroutě hlavou nedořekl, že pro jeho stranu. Pomýšleť, že krále, až se prospí, až mu povědí, co bylo, bude mrzeti, co učinil, že mu bude toho líto, a tím že spíše pak učiní po jejich. Když hofmistr vstoupil do večeřadla, pan Jíra se vrátil a zaměřil ke komnatám královým.

Král všechen od pití zardělý a rozpálený prochlazoval se u otevřeného okna hledě dolů na své hlavní město. Praha zahalena v bělavé roucho sněhového poprašku, spjata kol kolem hradbami a baštami, spala pod zatažením nebesy. K nim jako černé stíny trčely početné věže u bran, hradeb, kostelů, klášterů i paláců. Světel svítilo málo. Jen tu tam vynikla jasněji řada ozářených oken.

Bylo hluboké ticho noční. Jím se nesl od řeky temný ohlas hučícího splavu.

Králův pohled těkal po spící Praze, od starého, věžatého Vyšehradu, od jeho paláce a chrámů, po Novém městě na Staré. Mlčel. Pojednou se zasmál, zkrátka, jako by nuceně, zlostně.

»Plakal — nad Prahou plakal,« ozval se s posměškem. »Slyšíš-li, Jene,« zvolal na Jana a důrazněji dodal: »Ohnivče, slyšíš-li!«

Na řeči bylo znáti, že králův jazyk není již nejhbitější.

»Otec můj prý plakal nad Prahou — jak s ní bude — až já —«

»Jistěť si to vymyslili nepřátelé Tvé Velebnosti,« odpověděl Jan jistě, z přesvědčení.

»Vymyslili!« vzkřikl. »V pravdě, vymyslili! Nač by plakal? Nebylo-li po patnáct, šestnáct let pokoje, svatého pokoje jako dřív — a dobře — a dobře jako za něho — za otce?«

Pak jako pro sebe k oknu obrácen polonahlas těžkým jazykem promlouval, některá slova opakuje:

»Soudil jsem malého i velikého ne po své hlavě, ne — ale po právu ustanoveném — Po právu — A všem!« a mávl rukou ku Praze. »Všem, Praze a vší obci celého království — všem hledal jsem pokoje, nepozdvihoval mysli v hrdosti jako ti — Až ti — páni, a ten tam!« a vychýlil se z okna. »Ten, ten — ten uměl vše chytře zavoditi v neřád, a páni s ním — Ten, plný pýchy v pokoře!«

Král chytnuv pojednou Jana za rukáv přitrhl ho k oknu, a ukazuje dolů na Malou stranu, na rozlehlý palác arcibiskupův u řeky, mluvil prudce, hněvem víc a více se rozpaluje:

»Vidíš-li to světélko ve věži, tam se bičuje a mrská, haha — Odtrhl se od světských věcí — odtrhl, ale aby vládl, aby mé rozkazy rušil — a ne pro milost boží. A pány podpaloval — proti mně, on — jistě. Všecko chodilo, jako když svíce hoří — a on první do ní dul — a duje — a pak páni — a pak — Němci — Němci — a papež — ale bude mu dušno a těžko — a již mu je.«

To mluvil vzpřímiv se, ale od okna neodstoupiv.

»Řekl jsem jim, a markrabímu zvláště, arcibiskup že musí pryč, musí mně z očí, v tom že nikomu nepolevím, nikomu!« Král zadupal a zaťal zuby. »Arcibiskup mně musí z očí. On první se proti mně bouřil, a po něm pak panstvo.«

Pojednou, maje na čele žílu naběhlou, zahrozil pravicí k dílu svého otce, ku kamennému mostu, a rozkřikl se:

»Musí, a kdyby měl s mostu, jako ten jeho vikář.«

Tu se odmlčel. Jan, kterého již zima rozrazila, toho užil, a poodstoupiv ozval se mírně, chlácholivě, že vane jedovatý vítr, že si král ublíží. Ten však jako by neslyšel spustil zase s okna, mávaje rukou k arcibiskupskému paláci:

»Ale půjdeš — půjdeš, kněže arcibiskupe! Již to povídají také tvojí přátelé, markrabí a páni — pustili tě — nechali. V tom se mně podali a podají ještě víc — a ne já!« Král se uhodil v prsa —

Té chvíle stanul v sousední komnatě pan Jíra z Roztok. Prudký hlas králův, pitím a křikem ochraptělý, pronikal až sem. Slovům však nebylo rozuměti. Královský milec váhal, má-li vstoupiti. Pojednou však sebou trhl. Ozvalť se vedle výkřik, pak křik, pusté lání a klení královo, hřmot i psí prudký štěkot. Pan Jíra jen okamžik naslouchal, a rozhrnuv koltru vrazil beze všeho do komnaty. Věděltť, že se král v takovém stavu nezná a necítí; i chtěl oddaný mu dvořením ubrániti nějakému neštěstí. Ubránil, ale ne zplna; neboť když po chvíli odtud odcházel, vyváděl s sebou královu komorníka, Jana ohnivcova, zraněného. Krev se mu řinula s hlavy po spáncích a po tvářích prudkým tokem. První pomoc poskytl Janovi Kepka v předsíni, kdež vodu sehnal a druhovi ránu obvázal.

Hofmistr králové pan Jíra, pomeškal tu chvíli, pak se vrátil rychle ke králi.

Ten ležel skleslý u křesla jako bez vlády s očima přivřenýma, červený, maje u úst pěnu, hlasitě oddychuje. Že nad ním stanul dvořením ani nezpozoroval, aniž věděl pak, že ho dva sluhové odnesli do ložnice na lože pod nebesy. Ležel tu jako poražený, vyzuřiv se, pitím zmožený.

Pan Jíra stoje samojediný poblíže lože hleděl na něj, vážně jsa zamyšlen a v duchu si povzdychl: »Nešťastný králi!«

XXVII.

Doktor Donát Osvětlo nedočkav se svého hostě dal se do večeře sám. Při jídle pamatoval ještě na salernské mistry, na Avicenu a jiné autority lékařské a jejich rady; ale že také bylo víno, dnes zvláště dobré, počal při něm na vše zapomínati. Jen se při něm čím dále tím více smál v duchu Martinu Tkaničkovi, jak je hloupý, že pominul tak dobré pití.

I hleděl si ho také za nepřítomného pozvaného, načež uloživ se ihned usnul, sotva na lože vylezl, a měl pak v prvospí i k ránu krásný sen. K ránu jmenovitě se mu zdálo, jak u veřejném hádání přehádal dva Němce a jak rektor ho uvádí na lektoř, aby tu studentům četl.

V tom ho rázem zbudili. Měl nemalé mrzení, že musil z teplých peřin do studené, netopené jizby, na studenou podlahu. A pak toho překvapení! Nevolali ho k nemocnému, ale biřic pro něj přišel, biřic se vzkázáním, aby hned, ihned přišel na radnici novoměstskou, že ho o to probůh prosí jakýs vězeň na smrt odsouzený.

Od svého domu po všecku cestu doktor Donat Osvětlo z úžasu nevycházel. Tou dobou, bylo časné, mlhavé, mrazivé ráno v březnu měsíci, nikdy se ještě nebral na radnici! A proč tam šel. Od biřice zvěděl, že dnes v noci lapili veliké lotrovstvo, pověstné šibalstvo novoměstské.

Ta novina byla by doktora těšila; zaslechlť také hrozné věci o tom loupežnickém a zlodějském tovařišstvu; také ho nehnětlo, když slyšel, že dnes v noci

prve ještě nežli ty lotry přivedli, donesen s hradu přísný králův rozkaz, aby, mají-li kde koho z toho šibalstva, aby ho hned, bez odkladu pověsili, a rovněž aby učinili, kdyby ještě někoho z toho spolku dostali, nikoho nešetříce.

Než nad tím žasl, že si král tak pojednou, v noci, vzpomněl a pak, který lotr se na něj, na doktora upamatoval!

Dle všeho jeden z nejhorších, neboť měl se starou babou, zajatou pro čáry, býti upálen na jedné hranici, kdežto ostatním šibenice usouzena.

V mlze té nejistoty počalo doktorovi svítati, když biřic mu toho lotra z hruba vypsal, že je takový dlouhý, a suchý, na div suchý —

V novoměstském vězení se doktor Osvětlo mezi tou nečistou chasou přesvědčil, že dobře tušil, a to, když ten dlouhý a suchý »lotr« zhlédnuv ho, ze země vyrazil, a řetězu nedbaje chtěl doktorovi vstříc skočit.

Doktor Donat Osvětlo vstoupiv do vězení nepřestal se diviti, vida tu šibalskou čeládku, již na smrt chtěli odvésti; úžasem však bez hnutí stanul proti Tkaničkovi, vida ho v té společnosti. Hned k němu pokročil a ruce mu podal a jat byl upřímnou lítostí, když se Tkanička dal do pláče. I jal se nešťastného dvořenína těšiti česky, latinsky, a domlouvati mu, proč k večeři nepřišel; byv jím upomenut, ptal se po rychtářovi a dal se k němu zavésti.

Jsa s ním dobře znám, vymohl záhy, co byl Tkaničkovi dole slíbil. Za nedlouho se vrátil dolů s rychtářem a za chvíli po té propustili biřici, do nedávna tak suroví, ochotně a omlouvajíce se královského služebníka či dvořenína, jak on rád si říkal, z řetězu. Vyváznuv z nebezpečenství smrti, byl Martin Tkanička jako pták, a v radosti své všem

v duchu odpustil; biřicům i rychtářovi, a zajatých šibalů, jež počali z vězení na popraviště odváděti, bylo mu skoro líto, i báby, kterou na káru zavlekli, aby ji zavezli ku hranici dle neobyčejného, přísného rozkazu králova.

Jen jedno měl přání: aby již byl pryč odtud. O to také prosil doktora, jsa pohnut, rozradostněn ho objímaje, prosil bradatého rychtáře, jenž usmívaje se svolil.

Martin ve své radosti ani zimy necítil, ale rozetřásl se pak, když vyšel z temného sklepení na ulici, třeba že měl na sobě vypůjčený plášť. Nicméně připadalo mu studené a mlhavé to jitro krásné a v rozjaření svém vypravoval na přeskáčku o svém dobrodružství, a jak mu nechtěli věřiti, říkajíce posléze, to že se ukáže. Ale když už běželo o hrdlo, tu se rychtář ustrnul a poslal pro doktora, na nějž se Tkanička velmi odvolával a s nímž byl rychtář sám dobře znám.

Doktor Donat měl pojednou hosta, v době, kdy se ho nejméně nadál. Ale z hosta stal se pacient. Martin Tkanička nepřestal se třásti. Také na zbledlé tváři bylo mu znáti, co té noci zkusil na těle i na duchu. Nicméně, když z rozkazu doktorova na lože ulehl, pořád ještě vypravoval, a jmenovitě litoval, to že všecko zkusil pro Bětku neblahou, a kdyby alespoň na jisto věděl, jak s ní je, je-li živa, či —

To si opakoval zuby jektaje, v peřinách drže koflíček vinné polévky z mandlův, jak mu ji dal doktor na první zahřátí připraviti. Ale pak na rozkaz téhož doktora umlkl a zahrabal se do peřin, aby se propotil, jak měl nařízeno. Za chvilku však usnul jako by ho do vody hodil.

Doktor Donat Osvětlo nyní se již nemrzel, že byl tak vyburcován. Těšilo jej, že pomohl, ač bez

mediciny a umění salernského, od smrti, a těšil se zároveň, že v měkkém křesle na spaní dohoní, co byl cestou na radnici zameškal. Sotva že však si, v teplou šubu jsa zahalen, pohodlně do křesla usedl a se schoulil, už tu byl posel náhlý se vzkázáním Alenině, aby k nim přišel bez prodlení. Doktor hbitě vstal, neboť se hrubě lekl. Vzpomněl nejprve na Jiříčka, kterého měl rád jakoby svého vnuka, že se tomu náhle něco stalo.

Podivil se nemálo, slyše, že Jiříček je zdráv jako ryba, že ještě tvrdě spí, ale že Jan se vrátil z hradu s obvázanou hlavou. Když doktor vstoupil do jizby, zastal svou neteř a někdy svou pomocnici v lékařství nad Janem na židli sedícím, ana mu hlavu převazovala, rány mu vymyvši. Mladá žena, jež se nad krvavou ranou s Janem seznámila, byla leknutím bleda; neplakala však a se vší pečlivostí hleděla si poranění. V tom dostalo se jí znalecké pomoci.

Ran bylo několik, žádná však hluboká a nebezpečná, jak doktor Osvětlo zjistil. Pro ně se zkušený lékař nepolekal, ale pro to, když uslyšel, že je zasadil sám král.

Jan vypravoval, jakou měl dnes službu, jaký byl král, jak ujednav s pány příměří, na bratrovo hlavně naléhání pojat byl po té zase nedůvěrou a pochybnostmi, zvláště když promluvil o tom s patriarchou Králíkem. Pak že také šašek krále bezděky popichl a dohřál, a nejvíc ovšem víno. Toho král hrubě mnoho vypil, až se rozlítil a sebe neznal. Jan vypravoval, jak král proti arcibiskupovi z okna zuřil a pojednou, nejsa při rozumu, že poručil jemu, Janovi, aby šel a dal arcibiskupa sem přivésti.

Jan boje se odmlouvati ptal se jen, zdali hned. Když král poroučel, že hned, připomenul mu, že je pozdě. Ale tím krále na nejvýše na sebe popudil.

»Tys také s ním — tajně — a s nimi — jsi jistě zaprodán! Tys mne na Krumlově chtěl také zradit — a beztohos zradil —«

Tak křičel král, jak Jan vypravoval, a jal se dvořenína bíti. Ten ustupoval od okna na svou škodu, nebo jak se dostali tak dále do komnaty, shlédl král pojednou meč na stolku ležící. Skočiv po něm, bil jeho rukojetí do hlavy Janovy, jenž se nemohl zplna brániti. V tom pan Jíra přichvátal z nenadání na pomoc.

Na rozkaz doktorův musil Jan na lože. Mladá žena teprve nyní, když tu byl strýc, netajila se svými starostmi a posteskla si, jak by byla ráda, kdyby Jan nemusil více na hrad, že to služba, při níž běží o život, že teď bude pokaždé ve straších, až Jan půjde nahoru. Muž i strýc jí to rozmlouvali, a doktor z úmyslu začal povídati, jakého má ještě nemocného, co se dnešní noci událo s Martinem Tkaničkou, jenž vyšed, aby viděl svou ženu Bětku již již na prkně, upadl mezi lotry šibalské, a jak už skoro jednou nohou byl na hranici s černou babou zahnuté na podiv páteře. —

V tom ohlášen nenadálý příchozí. Byl to sám Nikolaj Chudý z Lobkovic. Hofmistr mu vzkázal, co se v noci stalo; nemeškaje tudíž zašel si k Janovi sám. Alena i doktor je nechali o samotě.

Nikolaj Chudý vyslechnuv, co se stalo, zamyslil se a pak pravil:

»Král dosud tvrdě spí. A probudě se, bude sotva co věděti.«

»A zůstane-li příměří?« ptal se Jan, přemáhaje horečku.

»Zůstane. Páni tentokrát vyhráli. Bratr a bratranec královi jsou s nimi. I bratr králův! A vynesou jistě výrok nebratrský, jenž krále nebude těšiti. —

Ty pak lež a šetři sebe — já již králi povím, co se stalo. O rány se nestarej — tyť on tobě dobře zahojí.«

Jan se mdle usmál a pravil:

»Ó, by se raději dala vyhojiti králova nemoc —«

Dvořenín pokrčil rameny a povzdechnuv pravil:

»Bylo by nám líp a vší zemi. Ale ta nemoc má hluboké kořínky.« —

XXVIII.

Slunce vyšedši přemohlo ranní mlhu a páry; na něm také počal táti sníh v noci napadlý. Na ulicích nadělalo se záhy hojně bláta, než březnové teplé slunéčko vyvábilo ven mnoho lidí. Všecko v něm prohlédlo, i křivolaké uličky i nádvoří, zdmi obehnaná.

Jen v klenuté, neveliké jizbici ve věži arcibiskupského paláce v Menším městě nehrubě se vyjasnilo. Paprslek sluneční sotva tam pronikl, zachvěl se v dusné té místnosti na Chvalových malbách, zpodobujících hřešení lidské i jeho vykoupení, i výjevy života asketického, zejména mnichů karmelitánských, a již zase unikal.

Na podlaze, na dlážkách té jizbice leželo mužské tělo, oděné hrubým kajicnickým rouchem tmavohnědé barvy. I když paprslek sem vnikl, zůstalo ve stínu, zkrouceno, kolena majíc ke břichu přitisknuta, lokte v boku, ruce sepjaty; hlava spočívající na kameni jako na podušce, byla k prsům přichýlena. Kotouče par šly jí od úst, a všecko tělo se slabě třáslo zimou v netopené té klenuté a promrzlé místnosti.

Tak prospával, dlouho do noci bděv a se modliv, pražský arcibiskup Jan z Jenšteina. Spánek jeho byl velmi neklidný. Vyhublá, popelavá tvář zamodralých rtů, neholená, hluboko zapadlých očí s hnědými koly,

měla výraz bolestný. V jizbici vládlo hluboké ticho. Sem ani hlásek, ani zvuk palácového nebo městského ruchu nepronikl. Jen hlahol zvonů.

Tou chvílí ozval se také jasný, pronikavý hlas nevelikého zvonu; arcibiskup se vytrhl ze spaní. Pozvedl hlavu, již šednoucí, ač nebyl starší krále, a na temeni holou, pak pohlédnuv k zamřížovanému oknu a dobu uhodnuv, chvatně, jako by Bůh ví co zaspal, poklekl na kolena a jal se modliti. Sepjav hubené, žluté ruce zahleděl se před se na jedno místo. Nejprve rty jeho se u tichém modlení pohybovaly, pak ustaly. Zdálo se, že arcibiskup hluboce se zamyslil. Tvář jeho, dosud výrazu usouženého, skrouženého, ponenáhlu se měnila. Stávala se zachmuřenou, přísnou, až výrazu tvrdosti nabyla.

V ten okamžik zarachotil klíč ve dveřích, a do jizbice vstoupil mocný arcibiskupův zpovědník, kněz Pavel. Sestaral hrubě od té doby, co si ho arcibiskup po druhé povolal, sklíčen jsa duševními mukami po velikém plese u dvora, kteréž noci také shledal se se ženou královna ohnivce Šípa, někdy svou milostnicí, jež před jeho očima do sebe nůž vrazila.

Zpovědník přinášel na dřevěném talíři kouřící se polévku. Pozdraviv podával ji arcibiskupovi. Ten však se jí ani nedotknuv, pokynul, aby ji stranou postavil. Zpovědník tak čině připomínal svému pánu, aby sestoupil se ustrojit, že jsou ohlášeni moravský markrabí Jošt a pan Jindřich z Rožmberka. Daliť vzkázati, přijal-li by je kněz arcibiskup.

»Jdou pro odpověď —« ozval se temným, dutým hlasem Jan z Jenšteina a zakašlal.

»Včera jednali s králem, ráčíš věděti.«

»Čekají, že se vzdám svého stolce —«

»Čekáme,« odvětil pevně přísný zpovědník, upíraje své zapadlé, mocné oči na svého pána. Ten tou odpovědí na okamžik zaražen, pozvedl sklopený zrak a optal se:

»Proč?«

»Pro blaho tvé a pro blaho církve svaté a její moci.«

»Ale právě jsem si umínil, že se úmyslu svého vzdám — že zůstanu —«

»Proč?« ptal se mnich klidně, ale pevně.

»Protože to král chce. Protože zrovna poroučí.«

»Ne, protože ďábel pýchou a vzdorem tě popudil, odháněje tě s cesty pravé pokory.«

»Když jsem před lety sám chtěl, bránils mi a teď mne nutkáš —«

»Tenkráte's to učinil ze slabosti, a bylo tě třeba. Tenkráte by tím byl úřad tvůj nic nevyzískal.«

»A dnes?«

»Slyš: král mnoho povoluje. Totoť jistě, jak slyším od dobrých přátel, povolí na radu svého bratra a markrabí Jošta: aby kromě pánů, jak bývalo, zasedli v jeho stálé radě arcibiskup a biskupové olomoucký a litomyšlský. Slyšíš-li, pane můj! Ti by byli v radě králově, a ne ti bohaprázdní gratiani, ti milci ohavní, kteří z kněží sobě posměšky tropí a radí, aby byli topeni a světským soudem souzeni, nešetříce nijak jejich práv a moci.«

Zpovědník, jehož vážná tvář za těchto slov se oživla, odmlčel se.

»Nuže?« otázal se arcibiskup temně, »a což já bych —«

»Král však jen tenkráte k tomuto svolí, jestliže by Tvé Milosti v radě nebylo, jestliže *jiný* arcibiskup by zasedl na místo tvé —«

»Ale pak bych se poddal docela — zvítězil by nade mnou!« zvolal Jan z Jenštejna živěji, a v kalných očích mu zasvitlo.

»Nad tebou ano, ale moc církve nad ním. Nepoddáš-li se jemu, člověku, poddáš se pýše a ďáblu, a ten se bude radovati z tebe, ze zkázy duše tvé a ze škody svaté církve —«

Zpovědník stoje dosud nad svým pánem, ustoupil ke dveřím a pravil:

»Rač se rozmysliti —«

A odešel.

Arcibiskup hleděl okamžik za ním. Pak se zamysliv počal pojednou vzdychati, maje ruce sepjaty a hlavu skloněnu, až pak vytrhnuv se, jal se pokolenou lézti do rohu sklepení, kde byl zaražen do zdi železný kruh. Tu svléknuv až po pás své žíněné roucho nahmatal v koutě položené uzlovaté důtky a začal jimi mrskati své hubené tělo, jež pokryto bylo modřinami a žlutými skvrnami, a jež obnaženo, ještě více se mrazem rozetřáslo. — —

Když před samým polednem vjeli markrabí Jošt s panem Jindřichem z Rožmberka, provázeni četnou družinou do dvora arcibiskupova, přijal je arcibiskup oděn svou arcibiskupskou sutanou, v komnatě, ozdobené malbami a drahými koberci a opatřené nábytkem krásně řezaným.

Jan z Jenštejna ve tváři bledý, chorobný, přijal knížete a mocného náčelníka panského rodu velmi laskavě a nápadně skromně. Páni u něho dlouho nepobyli. Vyjížděli však spokojeně. I pergamenová, vyhublá tvář markrabova oživla, a usmáv se pokýval hlavou, když pan z Rožmberka, nemoha radosti své stlumiti, ještě na schodech živě pravil:

»A nyní král povolí.«

Arcibiskup osaměv, dal si zpovědníka zavolati.

»Oznámil jsem jim,« děl mu vstupujícímu, »jak jsi radil. Odstoupím, ale když král učiní s radou, jak slibují —«

»Učiní tak. A tys, pane, dnes nejvíce zvítězil. Sám sebe jsi přemohl. Jsi nyní svůj a můžeš mysliti jen na spásu své duše, nemaje žádné zodpovědnosti.« A starý zpovědník schýliv se, políbil arcibiskupovi ruku. —

XXIX.

Prve nežli se král probudil, časně z rána, vlastně ještě za tmy, vyjel Blažek Mníšek, posel králův, z Prahy. Chvátal do tábora královského vojska oznámit nařízenému nejvyššímu hejtmanu, Václavu Hodětínskému, že král smluvil s pány příměří, aby tedy stavil všecko nepřátelství do poslední neděle tohoto měsíce března.

A již druhého dne byl tu zas posel, ale jiný, z tábora. Přijel do Prahy zemanský panic Jan z Trocnova, Žižka, s jízdným pacholkem svým Jankem. Přijeli ráno, již za světla. Na nich však i na koních zablácených, mokrých a znavených bylo znáti, že jeli dlouho, i celou noc. Vjev do města, ohlížel se mladý zeman nejprve po královském hradu, a první, nač se ptal, bylo, kde je královská kancelář, a je-li nejvyšší purkrabí doma.

Ze Sušice jel v jednom, bez odpočinku. Na jeho lehké liščí šubě, sněhem a deštěm zmočené, větrem zas osušené, zmačkané, bylo to nejlépe viděti, i na blátě, jež za rychlé jízdy postříkalo nejen jeho koně, ale i jej samého téměř až po čapku, kožešinou lemovanou.

Takto upraven vjížděl do královského paláce na Hradčanech. Ve bráně jej stavili, ale jak pověděl, že

jede z tábora, že nese listy nejvyššího hejtmana, ochotně jej nejen pustili, ale rovněž tak zavedli ku křídlu, kde byla královská kancelář.

Nechav koně Jankovi, Žižka šel na kancelář a odevzdval tu list, obsahující zprávu z bojiště o vítězství, kterého nad panskými jednotníky u Sušice dobyli; po té se dal zavésti k purkrabskému domu. Nejvyšší purkrabí, o jehož úřad také běželo, kdyby páni nabyli vrchu a s králem se dohodli, přijal posla ihned, uslyšev, odkud přijel, a s nemalou dychtivostí rozbalil list nejvyššího hejtmana.

Jan Žižka vycházeje pak z domu purkrabského uvažoval, co že to, že jeho veselé noviny nevzbudily takového potěšení, jakého se byl nadál.

Tam na kanceláři i purkrabí rádi to čtli, ale tu i tam říkali: »Pozdě! Pozdě! Žel, že novina ta nepřišla dříve!«

Jan nevěděl, proč tu i tam »pozdě« říkali, že kdyby to vítězství jen o tři dni dříve bylo vybojováno, že by král s pány jednaje nemusil tak povolovati. Ale jedno těšilo Jana: že starý Hodětínský zúmyslna jej poslal do Prahy, které on, Jan, dosud neviděl, a že se o něm také v listě zmínil, jak v té bitvě udatně bojoval, a jak se svým houfcem nepřítele zle potíraje nejvíce nepřátelského lidu zajal, drábův obecných i pět rodu šlechtického.

O té pochvale Hodětínského zvěděl Jan od samého purkrabí, jenž, když ho propouštěl, ruku mu na rameno vložil pochvaluje ho, ale dodal:

»Škoda všeho hrdinství. Bude po vojně. Jeho Milost královská smluvila s pány příměří. Včera posel odejel do tábora.«

Toho se Jan lekl. Na to také myslil ubíraje se k obydlí, jež mu vykázáno a do něhož jej královský služebník uváděl. Pro tyto úvahy i jsa všechen na-

máhavou a dlouhou jízdou zmořen, neohlížel se hrubě po královském sídle, a byl rád, když vešel do jizby jemu vykázané, kdež ihned odepjal meč a uvolňoval sobě v obleku. Jídla sotva se dotekl. Nechutnalo mu unavením; na lože se uloživ, usnul hned, jen se pokřižoval.

Bylo již odpoledne, když se probudil. Ani teď ho královský hrad dlouho nezdržel. Vykonal hned, co si umínil, když v táboře na koně vsedal, že navštíví především Kříže kramáře, který předloni u nich ležel, když měl ten boj s lapkami a loupežníky. Na Jana, jeho společníka, pro nějž si rožmberského pána na sebe tak pohněval, si také vzpomněl a také se po něm, jelikož královském dvořenínovi, hned na hradě ohlížel a ptal; než nadarmo. Řekliť mu, že Jan ohnivcův je nemocen. Co mu je, toho se nemohl dověděti. Umínil si, že ho vyhledá, než především k Vackovi Křížovu spěchal. Pudilať ho tajná naděje, že u bohatého kupce, jenž v jejich stranu, do Budějovic a dále ještě, jezdí nebo své lidi tam posýlá, by mohl doslechnouti se nějakých zpráv o domově, kterých už dlouho neměl a po kterých už toužil. Také se těšil, že odtud bude možno poslati zprávu do domova a do Mysletína skrze lidi kramářovy. Ti odevzdají v Budějovicích list Petru Kynyšovi, dobrému Vackovu příteli, a ten by pak list už na Trocnov snadno opatřil. A z Trocnova na Mysletín — Anežka by hned tam spěchala, taťby poskočila. Věděltť Jan od Janka, jak obě dívky se mají rády.

Nyní věrného sluhy skoro ani nedbal. Pomýšleje na domov, na Mysletín, listy tam i na dům Kříže kramáře, na půl ucha jen slyšel, co Janek jda vedle něho mluvil. Janek byl se strýcem Janovým v Polsku i na Litvě, viděl kus světa, město nejedno a ne samá

malá; ale jda z Hradčan na Staré město, nepřestával se podivovati. Tak se mu královské město zalíbilo.

Než, když stanuli na kamenném mostě, ani panic neodolal; chvilku se rozhlížel krásným divadlem ku věžatému Vyšehradu s královským palácem a četnými chrámy, po pražských městech, na řeku mezi nimi, lesknoucí se a svítící v jasu slunečného březnového dne, na výšiny nad Prahou, plné vinic, dosud holých, a stromův i křovin, jejichž mladistvé první puky svítily se jako zlato na jarním teploučkém slunci.

A kolem obou válečníků v obleku ne tuze vzhledném, ač Janek jej co možno vyčistil a upravil, ve vysokých škorních s ostruhami a s pádnými meči po boku, přecházeli lidé proudem, bez ustání, bez konce, míříce buď do Menšího města nebo na Staré město.

Janek se chvíli díval na ten ruch a to hemžení; na dělníky, řemeslníky s dílem nebo za ním chvátající, na měšťany, jich ženy nebo dcerky namnoze nákladně oděné, na studenty v pláštících s kalamářem za pasem, jak přecházeli tu v tlupě u veselém, živém hovoru, tam opět jednotlivě. Tu sedlák uhýbal povoz před šlechticem na koni jedoucím i před jeho průvodem, jenž s koní posmíval se židovi ve vysokém klobouce ve špici vybíhajícím, oděnému zeleným pláštěm se žlutým kolem na rameni, nesoucímu nějaký uzel.

Janek vida několik hejsků v upjatých kabátcích s vycpanýma prsoma, utáhlých nohavicích různobarevných, ve střevících ohromných nosců, nahlas jal se broukati, jaký to ohavný kroj, hned však dodal, a co že tu je kněží a mnichův i jeptišek také.

Skutečně v tom proudu lidu byl nepoměrně značný počet kněží, jeptišek a zvláště mnichů, černých, hnědých, bílých.

»Proč by nebylo,« mínil panic, »v klášteřích líp nežli všude jinde — a práce málo nebo žádná, a pobožnosti ještě míň.«

Na konci mostu se Janek popudil na vystrojeného starého měšťana v bohaté šubě. Tenť po německu něco mrzutě zabručel, když se ho Janek ptal, kudy by se dostali k domu Kříže kramáře.

Rovněž jim tak odpověděl dosti mladý pán v doktorském tabardu a klobouce.

Tu se panic také rozzlobil a bezděky zaklel, to že německé hnízdo a ne české město. Posléze se naskytla jakási žena stará, a ta jim ukázala cestu. Od mostu neměli daleko. Když stanuli na rynku poblíže radnice s krásným arkýřem plným štítů živých barev, podivil se panic i výstavným domům i všemu ruchu rozlehlého náměstí, jeho krámcům i výstavnosti domu Křížova; na tom už zámožnost majitelova byla patrna.

Což se teprve rozhlíželi panic i sluha jeho, když z podsíně vešli do síně, když nahlédli do krámu v pravo, plného lidí i zboží, když zahlédli narovnané tu balíky a bedny a sudy v prostorném sklepení na levo i na síni i na dále chodbou na nádvoří. Na mladého Kříže, Vacka, se záhy doptali. Byl na dvoře, odkudž se právě vypravovaly dva veliké vozy. Jeden z nich už byl zboží plný, na druhý nakládali.

A toho ruchu kolem, toho volání, toho snášení, toho přebíhání různých lidí, pomocníkův i těch, kteří byli na dvoře, u koní a dobytka!

Vacek Křížův hned nechal všeho, když uslyšel, kdo tak z nenadání přišel. Že byl radostně překvapen, to zračily čilá, rychle chůze jeho, kterou se ku svému hosti bral i tvář, i hlas i všecko hnutí. Byl srdečně z návštěvy té potěšen a vedl hned panice nahoru,

na hořejší mazhauz, poručiv také cestou, aby Janka dobře opatřili krmí a vínem.

Panic měl nač hleděti. Bylať všecka domácnost kupcova, ač ne nádherná, ale důkladná, pěkná a pohodlná. Na mazhauze se Janovi zvláště zalíbilo malování na stěnách, obrazy svatých, jakého ještě v domácnosti nijaké neviděl. Všude úpravnost, všude blahobyt, až z toho mladému zemanovi v jeho prostém obleku, dosti zmoženému službou i povětrností, počalo býti nějak nevolno. Ale srdečná laskavost Václavova vše zažehnala. Nejprve dal hosti vína na uctěnou přinésti, a již se horlivě vyptával na všecku Janovu rodinu i jeho příhody, s velikou vděčností sobě připomínaje, jaké došel ochrany a jakého ošetření v trocnovském dvoře, když ho v lesích za Budějovici lapkové přepadli a zranili. Ptal se, jak se on, Jan, tak z nenadání dostal do Prahy, a divil se nemálo, když uslyšel, že mladý zeman přichází ne z Trocnova, ale z vojny, z tábora králova vojska. Jan stručně vypověděl, jak ho tam vlastně vyhnala panská zvůle, co zažil a zkusil za těch četných bojův a potyček u Vodňan, Sušice a Horažďovic, a neobmeškal dodati, jak už za dlouhou dobu nemá žádných zpráv z domova, že neví, stalo-li se tam cos, nemstil-li se Rožmberský pán na Trocnově samém; sám že také od podzimu nemohl poslati žádných zpráv o sobě domů.

Tu se Vacek Křížův k tomu sám nabídl, oč ho Žižka chtěl požádati, že list na Trocnov opatří, jen aby si ho panic napsal, a dodal, že se to právě dobře hodí, neboť zítra vypraví do Budějovic vůz, a že se také o to postará, aby Jan dostal z domova nějakou zprávu.

»Nebude-li do té doby po vojně —« vpadl panic, ale dosti zachmuřeně.

»Jeť pravda. Slyšeti, otce docházejí dobré zprávy ode dvora, máť tam několik dobrých známých i přátel, že smluveno příměří, a že král se poddal na rozhodnutí svého bratra a bratrance ve své při s pány.«

»Tušíš-li ty dobrých konců?« zeptal se pojednou panic a čekal napjatě odpověď.

»By Pán Bůh dal — ale bojím se —«

»Páni nabudou vrchu —« vyptával se panic dále, vyslovuje zároveň svou obavu.

»Zdá se.«

»Pak bude s Trocnovem zle.«

»Jak to?!«

»Rožmberský bude se mně tím spíše mstíti, že jsem ho neposlechl a proti němu jednal i meč tasil. To abych se domů ani nevracel — i po vojně.«

Mladý Kříž poznav starost panicovu zvolal:

»Ty? Za věrné služby králové? Za to abys byl stíhán? Toho bohdá nebude. Neboj se! O to se postaráme. Tak daleko nebude sáhati rožmberská ruka. Počkej, o tom s otcem více promluvíme. Jen co se vrátí z Chval, máme tam tvrzku a ves; jel si obhlédnout dvůr. Dnes se ještě vrátí. Zatím však bychom mohli navštíviti Jana Ohnivce.«

Jan potěšen nadějí na pomoc, které se ani hrubě nenadál, byl vyzvání tomu povděčen. Prvé však nežli vyšli, svolal Vacek svou rodinu, pokud byla doma: nejstaršího synka Jana i dvě dcerušky, boubelaté zlatovlásky malé a manželku, která zvláště srdečně uvítala mladého zemana, když uslyšela, kdo je, děkujíc za všecku pomoc muži poskytnutou. Také hned Jana zvala, aby u nich zůstal, a nepolevila, manželem jsouc v tom podporována, až panic slíbil, ovšem s tou výhradou, nebude-li nutno, aby se zase hned vrátil do tábora. —

Cestou k domu Janovu Ohnivcovu zvěděl také, jaká to nemoc Janova, kdo jej na hlavě zranil.

Mladý vladyka, jejž tu i za krátkého pobytu leccos už překvapilo, a jenž leccos viděl, čeho by se byl v Praze nenadál, divil se nemálo a zeptal se, co pak král.

»Ráno se pozdě probudil a hrubě nic nevěděl. Slyšel jsem to u Jana Ohnivce, a tomu zas pověděl jiný králův komorník, Kepka mu přezdívají. Jen na šaška se ptal, jak s ním je — ale o Janovi nic. Teprve, když ho druhý den neviděl, ptal se po něm.«

»A řekli mu?«

»Řekli. Nikolaj Chudý, dvořenín — z Lobkovic, dobrý našinec.«

»A král?«

»Mlčel prý, a hrubě se styděl a mrzel, ale pak se vyptával, jak je Janovi, a ptá se přes tu chvíli. Je dobrý, ale prchlý, a to pití —«

»A Janovi je lépe?«

»Uzdravuje se.«

Zastali ho na loži již sedícího. Měl návštěvu. V nohou u lože pod nebesy seděl dlouhý, hubený muž, mající dlouhé nohy daleko pod stolicí skříženy.

Mladý Kříž ho hned poznal a zvolal:

»Martine! Tkaničko! Ty-li již chodíš!«

Vacek Křížův o nehodě Tkaničkově slyšel. Vypravovalať si všecka Praha o šibalstvu a jeho kouscích, zvláště teď o tom, jak také králova dvořenína Martina dostali a že by byl málem utracen býval.

Martin Tkanička povstav podal bohatému kupci ruku a také k trocnovskému zemanu se hlásil, vypravuje, že teď právě z lože u doktora Osvětla vstal a že první cestu sem k Janovi vykonal. Na řeči, na hlase a ještě více na nose, od ukrutné rýmy zardě-

lém, bylo znáti, že památky oné bezděky dobrodružné noci úplně nezmizely.

Musil znova o tom vypravovati; o ženě a tchyni mnoho řeči neměl, za to však jak náleží obšírně líčil své hrdinství, kterak to zlodějstvo zaklínal a jak se toho lekli a že z toho tu knížku si odnesl na památku. Také byla řeč o rozkazu králově, o náhlé popravě lotrovské společnosti a Kříž se o tom zmínil, že prý dva z toho tovařišstva před smrtí leccos vyznali na jiné ještě tovaříše a příjemce a přechovávače.

Tu se dal Martin Tkanička náhle do kašle a vstav omlouval se, že se musí ještě staviti u doktora Osvětla pro nějaký lektvar, nežli se dnes od něho odstěhuje do svého bytu na Hradčanech.

Společnost Janova ihned k jiným věcem závažnějším přešla u svém hovoru. Jan na vojnu se především vyptával, a tu také Kříž kramář vida, že vladyka zúmysla mlčí o tom, jak se na ni dostal, pověděl sám o tom.

Ohnivec byl tím až dojat a litoval upřímně, že pro něj všickni na Trocnově a zvláště on, Jan, tolik zkusili; pojednou pak dodal:

»Tak nemůže zůstat. A nezůstane. Tys posloužil nejen mně, ale i králi, ten nechť na tebe vzpomene.«

Když pak uslyšel, čeho se Žižka od míru krále s panskou jednotou obává, že se Rožmberský bude nyní teprve mstíti, zvolal:

»Nebude, věřiž! Nejsem mocný, ale toho bohdá dokážeme, já sám ovšem ne, že s pokojem se domů navrátíš —«

Jan Žižka vracel se potěšen od Jana Ohnivce, jenž ho také pozval, aby byl hostem; pozvání toho nemohl přijati, za to musil slíbiti, že přijde brzo zas,

aby ho poznala Alena, meškající tou dobou právě s Jiříkem u strýce doktora.

Navrátiv se do bohatého domu Křížova, dočkal se Jan za nedlouho starého Kříže, na kterého byl opravdu dychtiv. Slyšeltě o jeho bohatství již dříve. o kapli betlémské, o jeho rozšafnosti a i o tom, jak tenkráte před sedmi lety hájil židů za té veliké řeži v čas velikonoční. Potkal se s ním na mazhauze.

Mladý, málomluvný zeman podal mlčky ruku statnému starci a pohleděl mu do svěží tváře, v níž a nejvíce v jejím pohledu se zračily bystrý duch, rozšafnost a pevná vůle.

Také starý konšel zadíval se na okamžik do osmahlé tváře mladíkovy, zdobené nevelikými kníry, do jeho očí vážného, poněkud chmurného pohledu, a živě děkoval za služby synovi na Trocnově prokázané a vítal ho srdečně do domu. —

Stmívalo se, když se trocnovský panic s Jankem vrátil na Hradčany do své komory. Tu noc si na Křížových ještě vyžádal, aby tu směl na hradě zůstati, aby si své záležitosti urovnal. Spokojeně ulehal, spokojeněji nežli by se byl ráno nadál. U Křížů si prve napsali listy; ty zítra půjdou k Budějovicům a dojdou bohdá za několik dnů i na Trocnov i do Mysletína. Jak se budou diviti, až z Prahy dostanou z nenadání psaní a jistě se potěší dobrou nadějí, o které se také zmínil. Ta ho těsila nejvíce. Slíbiltě Jan Ohnivec svou pomoc i mladý Kříž a zvláště starý. Tiť mající známé u dvora něco zmohou i proti pánu tak mocnému.

Mladý zeman spokojeně ulehal — a spokojeně usínal.

Tou dobou Martin Tkanička, ač chrchlal a měl notné potíže s nosem, nebyl ještě v posteli. Odešed

od Jana Ohnivce, omeškal se opravdu ještě za drahnou chvíli u doktora Donata. Odcházeje, vyslechl pobožně jeho naučení latinsky i česky pronesená, co by měl činiti, aby se zplna uzdravil; pak poděkovav velmi srdečně, ano pohnutě učenému lékaři a příteli ubíral se do svého bytu. Ale když šel kolem dominikánského kláštera blíže mostu,*) dostal trhání. A tomu podlehl, zapomenuv jmenovitě na přední radu Donata Osvětla, aby hned, co nejdříve vlezl do peřin. —

A on vlezl k »bílému jelenu«. Touha ho přemohla a hnala od mostu zpět ku staré známé krčmě, kdež našel denní hosty Šanta pekaře a Mikše ševce, oba dosud střízlivé. Pudiloť ho tam na ně se podívat, aby se jim jako hrdina ukázal a té — Věděltť dobře, že o něm po Praze dost mluvili, a ten smíšek, Margeta dívka, ať uvidí! Kmitla se mu tam u kláštera zdravá, jiskrných očí, bílých zubů, plných ňader i bokův. To také uspíšilo jeho rozhodnutí.

Dařilo se mu tam po vůli. Uvítali ho velmi srdečně, ano hlučně; také Margeta přestala se usmívat, když vypravoval na živé a důtklivé všech požádání, jak se do šibalstva dostal. Pak už oči otvírala; krčmářka přes tu chvilku brala polonahlas úžasem jméno boží nadarmo, Šant pekař maje bradu v hrsti nespouštěl očí s Tkaničky, v čele sedícího, a jen někdy hlavou pokrucoval; švec pak mohutné, ježaté hlavy živě sleduje vypravování kroutil sebou a škubal, až pak vyskočil a všechny ještě více polekal v ten okamžik, kdy Tkanička živě líče a bezděky ukazuje, jak zaklínal, vstal a sáhnuv pod kabátec vytáhl černou knížku s bílou muří nohou na desce.

---

*) Nynější Klementinum.

Margeta vykřikla, ale v tom už sám zaklinač umlkl, jako by přimrazen. Ozvaloť se ode dveří po latinsku:

»Martine, jsi vdovcem!«

Bohuněk farář tak zvolal, sotva že vstoupiv Tkaničku zhlédl. Ten ihned všeho nechav zastrčil chvatně knížku a nedbaje nevole, domluv a sklamání svých posluchačů, šel vstříc nenadálému poslu. S tím se již od oné neblahé noci jednou viděl, a to u doktora Donata Osvětla. Tam jej Bohuněk, uslyšev, co se s Martinem stalo, vyhledal a tam mu také oznámil, že dva z těch zajatých lotrů před smrtí ještě na jiné vyznali, na přechovače a příjemce, na které se hned právo vypravilo, a tu že také zajalo jeho Mandalenu s dcerou, s jeho, Tkaničkovou, Bětou, a ta, že chtíc z domu prchnouti, seskočila poloustrojena nešťastně s vysoké pavláčky, a že se při tom hrubě poranila vnitř i vně, tak že ji musili odnésti. Nyní slyšel Tkanička, jak to s ní dopadlo.

»A Mandalena?«

»Ah, což ta babice — ta je jako mník,« a Bohuněk si zkormouceně povzdychl.

»Tak je Běta v Pánu?« dotazoval se Martin jako by nevěřil, pro jistotu.

»Můžeš se jít přesvědčit. Strachu neměj. Sám jsem ji viděl. Půjdeme se modlit. Ale na cestu —«

U »bílého jelena« všichni žasli, když Bohuněk vypiv jen jednu měl se k odchodu. Tkanička šel s ním. Šant pekař ho zdržoval, ale Bohuněk pokynuv mu, aby ho pustil, dodal:

»Má lítost a smutek — umřela mu žena.«

A Tkanička tváře se vážně a soukaje si bradku šel za farářem.

Jak odešli, Margeta dívka se hlasitě zasmála, až ukázala všechny své zdravé, bílé zuby. Smála se Tkaničkově lítosti, a jak je zajisté smuten.

Když krčmářka řekla: »Ten se již ženiti nebude,« dali se všichni do smíchu.

XXX.

Žižka nedostal rozkazu, aby se vrátil opět do tábora; byl tomu velmi povděčen. Nadálť se, že by se mohl v Praze dočekati, jak bude rozhodnuto mezi králem a pány, a tím také o něm. Jako když přijel, zašel nejprve ku sv. Vítu, aby tam Pánu Bohu poděkoval, tak také příštího dne, kdy s hradu sešel, zastavil se v týnském kostele, aby se tu pomodlil.

Nahodou přišel na konec proslovení, jež měl farář ku shromážděnému lidu. Z promluvení toho mladý zeman nic nerozuměl, neboť bylo německé. Němčina ta ho zarazila, ještě pak více to, co při mši všecko přehlédl. Vzpomněl při tom na zbožnou matku doma, jak by ta žasla a se rozhněvala. Tak u nich v borovanském kostele nikdy nebývalo, aby se mladí lidé v lavicích kostelních přede mší a při ní smáli, a staří, zvláště ženské, aby se skoro nahlas vadili a šťouchali o stolici, nebo z ní se strkali. A zle by dopadl takový hejsek vyfintěný v utáhlém, vyčpaném kabátci a v utažených nohavicích; div že na něm nepraskaly, jenž by přišed do kostela sotva se ledabylo pokřižoval a ohlížel se ne po oltáři, ale po lidech, až spatřiv pannu nějakou vystrojenou hned se k ní propletl a přitočil, a zapomenuv na kostel a na lidi začal s ní hovořiti, zadkem k oltáři jsa obrácen.

A panna ta, pěkná a vystrojená, a žádná snad kůže, harapanna, ale dívka měšťanská, neodbyla ho, nýbrž odpovídala mu vesele a smála se, jak něco

povídal, ukazuje na toho neb onoho druha, rovněž si tak vedoucího.

Jan nemohl se ani modliti, jak ho to popudilo; mrzut vyšel ven vzpomínaje, že již včera u sv. Víta viděl podobnou nepobožnost, tedy v Praze patrně obecnou.

U Křížů své rozhorlenosti neutajil. Starý Kříž vážně přikyvoval, když málomluvný jinak panic se tak rozehřál, a odvětil mu pak:

»Jaký pastýř, také stádo. Od hlavy ryba smrdí. Jak tomu dávno, co zrovna týnský kostel znova světili, protože tam stihli kněze ve zjevném hříchu? Ó, což by kostelů bylo nutno znova světiti, kdyby vše na jevo přišlo a mnohé se neutajovalo! Jaké z toho v lidu mravy, když farář měněním fary svatokupčí, nebo ji jinému knězi najímá, a ten, kdož ji najímá, *pro lakomství* najemníkem jest. Ovcí nedbá, neb jemu nepřislušejí. Tak lotr lotru najal ovce: tento drží a dojí a onomu podává, a ten bez práce se krmí! Pak všecko prodávají, a draze prodávají, křest, svatý olej, svěcení, pohřeb, mše. A mše! Kdybys viděl! To ti jich některý tolik na sebe naběře, že kdyby každý den pět nebo šest nebo deset jich sloužil, za padesát let nemohl by jich vyplniti!«

Starý Kříž pln vážného rozhorlení odmlčel se. Vida však úžas panicův doložil:

»Všecko prodávají, protože mnoho peněz jim třeba na břidký život, poněvadž krásně připravuji své kuběny a ženiny, protože jsou kvasani*) a kostečníci. Proto pak, když desátky a všeliké ty oféry nestačí i kalich i mešní roucha zastavují. To-lis neslyšel? — A toto, že prodávají rozhřešení i za těžké hříchy, za zlodějstva a vraždy? Odtud ta lotrovstva mnohá a

*) Hodovníci.

tolik zlodějův a lapek. Nevěříš-li, však jsi jistě slyšel o tom šibalstvu. Těm farář Kojata, Ludvík, Lojza, jak mu vůbec říkají, rozhřešení prodával.«

»A pak si pro peníze zase přišli,« a panic se bezděky usmál.

»Ano, a ještě mu pobrali roucha i kalich kostelní.« —

V tom vstoupil vážný muž nejlepšího věku v hábitě misterském. Byl to Jan, strýc Jana Ohnivce, nyní člen české kolleje a někdy přítel jejího zakladatele, Ctibora ze Sovojevic, nešťastného láskou k sestře malíře Chvála, u něhož s Janem bydlil. Mistr Jan byl z těch, kteří často ku Kříži kramářovi docházeli. Mistr Jan, muž vysoce učený, vážil si starého kramáře velmi, jako všichni, kdož jej poznali; rád k němu chodil, aby se zkušeným a vážným tím mužem bystrého ducha porokoval a setkal se u něho s ostatními, kteří byli jedné mysli, toužíce po opravě mravů, horlíce na nekázeň v církvi; i to neméně těžko nesli, že přirození Čechové ve své vlasti neměli ve všem po právu.

Kříž seznámiv ho s Janem dodal, že se panic nadmíru tomu diví, co viděl v kostelích a co zaslechl o kněžstvu.

Mistr Jan se smutně usmál a dodal:

»Jistěť jsi neslyšel stého dílu. A bys také věděl, co se v klášteřích děje. O tom ani my tu všechno nezvíme, jak mnichové, kteří chudobu slíbili, na lidech pro sebe peníze vymamují, jak pijí, po lahodném jedení stojí nebo po freji —«

»A proč mlčíte! Což není žádného, jenž by na to vše ukázal?« zvolal panic chmuře zrak i čelo.

»Dobrý, ctnostný kazatel, toť vzácný pták,« odvětil mistr a Kříž dodal:

»A pak všechny ostatní kněží a mnichy nejvíce mrzí. A nejen kazatel, než i kterýkoliv dobrý člověk, jenž rozumí jejich zablouzení. Tu mistr by ti pověděl.« Ale Kříž sám to pověděl, jak mistr Jan před lety byl u soudu inkvisičního, a jiní mnozí.

»Pak nezbude nic, nežli vzíti na ně bič a důtky, a vyhnati je, jakož Kristus Pán v chrámě učinil. Když se Boha a zákona nebojí, ať jsou káráni a hrubě, aby to ucítili!« zvolal panic v mladickém zanícení, a oči mu zahořely. Oba rozvážní mužové na něj překvapeně, ale i se zalíbením pohlédli, a Kříž řekl:

»Již nám nové pokolení roste. V tom naše naděje, ti napraví mnoho a bez násilí. To nové pokolení z dobrých učitelův a mistrův — a tu hned jeden z nich — —«

Kříž podal mistru Janovi ruku.

Odtud šli, i Kříž, Jana Ohnivce navštívit. Tam zastali doktora Donata Osvětla, jenž dověděv se o trocnovském panici, na něj už tu čekal.

Janovi bylo značně lépe, a doktor Osvětlo pravil, že za tři, čtyry dny bude moci zase na hrad. A šel dne třetího, právě v pondělí, po květné neděli. Nežli se vypravil, vyptal se na vše zevrubně trocnovského panice, jak bylo s Rožmberským, na Trocnově a jak po té pak v poli. V předsíni královské setkal se pak s Kepkou a s některými dvořany, kteří si toho všimli, že se Jan tak učesal, aby všelikou jizvu na hlavě zakryl. Divili se tomu, že vše tak tají, i že nejde ku králi zvlášť, nýbrž v tu dobu, kdy měl službu.

Vstoupil do komnaty královské, jako jindy, jako by nebylo události oné noci. Král čta v nějaké knize, ohlédl se po Janovi, podíval se na něj bystřeji a hned poručil, aby dal vše uchystati, že si vyjedou odpoledne s králem uherským. Pak se pojednou Jana ptal, jak se má.

»Dobře, Milosti,« a Jan uklonil se chtěje vykonati rozkaz.

»Počkej!« a král vstav, přistoupil až k němu samému. »Způsobil jsem ti bolest,« pravil. »Co chceš, řekni si, co si přeješ —«

Jan upřímně poděkoval a doložil, že má na milosti svého pána dosti; jestliže by však směl prositi, že by prosil ne za sebe, ale za jiného věrného služebníka páně, jenž jemu, Janovi, dobrodiní prokázal, Jeho Milosti králi věrně slouží, pro krále trpěv i bojovav. Král se patrně divil a dychtivě se zeptal, za koho to Jan prosí. Ten pověděl o trocnovském panici. Za jeho řeči král schmuřil líce, zvláště, když slyšel o násilnostech Krumlovského pána.

»Zemanu se stane po právu. Přiveď mi ho sem —«

Jan Ohnivec potěšen vycházel od krále a pak z hradu a zaměřil rovnou do domu Kříže, kramáře, aby oznámil veselé poselství Janovi. Toho však tam nezastal, ani starého kupce.

Odešliť po ránu do betlemské kaple. Mladý zeman usadiv se tam v stolici Křížově, vedle svého hostitele, na první pohled poznal, jak tu jinak nežli v kostelích, farních i klášterních, které za ty dny, co v Praze meškal, poznal.

Prosté zařízení, zbožné nápisy a obrazy na stěnách a zbožný lid, to vše ho mile dojalo. Lidu bylo plno a různého. Viděl i bohaté i chudé, šlechtice nejednoho, nejednu pannu šlechtickou i paní, mistry a doktory i studenty, měšťany zámožné i chudší, i řemeslníky.

Nikdo se tu nestrkal o lavice, nikdo nešeptal, nemluvil; zahlédl nejednoho mládence a podobného, ale žádný z nich se neopovažil ohlížeti se po pannách a paních, neřku-li aby jim dvořil a s nimi mluvil,

jak Jan viděl v Týně, u sv. Víta i jinde. Zdálo se mu, že ti tu všichni jsou jako jedna rodina, jako jedna obec, jež svedla živá láska k Bohu a pravdě.

Mysl jeho pohroužila se u vroucí modlitbu. Modlil se za matku, za všechny příbuzné i za Annu, aby se s nimi šťastně shledal. Modlitbu jeho přerušil kněz vystoupivší na kazatelnu. Panic trocnovský ho znal. Setkal se s ním jednou u Kříže kramáře, kdež se mu hned na poprvé zalíbil Mluvil tam učený kněz, mistr Štěpán z Kolína, nedávno teprve kazatel kaple Betlemské po Janu Protivovi, tak horlivě, tak libě, že si mladý zeman pomyslil, jaké je zajisté potěšení poslouchati ho, když vykládá na stolici misterské. A jak horlivý byl obránce svého jazyka! Jak se rozhorlil, když za toho hovoru u Křížů, jak se jednalo o nějakých svatbách možného jakéhosi měšťana českého beroucího sobě Němkyni, zavrhoval taková manželstva, míně, že českému jazyku zle slouží, leda jen aby hynul. Mladý Kříž, Vacek, odporoval, že vždycky tak nebývá.

»Ano, snad nebývá a nebude,« odvětil mistr živě, »pojme-lí Čech Němkyni, a postará i se, aby děti ihned se česky učily a nedvojily řeči, neboť řeči dvojení je hotové roztržení, popuzení a svár!«

Teď na kazatelně zajal záhy pozornost Janovu a všech. Vycházelať řeč jeho z nitra, z přesvědčení, jak také bylo patrno na tváři muže asi čtyřicetiletého i zanícením zraku. Všichni se divili, když skončil domnívajíce se, že jen zkrátka mluvil. Tak jim bylo milé jeho kázání.

Když z kaple po skončené pobožnosti vyšli, řekl Jan, jak se mu tam líbilo, jaký to výborný kazatel, ten mistr Štěpán Kolínský.

»Tak díš ty,« odvětil Kříž kramář, »a mnozí svaté pravdy milovní. Ale ďáblu to není po vůli a tak

*

nastrojuje mistry kněží a mnichy, aby klnuli všechny ty, kteří chodí na kázání do Betlema. Ale teď jsou krotší a nestíhají tak —«

»Snad-li poznávají —«

»Ne,« vpadl starý konšel panicovi do řeči. »Mají strach z krále. Od té doby, co vikář arcibiskupův utopen, a co král proti arcibiskupovi tak zakročil, neodvažují se tak —«

Jan byl nemálo překvapen, když zastal u Křížů Ohnivce na něj čekajícího. Došlá novina ho velice potěšila, poněvadž v ní byla skoro jistota, že se ho král sám ujme. Než z návštěvy u krále pocítil tajně jakousi obavu. Cítil, že jemu, venkovskému zemanu nezámožnému, nezvyklému na ta místa nádherná, nebude volno. Proto děkuje Janovi za jeho pomoc a přímluvu, prosil ho také, aby mu byl raden, až půjde ku králi.

Stalo se hned nazejtří. Janek bedlivě upravil pánu svému škorně, na nichž se ostruhy jen třpytily, jakož i čistě vycíděný pás, jejž přepásal panic přes sukni nově koupenou. Takto upraven a provázen Janem Ohnivcem bral se ke komnatám královým. Stoupajíce do schodů došli nejvyššího purkrabí, pana Strnada; ten Jana Žižku hned poznav, ptal se, kam kráčí. Uslyšev zvolal:

»Ej, toť jdu před tebou.« A láskavě dodal: »Toť ti cestu upravím —«

Nahoře u předsíně potkali pana Jindřicha z Rožmberka: přicházel z komnat uherského krále Zikmunda.

»Čistě se asi radili — o krále,« dodal Ohnivec, oznámiv Žižkovi na kvap, kdo ten pán je a odkud přichází. A v tom byl proti nim. Shlédnuv Ohnivce zastavil ho a usmívavě pravil:

»Slyšel jsem, jakés měl štěstí —«

Ohnivec dobře srozuměl, nač pán králi nepříznivý bije, že na rány, které Jan od krále utržil.

»Větší jsem měl na Krumlově —« odvětil bystře Jan; na to Krumlovský pán nic neodvětil. Za to pohled jeho utkvěl na společníku Ohnivcovu, venkovském osmahlém zemanu, jenž hleděl tak zachmuřeně, ano mračně, a v tom už Ohnivec řekl:

»To je můj přítel, Jan z Trocnova.«

»Ah — ten —« zvolal ne bez posměšku pán, jenž dosud svého zemanského souseda osobně neznal. »Teď už nebudeš půjčovati koně?« štiplavě dodal obrátiv se k Janovi.

»Bude-li třeba, budu; přivedu si jich teď několik od Sušice —« odvětil panic ne hbitě, ale zvolna a s chmurným klidem.

»Jen aby ti zůstali!« odvětil hbitě Rožmberský, zablýsknuv po panici očima a pyšně vztyčen odešel.

»To nebylo sousedské potkání,« pravil Jan.

»On fal, já ránu splatil. Nejsem jeho poddaný,« odvětil Žižka.

Jan Ohnivec se k vůli příteli netěšil tomuto setkání, ač jinak toho odbytí hrdému pánu přál. Žižka pak se o tom už více nezmínil. Příjemnější a šťastnější bylo pak jeho setkání se s králem. Ten přijal zemana vlídně, a mladý válečník záhy poznal, že purkrabí vyplnil, co prve jaksi žertem řekl, že mu cestu upraví. Onť zajisté připomenul králi pochvalu, kterou vzdal Žižkovi nejvyšší hejtman Václav Hodětínský, podávaje zprávu o posledním boji.

Král o příkoří rožmberském se ani slovem nezmínil, a jen na tu bitku u Sušice se vyptával. Tak propouštěje mladého zemana řekl:

»Bude teď bohdá pokoj a ty se také s pokojem vrátíš domů. Dostaneš list. Počkej si na něj —«

Panic vyšel s vyjasněnou tváří a spokojen vracel se s Janem Ohnivcem dolů do města. Neutajil také své radosti nad tím, že mocný soused ho přece nezmohl, že bude proti němu míti králův list.

Jan nezkazil panicovi toho potěšení tím, co si pomyslil, že králův list bude jen platiti, bude-li smluven mír a pokud mír potrvá. Za to potěšil svého druha, pojednou nedočkavého, tázajícího se, kdy asi královský list mu bude z kanceláře vydán.

»Dlouho to trvati nebude. Tento pašijový týden ovšem ne, ale doufám, hned po svátcích. Těch dnů bude rozhodnuto.«

»Co?«

»Slyšel jsem, že o svátcích bude ohlášeno, jak uherský král s markrabím rozhodli v králově při s pány. U dvora a všude dychtivě čekají.«

I trocnovský panic dychtive očekával, a ty čtyři dny, které do veliké neděle byly, velmi zvolna mu ubíhaly, ač se mu v rodině Křížově zalíbilo. Měliť ho jako svého. Súčastnil se v podvečery všech domácích pobožností, kterých toho pašijového týdne bylo hojně, a které řídil sám starý Kříž, obklopen rodinou svou i čeledí.

Za dne provázen jsa Jankem panic Prahou pocházel, zastavuje se často v kostelích; skoro pokaždé se v nich v duchu rozhorlil, zvláště když všude, vyjma kapli betlemskou, viděl, jak lidé přinuceni ve zpovědnici kladli za pokání u Božího hrobu v kaplích na rány krucifixu peníze, vosk, svíce i vejce.

A u podvojí žáci v komžích stáli přes tu chvíli voláním pobízejíce: »Klaďte! Jen klaďte pro Boží smilování!«

Mniši nebo kněží přicházeli a s ran Ukřižovaného sbírali groše, halíře, často jistě krvavé, vosk i vejce, aby bylo místo pro nové oběti kajicné. —

Počasí bylo těch dnů krásné. Nebe jasně modré zářilo jarním sluncem, a větrové, ohlašujíce blízké příští jara, vlažně váli. Trocnovský panic za libé té pohody více na domov vzpomínal a často o něm s Jankem mluvil. Věrný sluha, někdy strýcův a nyní jeho společník, věděl ovšem o dobré naději panicově, a také rád o Trocnově hovořil. Vzpomínalť už také na ženu. Také o Mysletín v hovoru časem zavadil, jak tam jako na Trocnově se podiví, že oni se tak pojednou u nich zastaví. Že to nebude sice na velikonoční koledu, na červená vejce; ale o svatý Duch to že již asi jiště budou doma.

Panic Jankovi chutě přisvědčil míně, že ještě mnohem dříve.

XXXI.

Na bílou sobotu po obědě, jenž byl chudý, poněvadž u Křížů zachovávali přísně půst nepožívajíce postního času ani vajec, ba ani mléka, hovořili o slavnosti vzkříšení. Mladý Kříž, Vacek, pohlížeje na hosta, trocnovského panice, také řekl:

»Což teprve zítra! Což tu spatříš nádhery v kostelích i na ulici.«

»Ale ta na ulicích bude německá,« odvětil Jan Žižka; tak se dostali na Němce. Jako ho zaráželo, co spatřil v kostelích a v kněžstvu, tak také, když poznal, že Němci mají v Praze skoro všechnu vládu ve svých rukou, v obci i na vysokém učení. Neutajil také svého podivení, proč to přirození Cechové snášejí, a nejednou popuzen nebo s rozhořčením podotkl, proč to snášejí.

Starý Kříž byl jiného mínění, neboť uvažoval všechny okolnosti a poměry: zvláště velikou moc ně-

kolika set bohatých »ležáků«, německých kupců, kteří většinou ve svých sklepích*) »leželi«, kdežto pacholci a sluhové jejich kupectví jim ustavičně do Prahy vozili a zase rozváželi, a stará těch bohatých Němců privilegia a především mnohé jejich dobré vlastnosti. Starý, zkušený kupec kladl na ně zvláštní váhu, míně, že kdyby je také Čechové měli nebo si je osvojili, že by pak jinak se mohli s nimi měřiti.

»Ale zpupni jsou a pánoviti,« vpadl mu syn Vacek do řeči dokládaje: »Onehdy Schadernich Henzlin veřejně a před Čechy mluvil, že by Němci svou mocí mohli všechny Čechy z Prahy vyhnati.«

Panicovi zahořely oči a prudce zvolal:

»Co mu za to dali?«

»Pohádali se s ním —«

Mladý zeman tváří i pohybem ruky dal na jevo svou nevoli, že to málo, a nedal se ani z plna schlácholiti klidem a úsměvem starého Kříže, jenž děl:

»Dnes by jim to již nešlo. Za děda nynějšího krále snad, ale za tohoto ne — a zvláště teď, když tak malou věrnost měli. Přidalit se Němci tu na Starém městě hned k nepřátelům královým, k pánům tenkráte, když krále před loni jali, víš-li. Toho jim král nezapomněl a nezapomene. A to nám Čechům bohdá poslouží.«

Panic však mínil, to že je všechno příliš na dlouhé lokte, a nač takového kličkování tam, kdež máme právo a kdež máme sami vládu míti, tu že by se slušelo jinak jednati tu i jinde, a vzpomenul také svých budějovských sousedů pyšných.

Když se o králi zmínili, sešli s Němcův a mluvili o tom, jak bude zítra, jak rozhodnou král uherský a markrabí Jošt. Starý Kříž netušil mnoho dobrého

*) krámech.

což panice zaráželo. Bylo již pozdě odpoledne, když vstali, chystajíce se na vzkříšení. —

Také doktor Donat Osvětlo vypravil se do kostela Panny Marie před Týnem, veda s sebou malého Jiříka. Alena byla s nimi. Jan musil na hrad ke dvoru. Bylo krásné, pozdní odpoledne, vzduch jasný a čistý a všude tak živo a čilo, na náměstí před staroměstskou radnicí, v ulicích; všude na lidech bylo znáti veselou slavnost, kterou již také hlahol zvonů s různých stran počal ohlašovati.

Doktor Osvětlo byl velmi dobré míry. Těšiloť ho také, že konec všelikému postu, a také to nemálo rozveselovalo jeho mysl, že po vzkříšení bude doma dobrá, masitá večeře, vonné pečité a pivo, dobrý »samec«, a také víno, čehož všeho již po mnoho dní neužil, a nač na všecko si také pozval na dnes Alenu a Jiříka. Ale radost sama z nenadání pokažena mu v kostele samém.

A vyvedli mu to zase Němci.

Pěkně se dostal hřbitovem do kostela, ještě nedostavěného, pěkně si usedl poblíže kazatelny s Alenou, maje Jiříka po boku; na kazatelnu vystoupil kněz, farář Jan z Vartenberka, jenž před samou slavností ohlásil krátce, na řeči mu bylo znáti, že je Němec, že dnes o slavnosti vzkříšení bude zpíváno německy, a že, aby nenastaly zmatky, oznamuje, aby se česky nezpívalo.

Farář byl už s kazatelny, a doktor Osvětlo tam ještě hleděl jako ztrnulý. Alena ho všechna vzrušená vytrhla i šum, jenž se v kostele náhle zdvihl jako vítr před bouří, a jenž rostl, šíře se kvapně chrámovým prostranstvím, jako vichřice v lese.

Ale ne bez odporu —

Němci tu sedící, byli to většinou v předních lavicích bohatě odění kupci i jejich rodiny, počali

okřikovati své české sousedy, rozhorlené oznámením knězovým, a napomínati je, aby mlčeli. Ale tím hůře. Čechové farářovým rozkazem puzeni obraceli svůj hněv na Němce, počtem hrubě slabší. Vášně se rozpalovaly, a již se tvořily bouřlivé skupiny; v tom zvonec kněží ohlašující všechny překvapil.

Kněží: farář a jeho kaplani, všichni v nádherných rouchách, lesknoucích se a třpytících v záři přehojných voskovic na oltáři počali kostelní pobožnost, jež na okamžik rozčilené mysli zarazila, ale neutišila, aniž uchlácholila.

Doktor Donat Osvětlo neměl na modlení ani pomyšlení. Všechen jsa pohněván hleděl na oltář a zase po lidech, a zase již mínil mluvě chvatně k Aleně, že by bylo líp, kdyby Alena šla s Jiříčkem domů. Janova nebojácná žena se divila, co že se strýc tak leká, co by se mohlo státi. Netušilať, jak byl vzrušen a nač byl odhodlán.

Lidé počali se hrnouti ven za kněžími, aby u slavném průvodu po hřbitově obešli kostel. Zvonce i zvony zvonily, svíčky i svítilny plály, korouhve různých barev houpaly se nad zástupem; kantor zanotoval německou píseň. Ale jen začal, Němci jen spustili, ozvalo se hned za farářem po česku ne zrovna líbezným, ale mocným hlasem:

Bůh všemohoucí —«

To doktor Donat začal, a veliká většina lidu zapěla chutě a mocně po něm. Náhlý příval českých zvuků přikryl úplně zpěv německého hloučku. Farář, Němec, nesa tělo Páně pod nebesy, zrudl hněvem, zastaviv se náhle mávl pravicí proti lidu, aby mlčel: a na kantora volal a na Němce, aby jen zpívali.

Ale jako by do bouře volal. Německý zpěv zanikl v tom přívalu zvukův a týnským hřbitovem a

dále do náměstí a do ulic znělo za prvního jarního soumraku za hlaholu zvonů mohutně a dnes zvláště nadšeně a vroucně:

»O, králi nebeský,
uslyš svůj lid český.
Uslyš naše hlasy,
dej pokojné časy —«

Doktor Donat Osvětlo zpíval a zpíval, a zpívaje obracel se po lidu, aby se přesvědčil, zpívají-li všichni. — — Tu zpíval, ale když šel z kostela, tu huboval a zlobil se. Zlobil se na faráře Němce, jenž pro svou zpupnost a pro několik bohatých Němců tak velice se zapomněl; doktor se zlobil vůbec na všechny Němce, jak tu chtějí panovati a panují, a nejvíce na vysokém učení, a opakoval: »Však kdyby byl neměl v rukou tělo Boží! Ten by byl viděl!« a souhlasil s tím úplně, co Alena zaslechla, jak se lidé zlobili, jak už křičeli: »Pojďte na faráře, pojďte, to není farář, to není kněz —« a dodával: »Nemíti svátosti v rukou, ten by viděl. Sám bych mu —«

Toho večera na Starém městě o jiném nemluvili; sám rozvážný starý Kříž byl velmi rozhorlen.

Mladý mínil, že se měli na faráře obořiti, jaký to zapeklitý Němec, jejž jistě to nejvíce popudilo, že v písni je, aby král nebeský uslyšel lid *český,* aby mu dal pokojné časy.

»A těch nebude, dokud tu budou!« zvolal trocnovský panic, poslouchav dotud mlčky s tváří zachmuřenou.

»Z toho bude míti farář hubený koláč,« hrozil starý Kříž. »Za to bude čistě kázán. A kdybych já sám měl jít k arcibiskupovi. A nebudu sám. Uvidí, uvidí!«

»Ani v kostele by nepopřáli místečka našemu jazyku,« zvolal mladší Kříž. »Pak se divte, že nás už i z města vyhánějí jako Schadernich Henzlin —«

»A že o každé místečko na universitě musíme s nimi zápasiti,« dodal betlemský kazatel, mistr Štěpán z Kolína, universitní profesor. »A že pořád mají tři hlasy oni cizinci a cizozemci, a my, páni v tomto království, jeden. Tak to nemůže zůstati! —«

Rozhorlený mistr vyřkl jen, co všichni toho okamžiku cítili. Starý Kříž pak dodal:

»Ale tak hned se to nespraví. K tomu bude třeba ještě mnoho práce i bojů. Jen král by mohl pomoci sám a hned; ale ten má teď jiné starosti, s pány a papežem. Než jedno už je zisk, že Němci mají u něho notný vrub, a toho třeba užiti v příhodnou chvíli.«

Hovořili dále o Němcích, a pak, jaké bude zítřejšího dne rozhodnutí, jak s arcibiskupem, neboť se proslýchalo, že se chce vzdáti své hodnosti, a že se již jedná o jeho nástupce.

Trocnovský panic nemohl té noci dlouho usnouti. Výjev v týnském kostele ho velmi popudil a hovor u Křížů mysli jeho neukonejšil. Pozdě usnul a záhy se probudil.

Měl s Janem Ohnivcem ujednáno, že přijde za ním na hrad, aby se spíše něčeho dověděl. Na cestu tam však bylo ještě záhy. I vypravil se do kostela, aby vykonal svou pobožnost v ten slavný den.

Byla Veliká neděle velikonoční, dne druhého dubna. Jitro nastalo překrásné. Ulice, domy, vše prosvitlo v jarním, mladém světle, jež vnikalo i do podloubí domů. Tu, i na ulicích i na náměstí, záhy počalo množství lidí přecházeti, množství lidí slavnostně, namnoze bohatě i nádherně oděných. Většinou spěchal každý do kostela; tam zmizely koltry oltáře zahalující

a místo nich všude zase třpyt zlata a barev, a zase spuštěny po stěnách kortiny nebo čalouny, na které se přemnozí zase těšili, na jejich nádheru barev, na jejich obrazy tkané, zvláště na ty, které nespodobovaly příběhy z bible, nebo ze života Krista Pána a jeho matky, nýbrž boje a šermy rytířské, dobývání panen na hradě, zápasníky s divokými lesními muži nebo výjevy milostné, rytíře objímající se vroucně se sličnými pannami.

Ale dnes právě, kdy po delším čase čalouny takové a podobné byly zase vyvěšeny, nikdo si jich nehleděl. Mysl všech byla zajata zprávou s kazatelen ohlášenou: že Jeho Milost Jan z Milosti Boží a sv. římské stolice arcibiskup pražský vzdal se svého úřadu a že nástupcem jeho zvolen Olbram, syn Olbramův, rodem ze Škvorce, kanovník a probošt u sv. Appollinaříše.

Pohnutí bylo všeobecné a veliké, ač se před tím už pověsti o té změně trousily. Nemenší bylo vzrušení na hradě králově na Hradčanech. V předsíni bylo skoro plno. Jan Ohnivec sem záhy přibyl a již tu byli jiní, a již se povídalo, jak uherský král, krále Václava bratr, a Jošt markrabí, jeho bratranec rozhodli.

Nahoře v rohu prostorné komnaty skupili se kolem Králíka z Buřenic pan Jíra, dosavadní nejvyšší purkrabí pan Strnad, Nikolaj z Lobkovic, Chudý, Chval ze Rzavého, Toma z Koldic a jiní z dosavadní rady královy: proti nim na druhé straně komnaty stálo mnoho pánů z jednoty; Jan mezi nimi i Ottu z Bergova postřehl, toho, jenž na Krumlově ho tak těžce zranil.

»Zle je,« pomyslil si Ohnivec, »když ten, králi tak protivný, sem smí.«

Také bylo viděti na jasných i usmívajících se tvářích mocných pánů, na živém jejich hovoru, že jsou spokojeni, kdežto nad skupinou milců jako by dusivý mrak se vznášel.

»Víš-li, jak rozhodli!« ozvalo se vedle Jana, a druh jeho Vilém Kepka chytiv ho za paže jal se mu tiše vypravovati:

»Je veliká změna,« mluvil. »Veliká. Páni vyhráli. Všechny nejvyšší úřady zemské dostali. Pan Strnad už není nejvyšším purkrabím —«

»A kdo?«

Kepkův zrak spočinul na Jindřichovi z Rožmberka.

»Ten!« zalekl se Jan; tázal se, kdo jmenován nejvyšším komorníkem.

»Vilém z Landštejna a Hynek Berka nejvyšším sudím, a Břeněk z Risenberka dvorským sudím —«

»A nejvyšším písařem?«

»Smil Flaška,« Kepka ukázal na statného panského básníka ihned dokládaje: »Hofmistrem pak —«

»Kdo?« ptal se dychtivě Jan.

»Jediný králi milý. Zůstal pan z Dubé. A tam ten z Bergova —«

»Cože, ten také?!« Jan žasl a hněv ho pojal.

»Je ustanoven do rady královy, a jiní ještě páni, jakož i arcibiskup a biskupové olomoucký a litomyšlský. Jen že tento arcibiskup —«

»Již není arcibiskupem. Vím.«

»Ale dobře se o něj postarali. Vymínili mu Helfenburk a ještě roční platy. Ale on tu nezůstane. Chce prý do Říma. V tom jediné králi povolili. Ale jinak. — — To má radu! To mu bratr a bratranec čistě rozsoudili, aby nevládl on, nýbrž páni a vysocí kněží; a složiti jich nesmí. Slyšíš-li!«

»A co on?« Co král? S tím nemůže býti spokojen!« zvolal Jan, tlumě hlas, všechen jsa rozčilen. »Jistě se rozlítil; já bych ty čisté příbuzné vypudil, ani bych —«

»Uherský král teď šel právě k němu. Teď právě —«

Jen to Kepka dořekl, rozhrnula se koltra, a zpod ní vycházel mladý král Zikmund, zardělý, patrně všechen vzrušený. Zraky všech se po něm obrátily. Páni se patrně zarazili, vidouce jeho zachmuřenou tvář, i to, že se u krále sotva otočiv už vrací.

Dosavadní rádcové krále Václava, milcové jeho, pohlédli na sebe významně v ten okamžik. Rozuměli všichni tu, že se král s bratrem asi nedobře rozešel, a že král Václav je s rozsudkem takovým nespokojen.

Již chvíle minula, co uherský král odešel. V předsíni čileji rokovali tiše, polonahlas a nahlas, tu mírně a opatrně s hlavami pochýlenými, tam živě. V tom se dvéře otevřely a jimi vstoupil do předsíně bratranec králův, markrabí Jošt, v temném obleku, maje za jedinou ozdobu lesklý bitý pás a zlatý řetěz kolem hrdla. Usmíval se a vlídně hlavou kyna pozdravoval své stranníky, pány, ale rovněž také milce královy.

Vilém Kepka chvátal učeného a chytrého bratrance králova ohlásit; ale nežli se kdo nadál, byl už tu a ne bez rozpaků oznamoval markrabovi, že Jeho Milost král nepřeje si žádné návštěvy.

Přibledlá, hubená tvář markrabova ještě více pobledla. Oči zalesknuvše se zakmitaly se prudce. V komnatě nastalo náhlé ticho. Zarazili se všichni, žasli. Jen že v tom žasu vyjasnilo se nad skupinou vladyckých milců, a dusivý mrak jako by se v ten okamžik na pány snesl. Než i hněv probleskl v jejich zracích, když komorník Kepka přerušil ticho, obraceje

se k panu Králíkovi z Buřenic, oznamuje mu přání královo, aby vešel k Jeho Milosti.

Patriarcha, v slavnostním obleku, ihned vykročil, a ohlédnuv se po markrabím i pánech z jednoty vstoupil do komnat králových.

To bylo zřejmé prohlášení, jak je král spokojen s rozsudkem svých příbuzných.

Markrabí se zatím vzpamatoval; usmívaje se opět přistoupil k pánům z jednoty a pravil:

»Počkáme tedy, až Jeho Milost nás sama zase požádá.« — —

Poledne již minulo, když se mladý trocnovský zeman setkal s Janem Ohnivcem. Zasmušil se uslyšev, jak příbuzní královi rozhodli, a hned mu připadlo, jaké teď nabude moci jeho soused, Jindřich z Rožmberka, nejvyšší purkrabí, nejprvnější teď po králi úředník.

Panic se trpce usmál a pravil:

»Teď mi toho koně nedá —«

»Nebude zle,« odvětil Ohnivec. »Byl jsem v kanceláři. Jeť také ujednáno, aby zajatí z obou stran byli vydáni, aby přestaly všeliká záští a msty, i také aby nebyl nikdo za to stíhán, s kým držel —«

To znělo ovšem veseleji, ale že páni a jmenovitě rožmberský tak zvítězil, to mladého zemana hnětlo.

Ve středu po té přinesl mu Jan Ohnivec listy z královské kanceláře. Byly dva: jeden nařízenému v poli hejtmanu, Václavu Hodětínskému, druhý jemu, Janu z Trocnova, na bezpečnost a ochranu cestou i doma.

Mladý zeman byl tím nemálo potěšen a upřímně děkoval Janovi, že se ho tak zastal. Ale již také neměl v Praze stání. Ihned jal se chystati na odjezd,

a marně ho přátelé a známí zdržovali. Nežli se s nimi rozloučil, zašel si do zlatnického krámu, ale skoro tajně, aby ani Janek nevěděl, a koupil tam prsteny dva a řetízky dva pozlatité. Odnášel si ty věci pod sukní ukryté všechen potěšen, poněvadž nesl je sestře a nevěstě.

Pak k Janu Ohnivcovi zaměřil, u něhož náhodou také zastal doktora Donata Osvětla. Když se loučili, připomínal mladý králův komorník panici, kdyby něco měl, nesnáz nějakou, aby tu na ně v Praze nezapomněl, že mu rádi přispějí, zvláště bude-li proti mocným pánům anebo vysokým kněžím.

»Nebo Němcům,« dodal horlivě doktor Donat Osvětlo. —

Když panic přišel do domu Křížova, aby se rozloučil, dověděl se tu noviny: že ten týnský farář, Němec zapeklitý, jenž bránil, aby o vzkříšení zpívána byla česká píseň, povolán za most, na úřad arcibiskupský, a tam že odsouzen do vězení.

»A již sedí,« končil směje se mladý Kříž. »Nechť si tam teď zpívá samé švábské písničky.«

Panic se divil, že tak rychle byl kázán.

»Před lety by ovšem tak nebylo,« odvětil starý Kříž. »Ale ten farář zapomněl, že teď jsou jiné časy, že nesneseme všeho tak mlčky, jako jsme snášeli. Hněv byl všude veliký a reptání obecné, proto v kanceláři arcibiskupské neotáleli. Ostatně tam nikdy tak našemu jazyku nekřivdili, sám arcibiskup není zlý Čech. Ale tu v našem sousedství —« a starý Kříž mávl rukou k radnici, »a na vysokém učení, tam nás hrubě odstrkují.«

V tom mladá Křížová přinášela balík v plátně dobře zašitý, a žádala panice, aby jej vzal s sebou svým na Trocnov, na památku na pražské přátely. Jan se bránil, ale nebylo zbytí.

»Jen vezmi, jeť to z vděčnosti a z přátelské lásky,« starý pobízel. »A to volumen, to čtení, jež mezi cetkami tam najdeš, jistěť tebe a všechny vás hrubě potěší, zvláště, když máte do kostela daleko a cestu tam ne vždycky snadnou.«

Bylo již pozdě odpoledne, když trocnovský panic s Jankem vyjížděl z Prahy. Ale že pospíchali, nic toho nedbali počítajíce, že až do soumraku a ještě z večera urazí notný kus cesty.

Po Praze, pokud ji bylo viděti, několikrát se panic ohlédl. Když tam jel, nenadál se, že se tam tak dlouho pozdrží a že dojde tam takového přijetí a přispění. Pak účinkovalo město a vše, co v něm přehlédl, nemálo na jeho mysl. Neznalť dosud, dokud se nevydal do pole, kromě okolí své rodné tvrze a města Budějovic světa a žádného většího města.

V Praze se mu oči otevřely. Doma ledacos slyšel, jak je ve světě: než sám neznal, jaké panují všude neřády, jaké jsou pletichy u dvora, mezi vysokým kněžstvem, jaký všude nevázaný život, zvláště mezi kněžími. To vše se panici, přísně vychovanému, příčilo a nechutí a hněvem jej naplňovalo, zvláště proti těm, kteří místo dobrého příkladu pohoršením byli; neméně ho popudilo, že i tu, v sídle královském, Němci hůře si vedou nežli na venkově, že tu takměř všecku vládu v rukou mají, odstrkujíce přirozené Čechy nejen na soudě a ve školách, nýbrž i v kostele.

Odjížděje, ohlédl se nejednou po Praze, ale ani jednou nadšeně, zrakem vyjasněným; zasmušile obracel zraky své po věžovitém, královském sídle, utvrzuje se ve svém přesvědčení, tam že tak hned nebude nápravy a dokonce ne samým kázáním, učením a volným se domáháním; tam že by jen mocné uhození pomohlo, když by všichni se ozvali a třeba

i zbraní zahlamozili, oni že jsou tu ode dávna, jim že se nyní děje hrubá křivda. Ale jak vyjeli do širého, když se před nimi otevřela krajina, probouzející se prvním jarem, ozářená zapadajícím, dubnovým sluncem, utíkaly panicovy myšlénky od Prahy pryč, napřed do tábora, a odtud dál a dále.

V ten okamžik zapomněl na placy, ulice a uličky pražské, na výstavné domy a paláce, na hluk a hemžení lidstva, a uvolnilo se mu.

Vzpomněl, jak teď je u nich, jak se tam jinak dýchá, jak tam je volno. Viděl trocnovský dvorec mezi lesy, v polích a v lukách nyní se omlazujících, a v myšlénkách také pospíchal do sousedství, ku mysletínské tvrzi. —

Za čtrnácte dní pak se tam opravdu sám blížil. V táboře všechno vyřídil, a že vojsko rozpuštěno, s Hodětínským a novými druhy se rozloučil a hned pospíchal domů, provázen jsa Jankem a jedním ještě přibraným pacholkem. Ti vedli koně, nesoucí tlumoky, všecko to kořist z poslední vítězné bitky s Rožmberskými.

Na konci své cesty si poněkud zajel, ale sám, poručiv Jankovi, aby jel zvolna napřed, že on, panic, je dojede. Byl krásný den v druhé polovici dubna měsíce; stromoví pučelo, tu tam již kvetlo, a v pažitu se budícím na mezích vyráželo první kvítí.

Vyschlou cestou mezi osením bujně zeleným a pak alejí kvetoucích třešní vjel Trocnovský panic k mysletínské tvrzi, za níž vysoko do jarního, zářícího vzduchu vznášely se rozložité koruny starých stromů, plné již zlatých, bledě zelených puků. —

Jak vjel klenutou branou na neveliké nádvoří, ozvalo se tam veselé zavýsknutí. To nastávající švakr, Václav, Annin bratr, už úplně zdravý, jako mladý strom, první ho shlédnuv, tak vykřikl. V tom se

u okence ukázala přibledlá dívčí hlava — ale hned opět zmizela, a nežli panic s koně sskočil, stála dívka na prahu u domovních dveří pod starou pavlačí dubovou, sloupků divně vyřezávaných, všecka zardělá, náhlou radostí překvapená; za ní sivá matka vycházela, zalomivši vesele rukama milým ustrnutím. —

Janek s pacholkem dlouho na panice čekali. Přiharcoval pak koně pobodávaje, jako by vše chtěl dohoniti, před samým slunce západem, vesel, s tváří vyjasněnou. Soumrak se již ukládal na borové lesy, na luka i pole, když přijeli do trocnovského dvora.

Ve vratech potkali starého stryce Ješka, jenž poznav bratrovce, vysoko čapku pozvedl, a »sláva Bohu!« vykřiknuv, už k jeho koni chvátal, podávaje Janovi ruku. Po té zrychla prohlédnuv si přivedené koně, vedl bratrovce do stavení, kdež na síni potkali starou vladyku.

V němé radosti rozpřáhla ruce a objala syna, pro kterého se tolik nastarala a tolik tajných úzkostí poměla.

Ze světnice se ozvaly mladé, bouřlivé hlasy, a již odtud vyrazil bujný Mikeš, za ním Anežka a pak Jaroslav, aby uvítali bratra, jenž tak z nenadání domů se navrátil. —

XXXII.

V ochozu svatovítského kostela na hradě pražském i v bočních kaplích ochoz obkličujících ukládalo se šero. Nejjasněji vynikala ještě loď u hlavního oltáře v tajemném přísvitu barevných, obrovitých oken.

Chrám byl skoro lidu prázdný. Jen níže poblíže královské hrobky klečely dvě ženy, a dále již ve

stínu, u kaple sv. Václava stanul mladý zvoník*) v černé sukni. Právě byl otevřel vysoké, kované dvéře; v tom šeru vypadaly zčernalé, takže na nich nebylo dobře rozeznati kovové lví hlavy a posvátného kruhu sv. Václava zbožnými na tisíckráte zlíbaného.

Zvoník dvéře otevřel, ale nevstoupil. Čekal u nich. V kostele panoval chládek po vedru červencového dne příjemný. A kolem všude hluboké ticho. Z venku, ze živého, hlučného sousedství králova dvora zalehl sem jen chvilkou temný ohlas šumu z nádvoří. Pojednou také v samém kostele ozval se hluk četných kročejů.

Zvoník se ani neohlédl. Věděl, že po mansionářích a dvanácti bonifantech, kteří před chvíli skončili pobožnost po nešporních hodinkách kanovníků a jejich vikářů, přicházejí žaltářníci, aby pobožnost v kathedrále neustala, nýbrž aby konána byla ve dne i v noci. Mladí klerikové brali se hlučně do lavic v kůru Panny Marie; to bylo již slyšeti na šramotu a hluku, a v tom také zazněl do kostelního šera jejich zpěv, či recitace posvátných žalmů.

Zvoník toho nedbal, za to se pak rychle obrátil, když pojednou zahlédl v přísvitu hlavní lodi vysokou temnou postavu v kněžské, černé sutaně. Poklekla dole u stupňů ke kůru vedoucím a sepjavši ruce hleděla modlíc se k hlavnímu oltáři. Zvoník postřehl také druhého kněze v sutaně, jenž však nepokleknuv, nýbrž hluboko se před oltářem pokloniv stál opodál, a jejž zvoník ihned poznal podle prostřední zavalité postavy, že to jeho děkan.

---

*) Zvoníci posluhovali kněžím při mši svaté a vykonávali menší služby při kostele. Z pravidla měli býti duchovní nižšího svěcení.

A tam ten klečící — K vůli tomu tedy děkan mu vzkázal, aby hned otevřel kapli sv. Václava a tam čekal. Mladý zvoník marně napínal zrak. Nemohl ho v tom šeru poznati. Ale již vstává, křižuje se, klaní se — Podle postavy, podle chůze — že to on, bývalý arcibiskup, Jan z Jenštejna! Blíží se — Jde zvolna, rozhlíží se kostelem, obrací se zpět po kůru, tam kde do nedávna o velikých svátcích v plné slávě svého důstojenství, obklopen kanovníky a průvodem četného duchovenstva sloužíval mše svaté —

Teď bez průvodu, bez nachu velikého kněze, sám, v prosté, černé sutaně, přepadlý odchází od svého oltáře, rozloučiv se s ním, a snad na vždy, a ubírá se v pozdní chvíli, tajně, aby ho nikdo nepoznal a nepozoroval, naposled se pomodlit ku hrobu dědice a ochránce této jeho země, s kterou se chce rozžehnat —

Zvoník bezděky, strachem a úctou pojat, na krok ustoupil a hluboko se poklonil, když kajicník se přiblížil. V šeru mihla se mladému zvoníkovi hubená, bledá tvář i vysoké, lysé čelo, ale v tom už zmizely ve dveřích kaple svatováclavské. Tam už nastávalo hustější šero. Stěny nádherně vyzdobené leštěnými drahokamy: karneoly, jaspisy, chalcedony, chrysoprasy lemujícími malby ještě vzácnější potemněly úplně, zvláště ony na polední a západní straně. Jen stěna severní, u vchodu, proti dvěma štíhlým, úzkým oknům na poledni, měla více světla. Tu živěji se lesklo barevné, hlazené kamení i zlacená sádra je spojující, zvláště pak veliké amethysty a achaty kolem celých, vysokých dveří.

Tu také jasněji prokmitovaly sem tam některé postavy z umučení Páně malovaného na zlaté půdě, prosvitující té chvíle mdlým leskem.

Na této straně také bylo ještě viděti vysoké, sífové klenutí: Tu žebra jasněji vynikala z černa stínů; i malování mezi žebry v polích bylo ještě znáti, kdežto ostatní část stropu byla již zatopena hustým temnem. To již skoro všecku vzácnou svatyňku zasloňovalo. Jen stříbrné, nerozžehnuté lampy visící dole podél stěn na zlacené, železné tyči prokmitovaly leskem svého kovu.

Světlo hořelo tu jediné, v křišťálové nádobce nádherné zlaté lampy, visící mezi několika stříbrnými lampami nerozžehnutými před samým oltářem svatého Václava. Tu kajicný arcibiskup poklekl a skloniv hlavu jal se vroucně se modliti. Míhavý plamen zlaté lampy vrhal na něj prchavý záchvěv světla, v němž se pokaždé také zableskly zlaté řetízky lesklé lampy. —

Od loňska, kdy se poděkoval z arcibiskupství, žil Jan z Jenštejna na Helfenburce, sám, jako poustevník, oddán čtení posvátných knih, pobožnosti i askesi. Tam také vznikla mu touha po Římě, aby tam, nemaje tu ve vlasti nic, k čemu by mysl jeho živěji přilnula, aby tam ve svatém, věčném městě trávil své dny, na blízku hlavy všeho křesťanstva, aby tu pověděl a vylíčil, jaký boj bojoval se světskou mocí, s prchlivým králem, aby přednesa všecky své stesky posloužil moci církevní svému nástupci.

Teď klečel louče se se svatyní zvláště ctěnou a modlil se, aby ji Bůh ochraňoval a všecku církev v tomto království, aby ji uchránil oněch hroznych protivenství, nad nimiž on už trnul a jich se zděsil spatřiv je, když Bůh ho vytrhl u vidění tam dole v kartouzi, ve dvoře, někdy jeho.

Tichem šeré kaple sv.-Václavské zachvěl se hluboký povzdech loučícího se arcibiskupa. Pozvedl hlavu a obrátil zapadlé zraky své vzhůru k oltáři

svatého vlasti ochránce, k němuž vznášel vroucí modlitbu.

Z kůru zalehal sem ohlas žalmu, jejž žaltářníci pěli. Jan z Jenštejna ho neslyšel, ani toho pak, že děkan, nemoha se ho dočekati, stanul ve dveřích. —

Zvoník venku u dveří byl ještě netrpělivější. Proto také mrzutě odbyl obě stařeny, jež majíce se k odchodu u něho se zastavily, aby zvěděly, kdo byl ten kněz, jenž se odebral do kaple. Pak, když už chvíli odešly, dodal si mysli a přistoupil k samým dveřím na polo otevřeným. Jak se tam nachýlil, spatřil arcibiskupa, an leží tváří na stupních oltáře maje ruce nad hlavou na stupních roztažené. Zvoník žasna, hleděl na kajicníka, ale hned, jako ustrašen ustoupl, když sebou hnul a vstával. A zase ho viděl kolem sebe minouti jako stín. Kráčel mlčky na kanovníka, jenž šel hned za ním, nemluvě, od kaple nahoru k postrannímu východu na polední straně. Zvoník zavřev kapli, bezděky bral se opodál za nimi.

Arcibiskup stanul u samého východu hledě před se ochozem ku kaplím; jako by se náhle rozhodl, pokynul svému průvodci, aby počkal, sám pak šel šerým ochozem dále. Minuv kapli Valdštejnskou, zastavil se před kaplí Vlašimskou.*)

Kanovník u dveří čekající tušil, že Jan z Jenštejna šel se tam rozloučit s hrobem svého strýce a předchůdce.**)

Dlouho se tam neomeškal. Už se obrací — však hle — stanul zas — Kanovník pokročil bezděky tiše dále. Ah, arcibiskup stanul v ochoze naproti kaple, u velkého, pamětního kamene nad sklípkem —

*) Vlašimská proto, poněvadž druhý arcibiskup pražský Jan Očko, z rodu pánů z Vlašimi, dal v ní svým nákladem postaviti oltář.

**) Jana Očka.

Tedy si vzpomněl! Nezapomněl na věrného generalního vikáře, jenž pro svou věrnost k němu byl utracen.

Kanovník nespustil s arcibiskupa svých zraků. Ten jako černý stín stál v šeru nad hrobem Jana z Pomuku. —

Utichl ohlas kroků v šerých, ohromných prostorách velebného chrámu, jímž sem tam mrkalo nějaké světlo, tratíc se jako muška v té šeré rozlehlosti. Oba, arcibiskup i kanovník, stanuli přede dveřmi chrámovými. Venku bylo ještě dost světlo. A vlažno. Nastal příjemný podvečer po parném červencovém dni. Kolem chrámu, více však na prostoře před královským dvorem, panoval čilý ruch. Bylo tu dost dvorské čeledi, pacholat, komorníků a jiných, kteří přecházeli jsouce ve službě nebo stáli ve skupinách vesele hovoříce. Tu tam přešel nějaký dvořenín a kdesi z otevřeného okna poblíže výstupku, v němž stály dvě sličné dámy, ozýval se kovový hlas kobosu.

Nikdo ze všech těch přede dvorem královým nepomyslil, kdo je ten prostý, hubený kněz v kuklici, jenž vyšel s děkanem právě z kostela.

Jan z Jenštejna se ani nezastavil. Než chmurná, přepadlá tvář jeho přece se obrátila po sídle protivníkově. Pohleděl tam, pak bral se rychle dále ke kostelu sv. Jiří, kolem něho a dále kolem purkrabství, ven branou pod Černou věží. Ale jak přešel přes příkop svoditým mostem minuv stráž, která ho nepoznala, bezděky se zastavil a zahleděl se na čarovný obraz, jenž se z toho místa namítl jeho zrakům. —

Všecka Praha se před ním rozkládala v posledním svitu i v prvních stínech letního podvečera, přepásaná lesklým pasem Vltavy; šum její jezů až sem do té výše zaléhal. Zrak arcibiskupův naposledy těkal po královském městě; na pravo přes zelené svahy Petřína, nyní již tmícího se, kdež probělávala se

svahem dolů hladová zeď nebožtíka císaře, a níž na Menší město na spoustu jeho cihlových a šindelových střech, nad něž trčely věže gotických kostelů sv. Mikuláše i sv. Tomáše, i kostela sv. Maří konec mostu —. A tam poblíže něho zvláště utkvěl zrak arcibiskupův na rozlehlých stavbách arcibiskupského dvora, hledícího do ulice k mostu, s vynikajícími věžemi, a s rozlehlou zahradou plnou starých, košatých stromů, rozkošných míst, kdež —

Zrak obrátil se odtud k mostu a přes něj, po vodě, na Malý ostrov*) stromy porostlý a druhý, holý, k věžatému Vyšehradu té chvíle podvečerní mlhou zastřenému, a odtud na všecko město za řekou, nejjasnější u písčitého břehu plného loděk a lidí, kdež zvláště vynikal klášter sv. Anežky.

A vedle a za ním co věží strmých a mocných! Ty v předu jasněji vynikaly, ony dále jako černé stíny trčely z mlhy, v níž tratily se i vinohrady nad novým městem a všechny dále vyšiny, i dole řeka pod letenskou strání —

Jan z Jenštejna stál chvíli uvábен poutavým pohledem. Věděl, že asi naposled hledí na krásné město, v němž tolik prožil. Kolem tak milo, vzduch vlažný, lahodný, všude klidno; v tom se ozvaly z daleka zvony. Měkký a harmonický jejich hlas nesl se vlažným podvečerem, tmícím se vzduchem přes tichnoucí město i jeho zahrady, a zněl jímavě, zvláště loučícímu se —

Nikdy ho tak nedojal. Cítil, že srdce takovým, světským dojmům, jak mínil, odumřelé, se zachvělo, že duše se zmáhá pohnutí, divná úzkost, tesknota a tužba, že se všeho vzdal sám, že nic mu nezbylo, že půjde odtud, na dlouho, snad na vždy — —

*) Střelecký.

Bezděky z hluboka povzdechl. Ale v tom už se pokřižoval, rychle vykročil, a maje oči sklopeny bral se dolů po schodech*) kolem zahrady, jež bývala vinicí sv. Václava, dolů do Menšího města ke dvoru arcibiskupovu. Tam vešel s kanovníkem zadní fortnou.

Tam na nejzadnějším dvoře, nejblíže k mostu, kde byla čelední stavení a stáje, dokončovali přípravu komorního vozu, jejž musili na rychlo na delší cestu uchystati.

Pacholci u vozu i ti, kteří byli ve stáji u koňů, mluvili o tom, co se zas stalo, že bývalý pán z ničeho nic přijel dnes z Helfenburka, ale že se zas chystá, a to hned na zejtří, na další cestu. Žasli pak, a nechtěli věřiti, když podkoní mladý přinesl ze předu, že bývalý arcibiskup pojede do Říma, a že pán ho dá vyvésti až za hranice, a odtud že pojede bývalý arcibiskup koňmo přes hory a doly dolů do vlašské země — —

Bylo tomu tak.

Jan z Jenštejna ráno, ještě za šera, vyspav se na zemi ve své bývalé kartouzi, až mrzutě zamítnuv pohodlnou ložnici, do které ho úsilno zvali, vyzpovídal se svému starému zpovědníkovi a při tiché mši svaté přijal tělo Páně; mše sloužena v nádherné kapli domácí, v níž on tenkráte po plese u dvora, do duše dojat božím znamením i krví ohnivcovy ženy, zdrcen klečel, pln jsa hořké skroušenosti a duševní bolesti. —

Pak bral se chodbami a po schodech dolů rozlehlého paláce, nepodívav se před tím ani na rozloučenou do nádherných jeho síní a komnat, jejichž krásu Janem z Dražic kdysi založenou také on rozhojňoval. Nechtěl jich viděti, aby snad se mu ne-

*) Staré, zámecké schody.

pohnulo nitro světskou tužbou, aby hříšně ani nepovzdechl, jako včera u hradské brány, když se díval naposled na Prahu. — — Ta nyní ještě spala, zahalená ranní parou.

Na ulicích bylo pusto, a tak nepozorován vyjel ze vrat arcibiskupského dvora komorní vůz tažený čtyřmi koňmi, v němž seděl Jan z Jenštejna v kukle a ve tmavém plášti se svým zpovědníkem, knězem Pavlem. Za nimi jeli na koních dva sluhové a průvodčí.

Bledá, hubená tvář Jana z Jenštejna naposled se obrátila po krásné, kvadrové věži plné tesaných ozdob, po rozlehlém, výstavném dvoře, ale hned sáhnuv k pasu, chopil se růžence a začal se tiše modliti jako starý kněz Pavel. —

XXXIII.

Starý Kříž kramář měl návštěvu tří ze svých četných besedníkův a přátel: Štěpána z Kolína, kazatele betlemského, měšťana Václava čeřiče a starého mistra Mikuláše z Litomyšle, profesora na vysokém učení.

Seděli na mazhauze, v němž vanul za toho červencového parna příjemný chlad, a mluvili jako obyčejně o věcech vážných. Dnes dostali se jako často jindy na vysoké učení. Zmínil se Štěpán Kolínský o tom, co zase za minulé půlletí přibylo nových českých mistrův a bakalářův, a že počet jejich velmi roste. Starší pak jeho kolega mínil, že není divu, ani čeští studenti jsou v pravdě nejlepší snahy a veliké píle.

»Ale nač to vše!« odvětil trpce mistr Štěpán. »Za všecku svou práci nemají nic, nebo jen hubené sousto. Tučná pohltí cizinci. Ti mají nejlepší místa a také se jich nevzdají.

»A při všem nic nedělají — jen aby vše bylo po starém, jak slyším,« mínil Kříž kramář. »Jeť jim vše hrubě proti mysli, i kaple betlemská, i každý náš kazatel, jenž nabádá k novému životu a tepe neřesti; vše jim je proti mysli, oč teď pracují našinci —«

»Protože to jsou našinci, že to je od nás — protože my Čechové jsme se první o to ozvali. Ó, toho záští!« a mistr Štěpán uváděl za doklad, jaké mají v universitě ustavičné potyčky a třenice, jaké jim, Čechům, dělají Němci ve všem nesnáze a překážky.

»Ale naši se již nedají,« zvolal Václav češíř. »Však nedávno — Počkejte, teď mi napadá. Slyšel-lis o mistru Janu z Husince?« tázal se, obraceje se poednou na souseda Kříže. »Ještě mladý mistr, nenít mistrem ani na dvě léta; letos by ještě rád na examen bakalářské v theologii — bývá často u nás.«

Václav češíř pohledl na profesory, jako by je vyzýval, aby mu to dosvědčili o mladém mistru z Husince.

»Bystrá hlava,« prohodil Štěpán z Kolína.

»Trochu kasalický —« dodal starý profesor Mikuláš, usmívaje se. »Rád se strojí, to vidím, nová sukně s křídly a kápě s běliznami ho těší. A dřív, dokud byl ještě žákem, dobře se pamatuji, byl hodně z bláznivé rubriky, veselý nad míru — ale vtipný, pilný a mravný.«

»A jazyka svého milovný, vím —« dodal mistr Štěpán.

»Zelator ferventissimus.«

»To, právě to, však chci vypravovati,« zvolal Václav češíř, »to, jak dnes v kolleji na dvoře Němec jakýs —«

V tom mladý Kříž rychle vstoupiv a rychle pozdraviv oznamoval, že má novinu, že arcibiskup Jan z Jenštejna vydal se do Říma, a skoro sám, že jen

zpovědník je s ním a tři průvodčí, a že zůstane prý ve Vlaších na dobro.

»Kdo ti to pověděl?« ptal se starý Kříž.

»Jan Ohnivec. Potkal jsem ho, právě se vracel ode dvora. Tam ta novina právě došla.«

»A co král? Ten to asi rád uslyšel. Neboť já bych arcibiskupovi nevěřil. Dokud tu byl —« mínil Václav češíř.

»Král se prý usmál a pravil: ‚Toho jsem se zbavil, ale jiní tu zůstali.‘«

»To mínil pány,« živě zvolal mistr Štěpán. »A markrabí Jošta a tu novou svou radu.«

»Kterou mu vnutili a které nerad dbá.«

»A staré se drží. Oh, té dvojí vlády! Z té budou nové bouře,« mínil mistr Mikuláš.

»V pravdě. Něco se chystá. Přijelť z nenadání markrabí Prokop —« oznamoval mladý kupec. »To mně Jan Ohnivec také řekl a mínil, že králův bratranec jen tak nepřijel, že byl schválně z Moravy povolán. Tomu že král věří.«

»To je proti Joštovi a pánům —«

Společnost o králi a pánech dále uvažovala, litujíc jmenovitě, že pro tu nejistotu a pro ty zmatky nemůže král přihlédnouti a toho dbáti, co se mu děje zrovna před očima na radnici a na vysokém učení. Když se již za soumraku rozcházeli, řekl Kříž kramář svému spolusousedu:

»A toho mladého mistra jsme zamluvili. Přiveď ho sem, ať ho poznáme, když je tak s námi.«

Mladý Kříž se ptal, o kom mluví. Češíř pověděl a dodal:

»Tobě bude zvláště vhod. Hrajeť rád v šachy jako ty, a jak hraje! Uvidíš!« — —

Nedlouho po té se ukázalo, proč si král druhého bratrance, Prokopa, povolal: aby jej ustanovil správ-

cem země. Když to Jan Ohnivec doma povídal, zasmušila se jeho žena velmi, a synek ho chytil kolem krku volaje, že tatíčka nepustí. Oznámiť Jan, že se král co nevidět vypraví do Němec a bezpochyby snad i dále, do Francie, a že on, Jan, ustanoven mezi ty, kteří jej mají provázeti. Zármutek Alenin nebyl malý. Věděla, že ta cesta dlouho potrvá, a měla z ní strach, zvláště z daleké pouti do Frankrejchu.

»To se za půl léta ani nevrátíš —« a tesknĕ hleděla mu do tváře, čekajíc odpověď. Té chvíle jí nemohl říci, že ta cesta ještě déle potrvá, že král se v Němcích asi hrubě dlouho zdrží, poněvadž tam chce rovnati zmatky mezi knížaty i městy. Potěšiv ženu i chlapce, jak mohl, odebral se Jan k ženinu strýci, k doktoru Donatu Osvětlovi.

Zastal jej zardělého a patrně vesele vzrušeného. Seděl v křesle a poplivoval jen tak na sucho. Spatřiv Jana nedal mu ani promluviti a ptal se ho, nepotkal-li ho, kteréž »ho« vyslovil nějak vesele, ale ne bez opovržení.

»Koho?«

»I toho polivečníka dvořáckého, Tkaničku.«

Doktor spustil, že toho nedostudovaného chrta vyzáblého i milovného měl dost rád, ale že s ním nic není, že mu není pomoci.

»Co se s ním stalo?« ptal se udiveně Jan, očekávaje hroznych věcí.

»I chce se zas oženiti. A také se ožení.«

Jan se bezděky zasmál a zvolal:

»A to se divím, že to tak dlouho vydržel. Ješť přes rok už vdovcem. Jáť myslil, že do měsíce bude ženat.«

»I byl by. Ale ta jeho vyvolená ho nechce. Chlap starý, bláznì zas; už si zase křídlo koupil, a hraje a zpívá milostné písně, a strojí se. Jistěť si také

prsa vycpává jako nějaký kasalický. A snad i lýtka. Fi —«

»Za kým se to zase blázní?« ptal se Jan.

»I za jakousi dívkou, Margeta se jmenuje; nosila v té jeho krčmě ‚U bílého jelena' pivo.«

»A již tam není?«

»Není. Jistěť si nevěděla s jeho láskou rady a šla pryč, ze služby. Teď je ten blázen, a je blázen, věru ze samé lásky, teď je nešťasten, že neví, kde ta jeho Margeta je. Neřekla žádnému nic. Jistě, aby za ní nemohl.«

»A proč by ho nechtěla, králova služebníka?«

Doktor se na Jana podíval a dal se do smíchu.

»Abys byl dívkou!«

»Proč se tedy Martin tak souží, ať si vyvolí nějakou jinou.«

»Ta dívka z krčmy mu učarovala. Vždyť je jako slepý. Jen ji má v mysli, jen o ní mluví. Když jsem mu zatopil a notně ho slovem tepal, co to činí, vzdychal jen sedě s hlavou sklopenou jako hříšník, a vzdychal a nehlesl ani, ani slovem, ale když jsem přestal, začal si soukati bradku, a pak, zdali bych mu neporadil něco, co by mu získalo její milost. Dal jsem se mu do smíchu a radím mu, aby nejprve o to dbal, jak by ztloustl a —«

Doktor se hlasitě zasmál a po té pokračoval:

»Tak abych mu alespoň něco poradil na hlavu.«

»Na lysinu.«

»Ano, rozmohla se mu za ten rok, až se mu temeno svítí.«

»A tos poradil. Vímť, že v tomto radit umíš.«

»Ano, ano, poradil. Ale ne jako v té knížce, již jsem ti dal. Dal jsem mu mast a po té mu kůže na lysině — ne obroste, ale zbarví se, že té barvy ani do týdne nevydře.«

Jan se smíchu neubránil.

Doktor směje se mluvil dále:

»Teď budu míti na čas pokoj s jeho milováním.«

Doktora Osvětla však hned přešel smích, když uslyšel, že Jan na dlouhou dobu musí do ciziny do Němec a snad ještě dál, do francké země.

»Co tam?« tázal se doktor udiveně. »Budeť mít král na těch Němcích dost —«

»Věru, že bude, a nevím, pořídí-li co s nimi, jak slyším. Ale že tam do Frankrejchu — toť staré přátelství, již od nebožtíka císaře starého.«

»To vím, ale zrovna v tento čas.«

»Běžíť o papeže, jak si u nás nahoře povídali. O oba, o římského i avinionského. Král by to rád srovnal, aby byl zase jeden, a proto se chce dorozumět s králem franckým.«

»Nevím, nevím,« vpadl mu doktor do řeči. »Toť příliš na něj. Němci — papežové — Němci a kněží.«

»A doma páni —«

»Ba věru, a ti v zádech. Toť na krále příliš.«

»Věř, strýče, že se té cesty tak nebojím, jako tu o vás, aby se něco nestrhlo, až budeme za hranicemi.«

»Bohu poručeno — ale o ženu a dítě se nelekej. O ty se ti dobře postarám.«

»Proto jsem právě přišel, abych tě požádal. Že ta cesta bude na delší dobu, Aleně prozatím neříkej —«

Za čtrnácte dní po tom bylo v domě Janově smutné loučení. Statečná Alena se tentokráte slzám nebránila; Janovi samému se oči zakalily, když plačící Jiřík se chytil jeho hrdla a nechtěl ho pustiti. Doktor Donat Osvětlo dělal hrdinu, a pořád napomínal: »Jen

neplačte — A nechte pláče,« než kolem rtů mu divně trhalo a mluvil hlasem nejasným, a valně tlumeným, zamlženým.

Alena vyprovázela manžela až před dům, doktor pak šel s ním až k mostecké věži, radě mu lékařsky, jak by se měl na cestách, v cizích zemích chovati hlavně pokud se jídla, pití i oděvu týkalo.

Cestou si Jan také na Tkaničku vzpomněl, a ptal se, byl-li teď u strýce. Doktor se bezděky usmál, a pravil:

»Ani na krok — jak pak, s malovanou lysinou. Jistěť ani do kanceláře nechodí, ale hlavu si drhne.«

Jan přišed na hrad, schválně se v kanceláři zastavil. Tam mu oznámili, že Martin stůně a to již mnoho dní, že má takové bolení hlavy nesmírné.

Jan věděl, jaké to bolení, a že přišlo od srdce.

Za chvíli po té vsedl na svého vraníka a přidružil se ke komonstvu, jež na hradním dvoře se sjíždělo, čekajíc na krále. —

Mnoho se o té jeho výpravě mluvilo, a všude si toho všimli, že král do svého komonstva nevzal ani jediného z pánů z jednoty, za to že si vybral Hyncíka Pluha z Rabštejna a Jana z Milheima, oba z milců a také antiochenského patriarchu Králíka z Buřenic.

Kříž i jeho společnost se z toho těšili. Byliť rádi, že lidé jejich snah a smýšlení zůstanou králi po boku. Jen jednomu se divili, a to že si král také s sebou nevzal Mikuláše Chudého z Lobkovic; ale to mistr Jan, strýc Jana Ohnivce, jim vyložil, maje to od svého příbuzného: že král pana Mikuláše proto tu nechal, aby měl u markrabí Prokopa spolehlivého člověka.

»Jeť pan Mikuláš rozšafný a bystrého zraku. Budeť markrabí Prokopa i pozorovati, král je hrubě nedů-

věřiv, i jemu raditi, kdyby panská rada něco protivného snovala.

»Ó by Bůh dal, aby pan Mikuláš nemusil takových věcí rovnati, ale aby se mohl ujati naší. Tenť by nám posloužil!« —

Tou dobou, bylo v srpnu měsíci, bývalo »U bílého jelena« jako by vyplákl, zvláště na večer. Obyčejně tam Šant pekař s ševcem Mikšem sedali. Ze staré, dávné společnosti vydrželi tu sami dva a nových hostí nepřibylo. Tkanička jako by za moře zašel; farář Bohuněk déle vydržel. Do krčmy chodil sám, z krčmy s pekařem Šantem. Než teď už chodil Šant zase sám.

»Farář nepřijde. Teď už tak hned ne,« oznámil jednou večer druhu ševci, trkaje ho palcem a napínaje jeho zvědavost, až pak posléze vysvětlil, že farář nesmí, že se mu vrátila na faru bývalá hospodyně, Mandalena, že se jí neubránil, a teď že ta babice vládne na faře jako drak a Bohuněk vzdychá a žízní hyne a poslouchá, jak Mandalena mu žehná i Martinu Tkaničkovi, toho že také ještě vyplatí a ženění mu osladí, jako že je jistě shání, ten chrt smilný a vyzáblý.

Švec žasna přikyvoval ježatou hlavou.

XXXIV.

Janova obava se nesplnila. Minulo čtvrt, půl léta, a v Praze bylo i po odchodu králově ticho. Markrabí Prokop nějak se uměl s pány, nejvyššími úředníky, dobře srovnati.

Doktor Donat Osvětlo si to liboval míně, že králův bratranec je moudrý a opatrný. U Křížů však zásluhu o tu shodu přiznávali také rozšafnosti Niko-

laje Chudého z Lobkovic a zvláště o tom v důvěrnosti si ještě více hledí pána z Hradce, a v tom že něco je; co však opatrný králův rádce zamýšlí a strojí, o tom neměl nikdo tušení.

Alena, když strýc o těchto věcech vykládal, sotva poslouchala. Její mysl byla v cizině, za Janem. Veliká tesknost skličovala jí mysl. Ani ve snách jí nedala pokoje, budíc divné myšlení i těžké sny o různém nebezpečenství, jež by muže mohlo stihnouti. Marně jí strýc vymlouval, že to není jako přede třemi léty, když šel Jan krále hledat, nyní že pojede všude s pokojem. —

»Ale jsou v Němcích, a kdyby se tam Němci proti králi zdvihli, však říkáš sám, jak jsou proti nám, a vidím to tady. Jak pak tam, kde jsou doma.«

Doktor byl touto námitkou dosti v úzkých, nebo Němců chváliti nebo se jich ujímati nechtěl; těšil tedy, že se neodváží a že i tam král má přátely — —

Čas Aleně zvolna míjel. Podzim byl dlouhý, zima konce neměla. Ale tu se jí pojednou vyjasnilo. Přijelť k vánocům rychlý posel z Němec nahoru na hrad, a ten přivezl nejen listy ke dvoru, markrabímu, ale kromě jiných také jí, Aleně, a strýci doktorovi. Listy ty byly Aleně na dlouho útěchou, zvláště tím, že Jan psal o jaru, toho času že se už vrátí.

Jaro se otevřelo, než Alena se marně těšila. — Květen už minul, o návratu však králově nebylo řeči. Za tu dobu dojel na hrad v Praze nejeden posel, ale jen jeden ještě přinesl psaní od Jana. Bylo z Frankrejchu, z města Remeše. List ten ještě v červnu si pro potěchu čítala, jiného nemajíc.

Koncem toho měsíce podvečer seděla na strýcově zahradě, v zadu pod starými stromy, kdež za svobodna nejednu blaženou chvíli měla, když se tu

s Janem setkávala. Čekajíc na strýce, meškajícího s Jiříčkem ve stavení, myslila na Jana, a to tak toužebně jako za svobodna. Počítala, jak dlouho ještě do konce července, nebo tou dobou, jak dnes strýc novinu přinesl, vrátí se král, a to již na jisto.

V tom se kroky ozvaly a mezi lékařskými křovinami zjevil se Jan, jenž jda rychlým krokem po zahradě se rozhlížel.

A již Alenu zahlédl, a již chvátá k ní. Alena vykřikla. Jan po ní vztahoval ruce letě k ní. Objímal ji, celoval, a hned se ptal také po Jiříčkovi.

Ve chvatu také vysvětlil, že byl z nenadání sem poslán, ale tajně, aby žádný nezvěděl, že tu je s tajným poselstvím.

»A odjedeš zas?«

»Na krátko. Vyjel jsem z Koblence města. Král se vrací z Němec, ale musím mu ještě tam naproti s novinami. Jeť něco důležitého.«

»A hned?«

»To nevím. Snad zítra, snad pozejtří, dlouho nebudu smět se omeškati. Jeť to něco předůležitého. Ale mlčeti musíte —« Veda si Alenu, maje ruku kolem jejího pasu, bral se do stavení, aby spatřil synka a strýce. Dlouho se tam však nezdržel. Za soumraku odešel a zaměřil rovnou do domu pana Nikolaje Chudého z Lobkovic. Tam se omeškal drahnou chvíli. Bylo již tma, když se odtud vracel. Nezaměřil však rovnou do svého domu, nýbrž k domu Křížovu. Na síni se optal, je-li hospodář doma, a má-li jaké hosty. Řekli mu, že je, a že hosté před chvíli odešli.

Na tu zprávu šel Jan zrovna nahoru na mazhauz. Nezastal tam však žádného. Svíce mrkala, nejasně ozařujíc prostornou místnost, ozdobenou obrazy svatých malovanými na zdi. Jan nezastav tu nikoho,

otevřel jedny ze dveří, vedoucích do komor. Ale jen do jizbice nahlédl, už ucouvl. Zahlédl tam mladého Kříže, sedícího u stolku s nějakým mladým mužem, tmavě oděným, přibledlým, jenž zamyšleně skláněl čelo nad šachovnicí. Byl do hry tak zabrán, že Jana ani nepostřehl. Za to mladý Kříž vyšel kvapně ven. Byl nemálo překvapen, když poznal Jana, a divil se ještě více, když tento mu daval znamení, aby byl tiše a sám se tiše otázal, kdo to tam je.

»Mistr Jan z Husince.«

»Chodívá k vám?«

»Václav češíř ho přivedl. Jeť to z míry hodný muž a našinec.«

»Známe se. Ale řekli mně, že všichni odešli —«

»Mistr tu zůstal po hovorech, na šachy. Rád s ním hraju —«

»Viděl-li mne?«

»Myslím, že ne. Ale pro Bůh, co je, vždyť —«

Jan uložil kvapně mladšímu Kříži, aby nic neříkal a ptal se po otci, tomu že nese od Jana z Milheima list a noviny, že Jan z Milheima mu uložil, aby se tu stavil. Kříž ukázal na dvéře otcovy jizby.

Jan Ohnivec tam rychle vešel, právě v ten okamžik, kdy společník Vackův, mladý mistr, vyšel ven se podívat, kam se poděl jeho protivník v šachách.

Mladý Kříž se do té chvíle tuho na šachovnici bránil. Nyní však, kdy vešel opět do komory, záhy byl poražen, maje mysl znepokojenou náhlým a tajným příchodem Jana Ohnivce. Ten zastal starého Kříže na modlitbách. Když se od něho vracel, čekal na něj mladý Kříž, úplně na hlavu poražený mistrem Janem, který zatím odešel.

Vacek Křížův vyprovodiv Jana až k domovním dveřím, ptal se ho, co přinesl, něco-li veselého.

»Jistě něco důležitého. Něco se chystá, ale co, nevím.«

Jan nepověděl, co tuší, že patriarcha, Králík z Buřenic, nabyv cestou zase plné moci u krále s milci něco chystá, a z těch že Nikolaj z Lobkovic má v tom ruku nejvíce, a jistě také bratranec králův, markrabí Prokop, panské jednoty protivník.

Ale jak vyšel z výstavného Křížova domu, nechal Jan už všeho poselství a chvátal ke svým, k milé ženě, po které tolik toužil.

Alena na něj čekala; jak se jen stichlou ulicí jeho krok ozval, vyskočila a chvátala sama dolů mu otevřít.

Spatřil ji s kahanem v ruce, radostí zardělou, očí zářících; v ten okamžik připadla mu jako svobodná dívčina, tak svěží a sličná. Vinul ji k sobě, líbaje ji, po líci hladě vedl ji po schodech nahoru na mazhauz, kdež se nejprve zastavili u ložce malého Jiříka. — —

Druhého dne zůstal Jan se ženou a s dítětem skoro až do soumraku. Skoro všechen ten čas strávili u strýce, na světničce do zahrady hledící, pro ně památné, nejvíce však v zahradě, ve stinném, odlehlém zákoutí, v zadu pod starými stromy.

Ten den minul Aleně jako chvilka v pěkném snu. Na večer Jan opět odešel a zdržel se dlouho u Nikolaje z Lobkovic. Také u Křížů se zastavil, ale jen na chvíli. Pak domů chvátal. Ráno, ještě za tmy, odjel tajně, jak přijel.

Alena v tom loučení měla jistou útěchu, že Jan se brzo již vrátí, a pak že zůstane doma.

Doktor Donat Jana chválil, toť že je zvláštní důvěra, jakou mu patriarcha osvědčil.

»A ne jen patriarcha kanclíř, jistě i sám král Však on král o všem ví. On Jana poslal. Věří mu,

to má za ty rány. Ale on, Jan nic neřekne. Ani slova, a tají vše i přede mnou, jako před babou. Jistěť něco ví —«

Doktora to dost mrzelo, že Jan mu z toho nic neřekl, ale přece jen měl radost, že Jan má u svého pána tolik důvěry. —

Mladý Kříž vyprovodiv Jana Ohnivce chvátal nahoru k otci, aby zvěděl určitěji, co se tak neočekávaně sběhlo. Zastal otce v lenošce sedícího s hlavou pochýlenou. Mnoho se od něho nedověděl. Dvořením králův a dobrý přítel otcův, Jan z Milheima, spoluzakladatel betlémské kaple, vzkázal otci listem z Němec, má-li nějaké obchody nebo cesty na poledne k Budějovicům nebo dále do Rakous, aby si vše náležitě opatřil, neboť pokoj, jenž nyní je v zemi, že by mohl náhle za své vzíti, tak aby na to pamatoval, aby se tím veliké škody na zboží a na obchodech uvaroval. Více že on, Jan z Milheima, vzkázati nemůže, a že i toto, co oznamuje, činí z přátelské lásky ku Křížovi, ale že pro vše žádá, aby se o tom nikomu ani slovem nezmiňoval, leda jen jemu, Vackovi, ale toho ať rovněž mlčenlivostí zaváže.

Ten vyslechnuv otce mínil, že se chystá patrně něco proti pánům.

»Snad, ale také snad jen proti Rožmberskému. Vzpomeň, jak pan Nikolaj z Lobkovic si nyní hledí pána z Hradce. Než, kdož ví —«

»A jak v Němcích. Ohnivec nic neříkal?«

»Také zmatků jako mlhy. A nepřátel tam má král také dost. On však nejvíce se o papeže stará. O to pracuje usilovně, aby nebyli dva; to Jan vypravoval, a že s franckým králem se o to dohodli. Ale v Němcích —«

»Jakže! Chtějí-li tam, aby ty zmatky zůstaly!«

»Protože jim jsou vhod. Nejhůře činí falckrabí rejnský, Ruprecht. Tenť se hrubě zastává římského papeže.«

»A proč?«

»Protože král chce, aby oba i římský i avinionský přestali býti papeži. Ten falckrabí ve všem králi příkoří činí. V Koblenci, jak Ohnivec vypravoval, s králem se zle pohádal. Toužíť prý sám po koruně —«

»Toť na krále příliš. Omrzí se docela. Jeť toho u nás dost.«

Otec i syn zůstali dlouho ještě na poradě. I pak, kdy starý odebral se na lože, mladý Kříž usedl k pultu, a psal nějaké listy dlouho přes půlnoc.

XXXV.

Na jaře, když stromy kvetly, sešel se trocnovský panic, po dlouhém čase z vojny se vraceje, se svou vyvolenou na mysletínské tvrzi. Po té tam častěji dojížděl, obyčejně sám nebo s některým z bratří, až pak na podzim po žních jel tam s celým průvodem pěkně vystrojeným. Byl to průvod svatební.

Svatby byly veselé, poněvadž staly se z dobré vůle a z lásky, a poněvadž i ženichovi i nevěstini příbuzní rádi je viděli. Proto také Anna měla pak na trocnovské tvrzi spokojené a klidné časy.

Muže z té duše měla ráda, sestra jeho vítala ji radostně jako sestru, matka Janova měla se k ní jako matka, a starý strýc Ješek si bratrovcovu mladou, hezkou a mírnou žínku zvláště oblíbil.

Bylo jich všech dost na zemanském dvorci, ale žili všichni v dobré vůli i pak, když jich za rok přibylo, když Anna povila synáčka. Ten všechny ještě sblížil. Kolem jeho kolébky bezděky se často všichni sešli, bába, mladí rodiče, starý strýc, mladá teta i strý-

cové; z těch zvláště Mikeš nejednou se o mladičkého Jeníčka potahal s Anežkou, sestrou, chtěje ho pochovati a s ním požertovati jako ona.

V četné rodině zemanské byl mír a spokojenost, a také vně mimo osamělý dvůr nepřihodilo se nic, co by klid její rušilo. Jan Žižka byl upokojen, ač proto nepřestal býti ostražitý. Nepřátel neměl, se sousedy dobře vycházel; jen pomyšlení na pána Rožmberského bylo jako stín do světla, ač na ten čas nehrozilo z té strany žádné nebezpečenství.

Přání mocného pána se vyplnilo. Stalť se prvním po králi. Jsa nejvyšším purkrabím meškal namnoze v Praze, zvláště nyní, co král odejel do Němec. Zpráva o tom dostala se na Trocnov později, kdy již král meškal za hranicemi své české říše. Jan Žižka noviny té s veselou neuvítal. Nevěřilť Rožmberskému a obával se, že nepřítomnosti královy užije ke zvůli nějaké. Proto byl panic zvláště opatrný a vyhýbal se všemu rožmberskému, jak jen mohl.

Zdálo se však, že mocný pán na nezámožného zemanského souseda zplna zapomněl. A když pán si nevzpomněl, služebníci panští dali také pokoj. Nicméně mladý zeman nepřestal se starati a zvídati, jmenovitě jak je s Rožmberským. Pro noviny nejčastěji si do města, do Budějovic, zajížděl. Někdy sám, někdy s Jaroslavem anebo Mikšem. V Budějovicích se nejspíše něčeho dověděli, co se děje ve světě. Přicházelyť tam přes tu chvíli zprávy z Prahy, hlavně od lidí kupeckých.

Mladý zeman se však nikdy dlouho ve městě nezdržel. Nebyloť mu tam po chuti; vláda německých, kupeckých rodin byla mu proti mysli, i pánovité se chování bohatých měšťáků, kteří neutajili nikdy dosti své pýchy, zvláště proti nim, zemanům. Kde se dalo, ukazovali, že jsou jinačí, že jsou bohatší a možnější

nežli zemané a vladykové, a že si mohou dopřáti v jídle a v oděvu více nežli mnohý šlechtický soused. To vše trocnovského zemana mrzelo, jako všechny zemany, více však jej hnětlo, že lidé ti měšťanští, přistěhovalí, nijak se nesnaží, aby dobře vycházeli s českými sousedy, nýbrž že namnoze na ně s patra hledí, ano jimi opovrhují a všude panství se domáhají.

Proto se v Budějovicích nikdy dlouho neomeškal a pobízel pokaždé bratry, byli-li s ním, aby se nazbyt nezdržovali. Vážného bratra, jenž slov neměl nazbyt a žádného na plano nepromluvil, bratři poslechli. Byli-li však sami v městě, zdrželi se tam obyčejně déle a nikdy se Němcům nevyhnuli ani porážkám a hádkám s nimi v krčmách. Zvláště nejmladší, Mikeš, tou dobou dvacetiletý, byl na ně jako sršeň; kde mohl, popichl je a byl při každým, kdo se jim postavil. Pokaždé, kdykoliv si zajel do Budějovic, vyptával se, přijel-li již Sechcenjarův, bohatého kupce nejstarší syn, Henslin, ten, s nímž měl Mikeš před čtyřmi roky, tenkráte, kdy u Budějovic leželo vojsko královo, vedené bratrem královým, Janem, krvavou potyčku, poněvadž pyšný Henslin Sechcenjarův tropil si šašky, jako vždy ze všeho českého, také ze starého sedláka českého.

Po tom ten Henslin do světa na zkušenou, za obchodem odešel, a již na třetí rok v říši, někde v Rejně Kolíně meškal. Po Henslinovi mladý Mikeš zvláště pásl, aby se s ním vyrovnal, nemoha mu zapomenouti.

Neminulo ani půl léta, co se trocnovskému zemanu mladému synek narodil, když Vacek Křížův přijel do Budějovic. Bylo koncem roku 1398. Bohatý kupec přibyl sem na pospěch; rovněž tak své obchodní záležitosti odbýval s chvatem. Než za všeho toho spěchu na trocnovského zemana nezapomněl. Vyptával se na něj, a svému známému, Petru Kyny-

šoví, řekl, že by se velmi rád na Trocnov podíval, kdyby jen měl poněkud pokdy. V tom, jak tak o vlku mluvili, byl vlk za humny. Jan Trocnovský vstoupil sám. Přibyv do města dověděl se náhodou, že tu mešká Vacek Křížův, a hned ho sháněl, aby jej pozval na tvrz; chtěl jej tam hned s sebou vzíti, jako hosta nad jiné milého.

Než vrátil se tam sám nesa vážné noviny. Mladého Kříže ani nezdržoval na jeho cestě dále do Rakous, když od něho uslyšel, co se zatím v Praze sběhlo.

Nejhlavnější, co jej, trocnovského zemana, nejvíce překvapilo a zajalo, bylo, že král vrátiv se z Němec, zbavil Rožmberského pána úřadu nejvyššího purkrabí, a že tímto po králi nejprvnějším úředníkem stal se pan Jindřich z Hradce.

Mladý Kříž vyložil, že se to již delší čas chystalo, že král a vlastně ještě více kanclíř Králík z Buřenic a jiní rádcové královi stavu zemanského nemohli Rožmberskému zapomenouti, čeho všeho on byl příčinou, a že již v Němcích, když tam král meškal, dokazovali toho u krále, aby pyšného pána zbavil mocného úřadu. Mladší Kříž pověděl trocnovskému také o tajném poslání Jana Ohnivce, teď že vyšlo na jevo, proč do Prahy přibyl. Vyjednávaloť se mezi milci královými a bratrancem královým, markrabím Prokopem, nepřítelem panské jednoty. Prostředníkem byl Nikolaj z Lobkovic, a jeho nápad byl, aby pány rozdvojili. Proto jednal tak s Jindřichem z Hradce, a na jeho návrh dáno nejvyšší purkrabství pánu z Hradce, aby páni nemohli si stěžovati. Rožmberský především měl býti potrestán osamocen.

»Chtěli rozdvojení v jednotě,« mínil Kříž, »ale nevím — nevím. Nedalť si král říci a když složil Rožmberského, složil i Ottu z Bergova a některé jiné

pány s úřadu. Ty, kteří mu byli nejprotivnější. A z toho bude zase bouře. Pana Nikolaje z Lobkovic tuze prý hnětlo, že jich tolik najednou král složil a tím všecko pokazil. Nevím, jak vše skončí.«

Proto také Kříž mladší vydal se v tento nehostný čas sám na cestu, proto tak pospíchal, aby v Budějovicích a dále v Rakousích urovnal obchodní záležitosti a peníze tu sehnal prve, nežli by nastaly nějaké nepokoje a bouřky v těchto končinách.

Žižka v duchu přál Rožmberskému, co se mu stalo; než novina ta vzbudila v mysli jeho nejednu obavu. Počítal, že nastane-li zase vojna, bude jistě v těchto krajinách, zase v sousedství, a tu by pak Rožmberský nedbal králova listu. Mladý zeman se nebál, ale přece byl starostnější teď na pouhou zprávu nežli před lety, když bouře válečná již již se na ně hrnula. Tenkráte ještě neměl mladé ženy a rozmilého děcka.

Proto také, když shlédl doma Annu skloněnou nad Jeníčkem, na stole na peřinkách rozbalených ležícím, laškující s ním a na něj mluvící, nic nepověděl o Rožmberském ni o chmurách, jež tak náhle vyvstaly. Jen strýcovi a matce stranou všecko sdělil, zavazuje je, aby před Annou mlčeli.

Než zima míjela klidně.

Kolem trocnovského dvora sněhem zavátého jen vichry a metelice často burácely. Ve dvoře však v zemanské jizbě bylo klidno a milo. Zvláště šťastna byla mladá zemanka. Synek jí rostl jako z vody, časem k ní máti na saních přijela nebo otec s bratrem; s rodinou pak mužovou dobře se snášela. Jen on časem byl zamyšlen, a to obyčejně když se vrátil z města. Divila se, že tak často tam teď v zimě jezdí. Jan se však nepřiznal, proč tak činí, a tajil nemilé zprávy, které k jaru docházely.

Pak už samy pronikly až do trocnovské samoty. Ze sousedství dověděla se Anna, co se stalo s Rožmberským pánem, jaký převrat, jak prý se rozzuřil a pomstu přísahal. Když sníh sešel, čekali na Trocnově, že mocný pán bude svolávati k vojně. Nežli se tak stalo, rozneslo se krajem, že králův bratranec markrabí Prokop si přispíšil a vyslal proti němu lid z Moravy.

A pak šla novina za novinou od moravské strany o Janu Sokolovi z Lamberka i o Suchém Čertu, jak říkali panu Hynkovi z Kunštátu. Ti dva zle zatápěli Rožmberskému pustošíce jeho panství. Už mu Miličín vypálili, Sokol mu vzal tvrz Hobzí, o vesnicích a dvorcích v požeh daných ani nemluvě.

Jan Žižka dychtivě a rád zprávy ty vyslýchal přeje, aby zpupného pána hodně ztrestali, aby se tak hned zase nemohl hnouti. Proto se také zaradoval, když doslechl, že oba moravští páni táhnou směle ku Třeboni. V tom uslyšeli, že od půlnoci táhne ještě královské vojsko a že oblehlo Sušice.

Mladá zemanka úzkostně vzhlédla ku svému muži a úzkostně ho pak pozorovala. Neušlo jí, jak na něj účinkovala zpráva, že Václav Hodětínsky vede zase královské vojsko u Sušic a vycítila, jak by se muž tam rád podíval, jak bezděky zatoužil po válečném táboře. Pozorovala pak, že touha ta se vzmáhá, že by hrubě rád na koně a pryč, proti panskému nepříteli. Již se zdálo, že mladý zeman své touze neodolá, v tom přinesl Janek z Budějovic jistojistou novinu, že je smluveno příměří, a to až do sv. tří králů budoucího roku.

Zvláště mladá zemanka vítala tu zprávu radostně. Strýc Ješek tomu všemu dosti nevěřil, míně stranou, že ten oheň co nevidět zas a prudčeji zplápolá, že ten klid ani do žní nevydrží. Než mýlil se. Smlouva

o příměří smluvena v červnu měsíci, a již pak žně minuly, i polní práce podzimní vykonány a vojna neobnovena. V tu dobu, bylo koncem listopadu, kdy větry svály skoro všecko listí se stromů, sběhla se na trocnovském dvoře zvláštní příhoda.

V neděli odpoledne, jež bylo v ten čas nějak zvláště teskné, tesknější tu na samotě v pustých polích mezi černými a zasmušilými lesy a lesíky, zasedla zemanská rodina v klenuté, vybílené jizbě kolem stolu. Opodál krbu stála kolébka, u té seděla Anna, pozorujíc spící své dítě a naslouchajíc hlasu mužovu. Četl z knihy, kterouž si předloni přivezl darem od Křížů kramářů. Ze všech věcí, které tenkráte přivezl, stalo se toto sepsání obsahující »Řeči sváteční a nedělní z rok do roka«, všem darem nejvzácnějším a nejmilejším. Z knihy té, o které Kříž pověděl, že ji složil muž divného rozumu, vladyka ze Štítného, čítali v zimě a každého nedělního odpoledne i ve svátek, a byla jim tu na samotě za kázání i za nešpory. Než i chvíli si krátili čtouce v ní, a zvláště vladyka stará nad jiné horlivě poslouchala.

Dotčeného odpoledne nedělního četl nejstarší Jan; již byla všecka jizba ve stínu, a on četl ještě, neboť chtěl kapitolu dočísti. V jizbě panovalo hluboké ticho; jen oheň v krbu se častěji ozval, a venku vítr táhna korunami stromů přede dvorem. Jan však přece kapitoly nedořikal; vstoupil z nenadání poklasný, oznamuje, že venku před vraty stojí dva divní lidé (byltě dvůr zavřen a jako zabedněn ze všech stran) a že prosí, aby jim otevřeli, ale brzo, hned, že jsou stíháni.

»A kdo je stíhá, neptali jste se?«

»Páni. Lidé Rožmberského.«

»Otevřte jim!« zvolal panic nerozmýšleje se, a položiv knihu na stůl chvátal ven. Za ním Mikeš vyletěl i Jaroslav, za těmi starý strýc Ješek rychle vykročil.

XXXVI.

Psi prudko zaštěkali a čeládka vyběhla z ratejny poblíže vrat, když uprchlíci, muž a dívka, vstoupili do dvorce. Jan však nedal čeládce dlouho lelkovati; poručil jí z opatrnosti, aby se vrátila po svém, a vedl hned cizince do stavení. Cizí muž byl mlád a statný, v krátkém kožíšku, v čepici beránkem lemované a ve vysokých škorních. Za pasem měl v pochvě nůž a sekeru, v ruce mocnou hůl a uzel.

O jeho levou ruku opírala se mladičká dívka, majíc hlavu v plachetku zavinutu. Na zádech nesla uzel. Šli do té chvíle patrně cestou necestou, neboť její střevíce byly rozedrány, soukenné punčochy jakož i suknice plny oschlého bláta. A unavena byla až běda jak svědčila ubledlá tvář i všecka postava.

»Prcháte-li před Rožmberskými?« optal se Žižka zastaviv je na síni.

»Prcháme, a prosím tebe, skryj nás, alespoň tu mou sestru. Ta již nemůže dále.«

Ženské, jaty milosrdenstvím, do jizby ji zavedly. Chvéla se zimou a snad i strachem, neboť hleděla plaše kolem a zase po dveřích, ohlížejíc se po bratrovi. Ten právě vstupoval.

Shlédnuv lavici sklesl na ni vedle sestry, nečekaje ani, až by ho vybídli. I on byl nesmírně unaven. A než pověděl, kdo je, poprosil o trochu jídla pro sestru. Než jemu také zasvitlo v očích, když Anežka přinášela chléb, máslo i mléko, a chutě se dal do jídla, když jej vybídli, aby jedl, při tom však na sestru nejvíce pamatoval, a těšil ji, aby se již nebála, že jsou z nejhoršího ven, že již nejsou na panské půdě, že tu ti dobří zemané je nechají zde odpočinouti.

Obraceje se po hostitelích vypovídal, že je Matěj Šimonův, že měl nedaleko Velešína pěkné popluží, samotu, ale že co je po smrti otcově převzal, že měl na něm mnohé svízele od pánův, až nebylo lze vydržeti. Ukládalit mu služebníci a ouředníci rožmberského pána o své vůli, bez práva nová břemena, platů nad obyčejnou míru, že musil odváděti mnohem více kuřat, sýrců a obilí i vajec, nežli bývalo za otce a děda; když se tomu bránil, služebníci páně trestali ho nezvyklými robotami v panských lesích i na polích. Posléze že se vydal na Krumlov postěžovat si vladaři. Než nadarmo. Pán řekl, že se přesvědčí a že rozhodne po právu, jak urbář vypoví.

»Ale nic se nepřesvědčil; zůstaloť všecko po starém. Marně jsem volal; služebníci páně se mi jen vysmáli a ještě více mne týrali. Já toho již nemohl snésti. V tom ta vojna uhodila.«

Mladý muž odmlčev se prosil, aby dovolili sestře jeho někde ulehnouti, že dnes skrývajíce se v polích i v lese po celou noc ani oka nezamhouřili, a pak že celý den šli nebo se někde skrývali v dolcích nebo v houštinách, a pořád na studeném větru, a tak že sestra je příliš usláblá. Anežka s Annou ji zavedli do komory na lože. Sklesla naň, ale nežli se položila, ptala se úzkostně po bratru, zůstane-li tu, že by ještě vydržela, že ráda počká, až také on si bude moci odpočinouti.

Bylo zřejmo, jak na bratru visí, jak jej má ráda, jak se o něj bojí, a bez něho že není dost jista. Než uchlácholily ji, tak že ulehla. Jen jí hlava dopadla do podušek, už se jí oči zavíraly. Ani na modlitbu nevzpomněla. Usnula okamžitě.

Zatím bratr vypravoval, jak krumlovský vladař zbrojné pacholky sháněl, jak jemu, Matějovi Šimonovu,

vzali jediného čeledína, a jak posléze i na něj naléhali, aby šel na vojnu. Bránil se, až ho pak násilím odvedli na hrad, a tam musil konati službu po kolik neděl. Po té jej pustili, poněvadž přivedli zase nové dráby. Vrátiv se na samotu, shledal ji na polovici spustošenu. Kolik kusů dobytka mu odehnali, ze sýpky mnoho obilí pobrali, a z drůbeže nezůstalo nic. Stará teta i sestra uvítaly ho, jsouce všecky vyděšeny, a teta pak o samotě Matějovi pověděla, co se Kateřina naskrývala před panskými žoldnéři ve sklepích a dvakrát i v lese.

»Tu jsem se zaklel živým Bohem, že se pomstím,« dodal mladý rolník a na smědém líci červeň mu proskočila.

»A mstil jsem se,« pokračoval. »Slyšeli jste, jak pan Sokol z Lamberka a Suchý Čert, on pán z Kunštátu, od moravské strany přitrhli a drancovali na statcích páně.«

Umlkl.

»Tys jim pomáhal —« ozval se Jan a pohledl bezděky na starého strýce.

»Pomáhal. Vodil jsem je v noci, udával, beze mne by pan Sokol sotva dobyl Hobzí tvrze, skrýval jsem je — až pak dobrý člověk mně oznámil, že je všecko prozrazeno a že si pro mne páni přijdou. V ten čas stará teta umřela. Zdržel jsem se jejím pohřbem, nechtěl jsem ji nechati samotné na prkně, aby ji snad nepotupili po smrti. Pochoval jsem ji, a to by mne bylo málem zkazilo. Jako divem jsem utekl ze statku — sestra se mnou. Honili nás a stíhají do té chvíle. Přes týden už se potloukáme v lesích a v polích a u ovčákův. Ale všude na nás léčili, sotva jsme unikli. Včera nám zas uhodili na stopu — a kdyby nebylo vašeho dvora, bylo by po nás. Ne-

pomůžete-li, bude po nás veta. Sestra už nemůže. Byla by padla, a já bych ji byl nenechal, kdybych i věděl, že ti kati —« Znovu prosil o přístřeší, o útulek na tuto noc alespoň, a když by jeho se báli tu nechati, tak aby sestry jeho nevyháněli, tu že snadno ukryjí, on že by zatím se někde schoval.

»A kde?« otázal se starý Ješek zdánlivě prudce; bezděky se ohlédl ven, kde se valem stmívalo a odkud se ozýval mrazivý, listopadový vítr.

Trocnovští se nerozmýšleli, a nebylo u nich žádné různosti v mínění. Staré vladyce ovšem připadlo, že doví-li se rožmberský pán — ale jak jen pohlédla na mladého muže, na jehož oděvu i na tváři bylo znáti všechny útrapy těžkého utíkání, jak vzpomněla na to dítě nebohé, mladičkou jeho sestru, klesající již únavou, ta tam byla všecka obava. Lidskost přemohla všechno; a také nechuť k pyšnému pánu na Krumlově účinkovala. U mužských vlastně rozhodla.

Neuvážili, že krumlovský vladař asi za všechno nemůže, že mnoho provinili jeho služebníci a úředníci, majíce za těch obecných zmatků dosti zvůle. Na Trocnově však té chvíle připočetli všecko na jeho vrub, a Matěj Šimonův, jenž se mocnému pánu opřel, jenž podporoval jeho nepřátely, byl vítán všem od nejstaršího — vladyky Ješka, až do nejmladšího — prudkého Mikše.

Matěje, sotva že dopověděl a se nasytil, zavedli také do komory na lože: také on hroznou únavou hned usnul. K ránu však, ještě za šera, se probudil a chystal se na další cestu. Sestra se ulekaně vytrhla, slyšíc jeho kroky, a měla se také k odchodu. Bratr ji však zdržoval, aby jen zůstala a si odpočinula, že tu může zůstati, že tak včera večer ujednali; on že půjde napřed vyzkoumat cestu a nalézt útulek, a že pro ni za den, za dva přijde.

*

Kateřina však nechtěla ani slyšeti. Ta tam byla její všecka únava. Mladičké děvče nechtělo od bratra, a cestou i doma ve všem tak poslušná a ochotná, vzepřela se teď bratrově vůli. Odporovala, prosila, aby ji tu nenechával, že by tu strachy o něj uschla, že všecko vydrží, všecko snese, aby se nebál, že je jí zas už dobře, aby jí jen nebránil. Marné bylo také domlouvání starého vladyky Ješka i jeho švakrové — dívka plačíc prosila všech, aby ji nechali, že bratra nemůže samotného nechati.

Všichni byli až dojati její oddaností a láskou, jež posléze zvítězily. Bratr povolil.

Ve dvoře je opatřili zásobami na dva dny; více Matěj vzíti nechtěl, aby neměli velikého břemene. Také najisto doufal, že do té doby bude po všem nebezpečenství, jelikož se dostanou hrubě daleko od hranic rožmberských zboží.

Na východě probělával se ssinavý pruh, když uprchlíci provázeni Jankem a poklasným vyšli z trocnovského dvora. Až před vrata vyšel starý vladyka v čapce a beránkové šubě a hleděl za odcházejícími; za těmi také hleděla stará vladyka s Anežkou, nejvíce za mladou dívkou, která se snažila statně vykračovati po boku silných mužských. Litovali ji, co ji všechno čeká, ale zase uznávaly, že horšímu unikla, že by bratra, kdyby nebyli v čas prchli, odvedli na některý panský hrad a tam že by ho zmučili a pak občsili.

Drobná postava věrné Kateřiny zanikla s ostatními v ranní mlze, zahalující tmavý les tak, že jen sem tam kus ho ze šedé její zátopy vyhlíželo jako temné ostrůvky.

Okolo osmé vrátili se Janek s poklasným, oznamujíce, že je Matěj Šimonův sám už zpět poslal, aby

jen šli, že teď je z nejhoršího ven, že dále to již půjde. Od jeho sestry vyřizoval ještě jednou »zaplať Pán Bůh« vladycké rodině, zvláště pak Anežce a staré vladyce, té že by ráda jako matce byla kolena objala, a jak by tam ráda zůstala, jak by jim všem sloužila, ale že bratra opustit nemohla.

»Však on má sestru také rád,« dodal Janek vypravuje. »Byloť znáti na každém slově, a jak se po ní ohlížel a vyptával, může-li, nechce-li si odpočinouti.«

Celý den vzpomínali na Trocnově na uprchlíky. I druhého dne Anežka o nich řeč zaváděla počítajíc, že jsou asi již v bezpečnosti. Tu však druhého dne po té potulný židáček jakýsi, jenž se stavil ve dvoře, čeládce v ratejně pověděl, že u Třeboně na cestě k Bystřici v lese Javorném zabili dva lidi, mladého mužského a dívčí, milého s milou, ale že se také povídá, že to byli bratr a sestra.

Poklasný se zarazil, a hned šel to vladykům oznámit. I ti všichni vzpomněli hned na Matěje Šimonova a jeho sestru Kateřinu. Židáček musil před vladyky. Než všechno vyslýchání nevydalo zevrubnějších zpráv. Žid v kožiše žlutým kolem znamenaném vypravoval jen z doslechu, divě se v duchu, co že se ti tu tak starají o zabitého synka a dívku. Nebylať taká vražda žádnou vzácností těchto nepokojných dnů.

Vladycká však rodina dlouho ještě se zabývala tím mordem. Dali se i jinde ptáti, než mnoho se nedoptali. V tom se však všecky zprávy shodovaly, že v lese Javorném cestou ku Bystřici přepadli mladého muže a dívku, že vrahové byli rožmberští chlapi zbrojní, kteří projížděli na pomezí pana Krajíře, pána bystřického, nepřítele jejich pána, vladaře krumlovského.

A k panu Krajíři na Bystřici chtěl se Matěj Simonův utéci. K tomu nebo na Moravu do Bitova, k Lipoltovi z Lichtenburka, rovněž nepříteli pana z Rožmberka, a odtud pak k panu Sokolu nebo Suchému Čertu.

»Tedy tam nedorazil, neušel Rožmberským,« mínil starý vladyka a zaklel. To na Rožmberské lidi a jejich pána; ženské však více na Kateřinu vzpomínaly, litujíce jí a počítajíce, že mohla tu býti, kdyby byla poslechla a tu na Trocnově počkala, a on sám, že by asi snáze se dostal k bystřickému pánu.

Po této neveselé novině přicházela jedna po druhé. Před samými vánocemi doslechli z Budějovic, že pražský rathúz vyhořel a s ním množství knih, zápisů a mnoho odění. Zpráva tato zajímala nejvíce k vůli Křížovým, jejichž dům stál v sousedství radnice. Jan vyslal schválně bratra Jaroslava do Budějovic, aby se přeptal u Kynyše kupce, jak je s Křížovými. Ten nic nevěděl, a teprve po novém roce došla ho zpráva, že Kříž kramář nevyhořel, že jen menší škody utrpěl. Ale s tou novinou přinesli druhou, trudnější, že příměří vypršelo, že se král s pány nesmířil a že lze čekati novou vojnu.

Také jak se jaro otevřelo, začala, ale ne tak, jak se jí všude nadáli. Hlavně proti moravskému markrabí Prokopovi panská jednota se obořila, majíc za společníka uherského krále. Chtěliť bratrance králova zničiti, poněvadž měli jej za spiklého s milci královými a za původce toho, že byl pan Jindřich i pan z Bergova a jiní pánové z jednoty vysokých svých úřadů zbaveni.

Kolem Budějovic i v širším okolí byl tou dobou klid, ač ruch válečný bylo cítiti až sem, zvláště v létě,

kdy z rožmberských zboží táhly na půlnoc přes tu chvíli zbrojné houfy, kdy přestávaly skoro všecky obchody, poněvadž nebylo na cestách a silnicích žádné jistoty. Také nářky se odevšad z rožmberských a hradeckých panství ozývaly, jak tam všude ze vsí odvádějí na vojnu, do panských služeb, jaká všude nouze o mužskou čeládku, poněvadž kde kdo trochu jen podobný chlap, musí z rozkazu páně vzíti odění na se a jíti s dráby. Také nejeden uprchlec mihl se kolem, nebo bylo slyšeti, jak jej honili nebo uhoněného jak v železích zpátky vedli, nebo pračaty ztrestali. —

Bylo po nejhlavnějších žních, kdy na Trocnov zvěstováno, že do Svin, nedalekého městečka, přitrhl valný rožmberský houf, většinou Němců, z hor od hranic a v Rakousích najatých, a že právě, když se chtěl vydati na další pochod na královské, že přiharcoval náhlý posel, oznamuje, aby počkali, ale aby se nerozcházeli.

Příčina toho se neutajila: že v Němcích kurfirsti, všichni tři arcibiskupové, zvolili nového císaře, a to rejnského falckrabí Ruprechta, toho, který již dávno proti králi ryl a jenž se s králem posledně na jeho cestě v Němcích v Koblenci tak zle pohádal.

Král Václav složen s císařství! Bavoři od západu do Čech se hrnou! A pani proti němu! — Toho bylo příliš! Král začal proto jednati s bratrem, uherským králem, spojencem panské jednoty, a proto na čas válka se zarazila. Ale tam, kde houfy válečné čekaly, jak jednání dopadne, necítili toho. Žoldnéři vymáhali všude násilím zásoby i peníze. Také od Svin přiharcoval značný houf jezdců panských až ke Trocnovu. Zjevili se tak z nenadání a v takovém počtu, že nezbylo nic, nežli vyplniti jejich žádost, či rozkaz; vydati tolik a tolik kusů dobytka a hrubě čebrův obilí.

»Budou-li ležeti ve Svinech ještě nějaký čas, všechno nám poberou,« děla stará vladyka k nejstaršímu synovi Janu. Ten však neodvětil a chmurně hleděl za odjíždějícím houfem.

Toho večera ještě donesli lidé z vesnice, že za zády vojska rožmberského ukázal se nepřítel, jenž drancuje zase na rožmberském. Zpráva ta byla neobyčejná a zvěstovala o hroznych věcech, jak kolik vsí a kolik panských dvorů vyžehnuto, a co panského dobytka odehnáno, co kněží na panských farách zjímáno.

Nejprve myslili na Trocnově, že to zase buď pan Sokol nebo Suchý Čert, ale ukázalo se za nějaký čas, že pověst letem vzrostla, že těch škod na panském bylo sice dost, ale ne tolik, že je nezpůsobilo vojsko moravských pánů, ale lapky, loupežníci a lidé zemana z Hrádku, Diviše.

Pak už o nich častěji bylo slýchati, o jejich odvážnosti a smělosti. Tlup bylo zajisté několik, než mluvilo se, že to vlastně jedna jediná, a že mají všelikou podporu u pana Krajíře na Bystřici i Suchého Čerta i jiných nepřátel páně Jindřichových i pána Hradeckého.

Jedno jméno zvláště často v těchto jižních končinách Čech jmenováno, a na Rožmbersku zvláště s hrůzou: jméno vůdce toho loupežného tovařišstva. Matěj se jmenoval a býval prý poddaným Krumlovského vladaře. Když to na Trocnově poprvé uslyšeli, nechtěli ani sluchu věřiti. Byloť první všech pomyšlení, že to týž Matěj, jenž se u nich ukryl. Ale o tom už byli pevného mínění, že je dávno někde v Javorném lese u Bystřice zahrabán.

Pojednou se jim sám ohlásil, ne osobou svou, ale poslem. Ten byl starý, klecavý hudec, krhavých očí, Mařík, jenž uměl také na floitnu, a jejž Martin

Tkanička v táboře u Budějovic před šesti lety milostivě propustil, ač ho jediným slovem mohl dostati na šibenici. Ten nyní chodil zase jako potulný hudec. Na Trocnov přišel z večera asi týden po tom, co rožmberský houf odtud byl s valnou kořistí odtáhl.

XXXVII.

Tohoto starého, klecavého hudce nechtěli podvečer ani do dvora pustiti. Nebyloť na hudbu v ten vážný čas ani pomyšlení, a také nezbývalo opatrnosti, neboť přecházelo tou dobou všelijakých podezřelých i nebezpečných lidí. Teprve když hudec oznámil, že nese vzkázání od Matěje Šimonova, jenž tu nocoval, teprve mu otevřeli branku. Jan ho nepustil ani do jizby, nýbrž na síni ho vyslýchal sám jediný se starým strýcem. Oba žasli nemálo nad tím, co uslyšeli. Matěj, vůdce loupežného tovařišstva, byl v pravdě onen Matěj Šimonův, jenž u nich se sestrou byl na noc prchaje před Rožmberským. Tomu se nyní krutě mstil; Trocnovským pak vzkazoval, že jim děkuje za jejich laskavost a že dobře ví, jaké škody jim rožmberští pacholci zbrojní nedávno způsobili. Za to však že bude Rožmberský pykati.

Mladý i starý vladyka žasnouce nad touto zvláštní vděčností, vyptávali se pak klecavého hudce, jenž proti nim seděl na přitesaném špalku v rohu u dveří stojícím, na Matěje a jeho sestru. Než zvěděli jen tolik, že vůdce měl sestru, které on, Mařík, neznal, a tu že Rožmberští zabili.

Více nevěděl; na ostatní otázky odpovídal jen s vytáčkou nebo vymlouval sě, že neví. Když pak vladykové, vidouce, že již nic od něho neuslyší, nabídli mu večeři i nocleh, přijal večeři, na noc však

nezůstal, tvrdě, že ještě dnes má velikou cestu. Když se setmělo, zmizel ze dvora, jak byl nepozorovaně přišel.

V zemanské jizbě toho večera o ničem jiném nemluvili, nežli o divném poselství tom, o Matěji a jeho mladičké, nebohé sestře.

Vzpomněli, že tedy žid přece nelhal, že v lese Javorném se tenkráte přece vražda stala, ale že se Matěj asi bránil a ubránil a unikl, ale sestra jeho že životem nevyvázla. Ale jak se vše sběhlo, to vše bylo nejisto. Ženské upřímně litovaly nebohé Kateřiny a připomínaly si, že zhynula pro svou velikou oddanost bratrovi.

»A on, Matěj, sotva by se byl mezi loupežníky a lapky dostal,« mínila stará vladyka.

»Teď se mstí, jak může; měl už před tím žluče dost. Jak teprve po té, když mu sestru zabili,« dodal švakr. Když pak stará vladyka při společné večerní modlitbě vyzvala, aby se pomodlili za spásu duše Kateřiny, dcery Šimonovy, modlily se Anna s Anežkou za nebohou dívku nejvroucněji.

Noc, jež tak neklidně začala, klidně neminula. Bylo k ránu, ještě za tmy, kdy starší pacholek jda krmit koně, rozběhl se pojednou od stáje zase do ratejny, aby zburcoval poklasného a ostatní. Za chvilku pak starý vladyka a Jan i Jaroslav halíce se v šuby vyšli kvapně na nádvoří a pak rozhlédnuvše se po nebi, ven na dvůr. Tisknouce čapky do čela a přitahujíce šuby k tělu, neboť vál mrazivý vítr, žasli a hleděli za les v tu stranu k Borovanům, kde po nebesích rděla se a chvěla ohňová záplava. Hořelo tam — a jistě že, dle směru, borovanský osamělý dvůr vladaře krumlovského byl v plamenech.

Starý vladyka i bratrovci jeho, jak jen zlověstnou zář spatřili, pohlédli na sebe, a domů když přišli, řekl starý strýc Ješek:

»To je trest za to, že nás Rožmberští obrali. Jak vzkázal po tom hudci. Vida, dříve nežli jsme myslili.«

»Byl blíže, nežli jsme se nadáli.«

Ráno se zjistilo, že to opravdu borovanský dvůr lehl popelem, i to, že bylo založeno, a to cizími lidmi. Nazejtří pak došla zpráva, že rožmberský houf branný opustiv Trhové Sviny, odtáhl někam na půlnoc, ku Praze, jak se povídalo. To bylo na podzim.

Hluk válečný tou dobou v okolí stichl, ale pokoje přece nebylo. Různá tovařišstva široko daleko zle řádila, nejvíce na rožmberských panstvích. Byli to lidé Diviše z Hrádku, i také jiní, kteří drancovali mocnému pánu dvory nebo je v požeh dávali, nebo vesnice jeho poddaných, kteří dobytek jim odháněli, kněží zajímali, aby výplatu vynutili, kteří na svobodných cestách brali kramářům koření, pepř, šafrán, zázvor, barchany a jiné rozličné věci. Zjevovali se náhle tu a již zase onde, někdy na několika místech současně. Strach šel všude před nimi i děsivá pověst; tou rostli na celé houfy. To však jisté bylo, že mezi nimi jsou lidé najatí, že podporu všelikou i peníze jim dává sám markrabí Prokop, králův bratranec a páni s ním spojení, pan Krajíř na Bystřici a moravský pan Sokol.

Klidu a pokoje nebylo nikde, neboť tovařišstva přepadala jako blesk a mizela zase tak do lesův i do svých jiných skrýší. Také měli všude své lidi, kteří jim špehovali, a své přijímače, kteří uloupené zboží skrývali a prodávali; měli své stavy nejen v lesích, ale i v krčmách a osamělých mlýnech. Přemnozí ze zisku jim tak činili, jiní ze strachu, mnozí ze msty, aby se mstili svému pánu na Krumlově.

Ten meškal tou dobou při uherském králi Zikmundovi, svém nejlepším pomocníkovi, jejž si král Václav pozval na radu a pomoc proti falckému Ru-

prechtovi, ohrožujícímu moc jejich rodu, neboť chtěl mu vyrvati císařskou korunu v říši. Od pana Jindřicha Rožmberského chodily důtklivé a přísné rozkazy na jeho panství, aby taková lotrovstva a zmatky ohavné byly staveny. Purkrabí jeho hradův a tvrzí snažili se dost a honili loupežníky a škůdce jako divou zvěř, než málo jen ulovili. Když ulovili a jatého na skřipec natáhli a on na mučení vypovídal, zhrozili se, co těch šelem je, jaké jsou odvahy, jaké mají stavy, špehéře a skrýše, že těžko jim na kůži, poněvadž, kdyby je i vyplašili ze všech doupat, mohli se utéci a utíkati na půdu páně Krajířovu a na Moravu, kam také mnoho uloupeného zboží zaváželi, bezpečně je tu skrývajíce nebo prodávajíce.

To si panští lidé pokaždé oddechli a zaradovali se, když někoho chytili a zavedli ho na Krumlov nebo na Velešín anebo na Příběnice, když ho tam natáhli na skřipec a když pak na mučení vyznával, jako posléze panoše Suchého Čerta, a povídal, kteří byli při ztenčení tvrze Hobzí: Pešek Křeklavý, Koza, Lysý, Prokop a Polák, Kubovi dva, Tluksa, Nácek, Kanček, střelec Běloušků, Václav Kobyla, Přibíkův z Božejova, Smicperger, Němec z Rakous a jiní. Ale mezi těmi jmény proskočilo také jméno Matěje Šimonova, poddaného páně.

Jméno to pak již neproskakovalo sem tam, nýbrž bylo zhusta a se strachem jmenováno. Matěj, »vůdce«, jak mu zkrátka říkali, stal se nejnebezpečnějším škůdcem rožmberským i svou záští a silou a smělostí, ale také tím, že lid ho všude, kde mohl podporoval. Všudeť si povídali, jak se k loupežníkům dostal a jak se mu páni i po té mstili, jak dvorec jeho vypálili a grunty si nechali, jak i dále příbuzné jeho pro něj ztrestali. Všude si vypravovali, že je ve srozumění s panem Krajířem a ten že má jakož

i zeman Diviš z Hrádku nařízeno od mladého markrabí Prokopa, aby pána z Rožmberka hubili, kdež by mohli, a jeho lidi, panoše, kněží, měšťany i sedláky aby jímali, mučili a šacovali.

Na Trocnově však od něho již nedostali žádného vzkázání po celou zimu. Ta tentokráte dosti smutně ubíhala. Nebyloť žádné jistoty. Trocnovský osamělý dvůr mezi lesíky ve sněhu byl po celý den zavřen jako tvrz nějaká, v noci pak zaléhal z něho daleko pustým tichem štěkot věžníků z řetězů puštěných. Měliť se Trocnovští na pozoru, aby nebyli náhle přepadeni. Loupežného tovařišstva se tak nebáli, neboť po všechen ten čas neublížil jim nikdo z lapek ani za stéblo. Tušiliť, že v tom vůle Matěje Šimonova. Ale Rožmberských se báli, ač už od nich utrpěli dost a dosti. Pozbyliť naposledy, kdy ten panský houf ze Svin tak náhle na Trocnov trhl, hrubě dobytka i obilí, tak že to teď ve dvoře velmi cítili.

Mysletínský vladyka, Annin otec, vypomohl, seč mohl, než sám nebyl žádný boháč a ještě se mu pořáde pamatovaly škody, způsobené mu před šesti lety rotou loupežnickou. Pomoc jeho nestačila četné rodině na Trocnově, tak že nezbylo, nežli dluhy udělati. A nad to nebylo dobré naděje do budoucna. Čekaliť, jako všude, že na jaře vypukne válka znova, že nastanou nové bouře, nové zádavy. Nejednou o tom Jan, Žižka, soukromí mluvil se strýcem Ješkem a matkou a nejednou proklel to neblahé sousedství rožmberské, pro něž neměl volného hnutí, pro něž aby byli ustavičně v nebezpečenství. Stará vladyka teď, co kolem na rožmberském ta tovařišstva tak řádila, strachovala se také toho, že kdyby mocný soused o tom zvěděl, jak na Trocnově Matěje Šimonova ukryli, že tu měl vlastně první stav, a že kdyby toho nebylo, sotva by dnes

byl postrachem a škůdcem mocného pána, že by to zle odpykali.

Nejvíce a nejspíše ještě všechny obveselil z rodiny nejmladší, batolící se Jeník, jenž už pěkně rozvazoval a mile všem pro radost žvatlal. Největší radost z něho měla mladá matka, jež tou dobou často vroucně v soukromí se modlila, aby byla zase tak šťastna, jako s tímto rozmilým chlapečkem, až přijde zase její hodina. Na počátek jara čekala zase těžkou chvíli rodičky.

Země se otevírala, vrby se u rybníků rděly; nežli se povětří trochu jen oteplilo, docházely zprávy o hlomozu válečném. S jarními větry přišly a čím dále tím hlučnější byly: že Bavoři znova vrazili šumavskými lesy, že je Chodové a purkrabí královských hradů zdržují, ale že Němců je veliká síla a že chtějí pro vše dostati se ku Praze, ku které již také táhne vojsko panské jednoty. V tom rachot zbraně skoro až do okolí zalehl. Táhlyť z Moravy přes Jihlavu a v sousedství houfy markrabí Jošta pánům na pomoc proti králi.

Jen to vše přešlo, přinesl Jaroslav novinu z Budějovic, kam byl schválně zajel: že páni se spojili nejen s Bavory a Joštem, ale že také Míšňané od půlnoci se hrnou přes hory do Čech, že těch Němců nebylo možno zadržeti, a že míří jako všichni ku Praze, aby jí dobyli a krále se zmocnili.

Strašlivé zaklení polskočeské zalehlo zemanskou jizbou prve než Jaroslav domluvil. Starý strýc zahromoval na pány, že se tak zapomněli a vodí Němce do Čech na zhoubu své vlastní země. A bil do nich hromem svých kleteb; ale pak ustal pojednou, jak Jaroslav rozhodně řekl:

»A teď pojedu do pole —«

»A já také!« vzkřikl prudký Mikeš, sotva že bratr slova ta vyřkl.

Starý vladyka se na okamžik na ně zadíval, pak si pohladil bílé kníry a řekl prudce:

»Pojedete.«

Žádná z ženských, ani matka, neodvážila se ani slovem dáti na jevo strach anebo zrazovati bratří, a Jan už v ten okamžik se staral, jak je vypraví, neboť měli ve dvoře koně do války jen jediného a peněz hrubě málo.

XXXVIII.

Martin Tkanička se dlouho »hojil«, t. j. dlouho trvalo, nežli mu zmizely s temene hlavy vlasů značně prořídlých škaredé skvrny, způsobené »lékem« doktora Donata Osvětla.

Proto milovný královský služebník hubený byl mu málo vděčen, poznav, že to všecko naschvál učiněno. I hněval se delší čas, a teprve za týden po tom, když vyhořela staroměstská radnice, přišel zase poprvé k doktorovi na návštěvu všecek pěkně vystrojen, v čisté šubě nové choděcí, běliznami podšité, jenže tak volné, že by jistě dva Tkaničkové do ní se mohli pohodlně zabaliti. Doktor Donat to také žertovně podotkl, míně, že není divu, že se kožešník zmýlil, neboť zajisté nebral jaktěživ míru na člověka tak hubeného. Při tom mrkl po jeho temeni a bez milosrdenství mu řekl, že se více svítí nežli minule, že by mu dal nové medicamentum —

Martin Tkanička zrudl a začav posukovati svou řídkou bradku ne bez jizlivosti mu pěkně poděkoval, že se bude chránit, aby po druhé užil jeho umění lékařského, a splatil se mu veršem z pašijové hry, ve

které jako žák kdysi účinkoval, říkaje a klaněje se doktorovi:

»Tys jako mistr Ipokras,
de gracia divina,
a není horšího ten čas
in arte medicina.« —

Pak po celou zimu doktora ob čas navštěvoval; chutnalo mu u něho a byl spokojen. Doktor Osvětlo byl přesvědčen, že Martin našel Margretu a že došel u ní lásky. Když se o tom Martinovi zmínil, usmíval se tento sebelibě, ale nevyzradil nic.

Než koncem zimy, k jaru, nastala s ním změna. Někdy ani na pozvání večer nepřišel, a když přišel, byl nějak roztržit. Zvláště mu bylo nevolno, když doktor Donat na Němce spustil, a to bylo skoro pokaždé, poněvadž ho tou dobou zvláště zase zlobili, co se Ruprecht falcký prohlásil císařem v říši a co hrozily z toho nové zmatky a vojny. Než na toho bavorského knížete doktor Donat neměl tak svrchu jako na pražské Němce, na které klel, že mají z toho radost, že drží s říší a ne s králem, a zvláště ti doktoři a profesoři na vysokém učení, ti že teprve nedobře s králem smýšlejí, přejíce mu, aby ho koruny zbavili, a radují se ze všeho, co je nepřítelí jeho vhod. Teď že u dvora to mají, když si nasili takových lidí na vysoké učení, a nedbali, když se domácí lidé, věrní a také ne hloupí, hlásili.

Zase to přešlo na starou jeho píseň, kterouž šperkoval teď ještě všelikým žehnáním těch hloupých Čechů, kteří se ještě s Němci plichtí a s nimi za jedno jsou.

Tu býval Martin Tkanička nepokojný a nejednou hleděl řeč jinam zavésti, až si toho sám doktor všiml.

Teprve k jaru se vše vysvětlilo. Jednou večer, bylo dubna měsíce, přišel Martin jako zloděj k doktoru Osvětlovi, ale ne zrovna, natřásaje se, jak měl zvykem, nýbrž nějak schoulený a nejistě. Jako hříšník zvolna, váhaje, se pak vyznával, že jde o radu a pomoc — a svlékaje se ukazoval na těle několik krvavých ran. Pruhů pak a modřin měl nepočítaných, a také v obličeji, když si doktor Donat na něj posvítil, byly zřejmy stopy mocných pěstí.

Doktor nejprve žasl, ne tak nad ranami, neboť nebyly nebezpečny, ale nad tělem královského služebníka, jenž se byl po pás do naha vysvlékl a stál tu v rudých úzkých nohavicích do kolen pokleslý.

»Takového suchého hubence hubeného jsem jaktěživ neviděl! Tys jako kostlivec! Zatřesu tebou a kosti zarachotí!« zvolal doktor Osvětlo drže svíčku proti Martinovi, který sklesl na židli a se krčil.

»Jistěť z freje máš to zohavení!« dodal doktor přísně jako soudce. »Tos někde zas byl za děvčetem! Jistěť za tou od »bílého jelena« — Margetou!«

»Za Margetou — ne. S tou už je konec — už dávno —« teskně se vyznával Tkanička, maje strach z doktora. Trvalo chvíli, nežli Osvětlo z Martina dobyl, že měl už zase novou lásku, a to dceru krčmářovu na Menším městě, za mostem.

»To tě prokřičená krčma německých studentů!« vzkřikl doktor a dodal: »A krčmář jistě Němec. Je-li, mluv!«

»Je!« S hlubokým povzdechem a tiše, sotva srozumitelně vyznal Tkanička kloně hlavu.

»Tak ty za Němkyní!«

»Když byla tak hrubě sličná a milá.«

»A nabili ti za to. Studenti Němci, viď.«

Tkanička jen kývl hlavou.

»Pozdrav je Pán Bůh! Ale to ti ještě málo dali. Měli tě zmalovati do modra. Dobře ti. A to jednou Němečky chválím.«

Kázání trvalo ještě drahnou chvíli a ještě po té, když doktor Osvětlo vybíral z dřevěných pušek šalvěj a routu a odměřoval staré sádlo a zamíchav to vše do půl pinty piva starého dal na oheň, znělo jeho broukání a hubování jako rachot doznívající bouře. Naposled, když odvar nechav vystydnouti a procediv ho mazal jím hubené, kostnaté tělo Tkaničkovo, začal nanovo, napomínaje zraněného, aby nechal všeho freje a helmbrechtství, aby pomyslil, že už je dosti starý chlap, a že má holici, a ne kučeravou hlavu, a když už nemůže takto, svoboden, obstáti, ať se raději nanovo ožení. V tom už chválil mast, že je hojicí a celistivá, a jak ji má Martin užívati a jak se jí mazati.

Nesa si hrneček té masti dobré ke všem otokům i ranám, bral se Martin Tkanička přes most do svého bytu nějak zvolna, sehnut a schlíple, ošívaje se bolestí. Nemyslil nic na radu doktorovu stran ženění, nýbrž žehnal zle všemu ženskému pokolení, zříkaje se ho na vždy a nadobro, a toužil jen po lůžku, aby své zmalované tělo, jež všecko bolelo, jako by od přelámaných hnátů, natáhl na měkké lůžko a sobě tam oddechl a pohověl.

Toho večera se doktor Donat Osvětlo naposled srdečně a hlučně zasmál, neboť už nazejtří přichvátali náhle jízdní poslové, že se blíží nepřítel, o kterém se beztoho poslední dobou mnoho mluvilo, poněvadž se král ani s pány ani s markrabím Joštem nedohodl. A ten to právě byl, jenž první se svými moravskými houfy táhl na Prahu.

Všecko bylo teď vzhůru. Hradby a příkopy na kvap ohledávány, brány skoro všechny zavírány a

taraseny. Dříve nežli se nadáli, byl tu nepřítel a položil se u Michle táborem. Že tu byl, svědčili prchající vesničané, kteří s hrůzou vypravovali, jak Joštovi žoldnéři všude drancují; svědčily o tom za dne sloupy a mraky černého dýmu a v noci krvavé záře požárů po všem okolí. Ale ještě hůře pak bylo, když od půlnoci přitrhli Míšňané Němci a položivše se u Ovence táborem, počali široko dalеko drancovati a vše hubiti.

Prahu sice zplna obklíčiti nemohli, ani pak, když i panská pomoc přitrhla, než Praha přece značně trpěla. Dovozy přestaly skoro úplně a za těch několik neděl, co nepřátelé před ní leželi, nastal ve všem citelný nedostatek. I doktor Donat Osvětlo se tak neměl jako jindy, a stůl jeho byl čím dále tím hubenější. Než nestýskal si. Za to více se zlobil na Míšňany, na Němce, na české pány, že se s nimi spojili, na domácí Němce, na kterých, dle jeho mínění, bylo znáti málo úzkosti nad tím, co by bylo, kdyby ti cizozemci zvítězili.

Nikdy nebyl tak čilý, jako tohoto času. Chodil po nemocných, po raněných a zohavených od Míšňanů sedlácích, kterým se podařilo do Prahy uniknouti. Klna latinsky a zase česky, poslouchal, jak Míšňané nejen drancují a vypalují, ale také jak lid trýzní a Čechy napořád věší, jako by každý byl nejohavnější lotr. Odbyv si tyto pochůzky, chodil na hradby i na věže stoupal, aby se rozhlédl smutným divadlem, krajinou hemžící se nepřítelem, aby se přesvědčil, postoupil-li nebo obsadil-li zase nějakou cestu, aby vyslechl, došly-li noviny, zvláště, jak je na západě, při bavorských hranicích.

Vždycky se potěšil, neboť co den skoro slyšel: »Bavoři nemohou z lesů dále. Chodové a královští purkrabíje drží —«

Chodům pokaždé hlasně a živě žehnal, jací jsou hrdinové, z těch aby si vzali Pražané příklad, kteří, kdyby byly co nač, že by se již dávno ven vyrojili a nepřítele zahnali. Ale což, když je hlava německá.

Jednoho z Pražanů si tou dobou zvláště zamiloval a nejednou přiťukl si na jeho zdraví (o víno nebylo ještě u doktora tak zle, neboť měl ode dávna sklep vždycky dobře zásobený).

Byl to mistr svobodných umění, mladý kněz, před rokem vysvěcený, jejž slyšel kázati u sv. Michala na Starém městě. Na kázání to přišel doktor náhodou; ale vracel se z něho všecek potěšen, ano nadšen a nemohl se ani Jana Ohnivce dočekati, až by přišel návštěvou. Jan Ohnivec meškal nyní trvale v Praze, co vykonav sem ono tajné poselství, zajel králi naproti a co s ním zase do Prahy se vrátil. Službu měl nyní o to příjemnější, že nemusil nahoru na hrad, poněvadž král zase se ubytoval ve svém dvoře dole ve městě, kamž neměl Jan tak daleko.

Když po onom kázání přišel k Aleninu strýci, nemálo se divil starému doktoru, jak si rázem mladého kazatele zamiloval.

»Ten ti mluví! Řeč jeho jako med a zase jako oheň, věř, jako oheň. Povídali, že ten mladý kněz je mistrem, že čte v kolleji, znamenitá hlava; na všecko jsem se vyptal, a tam k sv. Michalu že si ho zve na kázání farář Bernard. A že bývá u Křížů, totiž ten mladý mistr —«

»Jan z Husince.«

»Ano, ano.«

Doktor Janovi nepovolil zvěděv, že mistra zná. I vypravoval o něm Jan, jak ho zná ze studií i od Křížů, tam že také rád mladý ten mistr hrával v ša-

chy s Vackem Křížovým. Ale teď toho a všeho veselí, a míval je rád, že nechal, od té doby, co se připravoval na kněžství, a zvláště teď, co byl na kněze vysvěcen, že je na sebe velmi přísný, veliký milovník pravdy svaté i svého jazyka přirozeného.

Nic líbeznějšího nemohl doktorovi o mladém mistru říci, nežli toto, a jak těžce nese, že jsou Čechové na vysokém učení všude odstrkováni, a jak živě o tom s Křížovými a jejich hostmi rokuje, on, Jan Hus, vždycky prý nejživěji, tak že toho Čechové nadále trpěti a snášeti nesmějí, ostřeji že mluvívá nežli sám Štěpán z Kolína, betlemský kazatel. Doktor Donat Osvětlo ani jediného kázání u sv. Michala, kde mistr Jan vypomáhal, nevynechal. Sám se již vždycky napřed po kázání tom sháněl; tak zvěděv posledně, že bude první neděli srpna měsíce, vypravil se záhy k sv. Michalu, dlouho před kázáním, aby se dostal ku předu do prvních lavic. Tam trpělivě seděl a čekal, až pak, když pozpíváno, zjevil se na kazatelně dvaatřicetiletý kazatel hladkých tváří, příjemného, ne plného líce, živých očí, doktorův mistr Jan. — —

A ten kázal! Nic se nevyhýbal, nic neobcházel, ale zrovna pojal v řeč svou to, co všechny tísnilo a mysl jejich plnilo; trýzeň a svízele těch dob, nepřátelství pánův a Němců bavorských a zvláště Míšňanův.

Doktor Osvětlo sepjav masité ruce nad vynikajícím břichem svým, oka s kazatele nespustil a sotva mrkal, jak dychtivě poslouchal. Tak poslouchali všichni. Hlubokým tichem kostela, v němž za srpnové, palčivé neděle panoval příjemný chlad, zvučela slova mladého kazatele, jenž víc a více se rozohňoval. »I přivede na tě Pán lidi z daleké vlasti, z posledních krajin země, jenž neodpustí starci, aniž se slituje nad robátkem,« mluvil dle písma jímavě a vroucně, a každý rozuměl i cítil, koho myslí.

»Toho již Pán na nás dopustil: Míšňany Němce, kteří vyžehují nám vsi, kteří mučí a mordují Čechy chudé. A my svého království nehájíme, my toho všeho dopouštíme, protože jsme již strpěli, aby příchozí, kteří bydlí s námi v zemi, nad nás se vyvyšovali. Oni jsou hlavou a my ocasem, oni jsou v radě a na vysokém učení, ačkoliv dle zákona božského i nám přirozeného nám to přísluší, jakož Francouzi ve francouzské zemi vládnou a Němci v Němcích.«

Doktoru Osvětlovi zarděly se spánky a v očích mu zajiskřilo. V kostele zavládlo hlubší ještě ticho. Jím na novo vzezvučela slova kazatelova:

»A jak spravují úřad svůj ti cizozemci? Ti na vysokém učení, kteří živi jsou chlebem Jeho Milosti krále, jsou na straně jeho nepřítele, bavorského Klema, a ti, kteříž v radě jsou, zdaliž činí, jako pokolení israhelská, jež přišla jsou k Davidovi do Ebron, řkouce: Aj, my kosť tvá a tělo tvé jsme. A dále se píše, přišli jsou také i starší Israhelští ku králi do Ebron. A tímto obyčejem měla by pokolení německá, jež jsou v Čechách, jíti před krále a přisáhnouti, aby jemu i zemi byli věrni; ale to se stane, až had na ledu se shřeje.«

Doktor Donat Osvětlo sebou živě hnul a bezděky se ohlédl kostelem, jenž byl všechen plničký množstvím napjatě naslouchajících, množstvím lidu obecného, měšťanů, žáků, mezi nimiž v popředí stál nebo seděl nejeden dvořenín králův.

Mladý kazatel odmlčev se na okamžik, znova ohnivými slovy jal se mluviti; ale teď do svých už bil, jak jsou nesvorni, kterak zapomněli, že jednota brání od nepřátel a že bohatí; že na boha zapomněli, ten že jim požehnati nemůže a nepožehná pro jejich všech nekřesťanský život. Což tu všude tohoto

času lhářův, utrhačův, smilnomluvců, zlorádců, pochlebníků, šeptáků, dvornomluvných a německých šprechéřů, hřešících frejováním, lakomých tržením, mrzkomluvením a kostkou! Nyní že nepanuje zákon boží, ale Luciper, nad pyšníky král. Ale v té láji že jsou nejvíce nynější preláti a kněží, kteří nenábožně se modlí, smějíce se v kostele, chodící v krásných sukních, kápích, čepicích s uzly perlovými, s třapci hedvábnými, kněží smilní a lakotní, zlý příklad všem.

Po té všechny vroucně i důrazně vyzýval, aby se vzchopili a pokání činili, neboť Bůh už zemi trestá; aby všichni raději byli hotovi k boji a neobraceli mečů v nožnice pro hříšné pohodlí a pro rozkoš, aby byli příklad dobrý vší české zemi v sjednání dobrém, v slyšení slova božího, v stavení zlosti a hříchův, aby nedopustili ani velicí ani malí, ani konšelé ani měšťané, aby nepřítel je zemdlil a Prahy dobyl mocnou rukou, která již prolila tolik nevinné krve! —

Dojem na všechny byl přemocný. Bylo ho znáti na tváři jednoho každého; všecko shromáždění ucítilo sílu plamenné výmluvnosti, vanoucí z každého slova.

U jednoho z pilířů, nesoucích vysokou klenbu, stál starý muž osmahlých, vrásčitých tváří, silně šedých vlasův a takových dlouhých vousů, jež mu zakrývaly tváře skoro až po oči, stíněné hustým, sivým obočím. Muž ten v tmavozelené sukni s tesákem u pasu, maje na sepjatých rukou prostý klobouk, byl nad jiné dojat. Tvář v pohnutí se mu chmuřila, pak se i zkřivila a po zapadlém, osmahlém líci hrnuly se mu slzy —

Mezi těmi, kteří po kázání v zástupech ven vycházeli, byli také starý Kříž kramář a Václav češíř. Tento, jenž kazatele Jana z Husince ke Křížům byl uvedl, zářil všechen radostí. Sotva že stanul na ulici,

na volnějším, řekl svému soudruhovi: »Tent by byl do Betlema.«

Kříž pohlédnuv mu do očí odvětil:

»Už na to myslím. Ti tam měli ho slyšeti,« a ukázav k radnici dodal: »Ale když neslyšeli, já jim to povím!« —

Zatím doktor Osvětlo, vypracovav se ne bez nesnází mačkajícími se houfy ven, stanul všechen zarudlý a zpocen nedaleko dveří chrámových, číhaje na Jana Ohnivce, aby si u něho mohl ve svém vzrušení a v radosti slovem uvolniti. Ale v tom, jak spatřil mladého dvořenína, vynořil se z houfu onen stařec vousy zarostlý, jako by lesní muž, a chvatně se dral k Janovi, který spatřiv jej k němu přiskočil a za ruce ho pojal.

Doktor, teprve když blíže přistoupil, poznal ve starci Janova otce, králova ohnivce z Městečka pod Křivoklátem. Ten zaslechnuv v samotě své, kde žil jako výr, co je u Prahy, jak je sklíčena, rozběhl se tam, aby se přesvědčil, jak je se synem a jeho rodinou. Ne bez nesnází dostal se do Prahy a rovnou zaměřil do kostela, náhodou k sv. Michalu.

Sešed se tam se synem neptal se, jak se má a co dělají jeho, ale samotářský stařec, jenž na svět zanevřel, mluvil jako by u vytržení o kázání, jež právě slyšel, i o kazateli, ten že jen ten pravý, jenž se nebojí a jenž poví všem a vše, jak je všechno zkaženo, i duchovní i panstvo, všechno. A na konec dodal:

»Tak jsem si myslíval, že ty —«

Nedomluviv povzdychl a byl pak zasmušilý až do Janova domu. Tam se mu však líce povyjasnilo, když jej Alena pěkně uvítala, a když vnouček, ohroziv se a uvyknuv na jeho tvář, lezl mu po kolenou,

a mile žvatlaje zabořoval své ručky do pramenů jeho hustých, dlouhých vousův.

Odpoledne si vyšel starý Ohnivec do města. Vlastně jen po kostelích chodil, meškaje na nešporách i v osamělých kaplích na modlení. Večer pak, když se synem Janem seděli sami, ozval se pojednou, do země hledě, že se doptal, že arcibiskup Jan z Jenštejna, ten — — ale nedořekl, že ten, jenž mu ženu zničil, že umřel ve vyhnanství v Římě.

»Před rokem,« odvětil Jan. »A vedlo se mu na konec zle. Nástupce jeho z Prahy mu špatně posílal vymíněný plat, protože sám někdy neměl. Tak zemřel Jan z Jenštejna skoro v nouzi. Vypravoval to jeho sluha, jenž u něho vydržel a pak se vrátil.«

»A což ten jeho zpovědník?«

»Ten přísný kněz Pavel? Ten se vrátil po smrti arcibiskupově zase sem. Je ve svém klášteře.«

Starý Ohnivec se zeptal, ve kterém. Ráno se se všemi rozloučil a nedal se nikterak zadržeti. Rozžehnav se nezaměřil rovnou domů, nýbrž ke klášteru augustinianskému. Tam se vyptal na kněze Pavla a poprosil ho o zpověď. Po zpovědi zašel do kláštera sv. Anežky, kdež jeho Maří kajicně zemřela a kdež byla pochována. Kněz Pavel mu to nyní najisto řekl, vyslechnuv od něho vše, a uložil mu, aby se tu za spásu ženy své pomodlil, a aby, chce-li sám dojíti od Boha odpuštění, pomodlil se také za kněze arcibiskupa, jenž daleko od vlasti zemřel jako pravý křesťan, všem odpouštěje a hříchů svých lituje.

A starý králův ohnivec se modlil. —

XXXIX.

Toho dne na večer seděl král Václav ve výstupku svého dvora na Starém městě, ozdobeném

malbami živých barev. Otevřeným oknem bylo viděti do nádvoří, kolem na budovy vysokých, kurkových střech. Nebe bylo ještě dosti světlé, nádvoří však spočívalo již ve hlubokých stínech. Bylo té chvíle ticho, ač po celý den od božího rána zvučel všechen dvůr hlasy nebo dusotem koňským, jak dvořané přecházeli nebo jak rychlí poslové přijížděli oznamovat, co se děje před branami, co páše nepřítel. Král poručil, aby mu vše, nic nezamlčujíce, oznamovali. Dnes jako by s novinami pytel se roztrhl; a žádná nebyla veselá. Míšňané i vojsko panské zle napořád řádili.

Noviny ty přestávaly již býti novinami, již krále unavovaly. Jen dvě dnes jej více vzrušily; že přičiněním Kříže kramáře a sousedů českých svolána teď na odpoledne schůze konšelská na rathouz, a to že vlastně prý způsobil svým kázáním kazatel u sv. Michala, jakýsi mistr Jan z Husince, jenž Pražanům zle domlouval, že se dosud nevzchopili k boji a nepřítele před branami trpí, a jenž také o Němcích ostře promluvil, jak jsou králi věrni a oddáni.

Král, jemuž to Jan z Milheima oznámil, patrně ne nerad to vše vyslechl. Na toho kazatele se vyptával a poručil, aby mu hned bylo oznámeno, na čem zůstali v radě na rathouze. Byl po té líce poněkud veselejšího; nechmuřil ho tak, jako poslední dny — až tu před samým večerem přichvátal posel oznámit, že Němci Míšňané pobili všechny jeleny do jednoho v královské oboře,*) a že z ostatní zvěře, jmenovitě černé, také sotva jaký kus nechali, a že všechno bez potřeby zpobíjeli, neboť že nejeden jelen, nejedna svině na slunci nebo v houštině leží. Zpráva ta krále zle popudila, a rozzlobiv se přísahal, to že těm Míš-

*) Ve Stromovce.

ňanům splatí hojnou měrou. Tak se dušil, chodě komnatou, ale pak jako by znaven usedl do křesla v útulném výstupku s komnatou souvisícího, zamyslil se a nedbal, že tu opodál sedí jeho kancléř, patriarcha Králík z Buřenic a důvěrný druhý rádce, pan Nikolaj Chudý z Lobkovic.

Oba, když král mlčel, mlčeli také. Kancléř pozoroval svého pána, pan Mikuláš však hleděl, opíraje se o vyřezávané křeslo, do země. Pomýšlel si mrzutě, že toho všeho nemusilo býti, kdyby tenkráte byl král poslechl a jenom Rožmberského purkrabství zbavil, kdyby je za to byl dal panu Jindřichovi z Hradce. Ten byl už získán. Tak by jistě nastalo rozdvojení mezi pány. Ale král stržen záští složil Rožmberského a Bergova, a když s těmi začal, složil ostatní; tenkráte volal v radě o tom, že on je králem, a ti všichni že o něj ukládají.

Tak dílo dobře navlečené zmařeno, a nyní již král, jak pan Nikolaj tušil, dobře ho znaje, je zase vojnou unaven, již opět se kolísá. V tom z nenadání vešel pan z Milheima, jenž měl oznámit, co na rathouze ujednali.

Král spatřiv ho, jak by oživl a dychtivě se ptal, jak je na radnici. Dvořenín oznamoval, že schůze teprve nyní se skončila, že dlouho rokovali a prudce, div že se neshádali. Vypravoval, že Kříž kramář a Češi všichni žádali, a to velmi důtklivě, ať obec něco učiní, ať vypraví všechen svůj zbrojný lid, ať smluví se s ostatními městy pražskými; pak že by ze bran, ven, vyrazili, tak že možno nepříteli, když ne úplně ho potříti, alespoň veliké škody způsobiti.

»A jak dále?« — ptal se král, když dvořenín se odmlčel.

»Neshodli se. Němci toho nepřijali — a těch je tam více.«

Nikolaj Chudý, jenž pozorně naslouchal, upřel pronikavý svůj zrak na krále. Ten mrzutě mávl rukou a řekl:

»Vždyť jsem věděl. Na ty nelze spolehnouti.«

»Ano,« ozval se pan Nikolaj, »osvědčiliť svou věrnost, když páni Tvou Milost jali. Hned se k nim přidali. A nyní nechtějí se pohněvati ani Míšňanů, ani pánů, ani —«

»Markrabí. Pak radíte, aby se něco dělo.«

»Město je věrné, ale ta hlava německá. Rač saditi novou radu,« radil rozhodně pan Nikolaj a Jan z Milheima přisvědčil.

»A budou nové bouře; k těmto ještě ve městě,« odpíral král, chmuře čelo. »A já chci míti již pokoj. Svatý pokoj!« dodal živě. Rádcové se zarazili. Na okamžik nastalo ticho, až je přerušil kancléř.

»Chce-li snad Tvá Milost —«

»Mír — ano — již se všemi. Smířil bych se třeba —«

»S pány?!« zvolal patriarcha.

»S pány. Již vidím, že neupokojím-li jich, nebude stálého pokoje. Vy dobře radíte, vím,« dodal zpozorovav, že je kancléř znepokojen a že se pan Nikolaj zamračil. »Dobře — ale oni všecko zmaří. A pak, vládnu-li na to, abych se s nimi ustavičně potýkal? Tam v Němcích ten — po koruně mi sahá, a v církvi — jak je v církvi? Dva papežové a zmatky. A já chci je staviti, já chci a bohdá že udělám. Já svaté říše římské císař. Ještě jím jsem. A papeže odklidím oba. Ale prve tu ty zmatky doma.«

Král mávl rukou a náhle umlkl.

Pan Nikolaj upřev na něj zrak, děl pevně a určitě, věda, že to na kolísavého krále účinkuje:

»Chceš veliký spor a zmatky v církvi staviti, velebnosti královská. Proč síly své neužiješ nejprve proti

nevěrným doma, kteří největší zmatky a nesnáze ti činí a již po léta. Královská města jsou věrna Tvé Velebnosti, hrady korunní v rukou Tvých —«

»A přece tu tolik neděl sedím, nemoha se hnouti, a před očima mně jeleny a všechnu zvěř postříleli.«

Touto řečí nabýval živosti, ano prudkosti. V tom náhle vstal a zvolal:

»Již toho tu nesnesu. Jsemť tu hůře nežli u vězení.«

Kancléř se kvapně otázal, co hodlá učiniti.

»Pošlu pro bratra — pro uherského krále.«

Účinek slov byl na dvořanech tuze patrný.

„Lekáte se — ale on jediný má síly dost. Vy jí nemáte — Vy máte dobré rady a dost věrnosti, to vám věřím — ale nemůžete nic svésti —«

Oběma se v ten okamžik mihlo hlavou: »S tebou nerozhodný a vratký —« Ale mlčeli. Král přecházeje komnatou zastavil se a pravil:

»Pošlu do Uher. On pány zkrotí, nabídnu-li mu vladařství.«

»Míní-li Tvá Milost, že uherský král není s nimi teď za jedno?«

»Ale pak nebude, za tu cenu ne,« zvolal král už prudce. »A já si oddechnu, a bude možno zase ven, a pak ten spor papežský, uvidíte —«

Kancléř, opatrnější, mlčel, vida, že není chvíle, aby králi vymlouval; Nikolaj však z Lobkovic bezděky povzdechnuv vida, že marno je všechno jeho snažení, ozval se:

»Jen aby Tvá Milost pak nelitovala.« — —

Do týdne začal král s pány jednati, a než druhý týden minul, odtáhli Míšňané i panské vojsko od Prahy. Ještě poslední houfy nezmizely, a již vyjížděl král s nečetným komonstvem z Prahy a mířil na

Žebrák, jemu poslední dobou zvláště milý, těše se na klid osamělého hradu i na širošíré hvozdy v jeho okolí.

Tou dobou vjížděl pan Jindřich z Rožmberka do purkrabského domu na Hradčanech zase jako nejvyšší purkrabí království Českého a tou dobou, co král vyjížděl ze Žebráku poprvé na lov, vítal jeho panský protivník arcibiskupa Olbrama, Ottu z Bergova a Jana Krušinu z Lichtenburka. Ty král musil přijati v posledním ujednání za rádce své a plnomocníky, jimž povolil, aby úředníky na hradech zbavovali úřadů, jimž vedle krále musily býti činěny počty z důchodů korunních. —

Za veselého kvasu zvedl Rožmberský pán číši a ukázav oknem na věže a domy královského hradu, zvolal:

»Nyní jsme tu my páni!« —

To bylo na podzim, a než zima uběhla, vrátil se král u slavném průvodu, maje po boku bratra svého Zikmunda, uherského krále. S tím se v Hradci nad Labem smluvil, že mu uherský král pomůže, aby vykonal jízdu do Říma ke korunovaci, kterou chtěl odpověděti svému odpůrci bavorskému, ale za to že bude uherský král správcem Českého království do té doby, až se bratr vrátí od korunovace z Říma.

Byl jasný, mrazivý den měsíce února, když oba králové jeli pražskými ulicemi do králova dvoru, kolem nich a za nimi pánů českých i uherských ve drahých kožiších soukenných i aksamitových, s lesklými šňůrami i bez nich, v čapkách i čepicích vysokých z drahých kožišin ozdobených peřím, na koních pod visutými dekami, stkvícími se třepením lesklým a střapci, krví barvenými. Nejeden panský a magnatský kůň měl zpěněnou uzdu zlatem kovanou, prsosiny i pochvy kamením i zlacenými hřeby a puklami položené.

Bylo nádhery a slávy, veselého troubení a pokřikování. A nejveselejší byl král Václav. Zračila to jeho jasná tvář i úsměv, i jak čile s mladším, kvetoucím bratrem nádherně oděným rozmlouval. Byl zase jist, prost starosti, maje dobrou naději na cestu do Říma, a že pokoří tím úplně bavorského Klema, jejž nedávno na hlavu porazil, také do Říma táhnoucího, mediolanský vévoda Jan Galeazzo, Václavův věrný spojenec. Nahoře na chodbě, odkud bylo viděti do nádvoří, stál králův šašek a Jan Ohnivec, jenž sem napřed přijel, aby s Kepkou všecko připravil na ubytování Uhrů. Dívali se dolů na vjíždějící krále, na jejich lesklý průvod Uhrův i Čechův, i žoldnéřů jízdných domácích i z Uher v šišatých helmicích s nánosníky nahoru obrácenými, s lesklými i malovanými terči, pod vlajícími praporci.

Všechen králův dvůr ozýval se dusotem koní na dláždění, směsí hlasů i veselým troubením. Ale šašek, pojednou se odvrátiv, upřel na Jana své zelenavé oči a vyšklebiv zuby s četnými mezerami, řekl:

»Kdo je větší blázen, on nebo já?«

»Kdo?« ptal se Jan, jako by nerozuměl.

»Jdižiž. Tys takový chytrák potměšilý jako ten Uher jeho. Ty bys mne nevzal za správce svého měšce?«

V tom umlkl, neboť chodba dole a schody hřměly vstoupivším panským davem i řinčením ostruh a mečův.

* * *

Martin Tkanička nejednou pro milovnost svou pozdě bycha honil; tu pokaždé zříkal se ženského pokolení, jen že nikdy ne na dlouho. Tentokráte však,

t. j. co pro milost k Němkyni byl tak nekřesťansky sbit, zdálo se, že vydrží u svém předsevzetí. Již byl dávno zdráv a dosud mu srdce znova nechytilo. Než koncem zimy, jak se král vrátil do svého dvora s bratrem, uherským králem, mysl Martina Tkaničky zase ženskou se zabývala. Myslil na ni jmenovitě v pondělí dne šestého března v kanceláři, kdež zapomenul na účet, jejž měl opsati. Soukaje si bradku, v níž už bylo několik vláken předčasně bílých, hleděl ven oknem do zářícího dne.

Potkalť předevčírem paní ne bohatě, ne chudě oděnou, ve vdovském rouše, a to zrovna na kamenném mostě, poblíže mostecké věže. Jak se jí do očí podíval, trhl sebou a ona byla také patrně překvapena. On, jak se zarazil, bezděky se zastavil, pak všechen zmaten šel dále, na Staré město. Ale tu si vzpomněl, že ona jde do Menšího města, a že by měl zvěděti, kam. I obrátil se chvatně, a šel za ní povzdálečí, až do ulice za arcibiskupův palác, kde vešla do nějakého domu nevysokého s výstupkem do ulice.

Všechen vzrušen vrátil se domů, zapomenuv, že šel navštívit doktora Osvětla. Od toho okamžiku skoro ustavičně myslil na tu nevysokou paní, ne mladou již, ale tváře dosud dosti sličné. Byla to tvář, kterou před dvaceti lety tak často vídal ve snách — Adlička! Rozmilá Adlička! Tu první ze všech a ještě nejvíce miloval, té písně zpíval a na křídlo hrál, pro tu se mořil a soužil, když stavši se mu nevěrnou, jiného sobě oblíbila. Vdala se, z Prahy se pak někam do Kolína odstěhovala. Více pak o ní neslyšel a posléze se také nestaral, až teď se mu zjevila, a — ve vdovském rouše. Včera již tou ulicí obcházel, kde Adličku naposled viděl. Ale nespatřil ji. Teď na ni myslil. Je-li opravdu vdova, má-li děti, jak se jí vede, poznala-li ho, co by řekla —

Vedle v komnatě, kde meškal kancléř u protonotáře,*) ozvaly se hlasy. Tkanička sebou trhnuv, chopil se brku a jal se psáti.

Vedle Tkaničky u druhého pultu dva písaři, jeden světský, druhý kněz, sebou tak netrhli, a pokračovali ve svém hovoru, kterého prve Tkanička nedbal. Kněz, už starší, ingrossator listů královských, vypravoval, že již je po bratrské lásce, že se prý oba bratři králové předevčírem zle chytili, a všeho že je příčinou ten Uher, že prý dělá jako by tu nebyl jen správcem, ale vlastním králem.

»Proč si ho sem král zval,« dodal ingrossator. »A jen prý po zlatě dychtí — ten Uher —«

»Včera již s naším králem ani nejedl na obědech —«

»Protože náš nechtěl, vím. A kancléř je pořád u něho, a pan Nikolaj — teď je zase volá; dřív jen s bratrem, když si ho přivezl. Co pak že kancléř k nám přišel —«

Oba umlkli rázem a Tkaničkovo péro také.

Otevřelyť se dvéře a do světnice vstoupil sám nejvyšší purkrabí a nějaký magnát uherský s čeledí krále Zikmunda, ve dlouhé, květované sukni přepásané, ozbrojený mečem i čekanem, jejž v ruce držel. Oba páni nechali dvéře otevřeny a jimi spatřili písaři lesknoucí se zbraň a několik bradatých, osmahlých Uhrů. Páni jen se kanceláří ohlédli a hned vstoupili do vedlejší jizby k protonotáři. A již se odtud ozval prudký hovor. Ingrossator a všichni ostatní napjatě naslouchajíce vyrozuměli, že oba páni chtějí pečeť královskou a klíče ke truhlicím. Slyšeli, jak kancléř se brání, jak protonotář pány chlácholí, slyšeli rozhodný hlas toho Uhra, jenž už násilím hrozil, a

*) Nejvyšší písař kanceláře dvorské.

nevšimli si, že se jejich kolega, Martin Tkanička, vytratil z kanceláře.

Učinil tak i ze strachu i z temného jakéhosi pudu. Napadlo mu, že král o tomhle asi neví: napadlo mu, aby běžel, on Martin, k Janovi Ohnivcovi. Tak mu to napadlo, a vyklouzl a již se také zarazil. Byl zaražen. Na síni, uherskými žoldnéři.

Náčelník jejich se na něj obořil, jak se jmenuje. Tkanička nemohl hned ani promluviti, a když jméno své vyrazil, rozbalil náčelník proužek pergamenu, jejž měl v ruce, a na němž Tkanička shlédl řadu jmen. Jak hejtman v něm hledal, postřehl Tkanička tři hořejší jména.

Uher nenašed Tkaničkova jména v seznamu, pustil hubeného písaře, a zasmál se bezděky na nějaký vtip o Tkaničkovi, jejž pronesl jeden ze žoldnéřův a na nějž se také všichni ostatní rozchechtali. Ale než hlučný ten smích dozněl, byl Tkanička ten tam; chtěl klusem utíkati, ale pak rozpomenuv se, šel volným krokem ku bráně, kdež stála — žasl — uherská stráž. Pustila ho. Jak se ocitl za branou, dal se do běhu, dolů do města; všechen bez dechu, zardělý, vběhl do bytu doktora Osvětla. Toho nebylo doma. Odtud do Janova domu letěl, ale i tam nadarmo. Uslyšel, že Jan je ve dvoře králově. Běžel tam a již viděl, že je pozdě.

Tam na tom seznamu shlédl jméno kancléřovo, Nikolaje z Lobkovic a pana Jíry z Roztok. Tušil, že je chtějí zatknouti, že se kuje něco proti králi. Běžel to Janovi oznámit, a teď, když přiběhl ke dvoru královu, nepustili ho tam. U vrat stála stráž uherská a z rožmberského lidu. Řekli mu, že král jel nahoru na hrad. Zaražen tou novinou, chvátal ulicí Celetnou na staroměstský rynk. Prvního člověka, kterého tu

potkal, byl to měšťan, ptal se, jel-li tudy král. Uslyšel, že ano, před nedrahnou chvílí.

»A s kým?«

»S bratrem, uherským králem.«

»Kdo byl s králem? Pan Nikolaj z Lobkovic, pan hofmistr, nebo —«

»A to já nevím, bylo tolik jízdných kolem.«

»Našich?«

»Ne, většinou Uhrův —«

Martin Tkanička byl jako omráčen. Ústa zapomněv zavříti, hleděl před se, a vytrhl se teprve otázkou měšťanovou, co je, co se stalo.

»Král je zajat,« vyrazil Tkanička.

Měšťan se dal do smíchu a hleděl za suchým, tenkým písařem jako za nějakým, jemuž se v hlavě popudilo. Pak shlédnuv známé, volal je a ukazuje za Tkaničkou, pravil:

»Král jel s bratrem a komonstvem na hrad, a tento hubenec praví, že je zajat.«

Všichni se zasmáli. Ale nedlouho po té zaváděli nahoře na hradě dva uherští zemané, po zuby ozbrojení, bezbranného krále Václava, do nízké jizbice v Černé věži, v níž měl býti vězněn. Uherský král, jeho bratr, zmocniv se s pomocí nejvyššího purkrabí. pana z Rožmberka, královského hradu, tak poručil, Na jeho rozkaz také zatčeni nejpřednější královi milci a věrní dvořané. Mezi nimi byl také Jan Ohnivec, jejž Martin Tkanička sháněl nadarmo.

XL.

Tou dobou stará vladyka trocnovská hlídala již dvě vnoučátka: čtyřletého Jeníčka a sestřičku jeho, loňského jara se narodivší. Tu po kmotře, otcově sestře, Anežkou nazvali. Nad robátkem tím nemluv-

ným se stará šlechtična často, byla-li s ním sama, smutně zamyslila. Připomínala si, že ho strýcové, Jaroslav a Mikeš, neviděli a kdož ví, uvidí-li je. Na syny ty teď nejčastěji vzpomínala, a ne bez úzkosti, a přečasto o nich rozprávěla, třeba i s Jeníkem.

O panicích, když odjeli dlouho nezvěděli, až pak uslyšeli, že nedojeli ku Praze, nýbrž že se přidali ku královskému houfu, jenž táhl k bavorským hranicím, proti Bavorům. Ti pak odraženi a zahnáni, jak se na Trocnově doslechli, král se s pány zase smířil a vojna na čas ustala. Té zimy čekali na Trocnově, že se panicové vrátí. Ale jakýs žoldnéř starý, v poslední vojně s Bavory zmrzačený, vraceje se domů, do Budějovic, donesl zprávu na Trocnov, že panicové zůstali u králova hejtmana nařízeného, u Hodětínského.

Strýc Ješek i Jan byli tomu rádi. Ženské pak se tím potěšily, že se panicům nic zlého nepřihodilo. Ale na jaře! Jaké věci se zběhly podivné! S počátku tomu nikdo nechtěl ani věřiti, že by bratr s bratrem mohl tak jednati. Než pak nebylo pochybnosti, že král je zajat, že ho bratr, uherský král, dal ze země, někam prý do Rakous zavézti. Strach a zmatek nastal všude. Na Trocnově se těch novin velmi lekli.

Před osmi lety krále také zajali a vedli jej blízko kolem Trocnova na Krumlov. Ale tenkráte přichvátal Jan Zhořelecký s vojskem a krále na pánech vynutil. Než kníže Jan už mrtev, markrabí Jošt teď s pány a markrabí Prokop, jediný z příbuzných králi oddaný, také zajat uherským králem a zavezen někam do Uher.

Uher pánem země a s ním ti, kteří jsou s ním, a nejvíce pan Jindřich z Rožmberka, jenž s litomyšlským biskupem a s Ottou z Bergova vládnou ve jménu ne svého, ale cizího krále! Všude trnuli, když

zaslechli, co Zikmund, král, v Praze spáchal, jak vybral bratrovy poklady, jak vybil jeho dvůr na Starém městě a jak pobral tu i zlaté i stříbrné náčiní, jak s židy zatočil, prohlásiv za neplatny všechny dluhy a zápisy, jež měli od přívržencův panských.

Kolem Budějovic široko daleko panovalo dusné ticho. Bylo všude znáti strach z mocného souseda, vladaře krumlovského, a nyní také zemanského. Nikdo z bývalých jeho protivníků se teď ani nehnul, ani pan Krajíř na Bystřici, ani Suchý Čert, poněvadž neměli v Praze opory. Proto také lapky a loupežná tovařišstva nemohla tak směle po panstvích rožmberských.

Zoufalci ti již sami neútočili, alebrž všude ustupovali, hledajíce útulky v lesích a samotách. Purkrabí rožmberští, majíce teď jenom je na starosti a ne již také šlechtické jejich ochránce a pomocníky, zle na ně dokračovali i do těchto pustin.

Bída uhodila na tovařišstva, a více nežli kdykoliv jindy z nich pochytáno zmučeno i oběšeno na Krumlově, Příběnicích, Velešíně a Soběslavi i jinde na zbožích páně.

V trocnovském dvoře si vypravovala čeleď, jak je tovařišstvu zle, jak začasté po lesích bloudí bez jídla, a jak je nesnadno jejich příjemcům jim tam dopraviti potravy, a jak nebezpečno, poněvadž panští všude číhají. Pak, když zima uhodila, mnozí z lapek z lesův a samot horských dolů se odvažovali jako hladová zvěř. Nejeden tu zrazen, nejeden tu chycen. Ale ten, po kterém rožmberští nejvíce pásli, ten zůstával pořád postrachem: Matěj »vůdce«.

Z rozkazu páně po všech vesnicích a městečkách veřejně vyhlášeno o něm, jaký to lotr a škůdce, a že pán na Krumlově hojně obdaří toho, když by mu

jmenovaného Matěje Šimonova, řečeného vůdce, živého nebo mrtvého dodal. Již nejeden stav jeho vyslídili, nejedno jeho doupě obklíčili, ale vždycky nadarmo. Unikl pokaždé z nastražených osidel.

Na Trocnově dvakráte o něm zevrubněji se doslechli, ne však všichni, nýbrž starý vladyka Ješek, Jan a matka jeho. Dvakráte totiž za tuhé té zimy přišel, ale pokaždé pozdě na večer, za tmy, jeho posel: Mařík, onen klecavý hudec. Pokaždé přišel jako starý žid bradatý s pytlem a brašnou, pokaždé prosil ve jméno vůdcovo o potravu, a pokaždé jak tajně přišel, také tak zmizel, odnášeje plný pytel i brašnu chleba, sýra i uzeného masa.

Po každé té návštěvě byla stará vladyka starostí plna. Obávalať se, že by ten tajný posel mohl padnouti do rukou rožmberských a vše na mučení vyzraditi. Ale odepříti pokrmu nešťastnému člověku, nepříteli Rožmberského, jak bylo možno! Než strachovala se nadarmo. Od rožmberských měli teď pokoj, než bez starosti nezůstali. Počítaliť, že Rožmberský si na ně také vzpomene a že bude na nich vyžadovati služeb jako na manech. Proto neklidně očekávali jaro.

S jarem však přišlo staré vladyce netušené potěšení. Když už se všecko zelenalo a stromy dávno odkvetly, vrátil se z nenadání syn Jaroslav. Stará vladyka se ho nejprve lekla, jak jej shlédla, an sám a sám vjížděl. Byloť její první pomyšlení, že mladší, Mikeš, zhynul. Pak když Jaroslava z blízka uviděla, zarazila se nemálo. Byltě mladý bojovník všecek přepadlý, tváří žlutých, oka vyhaslého a sláb. Na koni se jen stěžka držel, a kdyby byl měl dále jeti, byl by jistě sklesl se sedla. Vrátil se nemocen, usláblý, ztýrán žloutenkou a zimnicí. První jeho slovo bylo:

»Nelekejte se, Mikeš je živ a zdráv!«

Když ulehnuv, poněkud si oddechl, vypravoval, jak teď, co král zajat, houfy jeho na bavorských hranicích rozpuštěny, jak on, Jaroslav a Mikeš zaměřili ku Praze, chtějíce se dáti do služeb některého z pánů králi věrných nebo některého purkrabí královského. Nejprve že zajeli k panu Sokolovi z Lamberka.

Starý vladyka Ješek i Jan Žižka hlavou souhlasně přisvědčili, schvalujíce toto jednání. Byl‘ u nich pan Sokol v dobré paměti od té doby, co tak směle pána z Rožmberka v sousedství hubil.

»Přijal nás milerád, ale já onemocněl, a všichni říkali, že nemoc bude dlouhá, abych jel. Bylo mně teskno ležeti mezi cizími lidmi a starost jsem měl, jak tu u vás. A Mikeš mne posýlal —«

»Co pan Sokol, komu odpověděl, Uhrům, či zase Rožmberskému, a kde je se svým lidem?« ptal se Jan.

»Odpověděl Pražanům. Hubí je, pálí jim vsi a tvrze a jímá kupce.«

Jan Žižka žasl.

»Pražany hubí?!« zvolal. »A proč?«

»Proto, že hned opustili krále. Psal jim Sokol, že je hanba, že vidouce, jak nepřátelé krále v městě jímají, pěstují, že nic neučinili, že zapomněli na mnohá dobrodiní, že se nad ním zapomněli, ač jej mohli se ctí té hanby jeho a zajetí sprostiti —«

»To Němci!« zvolal Žižka. »Kříž a ti s ním, jistě nezradili krále. Aby hrom tam —«

»Však tam je zle. Pan Sokol zle Pražany hubí.«

»By raději ty kupce ležáky mohl z města vyhnati!«

»A Mikeš?« ptala se vladyka a Anežka s Annou jako by jedním hlasem.

»Je zdráv. Tam na bavorských hranicích u Domažlic sekli ho do nohy. Ale již se mu rána zhojila, a sedí zase v sedle a bije do Pražan.« —

Těm věru nebylo volno. Nejen pan Sokol z Lamberka, ale také pan Vaněk z Dubé, Beneš z Hořovic a jiní šlechtici a purkrabí z bližších hradů královských poslali Pražanům odpovědné listy a počali kruté nepřátelství proto, že se dopustili takové křivdy na králi spáchané. V okolí Prahy bylo zase jako loni, když tu Němci z Míšně hospodařili. Ve městě pak ne volněji, neboť tu vládl uherský král a jeho lidé, a ukládal daně neslýchané, nekřesťanské. Lid žele zajatého krále klnul konšelům na rathouzích, a byl by se na ně obořil, kdyby tu nebylo uherských a panských žoldnéřů jako mraků, pořádek hrůzou udržujících.

Doktor Donat Osvětlo ztratil všechnu veselost i mysl. Zlobil se i truchlil, do jakých konců to došlo, jak cizinci vládnou, Uhři a Němci, a jak mnozí přirození Čechové se s nimi spřáhli.

Byly smutné časy od té chvíle, co Tkanička přiběhl všechen zsinalý, že Uhři a páni zatkli krále, že mají králův dvůr i hrad, kdy přinesl novinu, že i kancléř i pan Nikolaj Chudý jsou zatčeni. Pak se ukázalo, když se po Janovi sháněl, že i ten jako králův věrný služebník je uvězněn. Tkaničkovi se již nechtělo ani na hrad do kanceláře pro samý strach: ale doktor Osvětlo mu tak dlouho domlouval a prosil jej, až se tam pak vydal, spoléhaje na důvod doktorův, že si Tkaničky jako nižšího písaře nikdo nevšimne, že ho nechají v kanceláři, a že tak bude mu možno, aby něčím prospěl.

A prospěl. Nikdy nebyl tak vzácným u Aleny, ženy Janovy, i u doktora jako nyní. Denně ho dychtivě s palčivou nedočkavostí vyhlížela. Po mnoho dní nepřinášel nic, nemoha nic zvěděti, až teprve za týden oznámil, že je Jan vězněn v králově dvoře. Do týdne druhého zprostředkoval jakés takés s ním spo-

jení, podplativ penězi doktorovými strážné. Tak ob čas poslal Jan několik řádků svým, oznamuje, že je zdráv, že s ním lidsky nakládají, ale že touží po svých, po dítěti, po Aleně.

Pojednou sám přišel, zrovna na večer toho dne, bylo v červnu, kdy Tkanička vypravoval Aleně a strýci doktorovi, že krále v noci odvezli z hradu pryč a z Prahy, Bůh milý ví, kam. První shledání Janovo s rodinou bylo radostné. Neviděl svých dobrého čtvrt léta; ale když uslyšel, co se děje s králem a co ve městě, jak staroměstští konšelé ochotně přísahali věrnost uherskému králi, mysl jeho se velice pobouřila.

Tkaničkova úloha byla u konce. Jan byl na svobodě a jako on, také všichni dvořané s ním zatčení byli teď propuštěni. Jen o kancléři a panu Nikolaji z Lobkovic a panu Jírovi z Roztok oznámil Tkanička, že jsou ještě na hradě, ne sice u vězení, ale že nemají žádné volnosti. Pro tyto starosti a zmatky, kdy krále zajali, i potom, nemohl se starati o své srdce, t. j. pátrati po Adličce. Když se mu pak uvolnilo a on v oné ulici za arcibiskupským palácem se o ní doptával, uslyšel, že tu byla jenom návštěvou a že nyní meška opět na venkově, v Kolíně.

Aby se za ní tam vypravil, nebylo možno pro kancelář i pro službu, kterou tentokráte konal doktorovi a ženě Jana Ohnivce. Kdyby ani toho nebylo, v okolí pražském všude číhali šlechtici a jejich lid, kteří Pražanům odpověděli. A Tkanička nebyl tak veliký hrdina, aby pro lásku nasadil život. Dále pak bylo ještě hůře. Již nejen v okolí Prahy tekla krev a hořely vesnice, ale i dále a zrovna v tu stranu ke Kolínu. Tam všude chopili se zbraně pro krále Václava a v čele všem postavili se Kutnohorští.

Jan Ohnivec uslyšel o tom, když meškal právě u Křížů. Tam když poprvé přišel, byv z vazby propuštěn, shledal vše při starém. Jen starý Kříž byl stonavý a ležel, a druhé, co se změnilo, o tom mu již doma strýc, doktor, pověděl, sotva že se s ním objal, a to, že se mistr Štěpán z Kolína na jaře vzdal kazatelství v betlemské kapli, a že přičiněním Kříže kramáře ustanoven tam za kazatele mistr Jan Hus, kterého arcibiskup potvrdil zrovna týden po zajetí krále. Novinu tu doktor ohlašoval Janovi s radostí, a Jan ji rád slyšel. Nyní betlemského kazatele div neobjal, když přišed ke Křížům, oznamoval tu novinu o Kutnohorských. U Křížů se všichni z toho zaradovali. Počalť přece někdo, a těšili se, že za Kutnohorskými půjdou i jiní, a že až ten požár vzplane po celé zemi, že pak ani ti tam na radnici nezůstanou při násilném Uhrovi a pánech proti vlastnímu králi.

Když Jan odcházel, žehnal se se starým Křížem' s mistrem Janem a se všemi nějak vážně, a když viděl, jak tázavě naň hledí, oznámil, on že nemůže a nebude zaháleti, ale že se pokusí, aby se dostal ven, na Křivoklát, purkrabí že je králi věren a s lidem svým že potírá jeho nepřátely. Rozhodnutí to všechny překvapilo, ale také potěšilo. Starý Kříž přitáhl Jana k sobě na lože, aby ho k prsům přivinul, a mistr Jan mu žehnal tiskna mu pravici na lepší shledanou.

Než jak se ku svému domu Jan blížil, kráčel volněji. Nelitoval, že se tak rozhodl, neváhal, ale bál se rozloučení s Alenou a s dítětem.

Zbledla, když jí pověděl, co hodlá, a strýc, právě přítomný, se zarazil. Pak podal Janovi ruku, a k Aleně se obrátiv, chtěl ji těšiti. Než jen několik slov promluvil, a již umlkl, vida, že neť rozplakavši se objala svého synáčka i muže, jenž se k ní schýlil chláchole ji.

XLI.

To bylo na podzim po zajetí krále. Zlý čas uhodil, pršívalo a vály studené větry. Než pod nevlídnými nebesy nestišil se žár války. U Kutné Hory a v okolí, u Prahy a poblíže hradů králových bili se věrní krále Václava s jeho protivníky panskými i se žoldnéři uherskými. Nikde tak dychtivě nesháněli zprávy, jak je venku, jako u doktora Osvětla a též u Křížů. Starý měšťan se jen zvolna pozdravoval. To, co se kolem dálo, nikterak mu zdraví nepřidávalo.

O králi docházely nejdivnější zprávy. S počátku obecně mluveno a věřeno, že je na Krumlově; ale pak proskočila zvěst, že tam byl, že tam však není, že ho zavezli do Rakous na nějaký hrad. Bylo to zrovna jako před osmi lety. Pojednou přinesl Tkanička s hradu novinu, jíž se od nějakého Uhra dověděl, že je král ve Vídni, že ho páni vydali rakouským vévodům.

»Však tam dlouho nebude!« vzkřikl doktor Osvětlo, »však si ho zase vymůžeme. Co pak tam u vás říkají Kutnohorským?« dodal posměšně. Mínil panské vladařství na hradě a vítězství v různých bitkách, jichž dobyli proti pánům Kutnohorští a královi oddaní na venkově. Zprávy o těch vítězstvích zpružily také starého Kříže a již se počal lepší naději oddávati.

To bylo v listopadu; ale těšivý ten paprsek brzo pohasl. Nový mrak a zhoubný vyvstal a toho se lekli všichni. Martin Tkanička teď nepřestal na Kolín vzpomínati a sháněti o něm zprávy. Strachovalť se o Adličku. Starý Kříž nemoha ještě ven, sedal v křesle v lehkou šubu zahalen u okna, modle se a zase ven vyhlížeje, nejde-li Vacek s novými zprávami. Ten nosil zprávy, jenže samé zprávy Jobovy.

Přitrhlť počatkem prosince Zikmund král přes Moravu a z nenadání do Čech s dvanácti tisíci Uhry většinou divokými Kumány a položil se u Kolína a Kutné Hory. To co loni Míšňané u Prahy páchali, to bylo dosti nevinné proti tomu, jak Maďaři a Kumáni v kolínské rovině řádili; děti zabíjeli a starce i stařeny do ohňů metali, dívky prznili a mladé ženy, o drancování ani nemluvě.

Starý Kříž a všichni jeho, a všichni dobří Čechové trnuli teď o Hory a všecko ubohé okolí. Všude se modlili, aby se Bůh tam nad nimi smiloval, aby stavil tu ohavnost spuštění. A zrovna, kdy došla zpráva, že Kutnohorští se brání udatně, mužsky, stalo se něco, co starého Kříže nesmírně pobouřilo.

Bylo za nevlídného odpoledne v prosinci, venku padal sníh s deštěm na zablácené dláždění, kdy bohatý konšel vytržen byl z modlení hlukem na ulici se strhnuvším. Ozval se tam dusot koní, šum zástupu, a jednotlivé výkřiky. Vyhlédnuv oknem spatřil houf jezdců skoro před jeho domem, u radnice se zastavivší. Opodál pak stál zástup pražského lidu, jenž se k vůli těm jezdcům shlukl. Seděli na nevelikých koních v šišatých helmicích s nánosníky, měli podivné štíty a přes plátkové pancíře a drátěné košile divná krzna a dřevěné, veliké touly s lukem, po boku pak křivé šavle.

Všechen jejich oblek byl cizí, ale nade vše budily pozornost jejich osmahlé, holé tváře vysedlých kostí lícních, malá očka a dlouhé kníry. Zastavili se čekajíce na vůdce, šlechtice uherského, jenž seskočiv odešel přímo na radnici.

Ku starému Kříži přiběhla v ten okamžik snacha s vnoučaty; synova žena všechna vyděšena již ve dveřích volala, to že jsou ti Kumáni, kteří vraždí děti a krev pijí, a hubí ženy a panny.

Seděli teď klidně v sedle a hleděli mračně nebo posměšně na zástup opodál se shluknuvší. Nejeden z jezdců vycenil bílé zuby na lid, nejeden kynul a volal hrubým žertem na nějakou ženu mladou, za muži se strachem, ale u nepřekonatelné zvědavosti na jezdce hledící.

V tom Vacek, Křížův syn, kvapně vstoupil všecek vzrušen.

»Co chtějí!« zvolal. »Přijeli pro pomoc proti Kutnohorským. Král Zikmund je poslal, poroučí nám, abychom se vypravili se vším lidem s puškami, se vším k Horám Kutným.«

Starý Kříž jako by stuhl. Hledě strnule na syna okamžik mlčel, až pak zvolal:

»A co oni, co na rathouze?«

»Mají strach. Jistě povolí —«

»Půjdu tam!« zvolal stařec. »Kožich, hůl, čepici!«

Marně ho snacha zdržovala, plačky prosíc, marně vnoučata ho prosila, aby nechodil. Za chvíli po té veden svým synem a o hůl se opíraje vyšel, starý konšel, a na svůj stav nad obyčej rychle stoupal po schodech do radní síně. V ten okamžik právě hejtman kumánský vyšed z radnice vyšvihl se do sedla; jak pokynul, potrhli Kumáni uzdami, obracejíce koně k Menšímu městu pražskému. Část davu šla za nimi, část zůstala, aby zvěděli, co přinesl ten Uher na radnici, a jak tam bude.

A bylo, jak Vacek Křížův tušil. Radní páni se polekali rozkazem uherského krále, ale nikdo z nich si netroufal proti němu se ozvati. V tom vešel starý Kříž. Shromáždění, velikou většinou Němci, se nad jeho příchodem zarazili, než hned se vzpamatovali, jak se ozval. Nebýval jim nikdy vhod, tím méně nyní.

»Učiníte-li mu po vůli? Potáhnete-li proti vlastnímu králi?« volal konšel Kříž německy, a česky do-

dal: »Proti své krvi budete bojovati s těmi pohany, kteří nás hubí a kteří by nejraději nás všechny vyhladili?«

Postava chorého starce se vzpřímila, oči jeho se leskly, tváře měl pohnutím bledy.

»Pamatuj se, Kříži!« ozval se hlas ze směsi hlasů, vzbuzené jeho vášnivým oslovením. »Pamatuj se! Běžíť o hrdlo! Kdyby tě král slyšel — nebo —«

»Řekl bych to ještě jednou — před ním — věren svému králi a své zemi. Ale vy ze strachu — Probůh vás prosím, sousedé —«

Než prosil a domlouval nadarmo. Strach tu vládl i nevěra. Kříž to vida, nevydržel ani do konce. Všechen ochablý a rozhněván vracel se domů. Ale došed s podporou synovou na dolejší mazhauz, sklesl tam jako bez sebe — —

Pátého dne po té hlučelo všechno staroměstské náměstí hlomozem válečným. Branný městský lid se tu šikoval, pěší i jízdní; je i vozy objížděl a přehlížel od města nařízený polní hejtman, zkušený ve vojenství zeman, Markvart z Aulic. Nesčetné zástupy shlukly se kolem a stály tu vytrvale a nedbaly ani větru, ani sněhu hustě poletujícího.

V tu dobu seděl mistr Jan Hus, betlémský kazatel, v sousedním domě u lože starého Kříže. Hlomoz a ryk až sem do tiché konšelovy komory zaléhal; bylo slyšeti ohlas rozkazů, pádný krok pěších žoldnéřů, dusot koňstva i rachot válečných vozův.

»Toho by, myslím, nebylo,« pravil mistr chmuře čelo, »kdyby jiný na rathouze vládl. Ale ti tam nemají lásky k této zemi. Jim je vše jedno, jen když oni vládnou; je to s nimi jako s těmi cizozemci na našem učení.«

»Ach,« povzdechl starý Kříž, »už se toho nedočkám, abychom tu i tam nebyli odstrkováni a ne-

trpěli tak mnohých bezpráví — a byli hlavou, jak nám patří.« —

Té chvíle trnula Alena více nežli kdy jindy za těchto smutných dnů. Hluk válečný, sbírající se žoldnéřstvo, rachotící vozy živěji uváděly jí na mysl vojnu, prolitou krev, otevřené rány a padlé muže, všechny hrůzy, v nichž také byl její Jan. Slyšelať, jak všude v okolí přepadají, kde mohou, Uhry a jiné nepřátely královy, ale o svém muži neměla zevrubnějších zpráv. Doktor Osvětlo měl nesnadný úkol. Sám starostí a hněvu plný musil neteř těšiti. Kde mohl, sháněl noviny o Křivoklátě, ale nadarmo. Za to více zpráv docházelo od Hor Kutných, na něž doktor Osvětlo s úzkostí přes tu chvíli vzpomínal.

Teď tam Pražané s Uhry leželi; nicméně se pokaždé zaradoval, když zvěstováno, že Kutnohorští jsou jako skála, že se drží, a nic nelitoval, když zvěstováno, že nejvyšší hejtman Pražanů, Markvart z Aulic, padl v boji —

Minuly teskné vánoce a nastal nový rok; Alena často zamyšleně hleděla ven do plískanice, neboť neuhodil dosud tuhý mráz, a vzpomínala na ubohé bojovníky, na Jana, co zkusí. V takový sychravý den, kdy pršelo a se chumelilo, přinesl jakýsi žáček promrzlý, v kukličce a chudém plášti, doktoru Osvětlovi ceduličku s hradu od Tkaničky latině psanou. Nic jiného tam nestálo než: »Hory dobyty; Horští musili v blátě na kolenou Zikmunda prositi o milost. U nás veliká radost. Eheu!«

Ta radost byla uherská a panská, to smutné »Eheu« bylo Tkaničkovo.

Doktor Donat Osvětlo drže osudnou ceduličku v rukou hleděl před se strnulým zrakem, až pak povzdechnuv ze sevřených prsou zamumlal:

»Finis! Finis!«

Ale v tom, jak Alena vstoupila, rychle smačkl cedulíčku a obrátiv se do knihy na stole začal při tom mluviti něco o Jiříčkovi —

Žalostné to »finis« znělo doktoru Donatovi v duchu ještě po mnohý den, zvláště když brzo po té přijel uherský král s velikým průvodem pánův uherských a českých i žoldnéřů do Prahy.

XLII.

Doktor sedě právě u knihy, vytržen byl hlukem, jenž pod okny se náhle strhl a kolem se valil jako proud velké vody. Donat Osvětlo zahlédl oknem houf lidí, mužů, výrostků, ale nejvíce žen a chlapců; hnali se, jako by je někdo štval, nebo jako by chvátali k požáru. V tom také skutečně zaslechl hlas zvonů.

Nemysle nic jinak, nežli že někde v sousedství chytlo, hnal se, jak jen mohl, dolů před dům, aby zvěděl. Ale uplivl se a zaklel, když jeden z chvátajících, známý rybák, na jeho dotaz se zastavil a všechen zardělý mu oznámil, to že králi zvoní, uherskému králi, ten že přijíždí u velikém průvodu uherských i českých pánů, a mnoho drábů že je s ním, že táhnou do Hor Kuten, když tam tak zvítězili.

Doktor nedbaje, že známý ten rybák chtěl ještě něco pověděti, otočil se na tu novinu a přiraziv domovní dvéře, jako by za ním chtěl někdo vpadnouti, bral se bruče a laje nahoru do své jizby.

Zlobil se na tu chasu zvědavou, »misera plebs« ji té chvíle pojmenoval, zlobil se na uherského krále, na české pány, že mu ještě pomáhají na větší čest a slávu a svým a sobě pro potupu, když jako triumfator se béře pražskými ulicemi, povaliv věrné Kutnohorské do bláta.

Uherského krále tedy nespatřil ani jeho skvělého průvodu; za to třetího dne očitě se přesvědčil, že ten Uher je tu v Praze pánem jediným, a že ty, kteří pravému králi zůstali věrni a toho nezapřeli, čeká jen utrpení a protivenství.

Doktor Osvětlo vraceje se z betlemské kaple zašel si na staroměstské náměstí, míně, že by se tu spíše něčeho nového dověděl, buď u radnice neb v Křížově domě. A nejen že se dověděl, nýbrž zrovna uviděl, sobě na zlost a lítost. Hned jak z ulice zahnuv, dostal se na prostranství opodál radnice na velkém tržišti, spatřil dav lidu tlačící se před domem Kříže kramáře.

Tam se také obracely zraky všech, a z výkřiků a různých poznámek vyrozumněl doktor hned, že se něco u Křížů stalo. Zarazil se nad tím, a dychtivě se a s upřímným účastenstvím vyptával.

»Jen se podívej!« odvětil platnéř jakýs v kožené zástěře — »u dveří — a po všem podloubí u domu drábů jako smetí, a Uhři mezi nimi —«

»Uhři?! A nač?«

»Přišli s pány — s rychtářem a s nějakým uherským hejtmanem — ti šli do domu — ke Křížovi —«

»Jistěť ho odvedou —« dodal vedle student jakýs, stahuje lépe kuklici, nebo začal padati sníh. »To proto, že mluvil proti králi —«

»Proti jakému králi?« otázal se doktor prudce. »Svému králi je věren.«

»Ano — ale proti králi Sigmundovi —«

»A ten není naším králem,« odvětil doktor všechen popuzen, nedbaje ničeho. Ale nedomluvil.

Někdo ho zatahal za jeho choděcí kožich; nežli zjistil, kdo mu v zástupu dává výstražné znamení, strhl se kolem šum a hluk, a zástup se začal hýbati.

Nastala tlačenice. Náraz přišel od Křížova domu, odkudž také zavzněly surové pokřiky drábů, kteří oštěpy počali lid tlačiti a volnou dráhu sobě klestiti.

Z počátku byl doktor Osvětlo vytlačen ze svého místa dosti výhodného. V tom také bylo kolem slyšeti:

»Už ho vedou!«

»Je mezi nimi! Kříže vedou!«

»Kterého?« ozývali se hlasové.

»Starého.«

To dodalo doktoru síly, že nedbaje štilců a mačkání zůstal a prodíral se ku předu. A zdařilo se mu na chvilku. Dostal se do nejprvnější řady, všechen zardělý a již zpocený, a tu zahlédl žoldnéře blížící se ulicí zástupů a za nimi starého Kříže kramáře, starce po nemoci slabého, v šubě, o hůl se opírajícího. Šel sám, nespoután, ale v průvodu drábů, jichž také několik za ním kráčelo s uherskými žoldnéři. Rychtáře mezi nimi viděti nebylo.

Doktor Donat Osvětlo byl ohromen. Kolem něho ozývaly se výkřiky úžasu i soucitu. Všichni litovali váženého souseda, sami jsouce ustrašeni, ztrnulí.

Drábové přešli, kolem se uvolnilo. Lid se rozešel nebo hrnul se za žoldnéři a zajatým. Doktor Donat Osvětlo však chvátal do domu Křížova. Ale již u dveří v podloubí se zastavil. Krám byl zavřen, železná okenice rovněž, i domovní dvéře hřeby okuté. Doktor mínil nahoru, nesáhl však na mocné klepadlo na dubových dveřích, když uslyšel, jak je nahoře.

Setkal se tu u dveří s několika sousedy, kterým jakýs mladík z čeledi Křížovy, prostovlasý, v sukničce, všechen ještě vyděsený vypravoval, jak rychtář s tím Uhrem najednou vešli nahoru do mazhauzu a zrovna do komory starého Kříže, a tam že rychtář oznámil,

že z rozkazu Jeho Milosti krále přichází mu oznámit. »Starý pantáta nic se nelekl, a ještě se ptal, jakého krále, čí krále —«

»Hle, hle —« bezděky vykřikl doktor Osvětlo, jenž přistoupil ke skupení na podloubí u dveří. »To je on, statečný muž — věrný králi —«

»Ale ten Uher se vám, obořil,« vypravoval mladík, »však že uvidí, a hned ať se sebere. Nadarmo mladý prosil, že je pantáta po nemoci. Nic naplat. Však jste viděli. A ten Uher,« začal mladík znova, »nedopustil vám, aby mladý otce doprovodil — nic — nic — Vždyť se pantáta nemohl ani rozloučit.«

»A jak je —« ptali se sousedé.

»Ah, boží dopuštění. Ženské bědují.«

»Co mladý, Vacek,« optal se doktor.

»Ten šel za otcem, aby zvěděl, kam ho vedou. Snad chce k pánu z Rožmberka —«

»Oh, oh — tam toho svede. Rožmberský král, nic teď nesvede. Budeť poslouchati sám. Bude, cizího. To ano, ale svého krále, pravého, to nechtěl.«

Tak doktor mluvil na podsíni všechen jsa rozhorlen. Když pak doma Aleně vypravoval, co spatřil, nebyl nikterak mírnější.

»Toho?« mluvil rozjitřeně. »Toho není dost — není, není! A nebude. Stařec nad hrobem — ubožák, sotva nohama pletl. On, ten Uher smilný ho dá utratit, dá mu sraziti hlavu, že se tenkráte opovážil — že byl věren svému králi. A my nic — nic. Nějaký Němček ho udal, kdo jiný a my — my — kolem všecko stálo, trnuli, litovali, byli zděšeni jako baby a žádný nic — nic.«

A pojednou zkřikl:

»A já také nic!« I poctil se latinskou nadávkou. »Tak ať nás ten Uher kope. Ať nám hlavy uráží.

*

A bude míti dost pomocníků. Naši, přirození Čechově, budou mu pomáhati. Budou, budou! O Praga! Praga! Caput regni!«

To již také na sebe myslil. Připadlo mu, že i jej nějaký Němček udá, že pro něj přijdou, a že nastane obecné protivenství a pronásledování všech věrných Čechů. —

Ještě toho dne, kdy Kříže odvedli, šel se na večer vyptat, co se stalo se starým kupcem. Uslyšel u Křížů samých, že jej zavedli na hrad a že ho tam vsadili do věže. Po té den co den a někdy i dvakráte došel do Křížova domu optat se, jak je. První dva dny šel s nemalým strachem, ano skoro se smutnou jistotou, že uslyší, že Kříže na hradě popravili. Když se tak nestalo, vydechl si a počínal doufati.

To bylo také tím, že mu počal prokmitovati paprslek naděje. Po každé totiž, kdykoliv vyšel k vůli Křížovi kramáři, po každé se horlivě kde mohl vyptával, jak je v poli. I tam se nestalo, čeho se lekal po pádu Hor Kutných. Nadálť se, že po tom vítězství pražské vojsko, králem Zikmundem na pomoc vynucené, se vrátí domů. A ono se nevrátilo, a nevracelo, a pokaždé, když se doktor ptal, brzo-li přijdou Pražané z pole, pokaždé slyšel:

»Kdož ví! Král jich nepouští. Nechce. Nemůže —«

»A proč?« ptal se doktor dychtivě, jako by nechápal.

»Protože je vojna.«

»Ale Hory Kutné se poddaly —«

»Ano, ale což královské hrady a panské jiné a města — všecko se Uhrům protiví. Čím dál, tím hůř —«

»Tak, tak —« a doktor usmívaje se mnul si ruce. S veselou po každém takovém hovoru domů přicházel.

Tam pak se mu dostávalo někdy lepších a veselejších zpráv, nežli on sám přinášel. Ty byly od Martina Tkaničky. Milovný písař zůstal v královské kanceláři i za této nové správy. Nezdálť se nikomu nebezpečným. Tím opravdu nebyl, ale užitečným se stal, že návodem doktora Donata Osvětla staral se o vězněného Kříže kramáře.

I vymohl mu lecjakou úlevu prostředkem peněz mladého Kříže, jenž jich za tím účelem nešetřil. Tak dostalo se starému kupci i peřin do vězení i lepší stravy a častěji mu zatopili, aby netrpěl pronikavým chladem sychravých dnů poslední zimy. Starému kupci prostřednictvím Tkaničkovým nejedna cedulka doručena, cedulka od syna nesoucí zprávy o rodině a jak je venku, v poli.

O tom někdy leccos sám připsal, poněvadž na hradě, v kanceláři nebo mezi čeledí dvorskou a panskou leccos zvěděl, čeho se dole ve městě nedoslechli nebo ne alespoň hned. Měl-li takovou zprávu, chvátal s ní po každé hned po kanceláři dolů k doktoru Donatovi, věda, že doktoru způsobí radost a doktor že tu radost pak oslaví.

Byly to také noviny: že hrady, které byly proti Zikmundovi, ani teď po pádu Hor Kutných se nevzdaly, že je Uhři a páni nadarmo obléhají. Za nedlouho přišel Tkanička se zprávou, že ten neb onen hrad, který králi Zikmundovi byl otevřen, se mu zavřel, t. j. že pán toho hradu přidal se ku protivníkům uherského krále.

Tu se již doktoru Osvětlovi oči zablyštěly a luskaje prsty opakoval si spokojeně:

»Svítá — no, no — svítá — ej — ej —«

Tenkráte poprvé radost oslavil několika poháry dobrého uherského, jež s Martinem Tkaničkou jsa mysli veselé, vypil.

Po té pak slavili ještě několikráte, jmenovitě když Martin Tkanička přinesl jistojistou novinu, které doktor nechtěl z počátku ani věřiti, že se panská jednota počíná viklati, že nejprve pan Michalec a hned po něm Sternberkové odstoupili od uherského krále, a že budou proti němu jako všecka knížata slezská.

»A řekni, prosím tebe, co se stalo, že ti páni tak pojednou proti králi? Je-li možná —«

»Jak by nebylo —« odvětil vážně a dosti sebevědomě Martin. »Já bych s ním také nevydržel. Sliboval jim hory doly, a teď vidí, jaký to pán, že skradl všecko po bratrovi, že okrádá kostely, a že okrade pak všechny. Ale kdyby ani toho nebylo, vždyť pro Bůh mají srdce. A když slyší, co ti Kumáni všude páchají, jak vyžehují všechny osady, jako u Hor a teď u Poděbrad — vždyť to není kraj světa. Dobře to vědí, jak tam Uhři podavují panny a násilí i mladým ženám činí, a loupí — a — a — toť aby — kdož by s nimi vydržel — proto pan Michalec a Šternberkové — víš-li — A jiní budou co nevidět za nimi. Půjdou, věřiž —«

»I ten čistý bratranec králův, markrabí Jošt?« ptal se doktor více žertem.

»I ten —« odvětil Martin určitě, s přesvědčením. »Jen až budou Uhři ještě více biti. Ten půjde až na jisto. Až bude s Uhry hodně zle, hned se pak smíří s naším králem. Však oni by ostatní, kdyby jen trochu bylo možná, také hned — víš-li — I Rožmberskému není volno. Já bych alespoň nechtěl býti v jeho kůži — teď ne — ale víš-li —« jako by si vzpomněl, »že se Kříže ujal; Uhři ho chtěli stíti, ale pan z Rožmberka se ho zastal, a králi do očí — to že by si u Pražanů a všude zle posloužil, málo přízně získal. A tak král z opatrnosti — z chytrosti — srdce nemá. Ale Vacek darmo žádá, aby směl otce navštíviti. Nikoho k němu

nepustí, leda jen cedulíčky —« dodal Tkanička usmívaje se. Všechen již na spáncích červený chopil se číše.

Pokaždé, kdykoliv Martin Tkanička přišel a také i jinde, vyptával se doktor na Křivoklát, jak je s hradem. Činil to k vůli Janovi, o němž teď neměli žádných zpráv. On žádných neposílal, vyjma jednou, kdy došel od něho posel s novinou, že je zdráv i otec, že se mu na Hrádku daří dobře, a že s Uhry se dosud nesetkali. Po té sami k němu posla vypravili. Než ten se s nepořízenou navrátil. Nemohlť ani na Hrádek proniknouti, poněvadž v okolí již zle hospodařili kumanské tlupy jízdné.

Proto měl pak doktor a zvláště Alena mnohé a těžké starosti a obavy. Proto si pokaždé Donat Osvětlo vydechl, když Tkanička pokaždé na jeho dotazy odpovídal:

»Ne, to nevím nic. Hrádek je dosud náš. K nám nedošly zprávy, že by ho Uhři měli. Toť by bylo radosti a hluku. To by bubnovali a troubili. Ne, ne, Hrádek je náš —«

Doktor pokaždé pak chvátal k Aleně, aby ji alespoň tímto potěšil. Z počátku se mu dařilo. Ale pak už teskně povzdechujíc říkala:

»Ale až na jaře, až hrad jak náleží oblehnou. Pak bude —«

»Nic nebude, duše milá, do jara se mnoho změní. Páni uherského krále opouštějí. A chytne to všude, až těm psím Kumanům a Uhrům bude dušno, až utekou. Uvidíš. Jen se nic neboj! —«

XLIII.

Purkrabí Křivoklátský rád uviděl Jana Ohnivce, když z nenadání přijel na Hrádek a oznámil, proč sem přibyl. Mladý dvořenín byl však zklamán. Nadál se,

že tu v okolí potloukají se uherské houfy. Než ty tu znali dosud jen z doslechu, jak v odlehlejším sousedstvu hospodaří.

To však bylo jisto, že se od Hrádku nevzdalují, anobrž že se blíží v jeho strany, a purkrabí dokonce mínil, že třeba ti psi kumanští zjeví se na svých huňatých koních z čista jasna, prve nežli se jich kdo naděje. Proto také střežil hrad sobě svěřený ještě bedlivěji a ostražitěji nežli kdy jindy a konal přípravy, jako by Uhři měli každé chvíle přitrhnouti, aby Hrádek oblehli.

»Kdyby nebylo toho psotného času, žeť by tu již byli!« pravil purkrabí Janovi. »Víť král Zikmund, co tu Jeho Milost král, bratr jeho, chová. Stříbrnice bohatá —«

»A truhlice plné —« dodal Jan.

Purkrabí se jen usmál a zamrkav přikývl.

Jan, jakmile na Hrádek přibyl, zeptal se na svého otce. Uslyšel, že je zdráv, ale jinak že nic nevědí, že je při starém, zamlklý, samotář ještě větší, jenž nemusí-li, s žádným nemluví, nikam nejde, leč jen do kostela.

Jan hned druhého dne po svém příjezdu vyjel si ho navštívit. Po dlouhém čase spatřil opět »ohnivý dvůr«.

Bylo za chmurného odpoledne. Když k osamělému statku dojížděl, byl déšť na spadnutí. A přece koně zarazil, a zadíval se na staré stavení za hrubou lávkou za potokem na úpatí chlumu, na jehož lesnaté stráni na temeni spočíval šedý, těžký mrak. Jak vítr vál, šuměla hlasno stará lípa u klenuté, zavřené brány, rozkládajíc mocné své větve vysoko nad doškové střechy tří dvorských stavení, z nichž jedno bylo částečně kamenné, nenahozené, nebílené.

Dvorec vypadal chmurně a nevlídně, zvláště také svou ohradou z mohutných trámů, zčernalých od dešťů a sněhů.

Mladý dvořenín vzpomínal, jak se sem stěhovali, jak se mu tu se strýcem Janem líbilo, připomenul si milé chvíle, které strávil s ním za soumraku naslouchaje jeho vypravování, i ony, kdy počínal čísti, jak býval dojat, jak myslil s toužebností na Prahu.

To vše se mu mihlo na mysli i neštěstí otcovo, jemuž se stal ten ohnivý dvůr tak osudným. Pomyslil také, že není divu, že otec po takovém neštěstí v takové samotě nevlídné stal se takovým, jak o něm na Hrádku včera slyšel.

Té chvíle, když hleděl na opuštěné, nevlídné zákoutí, bylo mu otce více líto nežli kdy jindy, a umiňoval si, že ho tu nenechá, že ho přiměje, aby alespoň teď, tohoto nejistého času, pobyl s ním na pevném Křivoklátu. To již koně přes lávku převáděl.

Dlouho pak musil na vrata bušiti, nežli mu otevřeno, ač ho psi uvnitř, ve dvorci, drahnou chvíli svým zuřivým štěkotem hlásili. Posléze ozval se klapot těžkých dřeváků a drsný hlas, tázající se, kdo tu u brány. Starý pacholek v huňatce, v sešlém ovčím kožichu nedlouhém, konečně otevřel.

Otce zastal Jan sedícího opodál okna; dělal právě borovou louč a polohlasně si při tom prozpěvoval pobožnou píseň nějakou. Jan se tomu nemálo podivil. A podivil se pak ještě více, když seznal, že otec je mysli vlastně klidnější a jasnější nežli býval, že není v řeči jeho tolik trpkosti jako někdy. Nevěděl, že byl otec za svého posledního pobytu v Praze u zpovědníka zesnulého Jana z Jenštejna, arcibiskupa, a že zpověď u starého kněze a domluva jeho hluboce působily na králova ohnivce.

Syna také překvapilo, že starý se také hned na pražské vyptával, na Alenu a zvláště na Jiříka. Jindy nemíval takového účastenství pro ně a Jan dobře si to vykládal, že to proto, že otec nechtěl míti syna dvořanem, nýbrž knězem, horlivým kazatelem.

Ale jen se na synovu rodinu vyptal a hned se dotazoval na mladého kazatele u sv. Míchala, mistra Jana z Husince.

Pověděl, že často na něj vzpomíná a na jeho kázání, a že se za něj modlí Pánu Bohu, tenť mistr že je jistě vyvolen, aby pověděl, že bude veliký den Páně a hrozný, že všecko zlé bude vypleno, že mine čas milosti a slitování a že nastane čas pomsty pro mnohé hříchy všech, aby všechny napomínal, dokavad ještě čas.

Starý ohnivec bradatý nechav louče a zapomenuv na vše kolem seděl na hrubém špalku v polosvitu, jenž padal nízkým oknem do rozlehlé jizby černého, trámového stropu, ztemnělé bouří valem se blížící, a mluvil víc a více se rozehřívaje o hněvu Páně.

Venku se rozšuměl déšť, z lesní stráně nade dvorcem zaléhalo sem mocné hučení. V jizbě se skoro setmělo.

Jan hleděl do vrásčité, osmahlé tváře otcovy, jejíž dlouhá brada se šerem probělávala, a mlčky poslouchal, nepřerušuje blouznivého výkladu ani slovem. Ohnivec, když umlkl, zamyslil se a syna si hrubě nevšímal. Jan vida, že chvíle není přízniva, nezmínil se mu ani slovem o tom, nač pomyslil, když sem dojížděl, aby se otec pro jistotu na ten čas k nim na Hrádek odebral.

Řekl mu to však podruhé, když ho navštívil, ale nepochodil. Starý ohnivec stáhnuv husté obočí, zkrátka zamítl.

»Vy hájíte hradu králova a tento dvorec je také králův. Je mi svěřen a nesmím ho opustit. A nač také? K vůli Uhrům?«

»Ale kdyby tě purkrabí zavolal?«

Starý ohnivec pohleděl na syna káravě a pravil: »Jsem manem královým a nešel bych poprvé za svou povinností.«

Janovi se na Křivoklátě počalo stýskati, zvláště když zima uhodila. Život na osamělém hradě byl zdlouhavý, jednotvárný. Den za dnem zvolna ubíhal. Janova mysl přes tu chvíli se ku Praze obracela. Vzpomínal na ženu, synka i strýce, vzpomínal, co se tam asi děje. Noviny po skrovnu docházely. Ven z hradu daleko nesměli, toho purkrabí nedovolil, a do hradu stále zavřeného pustil z opatrnosti jen málo koho. Nad to krajinou ku Praze potloukaly se uherské houfy a tlupy všelikých záškodníků. Tak, ač nebylo do Prahy daleko, zvídali o ní jen málo, jako by někde za mořem byla. Jan sám, aby své utěšil, vypravil jednou posla, a ten se také šťastně vrátil a pověděl, že v rodině je všecko zdrávo, ale jak je v Praze smutno za té uherské vlády.

Z Prahy však žádný posel nedošel. Jan ho očekával, poněvadž o něj požádal a poněvadž na jisto věřil, že ho strýc doktor za čas vypraví. Ale když posel nepřišel, nebylo pochyby, buď že nemohl sem proniknouti nebo že upadl do rukou Kumánských nebo jiných lotrů loupežných.

Nejistota o tom, jak je v Praze, trapně dojímala Jana Ohnivce. Zvláště na starého Kříže často vzpomenul a s obavou, nezhubila-li ho již uherská zuřivost. —

Cesta do osamělého, ohnivého dvorce otcova, nyní do sněhu zapadlého, byla nyní Janovi jedinou vycházkou. Tam alespoň mohl si promluviti o rodině,

o Jiříkovi, o Aleně; starý ohnivec s ním o nich mluvil nebo poslouchal, když Jan o nich vykládal.

Za to zase musil vyslýchati otcovy výklady a nábožná rozjímání a zodpovídati jeho dotazy týkající se hlavně náboženství. Z nich bylo zřejmo, nač opuštěný staroch o samotě většinou myslí, a jak se zahloubává do bludiště vážných otázek.

Ale starý Šíp se také již minulosti nevyhýbal a nemyslil na ni všechen rozrušen a pobouřen jako jindy. —

Mysl jeho nabyla již jistého klidu; sám se o tom zmínil i zavedl jednou, když seděl se synem za zimního odpoledne u planoucího ohně v krbu, řeč na nebožku svou druhou ženu, pro kterou tolik zkusil. Tu leccos Janovi pověděl, a také s tím se mu svěřil, jak byl posledně u kněze Pavla, někdy zpovědníka arcibiskupova, a ten že mu pověděl vše, jak Maří nebožka kajicně zemřela i Jan z Jenštejna.

»Já již odpustil,« dodal staroch, »a Pán Bůh se nade mnou smiloval, že mi dal mysli utišení, a doufám, že i mně odpustí.«

Pobyt na Křivoklátě stal se mladému dvořenínu bezděky vězením. Ubíraje se na královský hrad, nadál se, že boje budou do pozdního podzimu dobojovány. Ale oni se tu ani do boje nedostali; a vrátiti se do Prahy nebylo možná. Nezbylo nežli na Hrádku dočekati se jara a bojů, jež konečně rozhodnou o uherské, těžké vládě.

A nečekali dlouho. Sotva že sníh sešel, už se ozval všude s prvním zpěvem ptačím také hluk zbraní. Uherský houf se také vyskytl pojednou v okolí Hrádku. Purkrabí domnívaje se, že to jsou již honci valného houfu, jenž hrad sevře, chystal se na nejtužší obležení. Proto také nemohl Jan Ohnivec už z hradu. Naposled když meškal v ohnivém dvoře, znovu otci

domlouval, aby se odebral s ním na Hrádek. Než starý Šíp odbyl ho zkrátka, aby se o něj nestaral, že ví, co jeho povinností, nyní v čas nejtužší práce jarní že zvláště nemůže odejíti.

Jan vracel se s vážnou starostí o otce na Křivoklát. Uvažoval, že polní práci snad Bůh ví pro koho koná. —

Když pak došla za nějaký čas zpráva na hrad, že uherský houf přepadl a vypálil Zbečno, tu již žádal Jan purkrabí, aby obeslal otce, když jinak nechce, na hrad, jako rudého mana královského. Purkrabí svolil na naléhavou žádost královského dvořenína; zároveň také sestavil z posádky houfec jízdných, kteří měli vyjeti na zvědy a po šlaku kumánském. Jan sám se hned k tomu houfci přihlásil.

Posel vyslaný do ohnivého dvora vyzvat starého Šípa ke službě na hradě, zatím odešel. Bylo již pozdě odpoledne.

Když pak houfec jezdců poslední branou vyjel ven, byl už posel opět tu, uběhlý, udýchaný, zpocený; maje oči strachem vytřeštěné oznamoval urvanými slovy, že nedošel — že v Městečku jsou — Uhři — že potkal utíkající lidi — a tak že on — se vrátil, a Uhři — že tam tak náhle — jako by byli s nebe spadli. —

Za chvilku po té, po nedlouhé poradě s hradním purkrabím, nesjel houfec jezdců dolů s hradu, do údolí, do Bud, nýbrž obrátil se ke vsi Městečku. Dvořenín králův Jan nejvíce ku spěchu pobízel. — —

Ve vsi Městečku bylo tou dobou již zle. Lidé většinou se do lesů rozprchli a Uhři, byli to divocí Kumáni, ač ne početní, hospodařili tu bez odporu. Nejvíce jim o dobytek běželo. Toho již měli drahný počet sehnaný u potoka a dva mužští, několik výrostků a ženských ze vsi hlídali ho z donucení a ze strachu

před čtyřmi jezdci osmahlými v lebkách s nánosky a v drátěné brni, ozbrojenými kopím a lukem i šavlí, kteří sedíce na nevelikých koních je střehli a na ně hrůzu pouštěli.

Ostatní druhové jejich byli v práci. Útočili na dvorec, jehož majetník samojediný jim dobrovolně neotevřel. Starý ohnivec se zatarasil. K němu uskočilo také několik mužů a synků ze vsi a ti za obrubou kládovou bránili se zoufale Kumánům. Uhři rozdráždění nenadálým odporem sesedli s koní a obořili se na hlavní vrata.

Když Jan s křivoklátskými jezdci vjížděli do vsi, zaslechli děsný, jásavý pokřik u »ohnivého dvora«. To Kumáni řvali, vítajíce sloupy černého dýmu, jenž se náhle vyvalil ze dvou střech osamělého statku. Plameny prošlehly, a téhož okamžiku několik Kumánů, vedravších se přes dřevěnou ohradu vzadu do dvorce, ze zadu vrazilo na obhájce.

Ti bránili se mocnými sekerami a topory. Jen starý vůdce jejich, králův ohnivec, měl tesák. Bránil se nejzuřivěji ustupuje do vnitř, ke stavení. Prokvetlá, skoro bílá brada se mu po prsou jen kmitala, povívajíc sem tam, jak se prudko obrácel a rozháněl, všecken zarudlý, maje lesklé oči vyvstalé hněvem i bojovnou zuřivostí.

V tom, jak dvorec jeho chytl plamenem a Kumáni zařvali divokou radostí, vykřikl i starý ohnivec, dosud mlčky zápasící. Jsa toho okamžiku zatlačen od brány, zahlédl přes obrubu houfec jezdců a poznal, že to nejsou nepřátelé, že to je pomoc.

Než jemu samému přišla již pozdě. Právě když Jan vrazil s jezdci do dvorce, sklesl ohnivec, krváceje z několika lehčích ran, u dřevěné hradby opodál vrat, sražen ranou hejtmana kumánského, jenž svým buzdyganem udeřil ze zadu do starcovy lebky. —

Za chvíli po té tlačili se Kumáni zpět branou ven nebo přeskakovali a přelezali hradbu, aby se dostali ven ku svým koním. Ti, kterým se zdařilo, ujížděli v divém chvatu cestou necestou, jakož učinili také ti, kteří střežili vesničany i skradené stádo. Většina však zůstala v hořícím ohnivém dvoře nebo před hradbou, nebo u ní, porubáni křivoklátskými jezdci i sedláky.

Ale ohnivý dvůr hořel a na pomoc nějakou nebylo pomyšlení. A hospodář jeho, rudý man králův, jejž na smrt raněného vynesli, umíral v náručí Janově. —

Jarní soumrak se ukládal na lesnatou krajinu. Stráně zahalily se v temno, údolím, lučinou při potoce táhly se bělavé páry. Tou dobou ohnivý dvůr dohoříval, ode všech opuštěn. Pána jeho, mrtvého, odnášeli vesničané na Hrádek. Vedle nich kráčel hluboce zarmoucený syn, Jan Ohnivec, v předu a v zadu jeli jezdci křivoklátští. Dobyli vítězství, rozprášili houf divokých Uhrů, ale nikdo se hlučně neveselil; to k vůli královu dvořanu i k vůli mrtvému.

Tak se vracel králův ohnivec na Hrádek Křivoklát. Měl přijeti v rudém šatě, v rudé kukle se smolnicemi. Ale to všecko shořelo ve dvorci, jenž sám, dohořívaje, svítil rudou, třeslavou září do šera, na stemnělé kolem lesy ve stráních. —

XLIV.

Nedlouho po té opustil Jan Ohnivec Křivoklát a vrátil se do Prahy.

Onen rozprášený houfec kumánský nebyl z uherských honců, kteří by táhli před valným vojem. O tom se na Křivoklátě záhy přesvědčili.

Nevrátiliť se Kumáni u větším počtu, jak se jich nadáli, aniž kdo jiný za nimi přitáhl. Zjistilo se, že ten potřený houfec kumánský byla záškodná chasa uherská, která na svůj vrub se odvážila takměř pod samý královský hrad.

Tam nemálo se divili, když nedlouho po té zaslechli, že uherské vojsko náhle a silně ustupuje, že mnohé houfy táhly kolem a to nějak na kvap a všecky že k východu. Záhy se to vysvětlilo. Přibylť z nenadání posel z Prahy s novinou, že uherský král opustil z čista jasna Prahu a to velice na kvap, a to proto, že mnozí páni z jednoty mu odepřeli poslušnost i sám Jošt markrabí, nejvíce však že Uhra z Čech hnalo, že se proti němu také doma, v Uhřích, zbouřilo mnoho pánů. Z toho že je teď všude po Praze veliká radost, a jak si tam všichni oddechli.

Na tuto novinu sám purkrabí Jana Ohnivce vyzval, aby se vrátil. A Jan vida, že ho tu nebude již třeba, poslechl. Chvátal v jednom nedbaje parna letního odpoledne, neodpočinul si, až zarazil koně poprvé ve bráně a pak před svým domem.

Nahoře se mihla v okně přibledlá tvář ustarané jeho Aleny, ale v tom, jak se radostný výkřik ozval, zmizela. Když Jan vstoupil do síně, slyšel jásavý pokřik svého synka i ženin; na schodech chytil je vstříc mu chvátající do svého náručí. — —

Za chvíli po té hnal se do Janova domu doktor Donat Osvětlo, pro nějž vzkázali. Radost shledání byla zkalena zprávou o smrti starého děda ohnivce. —

Rodina seděla dlouho do soumraku; ještě té pozdní chvíle, když přešel první, nejprudší nával z radosti, kdy si vše nejdůležitější vypověděli, zašel si Jan Ohnivec do výstavného domu poblíže radnice, navštívit

starého Kříže. Hned jak domu přijel, se na něj vyptával, a doktor Osvětlo s velikým potěšením vypravoval, že páni, jakmile ten Uherský král odjel, konšela pustili, že je sice chatrný, vězení že mu zdraví nepřidalo, ale že s pomocí Boží vše se spraví, že jemu (doktorovi, léčiti Kříže) to dobře chodí, medikamenta že jsou s účinkem.

»Ale první a nejlepší lék jestiť,« dodal usmívaje se »živá radost, že se všecko k lepšímu obrací, že nepřítel ustupuje, a bohdá že ustoupí na dobro a pravý náš král že se brzo domů vrátí.«

S takovou radostnou nadějí vítal také Kříž Jana, když za soumraku přistoupil ku křeslu, v němž starý měšťan dosud slabý, ale již lepší, veselejší mysli odpočíval. —

* * *

Za pochmurného dne koncem listopadu toho roku 1403. počaly pojednou všechny zvony na Starém městě i na Novém a pak i na Menším hlaholiti, ač nebylo ani svátku ani jiné slavnosti. Lidé ven vybíhali, tázajíce se, co se děje.

»Král je na svobodě! Král je v Čechách. Je na Horách Kutných. Unikl z Vídně. A přijede brzo do Prahy!«

Tak to šlo od úst k ústům. Leckde nechtěli věřiti. Ale zvonů hlas upamatoval každého, že to není žert, že to jistojistá pravda. Každý a všude zajásali, že budou míti zase svého krále, že bude konec všech běd, všeho utrpení.

Před samými vánocemi rozhlaholily se všechny pražské zvony po druhé. To se již nikdo nedivil,

proč, ale každý chvátal ven uvidět, uvítat krále Václava, jenž vjížděl na Nové město.

Spokojeně a blaženě, po dlouhém čase, usedal doktor Donat Osvětlo zase ke stolu. Zvláště pak o štědrém večeru zářil blažeností. Ryby líbezně voněly, víno se jiskřilo a kolem stolu seděli tak milí hosté: Jan se ženou a Jiříkem a také Martin Tkanička přišel na pozvání, skoro trochu hubenější a tenčí, neboť sám doktor toho hrozného roku ztratil drahně na váze; ale vystrojen už Martin byl, a vlasy pěkně napuštěné měl tak sehnány, aby co nejvíce kryly lesklou plešinu na temeni hlavy. Doktor, jat jeho ochotností a oddaností, kterou jim osvědčil, dal mu s holicí pokoj, a nezlobil ho, že temeno víc a více řídne a brada nehoustne. Ano za příležitosti prohodil jemu pro potěšení, že teď po těch úzkostech a starostech nějak omládl, že by jemu, Martinu Tkaničkovi, nikdo nečetl čtyřicet let dobře minulých.

Všichni poslouchali jako nějakou pohádku, když Jan, maje zprávy nejlepší, vypravoval, jak král obelstiv vídeňské své strážce, unikl jsa přestrojen z Vídně a odtud pomocí nějakého rybáře přes Dunaj, kde na něj čekal pan Jan z Lichtenštejna. S tím že se na Moravu dostal a odtud do Čech.

»Nám na radost, ale mnohým pro zármutek a strachy. Němečkové na rathauze mají asi teskné vánoce. Strachují se, jak s nimi král zatočí. Jen kdyby! — —« A doktor Donat ukázal palcem na stole, aby je notně přiskřípl. —

K půlnoci, kdy se Martinu Tkaničkovi rděly tváře a svítily oči, zavedl doktor Osvětlo hovor na ženské, na ženění, a tu se Martin polehoučku začal mu zpovídati ulevuje své touze milostné nyní zase živě se budící, že na něco myslí, že se na jaře asi vydá na

cestu. Začal o své první lásce, o spanilé Adličce — ta že mu přece jen Pánem Bohem souzena, a že by přece nerad zemřel neženat, jen bude-li pokoj v zemi. —

XLV.

A byl pokoj. Král se nemstil. Konšely na Starém i Novém městě ovšem sesadil a ustanovil nové ze sousedů sobě oddaných. Češi to s radostí uvítali, a nejvíce to, že purkmistrem staroměstským jmenován Kříž, kramář. Ale více nežli tato hodnost těšila starého měšťana, dosud ne zplna zdravého, že si ho dal král brzo po svém příchodu zavolati, a že mu děkoval za jeho oddanost a věrnost. Doma, když unaven cestou i radostným vzrušením sklesl do lenošky, kolem níž skupili se syn Vacek a přišlí hosté, mistr Jan, kazatel betlémský, mistr Štěpán z Kolína a Václav češíř i jiní oddaní sousedé, hleděl vesele s jednoho na druhého a spokojeně opakoval:

»Buď Pán Bůh pochválen — teď bohdá bude jinak — lépe — lépe —«

A bylo, toho jara, toho roku i příštího i pak, neboť většina pánů králi se poddala, a on zapomenuv nejen se nemstil, ale některé i do své rady povolal; i s Joštem, bratrancem se smířil, tak že pak bratr, uherský král, se již neodvážil znova do Čech vytáhnouti. Jen pán z Rožmberka ještě vzdoroval. Hradčan neudržel, opustil je, ale boje neobnovil, jsa takměř úplně sám.

Na Trocnově to o něm rádi slyšeli, a stará vladyka se těšila, že bude teď stálý pokoj. Vojna návratem královým ustala, a ještě té zimy vrátil se Mikeš domů. Přijel pěkně vyzbrojen, s několika koni, a z váčku vysypal hezkou hromádku, dobrých, zlatých;

tolik jich na trocnovském dvoře už dávno neviděli. Stará vladyka se radovala ze svého nejmladšího, jak zmužněl, jak vypadal statně i sličně. Ale zdálo se jí též, že nějak zbujněl, ano zdivěl; když to švakrovi ne bez obavy sdělila, usmál se starý vladyka a spokojeně pokývav bílou hlavou řekl:

»To vojna! To vojna!«

Stará vladyka se těšila, že Mikeš opět uvykne, že nechá všeliké bujnosti. Ale již první měsíc, co doma meškal, shádal se v Budějovicích v krčmě s Němci.

Stará vladyka tuze ráda neslyšela, že často mluvil s posměškem o tom synkovi měšťanském, nyní již ženatém a usedlém kupci, s nímž před lety se posekal, o Henslinu Sechcenjarovi. Ale bujný Mikeš se jen smál, to že by tak bylo, aby on, dobrý zemanský člověk, ohlížel se na takového kupčíka s loktem, anebo se mu snad dokonce vyhýbal.

Že se mu nevyhýbal, to bylo zřejmo, když na podzim jednou setkav se s několika panici zemanskými z okolí v Budějovicích na náměstí, vybídl je, když do své krčmy mířili, aby zašli do jiné, dobře věda, že v ní bývají bohatí kupci z města. Tentokráte tam zastali jen dva, jednoho starého, druhého mladého, jenž byl sám Henslin Sechcenjar. Trocnovský panic, hned jak vkročil, dal mu na jevo, jak o něm smýšlí; pak mu to také pověděl, a to, když mu víno rozehřálo krev a líce do ruda zbarvilo. Nebýti starého jednoho zemana, jenž náhodou přišel mezi panice, a onoho starého kupce, zle by ta schůzka byla skončila. Tak se jen shádali a Henslin Sechcenjar, všechen lítý, opouštěl za smíchu bujných zemanských paniců krčmu, hroze a zařikaje si živým Bohem, toho že on na sobě nenechá.

Po té Mikeš dlouho se do města nedostal, a když pak koncem zimy tam zajel se starým strýcem, přesvědčil se, že onen kupčík nadarmo nehrozil. Jak totiž se strýcem z města vyjeli, bylo již po slunce západu, a na zasněženou krajinu padaly stíny prvního soumraku, zafičelo jim na saních sedícím pojednou několik šípů přes hlavu a jeden zrovna před samou tváří. Stalo se to u čtyř starých lip, stojících u samé silnice kolem božích muk kamenných. Mikeš chtěl ihned dáti zastaviti, ale starý vladyka křičel na kočího, aby uhodil do koní a jel, věda dobře, že by se zastavili jen na prospěch těm zákeřníkům, na něž nikterak nebyli přichystáni, a jejichž křik a halekání zvučelo za zemanskými saněmi tichým, mrtvým zimním podvečerem.

»Jsou to Němci,« pravil starý vladyka.

»Je to ten Sechcenjar ohavný,« dodal Mikeš zlostně a nahlas mu odvetou hrozil. Strýc ho z toho nezrážel, ale za to matka doma, když přijeli a pověděli, co se jim stalo, synovi domlouvala, aby si dal pokoj.

»Snad abych se mu vyhýbal?« odvětil Mikeš prudce.

Nevyhýbal se mu. Neděle nejblíže příští schválně jel do města. Než to se mu nic nepřihodilo. Sechcenjara ani okem nespatřil. Za to, když na podzim jel jednou sám s Jankem, bratrovým zkušeným pacholkem, z města, bylo již samý večer, napadli ho za městem u nevelikého háje březového. Odtud na ně čtyři chlapi vyrazili, kteří je chtěli s koní strhnouti. Než panic se svým průvodčím se jim ubránili a po tuhé bitce jim unikli.

Stará vladyka se nemálo polekala, když se jí Mikeš vrátil s rukou na rychlo obvázanou, a Janek

taktéž zraněný. Poručila synovi, že nesmí sám do města jezditi, poněvadž již patrno, že mu tam o život ukládají. Také se Mikeš tak hned do Budějovic nepodíval. Jednak rána nad očekávání se zhoršivší mu nedala, a pak mu také matka bránila, kladouc mu všelijaké překážky, kdykoliv zamýšlel do města sám.

Ale na jaře setkal se Mikeš v Borovanech s mysletínským panicem, s bratrem Janovy ženy, a od toho zaslechl, že se onehdy ten Sechcenjar smál a se chlubil, jak on, Mikeš, čistě zkrotl, že se teď bojí do města, anebo že nemá na čem přijeti.

Do týdne byl Mikeš v městě. Co zaslechl o oné kupcově potupné řeči, neměl žádného stání. Doma se nikomu nesvěřil, ani strýci, obávaje se, že by ho snad zdržovali. Jen bratrovi Janovi Žižkovi pověděl, jak je ten kupec potupil. Jan hněvem se zamračil a dodal:

»Všaktě se s ním za to srovnáme, počkej.«

Ale Mikeš nečekal. Osedlav koně za záminkou, že se podívá na Mysletín, zaměřil oklikou do města. Ve městě rovnou cestou zajel ku krčmě, do které Sechcenjar chodíval na víno. Nezastal ho tam, za to několik jiných kupců Němců. Mezi těmi nastalo patrné hnutí, jak trocnovský panic vstoupil. Sestrkujíce hlavy něco šuškali po panici se nápadně ohlížejíce, pak se smáli, až posléze jeden z nich zavolav krčmáře, něco mu do ucha pošeptal. Krčmář odešel, a za chvíli po té vstoupil Henslin Sechcenjar. Panic nebyl nikterak překvapen, aniž se zarazil, tuše již prve, že ti tu pro Henslina poslali. Ten usednuv mezi druhy začal za nedlouho řeč o »panstvu« zemanském vtipkuje o ostruhách bez koně, o pýše nicotné vladycké a dluzích, až panic popuzen vyvstav, vyzval ho, aby mlčel. Ale bohatý kupec, rumného líce, těla

zdravím a bujností kypícího, směle odpověděl a vystav na panice se prudkou řečí obořil, aby on mlčel, jeho že se to týká nejvíce.

»Jsi-li dobrý, tak plať — zaplať, víš-li, za svého děda. Jdi a zeptej se starých židovek Richky a Málky, co půjčily tři kopy boršovskému zemanu. Tvůj děd se jim zapsal jako rukojmě, a podnes nikdo nezaplatil ani ten Boršovský a děd tvůj také ne. To jsou zemané, to jsou dobří, i nečistého žida oši —«

Nedomluvil. Panic rozlícen potupou svého nebožtíka děda a svého rodu, vyskočil a hnal se všechen zardělý s pěstmi vzhůru zaťatými na kupce, křiče, že v hrdlo lže.

Všichni za kupcem prudko vstali a s křikem a hlukem stavěli se proti mladému zemanu, volajíce na něj potupně, ať zaleze. V tom se zableskla ve výší Mikšova dýka, ale již také měšťané tasili a hrozný chumel strhl se u stolu. Křik, klení, nadávky, padající židle hlučely jizbou; pod nohami zápasících, sem tam prudce se kmitajícími ocitli se dva měšťané a krev jejich barvila špinavou podlahu. Ale v tom už k nim panic klesal, marně se oháněje a bráně. Klesl na znak, byv ze zadu stržen jedním z Henslinových pomocníkův. Jak všechen krví zalit upadl, až podlaha zaduněla, jak hlavou o ni uhodil, vrhli se na něj jako šelmy a bodali ho noži i dýkami. Nejzuřivěji Henslin Sechcenjar, kleče mu na prsou a klna po německu —

Na Trocnově jistě myslili, že je Mikeš na Mysletíně, a nebylo jim ani tak divno, když ani odpoledne se nevrátil. Ale když den se počal nachylovati, sháněla se již stará vladyka po svém nejmladším. Již ji napadalo podezření, že Mikše ani na Mysletíně není,

že si snad vyjel do města — a v tom, bylo nedlouho po slunce západu, vrátil se Mikeš.

Stará vladyka stojíc právě před vraty dvora, hleděla k lesu, odkud ho čekala, a tu se nějaký vůz na levo na cestě ukázal. Jízdný Mikšův kůň vzadu uvázaný ohlásil na ráz netušené neštěstí. Vladyka nechtěla věřiti zraku. Ale byla to přece Mikšova grošovatá brůna a ten rudý dek na ní. Toť on, toť Mikšův kůň! —

Stará paní chvátala vstříc povozu, jejž provázel jakýsi budějovický soused s čeledínem. Měšťan spatřiv vladyku zastavil svého koníka. Bylo zrovna před dvorem u starého jasanu. Vladyka vykřikla. Pokrvácená roucha visela s vozu; nad mrtvým, zbodaným tělem Mikšovým, s něhož krev ve městě jen ledabylo utřeli a omyli, skláněla se nešťastná matka. —

V tom kráčel sem od lesa starý vladyka Ješek, jenž se vydal Mikšovi naproti, a ze dvora vycházel nejstarší z Trocnovských, Jan Žižka.

Trocnovský dvůr se ozýval pláčem a nářkem žen. Starý strýc a Jan nesli zabitého do dvora, matka plačíc je provázela a dcera její a snacha s pláčem a nářkem je vítaly. Statný, mladý Mikeš, ráno ještě jako jarý strom, ležel v klenuté jizbě na loži bez ducha. Všichni myslili, že se veselí na Mysletíně, a oni ho tak bídně ve městě ubili. Co ženské naříkaly, co čeládka, scházejíc se polekaná u mrtvého, upřímně ho želela, vyslýchal starý vladyka všecek rozechvěn, i Jan, chmurný jako mrak, pohnutím ubledlý, souseda městského, jak se stalo. Muž ten pověděl, co věděl, jak se váda strhla, a jak po té zabitého panice ven vynesli, na dvorec krčmy, kdež položili ho na slámu, až posléze přišel rychtář a ten že jej, souseda, zjednal, aby mrtvého zavezl sem na Trocnov. —

Když tak mužští budějovského souseda vyslýchali, přišla k nim od mrtvoly také vladyka; ale dlouho nesetrvala. Jata novým záchvatem lítosti a bolu znova se k mrtvému vrátila a lomila nad ním rukama.

Zatím nejstarší její, Jan Žižka, třesa se ještě želem i hněvem, nechal pojednou souseda z Budějovic a měl se k náhlému odjezdu. Anna se toho velmi lekla; uhodlať hned, že hodlá do města. I jala se ho prositi; než nebyla by ho udržela ani prosbami ani svou úzkostí, kdyby jí byl strýc Ješek nepřispěl. Ten na Jana přímo uhodil, co hodlá, co myslí, co svede teď tak popuzený, a v tu pozdní dobu, že nastane noc, nežli do města přijede, ať počká až do rána, pak že on, strýc, také pojede. —

Té noci nezamhouřili na Trocnově kromě dětí žádný ani oka. Bděli v žalu, na modlitbách u Mikše. Anna pak lekala se rána, budoucího dne Janovy jízdy do města.

Ještě za tmy se tam se strýcem vypravil.

V trocnovském dvoře bylo placho a pusto. Čeládka bezděky tlumíc své hovory, ohlížela se po vladyckém bytě, kdež strojili Mikše do rakve. Staré vladyky ani nespatřili. Ta ustavičně meškala u mrtvého syna; pomáhala snaše i dceři, ale přes tu chvíli ustala, zamyslila se, z hluboka, bolestně zavzdychala, nebo pojednou z ničeho, jata záchvatem prudké bolesti, se rozplakala.

Z vladyckého obydlí vyšla někdy jen uplakaná Anežka, častěji však mladá vladyka, Janova žena. Ta před dvůr vycházela a vyhlížela v tu stranu k Budějovicům. Až pozdě odpoledne, v samý již soumrak, postřehla konečně tři jezdce ke dvoru jedoucí: Jana se strýcem a Janka.

Přijeli, muž i strýc, zachmuřeni, prudce rozezlení na Budějovské.

»Mikše popudili a pak ho ubili — tolik jich na jediného! Hanba!« oznamoval trhaně strýc. »Ale bránil se, dobře, mužsky, porouchal nejednoho Němce — ale bylo jich —«

»A spravedlnosti žádné! Vše jedno pásmo!« dodal Jan svíraje pěsť. »Ještě Mikše viní. Ale přisámbůh!« a pohrozil zaťatou pěstí. —

XLVI.

Toto se událo třetího roku, co se král vrátil z vídeňského zajetí. Za tuto dobu se v Praze mnoho změnilo, zvláště s Martinem Tkaničkou. Hned toho prvního jara po návratě králově učinil, co před tím o štědrém večeru doktoru Osvětlovi nadhodil; vypravil se za nevěstou. Koně si na to vypůjčil od Jana Ohnivce, a tak všechen jsa vystrojen, v nových nohavicích cihlové barvy a v kabátci barvy papouškové, jak to jsa studentem a za Adličkou chodívaje nosíval, vyjel jako nějaký kasalický z městské brány pěkně do zelena, a jel bílou silnicí mezi poli dál, a pořád dále a pořáde za zpěvu skřiváncího až do Kolína, za Adličkou.

Na tu cestu se vydal s myslí veselou, pln sladké naděje; a blažen se vrátil do Prahy. Natřásaje se a bradku posukuje spěchal nejprve k doktorovi, aby se mu pochlubil, jak pochodil, jak stará láska znova vykvetla, a že je mu Adlička v pravdě od Pána Boha souzena, že je dosud hezká, že se mu líbí a dětí že nemá a dům že má a nějakou kopu prý ještě na hotovosti. Jen toho Tkanička litoval, že k ní tak daleko.

»Kdy budou svatby?« přerušil doktor milovného, roztouženého Martina.

»V létě přijede Adlička sem, do Prahy, ku svým příbuzným a na podzim —«

Půjdeme na svatby. Vydržíš-li tak dlouho.«

Musil vydržeti. Adlička dříve nechtěla, majíc ještě všelijaká doma rovnání. Za tu dobu doktor Donat Osvětlo zkusil dosti, neboť Tkanička ustavičně by byl o nevěstě mluvil, jakož doma pořáde na křídlo hrál a milostné písně zpíval.

Až pak přišla ta žádaná chvíle.

V kostele matky Boží konec mostu oddal někdejší kolega, nyní profesor české kolleje, mistr Jan, strýc Jana Ohnivce, Martina Tkaničku s jeho Adličkou.

Nebyla již ovšem pod věncem; než majíc zkroutilé vlasy a majíc okrasu pěkných střevíců a šatů brunátné barvy z látky přešlechetné s rozkošným páscem stříbrem pobitým, vypadala dosti sličně a dosti mladě vedle svého ženicha.

Ten pečlivě sehnav prořídlé své vlasy a sčesav je starostně, aby co nejlépe skryl svou holici, stanul v novém soukenném kabátci skořicové barvy, v nohavicích z nevídané pruhatiny a v zobatých střevících, všechen nekliden blaženým rozčilením, lící zardělých, posukuje okamžikem bezděky svou řídkou bradku.

»Jistěť si prsa vycpal,« šeptal doktor Osvětlo Janu Ohnivcovi, s nímž byl Martinovi za svědka. »Viz, jistěť vycpal, ale za to nohy ještě tenčí vypadají. Na ty zapomněl —«

A doktor usmívaje se zamrkal masitými víčky.

Martin Tkanička zval také na své svatby Bernáška, někdy kolegu, s nímž strávil před lety onu divnou noc v křivoklátských lesích a na Jivně; ale Bernášek, nyní dominikánský mnich, rumných, ducatých tváří a notného laloku i zášijku, zhola a zkrátka odřekl, když uslyšel, že bude na svatbách také mistr Jan z české kolleje a jeho synovec.

»Tiť jsou Křížovi,« řekl Bernášek prudce a nešetrně. »Tam všechen svět opravují a předpisují a velebí toho husineckého mistra. Snadno by mne tam vyčinili, jaký jsem hříšník. Ne, ne, mezi ty svaté nepůjdu —«

A tlustý mnich se zlostně zasmál.

Faráře Bohuňka, svého bývalého tchána, Tkanička pozvati nemohl. Odešelť Bohuněk toho roku na jaře na věčnost. Pekař Šant po kolik večerů vykládal svému hospodskému tovařiši, ježatému ševci, »U bílého jelena« o tom, jak se jejich farář roznemohl na játra, co zkusil, a jak on, Šant, ho navštívil, a jak si farář mu posteskl, že nezkusí tolik nemocí jako Mandalenou. Tou že ho Pán Bůh hořce trestá, že se tak provinil proti kněžskému řádu, to že je luciper zelených očí, který již teď z fary odnáší a uklízí, ač on, farář, s pomocí boží mohl by třeba ještě s lože vstáti. Ale nevstal. Než ducha vypustil, bylo na faře jako vysmýčeno; s tím statečkem farářovým zmizela také Mandalena jako čarodějnice na pometle.

Pekař Šant dost a po kolik večerů litoval nebožtíka; vykládaje, jaký to byl hodný farář, šťouchal palcem přes tu chvíli svého tovařiše ševce, jenž hlavou pokyvoval, dokud mohl, dokud ho nezmohl — »samec«.

Šant pekař také o Tkaničkových svatbách donesl novinu k »bílému jelenu« a vykládal, jaké ta tkanička hubená měla vznešené hosty, dvořany královské, mistry a doktory, a to že všechno své štěstí má od toho Žita, čaroděje, jemuž sloužíval a od něhož se jistě lecčemu přiučil. Toto o Žitovi vykládal už za pozdní hodiny noční, kdy se již druh švec všechen jsa zmožen nemohl brániti těm ohromným lžem, kterými ho Šant častoval, dokládaje je svým palcem.

Těmi svatbami přišel doktor Donat Osvětlo o návštěvy Martina Tkaničky jež poslední dobou skoro denně se dály. Když o tom byla řeč, smál se doktor dokládaje, že musí teď Martin vyváděti svou nejmilejší holubičku, sice již žádné holátko rozmilé, a s ní se laskati. A zaslechl, jak ji vyvádí a doma zase obskakuje jako žáček milostí poblázněný. Ale doktor směje se při tom počítal, jak líbáček Martinův dlouho potrvá, jak Tkanička v tom vrkání dlouho vydrží.

Počítal dosti dlouho, přece však se přepočítal. Již ta sladká líbáčků doba jistě mu minula a on pořáde tak pořídku se ukazoval jako po svatbách. Ale pokaždé, kdykoliv přišel a doktor se ho ptal, jak se má, jak mu je, pokaždé Martin, že blaženě se má, odpovídal. Byl pořáde blažen, pokaždé při tom oči samou blažeností přimhuřoval a div že nezamlaskal; než zkušený doktor vycítil, že to není již tak upřímné a pravdivé, jako první dny po svatbách. Suma toho pozorování a vyšetřování byla, že Tkaničkovi teď zase k úplné spokojenosti schází, aby si směl častěji vyjíti. Ale on nesměl, protože ze všech nejmilejší Adlička ho nepouštěla, dosti mu nevěříc a jej stále pozorujíc.

Až pak Martin Tkanička, to bylo již druhého léta po svatbách, nemoha toho v sobě utajiti, vyznal se doktorovi Donátovi z této muky a posteskl si, jak je Adlička žárliva, jak ho hlídá a každý jeho krok střeží; jinak že by byl z míry s ní spokojen, že by Pánu Bohu děkoval.

»Vidíš-li, Martine, vidíš, staré hříchy!« dodal doktor polo vážně, polo žertem. »Co zkoušíš pro svou milovnost! A budeš ještě dlouho zkoušeti. Jeť žárlivost mrzká rána duše, na niž nemá rady ani mistr Vilém z Montpesolanu, ani Rasis, aniž kdo ze Salernských. Tu nepomůže ani embrota ani kataplasma, jen

ze všech nejmocnější mistr čas. Zatím se utěš, že ti Adlička, jak sám jsi říkával, byla Pánem Bohem souzena — —«

Než i on sám, doktor Donat Osvětlo, míval mrzuté chvíle nespokojenosti. Očekávalť přílišné změny, když se král vrátil. První sklamání bylo již to, že král dosazuje nové konšely na Starém městě, Němců nepominul, jak by si byl doktor přál. A po té se neudálo skoro zhola nic. S počátku doktor trpělivě čekal, věda, že si chce král oddechnouti.

Jan Ohnivec mu toho dotvrdil vypravuje, jak je král nyní spokojen a proč tak mírně si vedl, když se navrátil.

»Jeť dobrý, dobrého srdce. Vím od pana Nikolaje, jak byl všechen od sebe, když ho do zajetí vedli po druhé; jak ho hnětlo, že se dočkal zrady od vlastního bratra. A nad to myslil, že ho i ti nejvěrnější zradili, i pan Nikolaj i kancléř, poněvadž se mu ani neukázali. Zanevřel prý na všechny, na všechno. Ale když ho pak osvobodili, když uslyšel, jak skoro všechno království bylo pro něj už vzhůru, jak i páni, prve v jednotě, pro něj s Uhry bojovali, to pohnulo velice jeho myslí. Byl tím smířen, na ráz. — A proto mnohé z pánů těch nyní sám do své rady povolal, proto tak odpouštěl. I Rožmberskému odpustí, přijde-li — a ten přijde. Už prý zaťukal —«

»Ale Němci, ti Němci —«

»Král chce míti pokoj. A není dosti zdráv. To zajetí se mu pamatuje, a pak prý to tam zkoušeli také s jedem. Ale nezdařilo se; za to však neubylo královy palčivosti.«

»Pije-li?« prohodil doktor.

»Často. Je to teď už nemoc. Ale to mají oni na svědomí! Teď však jiného nechce nežli pokoj.«

Doktor Donat Osvětlo však kroutil hlavou.

»Pokoj,« pravil, »leda na chvilku. Teď dají pokoj, protože mají strach. Ale kdyby něco trhlo, viděl bys, a král také. Dříve nebude pokoj, dokud se nevyklidí —«

Král brzo po té odejel na Žebrák hrad a Jan musil s ním. Doktor Donat měl nyní dvojí potěšení: vyučoval Alenina Jiříka, hocha urostlého a bystrého, jemuž bylo nyní přes deset let. Přiučoval ho latině, ale ještě s větší chutí čítal s ním v rýmované kronice české, kterou otec Jiříkův, Jan Ohnivec, jsa chlapcem, dostal od nebožtíka panice Ctibora ze Sovojevic, zakladatele české kolleje. Hoch čítal s chutí a s nemenší chutí naslouchal výkladům starého strýce, jenž ostrá místa staré kroniky nijak neotupoval. Bělovlasý doktor, zdravě zardělých tváří mluvě živě, někdy až ostře, měl z toho potěšení, jak Jiříkovy oči dychtivě tkvíce na jeho tváři, se leskly, a jak se chlapci začasté i líce zardělo živým pohnutím mysli.

Totéž stávalo se doktoru Osvětlovi samému v betlemské kapli, kamž chodíval na kázání mistra Jana z Husince. Ani jediného nevynechal, leč musil-li k nemocnému. Sedati v Betlemě a naslouchati slovům svého nad jiné zalíbeného kazatele, to bylo druhým doktorovým potěšením. A nemíval tu žádného pohodlí, ač si pokaždé přispíšil. Nicméně chodil nedada se odstrašiti návalem do svatyně ne hrubě prostorné. Ano ty tlačenice ho těšívaly proto, poněvadž svědčily, co má mistr Jan přátel a příznivců. Po každém kázání jich přibývalo. Již nechodili jen lidé obecní, studenti, měšťané, ale čím dále tím více i mladých kněží a mistrů, aby se něčemu přiučili; také přicházeli netoliko známí dvořané Křížovi, ale i mnozí jiní. Té neděle, co pojednou zasedla do upravené stolice poblíže kazatelny sama králová s několika svými paními dvořkami, doktor Donat z kázání si mnoho

neodnesl. Alespoň první polovice mu ušla skoro na dobro, jak pořád se divil té návštěvě a těšil se jí a na ni pošilhával.

Kázání mistrova chválil všude napořád: jak je výmluvný, jak se nebojí, o všem do očí pravdu poví, velikým kněžím i obyčejným mnichům, pánům i měšťanům, jak je svého jazyka milovný, a což hlavního, že sám tak žije, jak radí a učí, že nedychtí po obročích, ač by snadno mohl býti už kanovníkem, an mu sám arcibiskup i dvůr tak přejí, ale že se spokojí nevalným hrubě platem z nadání kaple betlemské a platy školskými.

Proto s nemalým rozhorlením vypravoval Janovi, když se na zimu s králem ze Žebráka vrátil, o Němcích, jak jsou proti Husovi, a proti všem, kteří kážou a učí v jeho smyslu.

»Uvěříš-li, jak jsou pyšní a smělí, co vyvedli, aby mirtra Jana ztupili. Tenť jim nejvíce překáží. Vědíť, oč stojí, že nejen o mnichy, ale také o svůj národ na vysokém učení, a je pravda, co onehdy —«

»Nuže, co vyvedli mistru Janovi?«

»Studenti ze Šváb — však mistři je napíchli, a ne-li to, byli rádi, že tak svedli. Mši jakous sloužili — v krčmě ji sloužili — již za to by měli před inkvisitora — totě rouhání — a zpívali ti při tom naschvál, našeho jazyka na posměch a potupu ohavně česky dle knihy rodu Pána Ježíše Krista, podle sepsání sv. Matouše. Nejsou-li to neznabohové? Takový tlustý Šváb jakýsi za kněze přistrojený zpíval ti huhňavě u evangelia: Stanislav (to jako ze Znojma) zplodil Petra ze Znojma, Petr Pálče a Páleč Husa — fi — a ošklíbal se a oči prý vyvaloval, tváře nadýmaje. Ti ostatní se jen řehtali.

Doktor Osvětlo, jemuž oči se leskly, na okamžik umlkl, ale pak opět prudce pokračoval:

»Smějí se, ale dlouho nebudou. Smíchem to nespraví, ani církve, aniž smíchem nás umlčí. Ale toť, oni aby vše při starém zůstalo, i v církvi a jejím řádu; jim to hoví nejlépe, a rozumí se, na vysokém učení i v rathouze obzvláště.«

»A což za tu mši, za tu nic neměli?«

»Pranic. Shádali se druhého dne s našimi studenty, a tekla krev. Teď ona poteče častěji, když chce míti král pokoj,« dodal doktor ironicky a zasmál se; pak se otázal, co král dělá. Jan se zasmušil.

»Na zdraví se má lépe, hodně honil, ale také se časem u číše zapomene. Jinak pořád myslí, že doma je všecko v pořádku, a jen se stará o papeže. O tom ustavičně jedná s francouzským králem, a teď už také s kardinály. Je na tom, už i kardinálové se snad snášejí, aby oba papežové se vzdali, a pak aby volen byl nový.«

O tom vypravoval také Jan u Křížů, kdež nyní scházela se častěji společnost starého kupce, když nastaly zase pohnutější časy, ale ne tak smutné, jako byly nedávno minulé. Starý Kříž mládl zrovna, vida, jak to, oč před lety jen několik mužů pracovalo, nabylo nových a četných zastanců, jak se vzmáhá sbor národa českého na vysokém učení, jak se rozmnožil počet českých studentů, mistrův a doktorův, učeností rovných všem cizím, a jak statečně se hlásí o práva svého národa a svého jazyka. Již nestačilo, aby měli určitý počet míst v Karlově a Václavově kolleji vyhrazený, již domáhali se něčeho jiného, nač ani Kříž za svých mladých let ani jeho vrstevníci neodvážili se pomysliti. Mistr Jan z Husince to u něho v domě vyslovil, když se jejich kroužek zase jednou sešel: že by spravedlivé bylo, aby Čechové měli na vysokém učení hlasy tři a cizozemci jeden.

Tenkráte se až nad tím skoro všichni zarazili. Ale on toho se nelekaje jal se živě dokazovati, že mají Čechové k tomu právo.

»Natio teutonica vult esse excelsior natione Bohemica,« děl obraceje se na mistra Mikuláše z Litomyšle, vždy nad námi, ale toho by nechtěli, aby náš národ měl vrch ve Vídni nebo v Heidelberku. Tenkráte, když císař tu v Praze založil vysoké učení, byli tu skoro sami a zrovna tu panovali a rozdělili si učení, jak chtěli. Ergo adhuc licet eis sic facere, staniž se jim také tak, neboť nebude již náš národ jim sloužiti a je poslouchati, jako bývalo, dokud jsme byli nedospělí v umění.« A živěji, rychleji doložil:

»Jak dí apoštol ke Galatským: že pokudž dědic maličký jest, nic není rozdílný od služebníka, jsa pánem všeho. A tak již nejsi slouha, ale syn; ale poněvadž syn, tedy i dědic. Tak i my byli jsme takřka děti v umění a proto takřka slouhové Němců. Ale nyní přišla plnost času, a s pomocí boží počet českých mistrů nad počet německých rozmnožen, et in omni scientia et facultate cizozemcům se vyrovnáme a již i nad ně v tom onom jsme, a proto již nebudeme slouhy, nebo jsme synové a tím i dědicové praví, a my chceme své dědictví, od něhož nechť již upustí cizozemští správcové.«

Ohnivé slovo nadšeného mistra jalo ihned mladší. Bylať to věc veliká a vznešená, kterou mistr Jan vyslovil. I starý Kříž byl uchvácen, než ve staré, zkušené jeho hlavě ihned pochybnosti vznikaly, a již i na nesnáze pomýšlel. A starý profesor Mikuláš z Litomyšle jich netajil připomínaje, že Němci jsou tuzí, že se budou brániti a že by snad raději se z Prahy vyklidili.

»Nechť vyklidí!« zvolal mistr Jan z české kolleje, strýc Jana Ohnivce. »Nač nám tisícové cizinců, když

nás na právích zkracují. S nimi nám vysoké učení je cizí, ač je v našem království, bez nich bude naše, a bohdá si je již dobře opatříme.« —

Tak mluvili v tu dobu, kdy král meškal na Žebráce. Od té doby opět a opět o tom u Křížů jednali, a když se král vrátil, začal Kříž sám o tom se svými dvořany známými. Nejprve s Janem Ohnivcem, pak s Janem z Milheima. Ten hlavou pokrucoval a děl rovněž, co Jan Ohnivec řekl, že král má jen papeže na mysli, nyní že by nebylo vhod. Ale přece se o tom zmínil panu Nikolaji z Lobkovic.

Opatrný rádce králův schmuřil obočí, a nerozmýšleje se řekl:

»Nyní nemožno. Nechť raději mlčí. Ale,« dodal pojednou, »nechť čeští mistři v kollejích jsou při králi. Ať jsou s ním ve všem, ať mu nečiní příkoří, až půjde teď o papeže a zmatky. To radím, a myslím, že dobře. Ostatek bohdá také půjde.«

Když starý Kříž radu tuto svěřil v důvěrnosti betlemskému kazateli, trhl sebou mistr Jan a upřev zrak na starého měšťana živě pravil:

»Tenť jistě dobře a moudře radí a nežádá nic zlého. Král chce staviti zmatky s papeži, ale Němci, jak pozoruji, jsou s arcibiskupem oddáni římskému papeži a nepřeji konciliu. My budeme s králem — musíme, náš národ na vysokém učení —«

»Jen abyste svorni byli a za jedno!« mínil starostně starý Kříž.

»O to budu pracovati a s pomocí boží toho dosáhnu.« —

XLVII.

Nedlouho po té přijel z nenadání do Prahy trocnovský vladyka Jan Žižka, provázen svým pacholkem Jankem. Přijel pozdě odpoledne v srpnu měsíci a

*

přenocoval na hospodě. Na zejtří vykonav pobožnost v kostele zaměřil rovnou cestou do domu Kříže kramáře, kterého nemálo příchodem svým překvapil. Ale ještě více tím, co vypravoval. Bylo to o Mikšovi, bratrovi, o jeho smrti, o budějovských kupcích německých, kteří prudkého panice schválně dráždili a pak ubili. Vladyka vypravoval, jak se domáhal nejprve u nich spravedlnosti, ale jak ho odbyli; po té žaloval a pohnal Henslina Sechcenjara před soud. Trvalo drahně dlouho, nežli přijel královský podkomoří, aby sadil novou radu v Budějovicích, a odbyl při tom soud.

»A když soud zasedl —«

»Kdo byl rychtářem?« ptal se Kříž.

»Klaric Zikmund. Sami sebe soudili. Měšťané Němci měšťana Němce; a všichni chovají záští proti nám. Žádal jsem podkomořího, aby sám soudil —«

»A on jim, konšelům, při odevzdal?«

»Odevzdal — a protřelý ten Sechcenjar se očistil. Jak by ne —«

»Měl dost pomocníků v přísaze?«

»Nabídl jich asi devět. Sám učinil přísahu a očistu čtyřmi svědky. Byli z těch devíti.«

»A tys-li měl svědky?«

»Dva, chudé řemeslníky, jednoho Čecha, druhého Němce, kteří právě do krčmy vešli za nebožtíkem bratrem. Ti všechno viděli.«

»A nepustili jich ku přísaze?«

»Nepustili.«

»Ó té spravedlnosti! Tak všude u nás v městech. Ti bohatí Němci mají právo v rukou a pustí k němu, jen koho chtějí. Těmi pomocníky v přísaze smyjí všechno se sebe. A ty,« dodal pojednou Kříž kramář, »ty jdeš nyní ku králi, žalovat.«

»Jdu — a ještě na Rožmberského.«

»Oh, oh — to máš mocné nepřátely. Tenť s králem nyní v míru. Meška tu již po kolik dnů. Čím ti ublížil?«

»Lid jeho mne teď ustavičně hubí. Na polích, mezujemeť — i v lesích lovem.«

»Ej, toť divno. Tak dlouho tebe nechával s pokojem. Což tak najednou, jako z nenadání —«

»Také se tomu divíme, že si tak z ničeho vzpomněl. Snad se něco zběhlo, snad jsem milost panskou nevěda něčím pohoršil,« děl Žižka s úsměškem, »nebo když je s králem za dobře, chce ukázati mně, zemanovi, svou moc a sílu. Ale,« dodal Jan rozhodně a v očích se mu zablýštělo, »toho ať se neodvažuje. Jsem dobrý*) jako on a manem jeho nebudu!«

»Dáváš se na těžký soud.«

Vladyka se zasmušil a pravil:

»Tak i tu máte takovou spravedlnost?!«

»Toho nedím. Ale ať obdržíš při čili nic, záští panské proti tobě zůstane. Měls nejprve po dobrém.«

»Snad prositi?! Vzkázal jsem pánu, ale po té bylo ještě hůř. Vím tedy, že je všechno z úmyslu. Již toho trpěti nemohu a nebudu. A nebude-li tu žádného práva —«.

Vladyka se hrozivě zamlčel. Kříž kramář jal se ho chlácholiti a radil mu, aby si pospíšil k Janu Ohnivcovi, ten že mu nejspíše poradí a pomůže, ale aby neotálel, poněvadž zaslechl, že se král chystá zase na Žebrák, že za parného léta je mu v Praze dusno, Trocnovský vladyka poslechnuv, zašel ihned k Janu Ohnivcovi, a ten ochotně slíbil, že se nejprve u dvora přeptá.

---

*) šlechtic.

Již na večer toho dne oznámil vladykovi, že příštího dne nemožno ku králi, poněvadž tu má posly polského krále, s nimiž jedná o papeži a o konciliu, ale že pozejtří asi bude možno; také však radil, aby se žalobou a půhonem na Rožmberského nechvátal, ale aby posečkal, až jak on, Jan, uvidí, a jak u krále pochodí. Při tom se Jan zmínil, jak Rožmberský vida nezbytí a že je skoro sám, jediný z jednoty králi se poddal, a jak král z toho potěšen a chtěje dobrou vůli zachovati, jako by na vše, co se stalo, zapomněl, a že je na mocného pána hrubě laskav.

»Chceť miti pokoj v zemi, za vše pokoj,« dodal Jan, »to proto, aby mohl za hranicemi císařskou moc ukázati. Proto i my teď o Němcích musíme mlčeti.«

Pojednou se pak vladyky otázal:

»Také-li již u vás pokoj s těmi lapkami a loupežníky? Těch je král úhlavní nepřítel. Chceť, aby bylo zase jisto v zemi, jak bývalo za jeho prvních let panování a za nebožtíka císaře. Slyšel-lis, jak Zoula rytíře ztrestal, i všechnu jeho chasu?«

»U nás není tak pokojno, jak si král žádá. Ale ty lapky a ta tovařišstva loupežná má Rožmberský na svědomí. Toť všechno na jeho vrub. Proč se bouřil proti králi, proč stropil tolik zmatkův, a proč utiskuje poddané? Z toho vzrostlo a roste to bejlí. A nyní by nad to z nás svobodných zemanů nejraději manů nadělal. Proto ty jeho útisky, abychom se poddali a prosili za ochranu. Na mne, na náš dvůr si zkřesal nejvíce. Ale já své svobody a svého práva nedám, a bohdá se uhájím.«

Pozejtří vydali se ke dvoru. Jan zvěděl v předsíni, kdež vladyka zůstal, že byl král ráno nejlepší míry a vesel; teď že však se nějak schmuřil, a to asi pro pána z Rožmberka, jenž před chvilkou od něho odešel. Komorník Kepka to vypravoval dokládaje, jak

byl král ráno hovorný, a jak teď se na Kepku zle utrhl, když se ho ptal stran zítřejší cesty na Žebrák.

»Bůh milý ví, co je zase s Rožmberským, co ten má. Přišelť sem, a sotva že vkročil sem, prve nežli byl u krále ohlášen, přichvátal za ním posel, jenž právě od Budějovic za ním přijel. Tenť jistě nějaké zvláštní noviny přinesl.«

Jan i vladyka trocnovský dychtivě naslouchali. Oběma kmitla myšlénka, že to vše snad bude k dobrému, nepohodl-li se Rožmberský s králem. Jan vstupuje ku králi za svou službou, těšil vladyku, že bohdá dobře pořídí. Vladyka usednuv na truhlici kobercem pokrytou čekal netrpělivě na Jana. Uvažoval, jak pořídí, vymůže-li mu nějaké napomenutí zpupnému pánu, nebo aby byl jemu, vladykovi, vydán nový ochranný list.

Vzpomínal na své doma v trocnovském dvoře, jak mají asi na pilno o žních, bez něho a jak je Jeníkovi malému, jenž počal nějak postonávati, když on, vladyka, z domova vyjížděl. Nerad jel, ale odkladu nebylo; různé ty pychy a škody, jichž se rožmberský soused na jejich zboží schválně dopouštěl, svědčily, že stará jeho nechuť k zemanskému rodu na novo vzplanula. Proto se vladyka Jan také vypravil na kvap do Prahy, za Rožmberským, aby svého dvorce a svých práv ještě v čas uhájil. Jel nerad, ta cesta nebyla mu vhod. Nechutě ho dojímalo, že musí ke dvoru; bylo mu to nemilo, zvláště, co za posledního pobytu v Praze lépe dvořanský svět poznal. Úskočné jednání, opatrnost řeči, vážící každé slovo, přímé jeho mysli byly protivny, i to, že práva, jež samo mělo panovati, bylo třeba oklikou a opatrně dobývati. Ale běželo o pomstu bratrovu, o rodinu i otcovské zboží.

Teď dychtivě čekal, jak Ohnivec pochodí u krále. Čekal drahnou chvíli; když pak se koltra rozhrnula

a zpod ní vyšel Ohnivec, vstal vladyka kvapně. Ale hned se zarazil. Tvář komorníkova zlo věštila.

»Nedobře jsme počítali. Král s Rožmberským nic nemají. V dobrém se rozešli. Ale pán ti zle zasolil.«

»Mně?! On, jenž sám páchá —«

»Víš-li ten posel, jenž za ním přichvátal, ten přinesl z Krumlovska noviny.«

»Jaké — a co král s tím —«

»Rožmberský si mu stěžoval, jak loupežnické lotrovstvo u vás je v květu. Tím krále zle potěšil — jak jsem už pravil. A žaloval, on Rožmberský, že zemané bývají s těmi lapkami za jedno!«

»Lhář!« zvolal prudce Žižka a osmahlá jeho tvář do temna se zarděla.

»Tak děl a — obvinil zvláště —«

Jan se zamlčel.

»Ne-li mne —«

»Tebe — a ten posel, ty jeho noviny byly mu svědectvím.«

»Jaké noviny!«

»Ty dny, jistěť jsi již doma nebyl, chytili Rožmberští nějakého lotra, nějakého hudce — a ten prý na mučení všecko vyznal, i na tebe prý, žes živil vůdce toho tovařišstva a žes ho skrýval.«

Zeman se zarazil. Jan to zpozoroval a otázal se:

»Je-li to pravda?«

»Je, ale přece nemám viny. Nebyl jsem s nimi za jedno, tak jako že —«

»Věřím tobě, ale slyš dříve —«

To-li vše Rožmberský králi pověděl?«

»Pověděl. Nebo jak jsem se jen o tobě zmínil, král se osopil, ať mlčím o tobě, žes takový loupežníků příjemce —«

Žižkovy oči zajiskřily, a prudce sebou hnuv, prudce pravil:

»Půjdu ke králi.«

Jan chytiv ho za ruku sotva ho zadržel, připomínaje mu, aby zůstal, že král šel do lázně. — —

Zasmušile, popuzen, rozrušen, vracel se trocnovský zeman ode dvora. Vycházeje hradní branou pravil, že ihned odjede, že tu nezůstane ani chvilky. Jan a pak starý Kříž sotva ho udrželi do příštího dne. Rozmluviliť mu, aby sečkal, aby zkusil ještě jednou, bude-li možno dostati se ku králi. Ale nebylo. Když nazejtří ráno Jan Ohnivec jsa ve službě u krále za vladyku trocnovského poprosil, zakřikl ho král, ať už o něm nemluví. S tím že to srovná pán z Rožmberka, jemuž on, král, uložil, aby vyčistil polední Čechy od té zběře všeliké a ztrestal všechny, kdož ji podporují.

Byla to těžká, smutná, novina, ale Jan ji Žižkovi neztajil; nemohl. Jak ji trocnovský uslyšel, vstal a již s Bohem dával. Za těch okolností ho nemohli zdržovati. Musilť domů, kde ho bylo třeba. Jan ho jen těšil, aby měl důvěru, že král rád měnívá svou vůli, že se zajisté na vždy nezatvrdil, a že v příhodný čas on, Jan, králi vše poví, co mu Žižka o příjemství a podporování těch loupežníků, vlastně Matěje vůdce, byl vysvětlil, pak že bude lépe. Starý Kříž i mladý ho žádali, aby na ně nezapomínal, kdyby ho snad protivenství nějaké potkalo, že mu vždycky budou rádi pomocni, seč jen budou.

Znepokojen, zasmušile vyjížděl trocnovský vladyka z Prahy. Tušil, že se doma něco děje, nebo něco stane, že Rožmberský maje takovou moc od krále proti tovařišstvům, neprávem jí užije i proti němu a jeho rodu. I bodal koně a nepřál mu ani sobě oddechu.

XLVIII.

V trocnovském dvoře starostně počítali, kdy asi přijede. Zlá vůle panského souseda skoro denně se osvědčovala, nějakým pychem v lese nebo na polích chudé dědiny trocnovské, dvoru poddané. Posledně zničili Rožmberští lán ječmene, do něhož schválně, když Trocnovských na poli nebylo, vehnali stádo.

Starý vladyka Ješek proto poručil, aby se všude bděle hlídalo ve dne v noci, zvláště u stohův, opodál dvora. Sám tak činil a s ním Jaroslav. Oba mečem opásáni, střelcem provázeni chodili různými stranami. Hned první noci dostali se do bitky, u stohů, jež několik chlapů rožmberských tajně se přiblíživších chtělo zapáliti. Jeden pak ze stohů se také vzňal, ale v záři jeho udeřil starý Ješek na Rožmberské ještě v čas, a zahnal je. Utekli všichni, až na jednoho, jenž střelou zasažen klesl a od rozlícených pacholků doražen. Té noci ještě donesli trocnovští pacholci jeho mrtvolu na hranice zboží trocnovského a tam ji hodili na rožmberskou půdu.

Ale té noci ještě poručil starý Ješek vyděseným ženským ve dvoře, že bude asi zle, aby se na všechno připravily, třeba i na útěk se přichystaly. Nejvíce trnula Janova žena. Sedělať u lůžka nemocného svého prvorozence, Jeníčka, chlapce osmiletého, jenž horečkou stižen ležel jako z hlíny, bez vlády a hnutí. Bylo jí jen o něj a malou sestru jeho a o muže, bez něhož byla i ta nemoc a všechno neštěstí nebezpečnější a horší. Anna se od lože nemocného nehnula ani pak, když strýc Ješek pověděl, že bude snad zle. Jí bylo té chvíle jedno, jak bude na poli, jak ve vsi nebo se dvorem, jen o nemocné dítě třáslo se její srdce.

Zatím starý vladyka konal všechny přípravy, jako by jistě čekal boj. Svolal všechnu čeled i mladší muže

i synky z dědiny a poručil jim, aby se ozbrojili, a vyslal hlídky. Dopoledne klidně minulo, ale odpoledne oznámil mu šafářův synek, že u borovanského dvora, nově vystavěného, zahlédl houf jízdných.

Starý vladyka poručil Jaroslavovi, aby matku, Anéžku a Annu s dětmi ze dvora uklidil na Mysletín, tam že prozatím bude jisto. Starý bojovník, jenž nebezpečenstvím patrně omládl, svůj rozkaz zostra, jako by žoldnéřům, opakoval, když Jaroslav namítal, že to šafář za něj vykoná, on, Jaroslav, že se strýcem zůstane. Bratrovec musil poslechnouti i švagrová, která se také vzpírala a chtěla zůstati. Anéžka s Annou ochotně poslechly. Anna nejvíce k vůli dětem. Nemocného chlapce a sestřičku jeho naložili na vůz, k nim matka s tetou usedly.

Babička na druhý vůz, na nějž naloženy nejnutnější věci, šaty a truhlice s lepší zbraní a nemnohými skvosty.

Plačky se vladycké ženské žehnaly se strýcem, prosíce, aby se nevydával v nebezpečenství života. Jaroslav znova se pokoušel o to, aby směl s ním zůstati. Strýc nepovolil. Vyprovodiv je až k nedalekému lesu, podal všem ruku, dětem pak křížek udělal; a tu oči jeho prudce zamrkaly. Ale pak krokem zrovna mladickým ke dvoru pospíchal. Tam vyjasniv líce ujal se jako by na vše zapomněl svého úkolu velitelského. Poroučel, co činiti bylo na obranu dvoru a chystal vše, aby odehnán byl dobytek do lesa a odtud do jistého sousedství. V tom strhl se ode vsi děsný pokřik. Jen před vrata vyběhl, a již viděl, že je zle.

Černý sloup dýmu vyvalil se nad nevelikou vesničkou, jedinou ke dvoru příslušnou. Jen požár shlédl, hned chvátal do dvora, aby vyvedl odtud pacholky vesnici na pomoc. Než v tom vrazil šafářův synek

zardělý, bez dechu, oznamuje, že se jiný houf od silnice žene přímo na dvůr. Branka ihned, jak vladyka vzkřikl, přiražena, a přichystaným trámovím a pařezy zatarasena.

Starý Ješek maje obnaženou šavli polskou v ruce obcházel nádvoří přehlížeje, je-li každý na svém místě, jak už před tím byl ustanovil.

Zatím Rožmberští drancovali trocnovskou hořící vesničku. Lid její, spásy nevida, s křikem utíkal do polí, do lesa a s hrůzou ohlíželi se, jak stavení za stavením chytá. Někteří ve své úzkosti k nedalekému dvoru zamířili, hledajíce tam ochrany. Než nedoběhli tam, když zahlédli pojednou jiný houf rožmberský, ženoucí se od silnice a přímo na vladycký dvůr. Houf ten dobře ozbrojený, z části jízdný, z části pěší, nemeškaje dal se do díla.

Nejprve tři jezdci před bránu sami zajeli a tam jeden z nich volal velikým hlasem na vladyky, že lid Jeho Milosti vladaře rožmberského přibyl sem, poněvadž ve dvoře jsou jistě skryti lotři z loupežného tovařišstva, že tu mají dobré své příjemce, vladyky samé, kteří zapomněvše na svou čest —

Náhle umlkl, neboť se mu mihl před očima šíp; zrovna před ním zafrčel, a zaryl se koni do krku, že raněné zvíře divoce se vzepjalo a obrátivši se, dalo se na útěk. A s ním druzí dva koně se otočili.

Okénkem u brány vyhlížel starý vladyka Ješek zlostí zardělý, drže v ruce samostříl, z něhož právě byl vystřelil. Klel a lál smělému jezdci i Rožmberskému; rázem ustanuv, rozkřikl se na ozbrojené pacholky, kteří u něho stáli:

»Jděte! Už se ženou! Nic se nebojte!« Venku se ozval divoký křik a hlomoz, jenž jako bystřina se hnal. U samého dvora se zarazil, ale neustal.

Rožmberští chtěli prudkým útokem ztéci trocnovský dvůr. Obořili se na vrata, ale tam byli tak uvítáni, střelami i kamením, že dlouho nevydrželi.

Vrátili se však zas a hnali se nejen ku bráně, nýbrž obořili se i na jiná místa, na ohradu, kde byla dostupnější. Sem žebříky z hořící vísky přinesli a pokoušeli se zeď i dřevěnou hradbu ztéci, i střechy zapáliti. Nastalo, čeho se prve, nežli boj začal, starý vladyka Ješek v duchu obával; že s muži svými nevystačí na tolik míst, poženou-li Rožmberští různo útokem. Na střechy nejprve pamatoval, dav před tím kádě a škopky s vodou nanositi a ustanoviv pacholka a tři ženy, které ve dvoře zůstaly, aby hned hasili, kdyby kde chytlo —

Sám byl všude; bojoval za dva, poroučel, mysli dodával, a přichvátal vždycky v čas na místo, kde rožmberští zbrojní pacholci už už nabývali vrchu —

V takový okamžik starý vladyka vydal mnoho. Již jeho zjev dodal Trocnovským mysli a nové síly i zarazil nepřítele, a jeho šavle teprve dorážela.

Potem zalitý, zarudlý, zaprášen i krví již postříkán zápasil starý vladyka jako mladík, ale na celek nezapomněl.

Přes tu chvíli obrátily se jeho sivé oči pod hustým obočím vzhůru ku střechám — — Už dvakráte chytaly, a za toho letního suchého počasí bylo veliké nebezpečenství, ale pokaždé stráž na ponebí udusila zhoubu ohně v začátcích.

Než když už soumrak nastával, tu vybuchl na střeše zadního stavení plamen, a v tom na střeše sousední —

Starý vladyka křičel, co mohl, hrdlo měl už vyschlé a hlas zněl chraptivě, a na pomoc tam k hašení vyslal dva pacholky — než všecko nadarmo. Oheň rostl, jako by zrovna letěl po střechách, vyschlých letním

žárem; trocnovský dvůr plál za soumraku, rozlévaje rudou zář přes hladiny rybníčků, po polích až k nedalekému lesu, a rudou záplavu po ztemnělých nebesích.

V té záři bylo viděti, jak z brány osamělého toho dvora vyrazil pak stařec bílých knírů v kroužkové brni, v předním kuse, se šavlí nad hlavou a za ním několik pacholků.

Vladyka Ješek bil se mužsky rozdávaje rány v pravo v levo a klestě sobě cestu; ale daleko jí neklestil. Opodál, nedaleko rybníčka padl, podlehnuv přesile.

Rožmberští obvinivše jej, že skrývají ve dvoře loupežníky, krvavě jej i všechen jeho rod potupili. Již to volalo o pomstu. A pak dobře uhodl, že Rožmberští přitrhli jen za tou záminkou, aby se zmocnili zemanského dvoru nebo aby jej zničili, aby také jej, vladyku, i jeho bratrovce jali a jako příjemce loupežníkův odvedli před pyšného vladaře rožmberského. Jedno se jim podařilo: dvůr zničili. Ale potupy bez krve starý vladyka nenechal a zemanské svobody uhájil.

Svým životem. —

Když slunce vyšlo, nebylo ani vesničky ani trocnovského dvora. Vše lehlo popelem. Spáleniště ještě kouřilo, až pak v poledne, kdy po úmorném vedru strhla se bouře, prudký lijak uhasil doutnající trámy. Druhého dne, bylo po dešti a mraky se nízko hnaly přes borové, černé lesy kolem dvora, stanul na spáleništi svého dvora Jan Žižka. U starého ohořelého jasanu vázal Janek zpocené, schvácené koně.

Dojíždějíce, zaslechli již na dvě míle, co se u nich stalo, a kam se utekla trocnovská rodina. Ale Jan neuhnul z cesty na Mysletín, nýbrž jel zrovna ke dvoru. Chtěl se přesvědčiti, je-li vše pravda a co se

stalo se strýcem a s lidmi, o nichž pověst různě vypravovala.

Teď viděl vše. Co bylo ze dvora ode dřeva, shořelo do základů, až na podezdívku. Z hlavního pak stavení zděného nezbyly nežli zdi, ošlehané zvláště u oken ohněm a zčerněné dýmem. Světnice, komory, kde po několik pokolení bytoval jeho rod, byly zničeny, pusty, plny rumu, ohořelých trámů, popela i uhlí a čpěly jako všechno spáleniště těžkým zápachem požárovým.

Prostřed té zpousty stál dědic dvoru, vladyka Jan, hledě chvíli před sebe ve trudném, těžkém zamyšlení. Panská zvůle zmařila vše, rodinu, její štěstí, zničila dvůr a úrodu polní kolem všechnu. Rodina vyplašená musí se skrývati jako by spáchala lotrovství, a strýc — strýc! Na toho zeman nejvíce žalně myslil, na starého válečníka, jenž ušel německým mečům v Prusích, aby zhynul na prahu rodného dvora.

Žal, lítost a hněv sevřely útroby vladykovy. Když pozvedl svých zkalených zrakův, upřel je před se na poledne, v končiny širošírého panství rožmberského pána. V ten okamžik oči chudého, těžko poškozeného vladyky zajiskřily se záští a ohněm divoké pomstychtivosti.

Zatím se dostalo Jankovi, jenž koně uvázav, mínil se podívati do zpustlého dvora za vladykou, nenadálé společnosti. Tři vesničané, dva muži a žena, přišli, spatřivše ho i svého pána ze spáleniště své vísky.

Byli velmi sklíčeni, otrháni, muži měli i ruce i šaty popáleny, a začali vypravovati Jankovi u koní, co a jak se tu vše zběhlo. Muži při tom kleli a povzdechovali, žena přes tu chvíli zahořekovala nad sebou, nad vesnicí zničenou a zase nad neštěstím zemanské rodiny a povzdechujíc opakovala:

»Hle náš vladyka —« a upírala uplakané oči na Žižku, jenž stál opodál ve spáleništi, jako zkamenělý, »hle, ubohý, ten teprve pozbyl. A synek, paní — Bože, nebeský Pane, cos to na nás seslal!«

Vladyka obrátiv se shledl vesničany a hned k nim sám zamířil. Jak kmetična pohlédla do jeho tváře a zaslechla jeho hlas, dala se do pláče. Mladý vladyka jal se horlivě vyptávati. Nyní na jisto uslyšel, jak se vše zběhlo, jak byli ve vsi přepadeni, co strýc vykonal a nařídil, jak se ve dvoře bránil a padl —

»Tam — hle — tudy se chtěl probiti — a tu —« ukazoval jeden z vesničanů. Za řeči zatím přiblížili se k rybníčku u dvora. »Tu to bylo. A Rožmberští ho tu nechali — až pan Jaroslav ho odvezl na Mysletín. Včera ho v Borovanech pochovali. Což se tu, pane, sešlo vladyk a rytířů a lidu různého.«

Na okamžik nastalo ticho. Janek byl zachmuřen, mladý zeman hleděl upřeně na zdupané, travnaté místo, nyní promoklé, až pojednou pozvednuv hlavy, se temně a úsečně otázal:

»A pomoc — Nikdo nepřišel ze sousedství?«

»Pozdě — oh pozdě — Dvůr už hořel plamenem; záplava, ta teprve přivolala. Pan Jaroslav se přihnal z Mysletína, a starý vladyka s ním, a všichni pacholci z Mysletína, a také z Oujezda a z Čeřejova přiběhli — ale —«

»To již bylo po všem —« dodal druhý vesničan, »po všem — ach přeběda. To již starý vladyka nedýchal. — Pán Bůh buď mu milostiv. Už byl mrtev — a —«

»Což Rožmberští —«

»Ti jako bouřka — pohromovali, pobili a pryč, ti již byli pryč, pane, když pan Jaroslav —«

»Nehnali se za nimi?«

»I hnali, ale také nadarmo. A také co, jak by pochodili, taková síla panského lidu —«

»A nikoho Rožmberští neodvedli?« zeptal se Janek.

»A to odvedli, dva pacholky, Šímu a Michala. Však jsem hned řekl, těm bude zle, hůř nežli nám.«

»A že bude —« přisvědčoval druhý vesničan — »jistěť je natáhnou na žebřík jako toho klecavého hudce, aby pověděli, co ten —«

Mladý vladyka, jenž se opět spáleništím rozhlížel, rychle se obrátil, a vyptával se na toho hudce. I dotvrdili mu oba vesničané, co již v Praze zaslechl že purkrabí Velešínský chytil klecavého hudce, Mařík že se jmenoval, že byl v přestrojení, a ten Mařík že na mukách všecko pověděl o Matěji vůdci a jeho tovařišstvu.

»Po tom hudci všichni purkrabí již dávno pásli, až ten Velešínský, ten ho hrubě skřipl, a tu pak Mařík se zpovídal o tovařišstvu, všechny prý vyjmenoval a o vůdci udal, a také prý —«

Tu se vesničan zarazil.

»Jen mluv!« poroučel vladyka zachmuřeně naslouchaje.

»Že prý Matěj vůdce došel první ochrany tu, na Trocnově, že i pak odtud, když hladověli, maso a syrce a chléb dostával — a hned na to Rožmberští sem přitrhli —«

Vladyka zamířil ke koním. Vesničané šli opodál za ním, a tu ten, jenž vypravoval, dokončoval své zprávy alespoň Jankovi, když vladyka už nedbal a pověděl, že ten klecavý hudec Mařík umřel na mukách —

Vladyka se na koně vyhoupl a bodnuv ho, zamířil k Mysletínu. Na pustý svůj dvůr se již ani neohlédl. I vesničané, hovořice o svém pánu, co teď

asi bude, co si počne, odešli odtud a zmizeli ve vypálené vesnici.

Pusté dvořiště osamělo. Drobný, hustý déšť spustil se ze zachmuřeného, nízkého nebe, promočená luka kolem svítila se vodou a z černých lesů a lesíků kolem se kouřilo. —

Za takové nepohody dojížděl trocnovský vladyka k Mysletínské tvrzi. Chvátal k ní. Netěšil se na shledání po takovém neštěstí. Ale hnalo jej, aby zvěděl, jak je synkovi, jenž ochuravěl, když on, vladyka, do Prahy odjížděl. Cestou o něm nic neuslyšel, a vesničané u spáleniště, jichž se po synáčkovi zeptal, nevěděli nic, leda to, že ho odvezli s mateří a bábou na Mysletín.

Mladý vladyka byl všechen od sebe. To, co před chvílí spatřil, otřáslo jeho myslí. Tam ve spáleništi připadlo mu okamžikem, že to není pravda, že to všecko je jakés mámení. Ale zase prohlédl a viděl očazená, ohněm ošlehaná okna jizby, ve které do nedávna bydlil se svou rodinou.

Tam, kde za stolem sedali, byla hromada rumu a ohořelých trámců a vedle komoru, kde Anna s dětmi líhala, tu sotva poznal, jak byla zavalena, obořena a všecko pusto, zničeno, nikde nic — koně, dobytek vše pryč, ani kočka nezbyla.

Vyjel do Prahy hledat spravedlnost. Šel žalovat na budějovské Němce, že mu bratra zabili, že vraha bez trestu pustili, šel si postěžovat na mocného, násilného souseda.

A jaké došel spravedlnosti! Ani ho nevyslechli!

Ti pyšní kramáři budou bez trestu, a Rožmberský za všecko bezpráví ještě takto se vymstil! A záminku jakou měl! Že on, vladyka, ujal se ubohého člověka, pánem také utiskovaného, za to vyžehli mu dvůr a ožebračili jej i rodinu.

Nespravedlnosti ty do nebe volaly, a mladý vladyka, jejž přísná matka vedla vždy zbožně a vštípila mu nejlepší cit pro spravedlnost, dvojnásob trpěl násilím a zřejmým bezprávím.

To mu bouřilo nitro, to jej naplňovalo hořkostí i zlostí; vzpíral se tomu a umiňoval si tam ve spáleništi i teď cestou, tak že nesmí zůstati a nezůstane, že není-li spravedlnosti, bude jí hledati sám a trestati sám.

Když shlédl mysletínskou tvrz před sebou, měl už zas jen synka na mysli, jak mu je, zdráv-li již, či leží-li ještě. Jakás úzkost pojala mladého vladyku, a když vjížděl do nádvoří mysletínské tvrze, zrovna ho bodlo. Potkal nejprve tchána, a ten ho vítal tak zasmušile.

Jan ještě s koně neseskočil a již se ptal na Jeníčka, jak mu je. V tom vyšla ze dveří Anna, vstříc mu kvapíc. A jako před lety, když z vojny se z nenadání vrátil, v těchto místech mu sklesla na prsa blažeností rozechvěná, tak sklesla mu nyní do náruče hořce plačíc a vzlykajíc, žalem jako zlomená, a zaštkala:

»Jeníček —«

Více nemohla. Muž její jako by bodnut, ohlédl se po tchánovi a ten povzdechnuv řekl:

»Dnes v noci umřel — —«

Anna na ta slova hlasitěji zaštkala a zaúpěla. Muž jeji zbledl a zachvěl se, a nepevným krokem vedl svou ženu k mrtvole prvorozeného syna. Když po té, maje oči od slzí zardělé, ven vyšel, aby s tchánem promluvil, a když mu vše pověděl, dodal:

»Není spravedlnosti. Ale ani pán ani ti cizozemci nebudou nás bez trestu hubiti!«

Řekl to temným hlasem, hrozivě, pevně a z těch slov znělo strašlivé rozhodnutí.

* * *

*

Třetího dne záhy z rána našli v Budějovicích na bráně list hřebem přibitý. Lidé hned hádali, že to nějaký list odpovědný. Nejprve jim to dotvrdil kněz, jenž jda kolem, list nahlas přečetl. I bylo psáno:

»Já, Jan Žižka z Trocnova, Jaroslav z Trocnova, my oba vystříháme se proti vám všem Budějovským, protože jste zabili Mikše, bratra našeho, a chceme vaši zjevní nepřátelé býti s našimi se všemi pomocníky, jižto nyní jsou v mé službě nebo ještě budou, a proti vám ničímž vinni nechceme býti.«

Lidé se nad tím zarazili, vědouce, že odpovědný zeman bude Budějovské jakkoliv hubiti a jim škoditi, kdekoliv jich dopadne. Když však list na radnici zanesen a tam přečten, smáli se konšelé tam přítomní, řkouce, že ten zemánek ožebračený vede si jako rožmberský pán, že se rádi podívají. —

Odpovědný list téhož znění nalezli také téhož rána na vratech borovanského dvora. Odtud jej pánu na Krumlov poslali. Mocný vladař, právě na lov se chystaje, zamračil se hněvem a pravil purkrabí krumlovskému zostra a přísně:

»Té zemanské pýchy! Hne-li se opravdu, ať mi ho hned lapíte.«

XLIX.

Do čtrnácti dnů se stalo, že u Strážkova nedaleko Budějovic, podle silnice, přepaden těžký, kupecký vůz několika záškodníky; ti uslyševše, že to vůz Henslina Sechcenjara, vzali z vozu drahně sukna, dva pytle šafránu, šest postavův barchanu a dvěma průvodčím koně, jakož i koně od vozu, dohromady šest koní. Nikoho však nezabili; jeden ze záškodníků v oděvu zemanském nařídil svázaným průvodčím a pacholkovi, aby až je lidé najdouce odvážou, aby

doma Sechcenjarovi vyřídili, že bratr zabitého Mikše začíná. Po té zmizeli směrem k Bystřici. To se nejprve Henslinu Sechcenjarovi přihodilo, a netrvalo dlouho, přepaden povoz jiného kupce budějovského, při čemž obrali i kupce samého o pět a třicet zlatých uherských a jednoho koně.

Rozneslo se, že Jan z Trocnova se tak mstí, jak odpovědným listem byl ohlásil. Než-li pověst o tom umlkla, vypálen u Velešína dvůr pana Jindřicha z Rožmberka. To bylo počátkem podzimu roku 1407.; a než země toho roku utuhla, nalezli v pondělí po první neděli adventní Ondřeje Dubového, služebníka páně, zabitého na silnici u Borovan. Byl to týž Ondřej z Borovan, jenž vedl po žních houf pacholků z rozkazu páně na Trocnov a hospodařil ve vsi i ve dvoře jako pohan, sekaje ve vsi do ubohého prchajícího lidu, do žen i mužů, a křičel na své pacholky, aby jen sekali a pálili.

Nyní jej trocnovský vladyka ztrestal za to i za pána. —

Rožmberským purkrabím nastaly chvíle plné starosti. Vladař se nesmírně rozzlobil uslyšev, co se stalo s Dubovým, a znova a zostra poručil, aby trocnovského zemana lapili nebo zničili. A tak zase nastalo všude po panstvích usilovné šlakování a stíhání. Než přese všechno namáhání, přes to že kladli osidla, jak jen mohli, nezdařilo se Rožmberským. Na stopu Jana Trocnovského sice častěji uhodili, ale když po ní šli, vždycky na prázdno. To však jisto bylo, že pustému dvoru svému a okolí jeho se vyhýbá. Mstě se, hubil Rožmberského dále, v odlehlých končinách od Trocnova. Tu na Třeboňsku se ukázal, a v tom z nenadání u Nového Hradu on nebo jeho lidé spáchali dílo pomsty. A již opět od Soběslavi nebo z hor, dole u samého Rožmberka donesena zpráva, že se tam

ukázalo jeho tovařišstvo nebo on sám. Teprve na jaře podařilo se Soběslavským, že chytili černého a tlustého pacholka, jenž štětky na trzích prodával, a na nějž se prozradilo, že je nebezpečný špehéř. Ten, když ho na žebřík natáhli a boky mu svěcemi pálili, vyznal, že je z tovařišstva Matěje Vůdce. Byv také tázán na trocnovského zemana, vyznal, co o něm slyšel, že všecko pro mstu koná, že mstí se pánu i Budějovským a že s ním chodí bratr jeho a Janek pacholek, ten že vyžehl pánovi již dva dvory, a s nimi že chodí Artleb a syn jeho Janek, Martin Brada, Vítovec, Polák, Jan Malý, řečený Nohavka, ti všichni že jsou většinou ze zboží páně a loupí ze msty a že stav mají v Sedle mezi Bystřicí a Stráží ve třetím dvoře na pravé ruce od Bystřice ku Pěnné jedouc, u nějakého starého sedláka; u toho že stav mívají, jak slyšel, a více že on Michal Chocoves neví.

A na tom umřel.

Ze Soběslavi vzkázali toto na Krumlov a odtud hned vypravili kolik spolehlivých pacholků, aby číhali u Sedla. Ale nevyčíhali nic, jen mučením na starém sedláku zvěděli, že má Žižka ještě jiné stavy, jako v Hlavatcích u Soběslavi. O tom starý sedlák na mučení pověděl, o jiném nevěděl.

Tou dobou meškal Jan Žižka v jiném stavě svém. Přijel tam na koni s Jankem pacholkem a Martinem Bradou, aby tam čekal na bratra, jenž se vypravil s ostatními na Moravu do Jemnice, uložit a prodat uloupené zboží budějovských kupců. Stav ten byl osamělý mlýn nedaleko Lomnice nad brodem v řece Lužnici, přes který se jezdilo odtud k Valu v stranu půlnoční blíž řeky Nežárky. Tovařiši Žižkovi unaveni celodenní jízdou usnuli v tajné komoře. Žižka pak vyšed ven k řece, usedl na zčernalých kládách, travou zarostlých, pod starou olší. Bylo před slunce zá-

padem. Letní vzduch čistý a svěží zvučel písní skřivánčí. Voda jednotvárně šuměla, stín starých olší klidně spočíval na trávníku jasně ozářeném. Hluboký, smírný klid panoval kolem a nic ho nerušil jednotvárný klapot nevelikého mlýna hrubě sešlého, střechy omšené, stromy javorovými obklopeného.

Trocnovský zeman v čapce, v lehké šubě a škorních, s mečem po boku, seděl hluboko zamyšlen. Uvažoval, co nyní. V čas se dověděl, že stav jeho v Sedle vyzrazen, že starý sedlák ze Sedla na mučení i více pověděl. Tu, v tom mlýně byli na čas jisti, ale vladyka nechtěl klidu; prahl po pomstě. To, co dosud vykonal, nebylo dosti za Mikšovu a strýcovu smrt, nebylo dosti za to, že urychlili smrt prvorozeného synka, že zničili Trocnov, že ho s rodinou vyštvali jako plachou zvěř. On sám konal za to spravedlnost, když jí nebylo jinde. Ale přísná, hořkosti plná mysl vladykova chtěla ještě pokuty více. On jim odpověděl, ohlásil se poctivě jako každý šlechtic, a oni teď vyhlašují jej za loupežníka. Stíhají jej, nikde nemá jisté, volné chvilky, nemůže se ani podívati v rodnou stranu, na své, aby uviděl ženu, dcerku, matku a ostatní.

Z mysletínské tvrze již kolik neděl nedostal žádné zprávy. Tesknost ho napadala a touha. A z touhy zrálo rozhodnutí, že se tam podívá, děj se co děj, ať má Rožmberský jakkoliv na něj nastraženo.

V tom před něj náhle stín padl. Lidský stín. Vladyka pozvedl prudce hlavu. Sedlák jakýs tu stál a hleděl na něj. Vladykovi bylo divno, že ho mlýnští sem bez znamení pustili.

»Nepoznáváš mne, pane,« děl sedlák, »jsem Matěj Šimonův, řečený vůdce.«

Žižka sebou živě hnul.

»Vzkázal jsem ti kolikrát, chceš-li se mnou a mé tovařišstvo na pomoc,« děl přestrojený vůdce. »Ale tys nepřijal. Vím proč. Myslíš, že jsem loupežník, a moji lidé lapkové. Jsou a já také. Ale já loupím ze msty, jako ty. Než dělej, jak rozumíš. Ale byl jsem v tomto přestrojení ve městě. Slyším, že se na tebe zevšad chystají. Vědí, na jakém koni jedeš, že na bílém. Vezmi mého vraného, abys je pomátl. Já sednu na tvého.«

Po té usednuv opodál vladyky chvilku mlčel, až pak začal:

»Hněváš-li se na mne? Vím, že k vůli mně si vzal Rožmberský záminku.«

Zižka mávl rukou a pravil:

»Kdyby nebylo té, byl by si jinou našel. Nechtěl jsem se mu poddati.«

»Ale mnoho dobréhos mi učinil. Rád bych se ti odsloužil. Zatím noviny nesu z Moravy od nepřátel Rožmberského.«

»Od koho?« tázal se živě Žižka, jsa zaujat tou zprávou.

»Od Lipolta z Lichtenburka, seděním na Bitově. Chce, abychom mu dobyli Velešína; slibuje pomoc a bratr jeho Alšík také. Řekl jsem o tobě a tvých, a pan Lipolt ti slibuje, že, zdaří-li se dílo, postoupí ti jedné tvrze na svém zboží; ale obdrží-li Velešín nebo jiný hrad Rožmberkův.

Zižka vstal. Na tváři ve zraku bylo zřejmo, že novina mu vhod. Ale hned neodpověděl. Přemýšleje, pokročil a šel pak zvolna podél řeky pod olšemi. Matěj vůdce vstav, kráčel mu po boku taktéž mlčky, čekaje, až vladyka vyjeví, co smýšlí o jeho návrhu. Matěj vůdce doufal, že tentokráte u trocnovského vladyky pochodí, že přijme jeho nabídnutí a služby. Bylo

by oběma posloužení. Sesílili by proti úhlavnímu nepříteli svému.

Vladyka zastaviv se, jal se vyptávati na pana Alšíka, na Lipolta z Lichtenburka, možná-li jim důvěřovati. Matěj vůdce se dušil na své spasení, že možná, že jsou jisti, že sám zkusil, bez jejich pomoci že by tu sotva chodil. Vida, že Žižka se počíná myslí svou té práci nakloňovati, horlivěji vypočítával, co on, Matěj, má svého lidu, jak jim jmenovaní páni pomohou, a jak by bylo, kdyby se zdařilo, kdyby Rožmberskému vzali Velešín.

Zemanovi, jenž napjatě poslouchal, bezděky se v očích zajiskřilo.

»Velešín by se dostal do rukou jeho nepřítele. Rožmberský by měl tím jako nůž v těle a nemohl by ho vytrhnouti. A všem by se v okolí uvolnilo. Všichni by pak měli ochranu na Velešíně, tam by se mohl každý utéci před zlou vůlí páně.« Matěj vůdce ustal na okamžik, čekaje, co Žižka řekne. Ten však mlčel a jen hlavou přikyvl. Ale na tváři mu vůdce četl, že to vše mu hrubě vhod, a že již kolísá.

A kolísal. Těžká rána, která měla býti zasazena panství Rožmberskému, jej velmi lákala. Zmocniti se pevného hradu, toť přece něco jiného, nežli dále přepadati budějovské kramáře nebo hubiti vladaře po drobnu. A pak, tak si v duchu řekl, byl by spojen s pánem z Lichtenburka a jeho bratrem Alšíkem, s lidmi dobrými. Ti také neváhali spolčiti se tu s tím tovařišstvem Matějovým. A pak —

Vůdce znovu připomenul slib páně Lipoltův, že zdaří-li se dílo, postoupí jemu, Žižkovi, jedné tvrze na svém zboží. Ten slib byl tak lákavý.

Po díle pomsty mohly by nastati zase klidnější časy. Žil by zase s rodinou, měl by ženu, dítě, nemusil by od nich, přestalo by toto všecko štvaní,

neskrýval by se po lesích, roklích a samotách, neběželo by každého okamžiku o jeho hlavu jako nyní, kdy je v rukou všelikých lidí. A což nejpřednějšího, rodina by měla zase své sedění i své zboží.

Kdyby se zdařilo! Dílo je těžké, zmocniti se Velešína hradu, jejž dobře znal, neboť meškal před ním v táboře starého Hodětínského, tenkráte před lety, kdy páni krále poprvé jali.

Začal o tom mluviti, a nejvíce o hradu samém i o tom, jak by bylo možná. To se radil a umlouval s Matějem vůdcem na břehu řeky v samotě pod starými olšemi. Zatím slunce zapadlo a stíny soumraku kolem se ukládaly. Zpěv ptactva ztichl, jen Lužnice hlas neumlkal.

Když pak se ozval soumrakem od osamělého mlýnce hlas jejich příjemce, mlynáře, volající je, aby šli, podal trocnovský zeman Matěji vůdci ruku na znamení, že souhlasí, že je ujednáno, že potáhne on i bratr Jaroslav a všichni jeho s tovařišstvem Matějovým na Velešín hrad, aby se ho úskokem zmocnili.

Mlynář se jich ani po té tak hned nedočkal. Už po druhé vyšel za mlýn, podívat se, co dělají. Šli zvolna, a zase již stáli. Zeman mlčel, Matěj vůdce vykládal. Než nebylo to nic o Velešínu aniž o nějaké loupeži jiné, nýbrž vykládal, a to všechen zaujat, čím dál tím živěji, o své nebožce sestře Kateřině, na niž se byl Žižka zeptal.

Vypravoval, jak se jim tenkráte z počátku, když prchajíce před vladařem na Trocnově přenocovali, dobře dařilo, jak Kateřina nabývala dobré mysli, jak na Trocnovské, zvláště na Anežku, cestou vděčně vzpomínala, žehnajíc jim za jejich dobrotu.

»Tak jsme k Bystřici mířili. Já již myslil, žeť vyhráno, že budeme co nevidět v jistotě. A to jsem chyboval. Nebyl jsem už tak opatrný, a to snad nám

ublížilo. Neskrývali jsme se tak, šli jsme pak i kus veřejnou cestou, a tu nás snad někdo z panských náhončí poznal, nebo alespoň si nás všiml. Jistěť poslal Rožmberský všude za mnou.

V lese Javorném na nás dva pacholci vyrazili ozbrojeni. Já v čas je shlédl, nežli na nás uhodili; vzkřikl jsem na sestru, aby utíkala dál stezkou, že tudy vyjde ven z lesa, a do Bystřice že nedaleko. Nechtěla poslechnout. Nechtěla mne ubožátko opustit. Až jsem na ni vzkřikl, že musí, že se ubráním, ať běží. Ale neodešla, uskočila jen za starý buk — a v tom už ti chlapi na mne, a křičeli na mne, ať jdu s nimi, že jsem zlotřilý proradce páně vladařův. Ale já se nedal. Stál jsem u toho buku, dobře jsem stál, nemohli na mne tak snadno. A byl jsem jako lítý. Nejvíce mi bylo o Kateřinu. Bránil jsem se dost, už jsem oba sekl, já už také krvácel, v tom jeden chtěl se na mne se strany přitočit, ale tu zkřikla sestra za stromem, vykřikla zděšením, myslila, že je po mně veta, a tu ten chlap nevěda o ní, se zarazil, a já v tom jeho tovaříše, jenž se po něm nějak omrkl, sekl do prsou, že se skácel jako drvo. Ale nežli jsem tesák vytrhl, už ten druhý sekl po sestře, a když jsem po něm skočil a hlavu mu rozvrátil, ležela již Kateřina na zemi a mech kolem a všecko bylo polito a postříkáno její krví —«

Matěj vůdce se zamlčel.

Vladyka, jenž s patrným účastenstvím naslouchal, zeptal se:

»Byla-li hned mrtva —«

»Ne. Žila, ale ne dlouho. Zavázal jsem jí jak jsem jen mohl ránu, pak své rány a odnesl jsem ji hloub do lesa, abychom nezůstali u cesty. Ustlal jsem jí lůže; tam přišla na chvíli k sobě, poznala mne, a byla ráda, viděl jsem, ráda, že mne nezabili. Duše do-

brá — — ale v noci skonala — — Na Javorný les nezapomenu do smrti, a na ty chvíle tam —«

Matěj vůdce více neřekl. Než v několika těch slovech bylo tolik hořkosti, hněvu i hrozby, že z nich bylo znáti, jak měl nebožku sestru rád a jak byl rozlícen připomínkou panské násilnosti a jak je odhodlán dále se ještě mstíti.

Kolem se hrubě stmívalo, od mlýna ozval se na novo mlynářův hlas. Vladyka vykročiv ještě se vůdce optal, kde sestru pochoval, v lese-li —

»Tam jsem ji uschoval, pak jsem do Bystřice pospíchal, a odtud s lidmi v noci jsem ji do Bystřice zanesl, aby byla pochována po křesťansku a ne zahrabána —«

Zamlčel se, až pak dodal:

»Zajeď si tudy ku svým, jak jsi pravil, rozluč se. Bohdá, že se pak už s nimi nebudeš loučit, až budeš míti zase svou tvrz. A já —« dodal, vstupuje do nízkých dveří, »jako bych dostal hrad, jen když ho pozbude Rožmberský —«

Drsně se zasmál. —

Té noci pak ještě vyjel trocnovský vladyka, změniv bělouše svého za vrance Matějova i plášť svůj, z osamělého mlýna sám a sám. Chvátal lesíky a odlehlými cestami mezi rybníky, jejichž hladiny černaly se smutnou rovinou, ztemnělou pod nebesy málo hvězdnatými.

Té noci seděla žena jeho u postýlky své dcerušky, a nemohouc usnouti modlila se. Modlila se za muže, který již dlouho žádné zprávy neposlal, a pro kterého nyní více nežli kdy jindy úzkostí trnula, slyšíc, jak Rožmberský i Budějovští pilně ho střehou a o něj ukládají. Již od zimy ho neviděla.

Tesknota v tichu nočním vzmáhala se v úzkost; a také žal nad zemřelým Jeníčkem se mocně probouzel.

A zas uvažovala, jaký má manžel trudný život. Dvůr trocnovský, v němž tak šťastně žili, byl zpustlý a pole ladem ležela. Tak slyšela. Sama tam od té chvíle, co prchli, nebyla. Nechtělať toho nešťastného místa ani viděti. Ó, by Jan již ustal ve své mstě, aby ještě on nezhynul, aby jí neučinil samochtě vdovou a dítě sirotkem! Kraj světa by se s ním třeba vystěhovala, když by tu nemohl obstáti, ráda by všecku nouzi snášela, jen kdyby byli pospolu všichni, kdyby nebylo těch děsivých myšlének a úzkostí!

Plačky se modlila, až zmožena kránu usnula. Ale jen usnula, již ji budili. Polekaně se vytrhla, čekajíc všecka jsouc teď vyděsena každé chvíle nějaké neštěstí. Byl ranní soumrak, ale v tom položeru poznala Jana, jak z nenadání do dveří vstoupil. — —

Ten den byl na tvrzi mysletínské veselý i trudný. Jan přišel se na své podívat, a již se skoro zas loučil. Tchánovi se svěřil, co chce podniknouti, jakou ránu hodlá Rožmberskému na Velešíně zadati. Zároveň také žádal, aby tchán Annu s dceruškou a matku i sestru dal dopraviti na Zvíkov, tam že budou jisty, tam že je přijme dobře purkrabí královský Zachař ze Stovic, s nímž se spřátelil před lety v táboře u Horažďovic, a jenž mu na jeho žádost vzkázal, že všechny rád přijme, i třeba jej, Žižku.

Maje dceruškou svou na klíně, obklopen celou rodinou vypravoval o svých výpravách, ale ne mnoho, taje zúmysla před manželkou mnohé nesnáze a nebezpečenství. Vypravoval o Matěji Šimonovu, o jeho sestře Kateřině, jak zhynula a jak se teď bratr za ni mstí; pak sám se vyptával a manželku těšil, jí úzkost její vymlouval, dcerku hladil a k sobě vinul.

Nežli se kdo nadál, minul den a nastal soumrak. Anna se zachvěla, když muž se zmínil, že bude čas. Cítila, jak nerad to říká, jak se mu odtud nechce, jak

těžko se má k odchodu. Chtěla užiti toho okamžiku a prosila znovu, aby zůstal. Ale přísná jeho tvář schmuřila se a v očích mu zasvitlo.

»Mé pomsty ještě není konec. Za vše jen aby toto měli?!

Odhodlaně sáhl po meči a žádal, aby mu osedlali koně. Když se setmělo, vyjel z tvrze; na jejím náspu stála žena s dceruškou, hořce plačíc, i Anežka, a hleděly do šera za jezdcem, až u rybníka v černém stínu vysoké hráze zanikl. — —

I.

Několik z tovařišstva Matěje Šimonova odpočívalo ve vysoké, dřevěné stodole osamělého selského popluží opodál vesnice Rozputí podle Kaplice, jež bylo majetkem Velfla Němce.

Tovaříši seděli nebo leželi na slámě rozestlané na černém, tvrdém humně podél roubení úzkého přístodůlku prázdného a tmou černého. Byloť v noci, za letní noci. Než i v šeré stodole bylo znáti, jak je venku krásně jasno. Pronikalť svit měsíční do sešlé haluzny skulinami roubených stěn a na jednom místě i střechou. Světlo to však nestačilo, aby jasně ozářilo Hansla Uhra, Jana Holého, řečeného »Maříček«, i Byňovce, kteří leželi na konci stodoly pod plášti a tvrdě spali.

Nejvíce světla pronikalo otevřenými vrátky ve velkých vratech. V plném světle tom, jež vyjasnilo i kus humna u vrátek i roubené stěny kus, seděl Tlačisvět ryšavé brady a roztržené chřípě levé, starý, zkušený lapka, jenž už před čtrnácti lety, tenkráte, když páni poprvé jali krále, lapkoval a to v bratrstvu někdy Vítka pivovara; toho i většinu jeho lidí ten-

kráte zničil Žižka na Mysletínské tvrzi, když ji Vítkovo bratrstvo kazilo a vybíjelo.

Tenkráte on, v tovařišstvu známý žžahač, zachránil se útěkem a s ním jediný Tvergl Němec. Ten po všechna léta s ním vydržel a seděl s ním také té noci a to v červené čepici vedle kostnatého Šindela Suchého, dlouhých rukou, v šeré sukni bez rukávů. Ten Šindel byl bez uší. Jedno mu v jakési rvačce usekli, druhé mu na Velešíně uřízli, když ještě jsa Rožmberským poddaným seděl tam v kládě pro jakési provinění. To ucho mu tenkráte uřízli ne pro trest, ale z bujnosti, aby prý neměl ucho a pahýl lichem. A tak mu zbyly dva pahýly, jichž hrubě nekryly nehusté, černé vlasy.

On a Tvergl seděli vedle sebe skrčeně se zády již přihrbenými proti Tlačisvětu, jehož popelavá, přepadlá tvář rudé brady v tom světle byla ještě bledší, ještě víc bez barvy, jako zsinalá.

Ale pichlavé, hnědé oči světlých řas jen svítily a těkaly s Tvergla na Šindela, a zase na Maretu, běžnou ženku, sedící na slámě trochu dále ke dvířkám, před nimiž na zdupaném trávníku ležel chundelatý bílý vlčák. Vrátky bylo viděti na lučinu a na rybník za ní a dál na lesnou stráň, jejíž hluboký stín i obraz zasláněl část rybníka, svítícího stříbroleskle z temných rákosin a lučin kolem.

Mareta před lety, tenkráte, kdy Martin Tkanička se za bouře mezi lapky dostal, byla švarná mladice, od těch dob předčasně sestarala a vypadala stařeji, než opravdu byla.

Poslouchala s Tverglem Němcem a s Šindelem Suchým ryšavého Tlačisvěta, jenž všechen popuzen vykládal jim o Matěji vůdci. Vykládal hlasem prudkým, zlostným, ale přece tlumeným z opatrnosti k vůli těm tam na konci v šeru spícím. Tvergl a Mareta

byli dávní přátelé, těm věřil a Šindelovi také, ač s ním tolik let jako s Tverglem nechodil.

Tlačisvět měl na svého vůdce svrchu, poněvadž mu, ač ze všech nejstaršímu, prý dost nepřál a nesvěřoval mu, jak by se slušelo a patřilo, vedení, když toho bylo nutno.

Také při bituňku*) mu prý vůdce několikráte ukřivdil a ve všem Koluchovi, ač hrubě mladšímu, nadržuje, jako prý posledně, když u Hřebena lesa vzali Budějovským Němcům za dvacet hřiven grošů litého stříbra a tři kopy grošův a pět zlatých a mnoho pateřů akštainových,**) čtyři samostříly a ty kupce zjímali a nesli je s sebou na Moravu k panu Lipoltovi, to že měl Koluch hrubě větší podíl z toho všeho a on, Tlačisvět, že skoro nic, a také že mu nic nezbylo.

»Když jsi to všecko prohrál —« prohodil Šindel Suchý klidně s úsměvem; zároveň sepjal hrubé ruce pod koleny k bradě přikrčených nohou. Mareta se zasmála. Terglovi však, jenž se Tlačisvěta bál a povždy byl na jeho vůli závislý, jen úsměv přeletěl přes rty.

»To nic,« ozval se Tlačisvět popuzen, »však ty — co ty, kostkáři — ale proto přece vůdce nedělí spravedlivě; jiným vždycky víc —«

»Sobě ne —« odvážil se Tvergl.

»To by moh', toho bych mu nezazlíval; proto je vůdce. Ale to sebe okrádá a jiné, a mne, a jiným do tlamy strká. Koluchovi a těm pánům. Co že z výplaty za zjímané kupce, a co z takových loupežův máme! Jako posledně. To z nich panu Lipoltovi třicet kop a víc a nám se dostalo —

---

*) Dělení kořisti.
**) Růženců jantarových.

Zarazil se bezděky, neboť pes ve vrátkách sebou pojednou prudce trhl a zaštěkal. Tlačisvět a všichni ohlédli se rychle ven, ale poněvadž pes se opět ztišil a ulehl, a nikde se nic podezřelého neozvalo, odvrátili se a nedbali krásné, letní noci.

Vlažný její dech sem lahodně zavíval a s ním uspanlivé šelestění hustého rákosí do rybníka. Zarosená louka byla v plném světle měsíčném, a v něm se tím více odrážely na vyjasněné trávě nehnuté, černé stíny několika olší u hráze. Z luk ozval se chvílemi chřaplavý hlas chřástalův.

Než Tlačisvět dále se zlobil a zazlíval vůdci, že tolik na ty pány dává, že trochu té ochrany draho jim platí, to že by oni, lapkové, sami, i bez té pomoci —

»Ale věz, proč to vůdce dělá, k vůli Rožmberskému, aby mu víc uškodil. Ti páni moravští jsou také proti němu, a proto on —«

»My jsme snad také proti vladaři —« utrhl se Tlačisvět. »Nebo ho snad hladíme?« a zasmál se posupně. »Bez těch pánů bychom také dobře lapkovali a zůstalo by všechno nám. A k vůli nim,« vyrazil prudčeji, »jistě teď tu tak zbůhdarma se válíme. Nač čekáme? Kam šel vůdce? Pro rady k pánům, a jistě mu nakážou, aby nás vedl na nějakou tvrz páně nebo hrad. Z toho nikdy nic nebylo.«

»To ne, ne,« přisvědčoval Tvergl.

»Vždycky nás zahnali, a vždycky to někdo odnes' rozvrácenou hlavou.«

»Ale stálo by za to, kdybychom takhle nějakou panskou tvrz —« mínil líně a klidně Šindel Suchý.

»Aby tě ďas — a co z toho my — To páni nebo zemané a my sprostní — co my — Usadí-li tě na tvrzi nebo hradě?«

Mareta se zachechtala a Tvergl se také smál. Byloť oběma k smíchu, že by bezuchý Šindel mohl býti purkrabím nebo zemanem. Ale Tlačisvět neusmáv se, anobrž jiskře očima, dále mluvil:

»Však tě vím, pro koho by bylo. A také pro koho vůdce pořád běhá a proč nejde! Jistěť běžel k mladému Krajířovi.«

»Ne —« vpadla Mareta rychle a shrnuvši pramen vlasů s čela, nahnula se více k mužským. »Myslím, že šel za trocnovským zemanem. S tím by —«

Tlačisvět sebou trhl, jako by ho někdo píchl.

»Jak to víš?« ozval se hlasitěji.

»Prve si to šeptali, tamhle — Byňovec s Maříčkem — zaslechla jsem,« oznamovala Mareta šeptajíc a po spících se plače ohlížejíc.

Zpráva ta byla Tlačisvětovi velmi nemilá. Neříkal sice nic, ale zahleděv se na okamžik před se, na humno měsícem ozářené, jal se zamyšleně hrabati prsty ve své rudé bradě.

Zpráva Maretina vzbudila všecku jeho žárlivost. Těm tam, mnohem mladším, se vůdce svěřil, jemu nic neřekl. A to nebylo poprvé. Již kolikrát se tak stalo. Ta nedůvěra ho hryzla, zlobil se, že ho vůdce má za nespolehlivého. Ale o tom se své společnosti ani slovem nezmínil. Jen se ušklíbl ve svém zamyšlení a pak vztyčiv hlavu, upřel pichlavé své zraky na druhy a řekl:

»Za těch několik bochů masa, co mu ten trocnovský do lesů poslal, vlezl by třeba do panské pasti. Ať si tam leze — já nepolezu —« a smračiv tvář, doložil:

»To k vůli tomu zemánkovi. Víš-li, Tvergle, to ten, jenž na Mysletíně zabil Hvězdáře a Hřebínka. Jeho lidé je utloukli, a ten Žižka jal tenkrát Vítka pivovara, to byl jinačí vůdce, a Jeňka Žílu.«

»A mého landsmana Chunce —« doplnil Tvergl Němec, hlavou přikyvuje.

»Ty všechny utopili v lýčeném brodě. U Budějovic, v táboře, víš-li, Mareto.« Tlačisvět na okamžik se odmlčel, pak zase začal a mluvil nějak pomaleji, určitěji:

»A oni, Jeněk Žíla a všichni jsme si kdys přisáhli, když by který z nás minul, aby druzí po něm jeho mstili, dokavadž nejdál bude moci —«

Bezuchý Šindel přikývl klidně hlavou, Tvergl, Němec, upřel oči na Tlačisvěta maje ústa pootevřena a neodvážil se mu do očí říci, co si v duchu opakoval:

»Já ne, já nepřísahal — to jen ty —«

Ale v tom z kouta z pod pláště ze slámy vztyčila se vlasatá, bradatá hlava, a zaklení a nadávka dubového hlaholu se odtud ozvaly. Byňovec se na ně obořil, budou-li již mlčet, ať táhnou ležet.

Tlačisvět ani neodpověděl; jen se uplivl v tu stranu k Byňovci. Mareta sice odsekla, ale začala si upravovati ve slámě pelech. Nežli domluvila, natáhl se Tvergl a usnul záhy. Také Šindel Suchý ulehl; než ten, maje ruce nad temenem hlavy sepjaty, chvilku ještě mluvil, oddychuje si a funě. Jen Tlačisvět se nehnul, a když kolem všechen hovor umlkl, zahleděl se zamyšleně ven do tiché noci k rybníku.

Matěj vůdce a ten trocnovský zeman mu nešli z mysli. Uvažoval, co asi vůdce s Žižkou chce. Kdyby takhle se chtěl s ním spojiti! Tlačisvěta, ač ještě nic jistého nevěděl, samým už pomyšlením hněv pojímal.

V tom ze dvorce štěkot se ozval, a také vlčák před vrátka vylítl a rozštěkal se. Byňovec v koutě vytrhl se ze spaní, také Šindel a Mareta vztyčili se. Ale nevstali. —

Že se nic zlého nestalo, o tom byli přesvědčeni. Důvěřovalit příliš příjemci Velflovi a jeho samotě.

*

A Velfl, dost mladý ještě sedlák, bos, skoro polonahý, jak z postele vstal, s beranicí na hlavě a toporem v ruce vešel, přiváděje nejlepšího Matějova špehéře, Mikšíčka, suchého krejčího, sestřence Mařířkova.

Velfl mluvě bídně česky, ohlásil, že tu ten krejčík nese noviny, že mají vstávat a jít, tak aby vstávali. S tím odešel.

Mikšík, maje škorně přes rameno, bos, udýchaný, patrně kvapnou chůzí unavený, utíral si rukávem své hnědé sukně čelo a usedl u vrátek ve světle do slámy. Lapkové i Mareta se kolem něho skupili, naléhajíce, aby pověděl, mají-li opravdu jít.

»Teď hned ne — to mně ten Němec nerozuměl. Ale zítra ať jste za Velešínem v Holkovském lese. Tam bude vůdce —«

»S kým?« ptal se dychtivě Tlačisvět.

»S trocnovským zemanem a s jeho lidmi.«

Tlačisvět sebou prudce hnul, v očích mu zasvitlo Ale opanoval se. Tvergl i Mareta i Šindel se po něm ohlédli a na něj se významně podívali; ale on jako by nepozoroval, a poslouchal, co vykládal Mikšík na dotazy Byňovcovy a Hansla Uhra, že půjdou na Velešín s Žižkou a jeho lidem, zítra v noci, před úsvitem, že je vhodná chvíle.

»Máloť jich na hradě, a dobudeme ho, chcete-li, kdykoliv přilnete. A pak ten purkrabí Velešínský, jenž hledí našeho zlého což může a naše strahuje, odjede do Zlaté Koruny za kmotra a jistěť se tam zítra na hodech zdrží do samého večera. A večer — cestou, až pojede zas na Velešín —«

Mikšík nedopověděv ušklíbl se a po všech se podíval. Bezuchý Šindel se zasmál, Hansl Uher zakýval hlavou.

»A tu Byňovec ať vás vede —« dodal Mikšík. »Tak vůdce vzkazuje.«

Tvergl bezděky mrkl po Tlačisvětovi. Zpříma se na něj podívati neodvážil, dobře tuše, že to pominutí ho jistě ťalo do živého. Tlačisvět zamžikal očima, pak si ještě okamžik drhl předními zuby spodní ret: ale mlčel.

»A máte být na místě zítra z večera, ale abyste po různu šli; vůdce mi to důtklivě připomenul,« opakoval Mikšíček.

»No, to se rozumí —« Byňovec odvětil.

»A což s tím purkrabím, kdo na toho počká —« ozval se pojednou Tlačisvět a dychtivě očekával odpověď.

»To povídal vůdce, aby šli Hansl Uher a Šindel, aby čekali u Božích muk před Černicemi; přijdou tam ještě Koluchové.«

»Tak já ne —« pravil Tlačisvět.

»Ne,« opakoval Mikšík klidně, nemaje ani zdání, jak jeho zprávy ryšavého lapku pobouřily.

»A jak to bude u Velešína, co zamýšlí vůdce —«

»To ti poví až zítra sám —« odvětil Mikšík hbitě a ne bez posměšku.

Všichni se dali do smíchu.

Tlačisvět se rozehnal po špehéři, aby mu mocnou svou dlaní ošil líce, ale pak zabručev něco a nedbaje úsměšků tovařišských bral se na své místo v přistodůlku. První se tu natáhl a schoulil do slámy, i pláště, nevšímaje se ničeho. Kolem stodolou ozývaly se ještě chvíli hlasy, až pak umlkly, když Byňovec jsa teď vůdcem, přikázal, aby šli již lehnout.

Poslechli, ulehli a záhy usnuli. Jen Tlačisvět ještě nespal. A neusnul ani pak, kdy svity měsíce zmizely ze stodoly. Lapka leže na znak hleděl před se do tmy a přemýšlel, co by vůdci vyvedl za to, že ho zase pominul, a co tomu trocnovskému zemanu, aby se mu pomstil, jak přisáhl. —

Do tmavé stodoly počal vnikati chladnější ranní vzduch a skulinami prokmitoval zábřesk prvního svítání. Na dvorci zaznělo kuropění. V tu chvíli teprve Tlačisvět usnul. —

II.

Té noci meškal Žižka v lesích pod Holkovskou tvrzí v úvale u řeky Malše. V těchto místech, vrátiv se z Mysletína, setkal se s bratrem Jaroslavem a s družinou: s Jankem, s Martinem Bradou, Kalým Nohavkou, Artlebem a jeho synem Jankem, s Polákem a Vítovcem, kteří všichni jsouce dobře ozbrojeni tesáky, sekerami, samostříly i oštěpy, na něj tu čekali, jak tenkráte ve mlýně u Lomnice bylo ujednáno.

Dle tohoto ujednání přišel sem také Matěj vůdce zase za sedláka přestrojený. V těchto místech byli všichni dost jisti, neboť meškali na půdě starého Macha z Holkova, někdy dobrého přítele nebožtíka otce obou trocnovských zemanů, jemuž, jak se Jan ještě z chlapeckých let pamatoval, starý Mach z Holkova byl rukojmí, když nebožtík otec jejich prodal lán pole příliš vzdáleného od Trocnova bratřím Ješkovi z Jedovar a Štěpánovi z Čeřejova.

Trocnovští bratři Macha na tvrzi nenavštívili, ale vzkázali mu pro jistotu, kde jsou a s kým. Starý přítel jejich rodiny si nelenoval a přišel a setkal se s nimi tajně opodál jejich lidí, jimž zároveň dost masa i chleba poslal.

Starý zeman domlouval Zižkovi, aby již ustal v záští, že dost už potrestal Rožmberské i Budějovské. Ale mladý zeman, jakkoliv starocha rád viděl, a s ním jako s příbuzným se vítal, na toto připomenutí schmuřil tvář a zkrátka odvětil:

»Ne, neustanu a budu hleděti jejich zlého, což budu moci nejvíc, a jezditi na jejich škody, dokavad sami neučiní narovnání. Oniť se provinili, a ne já a můj rod —«

Starý zeman holkovský zaražen tou silou rozhodnutí a umínění, jaká vanula ze slov mladého zemana a jaká se zračila i v hlase, tváři a v celém hnutí, jak to pověděl, více nedomlouval. V duchu oba mladé zemany lituje, že jistěť v nerovném boji s tak mocným pánem a bohatým městem královským zajisté jednou podlehnou, odešel na tvrz. O tom, že se Žižka té noci na Velešín v nedalekém sousedství chystá, nevěděl. Nezmíniliť se o tom bratří jednak z opatrnosti, jednak aby starého přítele ušetřili. Za to nyní, to již soumrak krajinu kolem zahaloval a v lese se již hezky tmělo, jednali o tom s Matějem vůdcem.

Ten nejprve jim oznámil, co po té učinil, když se na stavě ve mlýně u Lomnice rozešli, co vyzvěděl, jmenovitě o purkrabím Liškovi, že pojede zítra do Zlaté Koruny na křtiny, že se tam jistě zdrží do večera, ne-li do noci, a tu že bude příhodnější, aby nečekajíce, zítra na hrad udeřili.

Vše, jak to Matěj vůdce vyložil a vyjevil, co by se dalo zítra učiniti, přesvědčilo Žižku, že svolil. Bylyť Matějovy zprávy z těchto míst nad jiné spolehlivé. Pocházelť vůdce ze sousedství hradu Velešínského. Tu míval svůj statek, tu měl dosud mnoho známých i některé příbuzné, tu znal každý kámen i strom.

Dole v úvale u řeky, již viděti nebylo, ale jejíž šumot nyní v tom večerním tichu tím jasněji zaléhal do černého lesa, seděli a leželi lidé Žižkovi a s nimi Kolouch a syn, kteří přišli s Matějem vůdcem; všichni se divili, co zemané s vůdcem, stojící drahný kus od

nich hloub do lesa, tak že jich ani viděti nebylo, tak dlouho jednají. Pojednou se všichni tři vrátili a dali znamení, aby tovařišstvo vstalo.

Z tichého, tmavého úvalu vytrhli vzhůru do stráně a dostoupivše vrcholu brali se temenem té lesnaté stráně nad Malší pořád proti vodě směrem k Velešínu. Zatím měsíc už vyšel. Svit jeho však do míst, kterými se brali, nepronikl pro houšť křoví i hustou změť lesního krovu. Jen místem, průlinou, prokmitl k nim paprsek nebo kousek nebe měsícem vyjasněného, chvílemi provázel je táhlý šumot lesa podobný hlasu, jenž z dola, od řeky se k nim do výše ozýval.

Tovařiši za vůdci málo jen mluvili, poněvadž na neschůdné pěšině lesní musili muž za mužem. Tak šli ani ne půl hodiny k jihovýchodu, hřbetem otočeným se tří stran řekou. Pojednou ji na jedné straně před sebou, pod svahem zahlédli, to jak vyšli na pokraj lesa. Než všichni obrátili se tam, kam trocnovští zemané s vůdcem hleděli, k západu, za řeku, kdež na skalách holého ostrohu vypínal se v bledém přísvitu měsíce osamělý hrad Velešínský. Nejjasněji se probělávala kulatá, vysoká věž nad hlavním stavením nevelkého hradu.

S této strany byl pro ně nedobytný.

Žižka hleděl zamyšleně a zkoumavě na panskou tvrz, kterou před lety v táboře starého Hodětínského tam s té strany, za řekou, poprvé shlédl.

Matěj vůdce v selském šatě, maje sekeru za pasem, opíraje se dlaněmi o mocný, kovový obušek, hleděl zamračeně na hrad, s kterého mu přišlo tolik zlého, dokud ještě byl poddaným rožmberského pána.

Kolem nad řekou mezi lesnatými stráněmi i kolem i na hradě bylo ticho.

»Zítra tam bude hlučněji,« děl Jaroslav s úsměvem a ukázal k Velešínu.

»Ale toho světla měsíčného, jak jsem pravil —« děl Žižka obraceje se k Matěji vůdci.

»Až my zítra uhodíme, nebude ho. A pak, jak jsem pověděl, co mi doneseno. Purkrabí bude pryč, vezme s sebou jistě dva ne-li tři chlapy, a tak jich na hradě zbude nejvíce sedm. A nás patnáct — bez Kolouchů —«

»Přijdou-li tvoji jistě?«

»Vzkázal jsem po Mikšíkovi. Přijdou. Byňovec je přivede.«

»A věříš-li tomu Víchovi, pacholkovi hradskému?«

»Věřím. Jeť můj známý a dobrý druh z mladých let a nejednou mi dobře vzkázal. Teď zas o tom purkrabím, že do Koruny pojede, a že první most teď na provaze spouštějí. Jak provaz přetneme a mosta dobudeme, ten Vích už pomůže. Zebřík spustí, a bude-li nejhůř i zapálí —«

»A to sám?«

»Má tam ještě jednoho, Lipla; ten je kadeřavý a nemá dvou zubů napřed, pověz svým, aby ho poznali a nosí sukni zelenou, pověz svým, aby věděli.«

Tak stlumeně hovořili na hrad hledíce.

Po té trocnovští zemané ustoupili se svými zpět do lesa. Matěj vůdce však s Kolouchy pustil se dále svahem ve stínu keřů a stromů dolů k řece, přebrodil ji a dal se pak s Kolouchy do lesní stráně za řekou stranou hradu, míře za planinu, ze které ostroh hradní vybíhal a odkud byl hrad dostupnější.

LII.

Z Velflovy samoty v Rozputí vytratil se z tovařišstva Matějova nejprve Mikšík špehéř. Odešel na úsvitě do Zlaté Koruny, aby tam byl v čas a pozoroval velešínského purkrabí, aby o něm mohl podati

zprávu v příhodnou chvíli Kolouchům, kteří měli na něj číhati.

Ostatní z tovařišstva po různu, jak bylo ustanoveno, se rozcházeli a v nestejnou dobu. Vždycky po dvou odešli, jak zvykem bylo. Jen Tlačisvět odešel sám a vypravil se tak záhy, že se až divili, cože tak pospíchá. Neměl ť na ustanovené všem místo do lesa u Velešína ani ne tři hodiny cesty. Byňovec si toho chvatu zvláště povšiml, ještě více však toho, že Tlačisvět sám, bez druha odešel, a tajně, nezmíniv se ani slovem jemu, Byňovcovi, všech těch vůdci.

Ze všech nejpozději vypravil se z Velflovy samoty Tvergl Němec. S ním Mareta šla. Když přešli luka a minuvše rybník vstoupili do lesa a jím do vrchu kráčeli, bylo již hrubě po poledni, Mareta se ozvala. Dosud hrubě ani nehovořili, neboť Tvergl byl nějak zamyšlen a málomluvný.

»Co je ti, Tvergle!« uhodila pojednou Mareta. »Tyť pořád hekáš a povzdechuješ —«

»Eh, je mi těžko — buď ta huspenina selčina nebo ty veveřice —«

»Polykal jsi obojího dost,« vpadla mu do řeči běžná ženka a zasmála se. »Ale takový žrout něco snese. Ale věz, Tvergle, že ne veveřice, ani ta huspenina, nýbrž ten žžahač, ten Tlačisvět — ten tě dusí.«

Tvergl v červené čepici bezděky se zastavil a vyvalil na Maretu oči. Protřelá ženka ho již nepustila. Majíc na mysli, co v noci ve stodole slyšela, lépe rozuměla Tlačisvětovu divnému odchodu. Také ve dvorci Velflově postřehla, že Tlačisvět ráno, jak vstal, zavedl Tvergla nepozorovaně za stodolu a že s ním tam drahnou chvíli rokoval. Tvergl vrátiv se, byl nějak zamyšlen, ano zaražen, a pak pořád se mu ze statku nechtělo, odkládal, naříkal a teprve, když

Mareta tak naléhala, nechutě vstal a vypravil se. Teď se vymlouval na huspeninu a tuhé veveřice, jež jim dala žena příjemcova k obědu.

Než dlouho se tak nevymlouval. Když dostoupili vrcholu a kráčeli plání z části lesnatou, z části zdělanou, vyzpovídal se už Tvergl, že Tlačisvět na něj naléhal, aby s Byňovcem nešel, aby nepomáhal tomu trocnovskému zemanu, jenž zhubil kolik jejich druhů, aby se nějak vytratil nebo vytočil.

»A co ty —« tázala se Mareta.

»Já nechtěl — jak bych — co by vůdce, kdyby zvěděl. Řek' jsem Tlačisvětu, aby toho na mně nechtěl, že běží o hrdlo.«

»A co on —«

»Že při tom šturmu na Velešín ještě víc a že jsme hloupí, všichni, rozumíš-li. To že vůdce si teď pomůže, dobudou-li Velešína, že bude s tím Žižkou, a nás že nechá na holičkách.«

»To není pravda.«

»Také jsem řek', ale on se tuze zlobil, a že toho budu litovat, půjdu-li, hrozil —«

»On nepůjde?«

»To neříkal.«

»To již ne. Jistěť utekl. Nemyslí-li něco —« tu se Mareta sama zarazila.

»Co! Co by myslil?« ptal se překvapený Tvergl.

»Něco zlého.«

»Hm, dost mně hrozil.«

»A nic jiného ti neříkal?«

»Neříkal.«

»Tvergle!« hrozila Mareta, »běžíť o naši kůži, o tvou také —«

»Na mou duši a na mou víru, že jest to tak pravá pravda. Nic mi neřekl, jen mi hrozil, abych

nechodil, že bych toho litoval. A on je dost špatný chlap, vždycky mně chce poroučet. On se mně bude mstít.«

»Nic se neboj, dobřes udělal, žes neposlechl. Kdož ví, co ten žžahač —«

Náhle umlkla a zastavila se jako Tvergl. Té chvíle kráčeli právě lesem. Oba se vzhůru, do stromů, po nebi podívali. Setmělo se pojednou nad nimi a kolem; průlinami hustých větví bylo viděti, že se nebe zatáhlo černými mraky.

»Bude bouřka,« mínil Tvergl.

»Tím líp —« Mareta vykročila, nedbajíc větru, jenž les kolem hlasno rozšuměv, hnal se proti nim a vzdouval její zelenou sukni. Hůře pak bylo, když vyšedše z lesa, dostali se na kus do širého, do polí. Odtud zase pustili se do lesa, s pláně svahem dolů, k řece Malši, aby se tu dali přeplaviti na druhý břeh.

Oba však najednou, společně nepřišli k osamělé chatrči převozníkově. Napřed Tvergl se přepravil, za chvíli po něm Mareta přišla. Na druhé straně, na stráni se opět sešli. Odtud pak spolu k půlnoci, polem, osamělými stezkami i lesem se brali.

Soumrak, toho dne od zataženého nebe časnější již nastával, když došli na smluvené místo v lese na poledne od hradu Velešínského.

Mezi stromy bylo ještě temněji. Tovařišstvo Matějovo čekalo již všecko připraveno a ozbrojeno. Na zemi v mechu a v borůvčí ležely dva vysoké mladé kmeny osekané v ostrve,*) třetí Hansl Uher ještě osekával.

Kmeny ty, po jejichž přiseknutých větvích uměli lapkové lézti a stoupati jako po žebříku, měly za tmy býti z lesa dotaženy před hrad, aby je tu do příkopu

*) Žebřík.

spustili a po nich pak ku hradbám, jmenovitě k mostu hradnímu přilnuli.

Matěj vůdce sám, jsa příkopů a hradů dobře znalý a maje proradce na hradě, chtěl se do příkopu spustiti. Vzal na se, že vyšplhá na druhé straně ku bráně a že přesekne provaz mostu.

Na ty druhy na hradě mnoho spoléhal, jakož i na to, že není purkrabí doma, že pacholci nebudou bez něho tak bdělí.

Tvergl i Mareta, zvláště pak Mareta hrubě dostali, že tak pozdě přicházejí, a Byňovec se hned ptal po Tlačisvětu. Tvergl však neřekl nic, co s ním měl, tak mu to Mareta poradila, a tvrdil s Maretou, že nic neví, kam se ten ryšavý žžahač poděl.

Ostatní se ještě smáli a mínili, že třeba teď někde jako kočka leze a zakládá, že až budou v nejtužší práci, že tu třeba někde vzadu oheň vyšlehne.

Jen Mareta se nesmála a ptala se po vůdci, kterého tu neviděla. Řekli jí, že je někde na kraji, že se šel podívat na stráž, na Hynka Tutleka, jenž celé odpůldne již hlídá hrad. Mnozí při tom netrpělivostí zakleli, cože vůdce nejde, že tak otálí, a Šindel prohodil, co že kdyby tak čert nespal a Kolouchové purkrabí Lišku nezdrželi, kdyby se probil a on tak z nenadání jim pěkně do zad přitrhl.

»A, to již budeme v hradě,« odtušil určitě Uher a dodal: »A kdyby přirazil. Co by svedl sám druhý nebo třetí. Tak už ho můžete odtáhnout —« dodal, kopnuv do kmene, u něhož přisekl poslední haluze, a usedl do borůvčí.

»Že ti zemané nejdou,« ozval se mrzutě Šindel. »S nimi nic není, nejsou našinci.«

Tvergl, jenž seděl opodál, vzpomněl si zas živě na Tlačisvěta a bezděky se po Maretě ohlédl. Ale nespatřil jí. Jindy by si toho byl dále nevšiml, ale dnes

mu nedalo. Vstal a hledal ji. Než Mareta byla ta tam. Toho se Tvergl Němec lekl a již mu napadlo, že ta protřelá kůže snad něco čije nebo něco ví, že asi také utekla, a že by bylo nejmoudřejší —

Než v tom už na něj Šindel volal, cože tak čmolouhá, ať sedí. —

LIII.

Té chvíle ležel Matěj vůdce na břichu vedle Tutleka na kraji lesa a upíral zraky své přes volnou před nimi prostoru k ostrožně z pláně k řece srázně spadající, na hrad pnoucí se na její skalách. V hustém šeru černal se Velešín jako silhouetta pod zataženým nebem.

Vítr, jenž prve vál, se utišil. Bylo ticho a dusno. Bouře, kterou na jisto lapkové čekali, nepřicházela; jen míhavé svity tiché blýskavice zažehovaly nebesa mžikavým světlem. V jeho záři se pokaždé mihl jasněji hrad, zvláště bělavá kulatá jeho mocná věž. — Na ni zrak upíraje, vyslýchal tlumě hlas Matěj vůdce Tutleka vedle ležícího, co za celé odpoledne spozoroval, přišel-li kdo na hrad, či odešel-li.

»Dobře jsem strahoval, bedlivě. Nic se nehnulo. Bába jakás, jistě hradská, odpoledne vyšla a více se nevrátila. Jistěť šla do městečka.«

»A teď na večer —«

»To jsem také nic neviděl, leda jen sedláka jakéhos.«

»Sel-li zas zpátky?«

»A to šel.«

»A víc nikoho?«

»Nikoho.«

Tutlek pravdu nemluvil, poněvadž nemoha se přemoci na okamžik si sedřiml a té chvíle právě při-

byli ku hradu dva mužští, kteří tam vešli, ale již se nevrátili.

Matěj spokojen zprávou poslal Tutleka pro tovaříše, aby již vytrhli. Sám pak vytrhnuv dýku z mošny u pasu, pustil se, tak jak byl skrčen, přes nevalnou prostoru mezi lesem a hradem. Husté šero bylo mu nejlepší ochranou. Nejprve jsa k zemi sehnut běžel jak jen v tom skroucení bylo možná; ale hned padl na zemi, jak světelné mžiknutí tiché blýskavice kolem vše ozářilo. Zůstal tak chvíli, hledě bedlivě ku hradu i zpět k lesu, po svých se ohlížeje. Po té zas lezl ku předu, až se ocitl na pokraji prvního hlubokého příkopu hradského, jenž se tratil v černé tmě. Za to určitěji bylo viděti za ním srub znovu postavený v těch místech, kde zničen byl před lety srub starý, když Hodětínský s královským vojskem Velešín obléhal. V pravo v levo od srubu, jehož most přes příkop byl nadzdvižen, vypínal se vysoký val a na tom černalo se jako hrozné zuby husté, vysoké kolí.

Vůdce věděl, že za tím náspem je druhý příkop. Než o ten nyní nedbal. Běželo nyní o to, aby se přes první příkop tiše dostali a srubu se zmocnili. Dostanou-li se po ostrvi šťastně k mostu, protnou-li provazy. — Zaslechl za sebou šustot. Tutlek za ním lezl, nesa zprávu, že tovařiši již ostrve táhnou, že trocnovský zeman se ohlásil, že již jdou, že budou čekati, jak umluveno. —

Vůdce pokývl hlavou zamumlal:

»Tak začneme —«

Mareta se z tovařišstva ztratila, aby vyhledala vůdce. To, co od Tvergla cestou uslyšela a čeho se pak z toho domýšlela, nechtěla nikomu jinému říci nežli vůdci. Byla tovařistvu věrna a pak běželo, jak Tverglovi řekla, také o její kůži. V tovařišstvu Matěje

vůdce byla kolik let, a kdyby je rozprášili nebo zničili kam by se teď už nemladá a sešlá poděla?

K pokraji lesa chvátala, aby v čas ještě pověděla. Ale cesta tmou a houštím nebyla tak snadna, a když posléze před ní poněkud prosvitlo, a dostala se na kraj, poznala, že zašla příliš v pravo od vůdcova místa, jak jí bylo naznačeno. Poznala to podle hradu, jejž před sebou spatřila. Nemeškajíc obrátila se na levo; ale když stanula na místě, o němž byla přesvědčena, že je to pravé, nespatřila nikoho. Mrzelo ji to, než domnívajíc se, že vůdce se vrátil do lesa ku svým, zamířila tam také. —

Za toho hustého soumraku táhl také Žižka se svými k Velešínu. Stráviv noc a den v holkovském lese, vypravil se na večer tou cestou, kterou včera Matěj vůdce vykonal; dolů k Malši, pak přes ni na druhou stranu do lesné stráně a pak lesem, nad pravým břehem proti vodě, na poledne k Velešínu.

I Žižkova družina nevydala se ze svého stanoviště najednou a stejnou dobou. Žižka sám třetí kráčel, s bratrem Jaroslavem a Jankem. Dokud se přepravovali přes řeku a dokud pak do stráně stoupali, mlčeli všichni. Ale když pak šli ve výši, lesem už rovnějším, ozval se tu tam Jaroslav i Janek. Spolu za Janem jdouce, tlumeně hovořili. Janek také prohodil, jak Jan mlčí, že dosud ani slovem se neozval.

»Vzpomíná snad, jak jsme tu před lety s Hodětínským leželi. Kdož by tenkrát řekl, že jednou budeme s takovým tovařišstvem, jako jsme na Mysletíně zhubili.«

»Vladyku to jistě netěší, vímť, ale jsou proti Rožmberskému a proti Budějovským. Ale měl bys bratru domluviti,« dodal Janek, »aby již ustal. Už k vůli rodině —«

»Dobudeme-li Velešína, bude míti dost. Toť by byla Rožmberskému rána.«

»A nedobudeme-li ho?«

»Začne Jan jinde. Neustane. Vím, ale —«

Zastavili se, neboť Jan před nimi se zastavil. Ocitliť se na kraji lesa. Přímo před nimi přes volnou pláň nevelkou černal se na poledne les, jenž byl stanovištěm Matějova tovařišstva. Na pravo, k západu, měli Velešín hrad.

Jan s bratrem a s Jankem dlouho nečekali. Z černého lesa za nimi ozvaly se záhy kroky a již první z jejich družiny přicházeli. Za nedlouho přišli ostatní, až na Poláka, jenž, jak měl nařízeno, šel Matěji vůdci ohlásit, že již jdou a čekají.

Všichni usedli nebo ulehli, jen Janek, syn Artlebův a Nohavka musili dále na stráž. Žižka stanuv u kmene mohutné jedle zahleděl se ku hradu přes setmělou prostoru k protějšímu černému lesu. Byl spokojen. Do té chvíle vše šlo, jak s Matějem smluvil, ba ještě lépe.

Nebe zaklopené hustými mraky bylo mu zvláště vhod. Stál tak chvíli, nedbaje stlumeného hovoru své družiny. Dotazovali se a hádali, co a jak bude. Neřekl jim vladyka do té chvíle ani slova, co zamýšlí a co bude jejich úkolem. Až teď, usednuv mezi ně, jal se vykládati, co Matěj vůdce s tovařišstvem učiní, a jak oni, on, vladyka, a oni skočí na most, a oboří se na srub, až Matěj vůdce přetne provazy. A již zevrubněji vše vypovídal a určoval.

V tom Nohavka, postoupiv kus od lesa, rychle se vracel a nedošed ohlašoval, že již vidí u příkopu — Ale nedomluvil, nebo vladyka obraceje se po něm, náhle stlumeně zkřikl:

»Lehni. Někdo sem běží.«

Všichni bez rozkazu chopili se zbraně a poklekli, chtějíce vstáti. Ale vladyka je zdržel. Čekali tak, upřeně hledíce na postavu, jež jako černý stín se hnala přes volnou prostoru směrem k nim.

»Zenská!« ohlašoval stlumeně Nohavka, a jak dobíhala, na ni zkřikl. Zastavila se rázem a zvolala:

»Jste-li zemanovi! Jsem z tovařišstva —«

Všecka udýchaná stanula Mareta mezi nimi a první, co bylo, vyrazila:

»Zrada — Tlačisvět —«

Jak mohla, vypravovala přerývaně, nesouvisle, že jsou všichni, zvláště pak tovařišstvo Matějovo, u velikém nebezpečenství. Pověděla, jak sama pojala ráno podezření, jak po té, když sem s Tverglem došla, chtěla vše vůdci říci, ale nezastavši ho vrátila se na místo, kde prve tovařišstvo opustila. Ale tam už bylo prázdno. Všichni odešli. Usedla uvažujíc, co počíti, jak by vůbec ještě v čas zpravila, má-li sama ke příkopům hradním nebo sem se podívat, není-li tu již zemanská družina.

Již chtěla vstáti, v tom zaslechla opodál v temnotě harašení větví a také stlumené hlasy. Lehla na zemi, natáhla se pod houštinou, sotva dýchajíc — Šustění bylo hlasnější a blížilo se. Pak pojednou zahledla několik mužských, ale nepoznala nikoho v té tmě. Jen to zaslechla, jak jeden z nich povídal:

»Už odtáhli. Skočíme jim tedy do zad. Pojďte. Ale ještě pozor lesem!«

A zahnuli na levo.

»Jistě že k hradu, ku příkopům. Chvilku jsem čekala — Pak jsem běžela sem. To jistě ten Tlačisvět doběhl do Koruny, tam purkrabímu zradil —«

Zeman však už běžné ženky neposlouchal. Postoupiv kousek z lesa ven, zíral před se a naslouchal.

Zatím mužstvo jeho mluvilo o zradě, že je zle, že purkrabí zvěděv od toho zrádce, co se chystá, sebral zajisté v Koruně chlapy a teď že přitáhl.

»A v hradě jistě o tom také vědí. Jistěť purkrabí tam tajně oznámil —«

»Teď je sevrou ze dvou stran. A ti lapkové jsou v příkopech. Toť ani noha nevyvázne, schytají je jako krysy nebo utlukou —« děl Vítovec a s patrnou obavou dodal:

»My jsme také v bahně.«

»Jenže my z něho můžeme dosud vytrhnouti. Byl by ještě čas —« mínil Nohavka.

Zraky všech upřely se na Žižku, jenž vstoupiv mezi ně, řekl stručně a určitě:

»Ustoupíme-li, ti tam zhynou. Ztratíme tím dobré pomocníky a Rožmberský svého nejhoršího škůdce. Hradu již nedobudeme, ale Rožmberskému byste snad přece nechtěli přispěti. Dnes uskočíme a zítra nás po dnešku tím spíše chytí. Pojďte! Pomůžeme jim seč budeme!«

Řekl to tak jistě, pevně a dověrně, že ti, které pojal na Maretinu zprávu strach, s ostatními hbitě vstali a chutě se zbraně chápali.

Trocnovský zeman ukázav prstem na Martina Bradu, Poláka a Vítovce, rozkazoval: »Vy půjdete se mnou k mostu. Ostatní půjdou s tebou, bratře, i Janek. Počkáte, až ti tam z lesa na nás vyrazí. Až budeme v sobě, pak uhodíte jim do zad. My ty venku zdržíme nebo potřeme, ti v příkopech si pak už sami pomohou i ven i proti hradským. Jen tyto na ně nesmíme pustit.«

Tak pevně a určitě poroučel a pověděv ostatek co činiti, že mají sem v toto místo ustupovati, kdyby bylo zle, a že se zase pod Holkovem sejdou, kdyby je hradští rozehnali, vykročil s Bradou, Polákem a

Vítovcem ven do černé prostory před lesem k hradu se rozkládající.

Za ním se dal Jaroslav s ostatními, ale popošedše kus, stanuli v záloze.

V tom náhle svitlo na pravo na hradě. Červené světlo nějaké pochodně míhalo se tam ve výši, někde na náspu. Mareta, jež na pokraji lesa osaměla, hledíc za odcházejícími zemany a jejich družinou, upřela zraky své na ten oheň ve výši v kole se míhající.

»Jistě znamení. Na hradě pochodní do tmy žžáhají, aby ti v lese věděli, že čas —« pomyslila si běžná ženka, postupujíc na několik kroků od krajních stromů ven. Zraků od světla neodvracela. Náhle zalehl k ní pustý křik. Mareta se bezděky zastavila a pokřižovala.

Světel přibylo; míhala se na různých místech, jak s nimi hradští běhali po kraji příkopu a po náspu. A již také zplanul mocný plápol smolný v železné krabuši na sloupě, vysoko na náspu nad kolím. Hořel prudce, živě se míhaje. Pronikavá, rudá zář jeho padala daleko do tmy a v záři té bylo viděti sloup černavého dýmu nahoru do tmy stoupající i temné postavy na obou stranách příkopů i směrem ku bráně. Divý křik mužských hrdel zněl pustou nocí i hlas zvonu, jímž na hradě bili na poplach. A v tom od lesa ozval se táhlý řev.

Mareta se lekla. Věděla, že ti z lesa se ženou hradským na pomoc. Prostoru mezi lesem a příkopem hradním jen přelétli jako míhavé, černé stíny. Ale v tom už také Jaroslav se svými vytrhl, aby udeřil této hradské pomoci v zad.

Mareta to viděla a úzkostí plná sledovala tu skrovnou pomoc; a zase ku hradu, v tu stranu ku bráně se obracela. —

LIV.

Tam nastal divoký, zmatený chumel. Viděla ten rej tmavých postav v zarudlé záři, směs zbraně v ní se kmitající, ale rozeznati nemohla nic, nikoho, kdo vítězí, koho tisknou; jinak otrlá žena stála tu ve straších, dobře vědouc, oč běží. Chtěla se modliti, začala, ale zas, jak zahlédla, že se tam někdo k zemi skotil, trhla sebou a nechavši modlení, stopovala zase všecka rozčilena všeliké hnutí živého tam klubka. Napínala zrak i sluch, aby z pohybu nebo pokřiku mohla usouditi, jak je jejím lidem a zemanovým.

Dvakráte již uskočila se svého místa zpátky k lesu, aby se ukryla; zdálo se jí pokaždé, že konec, že hradší mají na vrchu, že sem přiběhnou. Po třetí skutečně až do lesa zaběhla, neboť postřehla, že tam u příkopu se uvolnilo, že jednotliví prchají. Viděla několik mužů různo běžících; nemyslila nic jiného, nežli že to jsou lidé zemanovi, Žižkovi; a když ti již prchají, to že mužští z jejího tovařišstva vzali již jistě za své, nebo že je zajali.

Jeden přímo směrem k ní letěl a druhý za ním, stíhaje ho. A hle, teď obuchem ho udeřil a prchající se svalil jako zajíc po ráně. A ten, jenž ho porazil, pro Bůh, totě Martin Brada, z lidu zemanova.

Jistě to on, znala ho, a to byl jeho hlas, to jeho vykřiknutí! Mareta nevěříc ani zraku ani sluchu, hleděla na vše jako ztrnulá. Pak se ven odvážila, dál ze stromů, a tu, dobře slyšela, jak Martin Brada stoje nad padlým, obraceje se zpět ku dvěma mužům někoho nesoucím, křičel svým ohromným hlasem, jenž plání daleko, až do lesa zaléhal:

»Jste-li bratři!«

»Jsme!« ozvali se ti dva. Neseme Tvergla.«

Na ta slova Mareta dala se do běhu, vstříc jim chvátajíc.

Byli to Janek, Artlebův syn a Vítovec, kteří Tvergla těžce raněného unášeli z bojiště, aby ho zachránili. Jakmile se k nim Mareta přihlásila, křikli na ni, aby zůstala u Tvergla, oni že musí zase zpět. A jen Němce na pokraji lesa položili, a jen na doléhavý Maretin dotaz, jak je, odvětili, že dobře, to že hradští běží, již opět zpět kvapili.

Mareta tím upokojená a jatá osudem Tverglovým už se k hradu tak neohlížela a nedbala pusté vřavy, té chvíle dál od příkopů se tratící.

Sklonila se k raněnému. I v tom šeru poznala, že je krví zalitý a jak mu po hlavě sáhla, ucítila, samou krev. Tvergl vzdychal a stenal po německu, Pána Boha volaje, a zase, poznav Maretu, začal svou lámanou češtinou Tlačisvěta proklínati, že to je zatracený zrádce, a hned zas Maretu prosil, aby ho neopouštěla, aby ho tu nenechávala —

Mareta, nabyvši zase ducha a vidouc, že je její pomoci nutno raněnému tovaříši, potěšila ho nejprve jadrnou nadávkou, co že si to myslí, že by ho tu nechala, jen aby držel, že mu ránu zaváže —

»Ach, mám jich asi víc, ó ten mizera, ten Tlačisvět — Ach mein Gott, mein Gott — Mareta — pomoz — cítím — je zle —«

Mareta za léta, co u tovařišstva meškala, nabyla znamenité zkušenosti v ranhojičství. Jak jen po tmě šlo, vyšetřila, kde má Tvergl rány, roztrhala svou plenu a zavazovala mu rány, domlouvajíc, aby tak nehekal, ať zatne zuby, však že se z toho vykřeše, a plaše při tom se několikrát do zadu k hradu ohlédla —

Tam divoká vřava již utichla. Plamen na náspu pohasl, a jen sem tam mihla se ještě kvapná smolnice. Od hradu sem k lesu kvapně se bralo několik

mužských. Byli to Vítovec i oba Artlebové, za nimi přikvapili Polák a z družiny Matějovy Jan Holý, řečený Mařiček.

Všichni skupili se kolem Tvergla. Mareta chtěla, aby rozžehli, že nevidí na rány; než odbyli ji, že to nejde, aby si pospíšila, že musí všichni dál, že čert nespí, třeba že hradské rozprášili, ale ti že asi svolají lid z vesnic, a do rána že by mohla být čistá honba —

V to již zase Tvergl zastenal, aby ho neopouštěli, aby ho nenechávali —

»Kde jsou ostatní?« ptala se Mareta.

»Přijdou —« odvětil starý Artleb.

»A také nepřijdou —« dodal Mařiček, zatahuje si rukávem svlečené sukně raněnou ruku.

»A kdo?« ptalo se několik hlasů.

»Byňovec jistě ne, ten zůstal v příkopě. Střelili ho s náspu. Viděl jsem, jak se svalil, a Tutlek, ten už byl skoro venku, ale když se již chtěl s ostrve chytnouti kraje, smekl se a sletěl zas do příkopu do tmy — Tenť jistě již nedýchá. Ale máme za něho nového, Vícha z hradu. Přiběhl k nám. Na hradě by měl teď blíž k šibenici. »A vůdce?« ptala se Mareta, ošetřujíc Tvergla.

»Ten vyvázl — Však kdyby zemana a vás nebylo — byli bychom tam všichni v příkopě uvázli. Již u samé brány — Provaz jen přetít — a vše by bylo šlo — Zlořečený žžahač, ten Tlačisvět, ohavný proradce —« V tom zahledli druhý houfec. Byli to Žižka s bratrem a Janek, Matěj vůdce, Martin Brada a s nimi z hradu prchlý Vích.

Jen se zastavili, všichni uříceni, unaveni, a již Žižka vyslechnuv, jak je, že jsou tu všichni, kteří zůstali na živu, poroučel, aby se pustili dále lesem, zpět k Holkovu, aby se dostali od Velešína, prve nežli by Velešínští na ně seštvali nový houf.

Tak se stalo. Sotva že si tu v lese chvíli oddechli a ti, kteří byli zraněni, rány své na rychlo obvázali, pustili se dál do lesa, poražení i vítězové zároveň. Tvergl, jejž dva zase nesli, již nemluvil. Pozbylť ztrátou krve vědomí. Nikdo si toho té chvíle hrubě nevšiml.

Mareta pak musila k Matěji vůdci, aby mu vyložila, co pověděla prve Žižkovi. Nyní již nebylo žádné pochybnosti, že vše se zradou stalo. Když prve lapkové spustili se již do příkopu a na hradě v tom světla splanula a pokřik se strhl, pomyslil Matěj vůdce táhna s Byňovcem ostrev hlubokým příkopem ku bráně, to že je Vích na hradě, nebo ten jeho Lipl zradili — Nyní zvěděl, jak bylo, jak na ně měli naléčeno, a poznal, že kdyby nebylo trocnovského zemana a jeho rozvahy, že by již on, vůdce a všichni buď nežili, nebo že by byli na Velešíně, ale ve věži —

»Podruhés mi zachránil život,« pravil Zižkovi jda vedle něho. »Pán Bůh ti to odplať.«

»Zkazil jsem Rožmberským radost —« odvětil zeman. »Ale Velešína již nedostaneme.«

»Teď už ne. Teď ho budou teprve stříci.«

»Kdyby bylo spolehlivějších lidí —« řekl zeman chmuře tvář.

Matěj rozuměl.

»Na mou duši a na mou víru,« děl, »neměl jsem ani zdání, že by ten chlap byl tak zlý. Nevěřil jsem mu, ale že by tak proti bratrstvu — Ale pomstě neujde. Bude kázán, věř!« —

Zatím vzadu Vích vypravoval ostatním, jak se vše stalo, jak odpoledne přišel náhle posel v přestrojení a pak později sám purkrabí sám druhý, také přestrojen. A tu že on, Vích, hned poznal, že v tom zrada, ale že se nemohl ani hnouti, protože purkrabí střehl každý jejich krok a jej obzvláště maje ho patrně v domnění,

ale že pak, když se ta bouřka strhla, že přece mohl uskočiti a spustit se dolů do příkopu. Teď se zasmál, když vypravoval, jak tam proti těm lapkám křičel, ale vlastně jim pomáhal.

Chvílemi všichni zmlkli naslouchajíce, nebo každý hlas je teď plašil a byl jim podezřelý. Čekaliť, že snad Velešínský purkrabí nepoleví, že sežene lid z vesnice a že si pospíší za nimi.

Blýskavice zatím přestala, za to však temné hřímání se ozvalo, ale zdaleka. Žižkova družina a lapkové si toho hrubě nepovšimli. Zase hovorem k Velešínu se vrátili a na druhy vzpomínali, na padlého Byňovce a Tutleka, co s tím je, zabil-li se nebo zůstal-li s přelámanými hnáty v příkopě. Přáli mu, aby se byl raději zabil, když nemohl uniknouti.

Také na Kolouchy, na Šindela a Hansla vzpomínali, co s těmi je, když číhali na purkrabího, a on přece sem přišel.

»Toť jistě v Koruně Mikšíka lapili, že jim nemohl dát zprávu, a je pak také —« mínil Maříček. »To by byla rána. Jakž se jen vzpamatujeme —«

»Ale dost nás zbude, abychom toho ryšavce znamenaného ztrestali —« děl Vích.

Bouře prudčeji zahlomozila, a také blesk černým lesem rudě i zsinale svitl. V okamžitém a prudkém tom osvětlení mihlo se mezi ozářenými stromy divné skupení ustupujících útočníků. Napřed nesli dva Tvergla, vedle něhož zase Mareta kráčela. Za těmi brali se ostatní s oštěpy v ruce, s tesáky po boku, někteří raněni, na rychlo obvázáni.

Nejposlednější ze všech, kus za družinou, šli jako zbytný houf vůdcové, Žižka, Matěj a Jaroslav. Všichni kráčeli rychle, pokud bylo v lese té chvíle možná. A cesta jim pak ještě stížena, kdy spustil se prudký

déšť. Ten harašil lesem, jímž prudký vítr táhl, víc a více. —

Bylo již pozdě, když konečně sestoupili dolů k řece. Přebrodili ji ne bez nesnází. Bylo na úsvitě, když se dostali do holkovských lesů. Tam v úvale pod skálu, kde nebylo tak mokro, uložili Tvergla.

Byl dosud bez sebe, a Mareta, jež za toho prvního svitu denního mohla se mu do přepadlé, ssinalé tváře lépe podívati, řekla zcela určitě, že se večera nedočká.

Nedočkal se ani dopoledne. Zemřel po ráně, nenabyv vědomí. Oči mu Mareta zatlačila a s Maříčkem, jenž sám druhý s ní u Němce zůstal, vyhrabala nehluboký hrob. Do toho položili Tvergla. Neměl na sobě nic jiného nežli staré kožené poctivice. Červenou čapku ztratil v příkopě u Velešína; škorně pak a tesák s pásem i koženým váčkem mu Maříček svlekl. Mareta si vzala nůž a sukni. Pak mu udělali kříž, vložili tělo do jámy a zasypali je hlinou.

Po té odešli, jakož před tím učinili ostatní, sotva že si tu v úvale malou hodinku odpočinuli a sedřimli po neobyčejném namožení.

Společně však neodešli. Každý v jinou stranu, jak to nyní po té porážce bylo nezbytno. Věděliť, že Velešínský purkrabí poplaší všecko okolí, že v těchto končinách nebude nikde jisto.

Když Matěj vůdce se svým seřídlým houfcem odcházel, řekl Žižkovi stranou:

»Já tu zůstanu. Musím zvěděti, co se stalo s Kolouchy a ostatními, a co je s Tlačisvětem. Mám pod samým Velešínem dobrý stav. O tom vím jenom já a nikdo z bratrstva. Tam, až se moji rozejdou, půjdu a zvím všechno. Tobě v čas dám zvěděti, ač-li chceš. Časem seženu zas bratrstvo a věř, že již nebude

v něm žádného zrádce. Chci ti sloužiti, a budu, v čemkoliv, a všichni, nebo tys nás zachoval.«

Vladyka hleděl zamyšleně před se. Na tato slova mávl rukou, nechtěje slyšeti žádného děkování a řekl:

»Tobě věřím. Ale pozoruj líp. Na čas bude ticho, ale ne poklid. Já ani těm budějovským Němcům neslevím ani Rožmberskému, tomu teď obzvláště ne.«

Smluvili tiše místo, kam by poselství mohla býti bezpečně posýlána, i znamení poslům i dobu. Když lapkové odešli, rozešla se také Žižkova družina a také různo.

Jaroslav louče se s bratrem, ptal se ho, kde se sejdou.

»Na Zvíkově. Přijď tam, do čtrnácti dnů tam budu. Zachař*) mne přijme. Počkám tam skrytě, až budou Rožmberský i ti kramáři myslit, že jsem mysli pozbyl a zmizel. Pak s pomocí boží na ně jinak udeřím!«

»Ale, bratře, s takovými lidmi, jako ti Matějovi —«

»I to má Rožmberský na svědomí!« odvětil Žižka. »Skrze ty lapky trestám ho za jeho násilí. A budu ještě.«

»Nemíníš-li poleviti?«

»Ty-li snad?« odvětil Žižka prudce a s výčitkou. »Já nikoliv!« —

LV.

Žižka se v Zachařovi ze Stovic nesklamal. Purkrabí královského hradu Zvíkova přijal dobře trocnovského zemana a vyzval ho, uslyšev, co se vše zběhlo, aby zůstal na hradě.

---

*) Zachař ze Stovic, toho času Zvíkovský purkrabí.

Na rožmberských panstvích pásli po něm, slídili i po jeho družině, ale nejvíce po něm. On však jako by do země zapadl a Rožmberští neměli o tomto jeho pobytu ani potuchy.

V jednom se však Žižka na Zvíkově zklamal. Nenašeľ tu své ženy a dcerky, jak se nadál. Po nezdaru u Velešína, prchaje zapuzen, těšil se na ně tím více. Ale Anny tu nebylo. Neopustila tedy Mysletín, neodstěhovala se sem, jak ustanovil, staraje se o její bezpečnost, když se vypravoval k Velešínu, aby se snad Rožmberský k vůli němu také na ní i na všem Mysletíně nemstil.

Ani zprávy o nich tu nebylo. Tíha nejistoty a starostí o rodinu padla na trocnovského zemana. První dny na Zvíkově byly velice trudny. Všelijak uvažoval, proč se tu se ženou neshledal, snad že ji cestou, nebo již na Mysletíně stihlo nějaké neštěstí.

Za týden se mu uvolnilo. Přišeľ bratr Jaroslav, dříve, nežli ho čekal, a ten oznámil, že Annu nechtěli Mysletínští, zvláště matka, sem pustit a pak že se také jejich matka, trocnovská vladyka stará, roznemohla. On sám, Jaroslav, že se stěží dostal na Mysletín, poněvadž Rožmberští kolem ustavičně bedlivě a tajně strahují, domnívajíce se, že někdo z nich, z Trocnovských, sem přece přijde.

Také vypravoval, jaký jde o něm, o Janovi, hlas, že se někde u Lomnice skrývá, a tam že po něm nejvíce slídí.

»A což Matěj a ostatní?«

»Tenť Rožmberským čistou králku vyvedl. Po tom nejvíce pasou, hledají ho Bůh ví kde, a on jim je dle všeho blíž, nežli se domýšlejí. A ti jeho také vyvázli. Mikšíka špehéře tenkráte v Koruně sice na udání toho Tlačisvěta chytili —«

»A což ten proradce?« vpadl Žižka náhle a živě bratrovi do řeči, uslyšev Tlačisvětovo jméno.

»Ten už nedýchá. Oběsili ho.«

»Lapkové —«

»Ne, Velešínský purkrabí. Tenť proradci v Koruně život slíbil za ty čisté noviny, ale chlapa pro jistotu nepustil. Když se pak purkrabímu s námi nezdařilo, že nás u Velešína nedostal do nalíčené pasti, to ten proradce hrdlem odpykal. Mínilť purkrabí, že ten lapka zradil také jeho.«

»A ostatní?«

»Toho špehéře sice lapili, ale v Koruně má Matěj dobrého příjemce a ten věda o všem, pospíšil na místo, kde Kolouchové číhali a ostatní a ještě v čas tam doběhl, a tak se i ti v čas zachránili.«

»Co teď dělají, Matěj a všichni?«

»Teď je všude ticho. Ani památky o nich. — Jen to mi vzkázal, že brzo zase něco začne, a že ti, jak smluveno, posla pošle.« —

Několik dní po té vyjeli oba trocnovští zemané samý podvečer ze Zvíkova, a již se tam nevrátili. Čeleď hradská si toho náhlého odjezdu povšimla a vykládala si ho tím, že přišel nějaký posel pro oba.

Tou dobou na Mysletíně s úzkostí pídili se po zprávách o Žižkovi a Jaroslavovi, nejvíce Anna. Ta ze strachu a obav nevycházela. Když manžel odjel k Velešínu, trnula o něj úzkostí, aby tam nezhynul nebo nepadl do rukou rožmberských; teď, když odtud vyvázl a bezpečného útočiště došel, poslalť Žižka ze Zvíkova na Mysletín posla, nastaly za nedlouho nové obavy. Dověděla se Anna po poslu, že manžel opustil Zvíkov a že se znovu vydal do odpovědného boje proti vladaři a Budějovským. To již žně dávno minuly.

Den po dni míjel smutně a zvolna. Marně vycházela na násep tvrze vyhlížet do pusté podzimní krajiny, nejde-li nějaký posel alespoň. Ale nikoho neshlédla; za to trousily se divné noviny, jež, ač je starý vladyka tajil, přece až k ní pronikly.

Šly zvěsti, jak se zase tovařišstvo Matěje vůdce hnulo, že se zase patrně sebrali, a že již tu tam, ale ne na rožmberském zboží, nýbrž kolem Budějovic holdovali a holdují.

Všem po širém okolí, kde znali smělý a tuhý zápas trocnovského zemana s krumlovským vladařem a s budějovskými Němci, připadlo, že tovařišstvo to je ve službách Žižkových.

Strach šel z jeho jména, a zvláště v kupeckých rodinách se ho lekali. Za těch pochmurných dnů podzimních, kdy ráno bylo čím dále tím později a večer ranněji, kdy časté mlhy zatopovaly krajinu a zvláště v pustých lesích a v osamělých polích byly nebezpečny, budějovští kupci vyzbrojovali se na cesty více nežli kdy jindy a shlukovali se ve větší společnosti a ještě s ochranou zbrojných pacholků.

Na budějovické radnici nemluvili již nikterak posměšně o trocnovském, chudém zemanu, anobrž s rozhořčením. Zvláště Sechcenjar konšel naléhal vášnivě, aby se stalo něco rozhodného proti smělému zemánkovi, a navrhoval, že by bylo nejlépe, aby se dohodli s pánem Rožmberským, tenť že trpí tou lotrovinou více nežli oni.

Nežli se o tom dohodli, přišly noviny, že Žižka asi bratrstvo Matěje vůdce nechal, to že je tu v okolí města, že včera zase přepadli kupce na silnici a to skoro u samých Budějovic. Žižka pak že si našel nové pomocníky, nepřátely pána vladaře krumlovského, jmenovitě že se spojil s panem Alšíkem Bítovským a že těchto dnů s jeho pomocí udeřil na Nové

Hrady, ale že lid páně je přece sehnal, ač dost těžce, protože Žižka již slézal předhradí, a že bylo veliké nebezpečenství.

To byla jen voda na Sechcenjarův mlýn, a v radě se usnesli, aby se vypravili tří konšelé na Krumlov, mezi nimi také Sechcenjar, kamž vladař, jak zvěděli, bez toho za několik dnů přijede.

Také na Mysletíně doslechli se o nových podnicích Žižkových. O těchto slyšeli raději nežli jindy, jmenovitě starý vladyka, ač si všichni v duchu přáli, aby Jan už boje nechal. Ale to, že si našel šlechtické spojence proti Rožmberskému, že vstoupil do spojenství s panem Alšíkem a pak také, jak se dověděli, s mladým panem Krajířem na Bystřici, bylo jim spíše vhod nežli spolky s Matějem, jenž přece jen lapky vodil.

Jen Annu tyto noviny ani dost málo neuspokojily. Zůstávalť Jan i v tomto novém spolku ve stálém nebezpečenství života a teď, jako dřív, mohla se každého dne, každé chvíle nadíti neblahé zprávy, že zhynul. Útěchu hledala v modlení. Modlila se sama i s dceruškou, prosíc, aby Bůh Jana ochraňoval, aby jim ho zase navrátil. Na mladé zemance bylo již znáti, jak se tesknotou souží.

Tratila se, pohubla, líce barvy pozbylo; jen dceruška ji mohla, ona jediná, potěšiti, vyloudit úsměv na její rty a rozjasniti její pohled, nebo také tajný posel, zavítal-li časem na Mysletín s novinou, že přichází od Jana, ten že je zdráv jako ryba, a že bohdá brzo také sám přijde.

Ale již listí se stromů opadalo, již minuly plískanice a země utuhla, a Jan dosud se ani jednou neukázal. Poslední posel oznámil, že se chystá s panem Erhartem z Kunštatu a na Bechyni, aby se zmocnil pro něj tvrze Slověnice u Lomnice.

Pak nedošla dlouho žádná zpráva. Že Anna věděla, kam se muž chystal, bylo tím hůře, když nebylo o něm za drahnou dobu ani potuchy. Napadaly ji tím více a tím častěji teskné myšlénky, kormoutila se hroznými obrazy o krvi, ranách a zase o žaláři a smrti ve dne i ve spaní ve snách.

V tom přinesl otec, sám starý vladyka, určitou zprávu o Janovi a ne od Slověnice, nýbrž hodně z blízka.

Bylo to onoho dne, kdy vnučka jeho ráno, tleskajíc ručkama, vítala první sníh toho roku. Po ránu starý vladyka zajel do Borovan, maje tam nějaké řízení; ale vrátil se odtud záhy odpoledne, mnohem dříve, nežli se nadáli. Na první pohled poznali, že je nějak vzrušen, že se něco stalo.

»Jan je prý v okolí —« pověděl šubu svlékaje, »u Budějovic —«

Dcera, zprávou tou náhle všecka vzrušena, naléhala, aby vypravoval, aby pověděl, že se snad něco stalo.

»Stalo,« odvětil vážně vladyka, zasednuv u stolu a nedbaje dnes vnučky, která se mu ke kolenům postavila.

»Potkal jsem hajného zborovského, a ten mne hned zastavil, slyšel-li jsem, co se stalo včera u Budějovic —«

Anna trnula úzkostí, tuše neblahou zprávu.

»Matěje vůdce prý chytili a všecko jeho tovařišstvo zničili, pobili, nebo zchytali —«

»A Jan byl s nimi, pravils!« zkřikla Anna.

»Byl prý, zborovský hajný jmenovitě to pravil, ale také to, že Jana Budějovští nedostali, ten že unikl, a to že je hrubě mrzí.«

Mladá zemanka si vydechla. Než jen na okamžik se jí uvolnilo. Starost a obavy valem se vrátily.

Začala se znovu horlivě vyptávati; než otec již mnoho nevěděl, jenom to: že Budějovští se spřáhli s krumlovským vladařem, že na Matěje a bratrstvo naléčili, a že se jim to povedlo. Jen to ještě zborovský hajný vypravoval, že se ti lapkové a zvláště Matěj vůdce mužsky bránili a mnoho svých nepřátel pobili. Také prý dva měšťané a bohatí v té šarvátce ducha pustili, zbrojných pacholků nečítaje.

Vladykově dceři však znovu a opět se vracelo na rty:

»A co Jan? O tom nic nepověděl?«

Když otec nic nevěděl, nezbylo nežli čekati a pátrati. Anna neměla nikde stání. Nemohla se večera a noci dočkati, poněvadž tajně, v duchu se nadála, že tou dobou by Jan nebo alespoň posel nějaký mohl přijíti. Čekala, a znovu se mrzela na otce, že neučinil, jak by ona hned učinila, že nevsedl na koně a nejel do Budějovic.

Nastal večer, nastala noc, ale k osamělé tvrzi nikdo nepřišel. Marně zemanka ven na dvorec vycházela, marně u okna čekala. Jen vítr venku hlomozil a hnal proudy sněhu do okenic, jimiž rachotil.

»Je-li v širém poli, teď, v té slotě, v mrazu a tmě —« pomýšlela zemanka s úzkostí, »je-li raněn, nemůže-li dále, opuštěn, bez pomoci, když je stihla taková pohroma!«

Spínala ruce k modlitbě; ale jen začala po šeptmu říkati, již ustala, jak pohled její utkvěl na dcerušce klidně spící na loži poblíže hasnoucího krbu, a slzy se jí hrnuly po tváři. —

LVI.

Mysletínský vladyka nebyl v Budějovicích od té doby, kdy tam zhynul zeťův nejmladší bratr Mikeš

Pak, když nastalo ono záští a odpovědné nepřátelství zeťovo proti Budějovským, nebylo ani radno do jejich města se podívati. Ale této chvíle, kdy došly takové noviny, kdy dcera všecka strachy od sebe a zoufalá plakala a prosila, aby jí tak nenechal, aby ji pustil, že půjde a přezví, co se stalo, vypravil se vladyka ze své tvrze.

Vyjel sám druhý, s pacholkem, hned nazejtří po tom, co sám ty noviny o Janovi a Matěji vůdci přinesl. Mrzlo a ze zataženého nebe se chumelilo, ač ne hustě.

Již cestou se lecčeho doslechl, neboť všecko okolí bylo zprávami o krvavé a tuhé bitce u Křemžských lesů poplašeno. Vypravovali, že budějovští konšelé jeli z Krumlova od vladaře, ale že byli od Matěje a jeho lidu přepadeni. Konšelé měli však za sebou větší pomoc, nežli se lapkové nadáli, a proto že byli lapkové poraženi. Lidé udávali, co jich padlo, ti tak, oni jinak, ale v tom všichni se shodovali, že Matěj vůdce byl jat a do Budějovic odveden. O Zižkovi však mnozí vůbec nevěděli; jiní vypravovali, že tam v té šarvátce nebyl, nýbrž že právě dojížděl, když už bylo po všem, když už utíkali, a tím že se zachránil. Vladyka se nadál, že již cestou nabude bezpečnějších zpráv; ale byly takové, že musil dále do Budějovic.

Když tam přijel, bylo všecko město vzhůru. Již ve bráně zaslechl vážný hlahol zvonů, a jak vjel do ulice, všude pozoroval neobyčejný shon. Každý pospíchal dále k náměstí, mladí, staří, chudí řemeslníci i bohatí měšťané a měšťanky v šubách a kožiších.

Všichni na pohřeb chvátali těm dvěma konšelům, kteří padli v boji s loupežníky. Teď teprve se dověděl mysletínský vladyka jejich jmen. Jeden z padlých byl z bohatého a starého rodu Klariců, druhý byl — Sechcenjar.

Mysletínský se zarazil, zaslechnuv toto jméno. Tedy přece! Ten, jenž byl vlastní příčinou smrti Mikšovy. Vladyka od brány daleko se nepustil. Zajel do české hospody, bráně nejbližší, kdež zemanstvo z okolí nejčastěji se stavovalo. Dnes však tu nikoho nezastal. Nechav pacholka u koní, zašel do města. Chumelice, jež ustala, když k městu dojížděl, spustila se na novo. Než lidé nedbali a houfně se brali na tržiště k domům Klaricovu a Sechcenjarovu.

Zeman už cestou a pak jak se do houfu postavil, zaslechl nejednu zprávu, jak se zběhlo u Křemežského lesa, jak Matěj vůdce dověděv se, že se dva konšelé vracejí s malým průvodem s Krumlova, kde prý byli vladaře žádat o pomoc a nabízet mu spolek, odvážil se proto i na nebezpečné místo, aby konšely ztrestal. Netušil, že mu kladou osidla, že všude je na něj nastraženo rožmberským lidem.

Zvony hlaholily, smutné zpěvy se nesly mrazivým vzduchem. Za rakvemi, kolem nichž cechové nesli planoucí pochodně, táhl nepřehledný dav lidu z účastenství i ze zvědavosti.

Mysletínský vladyka však daleko nešel. Jakmile se lidé čekající na průvod hnuli, protlačil se zpět. Jen po Sechcenjarově rakvi pokryté bohatým příkrovem se ohlédl a vzpomínal na Jana, zetě, ten kdyby tak viděl, a kde teď asi on meškal. A na Matěje vůdce vzpomněl, o němž v zástupu také zaslechl, jak se bránil a jak ho raněného přivedli, vlastně přihnali, a že již byl dnes mučen a že bude zas a více, protože na prvních mukách nechtěl se přiznati k žádnému kusu.

Na ulici, pak i v krčmě vyrozuměl, jak jsou všude rádi, že je ten nebezpečný vůdce lapen, že mu všude přejí jeho osud, jen aby jej hodně zmučili, a že se těší, až ho povedou na popraviště.

*

Při tom nejednou zaslechl jméno zeťovo, jak lo měšťáci proklínali, toho že ještě měli chytit, aby zpupný ten zeman už přestal válčit.

Rozhořčení bylo obecné, zvláště mezi Němci, a starý vladyka, jejž v městě tu tam znali, hrubě se pak po ulicích neblýskal, aniž se dlouho v městě zdržel. Prve nežli smutečné mše odslouženy a mrtví pochováni, vyjel z města.

Na Mysletíně se ho tak záhy ani nenadáli. Jedno potěšitelné přinášel, co na jisto vyzvěděl: že Jana Žižky v Budějovicích není, ač se o tom mnoho, ale nejistě mluvilo, že tu Jan tou dobou byl, ale že patrně šťastně ušel.

»Jinak nikdo, koho jsem se ptal, o něm nic nevěděl. A buď Bohu chvála. Kdyby ho byli dostali — Matěji se zle vede —«

I vypravoval o vůdci, co o něm zaslechl, a dodal, že si zjednal zprávy a to u Tómy, byl jejich řemenář, jenž na Mysletínskou tvrz už po léta pracoval, ten že přijde a poví, co se stalo, nebo kdyby něco o Janovi zvěděl.

Tóma řemenář přijel už za tři dny na saních, samý již soumrak, kdy vladycká rodina seděla v tmící se jizbě u planoucího krbu.

Tóma, šedovlasý, v kožichu a ve škorních, jim pověděl, že dnes odpoledne byl Matěj vůdce popraven.

»Oběšen —« ptal se vladyka.

»Ne, kolem lámán —«

Hlasité povzdechy ustrnutí i hrůzy ozvaly se tichou zemanskou jizbou.

»Jak umíral —« ptal se vladyka.

»A šelma vrahovská dost jako křesťan. Vyzpovídal se a kál se skroušeně, plebán si ho chválil, a jen to ten lapka pořád opakoval, že ho má krum-

lovský vladař na svědomí, ten že zhubil jeho sestru i jej a dovedl ho do těch konců.«

Řemenář ani netušil, jak ta slova účinkovala.

»Ale byl už tak zmučen,« pokračoval, »že ho musili na káře dovézt.«

»A vyznal se na mučení?« ptal se vladyka.

»Myslím, že mnoho ne. Ale trápili prý ho hrozně. Nejprve mu vložili palce pod tetivu, aby pravil, pak na žebřík ho natáhli, boky mu pálili —«

»Dost, dost!« zkřikla mladá zemanka všecka zbledlá, a přitulila do klínu hlavu své dcerky.

»Co tedy pověděl?« ptal se rychle vladyka.

»Všecko, jak hubil Rožmberského; toho prý nelitoval. Ale jinak prý byl jako skála. Ale kdož ví — Krevní písař a páni od práva nahlas veřejně nepovědí, jestliže jim, co vyznal, bylo vhod, aby mohli dál a ostatní z tovařišů stíhati. Ale teď bude po všem, teď přestanou strachy na cestách. Z tovařišstva nezbylo nic, rozprášili je jako plevy, a kdyby se jich několik sešlo, bez Matěje vůdce nic nepořídí —« vykládal hovorný řemeslník a pojednou dodal:

»Ale pan Jan tam nebyl. To byla planá řeč. Alespoň Matěj vůdce nic na něj nepravil.«

Tóma soused odjel ještě toho večera. Jakous útěchu přivezl, ale žádné jistoty.

Na Mysletíně zvěděli, že Jan je na živu, ale ne kde, kam se poděl a co se s ním stalo. Že není také v rukou Rožmberských, o tom nabyli jistoty z toho, že Rožmberští hlídali teď mysletínskou tvrz víc nežli kdy jindy. Činili tak tajně a opatrně, ale vladyka dobře viděl.

»Myslí si,« pravil soukromí své manželce, »že Jana teď zima k nám zažene. On je opatrný; ale že ani posla nepošle. V tom něco je, tuť suk —«

Před dcerou však obavy své nevyjevil.

Ta však i bez toho strachy schla; smutné, zimní dny v osamělé, zachumelené tvrzi zvolna a trudně míjely. —

Vánoce přešly, a nový rok nastal. Zrovna tu neděli po sv. třech králích zastavil se na mysletínské tvrzi na nevalném hnědáčku velmi chlupatých noh, jinovatkou zběleném, jakýsi kramář, muž dlouhé brady od mrazu šedivé, jenž příjezdem svým způsobil značné hnutí mezi čeládkou na nádvoří.

Když vstoupil do zemanské jizby a zeptal se, jsou-li tu jen z rodiny a uslyšev, že ano, tu teprve všechny rozzrušil, když pověděl, že není kramář, ale Martin Brada, z družiny Janovy vladykovy. Anna vykřikla radostí, ale pak zmlkla, jako by ji zařízl, když věrný druh pověděl, že Jan tou dobou leží raněn v bezpečném stavě v jakémsi mlýně u Lomnice. Ale hned, vida zděšení Annino, jal se Brada chlácholiti, že rána není smrtelná.

»Ale leží tam sám, opuštěn, bez ošetřování —« vpadla mu do řeči Anna všecka rozechvěna.

Začal vykládati, že je u hodných lidí, a že bratr Jaroslav —

»Já tam půjdu —« rozhodla se Anna.

Matka se ozvala i otec, aby přece uvážila, a dříve vyslechla.

»Ne, ne, ať je jakkoliv, já ho tak nenechám. Půjdu tam za ním, a kdybych i měla vám utéci.

LVII.

Té zimy bývaly u Kříže kramáře pilné porady přes tu chvíli, skoro denně. Účastnila se jich obyčejná společnost starého konšela. Kromě těch konal on sám ještě jiné důvěrnější s betlémským kazatelem Janem z Husince a Janem Eliášem, profesorem

theologie, v němž našel mistr Jan nejhorlivějšího pomocníka. Ve schůzích Křížových skoro o jiném nemluvili nežli o kardinálech, kteří ohlásili na jaře koncilium, aby tu odklizeni byli oba papežové a zvolen jediný, a také aby ustanovili, jak by měly býti všeliké zlořády v církvi, v hlavě i údech napraveny.

Toto těšilo Křížovu společnost nejvíce. Bylať to její snaha, byloť to to, oč jmenovitě z nich mistr Jan už po léta pracoval. Těšili se také z toho, jak král na žádost kardinálů slíbil pomoc, i to, že do času koncilia nebude pro žádného z dosavadních papežův, a že také vymůže, aby rovněž tak učinil arcibiskup.

»Ale ten nebude — a není,« tvrdil mistr Jan, Ohnivcův strýc, »tenť je pro římského papeže, pro Řehoře. Jistěť si proto krále pohněvá —«

»Ale my si krále nesmíme pohněvati!« dodal betlemský kazatel a pohlédl významně na starého Kříže. Ten pokynul hlavou a hladě si ji starostlivě, dodal:

»Kdyby tu král už raději byl! A jak u vás, na vysokém učení,« dodal pojednou, tázaje se mistra Jana Husi.

»Němci jsou s arcibiskupem — pro Řehoře. — A my Cechové s králem — pro sněm, pro opravy.«

»Všichni-li?«

»Co vím, přední všichni,« děl mistr jistě a nějak spokojeně. »Ale boj z toho bude. Vysocí kněží nechtějí o konciliu ani slyšeti, ani o stavení zlořádův a nápravě všeho —«

Jednou odpoledne seděla zase u Křížů společnost; bylo před samými vánocemi. Venku padal hustě sníh, jen se prášilo. V tom z nenadání vešel Jan Ohnivec, kterého již po mnoho neděl neviděli.

»Král je tu, když tu jeho dvořenín!« zvolal mladý Kříž.

Ohnivec, jenž doma, v rodině, sotva se jen otočil, z cesty se vrátiv, vesele odvětil:

»Není, není ho tu. Ale v Čechách. Předevčírem jsme přijeli ze Slezska. Z Vratislavě. Jsme na Horách Kutných. Odtud zrovna přijíždím obstarat různé věci pro dvůr. Zůstaneť král na Horách přes vánoce. A jsem rád, že vás tu všechny vidím. Musímť opět brzo do Hor.«

Usednuv zmínil se o cestách po Lužici a Slezsku, a pak mluvil o tom, proč vlastně sem přišel: aby zprávu podal, aby věděli, že král neunavně jedná s kardinály:

»Zavázal se jim svou pomocí, že toho dovede v Čechách, aby tu do koncilia žádného z papežů neuznávali; hrubě mu o to běží, také proto, aby ukázal svou moc a také že je králem v říši on, a ne bavorský Klem. A pak také slíbil franckému králi. Posly jeho čeká téměř každého dne. Pan Nikolaj ti, mistře, vzkazuje,« Jan se obrátil na mistra Jana Husa, »abyste byli s králem za jedno, ale všichni, celý národ na vysokém učení, že budete co nevidět svoláni, abyste se vyslovili. Král čeká jistě, že bude vysoké učení s ním a ne s arcibiskupem.«

»My budeme,« odvětil mistr jistě a pevně, klada důraz na slovíčko »my«.

»A řekni,« dodal Kříž kramář, »že tu mistr Jan se přičiňuje ze všech sil, mezi mistry, na lektoři, s kazatelny, všude, až z toho namáhání a z těch starostí, hle, se přepadl. Bojím se, mistře, abys nestonal; nemáš dobré barvy, a suché rty —«

Mistr mávl rukou a usmáv se pravil:

»Nyní není času, bych stonal.« —

Týden po té, bylo na samém počátku roku 1409, král Václav seděl na Horách Kutných v komnatě vlaského dvora poblíže krbu u stolu, na němž ležela šachovnice s rozmetanými figurkami. Poblíže krále seděl Nikolaj z Lobkovic, kancléř a nejvyšší písař královské urbury na Horách, Mikuláš z Prahy, jenž právě byl přečetl list, zprávu z Prahy, že universita sešedši se neučinila po vůli králově, vyjma Čechy; ti že byli s králem stejného mínění o konciliu a papežích, ale ostatní národové, vlastně Němci, ti že jsou s arcibiskupem pro římského papeže, ač rozhodnutí své se dosud rozpakují králi oznámiti.

»Ale jsou proti mně!« zvolal prudce král. »Proti mně a s ním, s římským papežem, jenž ryje proti mně v říši a je při Klemovi!«

»Ohlásí-li se, že všecko vysoké učení je s arcibiskupem, chyba bude,« promluvil starostně kancléř.

»A já franckému králi svatě slíbil. Nenadálť jsem se. A kardinálům! Římský papež se bude jenom smáti, že nejen v říši, ale i tu v mém vlastním království více může nežli já,« mluvil král rudna víc a více se rozhorluje.

»Věděl bych o snadné pomoci, královská Milosti,« ozval se klidně a jistě Mikuláš z Prahy.

»O jaké? Mluv!«

»Čechové, totiž přirození Cechové, v učení byli s tebou, Milosti královská. Ale ti mají jenom jeden hlas. Kdyby měli hlasy tři, hlasovalo by tím všecko vysoké učení pro tebe a proti arcibiskupovi.«

Král sebou živě hnul a opřel své modré, vyvstalé oči na svého radu, pak na Nikolaje z Lobkovic, jenž se v ten okamžik ozval, že rovněž tak míní.

»Ne,« zvolal pojednou král prudce. »Ne, ne — byly by nové rozbroje a zmatky. Ale já si jinak po-

mohu. Ať sem přijede ta slavná učenost!« zvolal potupně. »Objednejte je a hned!«

Vysoké učení?« ptal se kancléř.

»Z každého národa ty nejpřednější a rektora. A hned, prve nežli Francouzi přijedou. Zde se snad ti doktoři a mistři jinak rozmyslí,« dodal, chmuře čelo a hrozivě.

»A nerozmyslí-li se?« otázal se Nikolaj z Lobkovic. »Zůstanou-li při arcibiskupovi a papeži?«

»Pak budou proti mně, a pak také já — proti nim!« vzkřikl král. Nikolaj Chudý úkosem na nejvyššího písaře urbury se podíval a viděl, že je spokojen. I on se nemrzel. Ubíral se ven, aby vyslal posly do Prahy pro učené pány. V ten okamžik ozvalo se zamlženým, mrazivým vzduchem veselé troubení, a panošek chvátal oznámit, že přijíždí poselstvo francouzského krále.

Pátého dne po tom přijelo z Prahy do Hor Kuten několikero saní, a v nich samé učené panstvo, zahalené v kožiších a šubách. V prvních sám rektor, M. Hening z Baltenhagen s děkanem artistské fakulty Hofmanem ze Svídnice. Z českého národa přijeli profesor theologie Jan Eliášův, Ondřej z Broda, mistr Jan Hus a mistr Jeronym z Prahy.

Přijeli samý večer, ač je na Horách čekali již odpoledne. Zlá cesta, závěje a prudká chumelice je zdržely. Když učení páni v kožiších a šubách a v kožešinných čepicích ze saní vystupovali, Jan Ohnivec, jenž na ně netrpělivě čekal, především Jana z Husince vyhlížel.

Mistr si potoužil, jaká byla zlá cesta, zvláště pro něj, že mu není dosti dobře, a že by, kdyby neběželo o tak důležité věci, nebyl se ani na cestu vydal. Proto také nezasedl s rektorem a s ostatními ku společné večeři a odebral se hned do své jizby, aby si

oddechl. Jan Ohnivec ho doprovodil a zůstal u něho drahnou chvíli, aby s ním o zítřejším dnu pojednal a pověděl mu o všem, co se u dvora těchto dnů zběhlo a co mohlo mistru Janovi v jeho jednání o tři hlasy dobře posloužiti.

Ohnivec odcházel od mistra ne bez starosti o jeho zdraví. Kdyby on, právě teď, kdy ho tak potřeba, se roznemohl!

Než ráno, když k němu vstoupil, liboval si mistr, že, ač dobře nespal, že mu je přece lépe nežli včera večer a chutě se chystal do shromáždění, oblékaje si misterský talár. Jan Ohnivec zavedl ho do veliké síně, kdež pražské poselstvo ve slavnostních tabardech a talárech s odznaky svých hodností, rektor se zlatým řetězem na hrdle se již shromáždilo. Té chvíle také sem uvedeni poslové francouzští, tři šlechtici, dva mladší, jeden pak už bílých vlasů, všichni v sukních z nádherné látky, v lesklých pásích, bohatě a sličně vystrojení, že bylo se na ně milo podívati.

Dvořan královský zavedl je na sedadla poblíže velkého trůnového křesla králova pod nebesy zlacenými i zlatohlavovou látkou vyzdobenými. Zraky všech se na cizince obracely, jak přišli, jak ušlechtile si vedli a známé i pány vysokého učení pozdravili.

Jan Ohnivec, konaje tu svou povinnost dvořanskou, několikráte mezi učence pohlédl na mistra Jana, jenž, jak Ohnivec postřehl, seděl jako by sklíčen a pobledlý.

V tom zahlaholila fanfara a král Václav, provázen maršálkem a jinými dvořany, vešel do síně, do níž zářilo světlo jasného zimního dne, a vstoupil po několika stupních, koberci pokrytých ku svému trůnnímu křeslu, pozdravuje vlídně francouzské i pražské pány, hluboko se klonící

O něco později zajel do vlašského dvora jezdec v kožíšku, beranici a vysokých škorních, mečem opásaný. Bylo na něm znáti, že je na cestu připraven. Než čekal dlouho. Již ani pak v sedle nemohl vydržeti. Sesedl, přecházel i koně prováděl, nebo byl mráz.

Nejednou se také přeptával, když kolem nádvořím nějaké pachole nebo služebník kráčeli, není-li již konec, je-li panstvo dosud u krále. Již slunce hezky vysoko na jasném, zářícím nebi vystoupilo, když ze dveří, nahoru k veliké síni vedoucích, vystoupil na schody přede dveřmi Jan Ohnivec a jezdce zavolal. Odevzdav mu dobře složený lístek, pravil:

»Dobře to uchovej a ujížděj!«

Jezdec, už včera po žádosti Husově pro Kříže kramáře zjednaný posel, bodl koně a uháněl tryskem ku Praze, nesa kruhu Křížovu novinu, co se vše nahoře ve veliké síni právě stalo, že Němci žádosti králově stran papeže nepovolili.

Jan Ohnivec vesele rozrušen list poslovi odevzdával. Věděl, jak v Praze se z té noviny potěší; litoval jen, že jim tam u Křížů nemohl také v tom lístečku napsati, jak krále ta nepovolnost nelibě dojala. On, Ohnivec, jenž krále dobře znal, nejlépe věděl, co značilo, že král zrudl a schmuřil obočí, že po odpovědi německých mistrů a doktorů náhle ukončil jednání, že odešel, nedbaje jejich úklon.

Odebral se přímo do své komnaty a dlouho pak odtud nevycházel, ač už nastala doba hostiny, ku které pozval francouzské poselstvo i jejich šlechtickou družinu.

Hofmistr a dvořané, kteří francouzské hosti do jídelny sprovodili, byli nemálo na rozpacích a nemohli utajiti, že je král pohněván, a že v tom pohnutí mysli pozapomněl na hostinu.

To neřekli, jak král prudce komnatou přecházel, jak všechen rozlícen lál a pěstí na stůl udeřil, volaje, to že on těm graduovaným bláznům nedá, aby ho tak před cizími posly snížili a jeho královskou důstojnost tak potupili.

Té chvíle stál Nikolaj z Lobkovic s mistrem Janem z Husince na konci chodby, poblíže komnaty dvořanovy.

Pan Nikolaj vypravoval živě mistru o tom, jak je král popuzen.

»Němci si krále zle popudili —« dodal dvořenín patrně spokojený. »Zle, jistěť, ale pro nás dobře. Již sám počínám doufati. Nyní bude nám král povolnější.«

»Ó, by Bůh dal,« odvětil mistr, pojednou však zblednuv umlkl.

»Co je ti, probůh?!« zvolal rada králův žasna.

»Zima mnou třese, dušno — a těžko —«

»Pojď, lehni, abys —«

»Ne, ne — tu nezůstanu. Prosím tebe — opatř saně — pojedu do Prahy — ono to přejde s pomocí boží,« mluvil mdle mistr Jan všechen bledý, kalných očí. Vykročil, ale nohy se mu zachvěly.

LVIII.

Doktor Donat Osvětlo denně dvakráte teď chodil ku betlemské kapli, ale ne do ní, nýbrž do domu vedle, v němž bydlel její kazatel. Ten mu nadělal nyní velikých starostí. Nemocen vrátil se z Hor Kuten; ze saní ho musili do jizby zanésti, a již na nohou nemohl státi. Již kolik dní mistr Hus ležel, a nemoc nechtěla povoliti umění doktora Osvětla, ač ten jaktěživ sotva se o koho tak staral jako o zalíbeného kazatele a Cecha horlivého.

Bylo čtrnáctého dne nemoci, odpoledne, kdy doktor Osvětlo vstupoval po dřevěných úzkých schodech do jizby nemocného mistra, jsa velmi dychtiv, jak bude. Ráno dal nemocnému nový lék; proto dychtil, jak je nemocnému, jak lék účinkoval. A div že doktor prsty vesele nezaluskl, když do jizby nemocného vstoupil.

Přepadlý mistr, hubených tváří, bledý, neležel, ale seděl už na loži, a oči měl jasnější, veselé, a usmívaje se, kynul svému starostlivému lékaři, kterého mu Kříž kramář opatřil.

Donat Osvětlo srdečně potěšen, ruku mu podával a pravil:

»Aj hle, to medikamentum, jak účinkuje!«

Než mistr Jan zakroutil hlavou a usmáv se, sáhl pod podušku a vyňal odtud svinutý, pergamenový list.

»Jan Ohnivec mi ho schválně poslal z Hor.«

»Je to opis, poslal to, abych první zvěděl,« mluvil mistr. »Ten mne uzdravil — alespoň na dnes A zemru-li, alespoň vím — ó, by Bůh dal! V poledne list došel. Jak Jan na mne pamatoval! Co řeknou, až to bude veřejně vyhlášeno. Kříž — a všichni. Té radosti! — —«

Doktor byl jako by s nebe spadl. S tím lékem mu zmehlo, a ten list — Držel ho v ruce, nevěda, co s ním, co se děje.

»Čti — čti — jistěť i tebe — potěší. Ó, buď Pán Bůh pochválen!« dodal mistr Hus, všechen jsa patrně radostně rozčilen.

Donat Osvětlo rozvinuv list četl:

»Venceslaus Dei gratia rex semper Augustus et Bohemiae rex — — Honorabiles, dilecti, devoti —« a dál těkal doktorův zrak přes úvod; čím dále četl, tím patrněji byl vzrušen — »— — Cum natio teuto-

nica — — tres voces sibi vendicavit ad usum, natioque bohemica ejusdem Regni justa heres —«

To již četl doktor polonahlas. V tomto místě se zamlčev, upřel zjasněný zrak tázavě na mistra, jenž usmáv se pravil:

»Jen čti, čti!«

A doktor četl na hlas, rychle, až pak jako by zrakům nevěřil, náhle se zarazil, tam kde stálo:

»Mandamus vobis presentim virtute firmiter et districte — — nationem Bohemicam in singulis consiliis, judiciis — electionibus —«

»Pro Bůh, totě všecko!« zvolal doktor Osvětlo, jemuž hrdlo i spánky zčervenaly. Letěl zrakem přes řádky nestače již hlasem zraku, až pak div nezkřikl, když čta vyrazil:

»— — ad tres voces admittere modis omnibus debeatis —«

»Svatý Bože! O Gaudium! To jsou tři hlasy, abychom měli hlasy tři a ty Němečkové — mistře! O, buď Pán Bůh pochválen. Je-li možno! Tři hlasy my —« Opět listinu přehlížel a četl konec, kdež král hrozil nemilostí svou, kdo by proti vůli jeho jednal.

»Datum in Montibus Chutnis die XVIII. mensis Januarii —«*)

I to doktor přečetl. Pak pustiv opis králova dekretu, jejž Jan Ohnivec se svolením Nikolaje z Lob-

---

*) Václav z boží milosti římský král, po vše časy rozmnožitel říše a český král — — Urození, věrní, milí — — Poněvadž národ německý — — tři hlasy sobě přiosobil k užívání a národ český, téhož království pravý dědic — — nařizujem vám mocí tohoto listu důrazně a přísně, naprosto míti chtějíce, abyste národ český při všech radách, soudech, zkouškách, volbách a jakémkoliv jiném řízení — — k třem hlasům připustiti všemi způsoby povinni byli. Dáno na Horách Kutných dne 18. měsíce ledna. —

kovic opatřil a mistru Janovi napřed tajně poslal, chtěl v radosti své objati rozmilého mistra. Ale již k němu přiskočil a zachytil ho, jak mistr slabostí přemožen, sklesl do lože.

»Nic, nic to není,« mluvil mistr slabým hlasem. »Radost mne zemdlila — —«

* * *

Dva dni po té oznámeno rozhodnutí královo veřejně ve shromáždění všech čtyř národů na vysokém učení. Toho dopoledne zašel si doktor Osvětlo schválně před kollej Karlovu, aby viděl, co bude. Viděl jen konec všeho, bouři, jak mistři a doktoři, bakaláři a studenti se vyrojili z auly, jak byl hluk a šum, neobyčejné pohnutí myslí. Hnutí to netrvalo jen chvíli, ale rostlo co den, a šířilo se i do kruhu všeho obyvatelstva pražského.

Martin Tkanička měl podstatnou omluvu u své Adličky na vycházky, a nikdy teď u doktora nestýskal. Nebyloť času. Nikdo o ničem jiném nehovořil, nežli o rozkazu králově, o tom, že budou míti Češi už při jarní volbě tři hlasy, o hněvu Němců, jak hrozí, jak němečtí mistři a profesoři za králem jezdí žádat, aby majestát odvolal.

Tkanička měl z toho strach. Lekal se, že se král rozmyslí, že se zarazí nad tou bouří, kterou Němci chystali. Ale doktor se mu jen smál, že má on, Martin, takový strach z Němců od té doby, co ho tak nekřesťansky zbili. Jen aby Němci ještě víc hlučeli, že si tím krále jenom popudí. Doktor si nedělal nic ze vší té bouře, která v kollejích hlučela majíc ohlas po celé Praze, v bytech, v rodinách, v krčmách a zaradoval se jen, když zaslechl, že se Němci zavázali přísahou pod čtverou pokutou, klatby, zbavení cti,

propadnutí sto kop grošů a pod utětím palce u pravé ruky, že se všichni vystěhují, neučiní-li jim král po vůli a nenechá-li jich při třech hlasech.

»Jen aby již šli. Ale všichni — a ti ležáci s nimi!« říkal a dokládal: »Teď bude učení v pravdě naše, teď nám poslouží. Dosud jen cizozemce krmilo a cizotu zavádělo.«

Druhé potěšení měl, že mistr Jan se počal sbírati. Sice jen zvolna se pozdravoval, ale jak zima minula a jaro se otvíralo, přešel již svou světnicí. Doktor, starý Kříž a přátelé z university ho pilně navštěvovali a hojně mu novin přinášeli. O jiném nebyly nežli o vysokém učení, a posledně, hlavně o tom, jak bude o sv. Jiří, až nastane volení rektora a děkanů fakult.

»Jsou hlavatí, nepovolí ani králi!« mínil doktor Osvětlo. Měl pravdu. Němci nechtěli voliti po nařízení králově, aby měli jeden hlas, nýbrž po starém a zmařili tak volbu.

»Teď už se nebojím!« zvolal doktor Osvětlo, když o tom uslyšel. »Králi se na novo protivili, a toho nesnese.«

Toho dne vrátil se mladý Kříž z obchodní cesty, z Rakous, na které se zdržel čtyři neděle. Byl dychtiv zvěděti všechny noviny, co se zatím zběhlo. Když mu otec pověděl, řekl:

»Já mám take novinu. O trocnovském vladykovi —«

O tom, co se na trocnovském dvoře stalo, že Žižka odpověděv pánu z Rožmberka i Budějovickým zboží jejich a lidi hubí a že boj ten náležitě a poctivě jim vyhlášený neohroženě bojuje, o tom u Křížů věděli.

Donesly se zprávy o zmatcích v jižních končinách až do Prahy a Křížových došly kromě toho no-

viny také od jejich obchodního přítele Kynyše v Budějovicích. Křížovi i Jan Ohnivec litovali toho neštěstí a nejvíce mladý Kříž i Ohnivec, kteří poznali trocnovskou rodinu a ji sobě oblíbili.

Ohnivec pokoušel se, hned jak poprvé o té bouři na jihu uslyšel, aby králi příležitě vyložil, jak vlastně bylo s těmi lapkami, že trocnovský zeman nebyl nikterak jejich příjemce. Ale král, jenž nenáviděl všelikých podobných zmatků a jenž od Rožmberského měl přehnané zprávy o lotrovském tovařišstvu i o tom, že je trocnovský zeman s nimi za jedno, nepopřál v tomto svému komorníku žádného sluchu. Jan tedy vida, že jeho úsilí je na ten čas marno, nechal všeho, až by polevil ve svém umínění a nadál se, jak krále dobře znal, že se tak stane a třeba dosti záhy.

Ale pak přišly jiné starosti. Strhl se boj o tři hlasy, o příznivé královo o nich rozhodnutí. Pro věci ty tak důležité pozapomněl Ohnivec na trocnovského zemana, jenž se zoufale bil o svou zemanskou neodvislost a mstil se za panské násilí i za hrubou nespravedlnost měšťanů Budějovických.

Nyní, kdy v Praze šťastně vybojován boj o tři hlasy, kdy došlo k tomu, aby bylo plněno, co nařizoval králův kutnohorský dekret, přinesl mladý Kříž ze své obchodní cesty z Budějovic noviny o tom, jak se podařilo rozprášiti bratrstvo Matěje vůdce, jak tohoto vůdce mučili a popravili a jak trocnovský zeman takřka sám zoufale bojuje proti přesile panské i Budějovickým, ale že přes to vše se neudrží, že již teď je na kraji záhuby.

»Žižka již skoro nikoho nemá. Rozplašilit mu družinu, a jej samého stíhají jako lišku. Štvali ho z místa na místo a štvou, Budějovští i Rožmberk. Věru, je až s podivením, že se tak dlouho udržel. Ale jak mi povídali, v těch končinách už asi dlouho

neobstojí. A matka jeho, stará vladyka, zemřela u jeho tchána na Mysletíně. Ani jí neviděl, ani nemohl na její pohřbení. Nesměl. Škoda toho statečného muže —«

Všecka Křížova rodina poslouchala s velikým účastenstvím. Křížová jmenovitě zemanovu rodinu litovala, manželku jeho i dcerku. Starý Kříž zamysliv se na okamžik, pozvedl pojednou hlavu a pravil:

»Je beze vší pomoci. A nebude žádné míti, jistě zahyne, jestliže neustoupí, nevystěhuje se z těch končin —«

»Toho on teď neudělá,« vpadl mu mladý do řeči. »Bojuje‘ jako šlechtic a neuprchne jako nějaký lapka. A kdyby snad i chtěl, kdož ví, může-li ještě, není-li již tak sklíčen —«

»Jinde pomoci není nežli u krále —«

»Chci teď rovnou k Janu Ohnivci —« odvětil mladý, maje se k odchodu.

»A já s panem z Milheimu promluvím —«

Nežli tak starý Kříž učinil, byl na to nenadále upomenut a o to prošen.

Přišlať za nějaký den po té, co se syn vrátil z cesty, paní jakási ne nejmladší v obleku venkovské zemanky, patrně ne bohatá. Byla velmi ustaraná. Ptala se jen po mladém Křížovi. Když ji k němu nahoru na mazhauz zavedli a řekla, že je manželka Jana z Trocnova, že přišla prosit o pomoc, tu nemohouc pohnutí svého utajiti, dala se do pláče.

Ale pak, když viděla živé, upřímné všech účastenství, jak se kolem ní všecka rodina shrnula, jak ji těšili, uvolnilo se jí, a s větší důvěrou jala se vypravovati. Vypověděla své a celé rodiny neštěstí, manželův boj proti mocným nepřátelům, a pak o tom, jak dostala o něm zprávu. Na tu že se již nedala doma udržeti a že se vypravila tajně za svým man-

*

želem do jeho osamělého stavu u Lomnice. Musila, aby se snáze k němu dostala a jeho také neprozradila, putovati v přestrojení.

Vzpomněla zlých cest za mrazů a častých vánic sněhových a všeho nepohodlí a různých svízelů. Než toho všeho se jen krátce dotekla. Za to však šíře vypověděla, jak bylo s manželem, jak se jí nitro sevřelo hned, když sestupujíc v odlehlou kotlinu, spatřila u lesa bídný mlýnec osamělý, do sněhu skoro zapadlý, s kolem zamrzlým, nehybným, ledu plným.

»Ale pak teprve vnitř, když jsem vkročila do přístěnku, nevelkého, tmavého, nečistého a zašlého! Tam na bídném loži ležel Jan raněný, nemoha na nohy, beze všeho skoro ošetření, v nečistém doupěti. Zplakala jsem nad ním.«

Vladyka bezděky se odmlčela živou vzpomínkou na všecku bídu a trýzeň, ve kterých zastala svého muže.

»To byl vladyka u Křemžského lesa raněn,« dotazoval se mladý Kříž.

»Ne, tam ani tenkráte nebyl. To jen tenkráte se domnívali, poněvadž před tím býval s Matějem vůdcem. Tu ránu utržil později, po tom, když se mu nezdařilo u Slověnice. Kdesi v lese u Třeboně se srazili se zbrojnými pacholky rožmberskými a tu ho tak sekli.«

»A nikdo u něho v tom mlýnci nebyl?« ptal se mladý Kříž. »Ani ne bratr Jaroslav?«

»Ani ten. Nesměl zůstati pro Janovu i svou bezpečnost. Musil si hledati jiný stav. Kde je, ani nevím, ale teď s jarem jistě zas vytrhnou všichni ze svých skrýší —« a zemanka tesknĕ, zhluboka si povzdechla.

»Je-li Jan už vyhojen?«

»Rána se zaceluje, a již brzo bude zcela zdráv a jistě začne zase boj — ach — co jsem se ho naprosila — plačky — a dítě naše jsem mu připomínala — i zhoubu jeho i naši. Viděla jsem, jak mne, když jsem přišla, litoval, jak byl pohnut, jak na dítě pořád vzpomínal, ale aby ustal, o tom nechtěl ani slyšeti —«

»Nejsem loupežník, jsem dobrý člověk,*) chci nápravu, za vše, čeho se na mně a mém rodu dopustili. Kážu je jak mohu a budu kázati, dokavad neučiní nápravy. Neustanu a bych i duši pustil, jak jsem jim řádně a poctivě odpověděl.«

»Tak mluví, a vím, že neustane. A pána nepřemůže —« dodala zemanka chvějícím se hlasem, »zahubí se, i nás —«

Oči se jí zalily slzami. Přemáhajíc své pohnutí, pokračovala, vykládajíc, že v té úzkosti své, nevidouc nikde pomoci, vzpomněla si na Prahu, na ně, na Ohnivce, že by snad mohli přispěti, a tak že sem přišla, ale Jan, manžel, že o tom neví, že se mu o tom svém úmyslu ani nezmínila.

Mladý Kříž jí nedal ani domluviti. Pověděl, že již sami s otcem na to pomýšleli, že on již Ohnivce o všem zpravil, a ten že pomoc ochotně a horlivě přislíbil, otec pak že promluví s Janem z Milheima, ten že sám i přímluvou jiných mocných dvořanů by mohl krále usmířiti, aby Janovi prominul, toho že především nutno, poněvadž král nenávidí všech výtržností a zmatků v zemi, i řádně odpovědných bojů šlechtických a že teď, kdy skončeny ty spory o hlasy na vysokém učení, bude spíše příznivější chvíle.

Zemanka pohlédla úzkostně na bohatého kupce. Pak váhajíc, promluvila:

*) Šlechtic.

»Byla bych za to z té duše vděčna — ale — Jan, nevím. Oně na sobě viny neshledává. Jemu bylo ublíženo i nám, a jak vím, a jak řekl, tak by neustal. Chceť, aby mu dána byla náprava.«

»Té si sám nevymůže —« dodal rozvážný starý kupec. Ale než domluvil, mladý rychle, aby zemanku potěšil, dodal:

»I o to se pokusíme. Tu jen král může pomoci. On jediný může Budějovským nařídit, aby se s vladykou narovnali, a Rožmberský — tomu teď také na přízni králově záleží —«

Ustaraná, bledá tvář trocnovské zemanky se vyjasnila paprskem radosti a naděje, jenž z nenadání z mraku tísně a smutku zazářil.

Křížovi byli až dojati jejím pohnutím a její oddaností k muži.

Děkovala vroucně za slíbenou pomoc, ale aby tu u Křížů se zdržela, toho nepřijala. Děla, že musí býti poblíže manžela, aby se dověděla, jak s ním je, a pak, tu se ku Křížové obrátila, že již dlouho neviděla své dcerušky, proto že nemá již žádného stání, že touží po dítěti, po domovu, a zvláště teď, když bude moci zvěstovati, že je naděje, že našla tak mocnou přímluvu i pomoc.

A mladá Křížová jí tiskla živě obě ruce. Rozumělať jí. —

LIX.

Na jaře chodíval doktor Donat Osvětlo každého jitra dolů do zahrady za dřevěným přístavkem svého domu a procházel se tam po pískových cestách, prohlížeje i záhony květinové i své byliny apatekářské, naslouchaje hlasnému šveholu ptactva v korunách

starých stromů, stopených v zářícím světle jarního slunce. —

Ale ráno dne devátého května měsíce (bylo roku 1409.), ač všecko zářilo a ven z jizby jen jen vábilo, nevyšel doktor Osvětlo dolů do zahrady, anobrž, jako by jí ani nebylo, ani zalíbených jeho v ní místeček a koutků, ani oknem se na ni nepodíval a jen se mydlil, česal, strojil, jako by se na svatby chystal.

Nevzal na se ani své černé sukně poctivě dlouhé ani pláště svátečního, nýbrž oděl se talarem doktorským a na bílou již hlavu posadil si baret doktorský.

Kuchařka žasla, když pán její takto vystrojen a na cestu přichystán ji zavolal, aby znovu jí dal rozkazy týkající se dnešního oběda, jenž, jak ustanovil, bude sváteční. Již dávno se v tomto slavnostním hávu neukázal.

Byl mysli patrně veselé, to kuchařka hned poznala. Když odešel, vyšla za ním ven až před dům, aby zvěděla, co se stalo, kam se pán ubírá. Dole u dveří setkala se se sousedkou a ta mínila, že doktor jde asi do kolleje, do Karlovy, tam že, jak slyšela, je zase nějaká valná schůze.

»Jen aby se tam nějaká bitka nestrhla,« mínila starostně doktorova kuchařka. »Je těch rvaček nyní pořád dost, každý den nějaká —«

Mezi studenty; ale tam jsou mistři a doktoři.«

»Ale Češi a Němci a nebylo by divu — však tě náš pán má na Němce hodně svrchu.«

Měl a k vůli nim vyhýbal se i kolleji, kam už drahnou dobu ani nohou nevkročil. Ale dnes tam rovnou cestou mířil a rád, těše se, poněvadž včera obdržel od Jana Ohnivce zprávu, co dnes v Karlově kolleji bude. Dnešní den byl mu svátkem a proto

na oslavu toho, co se chystalo, ustanovil si doma také sváteční oběd.

Již na Staroměstském rynku viděl, že nejde dosti záhy, jak se domníval. Viděl houfce studentů i mistrů a doktorů různých a všichni chvátali jedním směrem: ke kolleji Karlově. V úzké ulici železnické*) bylo místem až těsno.

Studenti a příslušníci vysokého učení valili se proudem, šumným proudem, jenž zvučel hovorem různých jazyků, nejvíce však německého a českého. Ale proud ten nebyl jediný. Jak Donat Osvětlo ku kolleji docházel, postřehl, že prostranství svatohavelského trhu**) poblíže Karlovy kolleje je plno zástupů, většinou samých studentů. Než také množství zvědavého lidu, mládeže i starých, měšťanů i řemeslníků se tu skupilo a přemnozí vylezli na kamennou obrubu hřbitova u sv. Havla, aby lépe, přes hlavy zástupů viděli ke Karlově kolleji.

Prodavač knih, jenž denně u vrat kolleje prodával, dnes tam neseděl. A dobře udělal, že krám zavřel. Dřevěná budka div že se neskácela, jak se kolem ní u vrat studenti tlačili. Dnes jich bylo na kolik tisíc. Ve velikých vratech kolleje ani na okamžik se neuvolnilo. Pořád se tam tlačili studenti, mladší i starší, bakaláři a mistři a doktoři všech čtyř národů z fakult lékařské, theologické i svobodných umění.

Každý se chtěl účastniti dnešního valného shromáždění, jež sám král dal svolati. Každý tušil dle toho, co se stalo po vydání kutnohorského dekretu, když Němci o sv. Jiří zmařili volení rektora a děkanů fakult podle nového již zřízení králova, že

*) Nynější Železné.

**) Obsahoval celý nynější Ovocný trh, Rytířskou ulici, Zelený a Uhelný trh, vše v souvislosti.

o dnešním valném shromáždění se stane něco důležitého. Němci i Češi očekávali rozhodnutí a všichni dychtivě, rozčilení napjetím i událostmi dnů nedávno minulých.

Doktor Donat Osvětlo od večera včerejšího dne věděl, co dnes bude, a proto se nic nelekal, aniž se strachoval jako mnozí příslušníci českého národa, že král polekán vzdorem Němců, nějak svou vůli změnil.

Donat Osvětlo jindy by se již byl vrátil hned před kollejí, kdyby viděl takovou tíseň před ní a ještě větší ve vratech.

Ale dnes se ničeho nezalekl a tlačil se a mačkal, lokty i mohutným břichem cestu sobě razil, kde bylo třeba, až stržen jako by proudem octl se ve vratech, v temném průjezdu kolleje. Tu vřava byla nejmocnější. Hluk a šum ze zadu z ulice, i kolem průjezdu, se schodů a také z nádvoří sem zaléhala směsice hlasů jako nával vod.

Pak se doktorovi uvolnilo a již se nad ním vyjasnilo. Proud ho vynesl z temné strže ven do širého; stanul na volném, prostranném nádvoří universitním, jež pojímalo ustavičně nové a nové příchozí.

Doktor Osvětlo zardělý a zpocen zhluboka si vydechoval, kolem se rozhlížel i do výše zraky obracel, po temných, vysokých budovách nádvoří obklopujících, vlastně po pavlačích nesoucích se nad celým nádvořím na mohutných krakorcích, a té chvíle také plných mistry vysokého učení.

Na nádvoří kolem to šumělo a hlučelo, studenti sem tam přecházeli, známé volali, na se pokřikovali, v hloučky se sráželi a opět se rozcházeli k novým skupinám a shlukům, každý dle svého jazyka.

Ozývaly se různé řeči, byliť tu příslušníci různých národů, ale nejvíce Čechů a Němců. Jejich byl

dnešní den a boj, mezi nimi mělo se dnes rozhodnouti, a tak přirozeně veškeré valné shromáždění bezděky, jako samo se rozdělilo na dvé. Tu Češi stáli, tam Němci.

Všichni živě, horlivě, tu tam až vášnivě rokovali. Styků mezi nimi nebylo, za to dost zlobných pohledů, úsměšků a ostrých poznámek i hanlivých slov.

Doktor Donat Osvětlo dlouho se neohlížel, dlouho nebloudil; hned ho obklopil houfec českých studentů, znalť ho všude dobře a měli ho rádi, jelikož svého příznivce, a zavedli ho mezi sebe. A on zůstal, vida, že cesta nahoru do síně byla by ještě namáhavější. Uvítali ho ještě vřeleji, když jim oznamoval, aby se jen radovali, že dnes nastane šťastné rozhodnutí.

V tom venku, před kollejí, strhl se nějaký křik, a jako po vlnách přišumělo houfci a shlukem veškerého nádvoří, že měšťtí ozbrojení drábové se ukázali před kollejí, že jich tam je valný houf a že přijdou snad do kolleje.

Pokřik odporu a nevole, zvláště mezi příslušníky německého národa, se strhl na tu zprávu. Domnívalť se, že toto porušení svobod akademických je přímo na ně namířeno.

Jako když mocný vítr zaduje, pohnulo se valné shromáždění a zraky všech obrátily se k průjezdu. Mnozí se tam i hrnuli, vášnivě křičíce, aby nedali drábům vstoupiti.

Ale ti se ani neukázali. Za to nová zpráva pohnula veškerým shromážděním, že právě, s tou stráží drábů přibyl králův commissarius pan Mikuláš z Prahy, jinak Augustinův, dvořenín králův a s ním mnozí konšelé staroměšťtí. Jak zavznělo jméno Mikuláše z Prahy, jenž se také nemálo přičinil, aby král se

rozhodl ve prospěch Čechů, strhl se pochvalný hlahol mezi příslušníky českého národa. Pak všichni, Češi i Němci, obraceli svých zraků do výše, k pavlači, na které zahlédli králova plnomocníka. Provodín konšely Starého města a mnohými mistry a doktory bral se do veliké síně či světnice fakulty, té chvíle plné již doktory a mistry.

Tam přijal jej, ale nikterak radostně, nýbrž se zachmuřenou vážností, rektor Hening z Baltenhagen a přední z německých mistrů: Vincenc Gruner, Otto z Münsterberku a Jan Hofmann. Dole na dvoře valné shromáždění studentů, bakalářů, mistrů i doktorů na okamžik se stišilo. Všichni dychtivě, s napjetím, rozčilení čekali, co se bude díti, co dvořenín přinesl. Trvalo však drahnou chvíli, nežli se čeho dověděli. Jen to kdosi s pavlače dolů ohlásil, že se mistři tepou, že je prudký spor.

Příslušníci českého i německého národa bezděky se blíže sráželi; napjetí bylo nesmírné a v tom, jak někdo od průjezdu, dodrav se tam od veliké síně dolů po schodech, po česku zvolal, že pan Mikuláš žádá na rektorovi insignia, strhl se mezi Čechy radostný hlahol.

Němci zaraženi se ohlíželi, dotazovali, co se stalo. Ale v tom, hle, na pavlač vystoupil z veliké síně králův posel, pan Mikuláš, konšelé staroměstští, a za nimi mnozí mistři a doktoři. Rektor Hening však mezi nimi nebyl.

Ten u veliké síni zamračen stál mezi německými doktory a mistry, nyní již bez insignií a hájil se proti jejich výtkám, že vydal insignie, uváděje, že posel přišel ve jménu krále samého a toho a jeho prchlý hněv znají, že by sobě i všem Němcům byl ještě více ublížil, kdyby nebyl poslechl.

Náhle se všichni zarazili; po veliké síni umlkly na okamžik všechen ruch a rozčilené hovory německých mistrů, neboť zdola, z nádvoří zaléhl sem jásavý, mocný pokřik jako hrom, div že se okna neotřásla.

Jím vítali králova posla a české professory, kteří s ním vystoupili a vedle a kolem něho stanuli: Jana z Husince, přepadlého ještě po nemoci, mistra Jana z české kolleje, Ohnivcova strýce, mistra Jeronyma, krásné, černé brady, jenž o hlavu nade všechny vynikal, Ondřeje z Brodu. Za těmi stál mistr vedle mistra, samý černý talár a tabard, hlavy vážné, vlasaté i lysé, ale všechny teď tváří vyjasněných.

A znovu, jak se ozval odpor v řadách německých, strhl se dlouhý, radostný pokřik. V tom hle — Jan, mistr české kolleje, přistoupiv k samému zábradlí kyne rukou, aby se stišili.

Hluk umlkal, a jak veškerým prostranstvím zavládlo ticho, plné napjetí a rozčilení, vychýlil se mistr Jan a pozdraviv shromáždění veškeré obce akademické, počal latinsky z listiny oznamovati, že Jeho Milost královská, nelibě nesouc, že dle ustanovení týkajícího se tří hlasů vydaného Jeho Milostí na Horách Kutných pro neposlušnost a vzdorovitost mnohých volby rektora a děkanů nebyly dosud vykonány a že Jeho Milost nemohouc takových zmatků a zlořádů trpěti, aby tím vysoké učení škody nebralo, že vyslala sem tuto přítomného pana Mikuláše z Prahy. Ten že ve jménu Jeho Milosti královské vyžádal si na Jeho Magnif. bývalém rektorovi učeném a slovutném mistru Heningovi z Baltenhagen klenoty universitní, jakož jsou jmenovitě pečeť, matrika a klíče od libráře a kassy, a že Jeho Milost královská vidouc, že by pro překážky a vzdory příslušníků národa německého volba rektora nemohla býti konána, proto

že sám, mocí královskou a právem Svým, ustanovuje na toto období rektorem vysokého pražského učení, slovutného a učeného mistra svobodných umění a bakaláře v lékařství Zdeňka z Labouně, kanovníka a kaplana Jeho Milosti, a děkanem fakulty artistské učeného mistra Šimona z Tišnova — —

Příslušníci českého národa radosti své déle nepřemohli. Jásot jejich, vítající královo přísné rozhodnutí, jímž osvědčil, že chce, aby dle dekretu Kutnohorského bylo skutečně jednáno, silou svou vítězně přemohl hlasy odporu a nespokojenosti.

LX.

Z Karlovy kolleje jako proudem rozlily se Prahou radost a jásání, hněv i odpor. Doktor Donat Osvětlo vrátil se domů všechen záře radostí a Alenu, která, co v kolleji meškal, přišla do jeho bytu s Jiříkem, (Jan meškal s králem té doby na Točníku), vítal radostně jako by ji Bůh ví jak dlouho neviděl. Začal ji hovorně pln nadšení vypravovati, jak bylo v kolleji a pro ten hovor a v té radosti nedbal ani hrubě oběda, ač mu uchystali krmě jemu nejmilejší.

Jen pořád o tom, jak králův posel přišel a co Češi a co Němci, ti jak byli rozzuřeni, a že hned tam na nádvoří křičeli, aby tedy šli, že tu pro ně nic není, že se postěhují, jak se zařekli a zapřisáhli.

»A co ti dole, ti mladí, to také staří nahoře, ve velké síni: Doktoři, mistři, všechno se znovu zaříkalo, že je král a Čechové vyhánějí, že tedy půjdou. My je vyháníme!« zvolal doktor a zasmál se. »My — Jejich ctižádost je vyhání. Dosud vládli a námi orali. A když teď by nemohli — ej — ďábel pýchy je posedl a pryč vyhání. S Pánem Bohem! Ať jdou — Alenko, nalij, a sobě také; pij! Dalť Pán Bůh veselý den. Byl ti to

rej! Jako bouřka, když s pavlače uslyšeli. A my — naši — Aby Pán Bůh všechny pozdravil a mistra z Husince obzvláště. Viděl jsem ho. Dobře jsem na něj hleděl. Viděl jsem, jak je v duši jistě spokojen. Jistě. Však věru, bylo to dílo. A vidíš, s pomocí Boží, že vytrvali, a že také u dvora jsou lidé našeho smýšlení. Ale ti Němečkové — Mistři a doktoři jako mrak každý, a ještě na ulici rukama rozkládali, a studenti kolem nich, a naši zas se svými. Vyprovázeli je a jásali velikým hlaholem.«

»Je div, že bitva z toho nebyla,« mínila Alena.

»Nebyla. Všaktě již na to pamatovali. Žoldnéři čekali venku před kollejí a mistři naši, zvlášť mistr Jan z Husince i z české kolleje, domlouvali našim, ať se pamatují. A hle, jejich slovo všecko zmohlo —«

»Ale bez potržky nebude.«

»Nebude, nebude, ale což, potržky byly teď ustavičně i krev často tekla. Alespoň bude teď již pokoj. A snad se opravdu vystěhují —« dodal usmívaje se, jako by ještě dost nevěřil. »Škoda, že nejsem o třicet let mladší. Teď by stolice byla. No — jsou tu mladší a samí dobří našinci, a všude budou naši, na všech stolicích, ve všem učení. Buď Pán Bůh pochválen!« A chutě si přihnul.

Obava však doktorova se nesplnila. Jak se němečtí mistři již před tím zařekli a zapřisáhli, a jak si v kolleji o té schůzi v hněvu a rozhořčení znovu slíbili, počali plniti. Chystali se na stěhování. Od oné valné schůze se Praha neupokojila, neutišila.

Bylo div, že v kolleji samé o valné té schůzi nedošlo ku srážce. Ale již v noci po té a i za dne i skoro každé noci utkali se Němci a Češi v krčmách i na ulici, nejvíce pak studenti. Tu i tam se pobodali i posekali, a rychtář městský s dráby, ač jich na noční

službu více nežli kdy jindy ustanovil, přes tu chvíli narazil v nějaké uličce na rozváděný houfec nebo na bitku, a častěji nežli kdy jindy musili drábové vniknouti do krčem, poněvadž odtud do nočního ticha zaléhal pustý ohlas divoké nějaké rvačky.

Tam to studenti vždycky nebývali. Začasté němečtí a čeští měšťané a ještě více řemeslníci se shádali a sbili a to proto, že pražští Němci ostře vytýkali, co že teď Praha z toho bude míti, že jen těmi doktory, bakaláři a studenty cizími je silna, že teď bude na polo prázdna, zač teď budou stát i řemeslo, i domy a všecko.

Martinu Tkaničkovi všecky ty bouřky přišly znamenitě vhod. Nemělať ani Adlička proti nim odvolání, když manžel naříkal, co že s těmi zmatky je teď v kanceláři psaní a začasté i pochůzek divných. A tak z nejmilejší Adlička musila se skonejšiti a mlčeti, když ho neměla ustavičně doma u sebe, když později nežli kdy jindy přicházel.

Toho času pak, jenž byl přes obvyklý čas v kanceláři, užíval Tkanička z pravidla v krčmě, aby tu slavil vítězství a z něho se radoval.

Zároveň pak vykládal velmi obšírně a s mnohými rozumy i hojnou pochlubou, jak a co on, když ještě byl intitulován, t. j. ku kolleji artistské připsán, jak se tenkráte ještě Němci nad Čechy velmi zpínali a bradu vzhůru nosili, a co oni, Češi, když on studoval, co zkusili a jak se musili potýkati, to že on, když ještě byl intitulován, jednou v krčmě Henslinově v Menším městě se tak serval s Němci, to že bylo něco jiného, teď že to již snadná věc, teď že již Němcům notně sražen hřebínek.

To o Henslinově krčmě vykládal před cizími lidmi a ne před doktorem Osvětlem a přece byli ještě plní nedůvěry, ano nevěry, a smáli se mu do očí.

Pátého dne po oné hlučné schůzi v kolleji, kdy v kanceláři bylo zrovna nejvíc mimořádné práce, jak Adličce ženě namluvil, zase líčil své hrdinství, tenkráte u »bílého jelena«, kam si zašel, když šel navštívit doktora Osvětla. Dotekl se také toho, jak se to všecko stěhuje, krčmáři Němci, a všecko a trefil tak do noty Šantu, pekaři, jenž před ježatým ševcem Mikšem a několika řemeslníky i studenty hájil toho, že to přece jen pro Prahu škoda, ať se podívají, co je již teď obydlí prázdno a co ubude díla, oč se míň prodá, jak se to všecko chystá pryč nebo se již stěhuje, knihaři, pergamenníci, písaři a všecko, co jen trochu s kollejemi a co —

Ale tenkráte Mikeš švec nepřisvědčoval jako jindy, aniž se divil, nýbrž vskočil mu za souhlasu ostatních do řeči, tak ať se to vystěhuje všecko, však že toho výdělku z nich tak nebylo, a pak jak všude domácí lid utiskali a co domácím, Čechům přirozeným nemusili, toho že nedali, ani díla ani výdělku, však že se za nimi hrnulo řemeslníkův z Němec, divných Švábů, a ti že z nich měli, a ti nech teď hořekují a s nimi se klidí.

»Jen ať jdou, nám bude volněji. Uvidíte, budeme sami, bez těch Němečkův a díla bude dost —«

Ale Šant se nedal, třeba že viděl, jak obrana Mikše ševce přijata byla ode všech s pochvalou; tím právě rozehřát vyvstal, a zase vykládal, ať si jen vzpomenou, jakého tu přišlo do Prahy bohatstva se syny velikých knížat, pánův a jiných urozených lidí, a kupci bohatí že vozili koupě rozličné sem do Prahy svým synům, aby to rozprodali a jiné zboží aby nakoupili a zase to domů posýlali.

Ale Mikeš švec povzbuzen svým úspěchem i pivem hned mu do řeči skočil, tak že jen může mluviti ten, kdo bude plakat, že prodá o dva o tři mazance

méně nebo o kopu housek, ale že — Hlučný smích přerušil na okamžik jeho výklad; ale v tom se už Šant pekař, všechen se rozkohoutiv, rozkřikl něco o smolené dratvi a prťácích.*) Mikše, mistra poctivého řemesla ševcovského, jako by šidlem bodl.

Vyskočil, a mezi starými druhy, kteří po léta, skoro den co den u »bílého jelena« sedali a dušičku zalévali, došlo k notné vádě pro ty Němce a jejich stěhování. Mikeš švec měl všecku krčmu. Jen Martin Tkanička, ze staré známosti, snažil se prostředkovati, a vždycky rád prostředkoval ve vádách a sporech, aby došlo k míru mezi rozvaděnými. Ale Šant pekař nechtěje ševci povoliti a rozpálen, že s takovým prťákem je všecka krčma, byl jako lítý a začal spílati a vrážeti do Mikše, do něhož jako jindy palcem šťouchal; div ho nosem nekloval, jak těsně proti němu stál oči vyvaluje.

Toho nesnesl řezník jakýs, jenž neznaje způsobu obou zápasníků, měl to šťouchání za útok. Začalo se kolem stolu chumeliti a hned bylo klubko a v něm Šant pekař, Mikeš švec, řezník a Martin Tkanička; ten maje již pod kloboukem, pořád se mezi ně pletl, chytaje tu pekaře, tu zas ševce, aby přec — a co že tak — přec jen, aby v dobrotě, aby po sousedsku —

Ale nežli domluvil, klubko se ostatními zamotalo a on v něm; podlaha zvučela dupotem, židle se kácely, stůl i korbele se třásly a ze vřavy a směsi hlasů bylo slyšeti řezníkovo hromové:

»Tak ty Němců hájit — ty žemličko hladová —«

A v tom se Šant jako by vymrštěn mihl nad rozpálenými hlavami — ale jen mihl a již byl u dveří,

---

*) Prťáci spravovali obuv, podráželi a podšívali ji. Ševci novou obuv dělali.

a těmi se také mihl — a zmizel. Tam Martin Tkanička ve své snaze po nestrannosti a spravedlnosti naposled se ozval, aby se jen přece pamatovali, že to je vážený soused. Ale řezník se na něj rozkřikl:

»Co ty pořád s ním, ty partéko hubená! Ven s tebou!« a řezník chytil Tkaničku vejpůl a jako pírko, nedbaje, že nohama třepal, a že křičel, že je z královy kanceláře, vyhodil ho tak, že padl na Šanta pekaře, jenž se právě sbíral. Tkanička se musil také honem sbírati, nebo lidé se počali sbíhat a když zaslechli od krčemníků stojících dosud ve dveřích, ti dva že drží s Němci, že jich hájí, začali jim spílati a Tkanička hezky své pavoučí nohy natáhl k Uhelnému trhu vzhůru, aby unikl zástupu a dešti ran.

Tak se od »bílého jelena« dostal.

To byla jeho poslední cesta, nebo vícekrát tam nešel. Zlobil se na Mikše a na všechny, nemálo i na sebe, to že má on, jenž měl z toho takovou radost, že se Němci postěhují; teď ho div nestloukli jako jejich přítele, jeho, jenž od nich sám kdysi tolik dostal a co jim nemohl zapomenouti.

Také Šant pekař se víckrát k »bílému jelenu« nevrátil, když se byl tímto podivným způsobem rozloučil s dávným svým společníkem a tovařišem krčemným, Mikšem ševcem.

LXI.

Bylo pravda, o čem u »bílého jelena« vypravovali, jak se všecko chystá na stěhování, nejen mistři a doktoři a studenti, nýbrž i mnozí řemeslníci, hlavně ti, kteří k vysokému učení patřili, knihaři, rubrikátoři, pergamenníci, písaři i půjčovatelé knih a různých volumin a jiní.

Všichni, kdož v nynějších vážných časech dovedou se potěšiti z dobré, zdravé četby a krásného obrazu, odebírejte největší a nejstarší, umělecky vypravený rodinný obrazový týdeník český

ZLATÁ PRAHA

Roku 1916-17 ročník 34. Týdně skvostné číslo.

Vybraný obsah umělecký a slovesný.

LITERÁRNÍ PRÉMIE:

ČECH, Povídky, arabesky a humoresky illustrované.
HUGO, Bídníci.
RAIS, Lopota. Půlpáni. Knihy povídek.
STAŠEK, Na rozhraní, román.
TOLSTOJ, Vojna a mír.
TOLSTOJ, Anna Karenina.
VRCHLICKÝ, Deset knih básnických.
a t. d.

Šachy. — Grafologie. — Číslo na ukázku zdarma.

ZLATÁ PRAHA:

vychází každý pátek v bohatě illustrovaných číslech o 12 stranách velkého folia a každých 14 dní v sešitech o 2 číslech týdenních ve zvláštní skvostné obálce.

Na „Zlatou Prahu" předplácí se čtvrtletně s poštovní zásilkou K 6·50. Sešity 14denní po 1 K.

Zlatou Prahu lze odebírati v každém knihkupectví.

UMĚLECKÉ PRÉMIE

Skvostné barevné reprodukce heliogravury v uměleckých albech.

Přílohy:

ROMÁNOVÁ KNIHOVNA ZLATÉ PRAHY.
HUDEBNÍ PŘÍLOHA ZLATÉ PRAHY.
SBORNÍK ČESKÝCH HÁDANKÁŘŮ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE, KARLOVO N. 34.
Ve Vídni I., Gluckg. 3.

Největší, mohutně působící dílo Wintrovo:

MISTR KAMPANUS

HISTORICKÝ OBRAZ.

Napsal *DR. ZIKMUND WINTER.*

Illustroval a umělecky vypravil ADOLF KAŠPAR.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

Velký historický román Zikmunda Wintra svým významem a vnitřní krásou vzbudí zajisté radostný ohlas u všech českých čtenářů. V »Mistru Kampanovi« zpracoval Zikmund Winter zcela svérázně a osobitě rušnou historii Prahy z doby bělohorské — první polovice XVII. století — kupící se kolem vděčné postavy mistra Jana Kampana, »umění poeného, historie a jazyka řeckého professora« na hynoucí universitě pražské. V díle Wintrově mizí hranice mezi historií a uměním: historický materiál, prolnutý a oživený vlastním uměním básnické koncepce a oděný v bohatou slovesnou formu, stává se sám životem. V líčení Wintrově pohružujete se tak cele v život XVII. věku, že prožíváte s umělcem rušnou, pohnutou, dobu české historie; samotno líčení bitvy bělohorské, silné a dokonale plastické, působí dojemně zapomenutelným.

Velmi zmenšený titulní list Wintrova „Mistra Kampana"

Dílo úchvatné, mocně jímající každou českou duši

Nádherná umělecká výprava po vzoru slavných typografických děl českých XVII. věku. 578 stran kvartu s 73 obrazy.

Výtisk pevně brožovaný za 20 K, v mistrné imitaci starých vazeb českých za 25 K.

Zakoupiti lze v každém knihkupectví.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE,

Karlovo náměstí číslo 34.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 118853198

J. OTTO
PRAHA